

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/dioecese/bibliotheque-et-archives.html>

2011

Pevarzekvet bloavez. N° 1

Miz Genver 1913

Feiz ha Breiz

Kappad Miziek ar Vretoped

Feiz ha Breiz

a c'houlenn ouz ar Mabig, bihan benniga
e holl lennerien ma vezint edoug ar bloaz
nevez e peoc'h ganto o unan, gant o nesa
ha gant o Doue.

Eur « Bloavez mat » digaset da Feiz ha Breiz

Evel ma red euz ar bod-roz
Ar c'houez vat gant an deliou,
It ha kasit da bep parroz
Sklerijen ha kuzulioù.
Ar bleunioù a c'houlenn glizen
Ha ma c'houlmig wenn eun neiz
Ha me vidoc'h, ma c'hazeten
Lennerien nevez eleiz!

A berz eur Plougastel.

EMBAN AR ZUL-FASK

BREUDEUR KER

Evel m'eo bet trugarezus awalc'h hon Tad hag a zo en
neuv evit rei d'eomp tro da gemeret perz e dudioù ginivelezh
Hon Zalver Jezuz-Krist, evelse e roomp kemennadurez
d'eoù, e tosta rezureksion laouen an Doue hag ar Zalver-
ze : d'an xix a viz genver emañ Sul ar Septuagesim ; d'ar v a
viz c'houevrer, Merc'her al Iudu, kenta dervez ar C'horailz ;
d'an xxiii a viz meurs hon devezo an dudi da ober gouel
Pask Santel Hon Aotrou Jezuz-Krist, ar Yaou-Bask a vezo
d'an deiz kenta a viz mae ; Sul ar Pantekost d'an xi, ha
Gouel ar Zakramant d'an xxii. D'an deiz diweza euz a viz
du emañ sul kenta Asvent Hon Aotrou Jezuz-Krist a die beza
meulet hag henoret euz an eil kantved d'egile.

EVELSE BEZET GREAT

Eskibien Breiz e Rom

Er sizuniou diceza tremenet, holl eskibien Breiz a so bet o pardona var beziou an Ebestel Per ha Paol hag o welet ar Pab ; setu aman petra lavar an Aotrou Duparc, Eskob Kemper ha Leon euz ar pez en deus gwellet ha klevet e Rom :

An Aotrou'n Eskob DUPARC

Evit an eskibien eo éz mont da gaout an Tad Santel : plijadur a gemer o c'helver anezo e vreudeur ha gouzout a ra kaout komzou hegarat evit o c'helenn hag o hentcha evel ar mab hena e vreudeur yaouankoc'h.

Pevar bloaz a foa n'am boa ket e welet ha kredi rean am bje-kavet anezan koseet ha kabac'heet euz draik bennak. Mes n'eo ket. Her c'havet am eus leun a nerz, daoust d'e zeitek vloaz ha tri ugent ha nebeutoc'h a dristidigez zoken var e dal eget er kloaz 1908.

Kenta goulenn a reas ouzin a oue evit klevet kelou euz a *Emgleo ar Gatholiked*. Gouzout a ra petra hon deus grét, va breudeur ker, holl a unan, evit diazeza an emgleo-ze en hor bro ha rei buez d'ez. Heuilhet ho peuz, niverus, kemennadurez hoc'h Eskob ha re ho peleien, hag an Tad Santel a ro meuleudi d'oc'h abalamour da-ze.

Poeza a ra evit ma vezo savet an Emgleo var dachen ar relijion ; c'hoant en deus e vefe galvet da zont ebarz ar goazed, n'euz fors euz pe seurt kostezen politik e vefent ; e teufent enni d'en em unani evit difenn an Iliz hag he sikour da ober vad etouez an dud ; hag eur wech bodet arabad eo d'ezo, emezan, var zigarez

ebed, lezel unan bennak euz an diavéz da zont da lakát ar freuz en o zouez.

N'e ket evit kompren e vefe ar Gatholiked, en eun amzer evel ar hini ma vevomp ennan, kel lugudus da zivorfila ha da rei ar dourn an eil d'egila.

N'eo ket evit kompren nebeutoc'h c'hoaz e vefe katholiked anaoudek ha c'hoantek da zifenn o feiz o krena araok lakát o hano en Unvaniez relijius-ze ha n'euz e gwirionez den all en he fenn nemed hon Aotrou Jezuz-Krist e unan.

Komzou ker freaz hag ar re-ze, en deus bet var an emgleoioù all savet evit digas gwellaennoù etouez an dud, evit ar pez a zell ouz ar bed-man ; ar re-ze, emezan, a die beza grét digemer d'ezo en *Emgleo ar Gatholiked* ; enni e kavint skoazel ha sklerijen : « Ha dreist holl, eme ar Pab, ra vezint katholik ! »

— « Meur a hini, Tad Santel, a gav gwelloc'h emgleoioù disliv ha digoroc'h d'an holl. » — « Respontet am euz d'ezo, eme ar Pab, em lizer-meur *Singulari quidam* : Adreset eo da Gatholiked an Allemagn, mes n'eo ket evito hebken eo am euz her skrivet : katholiked ar bed holl a die tenna talvoudegez anezan. »

Lennet ho peuz evelid al lizer-ze. Sklér eo. Lavaret a ra d'ar Gatholiked : *Savit emgleoioù ha syndikajoù hag a vezo katholic e gwirionez*. Awechou koulskoude e c'hell beza gweil chom heb hen ober.

Ar Pab a oar pe goulz eo mat rei dispans euz ar gourc'hemen-ze, hag evit e Breiz n'eus digarez ebéd d'hen ober.

P I X

Mui-oc'h-mui e kemer preder gant ar skoliou kristen, ha kaout a ra, evel ma kavan va unan, n'eus ket a anter anezo.

Ar pezh am euz roët d'ezan da anaout var gommunion ar vugale vihan en hon eskopti en deus grêt dudi d'e galon. Heuillet eo e gelennadurez, hag e meur a barrez kommunion ar vugaligoù he deuz grêt muioc'h a vad d'ar gerent eget d'ar vugale. Gant ma teulo ivez, en dizro, an tadou hag ar mammou da anaout mui-oc'h-mui pebez dever striz eo evito deski ar c'hatekiz d'an eneoù yaouank fisiet enno !.

Dre ma komzer ouz ar Pab e weler n'eo nec'het nemed gant eun dra : gant silvidigez an eneoù. Eleiz a *Vretoned a ya eus ar yezh* da c'hounid o bara e leac'h all hag a en em laka evelse en danjer d'en em goll : red eo dont var o sikour, emezan. *Ar ves-senti*, eo eienen an holl dechou fall ; lakât a ra an den da goll e feiz ha da bellât diouz an iliz : red eo stourm outi, emezan. *Ar pape-riou fall* a deu gant an amzer da douella an dud : red eo, emezan, ober brezel d'ezo ha skigna re vat. *An dud yaouank*, abalamour ma 'z int ar vro da zont a zo chach varnezo a gleiz hag a zeou : red eo, emezan, o zrei var hent ar furnez dre ar patronachou hag ar c'helc'hou-studi.

Hag o kloza an diviz, e roas e vennoz da gement emgleo a zo en hon eskopti hag a ra vad d'ar relijion.

Eiz dervez goudeze, d'an 21 a viz du, p'edon varnez kuitât Rom e c'hellis mont adarre beteg ar Pab evit kimiada dioutan. Pi X a anzavas ouzin neuze e boaniou hag a lavaras e liet beza dinec'h ha lakât ar fisianz e Jezuz-Krist. « *Ego sum, nolite timere.* »

Komz a ris d'ezan euz e skuizder, hag e rea an neuz da ziskouez d'in e daol vras goloet a baperiou : « Evelse ema bemdez », emezan en eur vouz'hoarzin.

Er weladen-ze eo e c'hellis kaout digantan en hano Eskibien Breiz, eur zinatur presius. C'hoant hon devoa pell a zo da lakât hano santez Anna, *patronez hor Bro*, e litanioù an Holl Zent. Eskob Gwened a reaz ar goulèn, ha me a ginnigas anezan d'ar Pab : sina a eure anezan d'in a greiz kalon.

O kimiada diouzin e lavaras d'in komzou hag a ro nerz e gwirionez da vont var araok.

E kreiz etre an diou weladen-ze e welis ar Gardinaled hag e c'houlenniz hano euz hor c'henvroiz hag emamp o c'headal an Iliz da embann o santelez.

Prosez sant Yan Diarc'hen ne rank gortoz eur pennadik c'hoaz nemed abalamour ma 'z eus re all digor hag a zo ezom da gloza en e raok. Hini an Tad Maner hag hini an Aotrou Mikeal Nobletz a ya brao bras en dro, ha fisianz vat hon deus da c'hellout gwelet o hanolou renket dizale var roll an dud eurus.

Kemper, d'an 8 a viz Kerzu 1912.

† ADOLPH,
Eskob Kemper ha Leon.

I. Petra eo an Iliz katolik

Ar ger Iliz, dreizan e unan, a lavar eur rum-dud unanet etrezo ha dastumet er memes leac'h, nemet ama al liam a zo etre an dud-ze eo : ar garantez ; an dud-ze n'en em vodont ket abalamour ma reer dezo hen ober en despet dezo ; en em voda a reont anezo o-unan rak galvet int gant ar garantez.

Ar ger *Iliz* a zo bet kemeret evit meur a dra : kemeret eo bet evit komz euz *eur strollad tud fallakr*, mes peur-liesa goulskoude ar ger-ze a vez roet *da niver an dud just ha santel*. An hano-ze a vez roët d'an tiez, d'ar paleziou haer savet en enor da Zoue el leac'h mac'h ec'h en em zastum ar bobl fidel. — An Iliz eo c'hoas an holl dud fidel ; mes neuze an hano-ze a zeu d'ar re holl a ador ar gwir Doue ; en eur strisât ar ger « Iliz » e roër an hano-ze d'an Iliz a stourm var an douar. Awechou an Iliz neuze eo hebken ar re a zo e penn ar bobl fidel ; awechou all eo an holl dud fidel ; hag awechou an daou rum assamblez. Evelse Jezuz a lavare : « Ma ne fell ket d'ho preur selaou ac'hanoc'h, hel livirit d'an Iliz » : da lavaret eo d'an hini a zo e penn ar bobl fidel en eul leac'h. — Levr oberou an Ebestel a c'halv « Iliz », ar bobl fidel heb ar pennou ; hag ar *Gredo* a entent dre ar Ger Iliz, ar pennou hag ar bobl.

Petra eo, e gwirionez, an Iliz katolik ? « An Iliz eo an oll dud a vev var an douar, unanet etrezo dre ar memes feiz kristen bet badezet eta, o deuz perz er memes sakramanchou, hag a zent ouz ar bastored karget gant Jezuz da gendelc'her e labour ha dreist oll ouz ar Pab, ar pastor bras a zo vikel Jezuz-Krist var an douar.

Hanoiou roët d'an Iliz

Roët a zo bet d'an Iliz katolik meur a hano ha pep hini anezo a lavar deomp petra eo ha petra he deuz da ober evit an den. Hanvet eo bet : *pillier an Templ* ; ar *meandiazez a ro harp d'ar mein all* e palez an Aotrou-Doue ; *rouantelez Doue*, hear vras an Aotr. Doue ; *lignez Abraham* ; *pried Hor Zalver Jezuz-Krist* ; *Korf ha memprou*

Jezuz-Krist. An Tadou Santel euz an Iliz, an doktored a ro alies an hanoïou-ze d'an Iliz. Mes eun hano a zo dreist ar re all a garomp rei d'Ilor Mam Zantel an Iliz katolik : hi eo *bagig sant Per* a gerz var mor dirollet ar bed varzu porz ar Baradoz.

Skeudennou ha parabolennou divar benn an Iliz

Iliz hor Zalver Jezuz-Krist gant he Mestr, ar pastormat hag he memproù, gant ive ar vad a ra d'an dud a zo bet ouspenn kant gwech kemennet dre skeudennou ha dre barabolennou.

Baradoz an douar, setu ar skeuden genta : rak unnan e kaver ar wezen e vezo staget outi Mab Doue en em c'hreat den.

An eil skeuden eo hor mam genta *Eva*, rak evel ma eo furmet euz unan euz kostou Adam kousket, evelse an Iliz a c'hanas euz kostez Jezuz kousket euz kousk ar maro var menez Kalvar.

Setu brema Arc'h Noë a gerze sturiet gant Noë var an dour-beuz a veuze an douar a bez ; eur skeuden oa euz an Iliz, an Arc'h-ze a zo c'hoaz kalz muioc'h kaset ha digaset hag a zo sturiet gant ar Pab, vikel Jezuz-Krist.

Pa ziazezas Moyzez e relijion, skeuden an Iliz a zeuaz da veza sklearoc'h : n'eo-mui telten ar Batriarchet savet diouz an noz ha bemdez kaset pelloc'h ; brema eo *Templ Jerusalem* hag eno e vez great gouel ar Pask. An Iliz n'eo mui famil Abraham : ar famil-ze a zo eur skeuden euz ar bobl kristen en em skign e peb leac'h ; euz rouantelez Jezuz ne vo arz ebet dezi

Ar **profet Daniel** a welas eur *mean* o tiriuilh euz kern ar menez ; flastra 'ra pep rouantelez var e hent hag e chach d'e heul kement en deuz diskaret ; ha dizale en deuz karget ar bed holl gant e c'halloud hag e hano ; Rouantelez Jezuz a vezo ar *mean-ze* hag an Iliz eo a ziazezo anezi.

An Testamant nevez a gomz ive euz an Iliz. Hi eo, ervez an Tadou Santel, *sae heb gri* hor Zalver ne oe ket roget gant ar zoudarded ; hi eo ar *pallen bras* a welas sant Per hag a ioa astennet eus an eil penn d'e-

gile euz an Nenv hag ennan oa bep seurt loened. Dre ar weledigez-ze sant Per a anavezaz oa an dud holl galvet da zont en Iliz.

En Aviel ive e kavomp meur a *barabolen* divar benn an Iliz. Er parabolennou-ze e welomp eo an *Iliz ar wenterez* a dlie tenna ar greun diouz ar plouz ; eo *mesket enni ar re fall gant ar re vat*, an disparti a vezo great d'ar varn ziveza hag eno pep hini a gavo diouz m'en dezo great epad e vuez.

Hor Zalver Jezuz-Krist a gomz euz an Iliz e *parabolen ar Pred bras* a roe ar Roue ; an holl a zo pedet ; lod a ra skouarn-vouzar hag a glask digareziou evit chom er gear ; nouze ar beorien a zo pedet da zont. Unan anezo n'oa ket e stad vat hag a voe stlapet ermeaz euz ar palez ha taolet en denvalijen.

Parabolen ar roued leuniet gant a bep seurt pesked a zo ive evit rei da entent petra vije an Iliz. — Enni, evel etouez an derved mat e vez *kavel bouc'hed* ; e vezo kavet tud santel ha pec'herien ; an *araok* a gresk etouez ar *gwiniz mat* a ziskouez ar memes tra ; evel ma c'hortoz al labourer [an cost evit dispartia ar gwiniz diouz an draok, evelse Hor Zalver a c'hortozo ar varn ziveza evit lakat pep hini en e renk.

Dre ar parabolennou-ze Hor Zalver a ziskoueze e garantez evit an Iliz.

An hini a wint ar gwiniz a gav ar greun-mat ; ar roue a gar e holl sujidi ; ar pesketaer a gar ar pesked mat ha founnus ; ar mesaer a gar e zenved. Hag Hor Zalver en deuz lavaret oa ar *Pastor mat* hag evit hen diskouez en deuz roët e vuez evito.

Korf hag ene an Iliz. — An Iliz a zo eur c'horf leun a vuez ha dre-ze enni e kavomp eur c'horf hag eun ene.

Petra eo *ene an Iliz* ? — An dra-ze eo an *holl donezonou dreist natur*, evel ar c'hras a ro santelez, ar feiz, an esperans, ar garantez, ar vertuziou lakeat gant Doue e-unan enn den, ar grasou a ro sikour. — Ene an Iliz eo c'hoas an *dud o deuz an donezonou-ze*.

Petra eo *korf an Iliz* ? — Korf an Iliz eo an *dud fidel* dre ma reont etrezô eur « zosiete » hag a c'heller gwelet. — Bez' ez eo c'hoas ar *pez a ra d'an dud beza unanet* en doare-ze : ar prezegennou, ar zakramanchou.

Holl vemprou an Iliz goulskoude n'o deuz ket ar memes perz e korf hag e ene an Iliz. Lod anezo a zo euz korf hag euz ene an Iliz : ar re-ze eo : an dud fidel ; lod all ne z'int nemet euz ene an Iliz : ar re-ze eo ar re a zesk ar relijion : gatolik hag a zo o c'hortoz ar vadiziant. (E gallek int galvet : catéchumènes : danvez kristenien). Lod all, erfin, n'ez int nemet euz korf an Iliz : ar re-ze eo ar re n'euz mui enno hini ebet euz ar vertuziou a dleer kaout er galon. An dud-ze a zo, evel pa lavarfen, skourrou seac'h a jom stag ouz ar wezen, n'o deuz mui buez enno hag a zistago gant eur barr-amzer pa zonzimp an nebeuta.

Setu petra eo an Iliz katolik. Red oa lavaret an traouze, rak easoc'h a-ze e c'hellimp entent ar pezh a zo da lavaret divar benn an Iliz santel hag ive dislavaret glabouserez an azenned korniek o deuz c'hoant rei da gredi n'he deuz dalc'h-matan Iliz klasket nemet eun dra : mouga pep sklerijen ha lakat an den da zoubla da lezennou n'o doa ket a wir da veza douget.

F.-M. MAZÉAS.

K. J. Landeme.

BREIZ O SKIGNA AR FEIZ

Dre ar Bed

Setu aman roll an aluzennoù roët varlene gant peb bro evit Breuriez ar Feiz :

Ar Frans (heb Breiz) a roas	2.440.213	lur 59
Stadou-Unanet an Amerik	1.401.675	52
Breiz.	585.575	30
An Allemagn	537.612	31
Ar Beljik	359.952	87
An Itali	253.257	52
Ar Spagn	220.941	73
An Iverzon	134.117	20
Bro-Zaôz	82.974	35
Bro-Skos	6.801	60

Evel a lavar Bleimor e *Brittia* pa vez sellet ouz-chiffrou an aluzennoù hebken, **Breiz a deu da drede** : ar pezh n'eo ket re fall dija ; mes pa zeller ouz ar pezh a ro e peb bro an eil den dre egile, **Breiz eo a deu da genta**.

Ar Vretoned, daoust ma n'ema ket an aour ganto var ar raden eo ar bobl a ro ar muia arc'hant bep bloaz evit Breuriez ar Feiz. An dra-ze a zo kaër, ha n'euz ket a ezom da gaout aoun, start e chomo c'hoaz ar Feiz en o c'hreiz, keit ha ma padint da rei an dourn d'her skigna dre ar bed, evel ma reont breman.

Ar c'hardinal Alan Koativy

(1407-1474)

Hor bro, a c'heller da lavaret, a zo bet en he gwir wella, edougar pemzekvet kantved. An heol kaëra ma vez da welet eo araok ma vez o vont da guzet ; evelse ivez Breiz, araok paouez da veza eur vro barrek awale'h d'en em c'houarn he unan, (1) a zo bet gwelet o vleunia enni eur bodad Bretoned dispar e peb feson, tud a vrezel, tud a ijin, tud a lezen, tud a zeskadurez, tud a iliz. Etouez ar re ziveza-man eo dleet henvel an Aotrou Alan Koativy ; n'eus ken kardinal nemetan hag a vije ginidik euz Bro-Leon, hag a zo bet var eun dro eur c'hannad euz an dibab hag eun eskob euz ar re wella, unan heb mar ebet euz bugale brudeta Breiz-Izel.

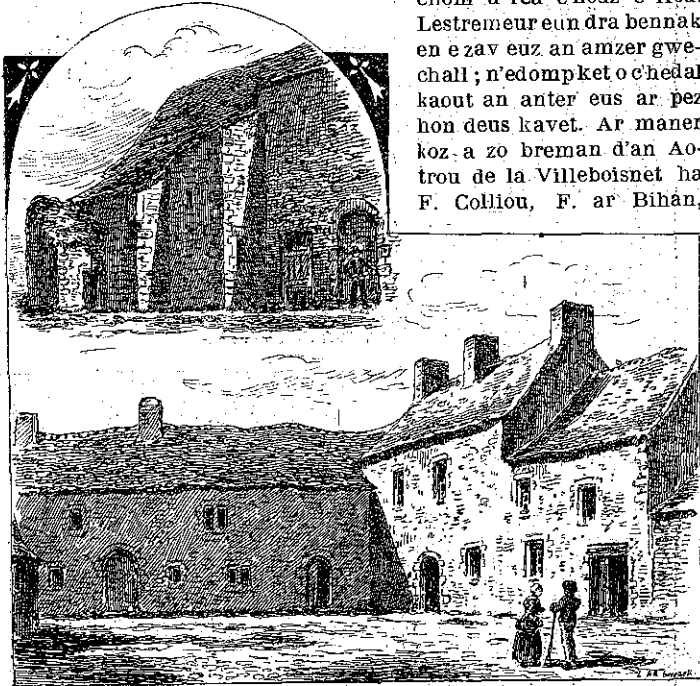
(1) Beteg ar bloaz 1532 Breiz a ioa diskoulm diouz Bro-C'hall, hag ar Vretoned, renet gant o duked, a ioa mistri en o bro.

Alan Koativy a ziskenne euz unan eus familhou kosà ha brasa Bro-Leon, a zouge hano ar maner he devoa e parrez Plouvian (s). Unan eus e dud koz, Prijant Koativy a ioa bet oc'h heul ar roue sant Louis e brezelioù ar groaz. E unan e oa mab da Alan, marc'heg hag aotrou Koativy ha da Gatel ar C'hastel. E vreur hena Prijant Koativy, eur brezellour euz ar re gaëra a deuas da veza amiral ha marechal e armeoù Bro-C'hall. Lazet e oue epad seziz Cherbourg er bloaz 1450, gant eun tenn kanol, goude bezà stourmet a eneb ar Zaazon, skoaz ha skoaz gant Jann d'Arc. — An hini a dlie beza kardinal a c'hannas d'an 8 a viz du 1407, e Koat Lestremeur, unan euz manerioù e dad. Ar geraden-ze savet e kreiz eur c'hoat bras a ioa e parrez Gwiniventer, demdost da zant Derchen (2). Eur pôtrik speredok ha devot oa, ha diskouez a rea ez vihan petra vije ez vras.

(1) Maner Koativy, etre ar Youre'h Wenn ha Koat-Meal.

(2) Er miz tremen oun bet gant an Aotrou Guennec o welet ha chom a rea c'hoaz e Koat Lestremeur eun dra bennak en e zav euz an amzer gwechall; n'edompket o'chedal kaout an anter eus ar pezh hon deus kavet. Ar maner koz a zo breman d'an Aotrou de la Villeboisnet ha F. Colliou, F. ar Bihan,

Maner koz Koat Lestremeur

Beleget e oue er bloaz 1438, ha dem goude ez eas da Rom. Ar Pab Nikolas V, o vezà anavezet anezan, hen hanvas da arc'heskob e Avignon ha da gardinal eus a iliz santez Praxed er bloaz 1448. Da varo Nikolas V, digouezet d'ar 25 a viz meurs 1455, e oue an hini a viras, gant ar muia, ouz ar c'hardinal Bessarion, arc'heskop Nicee, d'en em gaout var gador sant Per. Lavaret a rea d'ar gardinaled all e genvredeur : « Petra, emezan, » n'eus den ebed ken eta en Iliz latin goest da veza Pab, » sur awalc'h, pa ranker kinnig ar garg-ze da eur gre- » sian a zo bet schismatik hag a zo nevez dizroët var » barlen ar gwir Iliz. N'eo ket kouezet c'hoaz baro Bes- » sarion dindan an aotou hag e lakafemp anezan en hor » penn ? Grit a geroc'h var an dra-ze, Tadou, mes evi- » don-me hag ar re a gred evel don a raio ar pezh a vezo » en hor galloud evit miret ne vefe lakeat eun eskop gre- » sian e penn an Iliz. »

Komzou ar c'hardinal Koativy a oue selaonet hag e leac'h Yan Bessarion, Alphons Borgia eo a oue hanvet da bap : kemeret a reas an hano a Galixt III. Dre anaoudegéz vat evit an eskop breizad, ar pab nevez a gasas anezan evel e gannad e Frans evit dirouestla eleiz a afferioù bras (1) hag e Breiz evit beza e penn gouelioù bras kenta sant Visant Ferrier.

Pemzeg eskob, eiz euz Breiz, ha seiz a ziaveaz bro a

Th. Tygreat ha F. ar Bras a zo o chom er pevar diegez a zo great anezan. Beza ez eus eno punsou, dorioù, prenêstcher, pennadoù brao a vogerioù, derezioù mein ha chiminalou hag a zo varnezo liou ar XVe kantved. Alanig Koativy a zavas en o serr, hag e leac'h o diskar evel ma 'z eus hano, ar pezh a vije eur pec'hed, e tlefeh o nevezl gant spered, en eur viret ar pezh anezo a dalv ar boan, ha ma zeus ezom da zavel traou nevez, ra vezint savet en han' Doue, nan e plas an traou koz, mes en o c'hichen. Armou ar c'hardinal gant e c'her bepred a vije brao da welet a zioc'h dor e vaner koz.

Tud vras evel aotrouez Koativy, ma vezont hadet stank en hor bro a zionan rouez, ha dieet eo beza kempenn var an traou a c'hell digas d'eomp hano anezo. J. M. P.

(1) D'an 19 a viz maë 1453 Konstantinopl a gouezas dindan galloud an Turked divadez. Ar c'helou-ze a lakeas an Europ a-bez e haonv. Ar Pabed an eil goude egile a glaskas lakât emgleo da zavel en o eneb, mes siouaz ar brinsed kristen a gave gwelloc'h en em daga ken etrezo eget kemeret an armou da vont var zikour broioù ar Sav-heol. Alan Koativy eo a oue harget gant ar Pab Kalixt III da vont da

ioa e Gwened d'ar 5 a viz ebrel 1456, en dro da gannad ar Pab. Henman goude beza embannet santelez Visant Ferrier ha kanet an offeren-bred en e honor a reas tro-kear e prosesion. Per II ha Franseza Amboaz, Duk ha Dukez Breiz a deus d'e heul gant holl brinsed ha prinsezed an Dukach hag ouspenn kant anter kant mil den ; N'oa ket bet gwelet biskoaz ha n'euz ket bet gwelet abaoe netra ebed ken kaer en hor bro !

Dem goude ar Pab a roas ivez d'ar c'hardinal Koativy, eskopti Dol hag a lakeas anezan e penn ilizou brudet, evel iliz-veur Toulouz, ha manatiou bras, evel hini Redon. Dalc'het pell diouz Breiz, gant ar c'hudennou dies a veze roët d'ezan da zibuna dalc'h mat, ar c'hardinal ne c'helle ket gouarn e unan e eskopti hag e vanati, mes aketus oa da evesât evit ma vijent renet mat e peb doare gant ar re a zalc'he e blas. Kaërat a eure iliz Dol ha lakât a reas sevel er gear-ze eun eskopti nevez. Karet a rea Bro-Leon, ha pa c'helle kaout an tu e teue enni da ober eur bale. Ober a rea neuze e zisken e Penmarc'h, e kichenik Lesneven, abalamour aotrou ar maner-ze a ioa dimezet d'e c'hoar Alix. Karet a rea ivez kalz iliz Folgoat, a ioa neuze nevez flamm (1), p'eo gwir n'en devoa nemed daouzek vloaz pa oue konsakret ; e blijadur oa dont di d'en em erbedi ouz an Intron Varia ; e ioul oa e c'hellje e gorf dont da ziskuiza e gwasked mogeriou ti e vamm vat ; rei a reas d'ezi dilhajou-offerenna

gaout Charlez VII, roue Frans. Henman, m'oar vat, en aoun ne deuje ar Zaozon da zailha adarre var e rouantelez a gavas gwelloc'h chom er gear. An darn vrasa eus pennou bras all an Europ a reaz eveldan, hag evelse, dre o leziregezh e rojont tro d'an Turked da astenn a nebeudou o c'hra-banou var ar broiou kristen... D'ar 7 a viz here 1571 heben e oue gellet terri o galloud d'ezo var vor e Lepant ; ha var zouar, e Vienn d'an 12 a viz Gwengolo 1683. Abaoe, a drugarez Doue, ne reont nemed mont var o c'hiz. Er miziou diveza-man zoken, broiou bihan kristen ar Zav-Heol, great emgleo ganto, a zo en em lakeat da skei varnezo a zevri, hag ar gounid o deus bet bep taol koulz lavaret. Da gredi eo e welimp dizale o sevel an deiz ma vezo peurgaset an Turked da jom d'o bro goz ; Alan Koativy, eus barr an nenn a velo ivez gant dudi an deiz-ze o c'houlaoui !

J.-M. P.

(1) Konsakret e oue er bloavezh 1419 gant an aotrou Alan Keras-tred, eskop Kastel-Pol.

euz ar re gaëra ; var e c'houlen ar Pab Sixt IV a roas 100 dervez pardon da c'hounid da gement hini a yaje da Folgoat da bedi ar Werc'hez d'ar 25 a viz meurzh, da zul kenta viz eost, da anter eost, d'an 8 a viz gwengolo ha da c'houl an Holl Zent ; lakât a reas sevel e kichen an or vras a zo troët ouz ar c'hreizdeiz eur groaz kaer e mein ker-santon, a zo bet torret d'an dispac'h gant morzoliou digristen. A drugarez Doue, e skeuden e unan, hag a ioa e harz ar groaz, n'he deus ket droug ebed koulz lavaret, hag eur blijadur eo evidomp gwelet anezan skeudennet eno c'hoaz ker brao, daoulinet var jichen ar c'halvar, e zaouarn e kroaz, hag e dok kardinal diskennet var e ziskoaz. Var gwer a liou unan eus prenestcher an iliz e weler anezan c'hoaz gant e dok ruz bras var e benn.

Mervel a eure e Rom d'an 22 a viz gouere 1474 d'an oad a c'houec'h vloaz ha tri ugent. Sebeliet e oue e iliz santez Praxed, el leac'h ma kaver e vez, eur skrid latin varnezan hag a lavar :

En amzer Sixt IV, eo bet sebeliet aman, Alan eskop ha hardinal. Diskenni a rea euz familh ar Goativied, brudet kenan etouez ar Vretoned ; kaset eo bet evel kannad da Vro C'hall da zifuilha eno traou hag a zelle ouz ar feiz ; e vuez a zo bet eur skouer vat hag e oberou talvoudus bras. Bevet en deus c'houec'h vloaz ha tri ugent, eiz miz ha pemzek dez. 1474. Miz gouere.

Ar skrid bez-ze n'eo nemed eun diverra euz ar veuleudi a roe holl dud e amzer d'ar c'hardinal Koativy. « Eun den a spered bras eo, eme ar Pab Pi II, poellek, fur, krenv hag eun a galon. »

E c'her oa « bepred » ha dalc'het en deus d'ezan e doug e vuez ; start eo bet bepred en e feiz ; var zao e veze bepred evit he difenn ; karet en deus bepred bro e gavel ha poaniet en deus bepred da ober honor d'ezi e peb leac'h.

Pebez kentel ha pebez skouer evidomp !

En eun amzer hag e oar ennan ken troët var an nevezentiou, hag e kreder eo mat kement tra a zo nevez, ha fall kement tra a zo koz, eo talvoudek rei da anaout d'hor c'henvroiz ne 'z aint e gwirionezh var araok nemed kendelc'her a rafe peb hini anezo da vale var roudou ar re goz ha da veza

Katolik ha breizad bepred !

L. AR GUENNEC.

Ar Patronachou var ar meaz

Patronachou a zav euz a gement kostez a zo : n'euz kear ebed ha n'he deffe he fatronach ; ha ma chom c'hoaz er c'hearieu eun toullad mad a gristenien, kristenien euz ar starta, startoc'h zoken peurvuia eged ar re var ar meaz, gant ar Patronach int bet diouallet pe tennet euz ar fank hag euz ar vuez digristen.

Stank e savont ivez var ar meaz ; ha mad a rér ; rak dizale var ar meziou e vô ken diez hag er c'hearieu da eun den iaouank chom start en e grêden hag en e honestiz, ma ne gav skoaz en e batronach.

Gwechall an den iaouank ne anaveze nemet ar pezh a gleve en e famill, ar pezh a wele en e barrez ; eur mouch a ioa var e zaoulagad, hag eun hual ouz e dreid ; hirio frankat an dachen dirak e zaoulagad, kouezet ar c'haeou en dro dezan, Tachen ar Bed a en em zispak a bep tu, hac e teu dezan ar gwel hag an trouz euz a bep seurt traou da douella e galoun.

Ha c'hoant fringal a grog gant ar paotr.

Piou a ziuuallo e galon ? Piou a lavaro dezan : dioual ? N'eo ket ar gerent a raio ; ne ouezont ket petra a dremen e spered hag e kalon o mad ; araoek m'o devezo anavezet netra en e glenved nevez, e terzien an nevezentiou a zo krog gantan, e vezo great an droug.

E pelec'h eta e kavo an den yaouank sklerijen ha kuzul ? Er patronach ! Eno e kavo eur beleg, a vezo deuet buhan, gant darempredi ar yaouankiz, ha gant lenn ar pezh a zo red evit ren eur patronach ; da c'houzout euz ezom-mou Ene an dud yaouank ; gant eur ger e lakaio sklerijen da bara var o spered, da rei dezo da anaout ar bilim euz ar bleuniou, ar falsentez euz an traou kaer a zispak ar Bed dirak o daoulagad !

Beleg ar patronach a deu da veza mignon an dud yaouank bodet en dro dezan ; pebez tra gaer pa deu en doare-ze eun den yaouank da lakaat e fizians er beleg ; ar gasoni, an difizians zoken e kenver ar beleg eo kenta kammed a ra eur c'hristen evit pellaat euz an Ilis hag euz Doue ; evit startat er c'hontrol eun den yaouank en e garantez evit Doue hag an Ilis, n'euz netra suroc'h eged mignoniach ar beleg.

(Da gendelc'her er miz a zeu).

Breuriez ar Brezoneg

I. Dre ar bugel ar gwella labour

Kement hini a gar ober labour evit an amzer da zont hag hen diazeza mat a en em gemer bepred d'hen ober dre ar vugale.

An haden a rai ar gwrizioù dounan hag a zavo an uhelan he c'horzen eo an hini he devo ar gwellan douar dindani hag ar muian amzer dirazi. Sanket dre ar gelen-nadurez hag ar skol eur mennoz 'barz spered ha kalon eur bugel, ar mennoz-ze a rai gwrizioù doun, rak spered ar bugel a zo goull hag e galon tener 'vel ar c'hoar ; gwrizioù start a rai ive ; dre ma kresko ar bugel, ar mennoz a gresko gantan, hag epad hira amzer, dre m'eman e holl hent, e holl vuez dirazan.

Dre ze, kement den a dap-pelloc'h e zell 'vit an amzer vremen a fell d'ezan « inkarni » e vennoziou 'barz ar bugel, o lavaret : Gantan e savfont ha gantan e kreskfont.

An dud dizoue a zo o c'houarn hon bro a zispign bep bloaz madou bras da lakât o falz-kredennou da vean mestr dre ar vugale ; muioc'h a arc'hant, a evez, a labour a ya gant ar skoliou e Frans eget gant ar c'honverz hag an arme. Diouz an tu-all, biskoaz ne oe gwelet etre daouarn ar grennarded ken lies a baper 'vel ma weler hirio ha paperou grêt evito. Ouspenn kant kazeten a gaver e Frans savet evit Yan grenn ; en o zouez, darn a zo gwerzet betek 500.000 niveren anezo bep sizun, hag ar re-ze n'e ket ar re wellan int.

Ar gristenien renet war ze gant an Tad Santel ar Pab, — Pab ar vugale, — ha gant an eskibien, a laka, diouz o zu, mil hoan da gas ar vad war arôk dre ar bugel. Nag a reuz gant ar skoliou kristen ! Muioc'h c'hoaz eget gant an ilizou !

Kaer an eus ar gouarnamant argas leaned ha leaned ; klask kant digare 'vit harz ar skol gristen da zigeri he dorjou, kavet vô mistri, digoret vô ar skol ! Skol gristen a vô, kousted a gouto ! Skol gristen a vô, da lavaret eo, ar mennoz hag ar feiz kristen a vezo sanket e spered ar bugel ; anez, ar mennoz-ze a renkô mervel, rak n'eus

tachen ebet léc'h ma c'hall ar mennoziou 'n em vaga, ober o c'hresk frank ha padus, nemet barz an dachen gwerc'h hanvet spered ha kalon ar bugel.

Setu digarez an emgann a zo dre oll, — emgann spourronus, pa zonzjer pebez talvoudegez an eus, — endro d'ar bugelig dister a weler, dre an henchou, gant e dam bara 'n eun dorn, e levrig en dorn-all, o vont trezek ar bourk bep beure, pa zon kloc'h ar skol

* * *

Ne vô den souezet mar klaskomp, ni ive, lakat ar Brezoneg, ar Vro, da adsevel ha da wellât dre ar bugel, ha ma hon deus savet, e kichen ar skoliou, ar breuriezou, ar c'hazetennou-all, eur skol, eur vreuriez, eur gazeten evito.

Breuriez ar Brezoneg eo hano ar skol hag ar *Vreuriez*; *Feiz ha Breiz* hano ar c'hannad, rak ar vugale o devo o loden ennan adalek breman.

Rei da anaout ar brezoneg, istor ha doareou Breiz-Izel, henez eo al labour a fell d'imp ober, hag hen ober, dreist-oll, dre ar yaouankiz, evit ma vo grêt yac'h ha padus.

Hogen, *Breuriez ar Brezoneg*, setu aman penôs e kerz :

II. Penôs e kerz *Breuriez ar Brezoneg*

Da gentan, he renerien a ya hini pe hini anezo, da gaout otro person eur barouz; disklerian a reont d'ezan petra eo o labour hag hen pedi da rei kelou eus ar *Vreuriez* da vugale ar c'hatekiz. An otro person an eus digemeret mad o c'hefridi, ha setu bugale a-leiz o rei o hanoiou d'ar *Vreuriez* nevez.

Gwelomp da be sort sant en em westlont eno.

Petra o deus ar vugale da rei ?

O hano, hano o c'hear, ha priz eur goumanant ar bloaz da gazeten ar *Vreuriez*.

Petra o devô d'ober ?

Lenn piz, hep sizun, pe bep miz, o c'hazeten, ha skriva diwarni eur pennadig war eur c'haer bihan a wenneg vo roet d'ezo pe a brenfont diwar o yalc'h.

Pesort gopr o devô da gaout ?

Prijou, meur a wech 'pad ar bloaz, pa vo grêt etrezo,

er parouziou, pe er gazeten, krogou war ar brezoneg, istor Breiz, hag all.

Eun diplom, pa o devô desket brao lenn, skrivan brezoneg ha displegan istor ha doareou o bro. Gant an diplom-ze, o devô gwir da skrivan en o c'hazeten, eur wech ét ermêz euz ar *Vreuriez*, ha da vean dic'haouet 'vit o labouriou.

Pegeit e tleer chom er Vreuriez ?

Tri bloaz, da vihanan, anez eo diês tapout an diplom. Da 14 vla, ez eer er mêz.

Pe gristen pe amgristen eo Breuriez ar Brezoneg ?

Breuriez ar Brezoneg a zo kristen-tre hag a ble da lakât da greski kenver-ouz-kenver, en kalonou ar vugale, karante Doue ha karante ar Vro, oc'h heuill var ze gourc'hemennou an T. S. ar Pab hag an Eskibien. Sellet a raje he labour 'vel eun dra gozik didalvoud, ma ne vije ket grêt, d'an divezan, e sell a ine ar vugale hag e sell a Zoue.

Meur a dra a c'haller da stagan c'hoaz ouz ar *Vreuriez*, met kaout a rank, da gentan ha dreist-pep tra, **eun ti-skol**, eun ti-skol da zeski ar Brezoneg hag istor ar Vro; hag evel ma 'z eus er skol, kenteliou, labouriou, kenstrivadegou, prijou ha diplom, e kaver kement-se ive e *Breuriez ar Brezoneg*.

Met, a lavarfet-hu, daoust hag ar skol-man ne raf ket a c'haou ouz eben, an hini c'hallek ?

Daoust ha ne zesk ket ar vugale brezoneg awalc'h er gêr, gant o zud ?

Nan, a respontfomp bep tól, da c'hortoz disklerian eur wech-all ar wirionez war ze ?

Eun Tregeriad.

D'HOR MIGNOUNED SOUDARDED HA MARTOLODED

e kasimp *Feiz ha Breiz* bep miz evit bennoz Doue, gant ma tigasint d'eomp, i o unan pe unan bennak all euz o anaoudegez, adres an *ti kristen*, ma reont ennan o disken, goude o labour pemdeziek.

Koant oa da velet, ar paour-keaz paotrig, gant e zaoulagad bras ha sklear evel an deiz, ha glaz evel an oabl e kreiz an hanv; gant e vleo melen ha frizet, a ziskenne var e ziouskoaz a rizenadou alaouret; kaer oa da velet gant e zremm digor ha flamm evel an dour-red, gant e zivoc'h

ruz' ha livrin evel bokedou roz an nevez-amzer; dudiuz oa da velet dreist-holl gant e ene pur hag eün, gwenn evel erc'h ar menezioù, glan evel lili ar prajeier... Daouzek vloaz oa ar bugel da c'houel Nedelek eus ar bloaz 1792, ha Noëllik oa e hano badiziant.

Ez-vihanik oa bet kurust gant an Aotrou Persoun, ha neuze oa eun drugar e glevet o respount an oferen gant e zoudanen ruz-tan hag e zurpiliz gwenn dantelezet.

Mes an Dispac'h vras a yoa dirollet var ar vro, ha persoun Kerloc'h, parrez Noëllik, en doa ranket mont da guzat e dounder ar c'hoajou evit miret da goueza etre krabanou didruez an dispac'herien.

O Doue! nag oa trist an amzeriou-ze! Goad, anken ha luc'haj: ne gleved hano en hon tiez-soul nemed eus ar spountailhou euzus-ze; dor an ilizou a yoa prennet, hag en touriou ar c'hleier a jome mut; ar veleien hag an dud honest a veze kaset d'ar c'hilotin evel denved d'ar gigerez.

Noëllik a yoa ganet en eul lochennig var bord an hent bras, vardro eun hanter-leo diouz bourk Kerloc'h. Eno

e dad hag e vamm a zalc'he gwechall eun tammik kem-verz, hag holl dud ar c'harter a yea da gerc'het o defao-tachou d' « *An tri Roue maj* », evel m'oa merket azioc'h an nor. Mes breman oa chenchet hano d'an ti. E leac'h ar c'hemverz ez oa kemeret hostaleuri, hag e plas *An tri Roue maj*, eur c'hoz penturer euz ar vro en doa livet eun tamm leviten ruz, skrivet dindanni al lize-rennou-man: « *Disken ar bôtred divragou.* »

Emaomp e derc'hent gouel Nedelek, ar 24 a viz kerzu 1792.

Er meaz, an noz a deu, gant he mantel vriz-du, da c'holo an douarou, hanter jouchet gant an erc'h, ha bolz an nenv a zo barbilimet a steredennou lugernus.

En hostaleuri vihan, leun-chek a « bôtred divragou », e kleyer ar gwer o stirlinkat hag an dud vezo o sabati evel diaoulou kamm an ifern.

Tamolodet e-unanik e korn an aoled, Noëllik a zo tenval e spered. Ah! dont a ra da zonz d'ezan eus nozveziou all, pa 'z ea seder, krog e tavancher e vamm, da respount oferen an anter-noz.

Mes breman pelgen ebet ken; maro soun ar c'hleier; tec'het al levenez a denn-askel da bell bro. E leac'h an traou kaer-ze, ne glev mui nemed blejadennou, blasfemou, siñkan ruz gant an everien lagout. Hag ive siouaz! evel ar re all — goasoc'h marteze eget ar re-all — e dad a garg e doull hag a vlej evel eun taro. Evel kalz re all ive, e vamm, mamm Noëllik, ne oar mui pedi.

O va Doue! nag eo truezus da blaneden, paour-keaz Noëllik!

— Ac'hanta, mec'hiok, eme an tad, berr e deod; ac'hanta, mec'hiok, deus ac'halese da lavaret yec'hed d'ar bôtred divragou! — Ha Noëllik, gant aoun da veza lorgnet, a rankas trinka gant ar re-all; gant aoun rak ar vaz-yod, e rankas glebia e vuzellou tener gant odivi brein al lagaillou.

Abarz ar fin evelato, ez a da repos.

Mes ar c'houk ne deu ket dillo, Bouzaret eo diou-skouarn an élig gant ar jolori a zo e traon an ti: gwer o terri, tud o vreugendi, malloziou o tregerni: Ac'h! na pebez bordel!

Noëllik a grog en e japeled; mes e gorf paour a zo

brevet, hag ar bugel a en em ro da roc'hat evel eur broc'h. E kreiz e gousk e vel ar Mabig Jezuz, lugernus evel an heol, o tiskenn dre doull ar chiminal, leun e zaouarn a vraoigou a bep seurt, hag en dro d'ezan ele-digou, koant evel an deiz, o kana meuleudiou da Roue an nenv...

En eun taol-kount, ar paotrig a ra eur skrijaden var e wele. Petra glevan?... O Maria credo!... Ne fazian ket... Eur c'hloc'h o soni e kreiz an noz?... O Mabig Jezuz, ha possubl e ve?... Anaout mad a ran e vouez... Ema, evel gwechall, o c'hervel an dud da vont d'ar pelgen.

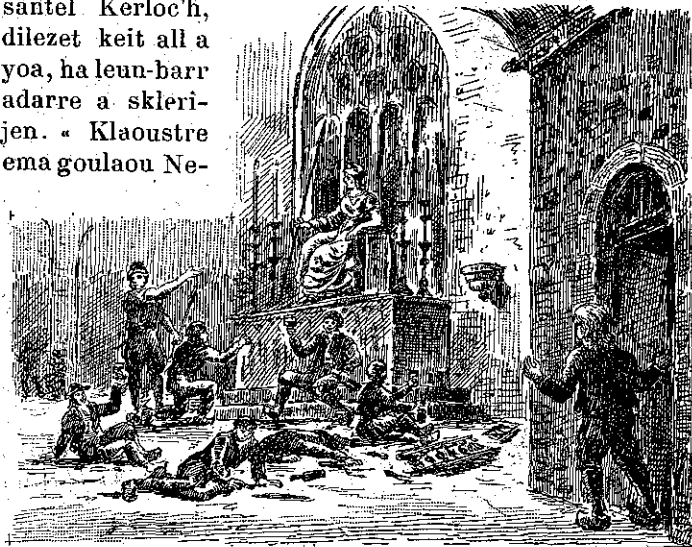
Kalonig ar bugel a dride gant ar joa... En eul lamm ema var ar c'hrouff hag e taol e zillad endro d'ezan.

— Sell! emezan, nag eo terval an noz... Trouz ebed ken en ti... Penn kristen vardro aman... Mantrus eo da vihana... Daoust eta hag e vefe eat e dud ive d'an iliz, o klevet son ar c'hleier? Oh! ma vefe gwir, na pebez levenez!

Neuze Noëllik a ya er meaz... Bale 'ra, dindan an oabl leun a stered, dre ar gwenojennou kamm, gwenn kann gant an erc'h.

Atao emaint var vole, ar c'hleier benniget.

Ahan! abars ar fin, setu aman an iliz, iliz santel Kerloc'h, dilezet keit all a yoa, ha leun-barr adarre a sklerijen. « Klaoustre ema goulaoou Ne-

delek holl var elum », eme Noëllik dre ma tosta. Hag e red, hag e red d'ar pildrotik, ar paour keaz krouadur, kement a vall en deus da wiska e losten ruz hag e zae wenn dantelezet, eyit respount an oferen d'an aotrou persoun, e kichennik kraou ar Mabig Jezuz.

Gouestadik, e tigor dor an iliz. Oh! va Doue, na pebez kalounad!!...

E vamm, ya, e vamm an hini eo! Ema-hi aze en he zav var an aoter dizakret. En dro d'he c'horf ez eus eun tamm poenchen hir ha rodellet, evel linsar an Ankou.

E traon an aoter, ar gailenned mezo dall, a vres, a zans hag a ruilh en eur zislounka eus o c'horf a bep seurt kanaouennou hudur. Podou ezanz ha boutailhou hini-melen a ruilh mesk-ha-mesk var leuren ar c'heur. Hag ar c'hleier santel a vrall, a vrall bepred ken a zaon, evit gervel an dud ifern divardro da zont d'ar pelgen milliget.

— O va Doue! va Doue! eme Noëllik estlammet holl... Ne c'hell lavaret netra ken: eun hirvoud tenn ha c'houero a grog e toull e c'honzog.

Hag hen ac'hano pennfollet, d'an daou lamm-ruz, da redek en avantur Doue, e kreiz ar méziou leun a erc'h...

Var ar méziou leun a erc'h, ar bugel a vel skeudou o tec'het en e raok dre al lanneier bras ha dre ar strejou doun. Holl ez eont d'en em goll du-hont varzu ar mor bras, a glever o trouzal spountus e kreiz an noz.

Noëllik a ya var o lerc'h. Setu hen en em gavet en aod. Jezuz! Nag a dud var bord ar mor! Hag ar bagou z-hont, leun-bour a dreminidi, a remerker du-hont var ar c'hoummou? Da beleac'h ez eont eta? Petra zinifi kement a finv. Sell 'ta eur vag all c'hoaz o loc'hat!

— « Savit ebars! savit buhan! » eme ar vartoloded a vouez izel.

Neuze Noëllik a bign var ar vag, ha digor bras ar goue-liou, ez a ive, da heul ar re-all, ne oar dare da beleac'h...

« Mes setu aman tud, eme Noëllik outan e-unan, hag a

anavezan mad tout. Ar re-man eo « ar Chouanted », egiz ma ra va zad anezo. Ne fazian ket... Ne fazian ket : ahont, er penni uhela, ema an aotrou persoun.

— Doue r'ho pennigo, aotrou persoun.

— Peoc'h 'ta, c'huitouz fall, a c'hrosmolas eur barvok koz, groz-groz e vouez, evel moueziou an holl vleizi-mor. Petra ! ne welez ket ema ar persoun o kovez e dud ? Allo ! klask da bec'hejou 'zo gwelloc'h did, morpioun bihan, da c'hortoz da dro da vont en toull ! (E guirionez n'ez oa toull ebet, da lavaret eo kador govez ebet var ar vag : an aotrou persoun a yoa azezet var eur bern kerdiñ, hag ar vartoloded a deue bep eil d'en em lakat var benn o daoulin dirazan).

E keit-ze ar vag a ya, a ya atao, dispak ganti he lien ; ha dre ma faout an dour, ar mor a gan tro-var-dro, hag ar stered a lugern en oabl digatar...

Emaer e kreiz ar mor bras. Ar gouelioù a zo diskaret.

An aotrou persoun, en arak al lestr, a led eun doucher wenn hag a zifouch eur groazig arc'hant. Goudeze, e ra eur mell sin ar groaz, hag e wisk e zae wenn brodet hag e gazulen aour.

Etre daou benn an amzer, an holl bagou all a zo deuet d'en em renka en dro d'al lestr-iliz.

Noëllik en deus lakeat e zoudanen ruz hag e zurpiliz

dantelezet. Tiriding ! Tiriding ! eme ar c'hloc'hig. Ha setu an ofern o wiska. Ar persoun koz a zistag ar geriou plean ha freaz :

— *Introibo ad altare Dei.*

— *Ad Deum qui lætificat juventutem meam*, a respount eur vouezig sklear, hini Noëllik ar c'hurust bihan, daoulinet eharz

freid an aotrou persoun.

Hag an oferen a ya en dro, e kreiz etre an oabl skedus hag ar mor bras ; ar beleg a lenn e leor-de denno oc'h sklerijen bali sant Jakez.

Setu en em gavet mare ar gommunion. Ar beleg a zao etrezeg an nenv, griet a stered, e galir aour a zo ennan goad Hor Zalver, ha Noëllik a zon e gloc'h bihan abenn teir gwech.

— *Domine non sum dignus...*

Kerkeut, paon ! eun tenn fuzuilh a strak var an dour. Ar c'hloc'h bihan a losk eur glemmaden hir ha kanvus evel eur zoun glaz. Noëllik, treuzet e zilhad gwenn gant eur vilien bloum, a gouez a stougalanjen e founz ar vag...

— *Domine non sum dignus... sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea...*

Setu echu an oferen, hag ar persoun koz, beuzet en e zaelou, en deus lakeat kempennik an Hosti Zakr, korf ar Mab Jezuz, var muzellou dislivet e gurust bihan...

Petra yoa c'hoarvezet ?...

Unan eus dispac'herien parrez Kerloc'h en doa klevet lavaret, ne oar den penaos, e tlie ar « Chouanted » mont

da glevet an oferen var vor, p'e gwir edo gouel Nedelek.

Buhan ez oa eat da gas kemennadurez d'e genseurted ; hag ar re-man, dillo-ha-dillo, freta eur vag evit redek varlerc'h listri santel ar gristenien. Chachet o doa ganto ive ar vere'hez dilosten, mamm Noëllik.

— Deus 'ta ganeomp, emezo, hag e raimp eur bourmenaden farsus var ar mor.

E gwirionez ar bourmenaden a oue dudiuz. An amzer a yoä ken digatar, ar mor ker glas, hag ar stered ken lugernus !

Raktal, e kreiz sioulder an noz, o doa klevet ar c'hloc'hig o stirlinkat. Gwelet o doa ive, oc'h sklerijen al loar, ar c'halir aour o sevel varzu an nenv.

Neuze — evit farsal eun eulfennig — eun « divragou » en doa taolet e fuzuilh etre daouarn ar vaouez, en eur lavaret :

« Oh ! na kaera sibl ! biz varnan 'ta, gwreg ! »

Hag hi a loskas an tenn.

Just d'ar momed-se, eun tarz-mor a zibradas ar vag-iliz, hag an tenn, e leac'h tizout ar c'halir aour, a skoas izelloc'h hag a dreuzas kaloun ar c'hurust bihan.

— Re izel, gwreg, re izel ! Taol goull ! Kazeg ! Eme an dispac'herien en eur c'hoarzin leiz o ginou.

Hag ar vag, c'houezet he lien gant an avel, a deuas en eur zourraden betek kichennig al lestr-iliz.

Kerkent ar vamm dinatur a loskas eur griaden estlam-mus. En eur horta pep hiui divar he hent, e lammaz evel eur gorventen e kichen he mab.

Mes ar c'hurust, atao e zoudanen ruz hag e zurpiliz enn leun a bikou goäd, e benn kosteziet, e zremm peürzduet, e zaoulagad hanter zarret, a yoä astennet e strad al lestr, beac'h d'ezan kaout e halan.

— Noëllik ! Noëllik ! va mab-me ! gra eur c'hoarzig d'az vamm 'ta, va c'halounig.

Mes Noëllig ne finve ket e vuzellou... E zaoulagad a jome dem-glozet.

Ar vamm geaz, frailhet he c'haloun baour, a starde gant teneridigez he muzellou entanet var jodou disliv he c'hrouadur, hag a gane kleminuz d'he Noëllik eur ganaouen Nedelek a wechall-göz.

An holl er vag a lenve dourék. Hag e guirionez, kriz e

ve bet kaloun an hini a vije chomet yen en eun hevelep-mare !...

Ar bugel a zelle bepred truezus ouz e vamm.

A neubendou e verrae varnan ; e halan a deuas da veza tear hä didrouz. Souden eur muzc'hoarz dudiuz a darzas var e vuzellou, eur bann levenez a baras en e zaoulagad, eur sklerijen gaer a ziroufennas e dal koant... Edo tremenet...

D'an ampoent eur stereden-red a dreuzas evel eun tenn koabrennou an nenv :

— « Sellit, eme ar vartoloded ; ene gwenn ar c'hurust bihan o nijal d'ar baradoz !... »

Neuze ar vamm, o leusker eur youc'haden skiltruz, a zavaz dres en he sav evit tizout ar stereden-nij. He divreac'h astennet, e reas eul lamm en ear hag e kouezas er mor doue...

— Doue ra bardouno d'an anaoun ! eme ar persoun koz.

Hag epad ma tregerne an noz gant kan an *De Profundis*, ar vag a zistroas da Gerloc'h...

IOEN AN TOUR-GUEN.

Janned da Pipi. — Ah ta ! Pipi, petra lavar ar medecin euz da wreg ?

Pipi. — Ar medisin ! Hennez a zo eul laër. C'houezek real en deus gouennet diganen evit beza lavaret d'in e oa kollet, ha ne oa netra ken da ober d'ez.

Yannik a zo o paouez terri eur weren var eun ti, gant eun taol mean. Eur vaouez a deu d'ar red var an treujou, en eur youc'h'al : « Te eo, lampon, a z » peus torret ar weren-zé ? »

Yannik. — « Nan, mam-goz, n'eo ket me, eur mean eo ! »

Marvailhou Nedeleg

D'ar zoudarded ha d'ar vartoloded yaouank

Tri miz a zo emaoch dindan an armou, kaset aman hag a-hont e pevar c'horn ar Frans. En ho parrezioù c'houi a heuilhe o relijion brao bras. N'oa ket dies d'eoc'h ; n'ho poa nemed ober evel ar re all.

Petra rit breman ?

Eleiz ac'haoc'h, her gouzout a ran, a zo er meaz euz ar gear ar pezh ma oant er gear ! N'eus kemm ebed. Mat a reont. Mes beza ez euz re all en ho touez, var a glevan ivez, hag a zo doanvus o doare : *Ne vezont vardro offeren ebed ken !* Eat in e gaou oc'h ober diouz ma welent ober en dro d'ezo. Oh ! ar bôtred keiz ma 'zint ! Pegen izel int kouezet ! Al loened ken nebeud ne vezont vardro iliz ebed ! Petra rafent ebarz ? Ne ouezont ket piou en deuz o c'hrouet nag evit petra emaint var an douar : Loened int ha netra ken. An den en deuz eur c'horf, gwir eo, evel al loened, mes eur spered en deuz ivez ha dre e spered e c'hell anaout Doue hag e wel e tle **adori** anezan, da lavaret eo e anaout evit an hini a zo mestr var bep tra ha n'en deus e unan mestr ebed ; e **drugarekat** euz ar vad a ra d'ezan en e gorf hag en e ene ; **goulenn** digantan e c'hrasou evitan e unan hag evit e nesa, evit ar bed-man hag evit ar bed-all, hag ar **pardon** eus e bec'hejou pemdeziek hag euz re e vro. Dre zakrifis santel an offeren, ha dre zakrifis santel an offeren hebken e c'heller ober ar pevar dra-ze evel m'eo dleet !

R-d eo eta d'it, pôtr yaouank dindan e armou, — nemed miret mat e vije ouzit, ar pezh ne zigouezo ket alies ganez ma ouezes en em jacha, — klevet an offeren penn-da-benn, bep sul ha bep gouel berz, breman p'emaout er c'hazarn evel ma reas gwechall pa oaz er gear !

— N'eus nemed an dud o deus daoulagad ha ne welont ket, diskouarn ha ne glevont ket o chom heb pedi, ha brasa ma vez an den e neb leac'h eo pa vez stouet en iliz da c'horre-Doue en offeren !

Kenavo ar blijadur da gomz ouzit eur wech all ha ma fell d'it beza eurus gra ar pezh a lavar d'it da vignon.

AR ZOUDARD KOZ.

*An alcool milliget a stlej an den d'ar bez.
Pell araok e amzer ha ruziet gant ar vez.*

Me a fenn *Feiz ha Breiz* meur a vloaz zo, ha bep miz a vez mall ganen gwelet ar sul kenta o tont ; en dervez-se, ne dan ket da nac'h, an hini a vez bet du-ma en offerenn vintin a vez great sellou du outan, pa ne vez ket *Feiz ha Breiz* en e c'hodell.

Gwechall, beza 'z euz daou, tri ha pevar bloaz, ez oa eun den o skriva ebarz hag a veze hano gantan euz a Geleier ar miz. N'oun ket evit kompren piou e c'hellfe beza, rag ne lavare ket kaout diou vech ar memez hano, mez me gred e kar ar zouben zal, rag eun tamig en devoa an ear goapaer. Brema eo mouzet pe eat ne oar den da beleac'h ; ha setu rener *Feiz ha Breiz* en deuz taolet e vrall varnon evit derc'hel e blas. Diou pe deir gwech eo deuet d'am zi da zorc'henna ac'hanon ; mez me a c'hine hag a c'hine atao : « Da betra, paour-keaz, va fenn zo goull ha va fluen taltouz. » Deac'h e teuz adarre hag, en eur skrabat kostez e benn : « Laou, emezan, ro d'in an dourn, en han' Doue ! » — « En han' Doue ? eme ve. Biken avad, Aotrou. ne vo nac'het ouzoc'h ganen eun aluzen goulennet en han' Doue. » — « Oh ! bennoz Doue, emezan. » — Ya, ya Aotrou ; mez er memez tra, n'eo ket dienkreuz va spered. C'houi lavar awalc'h, c'houi, kounta keleier d'ho lennerien. Keleier ! Keleier ! an dud a gar an dra-ze ; mez ar c'heleier zo evel ar pesked ; ar re freska eo ar re wella. *Feiz ha Breiz* pa ne vez moulllet nemed bep miz, ne c'heller lakât ennan nemed traou koz, gwelet ha klevet pell a vez gant an oll. Brema ez euz kement a gazetennou etouez an dud, Aotrou. Oh ! ne lavaran ket ar re fall ; re zo anezo, siouaz ! Mez, c'houi a oar gwelloc'h egedon, pegement eo stankeat ar c'hazetennou mad a nevez-so. Heb kounta ar re a deu euz a Baris — ha kalz zo anezo — me, ha n'oun ket desket, a vel ama en eskopti n'oun dare ped.

1) An Aot. Kure, pa deu d'ober troiou dre aze, a zigas gantan unan hag a vez hanvet ar *Semaine Religieuse*. Kazeten an Aotrou 'n Eskop eo, emezan. E galleg eo skrivet, mez n'eo ket galleg re uhel d'euz ouzin. — Oh ! n'ho peuz ket a ezom da c'hoarzin en doare-ze, aotrou ; n'oun

ket bet o steki va fenn er wezen bella, mez evelato oun desket gwelloc'h eged n'ho peuz c'hoant da lavaret. Plijadur am evez o welet ar jenchamanchou beleien, o klevet hano euz ar pardonioù braz, euz ar misionou, ha traou all evelse. Da viz gwengolo diveza, e oa bet kaoz ganti, evel just, d'euz « Congrès » Kemper, hag e verke an traou avad evel ma oant bet lavaret, rag me a oa bet o selaou. Ha neuze, d'am zonz-me ne ket fall gwelet gourc'hemennou hag ordrenansou an Aot. 'n Eskop skrivet en doare-ze e skritur moull, rag an dud zo ken troet da gredi e vezont great gant ar veleien.

2) Pemp-bloaz var 'n ugent zo, aotrou, ma lennan bep sul ar *C'hourrier du Finistère*. C'houi c'houlenn keleier, aotrou. Ah ! ama eo e kaver keleier, e galleg hag e brezoneg, n'euz forz pegement, hag evit kement parrez a zo etre Kemperle ha Rosko. Ouspenn-ze, her gouzout a rit kredabl, e vez ebarz eun trouc'had kelennadurez divar benn Union ar gatoliked, an eleksionou, ha kement tra vraz a dremen dre ar vro ha dre ar bed. An den a skriv an traou-ze n'oun dare piou eo ; eur c'herne e rank beza, rag lavaret a ra eo Corentin e hano ; mez ar pez zo zur eo e tle beza renket eur gwiskad traou en e benn. N'oun ket petra raffenn, aotrou, ma vankfe ar *C'hourrier* din eur wech bennag.

3) En deiz all e oan eat da Gemper, evit foar St-Korantin, hag, a veac'h en em gavet, e teuz en dro din tri pe bevar grennard hag a ginnige din eur journal en eur youc'hal : « Le Progrès du Finistère, cinq centimes... », evel ma ra er goristed ama evit *Feiz ha Breiz*, aotrou rener. Ne oan ket troet kalz da brena, mez terri a reant din va fenn, ha ne roent ket a blas din da vale ken n'am oa kemeret unan diganto hag e rojon d'ezo va gwenneg. D'ar pardaez, o tont d'ar gear gant an hent houarn, e stagjon da lenn ar « Progrès », ha ne gaviz ket hir va amzer : traou zo ebarz renket brao kena, ha nevezentiou ar pez a garer. E vrezoneg zo eun tamig dishenvel d'euz hon hini-ni, mez n'eo ket fall.

4) Inouet e veoc'h ganen, aotrou, mes anaout a ran c'hoaz eur journal all pe daou. Pa oan oc'h ober va zervich e Montroulez, e kavemp e ti an aomonier (eur beleg santel, mar d'euz unan) eur gazeten hanvet « Résis-

tance ». Hano veze gantan aliez d'euz eur c'huiteller, pe daou zoken, unan braz hag unan bihan, a yoa evit doare o chom dre eno en eun tu bennag, ha me hen assur d'eoc'h, e veze laket dour d'ezo gantan en o c'hwitel ken a faragouillent.

5) Sell'ta, ped heur, ive ? Oh ! deg heur anter n'eo ken : Amzer hor beuz c'hoaz araog mont d'ar pellgent. Eur banne gwin tomm ne rei ket a zroug da vont en hent, rag fresk eo'an noz. Ah ! Klevit'ta, aotrou, pa deu da zonz din : Ar marc'hadour, pa oa bet en deiz all o tigas ar boutail-lajou-ze ama, en doa roet din eur gazeten all, unan nevez, emezan. C'hui, m'oarvad, a anavez anezi : ar *Militant* a vez great deuz outi. N'ouffen ket evit lavaret d'eoc'h pegement a blijadur em oa bet ouz he lenn. Duze, e Brest evit doare, ez euz sosialisted ebarz an ti-kear, hag ar re-ma, evit gellout ranna divezatoc'h al leveou etre an dud, a jach ganto brema gwella ma c'hellont (rag piou a c'hellfe ranna, ma n'hen deuz ket berniet). Setu e c'hoantent laërez digant aotrou persoun Rekouvrans eur patro-nach » en devoa savet evit an dud yaouang. Ha setu e oa hano gant ar *Militant* d'euz eur heug, pe daou zoken, hag a dreuzaz eur pardaervez kear Vrest gant daou vil den var o lerc'h, evit mont da c'houlenn digant potred an ti-kear lezel e dra gant peb hini. Me gred ec'h anavezan unan euz ar veleien-ze ; ma ne fazian ket ez oa bet ama varlene evit Emgleo an Tadou a Familh. N'eo ket pounner an tam anezan, mez teodet avad ! ha koulz e galleg hag e brezoneg. — D'ar zul varlerc'h, me yeaz da baea e vin da baotr ar vagajen : « Asa, emeve ne c'hellfez ket lakât digas ar journal-ze din ? » Hag e teu brema bep sizun.

Gwelet a rit, aotrou, ec'h anavezan an traou rezounabl. Lennerien *Feiz ha Breiz* a lenn ive, da nebeuta, unan pe unan euz ar c'hazetennou-ze, ha lod anezo marteze, diou pe deir. Awalc'h a geleier a glevont evelse, a zonz d'in, ha ne dalv ket ar boan d'in-me mont da gounta ar memez tra teir zizun varlerc'h. Dre-ze, panefe evit ober plijadur d'eoc'h..... »

Ar Rener a zelaoue va c'haoz heb lavaret netra, nemed eur wech an amzer e paoueze da zrailla e ivinou gant e zent, hag e c'hoarze en eur frotta e zaouarn. Mez ama e krogaz em breac'h kleiz : « Laou, emezan, ev da vanne

gwin, rag sec'hed a dleez da gaout. Na pebez teod 'zo en da henn ! Evelato me gav eo toull da gaoz. Te lavar eo henvel an nevezentiou d'euz ar pesked. Ya, hag henveloc'h eged na zonz d'id soken : ar pesked fresk a drenk buhan, hag ar c'heleier nevez a ya buan gant an avel.

Ne peuz nemed sonjal : mall a vez da welet petra 'vez a nevez var ar journal, hag e tabac'her ar pez ma c'hell an daoulagad da lenn ar c'heleier, an eil goude egile, heb klask kloza ar zonz anezo e barz ar spered ; ha setu, pa vez achu da lenn, eo dija ouspena anterankounac'heat ar pez a vez lennet ; daou zervez goude, eo tano ar pez a jom. Ha ma teuffez, da fin ar miz, da verka e *Feiz ha Breiz* ar peb brasa euz an traou lennet evelse divar beg o fri gant an dud, n'oun ket ped anezo a jomfe souezet, hag a lavarfe : « Sell 'ta, gwir eo, an dra-zé em euz klevet en eun tu bennag, mez n'oun ket e peleac'h avad. Va Doue, evelato, na mé zo berr va spered ! » Hag en taol-ma ez affe ebarz, hag e chommfe. »

— « Mad, koll oun ganeoc'h, aotrou. Red e vo din klask liou ha paper. »

— « Laou, ha ma zaffemp d'ar pellgen ? »

Setu aze ar marvailhou zo bet ganeomp en noz an Nedeleg.

LE PAYSAN.

Chom aze, p'out kouezet ; rag ma 'z an da glask tapa ac'hanout e kouezin va unan ivez koulskoude.

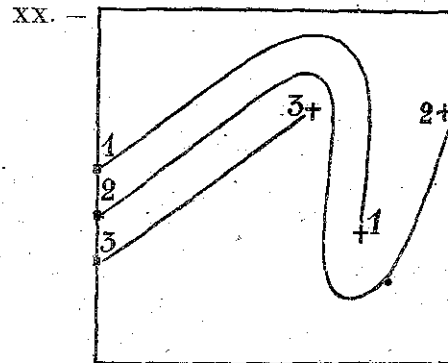
MIKEZ. — Meuz aoun n-emaomp ket var a n hent mat !

JAKOU. — Eo, sur ! ne wetes ket ar goulou e ti Gatel ar C'hroaz-hent ?

DIVINADENNOU

Respontchou divinadennou miz Kerzu

- I. — Evit dont abenn da lakât 4 litrad euz ar pod bras er pod krenn e ranker diskarga 5 litrad euz ar pod bras er pod krenn :
 - tenna 3 litrad euz ar pod krenn da leuna ar pod bihan ;
 - teuler 3 litrad ar pod bihan er pod bras ;
 - teuler an 2 litrad a zo er pod krenn er pod bihan ;
 - teuler 5 litrad euz ar pod bras er pod krenn ;
 - ha tenna eul litrad euz ar pod krenn da beur-leuna ar pod bihan.
- II. — Prest d'in da brad da lakât va bloc'h ha me a raio d'id tri dervez griat.
- III. — Eur vesperen. IV. — An heol. V. — E vestr. VI. — Eur c'holvez. VII. — Re c'hele. VIII. — Eur c'horn dutun. IX. — Ar mestr marichal a drouc'has ar varren dre an hanter hag a roas peb a damm d'an daou all a reaz ar memes tra !
- X. — En eur meilezour. XI. — Dillad gleb XII. — Eur vi. XIII. — Eur gevviden.
- XIV. — Abalamour en hanv e vez laosket digor an doriou hag e c'hell dont domma, e leac'h er goanv e vez serret an doriou hag e rank chom da gousket er meaz.
- VX. — Ar greun a vez greun o vont d'ar vilin ha bleud o tont en dro.
- XVI. — Ar sloulder. XVII. — Ar fourchetez. XVIII. — Ar plasou hag ar Pab.
- XIX. — Abalamour ma ne c'hell ket mont e unan.

PRIZIOU GOUNEZET. — Re striz eo ar plas a jom ganeomp er miz-man evit gellout lakât hanoiou ar re o deus kavet respontchou divinadennou miz kerzu ha gounezet ar priziou. O embann a raïmp, heb mank, er miz a zeu hag ar c'hounideien ne gollint netra evit gedal eur pennad.

PRIZIOU DA C'HOUNID. — Da C'honel ar Bleun-Brug a zeu e roïmp priziou kaeroc'h eget biskoaz d'ar re a vezo bet da genta evit kaout divinadennou seiz miz kenta 1913. Ar c'henta en devezo eur *bilhed da vont da Lourd* hag a dalvezo seiz lur ha daou ugent ; an eil eur *montr* hag a dalvezo 30 lur ; an trede eur *skeuden*, talvoudegez 5 skoed. Etre ar 17 all kenta e vezo rannet evit 100 lur a levriou nevez.
Dao eta d'ezi tudou !

Divinadennou miz Genver

- II. — Petra reas Jezuz-Krist d'e zaouzek vloaz ?
5 p. ar r. Digaset gant J. Kerlosquet, Milizac.
- II. — Daou var varc'h ; unan a ra daouzek leo keit ha ma vez egite oc'h ober unan. Petra eo ?
5 p. ar r. Digaset gant A. L'Hostis, Lanrivooare.
- III. — E pe seurt miz e ra ar merc'hed an nebeuta prezegennoù ?
5 p. ar r. Digaset gant G. Louarn, Milizac.
- IV. — Setu aman c'houec'h zero ha tregont. Dis-
kouezit penaoz dont a benn da lemmel 0 0 0 0 0 0
6 zero euz ar c'harre-ze en eur lezel 0 0 0 0 0 0
eun niver par e peb renk, er renkou 0 0 0 0 0 0
a-hed, koulz hag er renkou a lec'hed. 0 0 0 0 0 0
15 p. ar r. Digaset gant eur mignon 0 0 0 0 0 0
da F. h. B. euz a Vrest.
- V. — Per a lavar da Baol : Va oad a zo an doubl euz an hini az
poa p'am boa an oad az peuz, ha pa'z pezo an oad am euz,
ni hon devezo asamblez 63 vloaz.
Pe oad o deus i o daou ?

15 p. ar r. Digaset gant eur mortolod breizad euz Toulon.

Digas ar respontchou hag an divinadennou nevez a gazfet ha n'int ket bet moulet c'hoaz, da Rener Feiz ha Breiz e Sant-Nouga, dre Blouzevede, er pemzek dez kenta goude ma c'eso digouezet ar C'hannad er parresiou.

FEIZ HA BREIZ a zo eur skoed er bloaz d'ar re ne gemeront nemed eun niveren anezan er miz. Kaset e vezo d'ezo beteg an ti. D'ar re a gemer pemp da nebeuta e roer anezan evit pevar real hebken. Mes, eas eo gouzout, o rei ouz ar priz-ze, nemed eleiz a werzjet, n'eus nemed koll, ha rak-se e pedomp an dud vat a ro d'eomp eur skoed er bloaz da viret o hanoiou var hor rollou a henor ha da zigas d'eomp zoken re nevez muia ma c'hellint. N'eus nemed o frofou koulskoude o tere'hel hor c'hannad en e zav.

Pennadoù n'o deus het gallet mont e Feiz ha Breiz ar miz-man hag a vo kavet en hini ar miz a zeu.

- Maro an Eskop Audrain I. U.
- Manmanwig P. Tr.
- Kuzullou AR MEDESIN.
- Marc'h an Aotrou 'n Eskob M.-A. ABGRALL.

Feiz ha Breiz

Kannad Mizek ar Vretoned

Korf hag Ene an Iliz

Dizrei a ran var ar pez am euz skrivet var *gorf hag ene an Iliz* e fin va c'hentel ziveza.

Fuilhet eo bet ganen ar geriou hag ezom am beuz da daoler muic'h a sklerijenn var an traou-ze.

An Iliz a zo aliez galvet eur *c'horf* e skridou sant Paol ; hi eo « Korf Jezuz Krist » hag evel ez euz e pep den eur *c'horf* hag eun ene, evelse ive e leverer he deuz an Iliz eur *c'horf* hag eun ene.

Piou a zo euz korf an Iliz ? — Lod o deuz lavaret oa awalc'h kaout ar feiz evit beza euz an Iliz ; lod all o deuz lavaret oa awalc'h beza e stad a c'hras, lod all a lavar n'eus nemet an dud fidel, a ador Doue en eun doare parfet gant o spered hag hervez ar wirionez hag a vije euz korf an Iliz ». — D'ar re-ze holl e respontin, divezatoc'h, diouz renk.

Hirio e kav d'in eo awalc'h lavaret deoc'h : Evit beza euz korf an Iliz, ar *c'horf*-ze hag a weler, eo red beza bet badezet e *gwirionez*. Ar vadiziant eo an nor a ra d'an den mont en Iliz ; ha ma ne zeuz netra en den evit enebi ouz ar Vadiziant, ar Zakramant dreizan e unan eo a stag an den ouz korf an Iliz. — Sklear eo, evit ar *vugaligou* hag ar re holl ne c'hellont ket c'hoaz ober (implij euz o skiant-vat, n'euz netra enno hag a virfe ouz ar Vadiziant da gaout he holl nerz. Mes a berz ar re all hag a reseo ar Vadiziant pa vezont deuet da gaout skiant, eo red tri dra all :

1° *Kaout ar feiz* a zo al liam a stag etrezo holl vemprou an Iliz ; ma torrout al liam-ze dre an *heresi* n'int mui euz korf an Iliz.

2° *Kaout perz er zakramanchou* a zo ar c'hanoù a zigaz buez ar c'hras hag a gendalc'h ar vuez-ze e korf an Iliz. Dre-ze

pa deu an Iliz da *eshummunugi* unan bennag : heñnez a zo distaget diouz an Iliz, rak ne c'hell mui kaout perz er zakramanchou.

3° *Senti ouz ar gwir Bastored* a zo a unan gant ar Pastor-bras, an *Tad Santel ar Pab* ; ar re a dorr al liam-ze a zentidigez dre ar *schism*, n'int mui euz koff an Iliz.

Evit ma vezo buez en eur c'horf eo red kaout eun ene. Sant Aogustin (1) a lavare : « Ar Spered Santel a ra da gorf Jezuz Krist, da lavaret eo d'an Iliz, ar pez a ra an ene da gorf an den ; ar pez a ra an ene e holl vemprou ar memez korf, ar Spered Santel her gra en Iliz a bez. » Hogen ar Spered Santel eo a ro d'an Iliz ha d'an holl vemprou euz an Iliz, ar c'hras a ro santelez, a zo gwir vuez an ene : ar vertuziou theologal hag ar vertuziou a laka Doue e unan e kalon an den, hag an holl donezonou all.

Ar Spered Santel eo a ro ar vuez da bep ene en Iliz ha d'an Iliz a bez. En Iliz, eme zant Paol « *n'euz nemet eur c'horf hag eur spered.* » (2). A zo eta euz ar Spered-ze, da lavaret euz ene an Iliz, ar re holl o deuz enno buez ar c'hraz roët dezo gant ar Spered Santel. — Lavaret a dleer eta int euz ene an Iliz, an *dud just* n'euz forz e pe vro euz ar bed emaint, an *holl dud just hag hi hebken* hag a zo euz Korf an Iliz pe e gwirionez (3), pe o deuz eur gwir c'hoant da veza euz ar c'horf-ze (4).

Fizians am beuz, va mignoned, ho pezo ententet gwelloc'h en dro-ma petra eo korf hag ene an Iliz hag e welfot ar fazi a zo kouezet en despet d'in euz va fluen pa lakean ar gatekumened e renk ar re a zo euz ene an Iliz, rak ar re-ze n'int ket c'hoaz badezet ha ken na vezint badezet ne vezint ket ken nebeut euz korf an Iliz.

F.-M. MAZÉAS.

(1) Sant Aogustin, 267e sarmoun, 4 evit ar Pantekost.

(2) Sant Paol, lizer da dud Ephes, IV. 4.

(3) In re.

(4) In voto.

Ar Patronachou var ar meaz spountailh ar biz

Ar geriou kenta displeget divar benn ar Patronachou a zo bet da ziskouez an den yaouank dirak nevezentiou an amzer vremen ; hag am euz lavaret kenta skoazel a gav an den yaouank er patronach evit miret da veza touellet, eo skoazel ar beleg.

Eur skoazel all a gaver er Patronach koulz pe velloc'h hag hennez : skoazel ar skoueriou mat.

Goude tout, gant petra e klask ar bed touella an den iaouank, ma n'eo ket gant e skoueriou fall ? An nevezentiou ne devont ket o-unan d'en em ginnig dezan : piou a deu d'o c'hinnig dezan, ma n'eo ket tud iaouank all ? Tud yaouank kemeret ganto ar gizioù nevez, gizioù digristen ha dizoare eo a glask dre o skoueriou hag o c'homzou chacha ar re all d'o heul, da ober ar c'hiz.

Ar c'hiz, setu an digarez ; ha brasa aoun eun den yaouank, nemed eur paotr a galoun hag a benn e vefe, eo chom heb ober ar c'hiz, fors pegen sot ha dizoare e vefe ; evit ober ar c'hiz e tilezo e vuez kristen hag eññ ; evit ober ar c'hiz ec'h en em daolo en dour hag en tan : er fank eo ec'h en em daol peurliesia.

« Ma ne ran ket e vezin diskouezet gant ar biz ! »

Beza diskouezet gant ar biz ! Setu goasa spountailh an den yaouank hirio : ar biz.

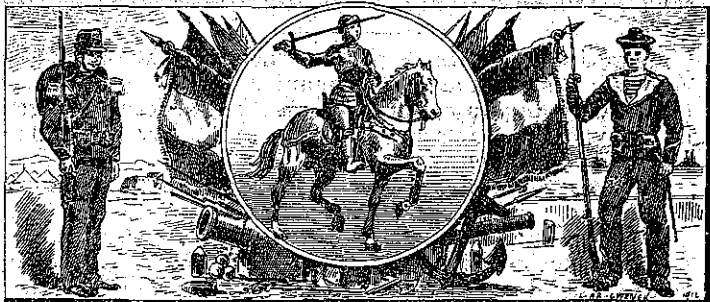
Lakit anezan dirag eur c'hanol digor e veol da zislounka tan ha dir, ar paotr ne greno ket ; mez lakit anezan dirag eur biz paret varnan, ar falla, an distera biz, biz Marijanbik pa ne ve ken, e weloc'h e galoun o sempla, hag e kouezo var e benn a drenv.

Gant aoun ouz ar biz e vez peurliesia great ar gammed kenta var hent an droug, hent an nevezentiou fall hag an disurziou ; divezatoc'h, pa vez troet ar galoun ez ear a volontez vad ; mez ar rinkladen genta a vez great gant aoun rak ar biz.

Mad, neuz ket gwelloc'h eget ar patronach da startât ar paotr var e zivesker, ha da derri galloud ar biz ha nerz ar c'hig, rak eno e kav dioc'h ar skoueriou fall, skoueriou mat : ar re a deu da genta da eur patronach nevez digoret a zo peurliesia paotred dispount : rak evit dont di o deuz ranket ober fae var ar c'hiz, hag en o c'houmpagnunez ar re n'int ket ken dispount a deui da startaat : rak pa vezer tri pe bevar, pe ouспен da jom heb ober ar c'hiz, pe da ober eun dra a enep ar c'hiz, an dra-ze a deu d'ezo da veza ar c'hiz ivez ; dont a ra da gaout nerz ar c'hiz, a ranker douja dezi, hag a c'heller ganti diarbenn ar c'hiz all, ar gizioù fall ha digristen. Hag an dud yaouank fur ha kristen, pa c'hoarzer dezo var zigarez ne reont ket eur c'hiz, giz ar skanbennou, a c'hell ober kement all, ha c'hoarzin d'o zro d'ar re ne reont ket e c'hiz d'ezo : en doare-ze e vez diarbennet ar gizioù fall ha skignet ar gizioù mat en eur barrez hag en eur vro.

Unani an dud iaouank fur evit kenderc'hel ar gizioù kristen, diarben ar gizioù nevez diroll, ha skigna gizioù deread : setu petra rear en eur patronach.

J. R.

NOS DEVOIRS ENVERS LES SOLDATS CHRÉTIENS

Voici les conclusions du rapport sur le sujet présenté par le général Bonnet au Congrès diocésain d'Agen :

1° Aucune période de la vie n'est plus importante que celle de 20 à 23 ans, parce que c'est l'âge de la lutte entre la foi et les passions ; de l'issue de cette lutte dépendront la valeur et la dignité des foyers qui vont se fonder, et, par conséquent, la valeur de la génération suivante ;

2° Le service militaire, par sa régularité, sa discipline, sa certitude du pain quotidien, son apprentissage du calme et du sang-froid, met l'esprit des jeunes gens dans de meilleures conditions que la vie ordinaire, pour apprendre à réfléchir et à opter entre le bien et le mal ; c'est donc le moment de les entourer de conseils affectueux ;

3° Le contact de la chambrée entre jeunes gens élevés chrétiennement et jeunes gens sans religion met l'esprit des premiers en présence de contradictions permanentes qui les troublent ; ils sentent le besoin de se confier à de plus instruits qu'eux, prêts à leur fournir réponse à ces troublantes objections. En aucune circonstance, ils n'ont plus besoin de points d'appui que pendant cette période de fusion des classes sociales et des opinions diverses ;

4° Ce n'est pas trop que les prêtres et les fidèles se liguent pour remplir leurs devoirs de chrétien à l'égard de ces jeunes, car, si les prêtres ont plus d'autorité et de vertu, s'ils sont les officiers de l'armée chrétienne, nous en sommes, nous autres, les engagés volontaires, combattant dans le rang, et, comme tels, notre nombre, notre ardeur, notre camaraderie seront d'un exemple plus entraînant.

Enfin, Messieurs, je termine par le mot de Mgr de Ségur, maintes fois cité, mais trop souvent perdu de vue ; « A quoi bon vos efforts pour l'éducation de l'enfance et de la première jeunesse, si vous reculez devant l'effort indispensable pour sauvegarder la foi et la moralité du soldat ? Ne voyez-vous pas que c'est la mentalité qu'il emportera du régiment qui servira de base, non seulement à son avenir, mais à celui de toute notre France ? »

Abred, abred, diouz ar mintin (e miz ebrel a gav d'in edot) e oa var an hent bras a gase da eur gêrig koant euz an tu all d'ar Frans, eun tam kariolen goz, evel a vez gant pôtre ar gomeidi ; dies oa gouzout pe hi a jome en he sav, pe hi a yea var araok ; ar marc'hig kêz, a oa stag outi, a daole a veac'h an eil troad araok egile. Ar loan paour a ioa bet gwenn gwechall. mes evit breman e vleo hag e reun a ioa e liou ar boultren, ha druilh et evel ar stoup a vez gant ar bôtred vihan da lakât en o sifoc'hellou. Mestr ar voetur, pôtr ar gomeidi, a oa o vale e kichen e varc'h hag her sikoure gwella ma c'helle ; bunta a rea var ar morzolerou, ha bep an amzer e lavare : « Allo ! Koko, » kouraj ; emamp tost. » Koko a gleve, kredabl, rag ficha a rea e ziskouarn, mes avat ne astenne ket e gammejou ; anat oa ne d'aje mui a bell. Jakob, pôtr ar gomeidi a wele an dra-ze re vat, ha tenvat oa e benn.

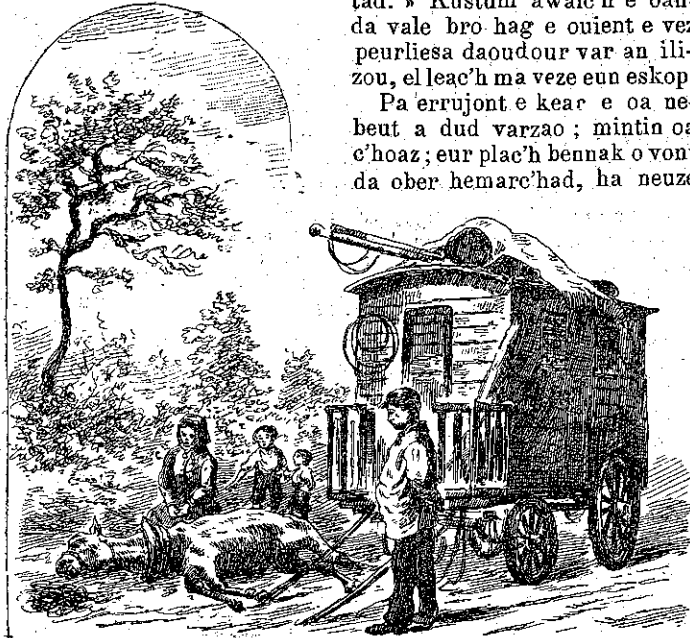
Ar vintinvez a oa kaër dudius ; al laboused a dride hag a gane o fedennou diouz ar mintin ; ar gliz a luie evel mein presius gant an heol a oa o tispaka e lagad du-hont e bord an oabl alaouret ; Job ne gleve ha ne wele netra nemed e varc'h ; sonjal a rea marteze p'en divije bet eun tam boued e c'hellfe mont adarre beteg ar gear dosta ; bunta a reas var ar rod, da zikour ar marc'h da vont da vord an hent hag e chomas a zav ; n'en devoa ket a ezom da lavaret oh ! Koko a jomas krenn a zav ive, hag e krene var e dreid, evel eur bern delliou. Neuze oue klevet mouez eur vaouez o krial diouz ar voetur : « Petra zo, Jakob ? » — « Koko ne c'hell mui bale, chom a rankomp a zav aman. » Kerkent daou bôtr bihan a lammas er meaz ; edont o tost diouz o gwele, kredabl, rag diarc'hen oant ha diskabel ; n'oa en dro d'ezo nemed eun tam bragou berr hag eur jiletten barrennet ruz ha du ; doare o devoa da gaout uan daouzek vloaz, egile eiz pe nao ; o daou e sikourent o zad da zisterna ar marc'h ha gant o daouarnigou e flourent anezan en eur lavaret : « Koko baour, Koko geaz, skuiz out, n'eo ket 'ta ; » bremaik ez po boued ha goude ni valeo sell, ha ne vi ket » skuiz mui. »

Anet oa e karent kalz Koko ; henman pa oa distag a reas eur gammed pe ziou hag a c'hourvezas a stog e gorf er fos ; Jakob a gemeras eun tamm falz koz hag a lammas var ar c'hleuz da

welet e pe leac'h e kavje melchen ; an holl a oar an dud keiz-ze n'eo deus na park na prat, hag evito kement a zo er miz a zo boutin ; evit doare ne renkas ket mont a bell ; dont a reas en dro dizale, eur gazeliad velchen tener gantan ; mes ar marc'hig paour ne reas van ebed outo pa oent taolet en e gichen ; kaer o devoa ar bôtred frota anezo d'ezan ouz e c'hinou, ne esea ket o dibri ; en eun taol kont e reas eur fringaden ; dibrada a reas e benn diou pe deir gwech ha goudeze ne finvas mui ; maro oa. Jakob pa her gwelas, reud e bevar ibil en ear a lavaras gant eur vouez glac'harus : « Allo, breman avat emamp kempenn » ganti ; maro Koko, ha gwenneg ebed da brena eun all ! » Ar vaouez a zifollas da grial fors, hag an daou bôtred ne ouient ket c'hoaz petra oa ar maro a zalc'he da frota al loan paour ha da ginnig melchen d'ezan.

Abenn eun tachad, ar mestr a lavaras : « Gwella hon deus da ober eo mont d'ar gear dosta da glask eur c'higer ; marteze e preno da vihana ar c'hroc'hen, hag hon devezo eur gwenneg bennak da gaout bara. » An daou vugel a gomprenaz neuze hag a en em lakeas da ouela ha da zifronkal ma oa eun druez o c'hlevet ; o zad ne jomas ket da dorta ; kregi a reas en o daouarn hag e chachas anezo gantan ha iao varzu kear, hag ar vam varlerc'h en eur ouela atao. Abenn eun anter heur vale e veljont eun tachad ac'hano, dacu dour ; an daou bôtred a laoskas eur youc'haden hag en eur sklakal o daouarn e leverjont : « Sell, tad, daou dour ! aze ez euz eun eskop, n'eo ket 'ta tad. » Kustum awalc'h e oant da vale bro hag e ouient e vez peurliesia daoudour var an ilizou, el leac'h ma veze eun eskop.

Pa errujont e kear e oa nebeut a dud varzao ; mintin oa c'hoaz ; eur plac'h bennak o vont da ober hemarc'had, ha neuze

tudigou paour, tud mac'haniet, bugale a welet o tont sioulik gant bord ar ruiou, hag holl ez eant varzu an iliz ! : « Sell 'ta, » eme Jacob, da beleac'h ez a ar re-man da vihana ; doare o » deus da veza holl ker paour ha ni. » Edont o vont da dremen eur vaouez koz a iea en eur jilgammat harpet var he baz ; en eur vont ebou d'ez i maouez Jacob a c'houlennas outi da beleac'h ez ea ker mintin-ze. An hini goz a zavas he fenn da zellet outi hag a respontas souezet maro : « Maouez keaz, c'houi n'oc'h » ket ac'haleu sur aoualc'h pa ne ouezoc'h ket emamp peorien » kear holl o vont da lavaret keavô d'an Aotrou 'n Eskop ; » sellit hennez eo tad ar beorien ; ar pez a zo d'ezan a zo » d'eomp-ni ivez, ha bep bloaz en dervez ma tiblaz evit ober » tro e eskopti e teuomp da rekete d'ezan eur vech vat ! »

Erruet oant dirag an iliz-veur ; adalek ar porched beteg anter ar blasen e oa eur renkad peorien, hag a en em zalc'he sioul hag en eun doare dereat. An hini goz a en em lakeas el lost, ha Jakob hag e dud a jomas eun tamnik adrenv. En eun taol dor an iliz a zigoras ; eur vanden veleien a deuas er porched, ha var o lerc'h an Aotrou 'n Eskop a ziskennas beteg traon an deleziou, hag en eur ziskenn e lavare en eur vouch'hoarzin : « Asa, va » bugale, deut oc'h adarre 'ta, da lavaret kenavo d'ho tad ; » kontant bras oun avat d'ho kwelet ! » Ha neuze ez oa penn da benn ar renkad, e lavare eur gomz ouz pep hini, e roe d'ezan e vennoz ; eur mevel hen heulie, eur yalc'h gantan ; an eskop a gemere ebarz eur gwenneg bennak hag a roe da bep hini deuz e ezom, rag o anaout a rea holl ; digouezet e kichen an hini goz a ioa chomet e lost ar renkad e lavaras : « Sell 'ta Perrin, » c'houi ho peuz gellet dont ivez ! » — « Oh ! Aotrou 'n Eskop, » auat eo d'eo'c'h avat me a vije deuet ; ha neuze sellit, eur » gefridi am boa c'hoant da rei d'eo'c'h. » An eskop a vouch'hoarzas en eur c'houlenn : « Petra eo 'ta, Perrin ? »

— : « Va Doue, Aotrou 'n Eskop, c'houi oar, Janned, va » c'hoar yaouanka a zo dimezet du-hont er menezion ; c'houi a » zo o vont varzu eno, hag em euz c'hoant e rafec'h va gour- » c'hemennou d'ez i ha neuze e rofoc'h d'ez i an aluzen ho poa » sonj da rei d'in-me, rag klevet am eus eo maro he bioc'h, ha » c'houi oar n'eo ket pinvidik nemed e bugaligou ! »

— : « Ya ! Ya ! Perrin, sonj am bezo, bezit dizoursi ! » Epad ar gaozeaden-ze, Jakob a zelaoue, ha pa glevas hano euz ar vioc'h e teuas da zonj d'ezan d'eus e varc'h ; en em lakat a reas er reuk e kichen Perrin goz hag e tiwiske e gasketen. An Aotrou 'n Eskop a reas eur sell outan hag a lavaras : « C'houi va den mat, n'oc'h ket d'euz kear, sur awalc'h ! »

— « Nan, avat, Aotrou person ! » ha Jakob en eun halanad da gonta e histor hag hini e varc'h. Ar wreg hag ar vugale a dosteas ive ha dre ma komze an tad e teue an daolou pulh en o daoulagad. An Aotrou 'n Eskop p'en devoue selaouet penn da benn ar c'homedian a lavaras : « Deuit ganen, ma komzimp eun tachad ! » hag e lavaras eur ger bennak d'e vevel a yeas kuit dioc'htu. Neuze ez eas en dro varzu an iliz, var e lerc'h

Jakob hag e dad. Digouezet er porched ez eas en eur gamprük vihan hag e c'h azezas en eur gador vras e kreiz ar gampr ; ar sakrist a oa c'homèt e kichen an or a c'hrozmoles :

« Allo ! bremañ oa ar beorien ; bremañ ar gomedianed ; » diouall mat a c'hellan avat ! » An Eskop a ziskouezas d'ezan serri an or ha mont kuit hag e c'houlennas ouz Jakob ha gouzout a rea e bater hag he lavaret a rea awechou : « Oh ! ya ! » pa oan bihan avat, e ouien va fater ; mès bremañ, c'houi » wel, n'em bevez ket a amzer ! — : « Allo ! gwelomp, grit » sin ar groaz ha livirit ho *Pater noster* ! »

Jakob a skrabas e benn hag a zrullas eun tam sin ar groaz ; e wreg diouz an adrenv a lavaras d'ezan en e skouarn *Pater noster qui es in caelis* ; e feac'h avat, Jakob p'en devoa kavet penn an neuden a lavaras e bater braoik awalch ; pa oa echu gantan oa hardiseat hag e lavaras : « Mar kirit e livirin e galleg ive ! »

— « Awalch eo, eme an Eskop ». Neuze e c'houlennas katekiz ouz ar vugale ; gouzout a reant ; unan anezo en devoa grêt e bask kenta, hag egile a ioa ken habil hag e vreur. Ar vamm he devoa tennet euz he godel eun tam chapeled koz ha ne c'houlenne ket gwell eget kommans d'hen lavaret evit diskouez e oa ken desket pe zesketoc'h zoken eget ar re all. An Aotrou 'n Eskop eun tachad a oa a zelaoue ha ne glevje ket eun trouz bennag er meaz ; en eun taol e oue klevet trouz eur marc'h o vale ; an Eskop a zavas da vont er meaz, hag an holl d'e heul. Pa errujont er porched, ar veleien a ioa eno c'hoaz. E traon an deleziou mevel an Eskop a zalche dre ar westegn eur marc'h yell, faro ha lart. An Aotrou 'n Eskop, oc'h hen diskouez da Jakob a c'houlennas : « Henman ar marc'h-man a vefe diouz » ho toare ? » — : « Oh, Aotrou person, eme ar c'homedian, » m'am bije unan evel hennez, sur ! »

— « Mat, kemerit anezan, va mab, ha bezit atao honest ha kristen. »

Jakob, kement a lorc'h a ioa ennan ne ouie ket petra rea. Kregi a reas e gwestegn ar marc'h ; hag ac'hano, mar gouie, heb sonjal zoken lavaret bennoz Doue. Ar bôtred vihan a drote e kichen o marc'h nevez en eur zellet outan gant souez ha dudi ; biskoaz n'o devoa gwelet eur marc'h ken brao. Eat eun tachad, o zad a grogas e fons o bragez an eil goude egile hag a daolas anezo var gein ar marc'h ; neuze an daou bôtred a deuas da zonz d'ezo deus ar pez en devoa ankounac'heat o zad, hag o sevel o daouarn en ear e leverjont a bouez penn « merci Aotrou 'n Eskop ! » Ar vamm a deue varlerc'h en eur rodal evel eur rouanez a zizroas neuze ivez hag a reas eur reverans beteg an donar en eur lavaret : « Doue ho paeo ! »

An Aotrou 'n Eskop a c'hoarze hag antronoz ez eas da ober tro e eskopti var e droad ; d'e vevel a en em glemme abalamour ma ranke bale e lavaras : « Allo ! Allo ! Ephrem, gwella louzou a zo ouz ar rem, eo bale ha c'houezi heb klem ! »

M.-A. ABRALL.

Audrein, Eskob Kemper

22 gouere 1798 - 19 du 1800

Goude mero Expilly (22 a viz mae 1794), ne oue ket hanvet dioc'h tu eun eskob all en e leach. Pemp beleg a oue karget gant ar c'houarnamant da ren an eskopti. Coz, persoun Kastellin ; Ollitrait ha Serandour, rejanted e skolaj Kemper ; Gac, aumonier e Kemper ; ha Guino, persoun Elliant.

Guino a yoa bet depute er memes amzer gant e vignoun Expilly, ha gantan en doa votet al lezennou eneb an Iliz. Hen eo an hini a yoa e penn gouarnourien an eskopti. Divezatoc'h, pa deuas ar peoc'h, pa oue sinet an emgleo etre ar Pab ha Bonaparte, Guino a oue hanvet da bersoun e Recouvranz Brest, hag eno e varvas er bloaz 1808.

Coz: persoun Kastellin, a yoa eur beleg santel. Fazia reas eur pennadig evel meur a hini all en amzer-ze, mes kerkent ha ma anavezaz e fazi, e savas keuz gantan, ha divezatoc'h, er seminer bras, dirak an holl, e c'houlenas pardoun digant Doue hag an dud da veza touet, hag e teue daelou puill eus e zaoulagad. An Aotrou'n Eskop Dombideau de Crouseilhes, a ginnigas dezan beza rener ar seminer bras, mes ne c'hoanteas ket beza hanvet er garg-se, hag e oue kaset da bersounda Garaez. Eno, dre e vuez santel hag e binijennou e reas kalz vad. Pinvidik oa, hag e lakeas e vadou da zével a neves ar semineriou.

An holl a c'hell fazia. Mes an holl a diefe, evel an A. Coz, distrei adarre var an tu mat, p'o deus anavezet o fazi.

Epad pevar bloaz e kendalc'has an eskopti da veza gouarnet gant ar pemp beleg hon deus lavaret, ha dreist-oll gant Guino.

Evelato eskob Roazoun a boanie da lakat henvel eun eskob e Kemper. Eskob Raouzoun a yoa eus ar Finister hag e hano oa Coz ive. Rener oa bet e skolaj Kemper, hag eun den desket oa; e vuez ive a yoa reizet mat; n'oa da rebech dezan nemet beza touet ha beza bet hanvet eskob eneb aotre ar Pab. Divezatoc'h e plegas, e lavaras ec'h anaveze ar Pab evit mestr an Iliz, hag e oue hanvet da arc'heskob e Besançon. Eno e varvas er bloaz 1815 goude beza great gwella ma c'helle e zever a eskob, ha brud vat a lezas var e lerc'h.

Epad m'edo e Raouzoun, oa eskob *intrus*; n'en doa gwir ebet da c'houarn Iliz Raouzoun pa n'oa ket kaset gant ar Pab. O veza m'en doa kalz anaoudegez e Kemper, e poanie da lakat henvel eun eskob neves, mes ne deuas ket a benn eus e daol araok ar bloaz 1798. Galvet e oue an elektourien, ne deuz ket, avad, kalz da voti. Forz a ze: Audrein, an hini a oue roet dezan ar muia mouesiou, a oue hanvet eskob ar Finister.

Audrein a yoa vikel vras er Morbihan. Depute oa bet ha votet en doa maro ar roue Louis XVI. Oc'h ober skol edo, araok ar Revolusion, en eur skolaj vras eus Paris.

Nebeut amzer goude m'oue hanvet, e oue sakret e iliz-veur Kemper gant an A. Coz, eskob Roazoun, a yoa gantan

Le Masle, eskob ar Morbihan, ha Jacob, eskob ar C'hotes-du-Nord. An A. Coz a reas eur brezeg en araok sakri an eskob neves. Evit doare, oa leun aniliz a dud, ha zoken kalz a rankas chom er meaz. N'eo ket souezus, rak an darn vuia e Kemper n'o doa gwelet morse sakri eskob ebet hag o doa c'hoant gouzout penaos e ves geat an dra-ze. Ouspen-ze, pevar bloaz a yoa abaoe m'oa maro Expilly, abaoe n'ez oa eskob ebet e Kemper. Hag hirio ez eus tri en iliz-veur. Penaos ne vije ket diredet an dud evit o gwelet?

En dervez varlerc'h m'oue sakret, Audrein a skrivas d'ar Pab Pi VI, da lavaret en doa evitan doujans ha karantez: « Ar veleien hag ar gatoliked eus ar Finister, emezan, o deus va hanvet da eskob e leac'h Expilly, zo bet kaset d'ar maro gant tud kriz. » Evel a veler, ar Pab n'en doa nemet lavaret: *Amen*. Pebez amzer! Pegen truezus oa stad an Iliz e Franz! A drugare Doue, ne bado ket mui pell an amzer-ze. Abenn tri bloaz, er bloaz 1801, e vezo great eun emgleo etre ar Pab ha Bonaparte, ha lakeat urz vat en traou.

Audrein a skrivas ive da gristenien ar Finister, hag en e lizer e klaske diskwezh oa gwir eskob hag e ranke an holl selaou anezan ha senti outan.

Epad an daou vloaz ma c'houarnas eskopti Kemper, e klaskas tremen diouz an holl, diouz kristenien an eskopti ha diouz ar c'houarnamant. N'oa ket eaz an dra-ze. Ar c'houarnamant en doa difennet ober prozesion ebet. Audrein a yeas evelato d'ober eur prozesion e Pleyben. Galvet e oue evit kement-se dirak lez-varn Kemper.

Poania reas da brezeg ar relijion, rak gwelet a reas e teu buhan eur vro hep relijion da veza eur vro gollet. Skriva reas eul lizer d'an eskopti e miz genver 1799, hag e lavare: « Nan biken, biken ne vanko beleien d'ar relijion gatholik e Franz; nan, klevit mat, c'hwi, tud dizoue, c'hwi, enebourien ar relijion hag ar vro, ne deuoc'h ket a benn eus ar relijion. An Oll-C'halloudek a ouezo miret evidomp, ma vezomp din, beleien Jesus-Krist... » Hag e lavare d'an tadou a'famill sevel mat o bugale, deski dezo beza fur ha santel, evit ma vijent galvet gant Doue d'ar garg a veleg.

E miz gwere 1800 e pedas beleien an departamant d'en

em voda e Kemper evit komz etrezo divarben ar relijion ; 59 a deuas d'ar vodadeg-se. Meur a reolen a oue douget evit lakat urz vat en traou, da vihana hervez ma sonje Audrein. Ha poanius eo gwelet ar geriou flemus a oue skrivet eneb ar veleien chomet fidel d'ar. Pab ha d'o c'houstianz. Eur reolen a zifeune lavaret an oferen e nep leac'h all nemet en ilizou, p'e gwir an ilizou a yoa digor. Kement-se a yoa evit tizout ar veleien vat a lavare an oferen en tiez, er granchou, er c'hoajou zoken ; rak, m'oa digor an ilizou, oant digor evit ar veleien o doa touet hag a zente ouz ar c'houarnamant. Ar veleien all a veze atô great brezel dezo, hag epad amzer Audrein e oue kaset meur a hini d'ar prizoun da enezen Re.

Audrein a gave dezan oa gwir eskob. P'oue hanvet ar pab neves Pi VII, eskob Kemper a gasas eul lizer da lakat kana an *Te Deum* en oll barresiou. Ne ehane ket da skriva. En eul lizer d'ar gatoliket ne deuent ket vardro ar veleien o doa touet, e klaske diskwez dezo n'oa ket a schismatiked er Finister. Evit beza schismatik, emezan, oa red en em zistaga diouz ar Pab pe beza distaget gant an Iliz... N'omp ket schismatiked, rak delc'her a reomp da relijion ar Pab... Ne dle ket beza hano er Finister eus schismatiked. Bevomp e peoc'h. »

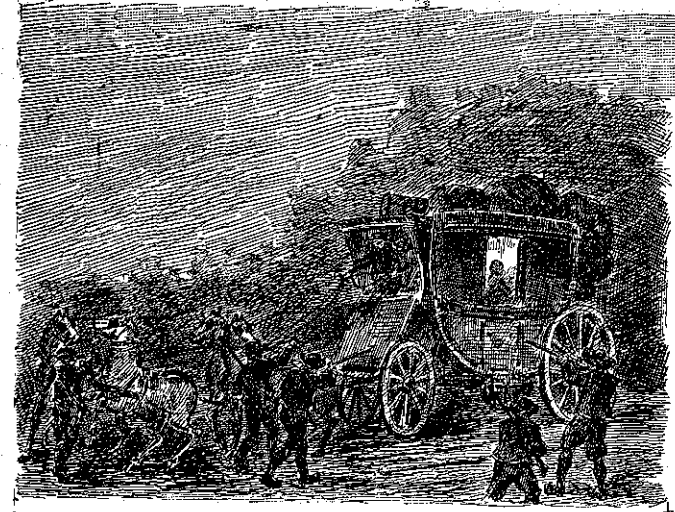
Ha goulskoude e tlie anaout ar pez en doa lavaret ar Pab divarben Expilly hag an eskibien all a yoa bet sakret heb aotre Rom.

Maro Audrein : 19 a viz du 1800.

Audrein a gendalc'he 'ta da labourat er Finister, da brezeg, da skriva, da rei sakramant ar Gonfirmasion. D'an 19 a viz du 1800 e tlie mont da Vontroulez evit prezeg an Asvent ha rei ar Gonfirmasion. Lavaret e oue dezan taoler evez epad ar veaj, ez oa tud o klask an dro da gweza varnan, hag evit doare, p'edo o pignat er voetur, unan benak a gomzas evelhen : « Noz vat, Audrein ; ne velimp ket mui ac'hanod. »

Vardro nav heur diouz an noz e pignas er voetur vras a deue eus Lorient da Vrest, hag e Landerne e tlie disken evit kemeret eno ar voetur a yea da Vontroulez. Eur mal en doa hag ennan ez oa meur a dra, evel dillad eskob da

oferenna. Tri den all a yoa e diabarz ar voetur ha daou var c'horre gant ar bleiner.

Vardro hanter-noz, eun diou leo benak eus Kemper, o tiskan kreac'h sant Herve, er penn pella eus parrez Kerfeunteun, e oue klevet eun tenn fusuill ; eur vouled a zutas e kichen ar voetur, hag eun den a grias gant eur vouez rok : « Chomit a zav, mastined ! » Ar bleiner a jomas a zav, ha kerkent ar voetur a oue kelc'het gant tud, armou ganto, gwisket lod egiz tud divar ar meaz, lod e giz kear. Chouanted oant. Er bloaz araok o doa lavaret e plegent d'ar c'houarnamant, ha setu m'o deus adarre kemeret o armou evit ober taoliou fall. En o fenn edo Le Cat, hag ar vro a zo bet o krena gant aoun razo epad eur pennad mat a amzer.

Ar'hant a c'houlenjont ouz ar bleiner. Hema a lavaras n'en doa ket a arc'hant. « Ni zo vont da furchal, eme al laeroun, ha mar e peuz lavaret geier, e varvi. » Ar veajourien a oue great dezo disken ha diskwez o faperiou. Audrein a jomas er voetur. Le Coat a bignas neuze en e gichen hag a c'houlennas e baperiou digantan : « Er mal emaint, a respountas Audrein. » — « Deus er meaz eus ar voetur. » — « Ne c'hellan ket, klanv oun. » — « Ni da bareo. » — Neuze e krogas en eskob ha pa velas e visaj

oc'h sklerijen ar goulou e lavaras dezan : « Da anaout mat a ran, Audrein, luch daonet, pell zo emañ oc'h da glask. Votet ez peuz teir gwech maro ar roue. Breman emañ o vont da vervel d'as tro. »

Hag Audrein a zo treinet er meaz euz ar voetur, taoliou kroz fusuill a zo roet dezan ; Le Cat a grog en e choûk hag a glask lakât anezan da vont d'an daoulin var an hent bras evit en em brepari d'ar maro. « Truez, eme an eskob, n'am lazit ket... Hag evel m'en em zifrete, Le Cat a lavaras d'eun all, Lemoine, kregi ive en eskob. Neuze eo, evit doare, e krogas Audrein gant e zent e biz meut Lemoine ha da c'houde e biz meut Le Cat, hag e c'hellas tec'het hag ober eur gamed benak. « Tenn varnan », a lavaras Le Cat da Lemoine, hag heman a glaskas tenna, mes n'ez eas ket an tenn er meaz. Eun all a oue roet urz dezan da denna, hag en taol-man an eskob a gwezas, hag eun tenn all tennet da c'houde a beurlazas anezan.

Ar veajourien all a yoa spountet. « Bezit dizoursi, a lavaras dezo Le Cat ; ni, n'e ket laeroun omp ; gwelloc'h eo ganen beza lazet Audrein eget beza kavet kant louiz aour. »

Goude ma oue lazet Audrein, al laeroun a furchas er mal hag a grogas en traou a yoa ennan ; ouспен-ze, diframma rajont digant an eskob an dillad a zouge : unan a grogas en e dog, eun all en e voutou, eun all en e vantel. Da c'houde ez ajont da eun ti tost ac'hano, hag o veza ma na zigored ket dezo, e skojoit var an nor gant kroz eur fusuill, en eur lavaret e lakfent an tan en ti ma ne vije ket digoret. Neuze e teuas eur vatez da zigeri an nor hag al laeroun a yeas en ti hag a lakeas var an daol kement o doa digaset : ar mountr, ar bouklou arc'hant a yoa var ar boutou, ar vaz-eskob hag an dillad sakr ; hag e ouent rannet etrezo. Da c'houde e c'houlenjont dourmel da eva, ha mestr an ti, spountet oll, a roas dezo o goulen.

Korf Audrein a oue lezet var an hent bras. Antronoz e oue kaset da Gemper. Eun anterramant gaer a oue great dezan : ar prefed, ar pennou bras, ar zoudarded a yoa en anterramant hag eun niver bras a dud. Evit doare, er vered, enebourien Audrein, o sellet a gorn ouz ar

vikeled vras, a lavaras a vouez uhel : « Kement all a c'hoarvezo ganto. »

Hirio e veler c'hoaz e gwered Sant Mark, e Kemper, ar bez a oue savet da Audrein. Eur bez dister awoalc'h eo hag izel. Var ar mean bez ez eus eur c'halur, eur vaz hag eur c'habel eskob, hag ar geriou-man : « Audrein, eskob ar Finister, maro d'an 19 a viz du 1800. Pedit evitan. »

Eur maro kriz meurbed e oue maro Audrein, ha ne c'heller ket, evel ma ra hiniennou, lavaret : « Mat zo bet great dezan. » Eun torfed skrijus a reas ar re a lazas anezan. Ne ouent ket holl paket. Pevar a oue gellet kregi enno, daou viz da c'houde, hag unan a oue anavezet o veza m'edo c'hoaz merkou an dent en e viz meut.

Goude Audrein, ne oue eskob touer ebet ken er Finister. Er bloaz 1802 e oue hanvet an Aotrou 'n eskob Andre da zont da Gemper. Heman a deve aberz ar Pab, rak ar peoc'h a oue sinet etre ar Franz ha Rom er bloaz 1801.

I. U.

HEN. — Riou en dô an hini bihan, mam'goz !
HI. — Bezit dinec'h, e koat eo grêt.

AN EIL D'EGILE : Eun dra a zo ha ne gomprenan ket, e vefe kement a holen er mor ha ken nebeud a bebr !

KUZULIOU

Eun ali talvoudek evit an holl

Ar goanv eo an amzer e weler ennan ar muia klenvejou peultrin. An dud klanv gant ar paz a zo mikrobed etouez o zufadennoù hag o c'hranchadennoù ha pa daolont anezo var-leur an ti, abenn nebeut amzer e teuont da zec'ha, ha pa zav ar boultren, ar mikrobed a zav d'he heul er vann, a nij en ear hag a ziskenn gant an halan e peultrin an dud : ar re glanv a ya var wasât hag ar re yac'h a ya da fall ; setu aze alies penaoz e vez paket al langiz.

Ne granchit ket eta nak en tiez, nak en treniou, nak en ilizou. N'her grit ket ken nebeud en ho mouchouar. Kranchit er meaz mar gellit ha m'ar d'oc'h klanv kranchit en eur pod kloz hag a vô lakât ennan louzou da laza ar mikrobed.

Dalc'hit sonj mat ne zeuz klenved ebed diesoc'h da barea eget al langiz hag ez euz bep bloaz 150.000 den o wervel e Frans gant ar c'hlenved-ze.

Ali evit ar glaziu

An dud var ar meaz a zo boaz p'o devez eur glaz pe eun trouc'h bihan bennak da lakât varnez an eun tam gwiad-kevnid tapet e korñ eur voger. Mat, ne 'z euz netra danjerusoc'h. Gwelet am eus meur a wech, glaziu hag a vije bet pareet anezo o unan hag e berr amzer, o tont da c'horri, hag o sevel euz ar biz d'an dourn hag euz an dourn d'ar vreaç'h kement ha ker goas ma ranket divreaç'ha ar c'hlan-vour, netra nemed abalamour m'oa bet o c'hoariellât gant gwiad-kevnid. Biskoaz n'euz bet gwelet para klenved ebed na glaz ebed gant traou louz.

Mar d'oc'h en em c'hlazet pe en em drouc'het, lakit dour var an tan da virvi, ha lakit ennan eun tam lien gwenn. Pa vezo bet berve an dour, gwalc'hit gantan ho taouarn ha gwalc'hit goudeze ar glaz gant an dour bet berve ha tomm c'hoaz, ha lakit varnez an tam lien bet berve.

Klaoustre, ne vezoc'h ket skandalet gant ar medecin goude beza grêt an dra-ze : Hoc'h interest eo.

Da eun ozac'h maro e wreg gant al langiz

Bugale eur vamm marvet dre uz, gant al langiz (*tuberculose*), n'o devez ket klenved o mamm pa denont var an douar ; kregi a c'hellont enno avat buhanoc'h ha gwasoc'h eget er vugale all hag o devez bet kerent yac'h.

Evez ho peuz eta da deuler dioc'htu var ho pugel ; e vagerez

a vezo yac'h ; mar her magit er gear, gant leaz beoc'h pe gant leaz gaorig e taoloc'h evez en aoun ne vefe ket yac'h an anevaled-ze hag o leaz. Red eo birvi al leaz araok rei anezan d'ar c'hrouadur ; ar buredou hag ar begou-suna a vezo berve bep tro ma vezo roet leaz d'ar bugel, da lavaret eo, bep div heur. Arabad e vezo dihind anezan en noz evit rei d'ezan da eva. Ar c'housked neuze eo ar gwella boued.

Arabad d'oc'h rei d'ezan da zibri, en han Doue, araok e naomiz, rag e gorf n'eo ket goest araok an oad-ze da dreizia boued pouinner hag a hent all, an dra-ze a vije awalc'h evit lakât eur c'hlenved-bouzellou bennak da zont d'ezan hag a rafe d'al langiz en em zila en e c'hoad.

Ear neat en ti ; ear neat en e gavel. Dalc'hit kempenn e zaouarn hag e ivinou dreist peb tra. Eur medecin desket bras, hag a oue va mestr-skol divezatoc'h, a c'houlenne ouz ar mammou pa wele ivinou o re vihan du gant al loustoni : « Kaonv » bras ho peuz, m'oar vat sur, ken du all ha ma 'z eo » ivinou ho krouadur ? Pe ma n'ho peuz ket c'hoaz ho pezo » dizale ! » Taolit evez var ar poent-ze, rag ar vugale a zo boaz da zestum var an douar kement tra a gavont var o hent, traou louz peurlies. Mirit ouz ho mab da lakât bizied diskempenn pe draou louz en e c'henou.

Paket e vez al langiz muloc'h marteze dre ar bouzellou eget dre ar peultrin ; na laoskit ket ho pugel eta, pe er gear pe er meaz euz ar gear, etre daouarn nak e kichen tud hag o deus paz hag a granch.

Heol en ti, hag ar vugale er meaz, ar muia, ar gwella. Setu kuzulioù mat da heuilh. Sentit outo ha n'ho pezo ket a ezom da gaout aoun ouz al langiz.

Divarbenn ar boued magusa

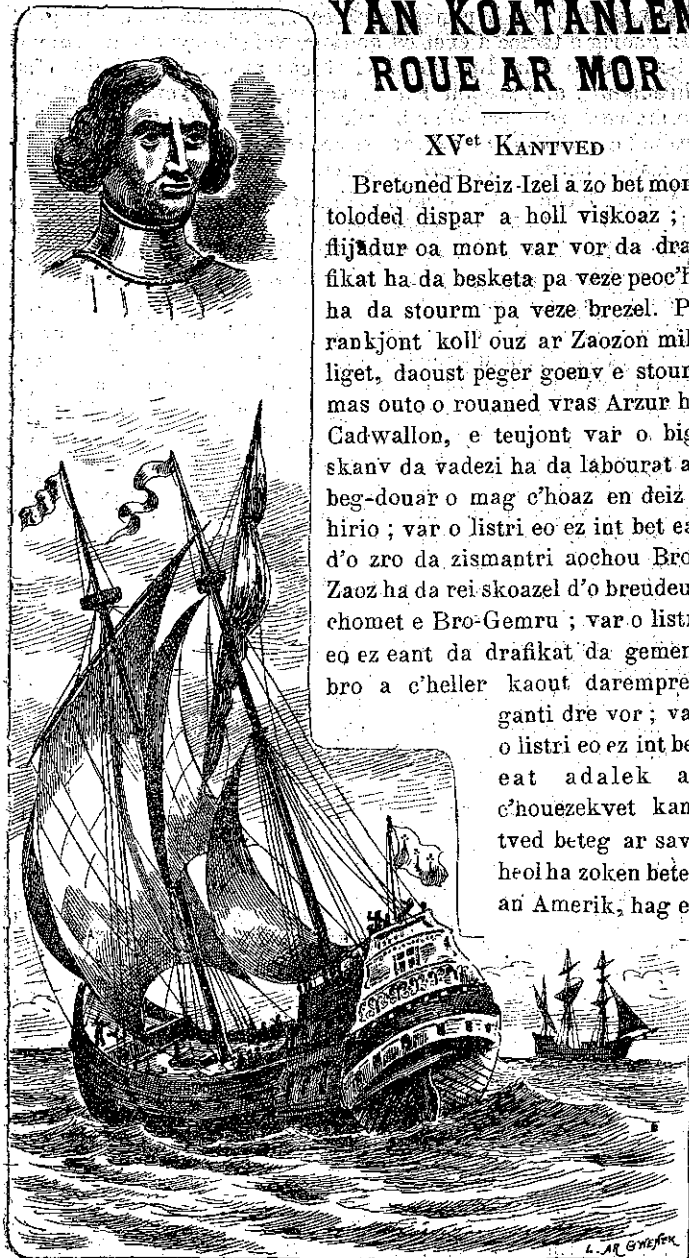
An dud a zo boaz var ar meaz, koulz hag e kear da gredi ne 'z eus boued ebed ker magus hag ar c'hig. Eun asiedad hariko a ro d'ar c'horf kement a domder da gas al labour en dro eget eun anter lur gig. Eun anter lur hariko a goust pevar gwenneg bennak ; diou gosten gig a dalv vardro triwac'h gwenneg. Ho medecin a ro d'oc'h eta eur gentel fur pa zifenn ouzoc'h dibri *re en holl* a gig. Ar venec'h a vev koz kenan ha koulskoude ne zebront tamm kig ebed. Ar gwella, evit yec'hed ho korf, eo dibri bep eil, kig ha legumach. *Ar medecin.*

Evit kaout kuzul digant ar medecin skriva araok an dek eus peb miz er eur lakât el lizer pemp gwennegad timbreoù evit ar respont, hag adres anezan evelhen : M. le Rédacteur de la Poste Médicale, Feiz a Breiz, Saint-Vougay.

YAN KOATANLEM ROUE AR MOR

XV^{et} KANTVED

Bretoned Breiz-Izel a zo bet mortoloded dispar a holl viskoaz ; o flijadur oa mont var vor da drafikat ha da besketa pa veze peoc'h, ha da stourm pa veze brezel. Pa rankjont koll ouz ar Zaozon miliget, daoust peger goenv e stourmas outo o rouaned vras Arzur ha Cadwallon, e teujont var o bigi skanv da vadezi ha da labourat ar beg-douar o mag c'hoaz en deiz a hirio ; var o listri eo ez int bet eat d'o zro da zismantri aochou Bro-Zaoz ha da rei skoazel d'o breudeur chomet e Bro-Gemru ; var o listri eo ez eant da drafikat da gement bro a c'heller kaout darempred ganti dre vor ; var o listri eo ez int bet eat adalek ar c'houezekvet kantved betek ar savheol ha zoken betek an Amerik, hag en

deiz a hizio panefe m'ema Breiz o rei dourn d'ezi, ar Frans n'he divije ket bet a vortoloded hag a listri brezel.

Gwechall an traon presiusa a veze kaset dre vor, Hentchou an douar a veze kement da ziouall outo ma kavet gwell fisiout ar varc'hadourez el listri daoust d'ar penseou ha d'al laeron-siou a c'helle digouezout ganto ivez aliez awalc'h. Neuze keariou Roscoff, Montroulez, Lannuon, Landreger, porz Pempoul e kichen Kastel-Paol a rea deg gwech muioc'h a gommerz eget breman ; kaout a reat er c'heariou-ze marc'hadourien vras pinvidikoc'h meur a hini anezo eget eleiz a dud chentil hag a breste arc'hant zoken da vikomted Leon, o aotronez. Kas a reant da Vro-Zaoz, d'ar Flandrez, d'an Norvej, d'ar Spagn, d'ar Portugal, d'an Itali ha pelloc'h c'hoaz, listri karget a ed, a lien, a vezer, a ler, a blom, hag a dene ganto en dizro gwini, metalioù ha diankachou all evelse. Goasa pezh a ioa, o deveze re en holl da ober evit en em ziouall ouz al laeron, niverus kenan, a veze kuzet en eun aber bennak o c'hedal gwelet al listri-marc'hadour o kerzet en doun-vor. Er bloaz 1463, tri drafiker euz a Zant-Malo a gollas evelse eul lestr kaer a ioa evit 12.000 skoed a varc'hadourez ennan, hag a oue diframmet diganto gant eul laer-mor euz ar Portugal. Er memez bloavez, lestr Yan Calloc'h euz a Vontroulez a gavas var e hent eul laer-mor all euz ar Spagn a gasas anezan da Fontarabi a c'houllonderas kement a ioa ebarz ha ne laoskas kabestr gant e vortoloded nemed pa oue roët eun arc'hant bras evito.

Evit ober ar rins var an truilhou-ze, Duk Breiz a zavas teir skouadren a veze var vale an eil goude eben, oc'h heuilh al listri marc'hadour hag o viret ouz al laeron hardisa da dostât outo. Met mortoloded Breiz a en em gave krenv awalc'h evit en em zifenn o unan hag a gave o devoa gwir d'en em zigoll o c'houllia d'o zro al listri estren, dreist holl re ar broiou m'edo Breiz e brezel outo. Rak-se, pa gavent var o hent eur vag saoz, spagnol pe flaman e reant d'ezi chom a zav ha ma ioa enni traou hag a dalveze ar boan e kemerent anezo dizamant.

Etouez ar re vrudeta euz ar vortoloded vreizad-ze e tleer lakât Yan Koatanlem, euz a Vontroulez. Diskenn a rea euz eur famill nobl deuet euz Bro-Gerne hag a ioa o chom e maner Gouzellon (1), e Sant-Nouga, e Keravel, e kichen Kastel-Paol hag e Pennauru, e Plouian. Yan Koatanlem en devoa pevar lestr :

(1) Guillien en deiz a hirio.

ar *Griffon*, ar *Picard*, ar *Figue* hag ar *Barque*; lakât a eure ober eur pempet a oué hanvet : *al Loa « la Cuillère »*, eun hano mat evit eur benveg hag a dlle rozella ker brao ar mor. Gant ar skouadren vihan-ze, pôtre digamambre varnezi, e rede heb ehan ar mor, varlerc'h al listri diaveaz-bro ha dreist holl varlerc'h re ar Zaozon.

Er bloaz 1484, Duk Breiz a zavas listri-brezel evit harpa an Aotrou Richemont en devoa c'hoant da ziframma tron Bro-Zaoz digant Richard III a ioa en em rinklêt varnezan, dre laër, o laza e dud. Yan Koatanlem a gasas e listri, da heul re an Duk; Nikolas Koatanlem e ni hag Alan Plougras a roe an दौरri d'ezan d'o sturia; o zri e rejont eun droug spontus da listri-marc'hadour o enebourien. Ar Zaozon, evit diskar ar Vretoned a ioa awalc'h an hano hebken anezo evit lakât o marc'hadourien da greua, a vodas e Bristol, eur bern listri gant ar gefridi da glask dre holl Yan Goatanlem, da stourm outan ha da dapout peg ennan beo pe varo. Araok mont er meaz euz ar porz, ar gabitened karget euz ar gefridi perilhus-ze a lakeas kana eun offeren hag ober eur prosesion, a oue douget enni skenden sant Jorj, evit ma roje e skoazel a eneb Koatanlem, spontailhon ar varc'hadourien. Mes, siouaz, sant Jorj er mare-ze n'edo ket kalz a du gant ar Zaozon. Goude beza redet eur pennad ar mor e kavjont listri Koatanlem, hag o veza ma o devoa pemp ouz unan en devoa henman, o devoa fisianz vat da rei lamm d'ar Vretoned.

Pôtre Koatanlem o devoa c'hoant da vont da guzet da Vontroulez, mes henman a gennerzas anezo : « Allo ! bugale, emezan, breman avat eo e rankomp diskouez d'ar Zaozon fall-ze » pe bouez a zo en hon divreac'h; kalet e vezo an emgann, gwir eo, abalamour m'int niverusoc'h egedomp, mes seul-vui a boan » hon devezo bet ha seul-vui a lorc'h a c'hellimp da gaout ma » vezomp treac'h ! » Ha kerkent an taoliou o nijal. Pell e padas ar gann, mes a barz ar fin ar gounid a jomas gant ar Vretoned. Lakât a c'helljont o c'hrabanou var daou euz brasa listri o enebourien an Dreinded ha *Mari ar C'hras*. Al listri all a dec'has varzu Bristol. Koatanlem a yeas var o lorc'h, ha goude beza kemeret kement tra a blije d'ezan er gear-ze, e lakeas an tan ebarz. Goude e tizroas da Vontroulez, sounn e benn, kresket gantan e skouadren euz a ouspenn an anter, na karget a zanzev hag a brizonierien.

An taol kaer-ze a lakeas Koatanlem da veza brudet mantrus.

Meur a vloaz goudeze, eur Montroulezad koz, Kristoph ar Forest, a embanne en devoa Yan Koatanlem en e amzer great meur a dra talvoudek evit Breiz, hag e oa gwelet mat dre holl abalamour da-ze; leshanvet oa zoken *roue ar mor*, abalamour ma n'en devoa ket kavet var vor nag e vestr, na zoken e bar.

Pa oue sinet ar peoc'h gant Bro-Zaoz, Yan Koatanlem hag e ni a gouezas var ar Spagnoled. Lemmel a rejont digant marc'hadourien euz ar C'hastilh bigi hag a ioa enno evit 700.000 lur a varc'hadourez. An duk Fransez II a c'hoanteas o gwelet o restaoler eun dra bennak, mes ober a rejont skouarn vouzar, hag an duk, skuiz ganto, a roas urz da gregi en o danvez. Hep gedal ma vije lakeat ar gourc'hemen-ze da dalvezout, Yan Koatanlem a werzas e holl beadra, a guiteas e vro, e listri hag e denzoriou hag a en em dennaz er Portugal. Roue ar vro-ze, lorc'h ennan o welet eur mortolod ker brudet oc'h en em gaout en e rouantelez a reas anezan e vestr-amiral. Er garg-ze, Yan a zestumas adarre eleiz a zanvez; lakât a reas sevel e Lisbonn, a zioc'h ar porz-mor, eur c'hastel kaer a veze hanvet « ti an amiral Koatanlem ! » En ti-ze, var a leverer eo e teuas Kristoph Kolomb d'e welet, hag eno eo e tiskouezas d'ezan hent an Amerik, el leac'h m'oa bet e unan en e yaouankiz; eno ivez e tigemere gant ar brasa laouenedigez kement breizad a deue da Lisbonn; eno er fin eo e varvas, oajet bras hag henoret, gant an holl, vardro ar bloaz 1492.

* * *

Araok e varo dija, e oa savet meur a vojen en dro d'e oberoù; ar vortoloded o devoa en o yaouankiz stourmet dindan e urziou a gave en e vuez peadra da zavel marvailhou kaer, ha dreist holl n'oant ket evit kredi e vije bet red d'o mestr tec'het e pell bro, evel eur rib-laër, en aoun da goueza etre daouarn an archerien. Var o meno, roue ar Portugal, e unan, goude beza klevet hano euz ijin hag euz kalon Yan Koatanlem, eo en devoa e bedet da vont da rei skoazel d'ezan a eneb ar vorianed a veze dalc'h mat o laëres var aochou e rouantelez, hag en devoa kiniget d'ezan, en dizro, ar garg a amiral hag ar guir da e'houarn e holl vartoloded. *Roue ar mor* a reas marc'had-gant roue ar Portugal ha ne asantas tec'het euz e vro, nemed gant aotre duk Breiz e vestr, hag evit kement-ze ez eas d'e welet da Hennbont. Fransez II a roas d'ezan e c'houlenn, ha 2.000

skoed en aour melen da ober e hent. Dinec'h diouz an tu-ze, Koatanlem a bignas var e listri hag a gerzas etrezek ar Portugal, el leac'h ne zaleas ket da veza brudet bras.

An Normaned a zo lorc'h enno gant o Ango a gasas e skouadren da lakat seziz var Lisbonu hag a reas da roe ar Portugal sevel an embargo (1) taolet var e listri. Koatanlem en deuz great kaeroc'h c'hoaz. Bet eo bet spontailh ar Zaozon ha dismantret en deus Bristol, neiz al laeron-mor. Daoust da-ze, ar mortolod kalonek-ze a zo ankounac'heat en deiz a hizio, hag epad ma roer d'hol listri-brezel hanoiou ailhoned ha n'o deus ket lakeat biskoaz, eleiz anezo, o zreid var bont eul lestr, ha zoken, — ma n'eo ket eur vez, — hanoiou tud kriz ha fallakr evel Danton a lakeas laza 3.000 kristen e prizoniou Paris, epad an dispac'h, n'eus ket eul lestr nag eur vag e Breiz o tougen hano (2) *Roue ar mor!* Ne c'heller ket kaout mat e holl laeron-siou, ha koulskoude an traou-ze a veze pardonet dillo en e amzer; al listri paket gantan ma vijent bet barrekoc'h, n'o divije ket bet ginet evit klask trabas outan ha laerez anezan! Giziou an dud a vor n'int mui breman a drugarez Doue ar pez ma oant neuze. Mes eun dra vat eo e vije gelllet kaout an hardiziegez hag an nerz-kalon a ziskoueze Yan Koatanlem hag e bôtred pa lamment evel kizier-koat, euz o listri, var listri pounner ar Zaozon, e kalon hor mortoloded breizad dal ma vezo ar Vro e gwask!

L. AR GUENNEC.

(1) An embargo a zo eun difen great da eul lestr da vont kuit euz al leac'h m'ema.

(2) Eur c'hoz tam hag vihan a zo bet koulskoude en Dourduff hag a ioa hanvet *Koatanlem*.

Skoued ha ger Yan Koatanlem

MANMANWIG

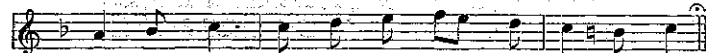
Eur zôn goz, a vro Gerne, lakët dezi eur wiskamant nevez
An diskan a zo eaz da eiltona.

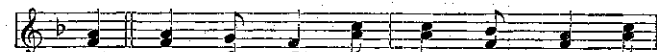
Me 'm boa di - ba - bet eur ves - trez

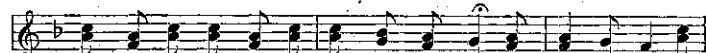
eur pla-c'hig koanteur ben-he-rez, se - tu me ki-chen

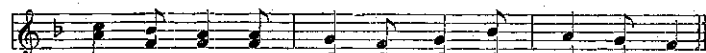
ar pre - nestr e leac'h ma kous - ke va mes-trez.

Pô - tred yaou - ank, na ka - let eo Man-

man-wig, fur-lu tik fan-fan la di tra Pô-tred yaou-ank na

ka - let eo kaout mer-c'he - di - gou en hor bro!

II

O va mestrez, digor an nor
Da zervicher 'c'houlen digor,
— Ma tigoran d'ar poent-ma noz
'm hô fest ar vaz digant tad koz.

III

Digant va mam em hô korden,
Digant va zad ar vialen,
It d'ar marchosi da gousked,
Rak an nor na zigorin ket.

IV

Varc'hoaz vintin, c'houi 'deuy en ti,
 Me 'aozo-deoc'h ho tijuni,
 Me 'aozo-deoc'h ho tijuni,
 Souben al lèz ha viou varni.

V

— N'eo ket da glask souben al lez
 Oun-me dent ama, va mestrez ;
 D'ober al lez ha d'az koulen
 Digant da dad, da wir berc'hen.

VI

Digant da dad, digant da vam,
 Diganet-te, mar dout kountant ;
 Tri re voutou am euz uzet
 O tont dre ama d'az kwelet.

VII

Ema eat fall ar pevare,
 Daoust ma zoant eur boutou Kerne.
 — Ah ! m'ho peuz damant d'ho poutou
 Lakit ober eur galochou.

VIII

Eur galochou, re hir ha moan
 A vo mad deoc'h d'uza ho poan ;
 Eur galochou ledan ha berr
 A vo mad deoc'h da jom er gér.

(Dastumet gant Eostik Kerinek ha kompennet gant P. Tr.)

En avant, les gâs !⁽¹⁾

MARCHE DES CONSCRITS DE BRETAGNE

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It features a melody line with lyrics underneath. The score is divided into sections: a 7-measure introduction, a 'Solo' section, and a 'Chœur' section. The lyrics are in Breton and French. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

7 Solo
 Les Bre - tons ont des cœurs fi -
 Chœur
 dè-les Qui ne flan - chent pas ! Les Bre -
 tons ont des cœurs fi - dè-les Qui ne flan-chent
 Solo
 pas. S'il nous faut lut - ter pour nos bel-les, En a -
 Chœur
 vant, les gâs ! S'il nous faut lut - ter pour nos
 bel - les, En a - vant, en a - vant les gâs ! Les Bre -

I

Les bretons ont des cœurs fidèles } *bis*
 Qui ne flanchent pas : } *en chœur*
 S'il nous faut lutter pour nos belles, } *bis*
 En avant, les gâs ! } *en chœur*

II

Les Bretons savent, en cadence,
 Prendre leurs ébats :
 S'il nous faut « peiner à la danse »
 En avant, les gâs !

(1) Cette chanson doit se commencer à demi-voix, chaque couplet prenant ensuite plus d'intensité, de façon à donner l'illusion d'une troupe qui s'approche peu à peu.

III

Les Bretons, quand l'année est bonne,
Boivent sans tracas :
S'il nous faut sécher une tonne,
En avant, les gâs !

IV

Les Bretons ne sont point des traîtres
Ni des renégats :
Pour garder la Foi des ancêtres,
En avant, les gâs !

V

Les Bretons ont tous l'espérance
D'un bien doux trépas...
Mais... s'il faut mourir pour la France,
En avant, les gâs !

VI

Les Bretons ont fameuse poigne (1)
Et de bons pena-baz...
S'il s'agit de cogner, l'on cogne :
En avant, les gâs !

VII

Les Bretons aiment la bataille
Et le branle-bas :
S'il nous faut braver la mitraille,
En avant, les gâs !

VIII

Mais des heures aussi cruelles
Ne reviendront pas :
Pour des luttes plus fraternelles,
En avant, les gâs !

*Ar c'han-bale-man a zo tennet euz ar « Chansons des clochers-à-jour » eul levr nevez hag a zo evel eur c'hlaoueter el leac'h m'en deus **Theodor Botrel** destumet e gaëra ha kristena gwerzioù. Kement-man a ro tro d'eomp da rei da anaout d'hol lennerien ema ar barz breizad o paouez kaout kroaz sant Gregor digant Pi.X evit e aked da skigna ar c'hanouennou mat dre ar vro. E meur a zoare e c'heller en em gemeret evit rei harp d'ar relijion !*

(1. Prononcer : Pogne.

KELEIER AR MIZ

D'an 18 a viz c'huevrer e vo chenchet-mestr e palez presidant ar Republik, e Paris.

Ar mestr koz, Armand Fallières, ne velan ket kalz a dra da lavaret divar e benn : epad ar seiz vloaz m'eo bet e penn ar Frans, eur votez-koat, gant eun tach en e zeul da lakat ar ziel, a vije bet koulz hag hen, ha divisoc'h. Eun dra ebken a dleomp dere'hel sonj anezan : bemdez,

Raymond POINCARÉ

(Cliché Nadar)

Prezidant nevez ar Republik

koulz lavaret, epad ar seiz vloaz-se, hor beuz gellet siouaz ! lenn, e kazetenn ar c'houarnamant, ar c'homzou-ma hag a skoe eun taol pouner e kalon oll gristenien Frans : « Attribution des biens ecclésiastiques .. sont attribués à... les biens de la fabrique de... de la mense de... » Madou an Iliz « lakêt var hano » heman pe hen-nont, an oll a gompren petra ziniñ an dra-ze, bep tro, e traon an urz da ranna ar madou-ze e veze gwelet ar me-mez sinatur : « A. Fallières ». Mestr al laëroun, setu aze petra eo bet epad seiz vloaz ! micher vrag, mar d'euz unan.

Hag an hini nevez, petra eo ? Raymond Poincaré a vez great anezan. N'eo ket koz : 52 vloaz. Ganet eo du-ze, e Bar-le-Duc, var arzou ar Prus. E dad so nevez maro, e vam zo beo c'hoaz. Dimezet eo, mez ne gredan ket en deffe bugale. Eun den desket eo, ha bez' eo unan euz an daou-ugent den zo en « Académie Française. » Bloaz 'so e oa e penn gouarnamant Frans.

Hanvet eo bet da bresidant d'ar 17 a viz genver, eur miz araog mont e karg, hervez ma c'houlenn al lezenn. Evel just, en dervezioù araog ha goude ar votadeg, ne oa ken kaoz nemed divar e benn. Tud falloc'h egetan, evel Combes ha Clémenceau, a glaskaz miret outan da veza hanvet, hag a boaniaz da lakat rei mouezioù d'eur ministr-all hag a zo trouz eun daboulin faout gant e hanô : Pâris. An den-ma zo framasoun, hag e rank kaout eur forc'h vad da vernia e leve. Daoust da ze e chomaz a drev. Kerkent hag ar votadeg, an oll a stagaz d'ober-meuleudi Poincaré : ne oa en neb leac'h den par d'ezan, e giz ebed. Ar re a oa eneb d'ezan araog zo brema uhe-loc'h o mouez eged ar re all d'e veuli ; an dra-ze ziskouez ez euz eun tamig aoun raozan. Ar c'hazetennou dre ar bed a ra e veuleudi hag a lavar eo eun den gouiezek.

Mez ni, kristenien ha Fransizien, petra hor beuz da c'hedal euz e berz ?

Evit ar Relijion, nebeud a dra, m'oarvad. Epad ar bloaz m'eo bet ministr, en d'euz lezet an traou da vont, evel diagent : serret so bet skolioù kristen, peurlaëret eo bet madou an Iliz, lezet eo bet an ilizoù da goueza en o foull. Var an diveza poent-ma, koulskoude, ez euz bet goulennet start digant ar c'houarnamant, dreist-oll dre c'hinou Mauris Barrès, ma vije renket al lezenn sklear awalc'h evit gwelet piou a vije karget da repari an ilizoù. Mez ar c'houarnamant ne blegaz ket, hag eo bet lezet an traou evel araog. — Ne velan ket ken nebeud e ve habaskaet tam ebed imor an dud dizoue eneb ar skolioù kristen. Er c'houñt'ol, ne haonezer da glask farda lezennou fallakr eneb ar vistri hag ar vestrezed-skol kristen, eneb ar gerent hag a glask difenn feiz o bugale er skolioù, hag eneb kement hini a gred sevel

e vouez da gaout abeg e tra pe dra great er skolioù dizoue. Ha meur a vech edoug ar bloaz, ar C'houarnamant, Poincaré hag all, en deuz savet e vouez da lavaret ec'h entente kas ar mennoziou-ze da benn.

Ar prezidant nevez n'eo ket eun den a Relijion. Lavaret a reaz eun devez da eun depute : « Etre c'hui ha me ez euz eun dra, ar Relijion. » Mez daoust ha kompren a ra ne c'hell ket beza eur peoc'h gwirion dre ar vro, etre ma ne vezo ket lezet gant ar Relijion al liberte hag ar frankiz ? An Iliz hag ar Frans a veve gwechall serr-ha-serr, hag a roe skoazell an eil d'eben. Eun dervez ar Frans a yeaz eur frouden enn he fenn, a yeaz er meaz eb lavaret kenavo, hag a gasaz ar gwenneien ganti. An Iliz a youc'haz : « Harz al laër ! » Daoust ha Poincaré a vo braz awalc'h da vont dirag Hon Tad Santel ar Pab, da lavaret d'ezan : « Tad Santel, ar Frans he d'euz keuz, pardounit d'Ezi. » ? Doue ebken her goar.

Hag ar Frans, daoust ha goest eo Poincaré d'he difenn dirag ar broiou all ? Ya, ma kar. Epad ar bloaz diveza-ma, en d'euz dirouestlet meur a gudenn. Renket en deuz afferioù ar Maroc gant an Allmagn, ha gant ar Spagn. Kaset en d'euz d'ar Maroc eur zoudard kapabl, ar jeneral Lyautey, hag hema hen d'euz lakeat tud ar vro da gaout doujans ha respet evit ar Frans. Variene, epad ma oa oc'h ober brezel d'an Turki, an Itali a entente ober he mestrez var ar mor Mediterranée, ha ne veze ket nec'het evit trouc'ha hent d'hor bagou, var zigarez ma c'helle beza enno traou pe dud hag a c'helle renta ser-vich d'he enebourien. Poincaré a lavaraz d'an Italianed : « Ya, ya, an oll a oar c'hui zo goazed. Evelato, arabad d'eoc'h fazia : ar Frans n'eo ket matez ganeoc'h. » Kerkent, an Itali a jenchaz giz. — Er goarv-ma, Poincaré a glaskaz miret ouz an Turki hag he amezeien d'ober brezel an eil d'egile, ha, pa grogas an tan er poultr, ne glaskaz nemet eun dra : miret ouz ar brezel d'en em skigna dre an Europ a bez, en eur lakat eun tam emgleo etre an oll rouanteleziou braz. Beteg vrema, den n'en deuz kredet mont eneb d'ezan, ha ar Frans so bet selaouet he mouez.

Petra c'hoarvezo en amzer da zont ? Doue hebken, me gred, her goar. N'euz forz petra n'em gavo, ar Fransizien a rei oll o dever, hag ar gatoliked a vo gant ar re genta. Ar c'houarnamant a oar n'eo ket ar gristenien eo a verze o bro, ma ve hanô d'he difenn. Perag neuze chom eb rei aotre d'ezo da heuil o Relijion hervez ma c'houlenn o c'houstianz ? Plijet gant Doue e teuffe dizale an dud so e penn ar vro da gompren ar gwirioneziou-ze, ha d'ober o dever evit brasa enor ar Frans ha brasa mad an Iliz.

Le Paysan.

Divinadennou miz Kerzu

270 o deus klasket divinout divinadennou miz kerzu; holl o deus lakeat o foan heb mar ebéd, met o veza m'eo bihan ar plas a join ganeomp n'omp ket evit rei aman nemed hanoiou ar re o deus kavet da nebeuta 17 respont mat : eun daolennad gaëer a vo c'hoaz.

O deus kavet 20 respont :

- J. Capitaine... Argol.
E. Le Roux ... Kernilis.
F. Toullec Mespaul.

O deus kavet 19 respont :

- M.-Y. Simon.. Kernilis.
Y. Le Douff .. Treflagat.
P. Pronost..... Treflez.
Cl. Guyot.....
J.-F. Kerrien.. Plouenan.
Bihan-Poudec Sant-Fregant.
J. Mingant..... Loc-Maria.
J. Roue Treflez.
P. Hascoët..... Ar Yeuc'h (1).

O deus kavet 18 respont :

- F. Charles..... Guiclan.
J.-L. Roue..... Sant-Neven.
Abguillem..... Plouguerne.
A. Thomas..... Sant-Fregant.
L. Penn..... Vourc'h-Wenn
F. Quelennec. Sant-Neven.
J.-M. Loaec... Plouzeniel.
Y. Dantec..... Sant-Nouga.
J. Rioual..... Plouzane.
J.-Y. Roudaut Sant-Neven.
J. Guillerm ...
Cath. Colloc...
Y. Balcon..... Berven.
F. Le Bihan... Mespaul.
H. Colin..... Rosnoen.
Y. Castel..... Elliant.
Y. Cotten.....
B. Quéinnec...
R. Bourhis....
A. Mevel..... Lanneuffret.

- Y. Riou..... Rosnoen.
O. Le Vaillant Landunvez.
J.-M. Nicol.... Plougonvelin.
J.-Y. Le Bras. Lampaul-Guim.
M. Lavanant.. Loc-Eginer.
L. Picbon..... Sant-Neven.
J. Bilhant.....
M.-A. Hascoët Plogonec.
P. Broudin.... Lanneuffret.
Labat..... Plourin-Guitat.
M. F. h. B..... Sant-Ségat.
L. Ollivier Lanhouarne.
J. Berregar... Sant-Derhen.
M. Cloarec.... Cléder.
L. Koatfivy.... Guiniventer.
Y. Conq Landunvez.
J.-P. Person.. Guiniventer.
F. Simon.....
J. Guyader.... Lanneuffret.
I. Nédélec.... Cléder.
F. Raguénès.. Milizac.
P. Bleunven... Treglonou.
M. Balay..... Quimerc'h.
E. Cochard.... Kerlouan.
J. Stéphan.... Plouarzel.
Job ar Roux... Sant-Neven.
J.-L. Balcon... Guilevede.
M. Bourhis.... Sant-Thegonnec.
F. Mingant.... Lannilis.
Pôtr L. N..... Logonna-Daoulas
M. Simon..... Plouvian.
G.-P. Cabic... Plouneour.
J. Rolland.... Sant-Nevez
Eur Vigouden Triagat.
F. Simon..... Plouvian.
A. Péron..... Guilers-Brest.
Job an Hir.... Lannilis.
M. Héliès..... Lambaol-Wit.

RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ GENVER

I. — Ma komzit gant an Aviel
Me responto didroïdel
Penaoz Jezuz a gentelias
An doktored d'e zaouzek vloaz.
Mar d'eo kentoc'h evit c'hoarzin
E rit ar goulen-ze ouzin
E livirin berr ha dichek
D'e zaouzek' zeas en e drizek.

Respont digaset gant Louis Bizien,
enz a Groaz ar Vilien, Plouenan.

II. — An daou var varc'h, eo adozennou eun horolach, a ra an adozen vras daouzek leo epad ma vez eben oc'h ober eun dro.

An daou var varc'h a c'hell beza c'hoaz, ar miziou hag ar bloaz.

III. — E miz c'houevrer, na petra 'ta, ar berra eo!

Table with 4 columns of numbers: * * 0 0 0 0, * 0 * 0 0 0, 0 * * 0 0 0, 0 0 0 0 0 0, 0 0 0 0 0 0, 0 0 0 0 0 0

V. — Per en deus 28 vloaz ha Paol 21 bloaz.

333 o deus digaset respontchou da zivinadennou miz Genver.

Table with 2 columns: 75 o deus bet 45 poent, 2 o deus bet 20 poent. Rows show counts for 1 en deus bet 40, 31, 4, 5 and 15, 10, 5, 0.

Setu aman hanoiou ar re o deus bet pemp poent ha daou ugent.

- J. Querrien.... Mespaul.
J.-L. Cadiou... Sibiril.
G. Ollivier....
F. Ollivier....
Y. Dantec..... Sant-Nouga.
M. Cardinal...
L. Roump..... Coat-Meal.
Y. Conq Landunvez.
O. Le Vaillant
J.-F. Rohel.... Plouenan.
L. Rohel.....
A. Koatfivy.... Guiniventer.
F. Hourmant. Collorec.
M. A. C..... Plouguerne.
M. Gac..... Plouider.
Y. Léa..... Cléder.
F. Thépaut.... Plouzane.
J. Guyader... Lanneuffret.
F.-M. Floc'h... Lambaol-Wim.
L. Bizien..... Plouenan.
A. Kerlidou... Plouzeniel.
F. Simon..... Guiniventer.
Labat..... Plourin.
G. Le Ber..... Taule.
M. F. h. B..... Sant-Ségat.
M. Balcon.... Guitevede.
M. A. Floc'h... Milizac.
Toullec..... Coat-Meal.
Eur Vigouden Triagat.
Mari Grall.... Guitevede.
A. Quéau..... Guengat.
G. Cadiou.... Sibiril.
Guillerm, h... Plouescat.
M.-Y. Simon.. Kernilis.
E. Le Roux....
P. Bleunven.. Treglonou.
C. Quéinnec... Elliant.
Y. Cotten....
Y. Signé.....
Y. Nerran....
Y. Castel....
M. Ye.....
Y. Peleter....
Cath. Colloc... Sant-Neven.
J. Guillerm...
J.-P. Le Gall.. Quimerc'h.

(1) An daouzek-man a vezo kaset d'ezo peb a Vouez ar Goad en deziouman. Er memez amzer e lakimp er post prizioù an 90 a zo bet aliesha o hanoiou e kevren an divinadennou edoug c'houeac'h miz diveza ar bloaz tremen. Digas kelou ma ne vez ket en em gavet o levriou ganto abenn anter miz c'houevrer.

G. Le Gall.....	Rosnoen.	Y. Le Douff.....	Triagat.
J.-M. Loaec....	Plouzeniel.	L. Joly.....	Plouescat.
M. Balay.....	Quimerc'h.	F. Charles.....	Guiclan.
P. Cabon.....	Treflez.	J.-L. Pennecc.	Sant-Segal.
M.-Y. Boule'h	Guitevede.	M.-J. Piriou..	Rosnoen.
J. Goasduff....	Kérnouès.	F. Rosec.....	Plonevez ar Faou.
J. Ragil.....	Ar Roc'h.	F. Saout.....	Taule.
F. Cadran.....	Plouegat-Moysan.	Anna Gille....	Quemeneven.
Paotr L. N.....	Logonna-Daoulas	V. an Eost....	Plouzeniel.
Reine Laot....	Lannilis.	Y. Boussard..	Plogonec.
H. Colin.....	Rosnoen.	M. Ségalen....	Gouesnou.
J. Pellen.....	Portsall.	J. Boule'h....	Sant-Nouga.
P. Gouriou....	Plougonvelen.	En deus bet 40 poent :	
J. Rioualen....	Plourin.	F. Corre.....	Lannilis.
G. Kernoa.....	Landudec.	En deus bet 35 poent :	
F.-M. Brelivet	Taule.	G. Mailloux...	Sidi-Abdallah.
J.-P. Ollivier..	Lanhouarne.		

N'omp ket evit rei an hanolioù all, rag re en holl a zo anezo; mes o miret a raimp mat gant an niver euz ar poentchou o deus gounezet hag a vezo lakeat da dalvezout d'ezo pa vezo meneg euz ar prizioù en eost a zeuio.

.....
DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER

- I. — Petra a ya gwelloc'h dre ar c'harz eget dre an hent?
 Digaset gant **A. Quéau, Guengat.**
 5 p. ar r.
- II. — Pehini eo ar gear goz euz a Vreiz-Izel hag a c'heller lenn he hano ken, koulz o vont euz a zeou da gleiz, evel o vont euz a gleiz da zeou.
 Digaset gant **Ph. Guillou, Guimiliau.**
 5 p. ar r.
- III. — Pehini eo krouadur ho tad ha n'eo nag ho preur hag ho c'hoar?
 Digaset gant **A. Gille, Quéménéven.**
 5 p. ar r.
- IV. — Yan a lavar d'e vab : daou vloaz a zo e oan eiz gwech kosoc'h egedout, hag a benn bloaz aman ne vezin ken nemed pemp-gwech. Pe oad en deus an tad hag ar mab?
 Digaset gant **L. Merdy, Landivisiau.**
 15 p. ar r.
- V. — Setu aman eun toullad lizerennoù :
 , c c d d e e e e e h h i i m m r r r s t t y
 Savit ganto pevar ger brezoñek hag a vezo enno eur gentel gaër ha n'ema ket prest da veza embannet c'hoaz e chapel ar bod-ilio.
 Digaset gant eur **Mignon d'ar Groaz Wenn.**
 20 p. ar r.

Digas ar respontchou 'hag an divinadennoù nevez a gavet ha n'int ket bet moulet c'hoaz, da « Rener Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemsek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakat eun timbr a saou wenneg var golo al lizer.

Feiz ha Breiz

Kappad Miziek ar Vretoped

AR PATRONACHOU

Eun dachen estlammuz

« Feiz ha Breiz » a zo e c'hiz pa lavarfen eur ferm, eur ferm gaer, eur ferm a zo outi douarou dispar : douarou ar Feiz, douarou Breiz.

An douarou-ze n'eo ket douarou int ; ar parkeier euz ar ferm-man a zo Eneou : Eneou da arat, da hada enno had ar Wirionez, da eosti divarno Eost pinvidik ar Mad da leunia grignolioù ar Baradoz.

O welet euz a bell ar parkeier-ze o skedi dindan Eol Doue, me a grogas c'hoant ganen dont da ober enno ivez eun tam labour ; great koumanant gant ar Mestr, ha me eat d'ar park gant va arar ; ar park roet d'in da drei a zo ennan euz kaera tachennoù « Feiz ha Breiz » : park a Patronachou.

Gant an diou gentel genta, em euz klasket ober tro va fark, evit e anaout penn da benn, ha gouzout peseurt danvez douar a zo ebars ha peseurt labour ober dreizan.

Tudou keiz, jamez n'euz bet eun den ken nec'het, ken mantret ha me : dre ma sellen ouz ar park, o burzud ! ar park dirazoun a frankee euz a bep tu, e c'hiz ma franka eul lenn dic'haouiet gant an dour o kreski eb fin, pe e c'hiz eul linsar o tispaka an eil pleg goude egile, frank e c'hiz eur vro.

Ia, na frank eo tachen ar Patronachou. Nak a gentelioù da zisplega, abars lavaret ar pez a zo da lavaret ! Siouaz 'hag al labour-ze d'in me va unan ? Biken ne deuin aben soken da anaout mad an dachen.

Anaout an dachen koulskoude eo kenta tra araok planta enni an arar.

Anaout tachen ar yaouankiz e sonjan enni ober va labour. Anaout ene, spered, kalon paotred iaouank Breiz a c'hoantean dastum er Patronachou evit ober enno labour vad !

Hag e welan n'hellan ket ; rak n'eo ket eun dachen, kant tachen, mil dachen eo a zo da anaout ; ken aliez a dachen hag a barrez a zo en Eskopti ; ken aliez zoken hag a Ene a zo e peb partez ; hag e rankan o anaout var bouez ober dreizo labour fall ha terri va soc'h ouz ar c'herrek kuzet.

Hag e ran neuze ar pezh n'en deuz great biskoaz arer ebéd em raok ; e c'houlennan kuzul gant an dachen am euz da labourat, da lavaret eo, e c'houlennan gant ar baotred iaouank en em rei d'in da anaout.

« Iaouankiz Breiz, tachen gaer, tachen zruz, ennoud » pinvidigeziou da binvidikât ar bed holl, ma vez gouezet » o lakât da dalvoud ; komz ouzin, ha lavar d'in freaz » penaoz en em gemeret evit lakât da zispaka da Eol » Doue an tenzoriou euz da greiz !... »

Ac e c'hortozin ar respountchou ; e vô ganen paret va diskouarn o selaou var ar pevar avel, moueziou iaouankiz Breiz o tont d'am c'heleann.

Evit ho sikour da rei d'in ar respontchou, e tisplegan freaz ar goulennoù am euz ezom sklerijen varno.

1° Pe seurt plegou fall a zo o koll ar bôtred iaouank euz ho pro ?

2° Penaoz, hag euz a beleac'h e teu dezo an techou fall-ze ?

3° Petra da ober er Patronach d'o sikour d'en em zizoher euz ar plegou fall-ze ?

Euz eur c'hostez all.

1° Pere eo ar plegou mad a anavezit en dud iaouank ?

2° Euz a beleac'h hag euz a biou e teu dezo ar plegou mad-ze ?

3° Petra da ober er Patronachou evit startaat ar plegou mad-se hag o lakât da dalvoud evit mad ar vro, evit ar Feiz hac evit Breiz.

Kasit ar respountchou, pe e gallek pe e brezounek, d'an

AOTROU LANDELO,

Courrier du Finistère, 4, rue du Château,
Brest.

« Feiz ha Breiz » a zo ganet d'ezan eur breur bihan e Bro-Dreger er miz tremen, a zoug an hanô kaër « Arvorig ».

Bennoz Doue ha buez hir d'ezan !

Lizer skrivet da Rener " Feiz ha Breiz " gant eur breizad divroët e Sant-Denis

Sant-Denis, 15, 2, 13.

Otro abad ha kenvroad ker,

Kaset ho spered eiz vla war dre ; gwelet hag en ec'h euz sonj c'hoaz da vean bet eun de o welet ma breur Dir-na-Dor en Gwengamp.

Me a oa eno ive hag em oa ar blijadur d'ober hoc'h anaoudegez. Met abaoue a zo tremenet kalz a zour dindan ar pontcho ha n'oc'h eus ket a zonz ken, a dra zur, a gement-ze, na deus an hini a gas deoc'h al lizer-man. Me eo Loiz ar Moal, « Laonik » hag e fell d'in ho trugarekât dre ma teurveet kas d'in bep miz ho kelaouen ken mat *Feiz ha Breiz*. Gant kals a blijadur e lennan anei hag ar maignoned e roan anei dê goude, he c'har kement ha me. Kement a dudi a ra d'ar Breizad divroët kaout kelo euz ar gêr ha lenn eun tam brezoneg. Ho kelaouen, otro ker, hag ar c'hazetenno ha kelaouenno all a resevan a Vreiz, a zo an neuden a zalc'h ac'hanomp stag ouz hor bro hag a ra deomp bevan eun tammig evel pa vijemp kazi er gêr.

Rag tost d'eur bla 'zo ec'h omp krog d'en em vodan aman etre Bretoned ha kristenien vat, en eur c'helc'h (Kelc'h sant Erwan) em eus savet gant skoazel *Breueriez Breiz*, ha traô ar vro o deus ar muian a dalvoudegez evidomp. Karout a rafen kregi var ma c'henvroiz, dal ma tigouezont deus ar vro, rog ma vint kontamet. Goulen a ran ouzoc'h eta pedi ho lennerien, mar tigoue gant unan bennag deus o anaoudegez dont da zant Denis, lavaret dê, dont d'am gwelet d'ar zul d'abardaë, 11, bali Felix Faure, Sant Denis, hag e kavint eno digemer mat.

N'eur laret-ze, n'e ket pedi tud da zont aman a ran, pell ac'hane ; mar gouvefe ar Vretoned pebez mizer a zo o c'hortoz anê er vro louz-man e rafent daou zonz rog kuitât ar gêr. Ne glaskan met eun dra : eur wech m'int deut aman o sikour ar muia posubl d'en em denna en o micher ha da jom kristenien ha Bretoned vat. Eun de bennag, mar gall-ze ober plijadur doc'h ha d'ho lennerien me a gaso da *Feiz ha Breiz* eur pennad divarbeen stad ar Vretoned dre aman.

Digemerit, otro abad ha kenvroad ker, ma gwellan gourc'hemenno ha kredet ec'h on eur zervicher en deus evidoc'h doujanz hag anaoudegez vat.

L. AR MOAL.

Rener Kelc'h Sant Erwan.

KAN A VARO

(*Yez Treger*)

Eur sin 'zo gwelet en nenvo
Sin a vrezel, sin a ganvo...
Anken a zo er c'halono.

Eur vouez skrijus, leun a gounar
A zo zavet deus an douar
A sklas betek ar re glouar :

Mouez trenk an Droug dichadennet.
Dre holl he deus bet distonet,
« Breton na teus ket he c'hlevet ? »

Youc'hal a ra : « Zavet ho penn
» C'houi holl, o ma servijerien.
» War zao ! rag ar stourmad vo tenn.

» Brezel en pep lec'h da Zoue,
» Da bep kreden, d'ar Wirione
» D'al Lealded, d'ar Garante !

» Ra zavo en kreiz pephini
» Bleunio an ifern, an Dispi (1)
» An teho louz, ar Gasoni !

» Lakomp en kalon ar bugel
» Dal ma kuitao' ar c'havel
» An haq' hudur a ra mer'vel.

» Ha, dimeus ar breinadur-ze.
» Pa zavo freuz (2) en e ine
» Dispont ni a gerzo neuze.

» An tan a darzo kounaret,
» Ar gwad a redo mar bez ret
» Med ni a reno war ar bed.

» Hon dorn warnean a bouezo.....
» Dre ma c'héfomp ni a hado
» An dizesper hag ar maro.

» N'hon rog kerzo ar baniel du,
» Dour ar sterio a deuyo ru
» Hag ar c'herio c'hei en ludu.

» D'an noz dirndan an oabl tanet,
» En dro d'ar c'horfo dispennet
» Ni a danso gant hon merc'hed.

» Ni a danso, ni a evo,
» Ni a youc'ho, ni a gano !
» D'hoñ mouez an ifern a drido.

» War ludu ar bed dismantrèt
» Eur bed neve a vo zavet
» Uz dean ar Boc'h milliget.

» Ar Boc'h muntrer, ar Boc'h lubrik
» A vévo e holl vibien rik
» Gant gwad ru ha plijadur lik ! »

* * *

Er bed holl he deus laket reuz.
Breton, hag he c'hlevet a teus !
Na zav ket da galon gant euz ?

Ha chom a ri-te kousket c'hoaz
Pa zo c'hoant da ziskar ar Groaz,
Da lakad Lusifer 'n he flas !

Man ken ar c'houlz da hirvoudi...
Daoulin da gentan da bedi
Ha sav neuze 'vit enebi.

Da Zoue e teus da zifenn !
Ene da vugel'ig ken gwenn,
Ha, Breton, da henor ouzpen !

Rag ar Wirione hag ar Feiz
Die kaout difennourien a-leiz
Keit-ma vo Bretoned en Breiz !

LAOUIC,

Renner Keic'h Sant Erwan.

(1) Dispi : dizesper.
(2) Freuz : frouez.

KUZULIOU

AR RUZEL

Petra eo. — Ar ruzel, eur pennad a zo, a c'hoari kenan, var bugale ar beg-douar-man ; da zarn ne ra ket kalz a zroug, mes da zarn all ivez e ro taol ar maro. Ar ruzel a zo eta eur gwall glenved ; rei a ra terzien ; an eil a dap anezan diouz egile, daoust d'an evez a lakear da zispartia ar re glanv diouz ar re yac'h ; ral eo gwelet anezan o kregi en dud en oad ; ar vugale vihan etre daou ha seiz vloaz eo o devez anezan peurliesia ; ral eo ivez gwelet ar memez bugel o tapa anezan evit an eil gwech.

Holl ho peus bet pe gwelet ar ruzel ha gouzout a rit ez euz terzien gantan ; n'oar ket evit kousket ; streffial a rear ha pasât ; an daoulagad a vez o tourenni ; eur pennad goude e sav pikou ruz var ar c'hroc'hen, da genta en dro d'ar fri, d'an daoulagad ha d'an diskouarn ; goudeze e tiskennont var ar c'horf ha var an divesker.

Mes klanv e vezer araok ma sav ar ruzel var ar c'horf ; padout a ra kement gant an eil evel gant egile. Dreizan e unan ar ruzel n'eo ket re zanjeruz, mes var e lerc'h e teu klenvejou ar c'houzoug, pe ar peultrin, pe an diskouarn, pe an daoulagad, pe ar galon. Hag ar c'hlenved-ze a zo gwasoc'h pa stag ouz ar vugale dre ma 'zint yaouankoc'h ; spegusoc'h eo ivez er c'heariou louz, en tiegeziou diskempenn hag en tiez ma 'zeus enno kalz tud. Ar vugale yac'h a en em denno euz ar c'hlenved-ze kalz buhannoc'h ha kalz êsoc'h eget ar re a zo bet klanv c'hoaz hag ar re o deuz al langiz pe an dreo.

Penaos e vez paket ? — Ar vugale a bak anezan an eil dionz egile, er skol, er gear, pe en eur c'heari ; ar ruzel a diz ar re yac'h dre dufadennoù kouezet dious ar re glanv o pasât pe o streffial.

Ar ruzel a vez paket araok ma teu ar c'hroc'hen da ruzia rag ar c'hlenved a zo er goad araok beza er c'hroc'hen, dioc'htu ma kommanser da basât ha da streffial. Pa gouez an derzien, ar ruzel n'eo ket spegus ken. Red eo difenn ouz ar vugale yac'h mont re dost da welq' ar re

glanv abalamour d'an tufadennou e c'hellent bale enno ; gwelloc'h eo c'hoaz d'ézo chom heb mont en holl vardro kampr ar re glanv, na touch ouz netra euz ar pezh a vezo bet ganto.

Dioc'htu ma krog an darsien eo mat gervel ar medesin ; ha lakât ar c'hlanvour en eur gampr vras, el leac'h ma vezo kalz ear ; evit parea eur c'hrouadur klanv gant ar ruzel, gwella tra a zo da ober eo derc'hel neat an traou var e dro ; ar gampr a vezo tommet gant tan ar chiminal. Mes pa lavaran tommâ ar gampr, ne lavaran ket lakât eur c'harrad kolo e gwele kloz ar c'hlanvour, na serra an nor varnan, na lakât eur beac'h dilhad var e gein evel ma vije c'hoant d'e vouga.

Petra da rei d'ar c'hlanvour? — Leaz ha dour, limonad, dour eiz, tizaniou. Var ar c'hazetennou e welit hano awechou euz a-louzeier hag a ra miraklou ma vije kredet ar pezh a lavar an hini o embann, hag a zo goest da barea an holl glenvejou ; ar ruzel kenkoulz hag ar c'hlenvejou all ; arabad d'eoc'h mont da gredi grac'hellerez en doare-ze : dalc'hit hoc'h arc'hant ganeoc'h ken ho pezo kavet eun digarez welloc'h d'e flipa.

Mes gant a reoc'h, galvit abred ar medesin : Parea a raio buhannoc'h ho klanvour, hag esoc'h e vezo d'ezan e yiret diouz ar c'hompikasionou. Gounid a reoc'h e peb giz.

Pa vez ar ruzel en eun ti, ar medesin a skriv d'ar mear ha d'ar sous-prefet evit hen diskleria. Eun den a deu neuze da gempenn an ti-ze evit laza ar mikrobed a vefe ebarz. Kalz tud a vez drouk kontant o welet ar c'hempenn-er-ze o tont d'o c'hear ha ne vezont ket e chal da welet kempenn o zi ; koulskoude ar zervich-ze a zo rentet d'ézo evit netra hag a zo talvoudek evit yec'hed an holl.

Ar pezh a ranker da ober ivez eo derc'hel er gear ar vugale a zo bet en dro d'ar re glanv en aoun ne rofent ar c'hlenved d'ar re a zo er memez skol ganto. Pemzek dervez e ranker o derc'hel er gear.

AR MEDESIN.

Biken ne vezo gellet dont abenn euz al langiz hag euz ar vezventi nemed pa vezo lakeat da goueza en o foull an tiez a zo kel louz ha ken dizasun ma lazont an dud a jom enno ?

Kimiad ar Misioner

(Eur werz glac'haruz, var eun tón kaër meurbed ; — troët, ma ne fazian ket, divar ar galleg.)

Goustad-kenân

A - vel - ik fresk an hanv da heur ar par - da - ez a
 hir - vout er ba - lán var c'hor - re ar me - nez ; var
 eun tón tru - e - zuz Ar c'hi - miad - ma sou - de - a
 deu be - tek en - non gant e - kleo an dra - onien
 Diskan
 D'am bro gaer Breiz - I - zel kas gan - ez O a -
 vel, va di - ve - za ke - na - vo ; gra i - ve va c'hi -
 miad d'am man ger ha d'am zad : O c'ha - lon a dri - do !

2

Ma teuan da vervel etouez ar baianed
 Ne da ket, ô avel, dre-holl d'hen lavaret ;
 Ne garfen ket e ve skuillet dre-holl em bro
 Ar c'helou melkoniuz ha kriz euz va maro.

3

Pa vô en eur streat zoun, didrouz, pell diouz an holl,
 Va c'hamarad Michel o pourmen da guz-heol,
 Lavar dezan vô maro, e vignon misioner,
 Mes n'hen lavar biken d'am zad na d'am mam ger.

M'am gwelez eun devez, ar viktor gounezet,
 'Barz e palez Doue, dre e zourn kurunet ;
 M'am gwelez en nenvou, gant gloar ha levenez,
 O kana kantikou gant prised an Elez.

DISKAN DIVEZA

D'am bro gaer Breiz-Izel
 Kas ganez, ô avel,
 Va diveza kenavo ;
 Gra ive va c'himiad
 D'am mam ger ha d'am zad :
 En nenvou m'ho gwelo !

Dastumet gant P. Tr.

Aux Jeunes Catholiques

Nos ennemis nous ont enseigné et nous enseignent durement la vérité. Il a fallu voir et maintenant, vous, les jeunes, vous n'en doutez pas, que les assemblées peuvent être un instrument perfectionné de tyrannie, parce qu'elles sont sans responsabilité ; que les plus justes revendications peuvent demeurer sans réponse ; que la loi n'offre pas plus de garantie que le décret ; mais que tout dépend de la conscience. Vous avez vu que les intérêts cèdent toujours tôt ou tard, et qu'il n'y a de fort que ce qui n'est point humain. Vous vous rendez compte que, si vous gagnez des âmes à la foi, par votre exemple, par votre bonté, par les heures dépensées à jouer dans un patronage, vous avez fait un bien plus durable et plus vrai, à toute la France, que si vous aviez persuadé quelques centaines d'électeurs de voter pour un de vos amis. Sans doute, il ne faut abandonner aucune forme d'action, et l'action parlementaire a son heure, mais l'essentiel c'est ce que vos aînés n'ont pas toujours aperçu clairement : le labeur obscur, le dévouement quotidien à la cause religieuse, l'habitude de bien faire sa journée de chrétien, le reste devant venir par surcroît, s'il plaît à Dieu.

René BAZIN.

AR MARECHAL DE GUEBRIANT 1602-1643

Etre Sant-Brieg ha Kintin, e parrez Pluduno, a zioc'h eun draonien c'hlaz goloët a wez, e welet c'hoaz, breman ez euz tri-ugent vloaz, dismantrou eur c'hastel koz hanvet Plessis-Budes. Eno eo e c'hanas ar marechal Budes de Guebriant, unan euz ar c'henta jeneraled he deus bet ar Frans e doug ar seitekvet kantved.

Eleiz euz e dud koz a ioa chomet brud vras var o lerc'li : unan anezo, Herve Budes a yeas gant Sant-Louis da vrezeliou ar groaz ; eun all Jaffrez Budes a oue unan eus ar c'hrenfa Bretoned a gemeras perz e Emgann an Tregont ; eun all c'hoaz, Sylvestr Budes, kenderv ha mignon Bertran ar Gwesklen, endre m'edo e penn arme ar Pab Gregor XI, a gilhas Florans gant e zoudarded, Bretoned evel-dan, hag ar re-man o welet pegen uhel oa mogeriou ar gear-ze, e leac'h fallgaloni a lavare : « Pa ya an heol dreist, ni a yelo ivez » ; ha mont a rejont.

Yan-Vadezour Budes a c'hanas e Plessis-Budes d'an 2^a viz c'houevrer 1602. Abred e oue kaset, e vreur hena Yvon hag hen, d'ar Flèche, da skol Tadou Kompagnunez Jezuz ; eno e oue great anezan eun den yaouank desket hag eur c'hristen mat. E dad a varvas er bloaz 1620 ; rak-tal ez eaz da zoudard : kemeret a reas perz er brezel a oue red ober d'ar brotestanted a ioa eun drabas ganto e kreizdeiz ar Frans.

D'ar 6 a viz genver 1630, an Aotrou de la Courbe, e eontr, a reas e lakât e penn unan euz kompagnuneziou rejimant ar Piemont. Neuze eo e kemeras an hano Guebriant a ioa hini eun tam leve a deve d'ezan diouz kostez e dad. Endre m'edo o lakât seziz var Vigan, e oue toullet e voc'h gant eur vouled ; varlerc'h an taol-ze e chomas enni eur gouli, an dra-ze ne viras ket outan da zimezi da Renea du Bec-Crespin, eur vaouez speredok ha desket kaër ; dem goude e oue hanvet da gabiten unan euz kompagnuneziou ar rejimant karget da ziuouall ar roue ; ha beteg ar bloaz 1635 e chomas er garg-ze.

* * *

Impalaer an Autrich oa galloudusa prins a ioa en Europ e penn kenta ar xvii^{et} kantved ; mes eur freuz difreuz a zavas en e vro etre Protestanted ha Katholiked hag a reas kalz gaou outan. Richelieu, ministr bras ar roue Louis XIII, evit sevel ar Frans dreist an holl rouanteleziou all, a gemeras tro ac'hano evit lakât e zoudarded da zailha var re an Impalaer. An Aotrou de Guebriant a oue er brezel-ze, unan euz an offiserien a reas gant ar muia evit lakât ar Fransizien da gaout an treac'h ; dre e ijin eo e c'hounezjont an darn vrasa euz an Alzas, viktor Wolfenbuttel d'an 29 a viz even 1641 hag hini Kempten, dreist holl, d'ar 17 a viz genver 1642. Louis XIII hag a ioa e Lyon pa glevas ar c'helou euz ar viktor-man a reas kana eno eun *Te Deum* ha kas d'an Aotrou Guebriant baz marechal Frans, evit diskouez d'ezan e anaoudegez vat.

Evit kreski e arme roueseat gant an emgannou ha gant an dienez, ar marechal nevez en devoa goulennet ma vije kaset d'ezan 4.000 breizad ; mes ar re-ze a ioa tudou keiz, kaset dre heg d'ar brezel, ha ne glaskent nemed an tu da zizrei d'ar gear kenta ma c'hellent kaout o lans ; Gue-

Ar Marechal de Guebriant

briant daoust d'e vadelez a rankas lakât krouga meur a hini evit ober aoun d'ar re all. Daoust da-ze ne c'hellas ket dont abenn da ober soudarded vat anezo, ha daou viz goude ma oant digouezet gantan, ne jome mui hini var e dro ; tec'het oant holl ; eleiz a varvas pe a oue lazet o klask dizrei da Vreiz-Izel.

D'ar 7 a viz du 1643 ar marechal Guebriant a lakas seziz var Rothwel ; dek dervez goudeze p'edo o vont da lakât e zoudarded da zailha e kear e oue torret e vreac'h zeou d'ezan, var dro e ilin ; e vreur kaër ar markiz du Bec a ioa en e gichen hag a harpas anezan ; douget e oue en e

delt ha d e zoudarded doaniet holl o welet ar pez a ioa en em gavet gantan e lavare : « Pôtrede, n'am euz » ket bet kalz a zroug ; grit ar pez a zo dleet ; ar re » ac'hanoc'h a ziskouezo ar muia vailhantiz evit kemeret » ar gear-man a vezo roët o hanoiou d'in, ha gopreet e » vezint ganen a zoare. »

Ar vedesined a lavaras oa red trouc'ha ar vreaç'h ; Guebriant a c'houzanvas an operasion heb ober an distera klemmaden ; gwelet a rea koulskoude e tostea ar maro hag e lavare d'e vreur-kaër : « Laouen oun o kin- » nig va foaniou da Zoue ; gouzanv a ran anezo dre ga- » rantez evitan ha dreizo, fisianz am euz, em bezo digan- » tan ar pardon euz va fec'hejou ! Rei a ran va buez d'am » Roue ha va ene d'am Doue ! »

Tremen a reas an noz varlerc'h gant e govesour, hag antronoz e roas urz d'e zoudarded da zailla var gear ; Rotweliz a rankas plega ha d'an 21, Guebriant, douget gant e zoudarded a yeas er gear ziveza gounezet gantan. Tri dervez e vevas c'hoas. D'ar 24, ar vedesined o welet oa krog ar c'hriçn-beo en e c'houli a lavaras e oa ezom da drouc'ha d'ezan eur pennad all c'hoaz euz e vreaç'h : « Trouc'hit, trouc'hit, eme ar c'hlanvour, ma ne dalv ket » an dra-ze evit va buez e talvezo evit va silvidigez ! » Hage savas var e goanze, mes a veac'h savet e kouezas hag en eur lavaret hanoiou santel Jezuz ha Mari e tremenas.

Evelse eo e varvas unan eus offiserien vrasa ar Frans. Ar Marechal de Guebriant en devoa kement tra a zo red kaout evit beza barrek da c'hourc'hemenn ; en eun taol lagad e wele petra veze mat da ober, ha rakal, heb damanti da netra, e roe e urzïou. E zoudarded a garie anezan evel eun tad. E enebourien, en d'eun, o devoa doujans evitan. Bez' e oa eun den leal, eun, kalonek hag eur c'hristen euz ar re wella : bemdez e kleve an offeren ; e leac'h klask e c'hloar e-unan ne glaske nemed gloar e Vro. Beva ha mervel a eure paour, ha n'en devoa ken danvez, eme Richelieu, nemed e henor.

E varo a reas da armeou Bro-C'hall kaout koll ; mes ar vikomt Turenne ha duk Enghien a gemeras e blas hag a lakeas ar C'hallaoued da beur dreac'hi o enebourien.

Korf an Aotrou de Guebriant a oue digaset e Frans, ha

douget gant lid bras, ouz son ar c'hleier, ouz trouz an tennou kanol hag an tennou fuzulh, a dreuz ruiou Paris, betek iliz-veur an Intron-Varia, d'an 8 a viz even 1644. Eno e oue kanet eur zervich bras dirag ar c'hardinal Mazarin, hag holl bennou bras ar Vro ; 1400 piled a ioa o tevi var an aoter gwisket gant voulouz du ha var ar c'heler goloet a vezer alaouret.

En iliz-ze e oue sebeliet hag e vreg (1) a reas sevel eur skeuden gaër var e vez ; mes d'ar Revolution, ar bez-ze a oue digoret gant an dispac'herien hag ar relegou anezan bannet etouez an teil !...

* * *

Ar marechal de Guebriant a varvas disher.

E hano brudet ne yeas ket en douar evit an dra-ze, rag e genderv Y.-V. Budes de Blanchelaude kentoc'h eget e lezel da goueza a lakeas e vugale d'hen dougen ; Aotronez ar Gernevez, e Kastel-Paol, a ziskenn var eun eus an Aotrou de Blanchelaude-ze ha, dre o oberou mat, e kreskont ar c'hloar lakeat da guruni o hano gant o contr koz ; ar c'hosa anezo a zo mear en e barrez hag eil-prezidant konseilh jeneral ar Finister ; ar pez ma c'hell e teu var zikour e genvroiz ; e vugale a heuilh e roudou ; e vreur a zo eat da brezeg ar Feiz da vroïou pella ar Zav-Heol ; breman daou vloaz eo bet hanvet da eskob e Kian-Tchang hag en deizioù diveza-man, gouarnamant Frans a zo o paouez kas d'ezan ar groaz henor.

Bennoz Doue a gouez puilh, evel ar gliz e miz maë, var an dud eun ha leal ha var o bugale a rumm da rumm.

L. AR GUENNEC,

J.-M. PERROT.

(1) An Intron de Guebriant a oue karget goudeze gant ar c'hardinal Mazarin da ren betek Varsovi ar brinsez Mari Gonzag nevez dimezet da Vladislav roue ar Pologn ; mervel a eure er bloaz 1659.

Sko breman, ma kredez

Disadorn da noz, seiz heur... en eur gear eus ar Finister. An devezourien o deus bet o fae evit diou zizun labour, ha laouen oll gant an arc'hant a zo en o godel, ez eont en hent...

Hiniennou, ar re fur, a gers var eün ha buhan etrezek o zi, mall ganto kas d'o greg ha d'o bugale peadra da gaout bara. Mes siouaz! an darn vrasa a jom, a jom... sellet a reont du-man, du-hont, o klask ar c'hamaladed, ar re a zo boaz da zont d'an hostaliri.

— Allo ta! Tin, deus buhan; emichans hon deus gounezet eur banne; n'e ket seac'h da c'houzog? Evit va hini d'in-me a zo. Deus buhan. Me a baeo hirio.

Tin, o sonjal er bromesa great d'e c'hreg, a glask tec'het.

— « Bah! Lezomp anezan, a lavar eur c'hamalad; aoun en deus rag e' introun ». Hag e c'hoarze goap dezan.

Awalc'h e oue evit dont a benn eus Tin. Mez a grogas ennan, hag ez eas d'an hostaliri. « Ne vezin ket pell, a lavare ennan e-unan; ne evin nemet eur banne ».

Eur banne a evas, ha daou, ha tri; paea reas d'e dro ha meur a vech c'hoaz... hag a bep seurt boesoun...

Ema sounet dek heur, hag hor c'hanfarted a zo c'hoaz azezet ouz taol an hostaliri. Kana, krial, tout a reont; spountus an trouz a zo ganto; eur vez eo o c'hlevet...

E kichen an nor, er meaz, ez eus eur vaouez, vaou-ank c'hoaz, gwisket paour, tenval he fenn, c'hoant lenva dezi. Lakat a ra he dourn var gliked an nor evit gelver he goaz, mes ne gred ket digeri. Evelato abenn eur pennad, e lavar : « Red eo goulskoude »; hag he ligor an nor : « Tin, emezi goustadik, deus d'ar gear ». Ar c'hamaladed a ziroll da c'hoarzin, ha Tin a ya e kounnar : « Madalen, emezan, buhan er meaz; ro peoc'h d'in ». — « Da c'hedal a reomp evit koan ». — « Debrit koan hebdon-me; allo! buhan er meaz! » Hag e krog e breac'h Madalen evit he zaoler er meaz hag e teu da azeza adarre e kichen e gamaladed. « Ar merc'hed, emezan, a zo o flas er gear, ha nan en hostaliri »...

Madalen a zo eat dre ar ruiou tenval varzu he zi; lenva ra, ar vaouez keaz; penaos ne raffe ket?... Tin,

goulskoude, en doa lavaret ne vije mui mezo, hag eo eat adarre da goll e benn gant kamaladed fall...

Madalen a en em gav er gear... « Te eo? mammig? » — Ia, va bugaligou, me eo. Allo, poent eo lavaret ho pater ha mont da gousket. — Oh! va mam, a lavar Mac'haridig, me am eus naoun; n'am bezo ket eun tam bara hag aman araok mont d'am gwele? »

Fanchik hag Yvonik o deus naoun ive. Mes gouzout a reont n'ez eus mui tam bara en ti, hag abalamour da-ze eo ez eus daelou e daoulagad o man.

Ha Fanchik, ar c'hosa, a lavar d'ar re all : « Na reomp ket a boan d'hor mam; deomp d'an daoulin da ober'hor pedennou, ha da c'houde ez aimp d'hor gwele... »

Unek heur hanter... Ar vugale a zo kousket. Ar vam a zo dihun, ha breman e c'hell lenva heb aoun, rak ar vugale ne velont ket... Setu ma klev er ru eur vouez o kana. Tostat a ra. Tin eo, hag a bep seurt traou diskiant a deu eus e c'binou. « Ema o tont », a lavar Madalen, aoun dezi, hag ez a da zigeri an nor.

Tin ne c'hell ket chom var e dreid, koueza ra var eur gador. « Ha va c'hoan, e pelec'h ema? » — « Gouzout a rez, a respount Madalen sioulik, n'ez eus netra en ti. Sonjal a rean e vije deuet abred d'ar gear, ha gant da bae e vije bet peadra da gaout boued. Ar vugale baour a zo eat hep tam d'o gwele ». « Brao! a lavaras al lounker; mat, setu aze arc'hant; abenn varc'hoaz e c'helli prena bara. » — « Oh! eme Vaden, petra e peuz great, den paour? Tri skoed a roez d'in, hag e peuz bet daou lur ha daou-ugent! Oh! maleürus! petra raimp breman? Ema ar bara da baea, an ti da baea, ar vugale n'o deus ket eun tam dillad mat; penaos e rin-me?... »

Tin a za droug ennan... Peoc'h d'am fenn; me a vo o terri va c'horf epad an deiz, ha ne c'hellin ket kaout eun tam plijadur bep an amzer? » — « Plijadur? n'e peuz ket mez o tispign da arc'hant gant ampoezoun c'velse hag o lezel da vugale da vervel gant an naoun? » — « Allo, peoc'h eur vech c'hoaz; ha selaou mat : ne deu ket mui hiviziken d'an hostaliri da glask ac'hannon; mez awalc'h e peuz, great d'in hirio; ar re all a c'hoarze d'in goude m'out eat kwit; me fell d'in ober evel ma plijo ganen ». — « Ah! evel ma plijo ganez; te a c'hello lounka, en em vesvi, dispign kement a c'hounevez hep sonjal en da vugale? N'e peuz ket a galoun, klevet a rez? » — « Me eun digaloun? eme al lounker » — hag e zourn sarret ez a varlerc'h Madalen da skei varni...

Madalen a c'hell tec'het, a ya er gambr e kichen, ha

buhan a denn eus e gavel he bugel yaouanka, n'en deus c'hoaz nemet dek miz. Kregi ra ennan, lakat a ra anezan etre he divrec'h hag he teu evelse varzu Tin, ha p'eo en em gavet en e gichen, e lavar dezan : « Sko breman, ma kredez ».

Tin a jom da genta evel mantret; daoust m'eo mezo, en deus komprenet. E vugel muia-karet, Saik, a zo dirazan etre divreac'h he vam; Saik, eur c'hrouadur ken koant, an hini a c'hoarze ken brao d'e dad pa zistroe eus e labour, an hini a astenne e zivrec'h da boket dezan!!! Oh!...

Tin en deus mez. Hanter zivesvet eo, lenva a ra. « Pardoun, emezan, pardoun; ne velen ket petra rean; kollet oa va fenn gant an odivi; Madalen, lavar d'in oun pardounet; n'am gweli mui mezo ».

Madalen ne c'hell ket ive chom hep lenva. « Tin, selaou mat; da bardouni a ran, mes eun dra a c'houlennan diganez : lakat da hano er Groaz-Wenn ha mont da heul ar re o deus dilezet an odivi. Nag a bed gwech e peuz lavaret d'in e chomfez heb eva odivi, ha n'e peuz ket gellet delc'her da c'her; aoun e peuz bet da veza goapeet; pa vezo lakeet da hano er Groaz-Wenn, e talc'hi mat; klevet a ri bep an amzer prezegnou eneb ar vesventi hag an odivi milliget, ha ma teu adarre ar c'hamaladed fall da bedi ac'hanod da vont d'an hostaliri, te lavaro heb aoun, hep me ebet : « Ne c'hellan ket mont; lakeet am eus va hano er Groaz-Wenn. C'hoarzin a raint; lez anezo da c'hoarzin. »

Tin en deus laket e hano er Groaz-Wenn hag en droman en deus dalc'het mat d'e c'her. Pareet eo diouz klenved an odivi, hag ar pez a zo gwelloc'h c'hoaz, meur a hini all en deus distroet dioutan ivez. Avechou ez eus bet klasket ober goap outan, mes ne rea van, hag ez ea gant e hent, hag evit kaout nerz-kaloun e lakee e spered da zonjal en nosvez-ze, en doa kement a geuz dezi, an nosvez ma velas Madalen dirazan gant Saik etre he divrec'h, ha ma klevas ar c'homzou ne ankounac'haio biken : « Sko breman, ma kredez ».

I. U.

Ar re o devezo eun dra benak da c'houlenn divarben ar Groaz-Wenn n'o devezo nemet skriva d'an Aot. Uguen, Rener skol Sant-Visant, Kemper; pe d'an Aot. Mauduit, 6, rue Verdelet, Kemper.

(Evit ar Zul Bleuniou)

— « He !... Youen Geradennek, eur vouest eus Frans evidout !... »

Hag an hekleo a ziskanas an hano ker c'hoek d'ar re a zo pell eus o bro : « Frans ! »

Hep dale e oe gwelet eur Breton bihan o tilammet eus e delt lien :

— « Evidon ? » emezan.

— « Ya ! lavaret a rafet ! »

Hag ar mignon a zav ar vouest war bouez e vreac'h da ziskouez d'ar Breizad eurus. Hema a lenn kercent a dreuz e zaelou a levez e an adres skrivet teo gant e vamm... O ya, gant e vamm, n'en deus poan ebet oc'h anaout he skritur.

Ar mignon Goubay a zalc'h krog er vouest keit ha ma labour Keradennek da ziskoulma an neuden a zo oc'h ober an dro d'ezi. Skoulmet mat eo.

— « Troc'h anezi ! » a lavar Goubay.

— « Ya ! Trec'hi eun neuden great ha skoulmet gant va mamm... e Breiz-Izel?... O ne!... Ne garfez ket evelato?... »

Komzou ar Breizad a ya war-eun betek goueled kalon e vignou :

— « Gwir a levez ! » eme hema.

O ! Ar vouest-ze bet etre daouarn e vamm !... Ar vouest-ze bet lakeat ganti war eur vatimant da vont betek he mab, zouav du-ze en Afrik, pell pell en tu-all d'ar mor bras,... daoust ha petra a zo kuzet enni ?

Hag o daou neuze gant hast e tilammont ar golo koat hag eur bern paper. Ha petra welont?... Eun toullad krampoez gwini-z-du !!!...

— « O mamm vat ! eme Geradennek, hi eo he deus aozet ar c'hrampoez-se evidon !... Pegen alaouret int ! Ha pebeus c'houez dudius a zo ganto !... Ne gavez ket, Goubay ? »

— « Digas a reont sonj d'in eus kouignou ar Vandee ! » a respontas ar paotr a vouez izel o plega e benn... mes, siouaz ! n'em eus mui den ebet du-ze en hor c'hear-ni da ober kouignou d'in !... »

— « Mat ! mat !... arabat eo d'it mont da ouela evit an dra-ze !... Del ! debr ar re-ze a-raok ma vezint dizec'het gant avel bero an Afrik !... »

O lavaret kement-se o doa dizavet goustadik ar c'hrampoez tano. N'oa hini vruzunet ebet ! Ar vamm-ze a c'houie pakeda brao an traou !... »

En eun taol, krak ! setu daoulagad ar Breton o koueza war eur skourrij glas :

— « Sell 'ta, emezan, petra eo an dra-ma ? »

— « Eur bod beuz benniget ! » emezo war eun dro.

Youen a grog gant doujans er skour glas diouanet war douar e vro, pell pell du-ze, harp ouz e di. Lavaret a rafet ez eo bet troc'het en derc'hent, ker fresk eo c'hoaz. An deliou glas-velen-ze a vir pell boueden an drojen o magas ; henvel int ouz paotred an Arvor a vir en o ene ar feiz koz o deus sunet ez vihanik.

Kas a ra d'e vuzellou ar skour benniget evit pokat d'ezan gant feiz, devosion ha karantez. Seblantout a ra d'ezan klevet c'hoaz gant ar beuz-se c'houez an ezans, an dour benniget, ha mouez ar pedennou hag ar c'han...

E galon vat a reas d'ezan divinout ez oa eun tamm avi e hini e vignon dirak kement a eürusedd, ha setu hen ha diskolpa eur bodig da rei d'ezan :

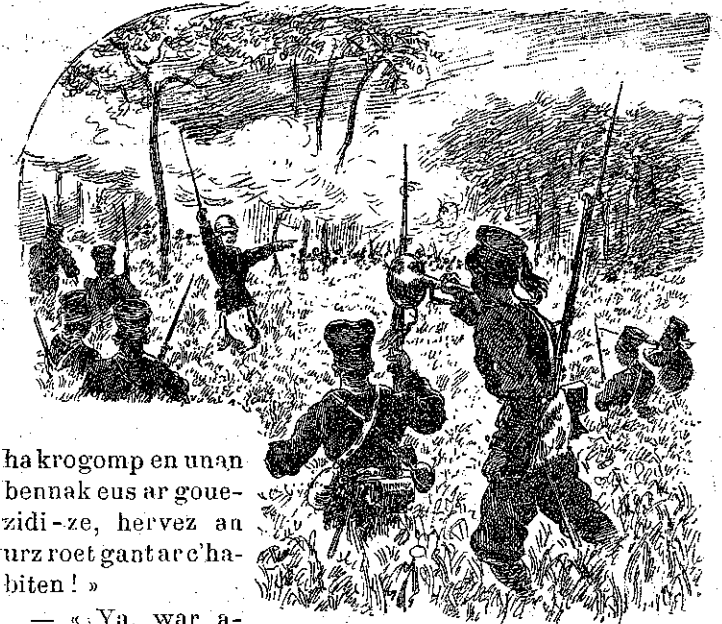
— « Daou vod eleac'h unan hon deus brema ! emezan. Del, va mignon, kemer hennez te !... »

Kerkent e oe klevet hopal :

— « War-zao ! War-zao !... D'ho fuzuliu, paotred ! »

Birou a skoe stank stank war-zu enno hag a roge deliou ar gwez a dro-war-dro.

— « War a-raok ! eme ar serjant d'an holl zoudarded,

ha krogomp en unan bennak eus ar gouezidi-ze, hervez an urz roet gant ar c'habiten ! »

— « Ya, war a-raok ! » eme ivez an daou vignon eun tammig dies o fenn abalamour m'oant bet troc'het en o c'haeziou tener.

Ar skourrou bet benniget en eun ilizig a Vreiz-Izel d'ar Zul Bleunioù diveza a oe lakeat difre e godel ar chupen, ha neuze, prim ha prim, setu an daou zonav o tilamm da zailla war ar gouezidi. En em zantout a reont krenv evel loened hag hardis evel bleizi. Seblantout a ra d'ezo ema Breiz ha Bro-C'hall a-bez o sellet ouz an daou zen yaouank o deus kaset pell du-ze da greski o sked, da zifen o douarou hag ho misionerien.

Ar birou a fuc'h atao a-dreuz d'an ear, hogen, rouesât a reont ; tennou fuzul a druilhadou a respont d'ezo kerkent, ha dizale zoken ar c'habiten chomet er gear ne glev mui grik ebet.

Goude beza gedet epad eun toulladig heuriou, eat bihan e galon gant an enkreiz, setu ar c'habiten o welet e dud o tifourcha a douez ar girsier.

— « Kabiten, eme ar serjant o tiskouez ar Breizad hag ar Vandead skuis maro mes laouen evelato, an daou-ma o deus kerzet evel daou bennfollet ! »

Lavaret a reas c'hoaz o tiskouez ar vorianed a stlejent d'o heul :

— « Int-i eo o deus o daou tapet krog er vorianed-ma ! »

Ar c'habiten a ra eur zell war ar vorianed ; unan anezo a zeblant d'ezan beza eus ar pennou bras... Sellet a ra goude ouz an daou vignon kalonek... O dilhad a zo poultrennet, roget... Gwelet a ra dreist-oll ar skourrou glas o tont er meaz eus o godellou :

— « N'ouffen ket, emezan, e ve eus ar plant-se er vro c'houez-ma !... »

— « Nan, va c'habiten, eme ar Breton, ar plant-ma a deu eus Frans, benniget int bet em iliz parrez d'ar zul Bleuniou, ha va mamm eo he deus o digaset d'in !

Ar c'habiten a yoa skoet e galon gant ar pez a gleve ; e vugaléaj a dremenas dre e spered, ha souden e vouez a zavas da lavaret uhel :

— « Eun dra bennak, va mignoned, a vank da skourrou glas ho Pro!... Gouzout a ran pêtra eo... An drama!... »

Kemeret a reas diou vedalen outo rubanou tri liou Frans, hag e stagas anezo e-unan war bruchedou an daou vignon, e kichenik ar beuz :

— « Ha brema, emezan, pôtrez kalonek, e c'hellit hopal ganen : « Ra vevo ar Frans ! » rak ar Frans a zo a-bez war ho kalonou ! »

D'ar poent m'en em stleje mantel zu an noz war gwez koko ha banan an Afrik, an deiz a darze war Breiz-Izel, ha dizale an heól a lede e liou melen aour war gerreg an aochou.

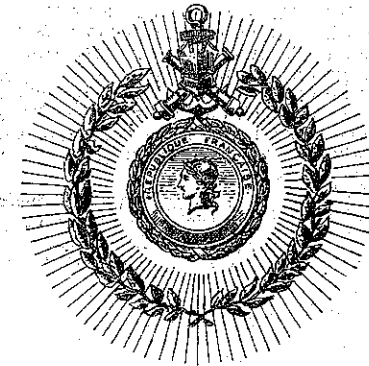
Mamm Youen a yoa en he sav war dreujou he dor o floura ar voden-veuz glas a greske harp oc'h he zi ; lavaret a rea d'he amezegez :

— « O Berc'hed, va fôtrez kez ! pebeus huvre kaer em eus-me great en noz-ma !... Ar bodig beuz am oa kaset da Youen a deue a-nebeudou da veza eur vedalen !... O mar hen defe va faotr ar vedalen a enor da zont d'ar gear !!!... »

Berc'hed a yoa eat he spered da gaout he breur, missioner en Dahomey. Sevel a reas he fenn en eun taol krenn da respont :

— « Evit sur, mar hoc'h eus huvreet an dra-ze, kement-se a c'hoarvezo ! Daoust ha n'ema ket ar Vretoned da genta e pep leac'h ?... »

KLAODA 'R PRAT.

POTRED YAOUANK

en han' Doue, bezit kristenien vat dindan an armou !

L'Eglise est la grande école du patriotisme. Quelle est, en effet, la conviction qui électrise le plus un soldat sur le champ de bataille ? N'est-ce pas celle qui le porte à se battre en regardant le Ciel et à se dire : « Je puis mourir, parce que Dieu ne meurt pas. » Le sentiment patriotique repose sur des bases fragiles quand il n'est pas soutenu par le sentiment religieux. Aussi un général français, apprenant qu'un pontife de la libre-pensée avait blasphémé devant ses soldats, à des obsèques civiles, s'en plaignit et, comme certains officiers paraissaient étonnés, il leur dit cette parole qu'on devrait inscrire en lettres d'or sur le drapeau de tous les régiments : « J'ai besoin » d'avoir des soldats qui croient en Dieu pour que je » puisse leur demander le sacrifice de leur vie. »

Cardinal ANDRIEUX.

Ha gant a reoc'h, grit ho Pask !

Tenval eo ar goabren !... Hano a zo da lakât ac'hanoc'h da ober tri bloaz... C'houi zoken hag a grede edoc'h o vont da veza laosket da zont d'ar gear da viz Gwengolo a zeu a ranko marteze chom c'hoaz bloaz all dindan an armou. A bep tu e strak an arne : aoun a zo rag ar bre'el ; ezom a zo soudarded ha mortoloded vat ! Ma fell deoc'h kaout nerz awalc'h en ho kalon da zifenn ar Vro, evel m'eo dleet, grit ho teverliou, a gristen penn da benn !... It d'an offeren bep sul ! dalc'hit urzen hoc'h ene dalc'h mat ; grit ho Pask, en deizlou a zeu, evit ober evel ho tud, evit heuilh kentelioù ho mam, ha dreist holl evit derc'heill da bromesaou ho padiziant ha senti ouz an Iliz a zalc'h en ho kichen plas Hor Zalver Jezuz-Krist !

Grit ho Pask, ha lakit ar re all, en dro deoc'h ha n'o deus ket kementa zeskadurez var ar relijion ha m'ho peuz, d'hen ober ; tostait ouz taol an Hini a laouennaio ho yaouankiz ha neuze, n'ezuz fors petra en em gavo e c'helloc'h beza dienkreuz : Doue a vezo ganeoc'h !

AR ZOUDARD KOZ.

Erbedi rear d'ho pedennou J. Pouliquen, 20 bloaz eus Sizun, F. Arzel, 23 bloaz, euz Lambaol Witalmeze ha J. ar Gontdec, 28 bloaz euz Pempoull, lazet var al lestr houarnet Danton, dre eun darvoud euzuz d'ar 17 a viz c'houecrer direza !

AN INTRON SYMBOLEN, AR VICHER HE DEUZ HAG AR GAOU A RA

Daoust hag ar skol vrezonek a fell d'comp sevel evit ar vugale, dre Vreuriezh ar Brezoneg (1), ne raio ket a c'haou ouz ar skol all, an hini c'hallek ?

Daoust ha ne zesket ket ar vugale a vrezoneg awalc'h er gêr gant o zud ?

D'an daou c'houlenn-man hon deus breman da respont.

* *

Ar vugale, emedoc'h, a zesket brezoneg awalc'h er gêr gant o zud.

Penôz 'ta neuze e vez gwelet kas ar C'hallaoued vihan d'ar skol, int ha ne glevont nemet galleg gant o zud ? Ne zeskont ket a c'hallek awalc'h er gêr eta ? Deski reont, mes beza zo deskamant ha deskamant. An hini a oar lenn galleg a zo gwelloc'h desket eget an hini ne oar nemet komz ; an hini a oar lenn ha skriva zo adarre desketoc'h eget an neb ne oar nemet lenn. Evit deski lenn ha skriva galleg mad, eo e vez kaset ar Gall bihan d'ar skol ; evit deski lenn ha skriva brezoneg reiz eo e vô lakêt ivez ar Breton bihan e skol Breuriezh ar Brezoneg.

— Mes daoust hag ez euz kement-ze a ezom da c'houlenn lenn ha skriva brezoneg ?

Koulz zo bet hag eur Breizad hag en divije grêt eur seurt goulenn en divije lakêt iho ar vro var e lerc'h. Peb den, en e vro, mar en deus eun tam spered hag eun tam kalon a oar eo dleet d'ezan gouzout komz, lenn ha skriva e yez.

Komz, lenn ha skriva brezoneg eo merk ar Breizad, eun dra bennak evel m'eo sin ar groaz merk ar c'hristen.

* *

Ahendall, — hag aman e respontimp d'an eil goulenn, — daoust hag ar brezoneg lennet ha skrivet n'en deus ket c'hoaz eun dalvoudegez ispisial evit ar vugale ?

Eo ezom a zo zoken anezan evit deski mat ha prim ar galleg.

— Petra ?... Petra ?...

Ah ! an Intron Symbolen eo a zav aman he mouez. An Intronik-man n'he deus ken micher na labour, ebarz er skolioù, nemed sevel e dreid d'ar brezoneg ken alies

(1) Ar pennad-man a gendalc'h ar pezh a zo bet lavaret c'hoaz diwar benn Breuriezh ar Brezoneg e Feiz ha Breiz miz Geaver, p. 15, 16 ha 17.

gwech evel ma fell d'ezan en em ziskouez. Ar brezoneg er mēz ! emēzi, var an ton a gemerer da lavaret da eur c'hi mont er mēz euz an Iliz.

Ha petra c'hoarvez eur wech argaset evelse ar brezoneg ? Daoust hag ar galleg a ya gwelloc'h an traou gantan ? Tam ebet ; er c'hontrol ; ar pezh a ra gaou ouz ar brezoneg a ra gaou outan ivez ; ma ne vez ket ar brezoneg krog en e zourn, e vō dies d'ezan kaout hent ar sperejou ; kaëroc'h zo ; ne gavō biken an hini mat.

Piou a vō gwel ete ? Ar mestr-skol ? Nan, p'eo gwir en devezo, gant e skolerien, muioc'h a boan ha muioc'h a labour. Ar vugale, gwel e vezint ? N'am euz ket a ezom da lavaret nan. Piou ete a vō gwel ? An Intron Symbolen ; hounnez hebken a vō laouen he c'halon !...

* * *

Deut eo ar c'houlz da gas divar hon tro ar spontailh-ze hā ne vez kavet ken nemet e Breiz.

En holl broiou all evit deski ar yezou estren, e vez implijet yez ar vro : en Iverzon, e Bro-Gemuri, er Bohem, er Finland, yez ar vro eo a zigemer hag a ren ar yezou all.

Red eo e vefe poellek dre natur ha pennok meurbed ar vugale vreton, pa n'eo ket deut an Intron Symbolen a benn da vōuga enno o skiant hā da beurzalla o spered. Abaoue ma 'z eus skoliou en hor bro, ema dre holl oc'h ober gaou, ha var zigarez ober gaou var ar brezoneg e stank dre holl eienen an deskadurez.

Ya ! deuet eo ar c'houlz da youc'hal varnezi evel ma veze grēt gwechall var ar bleiz : « Houi ! Harao ! var madamik Symbolen !...

* * *

Breman, me oar awalc'h n'eo ket en eun dervez e vō grēt gant ar brezonek eur bēnveg ēs, etre daouarn ar vistri, evit kelenn ar vugale gant frouez.

Eur « méthode » a zo da zével. Krog mad e oat gant al labour, pa deuas kurunou Komb koz da bulluc'ha hor skoliou kristen. Mes ar Breur Konstansius en deus lezet var e lerc'h eur skouer hag a vō heuilhet heb mar ebed. Krog oar dija da gerzet var e roudou ; ar veleien mistri-skol a studi hag a boagn ; araok dek vloaz aman, mar o deus ar gerent, skiant awalc'h da gaout fisianz en o mistri kristen, e vō savet ar gwir-skol e Breiz ; eur skol hag a zigoro e gwirionez daoulagad ar vugale ; eur skol da sklerijenna o spered o rei d'ezan evel daou brenestr ledan ha kaër, anaoudegez ar galleg hag anaoudegez ar brezoneg.

Eun Tregeriad.

E peb leac'h e ranker Mervel

En unan euz an derveziou tomma a ioa bet en hanv di-veza, eur bourc'hiz bras deut da glask an ear vor var bord aotchou Landeda, a c'hoanteas ober eur bourmenaden var ar mor. Mes evel ne ouie na sturia, na rouenvi, e pedas eur pesketaer a ioa eno e kichen da vont gantan. Henman evit ober eun tam plijadur d'an diaveziad a lavaras d'ezan mont gantan beteg e vag : « ahont ema, emezan, e kichen ar garreg vras. » Hag i etrezek eno. Dre ma tosteant, ar bourc'hiz a c'houlenne ouz ar pesketaer ha n'en devoa ket a aoua o vont evelse bemdez, dre bep seurt amze-riou, var ar mor : « oh ! nan sur, eme ar martolod koz. » — « Koulskoude, eme ar c'hrak-aotrou, e tleit anaout » unan bennak marvet, evelse, var ar mor. » — « Feiz » ya ! eme bōtr Landeda, ha meur a hini ivez ; va zad ha va mamm a zo marvet var ar mor ; daou vreur » d'in, va hini goz, siouaz, ha daou euz va bugale, a zo » marvet ivez en doare-ze ! » — « Hag e kredit mont evelse » atao var ar mor ; evidon-me da vihana ne'z in ket ga- » neoc'h en ho pag ! »

Hag ar pesketaer o c'houzout ez edo o vont da baka e aotrou a c'houlennas outan : « Neuze c'houi n'ho peuz » ket a zonz da vervel ? » — « Oh ! eo, emezan, mes ne » fell ket d'in mervel var ar mor ! » — « E pelec'h 'ta » neuze e varv ho tud-c'houi ? » — « Va zad ha va mam, » eur breur d'am zad hag eur c'hoar d'am mamm a zo » marvet gwir eo, mes ar re ze avat a zo marvet var o » gwele ! »

— « Ha ! ha ! eme ar mortolod, hag e kredit mont » evelse bemdez d'ho kwele ; evidon-me ma vijen en ho » plas ne 'z afen ket ! »

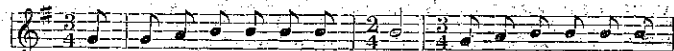
Var gement-ze, pōtr Landeda a zavas en e vag, a dānas e gorniad butun ha gant eur mouz c'hoarz laouen var e vuzellou e ieas adarre var ar mor, ken dienkreuz hag ar c'hrak-aotrou o vont d'e wele en eur lavaret : « N'eus fors e pelec'h e vefomp, ar maro hor c'hav atao ! »

J. B. D.

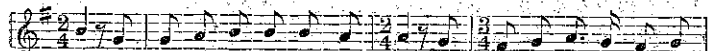
AN DANVADIK

Eur zôn goz farsuz, anavezet e peb korn a
Vreiz-Izel (e doare pe zoare)

Goustad ha glac'haruz

E ma ma-ro va dan-vad -briz dre-bet eo bet gant ar

bleiz Set' e - no voa'nd in-va-dik mad Ob! me meuz keuz d'am dan-
Diskan

vad Kaony d'an dan - vad pen-gor-nik Kaony d'an dan - va -dik mad.

2

Me mije great gant e gein
Eur c'harrik da jarreat mein,
A vije bet eur c'harrik mad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

3

Me mije great gant e skouarn
Eun tam ragot d'am Louarn,
A vije bet 'n tam ragot mad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

4

Me mije great gant e fri
Eur bistolen da dountoun Bi,
A vije bet 'r bistolen vad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

5

Me mije great gant e zent
eur porrastel var an hent,
A vije bet 'r porrastel mad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

6

Me mije great gant e deod
Eur falc'hik da drouc'ha yeot,
A vije bet eur falc'hik vad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

7

Me mije great gant e staon
Eur morzol da derri kraonv,
A vije bet eur morzol mad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

8

Me mije great gant e gov
Eul laouerik d'am pennoc'h,
A vije bet 'l laouerik vad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

9

Me mije great gant (e) vouzellou
Kilhou da gilha skudellou,
A vijet bet eur c'hilhou mad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

10

Me mije great gant (e) zivesker
Peder forc'h da ziskar mesper,
A vije bet peder forc'h vad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

11

Me mije great gant (e) benn adrenv
Eur skeulik da bignat enn env,
A vije bet eur skeulik vad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

12

Me mije great gant e lost
Eur « mimi » da blac'h ar post,
A vije bet eur « mimi » mad :
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

13

Me mije great gant...e rer
Eur vesken d'ar c'hemiener
A vije bet eur vesken vad
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

14

Kenavezo ! ma maoutik karet
Va c'halon baour a zo rannet
Beuzet eo va daoulagad
Oh ! me meuz keuz d'am danvad.

Dastumet ha kompennet gant P. Tr.

Unan hag a gave d'ezan
edo oc'h ober eun taol fin

Ha pa dalv !!!

KELEIER AR MIZ

Brezel a zo, er goanv-ma, er penn all d'an Europ, e broiou ar Sao-Eol : an Turked a zo en em zavet o amezelen en o eneb. Rouanteleziou bihan eo ar Bulgari, ar Serbi, ar Gres hag ar Montenegro ; hema diveza dreist oll a zo bihan kenan, p'eo gwir n'euz ket kalz muioc'h a dud ennan eged en arrondissamant Brest. Mes tud imoriet a zo enno, n'eo ket brao koueza etre o daouarn : pevar miz so, Turked a gav re d'ober ganto, hag a rank kiza en o raog. Penaoz e troio an traou abarz ar fin ? N'oun dare : daou viz 'so, an Turked, arru berr o alan, a c'houlennaz ar peoc'h, hag e chomchor epad c'hwec'h sizun da glask en em glevet, mez ar re all ne gave ket d'ezo e roe an Turki a walc'h, ha pemzeg devez 'so eo staget ar c'hanoliou da grozal adarre. An neb a vevo a velo petra c'hoarvezo.

Mez eun dra 'zo : Gouarnamanchou an Europ, eme ar c'hazetennou, hini ar Frans koulz hag ar re all, a zo prederiet braz gant ar brezel-ze, ha kalz tud ne gomprenont ket perag : « Da betra, emezo, mont da derri hor penn gant ar reziou ? Lezomp anezo d'en em beillat, d'en em zisplua, ha pa vint skuiz, ar falla a ranko plega. Er bloaz 1870, ni ive hor boa eur gwall grogad euz ar Prus, ha den ne zônjaz hor c'hlemm nag hor sikour. Perag mont brema da glask lakat hor biz etre an Turked hag o enebourien ? »

An dud-se a gomz evel ginaouerien ma 'zint : n'eo ket hano da lakat ar biz etre ar brezellourien eo a zo, ha ne ve ket re vraz zoken hen ober, rag e c'hellfe beza gwasket kalz pe nebeud. Mez rouanteleziou an Europ, hag ar Frans dreist oll, a dle beza digor o daoulagad epad ma pado ar brezel ; ha setu ama perag.

1) Duze ez euz tud euz hor bro : micherourien var an hent-chou houarn hag al labouriou braz ; kemwersanted o trafika o marc'hadourez ; leanezed o louzaoui ar re glanv en hospitaliou ; misionerien o prezeg ar Feiz. Var zigarez-ma 'z euz brezel, daoust hag eur rezon eo da lezel an oll dud-se da veza lac'het pe vac'hagnet ? Nan, a dra zur. — Beza zo duze dreist oll relijiuzed, beleien, ha tud all oc'h ober skol da vugale ar vro, o teski ar galleg d'ezo, hag o lakat karantez ar Frans da zionan en o c'halon. An dud desket dre eno o d'euz diou yez, oll koulz lavaret : yez o bro, ha yez ar Frans ; dre-ze o d'euz diou vro : ar vro m'int ganet enni, hag ar Frans, rag p'en em

ententér e teu ar c'halonou d'en em domma, ha ne zaleer ket da veza breudeur.

Brezel a zo eta e broiou hag a zo evel eul lodenn euz ar Frans : dre-ze ne c'hellomp ket chom dizeblant. Setu perag ez euz eat duze pell zo listri vraz a vrezel, n'eo ket d'en em ganna, mez d'en em ziskouez, ha da lavaret d'ar vrezellourien dionall d'ober tor euz ar Fransizien... pe me velo. Setu perag ive, en derveziou-ma c'hoaz, Gouarnamant Frans en d'euz goulennet ouz ar Bulgari kaout respet evit an estranjourien a zo e kear Andrinopl, epad ma pado an emgannou e kear pe tro var dro.

2) Eun dra all zo c'hoaz : an Turki a zo eur vro minorez. Brema 'z euz 35 vloaz, e oue great brezel d'ezi gant ar Russi, hag e kollaz, hag ec'h astennaz ar Russi he c'hrog eur gwall damm, re zoken a gavaz d'ar Rouanteleziou all (rag gouzout a rit ez euz en Europ c'hwec'h bro hag a vez roet d'ezo, pe a ro d'ezo o-unan an hano a Rouanteleziou braz. Ar c'hwec'h-se eo : ar Frans, Bro-Zaoz, ar Russi, an Allmagn, an Aotrich hag an Itali).

Ar pemp all eta a lavaraz d'ar Russi : « Ni hor beffe c'hoant da gaozeal ganeoc'h. » Hag e oue bodadeg ganto e kear Berlin, er bloaz 1878. Eno e oue renket an traou er mod-ma : A) c'hui, Russi, pa 'zeo gwir ho peuz bet ar viktor, kemerit ho lod da genta ; arabad evelato e ve re hir o kraban. B) Ni, pa 'z eo gwir n'hor beuz ket miret ouzoc'h da rei bazadou d'an Turki, n'eo ket just d'eomp chom eb kaout netra : diskolpomp eta peb hini e dam, ha peoc'h goude. — c) En dro d'an Turki ez euz broiou hag a c'houlenn pell zo beza lakeat e renk an dud en oad : n'eo ket just d'ezo beza minored epad o buez : taolomp ta d'ezo o c'habestr var o moue. — d) An Turki n'eo ket yaouank ken, oajet braz eo zoken, ha fallat a ra buan : n'eo ket mad lezel anezi en doare-ze, ar baourez-keaz ; ni a vo kulatored d'ezi en he c'hozui, hag eur vech dindan hor skoazell e vo dionallet mad : den ne gredo klask trabaz outi. »

— Nan, a gave d'eoc'h, Aotrounez. Mez gwelit 'ta petra c'hounezet o veza brokuz gant peadra an nesa : Amezeien an Turki, roet kabestr d'ezo ganeoc'h gant ma vijent fur, a zo en em glevet etrezo varlene : « Hon amezogez, emezo, a zo eur vaouez kriz ha dinatur, merzeria 'ra pell 'zo hor breudeur zo c'hoaz etre he skilfou. An traou ne c'hellont ket padout evelse : dao d'ezhi eta, peb hini euz e du hag oll assemblez, evit Doue hag ar Vro. » C'houi, kulatored, a glaskaz lavaret ho ker, mez ne oue ket selaouet ho mouez : ar brezel a zigoraz, an Turked a gollaz, an amezeienn a greskaz o c'hoant dre ma c'hounezent,

ha setu ma 'zeuz tan evit an eil gwec'h, abalamour ma n'eo ket falvezet gant an Turki rei kement ha ma c'houlenne ar re all. Brema ez euz riskl evit an Turked da goll kement tam douar o d'euz en tu-ma d'ar mor.

3) Mac'h en em gav an dra-ze avad, e vo eur gudenn all da zirouestla. En tu all d'ar mor, ebarz an Asi, an Turki he d'euz ive douarou, brasoc'h soken eged ar re he devoa en tu-ma. Ma koll penn da benn en Europ, ne vo mui goest da c'houarn an douarou zo en Asi. Ha neuze, petra c'hoarvezo? Ah! ama eo e vo beac'h? Ar gulatored a rea beteg hen van da rei skoazell d'o minorez. Meze gwirionez oc'h esa kaout an douarou-ze eo emaint: pell 'zo e klever anezo o lavaret: « An dra-ma vo d'in-me; ama d'in-me. » Gwelet oc'h euz d'ougi var ar memez askorn? Ama ez euz pemp pe c'houech, chas braz, du gant an naon, ha d'euz ar seurt ne c'hellont ket en em c'houzany. E c'hellit kredi e savo jeu ruz, rag nikun ne fello d'ezan diskregi. Divar-benn an Douar Santel hag ar broiou bihan zo tro var dro eo e vezo diesa en em glevet. An oll o d'euz c'hoant da veza mestr eno, dreist oll ar Russi, an Allmagn hag ar Frans.

Ar Russi ha ni marteze ne vo ket a drouz braz etrezomp. Mez an Allmagn, petra ' lavararo? Ar broiou-ze zo dindan skoazell ar Frans, meur a gant vloaz a zo, pe da vihana ni eo a zo karget da zioual ar gristenien a zo dre eno, n'euz forz d'euz pe seurt bro e vent. Ar galloud-se a zo bet roet d'eomp meur a vech gant Impalaer an Turked, dreist-oll er bloaz 1740; ar rouanteleziou all, e bodadeg Berlin, er bloavez 1878, a rankaz anzañ e oa gwir; hag Hon Tadou Santel ar Pabed, bep tro ma vez great gwall vuez d'ar gristenien er broiou-ze, a lavar d'ezo goulenn sikour digant ar Frans, zoken, ha pa ne vent ket ginidig euz hor bro. Ma saffe partaj-leve var douarou an Turki, ar Frans eta a lavarfe eo just d'ezi kaout ar broiou n'eo karget da ziouall keit all a zo. Daoust ha roet e ve d'ezi he goulenn? Poan am euz o kredi; beac'h e ve o lakat ar re all da blega, ha Gwillou dreist-oll a ve rok e vouez. Gwelit anezan en derveziou-ma, hano gantan da greski a galz niver e zoudarded, hag an dra-ze, ne da ket d'hen nac'h, evit enebi euz ar Frans. Tomma' ra an traou eta, hag eb dale e c'helle an arne strakal, ne ket ebken er penn all mez ive, siouaz! er penn-ma euz an Europ.

Ha kompren a rit brema perag gouarnamant Frans a gemer kement a zoursi gant ar brezel zo etre an Turki hag he amezeien?

LE PAYSAN.

Respontchou Divinadennou miz C'houevrer

- I. — Dre ar c'harz an tan a red
Dre 'n hent ne ra tam ebéd..
- II. — Callac.
- III. — Me va unan.
- IV. — 34 ha 6.
- V. — Miret seq'hed
Miret yec'hed.

206 o deus digaset respontchou da zivinadennou miz C'houevrer.

19 o deus bet 50 poent	28 o deus bet 20 poent
50 — 45 —	16 — 15 —
9 — 40 —	8 — 10 —
3 — 35 —	8 — 5 —
25 — 30 —	8 — 0 —
32 — 25 —	

O deuz bet 50 poent :

A. Bourlès	An Dref nevez.
Yv. Léa	Cleder.
Cl. Humily	Guiniventer.
Yv. Prigent	Sant-Nouga.
Guillaume Cadiou ..	Sibiril.
J.-P. Person	Guiniventer.
Rohou	Plouescat.
J.-F.-M. Kerrien	Plouenan.
Louis Bizien	—
P. Quillien	Rosnoen.
H. Cohn	—
R. Laot	Lannilis.
Guillaume Le Gall ..	Rosnoen.
M. Grall	Guitevede.
François Ollivier	Sibiril.
M.-Y. Cardinal	Sant-Nouga.
J. Acquitter	—
Eur vigouden	Triagat.
M.-J. Piriou	Rosnoen.
Michel Laurent	Guipavas.
Chr. Bervas	Kastel Paol.
P. B.	Montroulez.
Poloik	Ar Merzer.
Goulven Ollivier	Sibiril.
M. Balcon	Guitevede.
M. Cueff	Sant-Nouga.

M. Salaün	Sant-Nouga.
Al. Le Stang	Plouider.
J.-L. Cadiou	Sibiril.
J. Guillem	Sant-Neven.
Cath. Colloc	—
Goulven Ségalen	Plouzeniel.
Eur pōtr yaonank	Logonna-D ^s .
J.-L. Boul'h	Cleder.
J.-L. Roue	Sant-Neven.
Y. Dantec	Sant-Nouga.
Y. an Dœuff	Triagat.
X.	Collorec.
J.-L. Floch	Guengat.
J.-M. Salaün	An Trehou.
Potr L. N.	Logonna D ^s .
F.-M. Brelivet	Taule.
Gabriel Choquer	—
F. Rozec	Plon. ar Faou.
Guil. Le Ber	Taule.
V. Hemon	Guengat.
Marg. Monfort	Plouider.
Françoise Charles	Guiclan.
François Hourmant ..	Collorec.
François Saout	Taule.

O deus bet 45 poent :

Guil. Kernoa	Landudec.
M. Ye	Elliant.

Anna Barre.....	Elliant.
Labat.....	Plourin Gwit.
M. Lavavant.....	Loc Eginer.
François Corre.....	Lannilis.
J. M. Loaec.....	Plouzeniel.
Jean Billant.....	Sant-Neven.
Jean-Louis Pennec.....	Sant-Ségat.
Mignon F. H. B.....	—
J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.
M. Y. Boulic'h.....	Guitevede.
J.-M. Le Duc.....	Taule.
M. Y. Bégoc.....	Sant-Pabu.
François Cabon.....	Treflez.
Michel Balay.....	Kimerc'h.
Y. Boussard.....	Plogonnec.
J.-M. Normand.....	Guiclan.

O deus bet 40 poent :

François Toullec.....	Mespaul.
A. Coativy.....	Guiniventer.
M. A. C.....	X.
M. Y. Simon.....	Kernilis.
M. Le Roy.....	Guissény.
M. Calvez.....	Vourc'h venn.
M. Gélébart.....	Plourin.
H. Le Roy.....	Plougerne.
P. Bleunven.....	Treglonou.

O deus bet 35 poent :

J. Boulic'h.....	Sant Nouga.
Phil. Combol.....	Guiniventer.
Serve Le Moïgn.....	Lokournan.

N'omp ket evit rei an hanoïou all, rag, re en holl a so anezo ; mes o miret a raimp mat gant an niver euz ar poentchou o deus gounezet hag a vezo lakeat da dalvezout d'ezo, pa vezo meneg da ranna ar prizioù. en eost a zeüo.
 Eur pôtr yaouank euz Lanndi a c'houlenn hag ar re o deus digaset divinadennoù a c'hell kemeret perz er c'hourinadeg gant respontchou o divinadennoù o unan — Ya, heb mar ebed, a hent all ar re ne zigasont divinaden ebed morse eo a vije an esa d'ezo en em denna, ar pezh ne vije ket just.

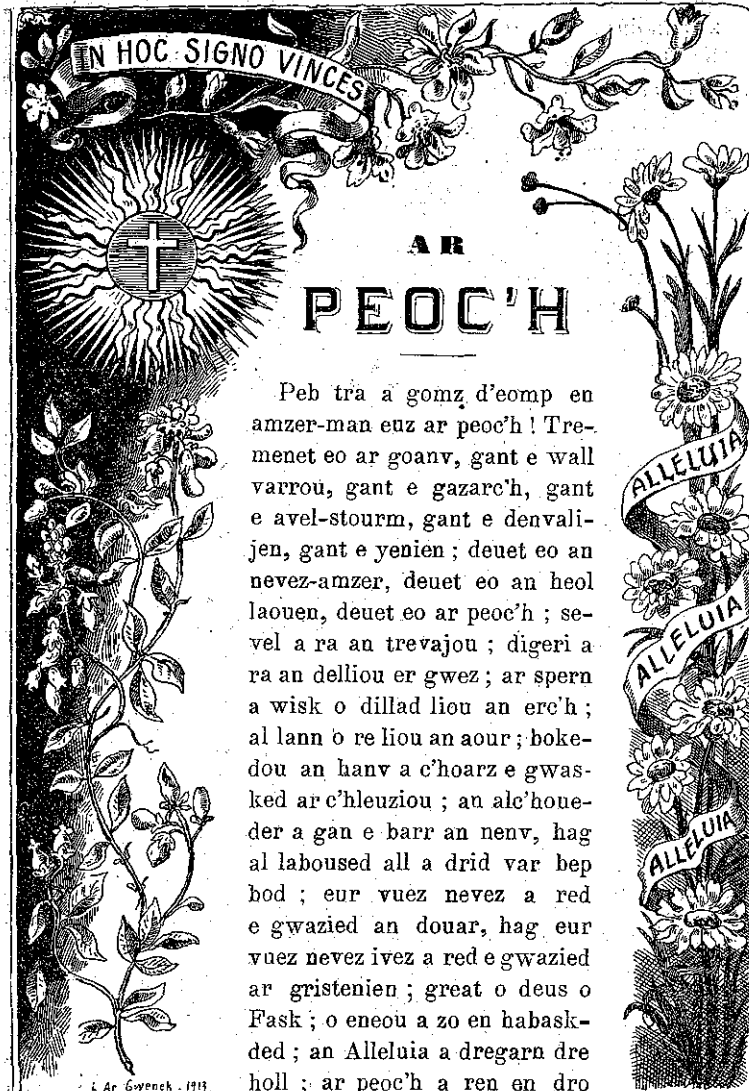
Divinadennoù miz Meurz

- I. — Ped tam a c'heller da ober euz eun-aval en e bez ?
5 p. ar r. *Digaset gant J.-B. Donou, Lannilis.*
- II. — Pehini eo ar vadoberourez a droomp kein d'ezl ar muia ?
5 p. ar r. *Digaset gant Y. Riou. Braspartz.*
- III. — Petra vez digor bras e c'henou gantan o c'hortoz e berc'hen da zevel ?
5 p. ar r. *Digaset gant V. Hemon, Guengat.*
- IV. — Gant an nao chiffr-unan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, grit an total a 100 heb en em zervichout euz a bep hini nemed eur wech
15 p. ar r. *Digaset gant Saik Guillou, Sant-Nouga.*
- V. — Marianna goz a oa bet o prena viou da ober eun tam fars evit morlarjez ; Mac'harit ar Garkleiz a c'hoanteas gouzout ped vi he devoa prenet.
Mar gouzoc'h konta, emé Varianna, setu aman : 18 gwenneg am beuz paët an dousen *ha m'am-bije bet pevar vi muioch evit va arc'hanh*, an dousen ne vije koustet d'in nemed 16 gwenneg. Klaskit breman ped vi he devoa prenet ?
20 p. ar r. *Digaset gant J. Gillé, Quemeneven.*

Digas ar respontchou hag an divinadennoù nevez a gavfet ha n'int ket bet moulet c'hoaz, da « Rener Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemzek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakât eun timbr a saou wenneg var golo al lizer.

Feiz ha Breiz

Kappad Mizek ar Vretoned

Peb tra a gomz d'eomp en amzer-man euz ar peoc'h ! Tremenet eo ar goanv, gant e wall varrou, gant e gazarc'h, gant e avel-stourm, gant e denvalijen, gant e yenien ; deuet eo an nevez-amzer, deuet eo an heol laouen, deuet eo ar peoc'h ; sevel a ra an trevajou ; digeri a ra an delliou er gwez ; ar spern a wisk o dillad liou an erc'h ; al lann o re liou an aour ; boke-dou an hanv a c'hoarz e gwas-ked ar c'hleuzioù ; an alc'houeder a gan e barr an nenv, hag al laboused all a drid var bep bod ; eur vuez nevez a red e gwazied an douar, hag eur vuez nevez ivez a red e gwazied ar gristenien ; great o deus o Fask ; o eneoù a zo en habaskded ; an Alleluia a dregarn dre holl ; ar peoc'h a ren en dro

d'eomp ; ar peoc'h a ren ennomp ; *pax Christi exsultet in cordibus vestris !*

Ar peoc'h eo ar pezh a ra d'eomp beza dalc'h mat ker mestr ac'hanomp hon unan ma chomomp heb en em strafuilha re na gant ar blijadur pa ya an traou evel m'hon deus c'hoant, na gant an dristidigez pa ne yeont ket diouz hor giz. Ar peoc'h a zo eun dra vras, mar deus unan, p'eo gwir Hor Zalver Jezuz-Krist n'en deus netra nemeti da reketi d'e ziskibien, bep wech m'en em ziskouez d'ezo etre ar Zul Fask hag ar Yaou Bask, ha p'eo gwir peb beleg pa vez ouz an aoter a c'houleant atao anezi ouz Doue, meur a wech, araok ha goude ar gorreou, evitan e unan. hag evit ar re a zo en e offeren, evit ar re veo hag evit ar re varo !

Ar peoc'h a zo eun dra hag evel ma skriv 'sant Paol, n'oar ket evit lavaret pegement a dalvoudegez en deus ; eun dra hag o deus an holl ezom anezan ; eun dra hag ema an holl ouz e glask ha nebeut ouz e gaout.

* * *

Evit kaout ar peoc'h e ranker da genta kaout nebeud a c'hoantegeziou : an dud c'hoantus, n'int ket eurus.

» Ne c'hoantaan ket nemeur a dra, a lavare sant Fransez a » Zal, hag ar pezh a c'hoantaad, n'her c'hoantaan ket nemeur, » ha ma vijen da zizrei var an douar e kav d'in ne c'hoanta- » fen netra 'n holl ! »

* * *

Evit kaout ar peoc'h e ranker ivez kaout eleiz a urz. En eun tiegez, ma n'ema ket peb tra en e blas, peb labour en e boent, peb den en e renk, n'eus ket a urz ha n'eus ket a beoc'h.

Hag ar pezh a zo gwir evit eun tiegez a zo gwir evit an ene ; eno ken nebeut ma n'eus ket a urz, n'eus ket a sklerijen, ha ma n'eus ket a sklerijen, n'eus ket a beoc'h. *Nulla pax impiis !* N'eus peoc'h ebed 'vit an dud n'emaint ket var an hent mat : doare o deus awechon da veza laouen : n'o deus nemed doare ; an neuz a reont da c'hoarzin, ne reont nemed an neuz ; *Nulla pax impiis !* N'eus peoc'h ebed 'vit an dud n'emaint ket var an hent mat, ar Skritur Zakr hen lavar ha kement hini a zo bet pe a zo e stad a bec'hed bras her goar. *Nulla pax impiis !* N'euz peoc'h ebed evit an dud n'emaint ket var an hent mat ; ar pren'v ha ne varv ket a zo atao ouz ker c'hrignat kalz pe nebeud : evit kaout ar peoc'h e rank beza e gras Doue ha beva hervez e urziou.

* *

Evit kaout ar peoc'h e ranker c'hoaz beza izel a galon. Oh ! an den izel a galon ne vez ket nec'het gant kalz a dra.

Pa vez meulet e vez souezet rag gouzout a ra ervat n'en deus ket gounezet ar veuleudi a rear anezan.

Pa vez gwall-gomzet anezan e vez laouen, rag goude ma vefe geier ar pezh a leverer anezan, n'ema ket heb gouzout ez euz meur a dra all a zo gwir, hag a c'hellfet rebech d'ezan.

An den izel a galon a vez e peoc'h ! Henez pa ya an traou da vat gantan, ne vez ket lore'husoc'h evit kement-se, rag gouzout a ra ervat eo Doue an-hini o c'has en dro gant ar muia.

Ha pa ya fall an traou 'ne vez ket kalz jaletoc'h ken nebeud, rag gouzout a ra ervat, ne zigouez nemed ar pezh a fell da Zoue, ha Doue ne glask nemed eun dra, ober vad d'e grouadurien, zoken pa sko anezo : ne sko nemed evit gwellat. « Deskit » ganen beza izel a galon, a lavare Jezuz-Krist hag e teuo » hoc'h eneo da gaout ar peoc'h ! » Seulvui ez ear ha seulvui e weler peger gwir eo ar gomz-ze.

* * *

Ha dreist oll evit kaout ar peoc'h goulenomp anezi ouz an Aotrou Doue. Goulenomp anezi evidomp hon unan, evit hon tiegeziou, evit hor parreziou, evit ar Vro : spontus eo peger goas gwalen eo ar brezel !

Goulenomp anezi evit an Iliz ; 1.600 vloaz a zo, da genver ar bloaz-man, abaoe m'he deuz gallet diskouez he gened evit ar wech kenta dindan bannou an heol hag ober a wel d'an holl, al labour vraz fiziet enni gant H. Z. J. K. ; 1.600 vloaz a zo abaoe m'en deuz an impalaer bras Konstantin, goude beza gwelet en nenv eur groaz skedus kilhet gant ar geriou-man : *In hoc signo vinces (1)*, douget kemennadurez Milan a roe ar peoc'h d'ar gristenien.

Nag eo kaer gwelet peger sounn e chom an Iliz en he sav epad ma ya ar c'hantvejou en dro ; dont a ra a benn euz he holl enebourien ; varlerc'h trubuilhou gwener ar Groas e kav atao gloariou ar Zul-Fask ; pa wall gaser anezi e oar diskouez he nerz, mes evelato muioe'h a vad a c'hell ober pa vez lezel e peoc'h. *Da pacem Domine in diebus nostris !*

J.-M. P.

(1) Dre ar merk-man e treac'hi.

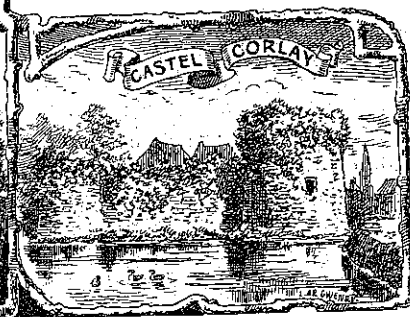
Guy Eder Fontanella

Spontailh Bro-Gerne (1574-1602)

Beteg hen n'hon deus great aman nemed displega buezioù tud hag a 70 bet, dre o c'halon ha dre o spered, henor ha skoazel Breiz-Izel. Er wechman e fell d'omp rei d'hon lennerien buez unan euz o c'henvroiz ha n'eo brudet nemed dre e dorfejou : hennez eo Fontanella, spontailh Bro-Gerne, eun den iaouank ker chentil ha ker koant da welet ha m'oa fallakr hag hudur da c'houzout. E hano gwirion oa Guy Eder (1). E dad, Renan Eder, eun den pinvidik, a ioa o chom gant e wreg Peronel Rosmar, e Beaumanoir, e kichen Kintin. Eno eo e c'hanas vardro ar bloaz 1574, an hini a dlie beza dre e vuez fall, rann-galon e dud, ha mez e vro. Abred e oue kaset d'ar skolach da Paris ; diouz e welet o klask trabas dalc'h mat atô ouz an holl, oa anet petra vije divezatoc'h.

En amzer-ze e ioa trouz e Frans ; Herri IV, dre wir, a dlie pignat var an tron ; protestant oa hag ar gatholiked unanet n'oant ket e chal d'e zigemeret evit o roue. Kement-ze a rannas ar Vro e diou gostezen a reas brezel an eil d'eben, epad dek vloaz. Biskoaz n'eo bet ken trist beza var an douar, rag ar vosen hag ar gernez a deuas da heul ar brezel ; ar bleizi boaz da zibri ar c'horfou maro a jome hep beza sebeliet a zailhe zoken var ar re veo, er meazioù koulz hag er c'hearioù.

(1. Kemeret a reas abred an hano a Fontanella abalamour m'en devoa eun tan leve hag a zouge an hano-ze.

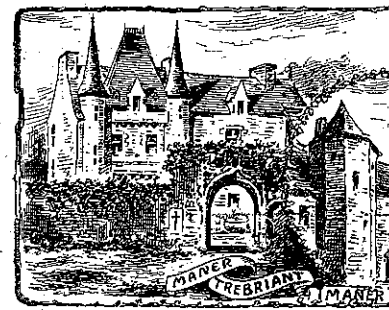

Allhoned, Guy Ederer penn kenta anezo, a gemerastro euz ar freuz-ze, evit en em ober laeron : d'e bemzek vloaz, Guy o c'houzout ervat edo an traou e Breiz o trei var an tu eneb, a zizroaz da Veaumanoir ; destum a reas da vont d'e heul eun toullad rafalidi divardro e vaner : daoust ma oa ar yaouanka, an holl a zente outan, rag gouzout a re a gourc'hemenh ha lakât e nesa da gaout doujanz evitan.

O veza ma ranne e laëronsiou etre e dud, e teuas d'illo da gaout eur bern allhoned dindan e urziou ; kemeret a eure ganto kastel Coatfrec (1), hag ac'hano ez ea da ober skrab var ar vro tro var dro. Laërez a eure Lanhuon, Pempol ha paka a eure zoken Landerneiz epad an noz, hag e tigasas gantan kement tra a gavas er gear-ze da blijout d'ezan. Leun oa dija e vaner a den-zorziou, mes eun dervez ma oa eat gant darn euz e zoudarded da c'houllia kastel Guerrand, e kichen Lanmeur, ee'h en em gavas da veza tapet gant soudarded ar roue, hag evit en em denna euz a dre o daouarn e rankas rei d'ezo Coatfrec ha chacha e skasou er meaz euz eskopti Treger.

Mont e reas neuze da Vro Gerne hag a reas e gastel euz a iliz sant Tremeur e Keraëz : euz beg tour an iliz-ze savet var an uhel e c'helle gwelet e enebourien o tont a bell hag en doare-ze, oa eaz d'ezan en em ziouall. En em rei a reas da laërez goasoc'h eget biskoaz. Duk Mercœur, gouarner Breiz a reas tapa peg ennan hag e brosez a ioa o vont da zigeri pa zavas beac'h var ar re unanet. Fontanella a c'houlennas mont d'ar brezel ha

(1) E parrez Plouber, harp e Lanhuon.

stourm a eure ker kalonek ouz soudarded ar roue, ma oue roet dez an e bardon.

Koulskoude n'en em gave ket tra awalc'h en e eaz e iliz sant Tremeur. Er mare-ze, kastel ar Grannec, e Collorez, a ioa en e gaër; an Aotrou Pratmaria a ioa o chom ebarz; mignon oa da Fontanella; henman ken dipec'h ha tra a deuas eun dervez d'ar Grannec, dre laër; stlapa a eure Pratmaria er meaz hag ec'h en em lojas en e vaner evel en e gear. Ar goueriaded divar dro, spontet holl o welet Fontanella o chom en o zouez, a deuas da lakât sesiz var ar c'hastel, epad m'edo e vestr nevez o c'hoari troiou kamm vardro Montroulez; mes Fontanella, a deuas d'ar bed var e giz, a gouezas var ar goueriaded keiz, da c'houlou deiz, epad m'edont moredet c'hoaz, hag a lazaz ouzpenn eiz kant anezo: ar re n'oant ket tizet a glaskas o ribinou buhanna ma c'helljont. Fontanella a zifennas zoken ouz kerent ar re lazet dont da gerc'hat korfou o zud; plijadur a gemere ouz o gwelet o vreina, ha lavaret a rea d'e zoudarded: « glemme awechou abalamour d'ar flear a deue diouto: « Korf eun enebour maro, a deu c'houez vat dioutan ato! »

Goude beza hadet ar strafuilh dre ar vro, gant an taol kriz-te, Fontanella a gendalc'has e laëronsioù kaëroc'h eget biskoaz!

Gant Magnan, eul laër bras all, tost ker goaz hag hen, e c'houllias Rosko, a ioa pinvidik bras er mare-ze: pa oué meneg da ranna ar pezh a ioa kemeret e savas trouz etre an daou ofiser hag e lakejont o soudarded d'en em ganna e Pontplencoët e Plougoulim; eleiz a jomas eno ouz torgen, mes ne ouezer ket gant plou e chomas ar gounid.

E miz gwengolo 1594, gouarner Breiz a deuas d'ar Grannec hag a lakeas an tan er c'hastel; mes ma oa dismanted an neiz, al louarn n'oa ket paket evit an dra-ze; mont a reas da Gorlay; ach'ano da Gremenech e kichen ar Faouet; chom a reas eur pennad e manati Langonnet, met ezom en devoa euz eul leac'h e vije eaz d'ezan en em gloza ebarz hag en em zifenn.

Vardro anter evel 1595, e kemeras enezen Tristan; gant mein tiez Douarnenez laëret ha devet gantan, eur miz kentoc'h, e savas eno eur c'hastel bras d'en em guzet ouz e enebourien; ar gerneviz a glaskas diskar en e boull ar pezh m'edo Fontanella o sevel: en em voda a rejont e Plogastel Sant Jermen, hag ach'ano e valejont varzu Douarnenez; soudarded Fontanella, var loan a zailhas var-nezo, pa zontjont an nebeuta, hag e rankjont en em zispartia d'ar red o lezel 1500 anezo var an dachen.

Ar c'helou-ze a reas d'an holl skrija dre ar vro, ha den ebet ken ne grede gwikat dirag Fontanella: n'en devoa nemed tri bloaz var nugen hag oa mestr e Leon hag e Kerne; soudarded ha mortoloded, eun 1200 bennak, a oa dindan e urzioù; sevel a rea tailloù, seiz leo tro var dro d'e enezen; galloudusoc'h oa eget gouarner Breiz; gwiset oa kaëroc'h eget ar brasa rouaned; eur bern prizonerien a veze atô e toullou kuz e gastel, ha gwasket e vezent en eun doare sebzuz evit o lakât da rei sammou arc'hant evit beza lezet da vale; ar re a veze re baour, hag a welet ervat n'oa g'enneg ebet da gaout diganto, a veze merzeriet e kant giz dishenvel; eun dervez, e roaz urz da lakât laza daou, ugan o rei re d'ezan da zibri hag eun all o rei re nebeud, evid gwelet pehini anezo o daou en devije ar muia poan!

En eur redaden e treuzas Bro-Gerne hag e teuas da vaner Mezarnou e Gwintiventer. Perc'hen ar mare-ze, Hervé de Parcevaux a ioa nevez bet laëret; mes ma n'en devoa nag aour nag arc'hant en devoa eul lez-vec'h Mari Le Chevoir, eur bennherez daouzek vloaz, pinvidik bras; Fontanella a skrapas anezi digant ne zud, hag a gasas anezi gantan da enezen Tristan ha dem-goude e reas anezi e bried.

E mizioù du 1595, e Penmarc'h, kear gaer er mare-ze, Fontanella a lazaz ouzpenn 5.000 goaz, a zegas ouzpenn 2.000 ti; kement a varc'hadourez a ioa er magajennou, ha kement a arbeuri hag a draou presius en tiez, ma rankas kaout 300 bag d'o c'has d'e enezen.

Er mare-ze ivez ez eas da vro Dreger, hag e lakeas soudarded e kastel Primel hag e maner Kerbrijent, e kichen Plougasnou, mes ne jomas ket mestr gwall bell euz an daou leac'h-ze; e zoudarded a oue stlaket euz Primel gant ar Spagnoled, hag euz Kerbrijent, gant tud ar barrez renet gant o ferson kalonek Per Lagadou. Gouarner Brest ha gouarner Kemper a glaskas, en aner, e vanna euz e enezen; evit en em venji Fontanella a valeas var Gemper; gelllet eoue e ziarnenn, a drugarez Doue: neuze en e gounnar ez eas da Bont-Kroaz; eno e lazaz eur bern tud, hag ez eas eneb e c'her, en eur rei urz da grouga an A. Villierouault, gouarner kear hag e wreg, Yan Cosquer, person Pouldrenzie hag eleiz a bennou bras all; kas a reas gantan da enezen Tristan, ar re a jome beo hag eno e veze lakeat darn da azeza var drebezier ruz-tan glaou a zeve o izili d'ezo beteg o eskern; darn all, er c'hontrol, a veze soubet en dour skournet ha lazet dre ar yenien.

E daol diveza a reas o kemeret kastel Nevet e Pouldavid; ober a reas ar ruis e Plouvez Porzay. Plogonnet, Loeronnet, Ploare ha Pouldergat; var e lerc'h ne veze kavet nemed dismantr ha maro.

Er mare-ze, koulskoude, Herri IV a en em c'hreas katholik ha raktal ar brezel a baouezas er rouantelez. Fontanella en devoe an hardiziegezh da c'houlenn beza pardonet gant ar roue evel offiserien all ar re unanet; Herri IV, mall gantan kaout ar peoc'h, a gasas d'ezan e bardon hag a hanvas anezan da c'houarner euzen Tristan.

Fontanella a yeas neuze da jom gant e bried yaouank da gastel Koateian e parrez Prat, e kichen Landreger, pe da gastel Trevrian, e kichen Plestin, kastel hag a ioa o daou d'e wreg.

Epad daou pe dri bloaz, an dud keiz o welet eun aillon ker goas ha Guy Eder o rei eur vuez kel laouen hag an hini a rene a c'houlenne outo o unan ha bez' e oa c'hoaz eun Doue en nenv hag eun tam justis bennak var an douar.

Evelat, gant an amzer, heur ar c'hastiz a zonas; eun dervez, er bloaz 1602, e teuas urz euz perz ar roue, da c'houarner Montroulez, an A. de Boiscon, da dapa krog e Fontanella. Ar gouarner a yeas raktal da Drevrian, el leac'h m'edo neuze al laër bras; kregi a reas ennan; kaset e oue da Roazon hag ach'ano da Paris. Eno e oue tamallet da veza klasket en em glevet gant an duk de Biron evit lakat ar freuz adarre er vro, ha var an digarez-ze e oue kondaonet d'ar maro.

Slejet e oue var eur gloued a dreuz ruiou Paris, d'ar 27 a viz Gwengolo 1602; e izili a oue torret, a wel d'an holl, var eur rod o trei; e basion a badas eun heur anter; n'en devoa nemed eiz vloaz var nugen.

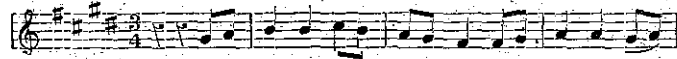
E benn, distaget diouz e gorf bras a oue digaset da Roazon, ha lakeat da ziskouez d'an dud, a-zioc'h unan euz dorioù kear.

E bried keaz, hag a ioa deuet d'e garet kenan, var a leverer, a varvas eun nebeud mizioù goude, gant ar vez hag ar rann galon; a veac'h d'ezi kaout seitek vloaz: he bugel bihan dem goude, a heulias e vam er bez!

L. AR GUENNEC.
J.-M. PERROT.

Gwerz maro Fontanella⁽¹⁾

Euz e bri-zon Fonta - nel - la a la - va - re en eur

oue - la a la - va - re d'e floc'h bi-han monet d'ar red da Goaté-lan.

I

Euz e brizoun Fontanella
A lavare en eur ouela,
A lavare d'e floc'h bihan
Monet d'ar red da Goatelan :

II

« Floc'hig, floc'hig, va floc'h bihan
Kea d'am maner a Goatelan
Da lavaret d'am fried kéz
Diwiska he sae dantelez.

III

» Diwiska seiz ha dantelez
Rak he fried a zo diez
A c'houlenn roched da wiska
Hag eul linsar d'e liena.

IV

» A c'houlenn eur roched lien
Hag eul linsar vras lien gwen
Hag ouspen eur plad alaouret
Vit e benn pa vô dibennet.

V

» Rak distro arôk na vezi
Da gaout va fried en he zi
Va fenn a vô var ar pave
O c'hoari gant ar vugale.

VI

» Dal eur guchen euz ar bleo-man
Da staga ouz dor Koatelan
Ma c'houlenn an dud keiz
Truez Doue var ar markiz ».

(1) Tennet euz « An Aotrou Tromenech » eur pezh-c'hoari kaer savet gant An Aotrou Roudot.

Hor mignon J. Jaffrennou a zo o paouez beza digemeret e renk Doktored skol-veur Roazon evit e studiaden var Prosper Proux.

Kas a reomp d'ezan hor gwella gourc'hemennou. Ar c'henta breizad eo o kemeret e renk etouez an Doktored gant eur studiaden vrezonek.

An Iliz Katolik

Hizio e fell d'in diskouez deoc'h a eneb ar rasonalisted ar wirionez-ma : « O tont var an douar, Jezuz-Krist a ziskaras relijion Moyzez ; en he leac'h e teuas an Iliz kristen ; ha Mab Doue en doa lavaret en e brezegennou e savje eun-Iliz ; araok e Basion e pourchasas kement tra evit an dra-ze ha goude e resutrefksion e sevenas evit mat ar bromesa en doa great. »¹

Penaoz e kemennas Jezuz e savje e Iliz

Relijion Moyzez a ioa deuet eviti ar mare da vervel evit lezel eur relijion all uheloc'h ha gwelloc'h da ren dre ar bed. An hini hen disklerias da genta a oa sant Iann Vadezour : henman a ioa, koulz lavaret var ar zou an daou Destamant : an diveza oa euz ouenn ar brofeted ; ar brasa e tie beza ive rak bez'en devoue an eurvat da ziskouez d'ar bobl an hini edo ar bed holl var e hed anezan. » Gantan e oue klozet amzer ar brofeted ; amzer ar promesaou a ioa achu evit mad.

1° Ha setu perak, a lavar an Avielerien, Iann a deuas e bro ar Jourden en eur brezeg : « Grit pinijen, rak ema tost rouantelez Doue. » (1) Ha sant Iann a zavas neuze e Vadiziant. Jezuz a deuas da reseo ar Vadiziant-ze hag eur goulmik wenn a ziskennas warnan hag eur vouez a oue klevet o tiskenn euz an Nenv a roas da anaout d'an dud bodet var ribl ster ar Jourden oa Jezuz ar C'hrist a c'hortozet e rouantelez. En deiz-ze, e gwirionez, Jezuz a ioa diskouezet da bobl Israël.

2° Jezuz evelato ne brezegas a wel d'an holl nemed vardro daou viz goude-ze, pa oue taolet sant Iann Vadezour er prizoun. « Pa glevas Jezuz, eme an Aviel, oa taolet Iann er prizoun, ec'h en em dennas er Galilee hag eno e stagas da brezeg ha da lavaret : Grit pinijenn ; tostât a ra rouantelez an Nenv. » (2) Ha diaraok Jezuz o vont d'ar Galilee a dremenas dre ar Samari hag eno en doa bet e tal puns Jakob gant eur vaouez an diviz-ze a zo ken anavezet hag

(1) S. Vaze, III, 2.
(2) S. Vaze IV 12-17.

a ioa ar penn kenta euz prezegennou Mab Doue. Tud ar Samari hag ar Juzevien ne c'hellent ket en em glevet divar benn al leac'h oa red mont da adori Doue dre ar Sakrifisou. Ar vaouez-ze he doa goulennet digant Jezuz petra zonje var gementse ha Jezuz a respontas : « Maouez, emezan, kred ac'hanon, dont a ra ar mare, ha deuet eo zoken, ma ne ieloc'h na var ar menez-ma nag e Jerusalem da adori Doue an Tad ; c'houi a ador ar pez n'anavezit ket, ni a ador ar pez a anavezomp, rak dre ar Juzevien eo e teu ar zilvidigez. Mes dont a ra ar mare, ha deuet eo zoken, ma teuo gwir azeulerien Doue da adori Doue an Tad gant o spered hag e gwirionez ; rak an Tad a glask adoraturien euz an doare-ze. Doue a zo eur spered hag ar re a ador anezan a dle hen adori gant o spered hag hervez ar wirionez. » (1)

Dre ar c'homzou-ze Jezuz a rea tri dra. Deski a rea, da genta, d'ar vaouez-ze ne dalveze netra hiviziken ar pez a c'houlenne rak eur relijion nevez a ioa ganet. Relijion Moyzez a ioa stagouz eul leac'h hebken, ar relijion nevez, ar relijion gristen, a dle en em astenn euz an eil penn d'egile euz ar bed.

D'an eil, evit lakat eun tam kemm etre ar Juzevien hag ar Samaritaned, Jezuz a zisklerie oa chomet beteg eno ar gwir relijion gant ar Juzevien, eleac'h ar Samaritaned a ioa Schismatiked.

Erfin, ar relijion en doa mennoz Jezuz rei d'ar bed a ioa dishenvel diouz hini ar Samaritaned n'oa ket hervez ar wirionez, p'eo gwir oa faos ha kondaonet gant Doue ; dishenvel e tlie beza ive diouz hini ar Juzevien rak ar re-ma ne adorent ket Doue gant o spered : muioc'h a relijion o doa a ziaveaz eget a wir devosion en o c'halon.

3° Jezuz, goulskoude, ne zaleje ket da lavaret a we d'an holl, dreizan e unan ha dre e ziskibien ar pez en doa lavaret da vaouez Samari hebken : « Neuze e stagas da brezeg ha da lavaret : Grit pinijenn rak ema tost rouantelez an Nenvou.... Kas a eure an daouzek en eur gemenn dezo : It ha prezegit en eur lavaret : Ema tost rouantelez an Nenvou. » (2) Hag e meur a leac'h all euz

(1) S. Iann IV, 21-24.

(2) S. Vaze IV, 17. — S. Mark I, 15. — S. Vaze IV ; 23 ; X, 5-7.

an Aviel e klevomp hano euz rouantelez an Nenv, euz rouantelez Doue.

4° Petra eo ar Rouantelez-ze ? — Dre ar c'homzou-ze Jezuz a gomze euz an Iliz.

Ar c'homzou-ze : Rouantelez an Nenvou, rouantelez Doue « a ziskouez difazi Rouantelez ar C'hrist », da lavaret eo an doare da lakat an dud da vont da eurusted peurbadus ar baradoz. Euz ar rouantelez-ze, Jezuz a lavare da Bons Pilat : « Va rouantelez-me n'eo ket euz ar bed-ma. Ma vije bet euz ar bed-ma va zoudarded o dije brezellekaet evit miret na vijen taolet dindan galloud ar Juzevien, eleac'h va rouantelez n'eo ket ac'han. » (1)

Rouantelez Jezuz n'eo ket euz ar bed-ma ; da lavaret eo, n'eo ket bet savet gant an dud ha ne glask ket tizout ar pez a ra ar rouanteleziou savet gant an dud ha ne glaskont nemet mad ar vuez-ma.

En e brezegennou Jezuz a laka kemm etre rouantelez Doue, ha rouantelez ar C'hrist oa deuet da skigna dre ar bed pa lavare : Achu eo an amzer ; ema tost rouantelez Doue, grit pinijenn ha kredit en Aviel. — Ha rouantelez an Nenvou a vezo diazezet evit mat er penn diveza euz ar bed, pa vezo deuet Mab an Den gant sked e vajeste, ha gantan an holl Elez ; hag an holl boblou a vezo dastumet dirazan ; hag e tispartig anezo evel ma ra ar mesaer evit an denved hag ar bouc'hed. Hag ar roue a lavaro d'ar re a vezo en tu deou dezan : Deuit, c'houi hag a zo benniget, er rouantelez a zo bet pourchasset evidoc'h adalek ar penn kenta euz ar bed. (2)

E meur a leac'h euz an Aviel e klevomp hano euz an diou rouantelez-ze ; mes en Aviel hervez sant Lukas dreist ar re all eo e welomp freasoc'h petra zonj Jezuz. Ar Pharisianed a c'houlenne digant Jezuz : Peur e teuo rouantelez Doue ? Jezuz a respontas dezo : Rouantelez Doue ne zeu ket en doare da veza gwelet. Ne vo ket lavaret : Ama ema pe a-hont, rak setu ema rouantelez Doue en ho kreiz. (3) Ar Juzevien a zonje e rouantelez gloriuz ar C'hrist, ar rouantelez-ze a c'hortozent dizale : hag el loden genta euz e respont Jezuz a gomz ive euz ar rouan-

(1) Iann XVIII, 36.

(2) S. Vaze XXV, 31-35.

(3) S. Lukas XVIII, 20.

telez-ze a deuiio da fin ar bed. Mes en eil loden : « Rouantelez Doue a zo en ho kreiz », Jezuz a fell d'ezan komz euz ar rouantelez-ze a vezo an hent, ar mean diazez evit rouantelez an Nenv, en eternite: Dre ze : *Rouantelez Doue, rouantelez an Nenvou*, eo rouantelez ar C'hrisť var an douar-ma, an Iliz a dlie padout betek rouantelez glorius Mab Doue.

5° An Iliz eo ar rouantelez-ze a gavomp displeget e doare en XIIIe pennad euz an Aviel hervez sant Vaze. Eno e kavomp ar parabolennou-ze anavezet gant an holl : parabolen an had, an draog, ar c'hreunen-sezo ; parabolen ar goell-toaz, hini an tezor kuzet er park, hini ar berlezen ha parabolen ar pesked mat hag ar pesket fall. Ar rouantelez-ze eo c'hoas ar c'hraou-ze a dlie digemeret an denved, da lavaret eo an dud, a bep bro : « *Ha denved all am beuz, eme Jezuz, ha n'int ket euz ar rummad-ma* — (da lavaret eo n'int ket euz ouenn ar Juzevien), *red eo d'in o digas d'ar c'hraou ha ne vo mui nemet eur rummad denved hag eur mesaer hebken.* » (1)

6° Eas eo brema diskouez ar c'hemm a dlie beza etre ar relijion nevez ha relijion Moyzez.

Jezuz a ioa deuet var an douar evit lakat relijion Moyzez da baouez. E gomzoù a zo difazi awalc'h. Al lezenn hag ar brofeted, emezan, a ia betek Iann ; adalek vrema eo embannet rouantelez Doue. » (2)

Ha Jezuz a lavar c'hoas : « Adalek m'eo deuet Iann Vadezour eo red gounid rouantelez an Nenvou hag an dud nerzus bras eo a gemer anezi. » (4) Petra ziniti ar seurt komzoù ? Evit diazeza rouantelez Doue er bed-ma oa red diskar meur a dra ha dreist holl ar greden-ze grizienet ken doun etouez ar Juzevien o dije ar re-ma ar renk kenta er relijion betek ar penn-diveza euz ar bed.

È meur a leac'h all e lennomp eo lezet ar Juzevien er meas euz rouantelez Doue. (5)

Hag evelse eo eas gwelet eo bet mennoz Jezuz kemenn e savje eun Iliz var an douar-ma evit derc'hel leac'h relijion Moyzez.

F.-M. MAZÉAS.

(1) S. Iann X, 16.

(2) S. Lukas XVI, 16.

(3) S. Vaze XI, 11.

(4) S. Vaze XI, 12.

(5) S. Vaze XXI, 43, XXIII, 38.

An Aotrou LAMARCHE

Diveza eskob Kastel-Paol

Gwelet ez eus bet petra c'hoarvezas e Kemper goude maro an Aotrou Conen de Saint-Luc. En e leac'h, an elektourien a hanvas Expilly, heb aotre ar Pab. Expilly n'e ket hebken eskob Kemper oa, mes eskob ar Finister. Al lezen votet gant an Deputeed a verke e vije eun eskob hebken evit pep departamant.

Departamant ar Finister a yoa ennan al loden vrasa eus eskopti Kemper, eskopti Leon a bez, eul loden eus eskopti Treger, hag eun tamig eus eskopti Gwened.

Eskob Kastel n'oa ket maro c'hoaz. En e garg edo dre c'hras Doue hag Hon Tad Santel ar Pab, ha n'e ket eul lezen great gant Deputeed a e'helle lamet digantan ar gwir da c'houarn e eskopti.

An Aotrou Jean-François de Lamarche a yoa er mare-ze eskob e Kastel. Ganet er bloaz 1729 e maner Lezergue e parrez Ergué-Gabéric, e

kichen Kemper, oa bet da genta soudard kabiten oa e rejimant ar rouanez.

Da c'houde ec'h en em roas a Zoue hag e resevas an ursiou sakr. P'oa soudard, en doa great brezel da enebourien ar vro. Deuet da veza eskob en dezo da stourm, da fin e vuez, ouz enebourien ar relijion.

Expilly a yoa bet hanvet da eskob ar Finister er penn kenta a viz du 1790. Renerien an departamant a gawe dezo n'o doa nemet pedi an Aotrou de Lamarche da rei e zilez eus e garg evit lakat eskopti Leon dindan galloud Expilly. Mes eskob Kastel a anavezé e gatekiz ha n'en doa ket da zenti ouz an dud var draou a zelle ouz ar Pab hag an Iliz.

Kerkent ha m'oue great al lezennou fall enep gwiriou an Iliz, eskob Kastel en doa savet e vouez d'o c'houndaoni. Skrivet en doa d'e veleien evit diskouez dezo penaos ober hag o fedi da zalc'her mat endro d'o eskob.

D'an 22 a viz Here, beleien ha chaloned Leon a unanas o mouez gant hini o fastor evit en em glemm eus al lezen a roe taol ar maro da eskopti Leon hag a stage anezan ouz eskopti Kemper.

Renerien arrondissamant Montroulez a deuas urz dezo a berz an departamant da rei da anaout da eskob Kastel al lezen neves great divarben traou ar relijion er Franz. Var golo ar paperiou edo ar geriou-man : « D'an Aotrou de Lamarche, *gwechall* eskob Kastel. » An Aotrou'n eskob ne zigoras ket ar paperiou-ze hag o c'hasas endro da Vontroulez. « N'e ket *gwechall* hepken, mes hirio c'hoaz oun eskob Kastel, a skrive an Aotrou de Lamarche. Fazia rit, ma kav deoc'h n'oun mui eskob abaoe al lezen neves. An dud gant o lezennou n'int ket evit lamet e garg digant eun eskob... Gouzout a rit, en Iliz savet gant Jesus Krist ez eus unaniez etre ar gristenien hag an eskibien, etre an eskibien hag ar Pab, vikel Jesus Krist. M'en em zistagit diouz ho pastor lakeat en ho penn gant ar Pab, ma ne anavezit ket anezan, e torrit al liam ho talc'he en Iliz, emac'h er meaz eus an Iliz. Al lezen a lavar deoc'h n'eus mui eskopti ebet e Treger nag e Kastel. Evit-se, kaout a ra deoc'h eo kollet o galloud gant eskibien Treger ha Kastel ? Kaout a ra deoc'h en deus Jesus Krist karget Deputeed da c'houarn e Iliz ? Daoust ha lavaret en deus d'ar re-ze : « Ar pezh ho pezo liamet a vo liamet, ar pezh ho pezo diliamet a vo diliamet. » Kaout a ra deoc'h n'ho peus mui eskob ebet abalamour m'eo plijet gant an Deputeed ober al lezen-ze ?... Komz zo da henvet eun eskob neves e Kemper. Ma ne deu ket dezan e c'haloud aberz an Iliz, n'en dezo galloud ebet... Kaer o dezo an Deputeed ober lezennou, ne c'hellint ket dont a benn da c'houarn an Iliz. An eskibien ne lezint ket laerez ar

gwiriou zo bet roet gant Doue d'e Iliz ; ankounac'hat a rafento deveriou ma ne rafent ket pep tra evit difen ar gwiriou-ze... Goad Jesus Krist en deus lakeat an Iliz da ziouan goad ar verzerien en deus he lakeat da greski... Ato e vo kavet eskibien goest da skuill o goad evit difen an Iliz... Rak-se ta, ma teufec'h da lavaret d'in a berz al lezen neves n'oun mui eskob Kastel, ne c'hellan mui gouarn na diouall an denved fiziet ennon, me lavarfe deoc'h var eun : « an dud a raio al lezennou a garint ; mes ma z'eont enep lezen Doue, n'e ket ouz an dud, mes ouz Doue eo e ranker senti. Aman ez eus meneg eus ar relijion, ha n'e ket d'an denved eo da gomandi d'o fastor... An dud ne c'hellont netra var ar garg a zo roet d'in da gelen va denved ; ar garg-ze a zo stag ouz an ene... Great am eus va dever, lavaret am eus ar pezh a yoa red da lavaret. »

Renerien arrondissamant Montroulez a oue skoet o c'haloun gant lizer an Aotrou de Lamarche. Skriva rajont da Gemper da lavaret n'edont ket e poan da vont da Gastel da bedi an Aotrou'n eskob da zilezel e garg.

O velet kement-se, an departamant a roas urz da renerien arrondissamant Brest d'ober al labour ne blije ket da botred Montroulez.

Setu aman petra c'hourc'hemenne dezo an departamant :

- 1° rei da anaout da eskob Kastel ha d'ar chaloned al lezen neves votet gant an deputeed hag embannet gant ar roue ;
- 2° lavaret d'an Aotrou'n eskob en doa difen da jom en e garg, p'e gwir n'oa mui a eskopti e Kastel ;
- 3° goulenn digantan en em zizober eus an holl gwiriou en doa var madou an eskopti ;
- 4° difen ouz ar chaloned en em voda ;
- 5° rei urz dezo da ziskouez o faperiou leve, an ornamanchou hag al listri sakr.

Renerien Brest a zentas hag a gasas pevar den da Gastel d'ober al labour gourc'hemenet gant an departamant.

I. Uguen,
Superior Skolab 35me Visant
e Kemper.

Note pour les fêtes musicales de St-Vougay

(Septembre 1913)

Ceux qui désirent le succès vont bientôt se préoccuper du prochain concours. Le programme et l'organisation n'en sont pas encore fixés. Nous croyons cependant utile de faire, dès aujourd'hui, quelques remarques au sujet de ce qui s'est passé en 1912.

A. CHORALES.

Les deux sociétés à 4 voix mixtes ont fait preuve de qualités assez appréciables. Le plus grave reproche à leur faire est qu'elles ne se sont pas assez préoccupées des nuances, surtout l'une d'entre elles. De là, trop d'uniformité dans l'exécution.

Quant aux chorales à deux parties et à l'unisson, elles ont surtout péché par le manque d'ensemble et l'absence complète de nuances.

En général, tous les exécutants ont donné l'impression d'avoir beaucoup d'entrain. C'est une indication précieuse pour les directeurs des sociétés, qui feraient bien d'adapter une méthode de travail bien raisonnée, et d'inculquer de suite les notions du solfège aux groupes de chanteurs. Par là seulement ils arriveront à des résultats appréciables.

B. SOLISTES.

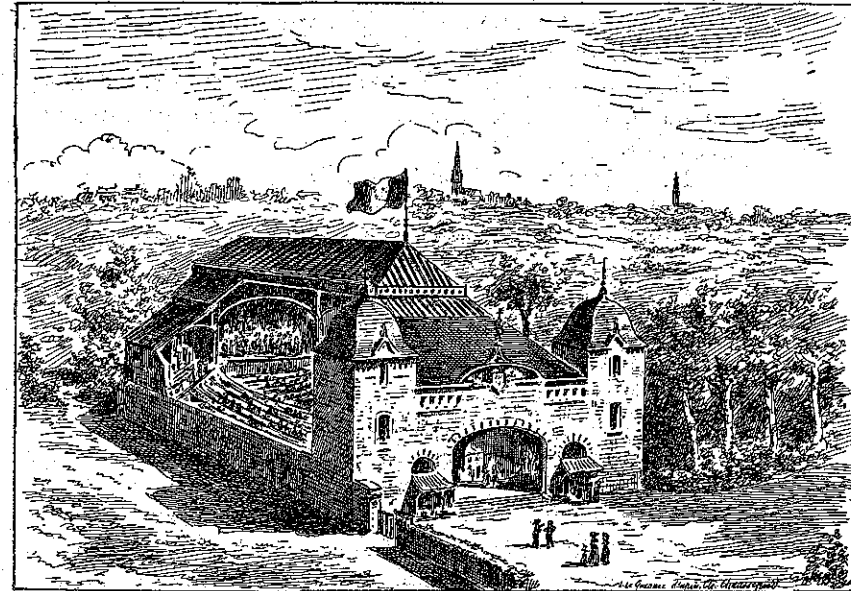
Certains solistes musiciens ont fait preuve de bonnes qualités d'interprétation. Le grand écueil a été la bonne prononciation.

Si nous parlons des autres solistes, chanteurs d'instinct, nous devons constater qu'ils n'ont répondu ni à notre appel ni à nos intentions.

Pour cette catégorie de solistes, nous ne pouvons être exigeants. Nous les désirons plus nombreux cette année. Ce que nous demandons surtout de leur part, c'est une chanson inédite. Il y en a suffisamment dans toutes les campagnes. Plusieurs chants sont très beaux et peu connus. Ils valent souvent bien plus que ceux déjà parus. Surtout qu'on n'aille pas nous fournir des adaptations. Dans certains patronages, on a la manie de traduire du français en breton, des chansons aussi stupides au point de vue littéraire qu'au point de vue musical. Il arrive que le peuple, aussi bien que les patronés, prennent le tout pour du breton authentique. On arrive ainsi à fausser le goût de tous. Si l'on n'a pas la ressource d'un beau chant comme on le désirerait, qu'on nous chante un beau cantique breton; qu'on nous fasse goûter la beauté de la mélodie et celle des paroles en comprenant ce que l'on dit, en le faisant saisir à d'autres, et ce sera déjà un grand et salutaire résultat. LE COMITÉ DE MUSIQUE.

Paperen da vont da heul FEIZ HA BREIZ.

Teatr brezonek Keryan

THÉÂTRE DE KERJEAN. — Plan de M. Chaussepied

Deiz kenta a viz Ebrel 1913.

BRETONED HA KENVROIZ KER,

Setu aze dirazoc'h, var baper, eur skeuden euz ar pezh a fell d'eomp sevel, en honor d'ar Brezoneg, e gwasked ar gwezh bras, var dachen Keryan.

Pedi hag aspedi a reomp kement hini a zo goest da grompen pegen talvoudus e c'hellfe beza eun henvelep pezh-labour, evit ar Vro, da rei d'eomp o frof, hervez o eaz, a galon vat, ha da lakât o mignoned hag o anaodegez da ober eveldo : an aluzen a zo pinvidik hag a deu abenn, gant an amzer, da ober traou kaer !

Bennoz Doue a vezo lavaret, dre skrid, da gement hini a zigaso eun aluzen bennak, n'eus fors pegen dister e c'hellfe beza.

I. a) Kement hini a zigaso eur skoed euz e c'hodel e unan, a vezo lakeat e hano, evit bloaz, var roll *Mignoned Bleun-Brug Keryan*.

b) Kement hini a zigaso 20 real, euz e c'hodel e unan, a vezo lakeat e hano, evit bloaz, var roll *Madoberourien Bleun-Brug Keryan*.

c) Kement hini a zigaso 100 lur a vezo lakeat ha miret e hano, da viken, var roll *Diazezourien Bleun-Brug Keryan*.

II. a) Kement hini en devezo ar vadelez da zestum eur skoed, en dro d'ezan, en devezo, en dizro, kartennou-post pe eul levrig brezonek bennak, d'e drugarekât euz ar hoan en devezo kemeret da ober e gest.

b) Kement hini a zestumo 20 lur en devezo, en dizro *Mouez ar Goad, pe Une ville bretonne sous la Révolution, Saint-Pol-de-Léon*.

c) Kement hini a zestumo 50 lur en devezo, en dizro, eur *Vuez ar Zent*, gant eur golo kaër.

d) Kement hini a zestumo 100 lur, en devezo peder daolen dudius hag e hano a vezo lakeat ha miret da viken, var roll *Diazezourien Bleun-Brug Keryan*.

Var ar aok eta, Mignoned ha kenvroiz ker, ma vô gwelet hag ar Vretoned a zo skanv awalc'h c'hoaz o diskouarn evit klevet mouez ar Vro pa deu, e toull o dor, da c'houlenn outo an aluzen.

G. DE KERMENGUY,
Rener *Bleun-Brug Keryan*.

J.-M. PERROT,
Sekretour *Bleun-Brug Keryan*,

ROLL AR PROFOU DESTUMET evit Teatr brezonek Keryan

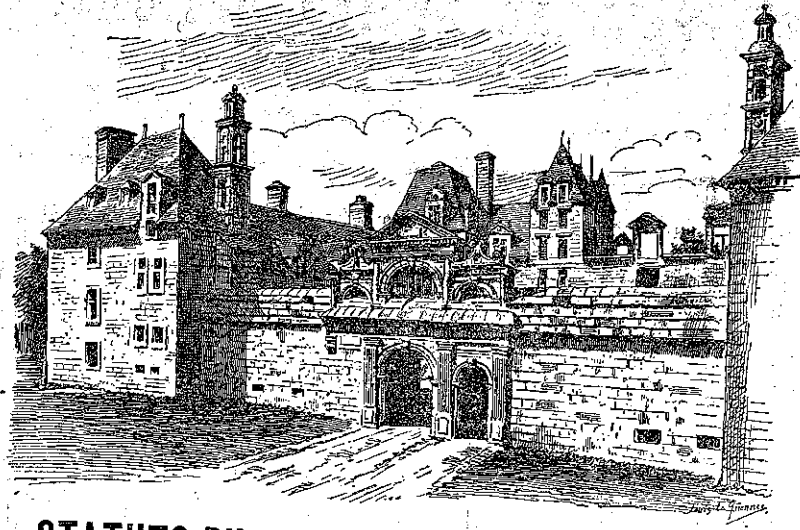
gant

euz a

HANOIOU AN DUD	Hanoioù o larrezioù	PROFOU A ROONT

Pedet oar da zigas an arc'hant, da heul an hanoioù, dre vandat pe dre dimbrjou,
d'an Aoutrou de Rodellec, Keradraon, par Ploune-
venter,
pe d'an A. L. Dujardin, docteur-medecin, Saint-Renan,
pe d'an A. Georgelin, 4, rue du Château, Brest.
pe d'an A. Perrot, Saint-Vougay, par Plouzévéde.

FEIZ HA BREIZ adalek miz maë a voulló rollou ar Profou
Skriva eta anezo freasa ma vezo gellet.

STATUTS DU « BLEUN-BRUG » DE KERJEAN

Article Premier. — Le « Bleun-Brug » de Kerjean a pour objet d'encourager les manifestations de la vie bretonne dans le triple domaine de la littérature, de l'art et de l'économie sociale. L'Association a son siège au domicile du Président.

Article II. — Elle est placée sous la haute direction de l'Évêque du diocèse et sous le patronage de certaines personnalités particulièrement connues pour leur attachement au pays breton.

Article III. — L'Œuvre comprend trois catégories de membres : des *fondateurs*, qui versent cent francs, une fois pour toutes ; — des *bienfaiteurs*, qui versent une cotisation annuelle de 5 francs ; — de simples *adhérents*, dont la cotisation est de 3 francs par an.

MEMBRES DU COMITÉ DIRECTEUR :

Président d'honneur : M. le Comte A. DE MUN ;

Président : M. le Comte DE KERMENGUY ;

Vice-Président : M. le Chanoine TREUSSIÉ ;
— M. JEAN-FRANÇOIS DANTEC ;

Trésorier : M. DE RODELLEC ;

Secrétaire : M. l'abbé PERROT ;

— M. JOSEPH OLLIVIER.

Prière d'envoyer les adhésions et les cotisations à M. DE RODELLEC, château de Keradraon, en Lanneufret, par Plouneventer.

Brest, imprimerie, 4, rue du Château,

E troïdellou Kemperle pe Nizon, treuz daou pe dri bark deus maner ar Genkiz, e oa o chom breman ez eus eun toullad mat a vloaveziou, eur vaouez koz a oa he hano Marianna ; an amezeien a rea anezi tintin Marianna ; ar vugale a lavare tintin Marianna an avalou ; bremaik me lavaro d'eoc'h perag. He ziik bihan ha koz a oa bet gwechall toët gant soul pe gant balan ; mes breman ne welet varnezan nemet douar ha bruzunachou ; er goanv pa deue barradou glao e kouezent a renkadou gant an dour ; e c'hellit kredi e rea glao en ti divezatoc'h eget er meaz ; en hanv avat an doen baour-ze a veze eun dudi he gwelet ; kement haden a goueze varni, digaset gant an avel pe gant al laboused, holl e tiouanent ; e kichen ar chiminal e oa eur bod balan melen aour hag en eun douez penn da benn an doen, bleuniou a bep seurt liou, bokedou an hanv, bleun koukou, bokedou leaz, bokedou an aman, roz-ki rustan, sklerig, louzou an tantad, ha neuze bochadou gwiniz, kerc'h, gwiniz du ; asa, netra ne vanke var di Marianna goz, nemed eun doen vat. Pa oa yaouankoc'h, ar baourez kêz koz, he deveze plijadur o sellet ouz an traou brao-ze ; mes breman ne wele mui gwall sklêr hag e tremene he amzer o lavaret he chapeled hag o sonjal er re a garie. Karet a rea he holl amezeien, mes eun dra hag unan a garie dreist peb tra var an douar : he gwezen avalou hag intron Maner ar Genkiz.

He gwezen avalou a vage anezi : bep bloaz e roe d'ezi

meur a gant lur frouez kaer a werze d'ar frouezerezed ha gant an arc'hant he deveze evito, e c'helle brao en em veva heb astenn he dourn da zen ebed. E c'hellit kredi, ne rea ket kalz a friko ; bara eiz, patatez, leaz, yod gwiniz du ; mes gant an dra-ze e oa eurus evel eur rouanez, ha lavaret a rea laouen : « Me ne vank netra din. »

Intron ar Genkiz a garie tost da vat kement hag he gwezen avalou ; an intron vat-man a roe d'ezi dilhad tomm da dremen ar goanv, pallenou da lakat var he gwele ; dont a rea aliez d'he gwelet hag e tigase d'ezi madigon, sukr kandi ha traou all a blij kement d'ar re goz evel d'ar vugale. Marianna a gonte d'he Intron he flijaduriou hag he foaniou. Setu eun dervez an intron a gavas he mignonez koz trist bras ; anat oa zoken he devoa gouelet : « Ha ! va intron vat, emezi, kerkent ha » ma oa deuet houman en ti, ma oufec'h pegement a » velkoni am euz-me ; er bloaz-man e varvin gant an » naon, pe e rankin mont da glask an aluzen ; ne welan » aval ebed em gwezen, ha koulskoude, sur oup, ez euz » bet bleun enni ! »

An Intron a ouie pell a ioa, n'oa ket a avalou e gwezen Marianna goz, mes e c'hellit kredi, ne d'ea ket d'hen lavaret d'ezi. Pa oa furmet ar frouez, e oa bet, kredabl eun nozvez reo, pe marteze ivez ar wezen a ioa re goz ha n'he devoa mui a nerz ; ar pez a zo sur, an avalou a veac'h furmet a ioa kouezet holl d'an douar ; an hini goz n'he devoa ket gwelet an dra-ze, ken fall oa he daoulagad ha breman pa oa deuet ar poent d'ezo da veza bras ha rus, kaer he devoa sellet né wele nemed deliou.

An Intron he devoue truez ouz ar gêzez koz ; lavaret a reaz d'ezi brao arabad oa en em jala, he devije avalou adarre er bloaz-man koulz pe welloc'h eget er bloaveziou all ; an deliou a ioa stank er vezen hag a vire outi marteze da welet an avalou ; ha neuze ne wele ket a bell hag ar wezen a ioa ken uhel. Marianna goz a gredas an Intron, rak sur oa ne lavare mörse a c'heier d'ezi ha beva reas dizoursi hag eurus o sonjal e c'hellje kaout bara adarre gant gwerz he avalou ha marteze zoken e chomje eur guchennik ganti da rei d'ar vugaligou a veze o kerc'het d'ezi he diankachou.

Setu e kreiz miz Gwengolo e oa eun nozveziad avel grenv ; pa zavas Marianna diouz ar mintin e oue souezet holl o welet eur grugel avalou var ar yeot dindan he gwezen : « Gwerc'hez Vari nag a avalou, ha re gaer 'ta ; biskoaz » n'int bet ker bras, na ker ruz ; an Itron aizo gwelloc'h » he daoulagat eget va re-me ; lavaret he devoa d'in sur » e roje an Aotrou Doue peadra d'in da veva adarre er » bloaz-man ! » Hag an hini goz a garge he zavancher ; meur a dro a rankas da ober ; ne daolas ket a evez ne oa ket an avalou-ze holl euz ar memez seurt ; en eur o destum avat e lavare he fater evit he gwezen avalou hag evit he Intron vat. Teir vintinvez dioc'htu e kavas avalou da zestum hag e lavare outi he-unan : « An Aotrou Doue zo mat ouzin o lakat va avalou da goueza o-unan, rak biken n'am bije gellet o disken pa ne welan mui sklear koulz lavaret. Marianna goz ne vankas ket a voued d'ezi : antron ar maner a gavas he avalou ker kaer ha ker mat, ma prenas anezo hag o faeas eur priz bras.

Abenn an hanv varlerc'h ar wezen avalou a ioa dizec'het gant ar gozni ; mes Marianna goz a ioa maro araok, hag evelse ne rankas ket astenn he dourn da c'houlema an aluzen.

Eun nebeud bloaveziou goudeze, Intron maner ar Genkiz a varvaz ivez ; an holl er vro a ouelas d'an hini a hanvent an Intron vat. E touez mevellienn ar maner e oa unan hag a ioa e servich an intron hag he zud abaoe e vugaleach ; ne reat anezan nemet Lan ar Maner ; ar mevel koz-ze eo a ieas da gemenn d'ann Aotrou Person oa maro e vestrez vat ; o daou e skuilhjont daelou puilh en eur gomz euz an hini a ioa bet Providans ar vro ha skoazel an dud ankeniet. Neuze eo e lavaras Lan d'an Aotrou Person deus peleac'h e oa deuet da Varianna goz, er bloavez diveza euz he buez kement a avalou hag avalou ken kaer d'an ampoent ma ne oa hini ebet en he gwezen : « An intron, emezan, evit na rankje ket ar gêzez koz goulema an aluzen evit beva, he devoa gourc'hemennet d'in-me dastum an avalou a vije kouezet e liorz ar maner ha distaga zoken deus ar gwez evit o c'has dindan gwezen Marianna goz, ha tri dervez, emezan, oun bet bep mintin, eur mevel all ha me, oc'h ober al labour-ze, araok ma vije den var zao, hag an Itron he deus goude

prenet an avalou-ze digant ar baourez a garié evel he mignonez.

An Aotrou Person a lavaras, an dour en e zaoulagad, ha Lan, pegen kaër e tle beza en nenv kurunen ar gristenez vat a ouie ober an aluzen en eun doare ken kaër ha gant kement a garantez kristen. Doue, heb mar ebet, en deus roët d'ezhi e varadoz hag a roio e vennoz d'ar re he deuz lezet var he lerc'h.

M.-A. ABGRALL.

Le résultat de la civilisation doit être d'assurer à tous un travail qui avec le nécessaire et le confortable donne à chacun sa part de joie, de consolation, de force, de liberté et d'amour. Tant que ce jour-là ne sera pas venu, le xxe siècle ne paraîtra guère supérieur au xe, car un temps où des millions d'individus sont condamnés à un travail abrutissant sous peine de mourir de faim est un temps de barbarie.

Mgr SPALDING.

An Eal hag an Ene ⁽¹⁾

I

Eun deiz, p'edon o pedi harz an aoter
Eun eal skedus a nijas davedon :
« Oh ! emezan, ma welfec'h c'houi ar sklerder
» A darz bepred diouz tal Doue varnon ! »
Me respountas : « Mar e kavit ho tudi
» O c'hournijal e sklerijen Doue
» Goût a rit-hu pegen dous eo an Hosti
» A garante ? » (ter).

DISKAN :

« Doue zo kaër, Doue zo karantezus :
» Savomp eta hor moueziou d'her meuli !
» D'in-me an nenv ! — D'in-me Jezuz en Hosti !
» Oh ! nag hon daou-ni a zo eurus ! »

II

« Ouzoc'h Jezuz dindan spesou ar bara
» A guz e gorf hag e zivinite ;
» Er baradoz m'her gwel dalc'h mat o para
» En e holl sked a zen hag a Zoue.

(1) Divar *l'Ange et l'Âme*. Evit kana mat ar c'hantik-man, e ranker gou-
ienn an ton roët d'ezan gant an Tad Garin S. M., a vez kavet da brena
evit 6 real e ti Haton, 35, rue Bonaparte, Paris.

Me lavaras : « Dirazoc'h-hu Hor Zalver
 » En em ziskouez kaer meurbed var e dron ;
 » Mes n'ho peus ket an henor d'hen digemer
 » En ho kalon. »

III

« Mes alies c'houi'ra-vel ar mab prodik
 » Hag a rank trumm skuilha daëlou c'houero ;
 » Hor stad d'eomp-ni ne d'eo ket ken reuzeudik
 » Rak gant Doue da viken ni jomo. »
 Respont a ris : « Siouas ! ni bec'h avechou
 » Hag a zilez an tad an tenera ;
 » Mes, d'an distro, nag i zo dous an daëlou
 » Skuillet ama ! »

IV

Neuze an eal a zipakas e eskel
 Hag o sellet etrezek an nenvou,
 « Sav, emezan, d'an eurusted eternal
 » Lez ar bed-man, an noz, hag an daëlou ! »
 Ha me neuze : « O mignon karantezuz
 » Va esperans eo gwelet va C'hrouer ;
 » Mes, da c'hedal, me a en em gav eurus
 » Tost d'an Aoter. »

J.-M. D.

IMPRIMATUR :
 Kemper, d'an deiz 1^a a viz Gouere 1912,
 A. COGNEAU,
 V. G.

An doken ? Henez eo klenved ar Vretoned a vez klevet eleiz o lavaret. — Ya da ! ar c'hlenved-ze n'eo ket muioc'h klenved ar Vretoned eget n'eo klenved ar C'hal-laoued ; ar c'hlenved-ze eo klenved ar vugale, dre an holl broiou.

Koulskoude, kregi a ra peurliesia er vugale baour, loudour ha laouok.

Klenvejou a zo ha ne grogont ket diou wech er memez den ; gant an doken ne c'hoarvez ket evelse, hag eur c'hlenved spegus eo. Ar peza zo goasoc'h c'hoaz.

Eun amprevan bihan, eur mikrob, eo a ro an doken. P'en em gav gant ar c'hroc'hen, ec'h en em laka d'e doulla ; dioc'htu e sav pikou rus a deu da greski gant an dour a vez enno ; ar pikou rus-ze a ro debron ; an debron a laka ar vugale d'en em skrabat gant o ivinou louz ; an dour a zired hag e plas ar pikou ruz e sav troussklennou.

Holl ho peuz gwelet an dra-ze.

Ar c'hlenved a c'hell padout eiz dez, pemzek dez, eur miz hag ousspenn. Ar bleo, ar penn, ar muzellou, adrenv an diskouarn, setu al leac'hioù ma weler an doken enno aliesia. Awechou ivez e krog en daouarn hag en treid.

Mez bezit dinec'h, mammou keiz, an doken ne gouez ket er stomog, nag er bouzellou, nag er galon, ken aliez ha ma kav d'eoc'h. Bemdez e klevan unan pe unan ac'hanoc'h o lavaret : « Henez ar c'hrouadur-ze a zo kouezet » an doken en e vouzellou. » — « Kollet am euz va fôtr » bihan, gant an doken a ioa eat en e empenn ! » Kement-ze n'eo ket gwir. An doken eo klenved ar c'hroc'hen ha netra ken. An doken eo klenved an diaveaz ha nan klenved an diabarz.

Petra da ober ouz an doken ?

Kempenn mat pennou ar vugale ; delc'her anezo dibi-kouz ; goalc'hi d'ezo o daouarn, ivinou hag all. Lakât dour var an tan da virvi, eun tamm lien ebarz ; lezel anezo da yena eun tammik ha lakât al lien klouar c'hoaz, var an doken, eur pennad ; a bouez ober an dra-ze, bep div heur, an troussklennou a zistago hag a gouezo.

Ma'z int stag mat ha doun, ma teuont da zistira, eo gwelloc'h goulenñ kuzul.ouz. ar medisin, rag an doken a zo awechou danjerus evit an daoulagad, ar fri hag an diskouarn.

Lod a gred c'hoaz eo an doken ar goad fall o tont euz ar c'horf; fasia a reont an doken a ra muioc'h a zroug eget a vad d'ar goad. Ezom a zo eta da gredat ar vugale a zo klanv gant an doken, rag ar vugale-ze o deus eur goad dourek; n'int na krenv, na yec'hedus awalc'h : nerz a vank d'ezo.

AR MEDESIN.

D'an Aotrou S. G. — Bennoz Doue evit ho lizer. Ho kuzulioù a vezo moulet amañ rag fur int ha kalz lennerien a denno talvoudegezh anezo. Bennoz Doue d'eoc'h ivez dre ma n'ho peuz ket bet a aouñ d'o skriva d'in. Kalz a zo hag o deuz c'hoant da ober eveldoc'h ha ne gredont ket. Damant o deus marteze d'ar pemp gwennegad timbrou a c'houlennen outo beteg-hen. Mat! N'eo ket da d'ezo en em jala gant an dra-ze ken. Hiviziken *kuzulioù ar medisin* e Feiz ha Breiz ne goustint netra 'n holl. Goulenñ a rear hebken eun timbra zaou wenneg digant ar re o deuz c'hoant e vefe kaset ar respont d'ezo var eün, dre lizer ha dre bost.

Ar vugale a gollo eun nebeud prizioù, ha netra ken !

Evit kaout kuzulioù ar medisin, grit ho koulenn dre skrid nag adresit ho lizer evelhen : M. le Rédacteur de la Poste médicale, *Feiz ha Breiz*, Saint-Vougay. A. M.

Teatr brezonek Keryan

GWENNEG AR VRO

Marc'had nao bloaz a zo abaoe m'eo bet savet. Emgleo ar Bleun-Brug e kastel Keryan (1). Meur a hini euz ar re a ioa o rei an dourn d'e groui a zo tremenet abaoe; doare ar bed eo, ar re a vez oc'h hada e kreiz ar goanv ne jomont ket holl da eosti pa deus an hanv; re all a zigouez da gemeret o flas, hag en doare-ze al labour boulec'het a ya var araok, evelato !

Ar re a zo e penn ar *Bleun-Brug* a zo Bretoned; ganet int e Breiz-Izel; komz a reont brezoneg; karet a reont o bro hag ioul o deuz da viret ha da nevezi evit ar re a deuo var o lerc'h ar c'horf hag an ene krouet d'ezi ken kaer gant Doue hag ar Zent koz. Gwelet a reont sklear eo ar brezoneg an hini a ra dreist holl buez ar Vro-man !

Ma teufe da zével an deiz-ma ne vefe ket komzet ken, Breiz a vije great ganti! hag abalamour da-ze o deus great al le d'e zifenn, d'e wellat ha d'e skigna, edoug o buez, euz holl galloud o spered hag euz holl nerz o c'halon. Savet o deuz eur gouel en e honor, a vod bep bloaz gwella mignoned, gwella kanerien ha gwella c'hoarierien Breiz-Izel; hanvet o deuz anezan *Gouel ar Bleun-Brug* evit rei da anaout e tle peb hini en em staga ouz e vro, n'euz fors peger paour e c'hellfeb eza, evel m'en em stag ar Brug ouz an douar a vag o grizioù; ober a reont anezan *var ar meaz ha var ar pemdez* abalamour d'ezo da welet gwelloc'h pegement a Vretoned a zo c'hoaz skanv awalc'h o diskouarn da glevet mouez

(1) *Emgleo ar Bleun-Brug* a zo bet anavezet ha kavet mat gant ar C'houarnamant dre an embann-man great er *Journal Officiel* d'an deiz kenta a viz here 1912.

— 30 Aout 1912 — Association du Bleun-Brug de Kerjean. Objet : encourager les manifestations de la vie bretonne en littérature, art, économie sociale. Siège : Manoir de Kermengry en Cléder (Finistère).

ar Vro ouz o gervel. Ar goueliou great e kear hag ar goueliou great da zul a zo dies gouzout mat awalh niver ar re a zo deuet d'o darempredi a wir galon. Mont a rear e kear ha redet a rear da zul, evit aveli ar penn, gwelet ha beza gwelet, heb digarez all ebed ken, alies. Evit eun dra great var ar meaz ha var ar pemdez, n'eo ket-henvel!¹

Beteg-hen zoken, Gouel ar Bleun-Brug a veze great er meaz,

E kreiz an dachen
Moger ebed en dro d'ezan,
Hag evit toen
N'oa 'met bolz sklerius an nenvou
Pe ar gwez, pe ar c'hoabrennou! (1)

Mes gant an amzer, oar deuet da welet n'oat ket evit mont ken en dro, en doare-ze! Evel a lavare an Aotrou A. de Mun, d'an 12 a viz gwengolo diveza, a zo gwir : *Eun dra bennak a zigouez bep bloaz da ober gaou ouz ar gouel, pe ar glao, pe an avel, pe an heol re domm!* Eleiz a deu a bell, hag o veza ma n'ema ket ar skinier var ziri-bign, n'o devez gwelet na klevet netra... Red eo d'emp eta, n'eus ket da lavaret nan, sevel, ar c'henta ar gwella, eun disc'haven da C'houel ar Bleun-Brug; evit ober ar pezh labour-ze e rankomp en em erbedi ouz hor c'henvroiz hag ouz mignoned ar Vretoned, rag n'ema ket an aour ganeomp var ar raden; ni a zo paour, mes an aluzen a zo pinvidik ha pa vez eleiz o rei an dourn an eil d'egile, e rear traou burzudus ha den ne vez er gwask.

* * *

Meur a hini marteze o lenn ar pezh a zo diaraok, o devezo lavaret enno o-unan : « *An dra-man ne zell ket ouzin!* » Fazia reont : ar pezh a skrivan aman a zell ouz kement hini a zo bet luskellet e doug e vugaleach var barlen eur vamm vreizad : holl, paour ha pinvidik e tlefent rei o gwennege; ar profou distera a vezo digemeret gant laouenedigez. Evelato, o veza m'ema Keryan e kreiz Bro Leon, an dra-man a zell ouz Leoniz, na petra 'ta, muioc'h eget ouz ar Vretoned all.

* * *

Den yaouank, hag a lenn va skrid, ouzit-te dreist-holl eo am euz c'hoant d'en em erbedi, ouz ar gwenneien a roi te, eo e vezo sellet ar muia, rag te eo a vez c'hoant da welet o rei an dourn da gement a glasker sevel. Me oar 'vat n'az peuz ket kement-se a eaz; n'eus forz, selaou

(1) Ti Kaniri Breiz E. BERTHOU.

mouez ar Vro a gleves evit ar wech kenta marteze o c'houenn an aluzen e tal da zor; brokuz e veze pa vez meneg euz traou ar Feiz, gra ivez eta eun draik bennak evit harpa traou Breiz, rag ar re-ze ken nebeud, daoust pegement a ezom a zo e chomfent en o sav, a gouezo, heb mar ebed, nemed skoazel a rofes d'ezo, ha ne z aint ket var well nemed poania a rafes ganto (1).

N'out ket pinvidik ! nan ! ho n'eo ket eur pec'het evi-dout ober eur c'horniad, eva eur banne, kemeret eun tam plijadur deread; m'her goar, ha koulskoude e livirin e foranes meur a wenneg a gleiz hag a zeou, heb sellet hag heb ezom. Bez kempenn eta, en han Doue var da arc'hant; laka eur gwennege bennak bep an amzer a gostez; *gwenneien ar vro*, e vezint; digas a ri anezo da Geryan, ha ganto e vo savet eno e skeud ar c'hastel bras a viro relegou ar vro goz, eun teatr kaer a lakaio da zevel var ar vro da zont, sklerijen da vale, heb fazia, var roudou ar vro dremenet.

Meur a hini a lavar d'in, out re skanv-benn, ne zelaoui ket a c'hanon, ha n'eus netra da chortoz diganez ! N'am eus ket kredet lavarou an dud-ze; dek vloaz a zo e vevan en da zerr; komzet am euz ouzit alies, preder am euz kemeret ganez; en em skuiza am euz great abalamour d'it, ankeniet oun bet var da zikour; c'hoanteat am euz laouennat hent da vuez; anaout a ran ac'hanout; a dreuz da zaoulagad e lennan e goueled da ene : *fizianz am euz ennout!*

Lavaret a ran zoken ne vezo ket savet biken teatr Keryan en e zav nemed diazeza a rafes anezan. Dont a vezo gellet var da zikour, mes te eo a ranko lakat ar mean kenta ! (2) J.-M. PERROT.

(1) Dieu a mis dans la jeunesse tout ce qui fait les grandes choses : l'enthousiasme, la force et la générosité ! Elle est dans une nation comme la sève qui parcourt les rameaux d'un grand arbre et qui porte aux extrémités l'épanouissement d'une verdure toujours renaissante en même temps qu'elle conserve au tronc la vigueur et la fécondité : les œuvres où elle n'entre point sont frappées de stérilité et celles d'où elle s'est retirée se dessèchent et s'en vont en poussière.
A. DE MUN.

(2) Hag evit kement-se n'eus ken da ober nemed kas ar profou pe d'an Aotrou de Rodellec, maner Keradraon, e Lanneuffret pe d'an Aotrou Dujardin, Doktor-medesin e Lokournan, pe d'an Aotrou Georgelin, 4, ru ar C'hastel, e Brest, pe d'an Aotrou Perrot, e Sant-Nouga, dre Blouzevede.

Roll an aluzennoù a vezo embannet, bep miz, e *Feiz ha Breiz*, adalek miz maé.

KELEIER AR MIZ

Brezel a zo ! Brezel a vô, ne glever ken etouez an dud.

Brezel a zo ! An holl her goar. Lavaret a reamp ama er miz diveza ez euz brezel er ponn all d'an Europ, etre an Turki hag e amezeien. N'eo ket echu c'hoaz, hag an Turki a goll atao. Peur e teuint d'en em glevet ? N'eo ket eaz gouzout, daoust ma klask ar re all rei kenteliou fur d'an diou gostezenn.

Brezel a vô ! Lavaret a reamp ive, miz 'so, e c'helle ar brezel dont d'euz du-ze beteg ama. Lod ac'hanoc'h, a glevan lavaret, a zao o diou skoaz, a ej o fenn : « Oh ! emezo, pell ema c'hoaz. »

Tud hervelet eo ar re-ze, d'am zonz-me. Traou zo ha ne c'heller morse fiziout var netra ganto : an amzer hag ar brezel zo etouez an traou-ze. An amzer : hirio da greisdeiz, e oa tom an heol, « amzer v Rao da bourmen evit goueliou Pask », eme an dud. Me a yeaz d'ar gousperou, gant va zok-kolo : « goudeze, emeve, e vo dao din ober eur marvailh gant lennerien Feiz ha Breiz. » Ha setu bremaig dioc'htu, n'oa ket c'hoaz ouspenn peder heur, pa oan o kregi-em fluenn evit skriva d'eoc'h, e tirollas eur pil dour, ha tarziou kurun. Amzer v Rao... ia, da veza kaillaret. — Ar brezel, egiz gant an arne, a ziroll pa zonzjer an nebeuta. Ha neuze, e peleac'h ho peuz-c'houi morse gwelet moged eb na ve tam tan ? Pe c'hoaz, pa glever gwellat ar filc'hier, daoust ha ne ket sin eo pred trouc'ha ar foen ? Kleyit ha gwelit : abaoue Napoleon koz, morse dre an Europ a-bez n'euz bet kement a drouz armou.

Ar Rusi hag an Aotrich a lavar d'o zoudarded staga o sac'h d'euz o c'hein. An Allmagn ha Bro-Zaoz ne baouezont d'ober listri a vrezel : « Kea var gorf da roched, mar kerez, eme ar Saoz d'ar Prussian, ha labour noz-deiz ma peuz c'hoant. Kaer az pezo, euz a c'hwec'h lestr vo great duze, me zo barreg d'ober deg. » A bep tu ne glever ken hano.

E kement leac'h ma labourer an houarn, ne rear gantan nemed mekanikou da vac'hagna ha da zistruja tud. It var ho taoulin, selaouit, o tiousskouarn tost d'an douar, ha ne glevoc'h, dre ar broiou, nemed trouz ar c'hanoliou o roull var an hent-chou. Ar memez micher ne rear ken e peb leac'h. Dispignauz eo, ar vicher-ze. An holl ne c'hellint ket herzel. Eun devez a denio, unan bennag a zanto skanv e c'hodell ; koll a rei e benn ; trei a rei, ha distrei ; heb e zonzjal, e valeo var dreid unan bennag ;

heman skoio ; ar re all, deuet da zellet, a vo kaozeet divalo outo ; hag e savo kannou.

Hag ar Frans, petra 'ra epad an amzer-ze ? Va Doue, petra 'raffe ? Anavezet em euz bet gwechall eur martolod koz — maro eo brema, Doue r'her pardouno — hag a yoa bet er brezel e Solferino, hag en Indo-Chine. Er vro-ma, e oa bet tost d'ezan beza lac'het : « Etouez va c'hamaraded, emezan, ez oa eur Prussian hag a oa eun den ter. Pa yea droug ennan, e tiskare unan ac'hanomp, e tape krog en e dreid, hag e stroppe ar re all gantan evel gant eur vaz-kloued. Eun devez, e klaskaz va diskar evit servichout da vaz. Mez me a c'hellaz rei douar d'ezan, a grogaz en e zivesker, e stlejaz anezan beteg eur ster a oa eno, hag a stlapaz anezan en dour. Eno e chomaz da veuzi, kaer en devoa fringal, ar re all ne ouient ket lavaret bennoz awalc'h din. »

Beza prest da rei lamm d'ar Brussianed, setu aze kevridi kement hini ac'hanomp a zo gwelloc'h gantan beza kiger eged beza leue. Rag, petra fell d'eoc'h, pe c'houi vo kontant pe ne vefoc'h ket, ar Brussianed zo enebourien d'eomp, ha ne glaskont nemed hor flastra dindan o zreid. Ne baouezont da greski niver o soudarded. Atao emaint o tastum gwenneien evit sevel armeou nevez, hag eur c'halz euz ar re-ma a vez bodet en Alsas hag el Lorren, an diou vro kemeret ganto divar hor c'houst-ni. Eaz eo gouzout petra 've micher ar zoudarded-se ma saffe brezel, hag an impalaer e-unan ne da ket a dreg hor c'hein d'hel lavaret d'eomp.

Er Frans, ar re zo e penn ar vro, ne glaskont peurvuia nemed tremen euz an dud, ha beza deuet mad. Brema 'z euz eiz vloaz, int-i a zigasaz al lezenn zaou vloaz. An dra-ze a blijaz d'an dud, rag ar zoudarded a skuiz buan er zervich, hag aliez e vez ezom anezo er gear. Mez an dud a vicher a velaz e vechet re ver en doare-ze ma savje brezel. An Allmagn, emezo, ma ve diskleriet brezel hirio, a c'hellfe kaout, a benn varc'hoaz vintin, seiz pe eiz kant mil den prest da vale.

Er Frans, ne ve ket kavet kalz ouspenn an anter anezo. Ar c'helou-ze a lakeaz spount etouez an dud, miz 'so. An trizég-jeneral kenta zo er vro, galvet gant presidant ar Republik da lavaret o aviz, a respountaz holl en eur vouez ne c'helljemp beza barrek da stourm nemed gant tri bloaz soudard evit an holl. N'eo ket deuet al lezenn nevez c'hoaz, mez var ar starn ema, evel ma lavar ar guyaderien, ha me gred e vo votet heb dale :

ar bôtred yaouang a yelo er bloaz-ma a rei tri bloaz, hag ar re o deuz gret bloaz pe zaou, a c'hellfe ober eur bloaz muioç'h ; n'eo ket lavaret e teuffe den ebed d'ar gear goude an east.

Start e vo kavet plega d'al lezenn-ze. An dud divar ar meaz hag ar vicherourien a vez aliez ezom anezo er gear da gas al labour en dro pe da c'hounid bara d'o zud ; ar re zo var ar studi a vo gwall dale evito chom tri bloaz heb digeri leor all ebed nemed an « théorie » ; koustuz e vo beva tri bloaveziad soudarded : hano zo da zispign evit-se 500 million a beziou pevar real. Ha sonjet o peuz pegement eo an dra-ze, 500 million ? Peadra da baea ped mevel a gant skoed ? Muioç'h eged na zo a dud en eskopti Kemper hag en hini Gwened assamblez ! Leac'h vo eta da c'hina ; mez, d'am zonz-me, eo red e ve votet al lezenn, ma n'euz ket a c'hoant da welet hor bro diskaret d'an traon. Gwir eo, en Allmagn ne reer nemed daou vloaz, da vihana ar re var droad ; mez gant an dra-ze, e vezint c'hoaz barrekoc'h egedomp-ni gant tri bloaz, rag duze ez euz kalz muioç'h a-vugale etouez an dud. Er bloaz 1870, ar Frans hag an Allmagn a oa var nebeud a dra kement ha kement a dud enno ; hirio, goude daou-ugent vloaz, ar Frans n'eo ket kresket he zud, hag en Allmagn int kresket ouspenn eun drederen ; er Frans ez euz eiz gwech ha daou-ugent kement a dud hag er Finister, hag en Allmagn pevar ugent gwech. Er Frans, evit kreski niver ar zoudarded, e rankor kemeret an holl, mad ha fall, koulz lavaret. En Allmagn, en eur zibab ar re vella, e vô c'hoaz awalç'h.

Souezet e chomit ? Petra livirin-me d'eoc'h ? Ne fell ket mui d'an dud, en hor bro-ni, kemeret poan da zevel bugale : ar gilvizien a rank ober aliesoc'h a arched eged a gavel. Tachennou zo dre ar vro ha ne vo dizale den ebed d'o labourat. Eskopti Verdun (eur vro anavezét gant kalz ac'hanoc'h), a zo 86 mil den nebeutoc'h ennan brema eged anter-kant vloaz zo, hag e kalz leac'hiou all eo ar memez tra. Beva zo c'hoant d'ober egiz ma ne ve reolenn ebed merket gant Doue. Daoust ha Doue ne deuo ket d'hor punissa en eul lezel ac'hanomp da veza flastret gant eur hoblad tud hag a gresk bepred ?

Ne jom ganec'h nemed eun dra d'ober, tadou ha mammou a Frans : roit ho pôtrede da zifenn ar vro, ha labourit hoc'h unan er gear epad tri bloaz, ma ne fell ket d'eoc'h e ve hor bro gounezet a bez gant ar Brussianed, ha ma n'ho peuz ket a c'hoant da veza eb dale mevelien a zindan bugale an dud a zo bet ken digernez e kenver ho tadou er bloaz 1870.

LE PAYSAN.

Eun tam kouez var ar bôtred iaouank

Jamez ne z'oun bet souezetoc'h eged o tigeri al liziri a zigase d'in respontchou d'ar goulennoù em boa great divar ben pôtrede yaouank ar vro. Edon o c'hortoz respontchou ; hag am euz bet eur guchen vad anezo ; mez n'eo ket digant ar re edon o c'hortoz int denet d'in : edon o c'hortoz ar bôtred o-unan da ober o c'hovesion ; an diaoul mut, kredabl, en deuz seized o zeod ; neubeud a respontchou a meuz bet digantho. Mez ne glemman ket evet kement-se ; rak ma n'eo ket bet evit c'hoaz stank ar respontchou gant ar bôtred, gant re all int bet stankoc'h, hag a zo kals-guelloc'h. Gant piou, eme c'hui, a meuz-me bet eta kement-ze a respontchou ? Gant piou, nemed gant ar merc'hed, na petra ta !

A goude eur pennad souez, oun deuet da gompren eo reson e vefe deuet ar merc'hed d'am sikour da ziroestla ar guden kentoc'h eget ar bôtred ; primoc'h spered, lem-moc'h lagad, ha dreist oll gwelloc'h teod a zo d'hor c'hoarezed eged deomp-ni, pôtrede keiz.

N'euz ket da lavaret : n'omp ket evito ; fors euz a betra e reer kaoz etrezomp, ar ger kenta a vezo atô dezho, an hini diveza a vo ivez : Eva a ouie petra a rea pa reaz da Adam lounka an aval : chomet au tam a dreuz e gour-lanchen ar goaz da stanka an hent d'ar respontchou ; ac eo brao d'ezi dont a ben anezan a daoliou teod, fors divar-benn petra e vezo ar gaoz.

Pa vezo ar gaoz var ar bôtred yaouank, e c'hiz ganeomp-ni hirio, e vezo easoc'h d'ezo c'hoaz kaout o zeod evit respont arok ar bôtred : ha n'eo ket eur rebech a ran dezo var gement-man nemed o meuli ne rin : rak ne reont nemed o dever oc'h evesaat piz euz doareou ar bôtred yaouank da anaout kouls ar plegou mad ac ar plegou fall enno : rak d'ar plac'h keaz e vô ar goasa ma teu da goueza fall, dre faot digeri he daoulagad.

Evit ar re o deuz respountet d'in ne vezint ket tizet dre faot digeri o daoulagad ; sklear o deuz gwelet, ha freaz o deus displeget ar plegou mad kouls ac ar re fall euz o c'henvroid.

Kanêrezed dispar a rankont beza evit gellout dispaka ker brao eur seurt bern dillad fank, ha lavaret penaoz en em gemeret evit ober eur c'hoez a zoare varno !

Pa vezo deuet c'hoaz d'in eun neubeud respontchou, e reizin anezo holl, da ober, ar braoa ma hellin, enn daolen a hello yaouankiz Breiz anaout enni ho foltred.

Dioc'htu e livirin an darnvuia euz ar respontchou a zo evit deskuilh ar feiz kristen re zister etouez ar baotred iaouank ; sklear ho peuz gwelet ; neuz nemed feiz start

ha buez kristen birvidik da vouga prened an ioufou fall a e'hourdrouz koll yaouankiz Breiz ken yac'h e'hoaz beteg hen.

Digasit eta adarre respontchou, ha muia ma c'helloc'h !

Ne meuz ket ezom da lavaret deoc'h ne zeskuilhin hano hini ebed euz ar re a skrivo d'in ; n'eo ket red zoken d'eoc'h lakat hoc'h hano e traon ho lizer, m'ho peuz aoun da veza anavezet ganen.

Digasit ato ho respontchou d'an Aotrou Lan d'Helo, 4, rue du Château, Brest.

Respontchou Divinadennou miz Meurz

I. : Daou. — II : Ar gador. — III : Ar boutou prenn. — IV : 1 + 3 + 5 + 8 + 9 = 26 + 74 = 100. — V : 32.

Ken enk eo ar plas a jom ganeomp ma n'omp ket evit rei hanotou ar re o deus kavet divinadennou miz meurz : moulllet e vezint hebken er miz a zeu, heb mank ebed avat neuze.

Lennit mat an dra-man : o veza ma 'z ear da Lourd e miz even, er bloaz-man, e klozimp konkour an divinadennou e miz mañ ! N'eus nemed respontchou diou wech eta da zigas ken !

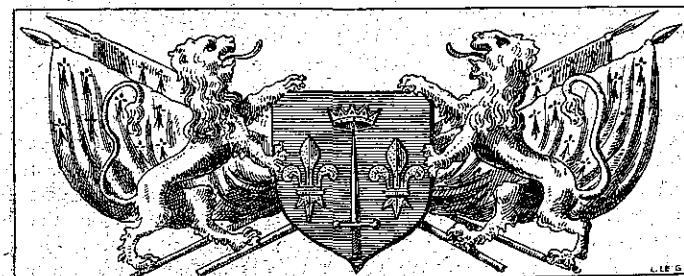
Divinadennou miz Ebrel

- I. — Eur potrik bihan reud leun e gorf a neud.
5 p. ar r. *Digaset gant Y. Gourmelon, euz a Loc-Maria.*
- II. — Eun dra hag a red muioc'h pa vez torret e c'har ?
5 p. ar r. *Digaset gant tri boñr yaouank euz Taule.*
- III. — Livirit petra rear pa vezer skuiz, gant eur ger hag a c'heller da lenn kenkoulz euz a gleiz da ziou hag euz a ziou da gleiz.
10 p. ar r. *Digaset gant Potred Mespaul.*
- IV. — Penôz ober evit laza ugent kilhog e pemp dervez ha laza eun niveren dispar bemdez ?
15 p. ar r. *Digaset gant Jean Riou euz a Rosnoen.*
- V. — Unan am euz
unan en deuz
an daou a deuz
An daou zo tri
c'hellit kredi.
Livirit an dra-ze e brezonek sklêroc'h !
15 p. ar r. *Digaset gant L. D. Lokournan.*

Digas ar respontchou hag an divinadennou nevez a gavet ha n'int ket bet moulllet c'hoaz, da « Rener Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemsek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakat eun timbr a zaou loenneg euz golo al lizer.

Feiz ha Breiz

Kannad Mizek ar Vretoned

Jeanne d'Arc et les Bretons

Le nom de la Bienheureuse Jeanne d'Arc est des plus populaires en Bretagne, où les croyants vénèrent la vierge inspirée de Dieu, élevée par son Vicaire sur les autels, et où les indifférents eux-mêmes s'inclinent avec respect devant celle qui releva la fierté nationale et bota hors l'envahisseur.

Nous nous sommes attaché, dans la présente étude, à noter, parmi la quantité de Bretons que comptait l'armée de Charles VII, les noms des enfants du pays de Morlaix qui ont été en rapport avec Jeanne d'Arc, qui ont coopéré avec elle au grand-cœur du salut de la France, qui, durant sa magnifique et si rapide épopée, ont pu voir sa bannière flotter sur les bastilles anglaises d'Orléans, dans la glorieuse poussière de Patay, sous les voûtes vibrantes de la cathédrale de Reims.

Notre liste est certes incomplète, peut-être même contient-elle des erreurs d'attribution, mais malgré tout, nous sommes fiers de pouvoir saluer tant de compatriotes dans les rangs que la Pucelle mena à la victoire, qu'elle enflamma d'une telle ardeur que même après sa condamnation par un tribunal inique où, Dieu merci, ne siégeait pas un seul Breton, après son martyre sur le bûcher de Rouen, le relèvement et la délivrance du pays se poursuivirent sans arrêt jusqu'à l'expulsion définitive des ennemis d'Outre-Manche.

Du jour où du Guesclin entraîna ses Bretons au service du roi Charles V, ils ne cessèrent plus de quitter le duché pour aller satisfaire en France leurs instincts batailleurs et leur soif d'aventures. A la suite de Jean de Penthièvre, de Jean de Rieux, d'Ollivier et de Tanneguy du Ghastel — deux léonards nés au château de Trémazan, en Landunvez, — nombre de

Bretons s'en furent guerroyer contre les Anglais, autour de Paris, dans le Limousin et le Périgord.

C'est surtout près d'Arthur de Richemont, frère du duc Jean V, et dont le grand nom trop oublié, dit M. du Cleuziou, domine, à côté de celui de Jeanne d'Arc, l'histoire de la dernière période de la guerre de Cent Ans, que les écuyers et les chevaliers de Bretagne se rencontrent nombreux. Les rôles de *montres* ou revues des compagnies soldées par le roi, publiés d'ans les *Preuves* de l'histoire de Bretagne de dom Lobineau et d'om Morice, nous apprennent le nom de ces vaillants qui, peu d'années après, devaient combattre avec la Pucelle à Orléans, à Beaugenci, à Patay, en bien d'autres rencontres. Les montres faites en 1416 des troupes qui ouvraient sous le commandement de Tanneguy du Chastel, grand prévôt de Paris et partisan inébranlable du dauphin (plus tard Charles VII) mentionnent plusieurs enfants de Morlaix et des environs. Entre les douze écuyers de Robert de Trémédern, chevalier banneret, de la paroisse de Guimaëc, où se voient encore les ruines de son château, on remarque Guillaume, Guyon et Jehan Denis, de Saint-Thégonnec, Jehan Guichoux, de Carantec, Hervé Kerouent, de Saint-Pol-de-Léon, Richard Le Moine, de Plougoulm (ou de Guissény), Jehan et Yvon Coetquelfen, de Plougourvest, enfin Yvon et Pierre Barvet, d'une vieille famille paysanne de Plougasnou, qui a depuis produit plusieurs prêtres, notaires, fabriciens et gouverneurs d'églises de Saint-Jean-du-Doigt et à laquelle appartient M. l'abbé Jean Barvet, le très sympathique vicaire de Saint-Melaine de Morlaix.

Le Trégorrois-Morlaisien fournit un contingent relativement élevé, car d'autres revues de la même époque citent aussi Raoul de Quinquizou, seigneur de Kernoter, ou Plouézoch : Alain et Jehan Gourmelon, de la même paroisse ; Jehan de Trémédern et Olivier Estienne, de Guimaëc ; Jehan de la Boissière, de Ploujean ou de Garlan ; Galhaut Gaspert et Thomas Morice, de Plougouven, Louis Le Brun, de Lanmeur.

Notons de plus, pour la région léonaise : Yvon Le Quirigou, de Plougoulm, Jehan de Kermelec, chevalier de Plouévan, Jehan Tréfly, de Guiclan et Jehan de Saint Georges, de Plouescat.

Parmi les troupes qui tenaient garnison à Bourges, en 1418, pour protéger la petite cour où le Dauphin s'occupait de perdre joyeusement son royaume, et qui suivirent plus tard Jeanne d'Arc, servaient Hervé de Lannoézou, de Plougourvest, Jehan de Castelblanc, de Taulé sans doute, où subsiste encore le vieux manoir de *Castelven*, et Alain de la Motté, de Carantec, tous trois écuyers sous les ordres de Tanneguy du Chastel. Dans la compagnie des gardes du Dauphin, il y avait Alain Polart, de Plouézoch ou Garlan, Yvon de la Haye, de Plougasnou, Jehan Coatanscour, de Plourin, Yvon Derrien et Jehan de Coatmorvan, de Ploujean.

Lorsque le frère cadet du duc Jean V, Arthur de Bretagne,

comte de Richemont, fait prisonnier à Azincourt par les Anglais qui l'avaient découvert blessé et à demi-étouffé sous un monceau de cadavres, fut rentré en France après une captivité de 7 ans, il reprit aussitôt la lutte contre l'ennemi détesté et rejoignit Charles VII avec une bonne escorte de gendarmes, parmi lesquels Hervé Huon, de Cléder, et Pierre Kermellec, de Plouévan. Il accepta en 1425 l'épée de connétable de France, mais, en butte à l'hostilité de la Trémoille, qu'il avait cependant donné au roi pour conseiller, il tomba bientôt en disgrâce. C'est alors que profitant des discussions et des querelles qui divisaient les chefs du parti français, les Anglais vinrent planter le siège devant Orléans, et c'est alors aussi que le Ciel envoya à la France Jeanne la Pucelle. Celle-ci, en arrivant de son village à l'armée, fut, après s'être présentée au roi, interrogée par une commission d'ecclésiastiques éclairés et prudents, chargés d'examiner si sa mission paraissait vraiment divine. L'évêque de Tours, Pierre de Coatquitz, Morlaisien de naissance et frère du seigneur de Kernégues, en Saint Mathieu, présida cette enquête, dont les conclusions furent entièrement favorables à l'héroïque Lorraine.

L'année suivante, le duc Jean V n'eut pas plus tôt appris la levée du siège d'Orléans et la merveilleuse délivrance de cette ville par la Pucelle, qu'il députa vers cette dernière, pour lui porter ses félicitations, son confesseur, frère Yves Le Milbeau, qui était un Dominicain du couvent de Morlaix. Au temps d'Albert Le Grand, deux siècles plus tard, le portrait de l'aumônier du duc Jean V se voyait encore, accompagnant celui de l'évêque de Léon Jean Validire, un tableau placé en face de la chaire à prêcher dans l'église des Jacobins de Morlaix. Il était présenté par Saint-Pierre et on lisait à ses pieds cette inscription en vieux français : « *Frère Yves Le Milbeo de ceans, bachelier en théologie, compagnon dudit evesque de Léon et lieutenant de l'office de confessorie.* » Cette curieuse effigie d'un Breton qui avait parlé à Jeanne d'Arc, qui lui avait porté les vœux et le tribut d'admiration de la Bretagne, n'a pas survécu à la Révolution.

Orléans débloqué, la Pucelle commença sans retard la triomphante chevauchée qui devait avoir pour couronnement la pompe royale du sacre de Reims. Son armée comptait beaucoup de Bretons, dont les frères Guy de Laval, sire du Gâvre, et André de Laval, sire de Lohéac, le futur maréchal de France et le vainqueur de Castillon, lui avaient amené un bon nombre. Pendant qu'elle assiégeait Beaugenci, le connétable de Richemont se mit en marche avec 400 lances et 800 archers pour rejoindre les troupes royalistes. Une *montre* nous a conservé l'état des chevaliers et écuyers qui suivaient Richemont. Dans sa compagnie, on relève, outre Pierre de Kermellec et Hervé Huon nommés plus haut, un intrépide enfant de Plougasnou, Hervé Mériadec du Buorz, plus tard gouverneur de Carhaix, célèbre par le duel fameux qu'il livra à un chevalier anglais.

Les autres chefs de compagnie étaient le vicomte de Dinan, qui possédait dans notre région les seigneuries considérables de Plougasnou et de Bodister, Jehan de Penhoat, amiral de Bretagne et capitaine de Morlaix, dont la troupe comptait au moins deux Morlaisiens, Guillaume et *Divadam* Le Borgne ; Pierre de Rostrenen, seigneur du Ponthou, sous la bannière duquel marchaient Henri et Robert de Gaspren de Plougonven, et Raoul de Quenquizou, de Plouézoc'h. Une mention particulière doit être faite d'un autre lieutenant de Richemont, Jehan de Trémédern, fils et digne héritier de Robert, que le duc avait envoyé en avril 1427 conduire au connétable un secours de 23 hommes d'armes et de 22 hommes de trait, parmi lesquels Jehan Kernabon, de Plougasnou, et Eon de la Boissière, de Garland.

Les historiens ont raconté dans quelles circonstances se fit la rencontre des deux armées. Jeanne, disent-ils, voulait d'abord combattre Richemont, mais, avertie que ses soldats préféreraient, selon un vieux chroniqueur, le bon connétable à toutes les pucelles du monde, et voyant Lahire-Dunois et les autres chefs l'accueillir avec joie, elle descendit de cheval et vint lui embrasser les genoux. « Jeanne, lui dit Richemont, je ne sais si vous êtes de par Dieu ou non. Si vous êtes de par Dieu, je ne vous crains de rien, car il sait mon bon vouloir ; si vous êtes de par le diable, je vous crains moins encore. » Les Bretons des deux armées fraternisèrent sans se confondre. Quelques jours après, on atteignit à Patay les troupes anglaises de Talbot, mais le seigneur du Ponthou dit à Richemont : « Monseigneur, si vous faites tirer votre étendard en avant, tout le monde vous suivra. »

En effet, les gens d'armes de Bretagne « chevauchèrent hardiment » comme l'avait conseillé Jeanne, autour de la bannière mouchetée d'hermines du connétable, et du pieux oriflamme de la Pucelle. Pour la première fois depuis 30 ans, les Anglais sont vaincus en bataille rangée. Ils perdent des milliers d'hommes, et leur grand général Talbot reste prisonnier. Cette brillante victoire ouvre à Charles VII la route de Reims. Faut-il ajouter que le monarque se montra ingrat envers celui qui venait de le si bien servir. En vain Richemont s'abaissa-t-il jusqu'à s'agenouiller devant son ennemi la Trémouille pour obtenir la permission de combattre avec l'armée royale, il reçut l'ordre de se retirer et dut reprendre tristement le chemin de Parthenay. Il ne revit jamais la Pucelle. Au moins, il paracheva son œuvre, et guerroyant tour à tour, à la tête de ses fidèles Bretons, dans l'Île de France, le Maine, la Guyenne, la Normandie, il ne posa les armes qu'après avoir porté, par sa victoire de Formigny, le coup de grâce à la domination étrangère dans l'Ouest de la France.

L. LE GUENNEC.

AN AOTROU MIKEAL an NOBLETZ

Renner kenta Misionou Breiz-Izel
1577-1652

Gloar an douar ne d'eo netra
Nemed tremen ebioù ne ra
M. an N.

Mikeal Nobletz, gloar Breiz Izel, skouer ar veleien ha sklerijen an holl gristenien, a c'hanas d'an 29 a viz gwengolo 1577, e maner Kerodern, e parrez Plougerne, en eskopti Leon.

Herve Nobletz, aotrou Kerodern oa hano e dad ha Franseza Lezvern hano e vamm ; unnek krouadur o devoa pemp pôtr ha c'houêc'h merc'h : Mikeal oa ar pevare ; savet e oue e-doujanz Doue ; d'e dri-wêc'h vloaz e oue kaset da Vourdel hag ac'hano da Agen da beur-ober e studi. Dont a reas heb dale da veza gouiziec bras, mes n'en em gave ket santel awalc'h evit mont da veleg. Dizrei a eure da Gerodern hag e dad a glas-kas d'ezan eur garg a iliz ; Mikeal ne falvezas ket gantan mont enni. E dad, en e gounnar, a stlapas anezan er meaz euz e di ; an doktor yaonank a yeas neuze da c'houenn digor digant eur wreg paour a ioa bet e vammagerez ; evel eun eal e oue digemeret e ti bihan ar vaouez-ze ; ouspenn eur miz e vevas eno gwisket ha maget evel eur paour keaz ; kouskoude e komze gant an elez, hag ar zent ;

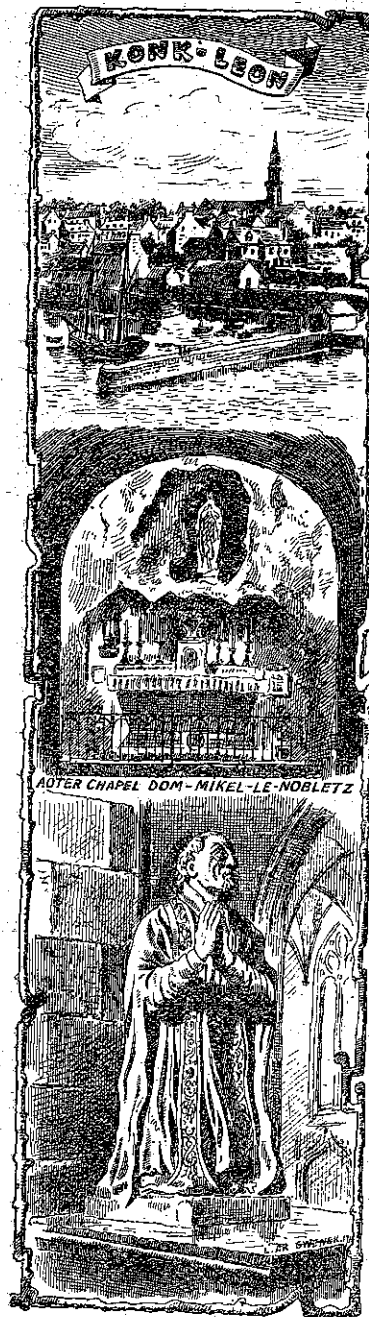
e galon a ioa gant Doue ; pedi a rea heb paouez ; ober a rea katekiz d'ar vugale ; kentelia a rea an dud dister divar-dro : « Kollet eo e benn gantan » a lavare e gerent o devoa mez o klevet hano anezan.

Er fin e lakeas en e spered mont da Baris, hag eno var ali an Tad Coton ec'h asantas beza beleget. Evit ober plijadur d'e dud, e teuas da Blougerne da lavaret e offeren genta. Goudeze e reas sevel d'ezan, etouez ar reier, demdost d'ar mor, en eul leac'h hanvet Tremenaç'h, eul lochen goloët gant plouz. Eno e veve e unan o pedi Doue hag oc'h ober pinijen ; dougen a rea noz-deiz eur zañ reun ; e wele oa an douar yen, hag e benn wele eur mean kalet. Ne zebre nemed eur pred bemdez : farz dre an dour great gant eiz, heb holen nag aman, pe eun tam yod goular digaset d'ezan, dre ar prenestr, gant eur baourez euz ar c'harter.

Goude ar bloaz retred-ze, ar beleg yaouank en devoa kavet e hent : misioner e llic beza edoug ar rest euz e vuez.

En em lakât a eure da redet ar c'heriadennou, komz a rea d'an holl euz rouantelez Doue, ha katekiza a rea ar vugale ; mont a rea a enep gizioù ha lavarou an dud ; an holl a grede en devoa kollet e benn. E dad, kement a zroug a ioa ennan o welet ar pez a rea a stlapas anezan, eun eil gwech er meaz euz e vaner ; heb ti nag oz e kommansas neuze e visionou. Prezeg a reas e Plougerne, ha skei a reas dizamant var ar vezventi hag an dizurzioù. Tud yaouank troët fall, bet glazet gant e gomzou, a glaskas e laza ; beleien ar vro, ouz e welet o vont var araok, evel ma yea, a gavas abeg ennan hag a ziskuilhas anezan d'an Aotrou 'n Eskop. Dont a reas a benn evelato da c'hounid e dad hag e vamm ; ha chacha a c'hellas var hent bras ar zantelez diou euz e c'hoarezed a gonsakras ar rest euz o buez da ober vad d'ar vugale ha d'ar beorien.

Goudeze, Mikeal a yeas da Vontroulez da welet an Tad Kintin, relijius euz a urz sant Dominik, en devoa anavevet gwechall p'edo er skol e Agen hag e Bourdel ; ha dem-gondé ec'h en em lakejont o daou da rei misionou e eskopti Treger. Pinijennou Dom Mikeal a ioa ker souezuz hag e gomzou ker kalet ma lezhanvet anezan « ar beleg foll ». An dra-ze ne viras ket outan da c'hounid eleiz a eneoù da Zoue. Prezeg a reas beteg ar bloaz 1611 e Bro-Dreger ; ac'hano ez eas da Eusa, da Volenez ha da Vaz. Dizro en douar bras, ez eas da jom da Lok-Maze penn-ar-bed, eur gear gaër er mare-ze ; med an dud a vor a ioa o chom enni, troëtoc'h var draou bresk ar bedman eget var draou padus ar bed all a leze « ar beleg foll », da youc'hal er gador. Evelato, e zantelez dispar a deuas gant an amzer da zigeri d'ezo o daoulagad ha d'o

lakât da vale var hent ar baradoz. Eur bern teodou abegus, a wall gomzas anezan da eskop Kastel ; mes an Aotrou Louet, vikel vras, a reas d'ezo rei peoc'h. Neuze an den santel, goude beza prezet en aner da vourc'hizien Landerne a yeas da vro Gerne.

Prezeg a eure er Faou, e Kemper, e Pont'n Abad, e Konk Kerne, e Goaien hag e Sizun. En dizro euz an ene zen-ze ez eas da Zouarnenez, el leac'h ma chomas pemp bloaz var nugent.

Ganet var lez ar mor, Dom Mikeal a garie kenan an dud a vor. Goazed Douarnenez koulskoude ne rejont ket d'ezan eun digemer gwall laouen. Dal ma pigne er gador ec'h en em rinklent er meaz euz an iliz. Gant an amzer koulskoude, e teuas a benn da zigas gwellaen ivez e tud Douarnenez. Er mare-ze e reas anaoudegez gant an tad Maner, euz a gompagnunez Jezuz, a dllic kenderc'hel e labour santel, vardro eneoù ar Vretoned.

An Aotrou Mikeal Nobez a ioa bras krenv ha treut ; doare en devoa da veza eun den ha n'en devoa ket a aoun rag e skeud ; e gomzou a evez sklear ha lemm ; heñ eo a zigasas ar c'hiz eus an taolennou evit lakat gwirionezioù ar relijion da zanka dounoc'h er sperejou ; sevel a eure kantikou a veze enno an diverra

euz e brezegennou hag a deuet huan da c'houzout din-
dan evor.

Ober a eure miraklou edoug e vuez ; parez a reas tud
klanv ha n'o devoa fisianz ebet ken da gaout ar yec'hed ;
lakât a reas zoken tud varo da zavel euz o beziou, ha
diskouez a reas, estreget eur wech ec'h anavezze an amzer
da zont.

Koulskoude en devoa eur mor a drubuilhou da dreuzi
c'hoaz abarz en em gaout e porz ar haradoz. Eur persoun,
nevez deuet da Bloare, a gavas edo a re en e barrez ;
diskuilh a eure anezan da eskop Kemper ha goulenñ a
reas ma vije great d'ezan dizrei d'e eskopti. Dem goude
e teuas urz d'an Tad Mikeal da zizrei d'e vro. Ar c'he-
lou-ze a lakeas Douarneneziz e kaonv hag e gouelvan.
Dom Mikeal, euz e du, a oue doaniet bras o rankout
kuitât bugale edo o kelenn pemp bloaz var nugenñ a ioa.

« Teir merc'h spirituel a zo em c'halon, a lavare an
» den Doue, dounnoc'h eget ar re all : Montroulez, Konk-
» Lokrist ha Douarnenez. »

Mes Douarnenez eo a garie ar muia « rag eno, emezan,
» am eus bet muioc'h a boanioù da c'houzany, muioc'h a
» c'hrasou var va labour, hag eno am eus kavet muioc'h
» a eneoù mat, distag o c'halon diouz an holl draoù
» krouet ! »

Tri bloaz ha tri ugent en devoa pa guiteas Douarnenez ;
goude beza great vad dre barrezion goueled-Leon epad
an daouzek vloaz diveza euz e vuez e varvas e Konk,
etre daouarn an Tad Maner, d'an oad a bemzek vloaz ha
tri ugent, d'ar 25 a viz mañ 1651, epad ma pede holl dud
ar barrez-evitan, en offeron-bred.

Miret a rear e relegou presius e iliz Konk. E brosez a
zo o ren e Rom, ha fisianz hon deus da welet dizale e hano
lakeat var roll an dud eurus.

L. AR GUENNEC.

J.-M. PERROT.

Ar beleg hag an offiser

Eur beleg a ioa o treuzi eun treiz en eur vag hag a ioa gan-
tan eun azen ha ne rea nemed krena var e zivesker.

Eun offiser a ioa er vag ivez hag a c'houlenas digant ar
beleg petra a ioa kaoz ma krene kement-ze an azen ?

« Oh ! aotrou, a respontas ar beleg, ma vijec'h evel hennez,
eur gorden ouz ho kouzoug, an houarn var ho treid hag eur
beleg en ho kichen, me a zo sur, c'houi a grenfe c'hoaz muioc'h
egetan. »

PAOTR GWITE.

Eur ger adarre divarben ar Skoliou

Ouspen kant vloaz zo eo bet great e Franz ar Revo-
lution vras ; d'ar 14 a viz gouere 1789 e teuas pobl
Paris a benn da gemeret eur prizoun hanvet ar « Bastill »
a veze avechou taolet ennan tud hep beza barnet.

Hag abaoe e leverer deomp eo chenchet an traou er
vro ; a bep tu e klevomp kana an tri ger-ma : *Liberté*,
Egalité, *Fraternité*.

Bep tro ma ra eur ministr, pe eur pefed eur brezegen
benak, e leveront evelhen : « Bezit laouen, Fransisien ;
c'houi zo eurus breman ; gwechall, an dud a grêne, a veze
goasket e pep giz ; hiviziken an oll zo libr d'ober evel a
garont ; ne ves mui evel kentoc'h roet ar c'hargou da eur
rum dud hepken ; an dud a zo etrezo evel breudeur. »

Traou kaer, ma vijent gwir ! Siouaz ! n'int nemet geier,
geier divalo.

Ha n'eo ket diez diskouez kement-se. Piou a c'helfe
niveri an traou kriz a zo bet great en hor bro en fregont
vloaz diveza-man ? E 1880 e oue taolet ar Jesuisted er
meaz eus ar skoliou. Ha perak ? Daoust ha ne reant ket a
skol vat ? Eo zur. Ar vugale eus o skoliou a veze aliez da
genta en examinou. Kaset e ouent kuit abalamour m'oant
Jesuisted, abalamour ma poanient da ober kristenien eus
ar vugale figiet enno.

Da c'houde e oue great al lezennou evit ar skoliou
« neutr », ha re aliez ar skoliou dizoue a zo deuet da veza
skoliou enep Doue.

Goude beza taolet ar relijiused eus skoliou ar c'houar-
namant, Ferry a lavare evelhen : « Ar re ne blij ket dezo
ar skoliou neutr n'o deus nemet sevel skoliou-libr, hag e
c'hellint enno deski katekiz d'o bugale evel a garint. »

Ar gatoliked a yeas d'o godel hag a zavas skoliou libr
e pep korn eus ar Frans. Hag evelse e paeont diou vech.
Paea reont evel an oll skoliou ar c'houarnamant, ar
skoliou dibater, ha paea reont ouspen ar skoliou kristen.
Ha kement-se n'eo ket just, ne c'hell ket padout.

Daoust ha lezet e vo ar gatoliked e peoc'h er skoliou
kristen savet ganto ? Nan, siouaz ! Ar relijiused, frered,

seurezed, a zo bet taolet eus ar skoliou, taolet eus ar Frans evel torfetourien. Ha perak, adarre ? Daoust ha ne reant ket a skol vat ? Daoust ha ne blijent ket d'ar gerent ha d'ar vugale ? Eo, d'an oll e plijent ; poania reant gant ar vugale fiziet enno, o c'haret a reant a greiz o c'haloun, ha ne glaskent nemet eun dra : ober vad dezo.

Hag int bet evelato taolet kuit. Hag ez eus bet kavet tud kriz awalc'h, tud diskiant awalc'h evit kas pell eus ar Franz he gwella servicherien. Ar framasoned, mevelien an diaoul, eo o deus great an taol fallakr-se. O skei var ar relijiused, e klaskent skei var Doue, var Jesus-Krist ha var e Iliz.

Diez oa, goude m'oa taolet ar relijiused er meaz eus ar skoliou, dalc'her evelato digor ar skoliou-ze. Ha goulskoude int chomet digor, da vihana an darn vrasa anezo. Hag ez eus bet gwelet adarre e bro Franz traou kaer meurbed ; merc'hed eus ar renk uhela, merc'hed pinvidik o kwitat o danvez, o ziez kaer evit dont da zeski lenn ha skriva da vugale haour.

Hag ar skoliou a yea adarre en dro braoik awalc'h. Mes kement-se ne blijent ket d'ar framasoned a gave dezo o doa lazet evid mad ar skoliou kristen. Hag emaint adarre en deiz a hirio oc'h ober lezennou eneb ar skoliou kristen.

En amzer genta eus an Iliz, impalaered Roum eo a roe urz d'ober brezel d'ar gristenien, d'o lakat d'ar maro. Hirio, er Franz, pa ves c'hoant da waska ar gristenien, n'ez eus nemet goulenn digant ar Gambr ober lezennou evit kement-se, hag al lezennou a ves great.

Unan eus al lezennou nevez a zo c'hoant d'ober a vo evit difen ar skoliou laik. Daoust hag ezom o deus da veza difennet ? Eman dezo ha dezo hepken arc'hant ar vro ; hanter kant millioun a zo nevez votet evit kreski o fae d'ar vistri. Ous piou difen ar skoliou laik ? — Ouz ar gatoliked a lavar ar framasoned, ouz an eskibien ne ehanont d'ober brezel dezo.

E meur a skol laik ez eus levriou fall, difennet gant an eskibien. E meur a skol ez eus bet komzet eneb ar relijion. Hag ar gerent o deus, meur a vech, tennet o bugale eus ar skoliou-ze ha goulennet ma vije furoc'h ar vistri.

Hiviziken, gant al lezen nevez, ma ves votet, ar vistri

a c'hello ober evel a garint, rak pa vo d'en em glemm eus unan benak anezo, e vo ranket skriva d'ar ministr, hag ar ministr a velo petra vo d'ober. Penaos e kredo tud dister, tud diyar ar meaz, skriva d'ar ministr ? Peur e vint selaouet ? — Ouspen-ze, kement hini a lavaro eun dra benak divarben ar skoliou, kement hini a glasko distrei ar vugale diouz eur skol fall, a c'hello kaout amand pe brizoun. — Evel a veler, difennet mat e vo ar vistri skol, hag e c'hellint ober evel a garint.

Mes eul lezen all a zo gwasoc'h. Ervez al lezen-ze, lezen Brard (eun depute eus Breiz, eus ar Morbihan), ma ves votet, ne vezo gelllet mui hiviziken digeri skol libr ebet en eur barrez ha n'eus ket enni 3.000 den. Evelse ar c'houarnamant hepken a c'helle skolia ar vugale. Ar vugale n'int mui d'o c'herent, mes d'ar c'houarnamant. Ar gerent a lavaro : « Ni a zo kristenien, hag a fell deomp e ve great kristenien eus hor bugale ; er gear hon deus desket hag e teskimp dezo o fedennou hag o c'hatekiz. Mes ne c'hellomp ket gouzanv e ve, er skol, lavaret netra eneb o feiz. » Ar gerent ne vezint ket selaouet, hag a ranko lezel o bugale gant mistri ne lavaront peden ebet, ne lakeont morse o zreid e iliz ebet. Daoust ha bugale katolik a c'hell beza lakeat etre daouarn mistri dizoue ? Daoust ha n'eo ket kement-se eun dra spontus ?

Al lezen-ze, ha goude ma vije votet, ne c'hell ket beza digemeret gant ar gatoliked, ha ma z'eus goad dindan o ivinou, e tleont lavaret a vouez uhel : « Ni, lakat hor bugale e skoliou fall, el lec'h ma vezo great goap eus o feiz, el lec'h ma vo desket dezo n'eus mui ezom eus Doue, eus relijion ? Nan, biken. Kentoc'h e vo trouc'het deomp hor gouzoug. »

Ma z'eus eur ger hag a ves aliez e ginou an deputeed, e ginou ar ministred e Franz, eo ar ger-man : « liberte ar goustianz. » Petra verk ar geriou-ze ? Emichanz o deus c'hoant lavaret kement-ma : « Liberte evit an dud e Franz da heuil o relijion pe da jom heb ober. N'ez aio ket soudarded da gregi en o breac'h evit o c'has d'an iliz en despét dezo. Mes ive, m'o deus c'hoant mont d'an iliz, e c'hellint mont, hep kaout aoun da goll o flas, da veza diskuillet. » Liberte ar goustianz c'hoaz, eo al liberte da zevel ar vugale e doujanz Doue ma ves c'hoant. Al

liberte-ze n'eman, ket e Franz. N'ez eus liberte nemet evit an dud fall, ar framasouned.

Ar framasouned n'o deus nemet rei o bugale da zével da vistri dizoue, framasoun.

Mes perak e klaskont ive lakat bugale ar gatoliked er skoliou dizoue ? Ma n'eo ket eur vez gwelet ar pezh a c'hoarves en hór bro ; ar re a zo e karg, dindan ar c'houarnamant, a zo aliez diskuillet ma z'eont d'an oferen, ma lakeont o bugale er skoliou kristen.

Peseurt bro eo deuet ar Franz da veza ? Ha dreist oll petra vezo, pa ne vo mui a skoliou kristen ?

Pa ne vo mui a skoliou kristen, abenn eur penad ne vo mui ken nebeut a familhou kristen, hag an dud a deui da veza pañaned kriz evel gwechall. Heb ar feiz n'eus netra vat.

Unan benak en doa lavaret ar geriou-man : « Digorit eur skol, hag e serrot eur prizoun. » Da lavaret eo : « Hadit deskadurez etouez an dud, hag e vezint distroet diouz an droug... Kement-se a vije gwir, ma vije desket d'ar vugale er skoliou o deveriou e kenver Doue, ma vije desket dezo emaint var an douar-man evit karet ha servicha Doue, evit karet o nesa, ober vad dezan, ma vije desket dezo, gourc'hemennou Doue a zifen kement a zo fall. Ma vije ar skoliou evelse, e vije gallet lavaret gant gwirionez e ves serret eur prizoun bep tro ma ves digoret eur skol. Rag bugale savet e seurt skoliou a vije lakeat var an hent eun hag e vije fizianz d'o gwelet o talc'her mat pell amzer.

Mes deski hepkenlenn, skriva, kounta, deski ar galleg, deski an oll draou diez, kement-se ne daf netra evit beza eun den mat. Eun den desket a c'hell lakat e zeskadurez da ober droug, da drompla ar re all, da ober taoliou fall.

Nan, an deskadurez hep Doue, hep ar relijion, a zo eun deskadurez hep talvoudegez ebet ; danjerus zoken e c'hell beza. An torfetourien a zo bet barnet e Paris, n'eus ket pell, ha koundaonet pevar anezo d'ar maro, a yoa skoliet mat, a ouie en em zifen, respount brao d'ar varnerien.

Ia, evit beza tud vat, eo red kredi e Doue, kaout doujanz evit Doue. Hag unan eus alvokaded torfetourien

Paris, marteze o veza ne ouie petra da lavaret evit o difen, a gomzas evelhen : « Penaos e reot evit koundaoni an dud-man ? Lamet eo bet eus o c'haloun ar c'hredennou kristen a veze gwechall o luskellat hon tadou koz ; lavaret zo bet dezo eo lakeat an deskadurez e lec'h ar relijion, n'ez eus mui netra da c'hortoz goude an douarman ; perak neuze beza souezet o velet kement a dud drouk-kountant o veza m'int paour, hag avius ouz ar re o deus arc'hant ? Perak difen outo klask kaout o flijadur var an douar-man ! N'e ket ar re-man a zo da damall, mes ar re o deus savet anezo evelse. »

Ha gwir a lavare. Setu aman petra zo bet skrivet gant eun doktor a c'hiz nevez, an aotrou Dufresne, en eul levrig a ves lennet gant eur c'halz eus mistri-skol Franz : « Arabat, emezan, koll mui an amzer o klask deski petra eo eun den honest. Gwechall, emezan, e veze lavaret ez eus e kaloun an den eul lezen a verk'ez eus traou mat, traou fall ; traou a ranker ober, ha traou difennet.

Kement-se n'eo nemet radoterez. Neuze 'ta n'eus netra da zeski d'an dud ? Eo. Setu aman : Deski dezo an doare da veza eürus ? N'ho peus nemet goulenn digant ar vugale hag e lavarint deoc'h : An den eürus eo an hini a zo pinvidik. Hennez a c'hell kaout dillad tom er goanv, dillad skanv en hanv, boued mat var e daol e peb amzer, hag evelse ec'h en em zifen ouz ar c'hlenvejou ; ma teu, evelato, da goueza klanv, e c'hell galver medisined mat ; en hanv e c'hell mont var ar menesiou pe e kichen ar mor... Evit beza eürus eo red gellout kontanti ioulou, ezommou ar c'horf, eo red kaout arc'hant, rak heb arc'hant ne c'heller ket beza eürus.

En eul leac'h all, ar memes doktor en deus skrivet an traou-man : « Lod a fell dezo kredi eo great an den evit heuill eul lezen a zo skrivet en e galoun. An den, var o meno, evel al loened all, en deus spered ha skianchou, mes hen hepken a oar ober kemm etre an droug hag ar mad, ha setu ase perak eo dishenvel diouz al loened, uheloc'h evito... Amzer ! Gwelet ho peus petra ra ar moc'h pa ves kaset boued dezo ? Ar c'hrenva (rag ato e ves unan krenvoc'h eget ar re all) en dije c'hoant da bellat diouz al laouer e amezeien, mes ar plac'h a zo

o taoler evez. Ober a ra eur zell a gorn ouz ar plac'h, ha kerkent ha ma ves serret an nor, e ves klevet gwic'h : ar c'hrenva a zo oc'h ober e vestr. Digorit an nor, hag e vo adarre urz vat... Ar pennoc'h-se a laka kemm etre an droug hag ar mad. »

Traou brao, n'e ket 'ta ! Petra eo ar goustianz ? Ne lavar ket deomp, mes diouz ar pezh a skriv, e vije henvel ouz eur penmoc'h en deus aoun da gaout taoliou foued.

Mat, evit diwall ar vugale diouz traou ken diskiant, ken fall, eo red kaout skoliou libr. Tadou ha mammou kristen o deus gwir da gaout skoliou kristen evit o bugale, ha ma klasker dre nerz o zaoler e skoliou dizoue evit laza ar feiz en o c'haloun, an tadou hag ar mammou a dle lavaret d'ar varnerien ar pezh a lavare gwechall an ebestel pa oue klasket difen outo prezeg an Aviel : « *Red eo senti ouz Doue kentoc'h eget ouz an dud.* »

I. U.

1
Eur chaseer berveiet a gav eur spontailh-brini var e hent hag a c'houlenn outan : « Selaout 'ta, pôtr » koz, e pe leac'h ema an » hent da vont da Goat- » uhelen, mar plij ?

» Ha ! n'eo ket mat » d'oc'h respont ; n'oun » ket souezet, an dud divar » ar meaz a zo ker gouez ! »

2
Etre Annaik ha Pipi

ANNAIK. — Doare ho peuz da veza laouen, Pipi.

PIPI. — Ya, sur ! Annaik, va gwreg he deus lavaret d'in prena eun almanak d'ez i hag am euz bet daou euz ar bloaz tremen gant priz hini ar bloaz-man.

ANNAIK. — Ha ! fe, vat, Pipi neuze ho peuz grêt eun tól kaer !

AN ILIZ KATOLIK

Penaoz Jezuz a renkas pep tra evit an Iliz araok e Basion

Beteg maro Hor Zalver al Lezenn-Goz a jomas en he sav ; rak an Testamant nevez a dlie beza siellet gant goat Jezuz, hervez, m'hel lavar an abostol sant Paol en e lizer d'an Hebreaned (IX, 17) : « *Eun testamant, emezan a vez siellet gant ar » maro, rak ne dalv netra keit ha ma vev an hini a reaz an » anezan.* »

Setu perak epad an tri bloaz ma prezegaz, Jezuz en doa renket pep tra evit an Iliz : e destamant a reas araok mervel ; an Iliz oa an testamant-ze a dlie beza siellet mat goude resurreksion Hor Zalver.

Gwelomp eta brema petra reaz Jezuz evit e Iliz araok e basion hag e varo.

1° N'euz douetans ebet var gement-ma adalek ar penn kenta, Jezuz a zavas hag a roas *Badiziant al lezenn nevez* evit dastum e ziskibien kenta.

Len a reomp en Aviel hervez sant Yann, raktal goude an diviz en devoa Jezuz gant Nikodem, ar c'homzou-ma : « *Jezuz a deuas goudeze gant e ziskibien e bro ar Jude hag eno e veve gant, hag e vadeze.* » (St Yann III, 22). Larkoc'hig e lennomp : « *Pa ouezas eta Jezuz o doa klevet ar pharizianed penaoz Jezuz a jache d'e heul kalz diskibien hag e vadeze, Jezuz a dec'has euz ar Jude hag en em dennas adarre er Galilee.* » (S. Yann IV, 1)

Hogen ar *Vadiziant* a roe Jezuz a ioa dishenvel diouz hini sant Yann Vadezour a lavaras e-unan : « *An hini a dlie dont » var va lerc'h-me, hennez ho padezo dre ar Spered-Santel.* »

Badiziant Hor Zalver oa ar vadiziant nevez-ze en doa komzet anezan da Nikodem hag en doa kemennet d'e Ebestel kas d'an holl dud pa lavaras dezo (S. Vaze XXVIII, 19) : « *Il ha kelennit » an holl boblou, ha badezit anezo en hano an Tad, hag ar » Mab, hag ar Spered-Santel.* » En eur zevel ar vadiziant-ze, Hor Zalver en doa koulz lavaret, toullet *an nor* a ro digor evit mont en Iliz.

2° A veac'h m'oa staget Jezuz da brezeg an Aviel dre geria-dennou ar Galilee, ma falvezas gantan lakat urz etre ar re hen heuilhe en eur rei da bep hini e renk. Dibaba 'reas, da genta, *daouzek* en o zoues ; ober a reas anezo e *Ebestel*, bodet en eur rummad en doa muioc'h a c'halloud eget ar re all. (S. Lukas, VI 12).

Goudeze, Jezuz a zibabas *daouzek ha tri-ugent all* a ioa eur bazenn izeloc'h eget an Ebestel ha dezo e roas ive lod euz e c'halloud evit prezek pa lavaras : « *Ar re ho selaou am selaou-*

me, ar re a daol ac'hanoc'h kuit, her gra d'inn va-unan. » (S. Lukas, X, 1-16).

3° Evit an daouzek abostol Jezuz a reas evel evit ann holl diskibien. *Eur penn* en doa ive mennoz da rei dezo. A dra zur, n'oa ezom ebet da gaout eur mestr all epad ma tlie Jezuz chom gant e Ebestel var an douar-ma ; mes Jezuz a zonje en amzer da zont ; ha bep tro ma kave an tu da lavaret petra c'hoarvesje divezatoc'h, Jezuz a lavare d'e Ebestel e vije unan anezo karget da c'houarn ar re all hag a vije ar c'henta e rouantelez Doue var an douar.

Pa c'halvas Jezuz sant Per evit ar wech kenta, an Aviel a lavar deomp : « *Jezuz a reas eur zell outan hag e lavaras : Te a zo Simon mab da Jonàs, te a vo hanvet Kephas, da lavaret eo Per.* »

Pa zibabas Jezuz e Ebestel Jezuz a roas da Zimon an hano a Ber. (S. Lukas VI, 14 S. Vaze, X, 2. S. Mark III, 6).

Ha Jezuz a ziskouez en deuz dibabet Per evel mestr d'ar re all ; diskouez a ra en deuz ennan eur fizians dispar ha zoken e seblant kaout affer ouz sant Per hebken. Da zeiz transfiguration Jezuz var menez Tabor, Jezuz a gemer gantan « *Per, Iann ha Jakez* » ; mes Per en em roas da gousket evel ar re all, ha pa zihunjont e weljont majeste Jezuz.... *Per a lavaras da Jezuz : « Mestr, brao eo deomp beza ama.* »

Var menez Olivet, Jezuz, a lavar deomp an Aviel, a gemer gantan Per, Iann ha Jakez... dont a ra hag o c'havout a ra kousket-mik hag e lavar da Ber : Simon, kousket out ? ne peuz ket gellet beilha eun heur hekken ganen ? »

Da zant Pereo e lavar Jezuz taoler e rouejou evit pesketa ha dezan eo e lavar goudeze : « *N'az pez aoun ebet ; adalek hirio te a besketio tud.* »

Var ar mor dirollet, an Ebestel a wel Jezuz o tont : aoun a grog enno. « *Per a respontas en eur lavaret : Mestr, ma z'eo c'hui eo, gourc'hemennit d'inn mont betek ennoc'h var ar mor ha Jezuz a lavar : Deuz !... Jezuz a astennaz e zorn hag a grogas e Per.* »

Pa deu paotred ar gwir da c'houlen digant an Ebestel : Ho mestr-c'hui ne baë ket ar gwir ? mab Doue a ra eur mirakl evit paea evitan hag evit sant Per. « *Chach ar pesk ganes hag en e c'hinou e kavi eur pezh arc'hant : Kemer ar pezh-ze ha ro anezan evidoun hag evidout-te.* »

En trede bloaz euz e brezegennou, Jezuz a lavar difazi pe-seurt renk en deuz sant Per da gaout. Sant Per a respontas : « C'hui eo ar C'hrist mab da Zone leun a vuez. » Jezuz a respontas hag a lavaras da Ber : « Eürus out, Simon Mab Jonas, rak n'eo ket mouez ar goad eo en deuz desket d'id an dra-ze ; mes va Zad hag a zo en Nenv. Ha m'hel lavar d'id out » *Per* (da lavaret eo mean) ha var ar mean-ze me a ziazezo va Iliz hag holl c'halloud an ifern n'o diskaro morse. Ha me

» a rôio d'id alc'hoeziou rouantelez an Nenv ; ha kement a pezo » liammet var an douar a vezo liammet en Nenv ha kement a » pezo diliammet var an douar a vezo diliammet en Nenv. »

Epad ar Goan ziveza, araok kimiada diouz e Ebestel, Jezuz » a lavar da Zant Per : « Simon, Simon, setu en deuz bet » c'hoant Satan ober deoc'h evel d'ar greun en eur c'hrouer. » Mes, me am beuz pedet *evidout* 'vit ma choumi start d'az » feiz ; *ha te* pa vezi distroët ouz Zoue, starta da vreudeur. » » (S. Lukas, XXII, 31-32).

Da Zant Per eta hor Zalver a bromete eur c'halloud dispar, ar renk huela en e rouantelez. Goulskoude Jezuz ne fell ket gantan lammet o galloud digant an Ebestel all : senti a *dleont ouz sant Per evel ouz ar penn*, mes int ive a zalc'h o galloud da ren ha da c'houarn euz o zu : « Ma ne fell ket gant unan » benag selaou an Iliz, dalc'hit anezan evit eur paian hag eur » publikan : e gwiricnez hel lavaran deoc'h : kement ho pezo » liammet var an douar a vo liammet en Nenv, kement ho » pezo diliammet var an douar a vezo diliammet en Nenv. »

Hag evelse Jezuz en doa merket penaoz e vije mempron an Iliz dishenvel dre o gwirioù hag o c'harg ; *daou rum a vije eta : unan gouarnet hag a dlle senti : egile evit gouarn* en hano Jezuz ha pep hini er rum-ma er renk roët dezan gant ar mestr.

4° El loden-ze ive euz e vuez Jezuz a ziskouezas penaoz an *Iliz a dlle beza katolik e pep doare.*

Gwir eo, pa gomz euz ar gefridi en doa da gass da beno, Jezuz a lavar : « *N'oun bet digaset nemet daved an oened a zo dianket en Israël.* » Ouspenn a zo : d'an diskibien a gas evit deski dezo petra dlle beza o buez a avielerien, Jezuz a lavare : « Na it ket varzu ar baianed, na it ket e keariou ar » Samaritaned, it kentoc'h daved an oened a zo en em gollet en » Israël. »

Dereat meurbed oa, e gwirionez, e vije bet prezeget da genta an Aviel d'ar *Juzevien* rak int-i o doa promesaou Doue ; hag evit diskues gwelloc'h n'oa relijion ar *Juzevin* adalek ar penn-kenta nemet an hent digor d'ar relijion gristen, *oa ret kemeret etouez ar Juzevien danves an Iliz.* Ar baianed a dlle goudeze dont d'en em staga ouz an Iliz evel ma vez staget eur skour gouës var eur wezenn iac'h hag ar skour-ze a vev goudeze euz buez ar wezen hag a zoug e-unan bleun ha frouez.

Daoust da-ze, eo red lavaret en deuz Jezuz roët da *entent e pep doare oa dreist holl ar baianed galvet da zont en Iliz.*

« Eun niver bras, a lavare Jezuz, a deuio euz ar Zao-Heol » hag euz ar C'huz-Heol hag a ziskuizo e rouantelez an Neu- » vou. » (S. Vaze VIII, 11).

D'ar *Juzevien* e lavar : « Rak-se, hel lavaran deoc'h : lam- » met e vezo diganeoc'h rouantelez Doue ha roët e vezo d'ar » bobl a ra bolontez Doue. » (S. Vaze XXI, 43).

D'an diskibien Jezuz a lavar : « Kaset e viot dirak an var-nerien hag ar rouaned evit rei testeni ac'hanoun d'ar Juzenrien ha d'ar baianed. » (S. Vaze X, 18).

« An Aviel-ma, emezan c'hoas, a vezo prezeget dre ar bed » holl, evel eun testeni dirak an holl boblou ha neuze e teuo » fin ar bed. » (S. Vaze XXIV, 14).

Ar baianed a ioa galvet eta da veza euz an Iliz : Jezuz *hel lavaras* : hen *diskouez* a reas ive dre oberou sklear.

Epad *daou zervez* e chom e bro ar Samaritaned hag ec'h en em ziskouez dezo evel Salver ar bed. (S. Yann IV. 40). Selaou a reas pedennou ar c'hantener ; ha re maouez bro Kanaan ; da zeiz gouel ar Bleuniou e kavas dirazan paianed a glaske gwelet anezan hag e lavaras : « Deuet eo ar mare ma vo anavezet » Mab an Den. E gwirionez, hel lavarad deoc'h, ma ne zeu ket » ar c'hreunen taolet en douar da vervel, chom a rañ e-unan ; » mes, ma varv, ar c'hreunen-ze a zougo frouez puilh. » (S. Iann XII. 23).

Ar c'homzou-ze Jezuz *o lavaras* divar benn e *basion* a ioa tost evitan hag *ar c'hloar* a c'hounesje dre gonversion ar baianed ; hervez m'odoa hen diougant difazi da holl brofetet Israël.

5° Bezomp sonj ouspenn euz an nozvez diveza a dremenaz Jezuz gant e ziskibien var an douar araok e varo. En nozvez-ze eo e sevenas ar bromesa en doa great tri bloaz araok da vaouez Samari e tal puns Jakob, ha Jezuz a zavas *sakrifs santel an oferenn* en euzor euz e varo hag evit diskara an holl sakrifsou all n'oañ nemet skeudennou euz ar zakrifs nevez. Jezuz a zave eun aoter nevez. *aoter an Iliz*. Hag er Goan diveza, Jezuz a gemeras bara, her bennigas, hen rannas hag hen roas d'e Ebestel en eur lavaret : Kemerit ha debrit, an dra-ma eo va c'horf a zo roet evidoc'h. Goudeze e kemeras ar c'halir en eur lavaret : Kemerit hag evit, henman eo va goad euz an Testamant nevez a zo skuillet evit eun niver bras e remision ar pec'hejou. Grit an dra-ma en euzor ac'hanoun.

Rak-se, p'edo Jezuz var var da veza staget ouz ar Groaz, en doa savet sakrifs al Lezeun nevez hag an daou vrasa euz ar Zakramanchou : ar Vadiziant ha Sakramant an Aoter ; ganet oa an Iliz gant an niver dister euz an diskibien ; lavaret oa e oa galvet an holl dud e rouantelez Doue ha renket oa ar memprou e daou rum, ar vistri hag ar sujidi dre ar promesaou great d'an Ebestel ha da Zant Per dreist ar re all. N'oa red mui netra nemet rei d'an Ebestel ar gefridi en doa prometlet Jezuz dezo hag ar galloud da gas da benn al labour-se, galloud hag a die en em gavout en Ebestel hag er re a zalc'h o flas var an douar. Hag an dra-ze Jezuz her greas epad an daou ugent dervez a dremenaz adalek e rezureksion beteg ma pignas en Nenv.

F.-M. MAZÉAS.

AN TIEZ LOUZ

Eleiz a diez a zo ha n'int ket gwelloc'h da loja an dud eget n'eo an truilhou d'o gwiska.

Red eo rei d'an dud, d'al labourerien, d'ar vicherourien tiez koant ha bras awalc'h evit ar familh.

Evit chom beo ha yac'h an dud a rank kaout boued da zebri, dilhad d'en em viska, koad d'ober tan ; ear vat, tomder, sklerijen a zo red ive. En eun ti a ya ennan an heol hag an ear vat, ar medisn n'en dezo ket ezom da vont alies.

Siovañ ! daoust m'eo gwelleat an traou e meur a leac'h, ha dreist holl var ar meaz, nag a dud c'hoaz, nag a familhou n'o deus evit lojeiz nemet koz toullou tenval, henk, striz, c'houezfall enno. An dra-man a veler dreist holl er c'hériou. Var ar meaz e ves peurliesha muioc'h a blas ; hag ouspen ne jomer ket pell en ti ; pa z'ear er meaz, e ves ear vat ha yac'h, hag e chomer krenv. Er c'hériou, er c'hontrol, dreist-holl er c'hériou bras, e ranker chom en ti an darn vrasa eus an amzer, ha ma ne ves ket bras an ti, troet ouz an heol, ma z'eo tenval, gieb, penaos e c'hella an dud chom yac'h ennan ? Penaos o dije plijadur o veva ennan ? E meur a gear e ves gwelet avechou, en eur gambr hepken, an tad, ar vam, pemp pe c'hwec'h bugel pe ouspen. E Brest, e Konk-kerne an hanter eus familhou al labourerien n'o deus etrezo nemet eur gambr ; er gambr-ze e ves aozet ar boued, eman an daol da zebri, eman ar gweleou, ha pa ves kalz bugale, a veac'h ma c'hellont finval. Ar vam geaz a zo en toul-ze epad an deiz, koulz lavaret, oc'h entent ouz he bugale ; ar vugale a rank chom eno ive ; da beleac'h ez aint ma n'ez eus den da daoler evez varno ? Var ar ru emaint e riskl da veza flastret. An tad a ya da labourat, ne deu d'ar gear nemet evit e brejou. Penaos en dije plijadur o tistrei da eun toull evelse ? Ma n'en deus ket a nerz-kaloun, petra raio nemet mont d'an hostaliri ? Eno eo sklerijennet brao an traou, eno ez eus plas, e c'hell azeza ouz eun daol, c'hoari ar c'hartou gant e gamaladed ; eno ne glev ket a vugale o vouzara e ziskouarn en eur lenva, en eur grial.

Ia, an tiez louz, tenval, re vihan, a zo penn-abeg ma z'a kalz tadou a familh d'an hostaliri. Red e vije da bep familh kaout eun ti bras awalc'h, koant, troet ouz an heol, ha ma vije e kichen eun tamig jardin, e vije gwelloc'h c'hoaz. Eno e vije gallet kaout eun nebeut legumachou, bleuniou, eno e c'helle ar vugale c'hoari, eno e c'helle an tad mont pa zistrofe d'ar gear hag en dije plijadur o velet an traou o poulza.

Ra vo lennet an dra-man gant an dud pinvidik, gant ar re a zav tiez da fermi. Ra vezint karantezus evit an tadou a familh o deus kalz bugale, rak eun druez eo gwelet pegen trist eo doare lod eus an dud. I. U.

Kalon ar Vam

VAR DÛN : *An Aotrou Nân.*

(*Barzaz-Breiz.*)

Andante

1

Livirit d'in-me, me ho ped,
Petra kaëra tra 'zo er bed ?

2

N'eo ket heol laouen ar beure
Ken kaër, ken skedus koulskoude ;

3

N'eo ket an oabl sklerijennet
En noz dadius da velet ;

4

N'eo ket er c'hoat, ar gwez uhel
Holl oc'h eja gant an avel ;

5

N'eo ket trouz spoutus ar mor braz,
Nag hiboud sioulik dour ar waz ;

6

N'eo ket zoken ar bokedou,
Ker koant, en hanv, var hor c'hleuziou ;

7

Na kan lirzin al laboused
Nag o flunv ken kaër marellet ;

8

Nan, kaëroc'h 'get an oll draou-ze
En deus grêt an Aotrou Doue ;

9

Me lavar heb fazia tam
Kaëra 'zo eo kalon eur vam.

10

Kaëra tra ouffet da welet
Eur vam var eur c'havel stouet,

11

O pokat d'he c'hrouadurik
Glan ha koant evel eun Elik.

12

Nan, e neb léc'h, dre holl, er bed
Netra kaëroc'h ne vô gwelet.

M.-A. ABGRALL.

An tiek. — Evelato, aotrou,
n'eo ket kaër gwelet ac'hanoc'h
o lakât ar vugale, pôtre
ha merc'hed, mesk ha mesk,
er skol !
Ar mestr-skol. — Perag 'ta,
daoust ha ne douezlit ket ivez
evelse al loened en ho kreier.

Ar mekanisian — Tra fall
z' ac'hanoc'h, perag e teuit
en doare-ze da doulla rodou
va boetur d'in gant ho koz
eskern begog ?

AR GROAZ-WENN

I. — Ar *Groaz-Wenn* a zo eur Vreuriezh savet etouez a r Gatoliked evit ober brezel d'an odivi ha d'ar vesventi milliget.

Hanvet eo evelse, abalamour ar re a laka o hano enni a c'hell dougen eur vetalen a zo en he c'hreiz eur groaz wenn gantar geriou-man tro var dro: **Honneur, Santé, Bonheur, Enor, Yec'hed, Eurused.**

II. — Petra c'houlenn ar *Groaz-Wenn*? Chom heb eva odivi na boesoun grêt gant odivi evel: kassis, chartreuse, benedictine, nag ive, skler eo, absinth, na rhum, na vermout, na bitter, na picon, etc.

An hini a deu er *Groaz-Wenn* a lavar evelhen :

« *Me bromet, gant gras Doue, chom heb eva odivi ha boesoun grêt gant odivi, nemet urz a vije roet d'in gant ar medisîn d'hen ober en eur c'hlenved benak.* »

III. — Eva c'heller gwîn, chistr, bier, gant ma ne vô ket evet re. Sklêr eo, an hini a vije mezo gant gwîn ha chistr n'eo ket din da veza er *Groaz-Wenn*.

IV. — Da genta e ves roet an hano evit tri miz, da c'houde evit bloaz pe ousspenn.

V. — Goulen a rêr digant ar re a deu er *Groaz-Wenn* rei eiz real ar bloaz, hag e ves kaset dezo bep miz eur gazeten e'halleg eneb an odivi.

(En hon eskopti ne c'houlennomp nemet eiz real dre barrez, rak-se n'eo ket ker. Ezom zo eus eur gwenneg benak evit skigna paperiou, skridou eneb an odivi.)

VI. — Ar re a zo er *Groaz-Wenn* a boanio da zistrei an dud diouz an odivi hag ar vesventi (er parresiou, skoliou, patronachou, syndikajou). Klask a raint tud da zont er Vreuriezh. Labourat a raint da gaout hostaleriou, a c'hiz nevez ne vezo ket gwerzet enno a odivi, hag alia raint an dud da vont en hostaleriou-ze p'o dezo ezom da vont en eun hostaleri benak.

Denit er GROAZ-WENN, c'houi hag ho pens an tech da eva, hag e viot pareet.

Ha c'houi ha ne evit ket, denit ive er GROAZ-WENN evit savetei ho predeur, hag e c'hellit lavaret d'ar vesverien: « Gwelit, me ne gemeran morse banne odivi ebet. Ar pezh a ran a c'hellit ober ive. »

Denit er GROAZ-WENN evit savetei ho pro Breiz-Izel.

An oberou « social »

A bell zo e z'euz hano e peb leac'h deuz an oberou « social ». Kazetennou, kannaded, beleïen, tud ar c'hearioù ha tud divar ar meaz, an oll a gomz anezo pe evit o meuli pe evit o dekrïal. Hag am buez sonjet: Perak 'ta *Feiz ha Breiz* ne lavarfe ket ivez eur ger anezho? E lennerien a zo kazi oll tud divar ar meaz; anaout a reont eun dra beñnak deuz an oberou-man, rak gwelet e vez anezo brema kalz pe nebeut e peb leac'h; anaout a reont marteze darn anezo, ar re a zo savet ganto en o farrez, mez karout a raffent ivez anaout re all hag a viche ken talvoudek dezo; c'hoant o deuz marteze da zevel eur syndikat pe eur c'hef, mez n'ouzont ket penaoz en em gemer, ha kaout a reont var o hent bep seurt difficulteou. Amezeien o deuz hag a zo henvel ouz va hini marteze. Me am beuz eun amezek, skiantef mad var galz traoù ha kemeret evit eun den a spered hag a furnez. Aliez e vez klevet o komz euz an oberou « social », hag atao avad! evit o dekrïal. Var e veno an traoù-ze ne dalvezont nemeur hag a ra avechou kement a zroug hag a vad. Gwechall, emezan, ne oa ket anezo hag afferiou an dud a z'ea en dro ker koulz ha brema!... hag kant tra all e kav da lavaret a enep an oberou-ze. Ar seurt amezeien-ze n'int ket rouez; kaout a rer anezo e peb leac'h; ar peur-liesa e kaozeont a enep o zonzj mez avechou gouskoude e kredont ar pezh a lavaront dre ma n'int bet morse sklerijennet.

Mat! petra da zonzjal deuz lavarou an dud-ze?... Petra eo e guirionez an oberou « social »? Pegen talvoudek int? Pere eo an difficulteou a gaver hag an digareziou a glever pa vez menek d'o zevel? Petra eo peb hini euz an oberou « social » ar muia anavezet, ha petra da ober evit o sevel hag o c'has mad en dro? Oll draoù hag a vezo lavaret eur ger anezo e *Feiz ha Breiz* evit rei d'e oll lennerien hervez o goùd; darn euz ar re-man a gar an historiou, darn all ar c'hanaouennou, darn all an divina-dennou... ar re a gemer preder gant an « oberou social » a gavo ivez plas deuz taol!

Evit boulec'ha al labour hirio dioc'htu, eur gerik ebken, evit lavaret petra a ententer dre an oberou « social ».

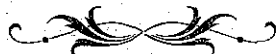
Evel-ze ec'h hanver an oll oberou, emgleoioù, syndikajou, kefiou savet gant tud ar memez micher pe ar memez bro evit n'em zikour en o stad a vuez... syndikajou evit ar prena hag ar gwerza, kefiou da bresta arc'hant, kefiou assurans a-enep an tan-gwall, a-enep ar c'hollou gant al loaned, a-enep an droug a c'hoarvez gant al labour pe ar

c'hlenved, etc... Hag an oberou-ze a zo hanvet « social »... perak ? abalamour e klaskont var eun mad an oll pe mad ar vro a bez kentoc'h eget mad an den-man pe an den-ze en e bart e unan.

An den n'eo ket great evit beva e-unan. Beva e rank da genta gant e famill, mez red mad eo dezan c'hoaz beva gant e amezeien, gant tud e vicher, ha gant e genvroiz. Oll dud an ti a dle n'em zikour, mez evit ma ielo gwelloc'h ar stal, eo red mad dezo beza sikouret c'hoaz gant o amezeien ha var galz traou zoken kaout skoazel digant tud ar barrez pe tud ar vro a bez. En eur ger, an den na c'hell ket ha na dle ket beva e-unan, mez assamblez gant an dud all, gant tud e gear, gant tud e barrez, gant tud e vro... an den a zo great evit beza e « société » an dud all. Mat ! an oberou a hanvomp « social » eo ar re a glask lakat muioc'h a eazamant, muioc'h a garantez, muioc'h a lealded, muioc'h a beoc'h ha muioc'h a eürusted etre an dud a dle beva assamblez en eur memez bro.

Pa 'n em gav eun dro bennak en eur famill, oll dud an ti o deuz aliez perz ennan en eur giz bennak ; eun heritach a dalvezo dezo oll ; eur c'hlenved ne raio poan nemet da unan marteze, mez d'ar re all e roio nec'hamant, ha mizou. Pa vez savet en eur barrez pe en eur vro an oberou a zo hano anezo ganeomp ama, oll dud ar vro ivez o deuz perz sur, en eun doare bennak, er vad a ra an oberou ze. Rak gwelomp 'ta ! Gant eur syndikat an dud a werzo keroc'h hag a breno gwelloc'h marc'had, rak-ze muioc'h a arc'hant a deu pe a jom er vro ; gant eur c'hef da bresta ar paour a gavo arc'hant evit 'n em zevel eb astenn an dourn d'ar pinvidik, rak-ze neubeutoc'h a aluzen da rei ; gant ar c'hefiou-assurans ar c'hollou a vezo raparet eb mizou braz evit den, rak-ze atao eun den nec'het a zo dizammet eb samma morze re an dud a vev gantan... hag evelse 'ta : an oberou-man a denn atao, en eur giz bennak, da vad an oll ; pa reont sikour da unan, e servichont ivez kalz pe nebeut d'ar re all ; ar pez a glaskont hag ar frouez a zougont eo lakat an dud da veva eürussoc'h assamblez, ha setu perak int hanved « oberou social. »

P. L.

HUNVRE BREIZ

Eur pardaez e pignis var eur griben uhel
Savet dirak ar mor var zouar Breiz Izel,
Vit gellout d'ar sked loar kaout ar gwel en eun dro
Euz ar Mor, euz a Vreiz, euz an Nenv, va zeir bro.

Euz ar Mor, euz a Vreiz, euz an Nenv ne welen
Netra en nosvez-se : dindan he c'houmoulen
An noz a guze d'in 'vel gant eur stign gwele
Douar ha mor kousket an eil 'tal egile.

Mez Douar Breiz pa gousk, luskellet 'tal ar Mor
A lez e hunvreoù euz e galon digor
'Vel eostigou da richaniha da nijal.
Setu petra gane va bro 'n eur hunvreal :

« Ped am euz me maget a dud hag a zero :
Pegen pounner eo bec'h o relegou maro !
Skuiz oun eat o steui da gen aliez bugel
Linser o bez goude maillouro o c'havel.

» Var va barlen ema ganen va bugale,
Re veo a re varo an eil var egile,
Ha n'ouzon mui peléc'h eo gwel dezo beza,
Pe en douar oc'h hun, pe varni o skuiza.

» Mam karget gant Doue da zerc'hel frank digor
Var henchou ar vuez da ouenn an dud peb dor,
N'ouzon ma n'eo ket gwel, dre ar seurt amzeriou
Var henchou ar vuez derchel kloz an doriou...

» An dud hag an dero a zave euz Bro-Vreiz
A ioa o fenn guechall ken soun, ken yac'h o c'hreiz,
Sperejou ha skourrou digor vel diou askel
Prest da nijal d'an Nenv d'an distera avel !...

» Krennet skour an dero gant drem kriz ar vouc'hall,
Hag askel an Ene gant fals lezen Bro-C'hall ;
Gant bep seurt fals lezen pennasket krenn ha ber
E ene d'an douar da va mab Yan Gouer.

» An derven goz pa vez dinerzet gant an oad
E lec'h seo o redek buezek e c'hiz goad
Ne vez kavet enni nemed brenn ha ludu
Gant an amprevaned o krignat a bep tu.

» Ene bugale Breiz a zo sionaz ivez
 Amprevaned loudour o krignat e vuez ;
 Ker brao o deuz krignet gant o dent a bep tu
 Ma ne gaver enno ivez nemed ludu.

Ha ne c'heller gouzout, henvel ouz koz dero
 Hag int var o griziuo a zo beo pe varo
 Hag int a-veunio c'hoaz gant an ezen glouar
 Pe diskaret ganti, peurvreinet d'an douar ! »

(Reproduction autorisée).

MOUEZ AR GOUSTIANZ

Anter-noz a ioa o tont euz a zeni en eur barrezik vihan euz Breiz-Izel ; an oabl a ioa skedus meurbed hag ar stered a lugerne dudius a-zioc'h an douar. D'an heur-ze an oia a ioa kousket ; al laboused hag an anevaled a veze klevet o youc'hal epad an deiz a ioa mut ; trouzik ened ne veze klevet.

Ha koulskoude an hini a vije bet var zao d'an heur-ze en divije gellet gwelet eun den oajet awalc'h, eur garrigel gantan, a vunte en e raog o sevel d'an dorgen.

Da beleac'h ez ea ? Me ya d'en lavaret deoc'h : mont a rea da bark e amezog da laërez patatez ; mes en eur vont gant an hent, e garrigel evel ma ne oa ket a eol ganti a grie dre ma 'z ea : gouik, gouik ; ha va aotrou a gave d'ezan klevet eur youez o lavaret d'ezan : « Gwelet e vimp, gwelet e vimp ! »

— Na vimp ket, ne vimp ket, a respontas hen

— Yo ! yo ! a lavaras d'ezan eun askel groc'h en a ioa o nial a zioc'h e benn.

Erruout a ra er park evelato ; karga reas e garrigel ; mes evel m'edo o tremen an ôde, eur gaouen a youc'has : hou hou, hou hou ; gwelet out, gwelet out.

Va c'hanfard a gemeras aoun hag en eur redet e tiskennas an dorgen en devoa savet evit dont d'ar park, mes e garrigel en eur vont buhan a lavare d'ezan : « Krouget e vi, krouget e vi. »

Erruet er gear e kuzas e batatez hag ez eas da gousket, mes evel ma c'hellit kredi ne gouskas ket re vad hag epad an noz ec'h lunvreas edo an archerien o tont d'e gerc'het da vont d'ar prizon.

Dionz ar mintin pa zihunas e lavaras outan e-unan : « Evelato e oan sot-pitilh en noz tremen o kaout aoun euz koz anevaled evelse. » Mes a veac'h m'en devoa echuet e gomz e klevaz e gilhog o kana e gan-mintin hag e seblantas d'ezan e glevet o lavaret : « laëret az peuz, laëret az peuz ! »

— « Ya ! aneval g. eun, laëret am euz ; med da deod am bô gant » da benn » hag o trouc' as gouzoug ar c'hilhog paour gant eun taol kount-i. Med e amezog ner c'hlevas ; buhan ha buhan e lavaras da ziou amezogez a ioa libr kenan o zeodou. Prestik da c'honde ec'h en em gavas daou archer a gasas va den en eur c'hloz el leac'h ma kavas c'hoaz mignoned o devoa gellet beva betek neuze heb dilasa o yalc'h.

Gibraltar d'ar 17 a viz Ebrel 1913.

F. J.

Teatr Brezonek Keryan

Araok embann roll an aluzennoù hon deus bet abaoue ar galv hon deus great er miz tremen, evit teatr brezonek Keryan setu aman etouez kant, daou euz al liziri deuet d'eomp da heul ar profou, ar c'henta digant, eur pôtr yaouank euz Bro-Leon, an eil digant unan eus skrivanierzed wella Breiz-Izel, en amzer-man.

P..., d'ar 14/4/13:

Aotrou,

El lizer-man e kasan deoc'h, eun nebeudik gwenneien evit sikour ober an teatr brezonek : n'eo ket kalz a dra, eur veradennik zour da eur wezen hag a zo dija uhel, nerzus hag he griziuo sanket doun etouez mein galet Breiz ; uhel eo dija, rak *Feiz ha Breiz* a zo lennet betek er c'horn pella euz hor beg-douar : ra yelo c'hoaz dounoc'h er mêziou da lakât ar Vretoned da garet muioc'h mui o brô e giz ma 'z eo dieet. Hag he griziuo a zo doun etouez ar vein ; n'eo ket savet en eun dervez ; stourm a zo raket hag awechou zoken oar bet tentet da fallgaloni, o lavaret : « Da betra kemeret kement-man a boan hag evit petra ? » Mez eat eo e penn ar Vretoned hag ar pez a vez en hor penn ne deu ket kuit en eun dervez, bezit sur : dies-planta, mes diesoc'h tenna !

S. B.

Eur galv da verc'hed Bro-Leon

En niveren diveza deus *Feiz ha Breiz* an Aotrou Perrot en deus lavaret deomp ar sonj hag ar c'hoant a zo deuet en e spered, hag e spered meur a hini all euz mignoned ar brezoneg da zével eun teatr e kichenik maner Keryan, evit ober eno bep bloaz eur gouel kaër en honor d'hor bro, d'ar brezoneg ha da c'hiziuo hon tud koz. En em erbedi a rea ouz ar bôtred yaouank dreist holl ; ha me a deu hizio da c'houlenn eun aluzennik digant merc'hed Bro-Leon ; arabad e chomfe hini anezo heb rei he frof evit ar pez labour-ze a vo evel pa lavarfen ti ar brezoneg ; beza e vezo evit hor

Breiz ar pezh ma 'z eo iliz ar Folgoad evit hor feiz ; da Geryan evel da Folgoad ez ai ar Vretoned, a vandennou, bep bloaz, da welet displega peziou-c'hoari e brezoneg c'houek ; eno e klevint kana gwerziou ha soniou, re goz ha re nevez ; eno e vezo komzet d'eomp euz hor bro, euz he histor ; an traou kaer a zo enni a vo displeget dirazomp, hag e teskimp he anaout hag he c'harer muioc'h mui ; ha neuze, e leac'h kaout mez evel ma o deus lod deus Breiziz o komz brezoneg, e vezo lorc'h ennomp da veza bet lusket var barlen eur vreizadez.

Hor yez kaer ar brezoneg a zo koz ha brudet : savomp eta d'her goudori eun teatr bras ha dereat evit ma chomo yac'h ha dibikouz gant hor bugale var hon lerc'h. Ni merc'hed Leon a zo fouge ennomp gant hor bro ha n'eo ket heb abeg, rag mar d'eo kaer, Breiz a-bez, hor c'hornik-douar-ni a zo evel pa lavarfen eul liorzik kloz, el leac'h ma sav ha ma vleun kement tra dudiuz a ouffet da welet ; ar mor deus eun tu, menez Are deus an tu all a c'houdor Bro-Leon, hag e kreiz etrezo o daou, pegen kaer eo gant he zorgennou, he zraoniennou, he brouskoajou, he meziou goloet a zrevajou drus, hag aman hag a-hont bouchadou balan ha lann e liou d'an aour, parkajou melchen rus, ha var ar c'hleuziou, er c'hoajou, dre holl bleun-brug gant o c'hleierigou bihan, ruz pe wenn, a hej gant an distera avel. Ne zeus nemed sevel var eun dorgen evit gwelet kaeroc'h c'hoaz : tro var dro touriou uhel ha dantelezet savet gant feiz hon tud koz hag ivez gant o c'harantez evit o bro, a zeblant lavaret d'eomp : « Ha c'houi Leoniz an XX^{et} kantved, ne reot netra evit kaerat ho pro ; roit dillo an dourn da zevel teatr Keryan, ma vo gwelet pe ar re goz o deus savet ac'hanomp-ni, pe c'houi a zo ar re varreka da gas eur pezh-labour da benn.

Eul Leoniadez.

Profou kinniget da rei dourn da zevel

TEATR BREZONEK KERYAN

Dastumet gant Klaoda 'r Prat, eus Landi

Kasaden genta

Klaoda 'r Prat, Landivizio...	5 f.	» Emmanuel Pencreac'h, Sizon...	0 30
Jos. Dirlem ar Braz, Landivizio...	5	» J.-F. Quéménéur, Comanna...	0 30
An Aotrou hag an I. Verine, Landivizio...	5	» Anton Guillerm, id.	0 10
Evit ar Brezoneg hag ar Feiz ! Landivizio...	5	» Alain Pichon, Sizon...	0 30
Anton Cousquer, Guimiliau...	1	» Paul Poulliquen, Landivizio...	0 80
Teir Vignonez da « Vleun-Brug », Landivizio...	2	» Yves Kerautret, Comanna...	0 15
Eur mignon da « Vleun-Brug », Landivizio...	0 50	» Louis Caboc'h, Sizon...	0 40
Eur Mestr-skol Kristen, Landivizio...	0 50	» An Itron Heliès, Landivizio...	1
Yan Rognant, Landivizio...	0 20	» Koll he-hano, id.	0 05
Herve Yvinec, Sizon...	0 70	» rue Nevez, id.	0 50
Rene Poulliquen, Loc-Eguiner-Ploudiry...	0 10	» J.-Louis Quélenec, id.	0 30
Yves Hernot, Loc-Eguiner-Ploudiry...	0 10	» Louis Prigent, id.	0 19
Job Abherve, Guiclan...	0 40	» Bernard Mons, id.	0 10
J.-F. Creff, id.	0 50	» Y.-M. Pape, id.	0 50
F.-M. Fagot, Comanna...	0 10	» J. Kéruzec, id.	0 10
J.-M. Cloarec, Guiclan...	0 10	» Yves Ménez, id.	0 10
J.-F. Pengully, id.	0 20	» Alain Carof, Guimiliau...	0 10
J.-L. Yard, Pleyber-Christ...	0 40	» François Cuff, Landivizio...	0 10
Alain Abgrall, id.	0 40	» François Poulliquen, Lambol-Guimiliau...	0 10
Yves Guéguen, Landivizio...	0 10	» Alexis Maguet, Loc-Eguiner-Saint-Thégonnec...	0 10
Per Rannou, Sizon...	0 35	» J.-M. Creff, Guiclan...	0 10
J.-F. Créac'h Guikouvest...	0 20	» Jos Picard, Guikourest...	0 55
F.-M. Prigent, id.	0 45	» Yves Rolland, Guiclan...	0 10
Emile Guivarch, Gwitevede...	0 45	» Baptiste Guillou, Guimiliau...	0 10
Yves Couloigner, Landivizio...	0 25	» Maurice Creignou, Landivizio...	0 10
Yves Baron, Lambol-Guimiliau...	0 60	» Lucien Baraër, Guimiliau...	0 10
Jacques Abgrall, Dandivizio...	0 10	» Jean Pape, id.	0 10
François Auffret, id.	0 20	» Pierre Omnés, Landivizio...	0 10
Louis Corre, id.	0 25	» Louis Abherve, id.	0 10
Auguste Amis, id.	0 20	» Jean-Louis Corre, id.	0 15
Job Kerforn, Lambol-Guimiliau...	0 30	» Jean Palut, Guiclan...	0 25
François Baron, Comanna...	0 30	» Jos. Rolland, id.	0 10
Claude Mingam, Landivizio...	0 10	» Alain Normand, id.	0 35
J.-F. Simon, Bodilis...	0 10	» F.-L. Mingam, Saint-Derrien...	0 10
Emile Nicolas, Landivizio...	1 10	» Paul Le Goff, id.	0 10
J.-René Le Bras, id.	0 10	» F.-M. Kerautont, id.	0 10
Joséph Jaffrés, id.	0 10	» Yves Abgrall, Pleyber-Christ...	0 10
Jean Kerrien, id.	0 25	» Jos. Cloarec, An Dre...	0 10
Yves Le Gall, id.	0 10	» Yves Corre, Bodilis...	0 10
Yves Guillerm, Guiclan...	0 10	» Eugène Poulliquen, Sizon...	0 10
F.-M. Crenn, Sizon...	0 10	» F.-M. Nicolas, Landivizio...	0 10
Paul Simon, Bodilis...	0 10	» Yves Poulliquen, Guiclan...	0 20
J.-Louis Boulch, Langouarne...	0 30	» J.-Louis Guivarch, Gwitevede...	0 20
Yves Lacut, Landivizio...	0 20	» Yves Biannic, id.	0 10
Yves Le Hir, id.	0 45	» Hervé Boulch, Lambol-Guimil...	0 05
Henri Jaffrés, id.	0 30	» Yves Queguiner, Saint-Derrien...	0 05
Yves Riou, Sizon...	0 10	» F.-M. Palut, Guiclan...	0 10
Paul Carof, Landivizio...	0 10	» Jean Poulliquen, id.	0 05
J.-Pierre Cabon, id.	0 15	» Jean Le Meur, Sizon...	0 05
F.-Louis Le Gat, id.	0 50	» Théodore Guillerm, id.	0 05
François Abgrall, id.	0 20	» F.-M. Le Bris, id.	0 25
		» Blaise Stanislas, St-Thégonnec...	0 20
		» Marie Jaffrés, Landivizio...	0 20
		» Louis Guillou, Guiclan...	0 30

Respontchou Divinadennou miz Meurz (1)

Jean Le Ber, Landivizio.....	0 50	Jean Soubigou, Tréhou.....	0 10
Em. Queméneur, Comanna.....	0 10	Louis Larvor, Guiclan.....	0 05
J.-M. Herry, Pleyber-Christ....	0 30	F.-M. Pencreach, Loc-Mélar..	0 05
Pierre Bodériou, Guiclan.....	0 25	Gabriel Messager, Landivizio..	0 10
Yves Kérautret, Lambôl-Guimi-	0 20	Annette Le Fall, id.....	0 15
lian.....	0 20	Jos. Jaffrès, id.....	0 20
Jean-M. Abgrall, Guiclan.....	0 25	François Messager, id.....	0 10
Gabriel Quéinnec, id.....	0 05	Y. Abgrall (Gwelevarc'h), id..	0 40
Yves Acquitter, Sant-Nouga....	0 20	Guillaume Langouvé, id.....	0 40
F.-M. Thépaut, Bodilis.....	0 10	Jean Abgrall, id.....	0 10
Louis Cleuzou, Comanna.....	0 05	Alain Guéguen, id.....	0 25
Alain Maguet, Loc-Mélar.....	0 05	Ernest Le Gall, id.....	0 10
Louis Le Mer, Guimiliau.....	0 04	Ernest André, Lambôl-Guim..	0 10
Julien Abgrall, Guiclan.....	0 40	Pierre Baron, id.....	0 10
Kerscaven, Guiclan.....	0 10	Jos. Pouliquen, id.....	0 10
Laurent Cabioch, Sizun.....	0 15	Pierre Cloarec, Guiclan.....	0 10
An Ao. Furet, Skolgristen, Lan-	0 50	Emile Kerbrat, St-Thégonnec..	0 30
divizio.....	0 50	Théodore Guillerm, Sizun.....	0 05
Gabriel Coz, Sizun.....	0 40	Joh ar Floc'h, Pleyben.....	0 35
Miliau Faujour, Guimiliau.....	0 05	Le Fur du Forestou, Brest.....	0 10
F.-M. Guéguen, Sizun.....	0 10	F.-M. Grall, Loc-Eguiner-Plou-	0 05
J.-B. Faou, id.....	0 05	diry.....	0 05
Auguste Bourlés, id.....	0 05		50 50

Feiz ha Breiz.....	200 f.	Potred Trezilide.....	10 »
An A. de Kermenguy, Cleder.....	100 »	Eur vignonez da Feiz ha Breiz	5 »
An I. de Boisanger, Lannur-	400 »	Sant-Nouga.....	5 »
van.....		Yves Le Moal.....	5 »
An Dimezelled de Volz, Ki-	400 »	Evn amezogez da deatr Ke-	10 »
beron.....		ryan.....	10 »
An A. Roudaut, Plobannalec.....	5 »	Pierre Toullec, Sant-Briek... 0 10	
An A. Cottu, Plouay.....	5 »	An A. Uguen (kenta prof.)... 5 »	
An A. Boucher, Loc-Maria... 25 »		Var arack, Gwitevede..... 10 »	
Jean Troadec, St-Nouga..... 50 »		Eun amezog da deatr Keryan	10 »
Int. an Nan, id..... 5 »		Int. Letty, S. Nouga (kenta	50 »
M.-Y. Cardinal..... 3 »		prof.....	2 »
An Ao. de la Tour, Rosnoen... 4 »		J. Y. Palut, Plouzevede..... 2 »	
Eur bruger Sant-Nouga..... 2 »		F. Palut, Sant-Nouga..... 2 »	
Eur breizad divroët..... 1 »		An A. Arzel, Lesneven..... 3 »	
An A. Chaussepied, Kemper... 5 »		An A. Abgrall, Kemper..... 10 »	
An A. Dantec, Riec..... 5 »		Jean Corre, Lannilis..... 3 »	
Doue a ouezo, awal'h eo..... 100 »		Reine Laot, Lannilis..... 3 »	
G. Leon, Brest..... 5 »		Saïk Bernard, Plougoum..... 3 »	
A. de Carne, Bourg la Reine... 5 »		Gloar da Vreiz, Taule..... 2 »	
F. Jaffrennou, Karaés..... 5 »		M. Y. S. Kernilis..... 0 20	
L. ar Bero, Ergué-Vihan..... 5 »		An A. Prigent, Plouescat... 5 »	
L. Gourlet, Karaés..... 4 »		An A. Elies, Sant-Hernin... 5 »	
Eur Yretonez, Lannilis..... 3 »		J.-F. Larhantec, Le Cloître... 3 »	
J.-M. Ollivier, Plougoum... 3 »			
An A. Havas, Trezilide..... 20 »			904 30

O deus bet 50 poent :

Guill. Kernea.....	Landudec.
Eur Vigouden.....	Trigat.
Guil. Cadiou.....	Sibiril.
Françoise Labous.....	Plouvien.
Jos. Quémeréc.....	Ergué Vihan.
Al. Kerjean.....	Kersent.
M. Segalen.....	Gouesnou.
Yv. an Dœuff.....	Trigat.
F. Rosec.....	Plonevez.
J.-L. Roue.....	Sant-Néven.
M.-Yv. Phelep.....	Kernouës.
Job. ar Roux.....	Sant-Neven.
Josephine Guillerm.....	—
Cath. Colloc.....	—
A. Kerlidou.....	Plouzeniel.
M. Gac.....	Plouider.
Yv. Pelleter.....	Elliand.
M. Ye.....	—
Marie Cloarec.....	Cleder.
R. Marc.....	—
Michel Balay.....	Quimerc'h.
J.-M. Normand.....	Guiclan.
Quéau.....	Landerne.
J.-L. Floc'h.....	Guengat.
A.-M. Salaün.....	Ar Merzer.
M. Balcon.....	Gwitevede.

O deus bet 45 poent :

J. Stephan.....	Plouarzel.
F. Le Saout.....	Folgoat.
A. Gille.....	Quemeneven
J. Guyader.....	Lanneuffret.
M. Pouliquen.....	Guimiliau.
J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.
J. Derrien.....	Kastel Paol.
Y. Rohou.....	Plouescat.
L. Joly.....	—
O. Gouven.....	Sibiril.
J.-M. Le Due.....	Taule.
Pôtr L. N.....	Logonna.
F.-M. Brelivet.....	Taule.
G. Le Reun.....	Plabennec.
Y. Boustard.....	Plogonnec.
Y. Prigent.....	Sant Nouga.
F. Bihan.....	Mespaul.
G. Choquer.....	Taule.

J.-M. Salaün.....	Tréhou.
J.-L. Pennec.....	Sant Segal.
J. Grall.....	Rumengol.
A. Beyer.....	Plouider.
P. Gouriou.....	Plougonvel.
Eur pôtr yaouank.....	Logonna.
Michel Laurent.....	Guipavas.
Mari Prigent.....	Plouvien.
F. Charles.....	Guiclan.
G. Le Ber.....	Taule.

O deus bet 40 poent :

J.-P. Person.....	Guiniventer.
J.-M. Loaec.....	Plouzeniel.
L. Derrien.....	Plouescat.
François Ollivier.....	Sibiril.
Joseph Kerrien.....	Mespaul.
A.-M. Simon.....	Kerlouan.
J. Acquitter.....	Sant-Nouga.
M. Cueff.....	—
M. Salaün.....	—
Eul Ienner.....	Mespaul.

O deus bet 35 poent :

Y. Dantec.....	Sant-Nouga.
J. Boule'h.....	—
M.-Yv. Cardinal.....	—
Pauline Pronost.....	Treflez.
Cath. Madec.....	Guiniventer.
M.-J. Piriou.....	Rosnoen.
Louis Bizien.....	Plouenan.
H. Guillerm.....	Plouescat.
J.-F.-M. Kerrien.....	Plouenan.
J.-L. Boule'h.....	Cléder.
Yv. Lea.....	—
Jos. Roue.....	Treflez.
Ol. Le Vaillant.....	Landunvez.
Yv. Conq.....	—
H. Colin.....	Rosnoen.
R. Laot.....	Lannilis.
Guil. Le Gall.....	Rosnoen.
Goulv. Ségalen.....	Plougeniel.
Evançois Corre.....	Lannilis.
M.-Y. Bégoc.....	Saint-Pabu.
Phil. Combot.....	Gwiniventer.
Gabr. Mailloux.....	Toulon.
P. Quillien.....	Rosnoen.

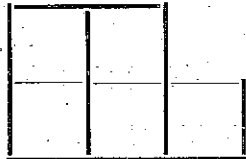
(1) 19 a lavaret e Feiz ha Breiz miz meurz o devoù gounezet 45 poent, eit divinadennou miz c'houevrer; mes pa gontar an hanotou ne gaver nemet 18 hano : hini E. ar Roux eus a Germilis eo a so bet chomet heb beza douget var an daolien gant ar mouller.

Divinadennou miz Ebrel

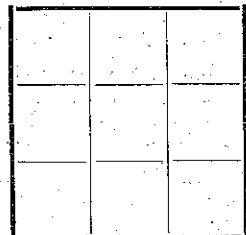
Ar plas hag an amzer a vir ouzomp a greñn da rei aman respontchou divinadennou miz ebrel hag hanolour ar re o deus o c'havet: kavet e vezint e kannad ar miz a zeu.

Divinadennou miz Maë, An taol diveza!

- I. — Perag e vez gris ar bleo araok ar baro? 10 p. ar r. *Digaset gant F. Saout deus Taulé.*
- II. — Va amezeg Yeik Pêndoupes euz Rest-ar-C'hi-du, en deus daou yaroc'h, Gwennik ha Duik, ha pemp bloaz a zo, oad Gwennik, ar c'hosa, a loa doubl da oad ar yaouanka, ha p'en devezo ar yaouanka oad ar c'hosa, o devezo o daou 50 vloaz. Pe oad o deus, eme Bendoupes? 10 p. ar r.
- III. — Gant eur pouez a 40 lur torret etre pevar dam, e c'heller poueza n'eus forz petra, adalec eul lur betek 40 lur. Pe bouez a die kaout pep tam? 20 p. ar r. *Digaset gant Yv. an Dœuff, Triagat.*
- IV. — Gant an c'houec'h ger brezounek ma: heol, preiz, kleiz, kreiz, dourn, paour, furmit c'houec'h ger all brezounek, en eur denna eul lizeren euz pep hini anezo; ha gant al lizerennou tennet, en eur o c'hemer dre ar renk m'int roet, furmit hano eur Zantez. 20 p. ar r. *Digaset gant eur mignon da Feiz ha Breiz euz a Vrest.*
- V. — Setu ama 5 carré da gas var dri en eur denna 3 gostezen hebken.

Setu ama 9 garré all, da denna anezo 8 kostezen evit ma ne vo mui nemet 2 garré.

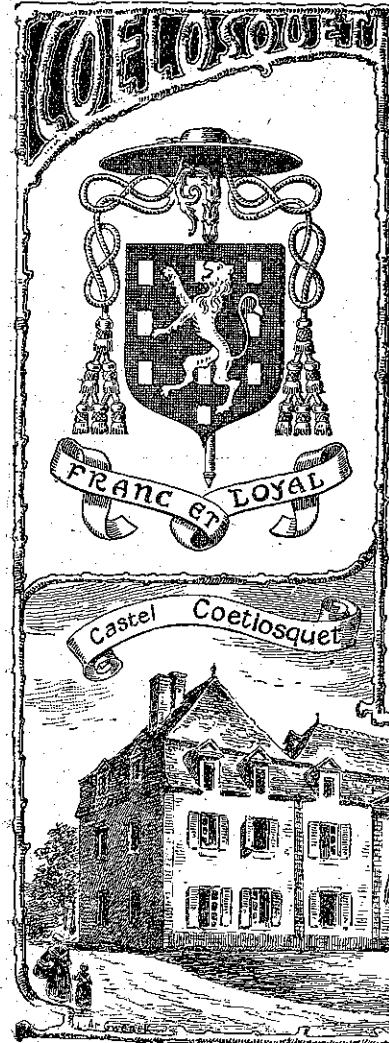

Digaset gant Pôtr Sant-Segal. 20 p. ar r.

Digas ar respontchou hag an divinadennou neves a gavfet ha n'int ket bet moulet c'hoas, da « Rener Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemzek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er pârreziou: Lakât eun timbr a saou wenneg var golo al lizer.

Feiz ha Breiz

Kannad Miziek ar Vretoned

YAN JILI COETLOSQUET

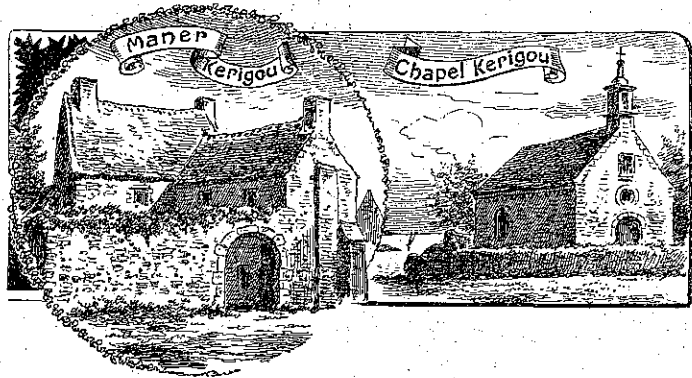
*Eskob Limoj
Kelenner rouaned Frans
(1700-1784)*

Etre manati dismantret ar Releg ha bourg Pleyber-krist, var douar Plouneour-Ménez, emañ maner Coëtlosquet goudoret gant gwez bras a zoub o skourroù e dour maro eul lenn hag a lugern dindan bannou an heol evel eur mellezour arc'hant.

Leski ha *deci* a lavar ar memez tra, hag an hano Coëtlosquet a c'hell beza bet roet d'eur c'harter euz Plouneour goloet a wez, en amzer goz, hag a oue diskaret ha *losket* gant Bretoned an amzer genta, abalamour d'ezo da gaout eun tam douar-labour; n'eus fors penaoz an hano-ze da vihana a zo douget c'hoaz gant unan euz familhou kosa Bro-Leon, a zo breman o chom el Lörren; dimeziou a zo bet etrezi hag eur familh da Jani d'Arc; Bertrand Coëtlosquet

a heuilhas sant Louis da vrezal ar groaz, er bloaz 1249 ; Hervé Coetlosquet hag a zo hano anezan var eur paper skrivet er bloaz 1297, miret c'hoaz e maner Lesquiffion, a die beza mab d'ezan ; o bugale a zimezas da vont da diez brasa Bro-Leon, da Benc'hoadik, e Gwiklan, da Vespouez e Ploumoguier, da Vrezal e Gwini-venter, da Gersaizon e Gwiklan, etc. A rum da rum e ouent kabitened, e parrez Plouneour-Menez ; madou eleiz o devoa a gleiz hag a zeou, hag a bell zoken ; perc'hen e oant eus maner Ker-goare, e Sant-Nouga, a oue prenet diganto divezatoc'h gant markiz Keryan.

En amzer ar roue Louis XIV, Alan Fransez Coetlosquet, Aotrou an Inizi, e Guimaec, eil mab da C'hwen, Aotrou Coetlosquet ha da Franseza Le Segaller a gemeras evit pried Jiletta Kerzus. Doue a vennigas o briedelez hag a roas d'ezo daouzek krouadur ; eus an daouzek-ze, Yan Jili eo an hini a reas ar muia henor d'e dud ; genel a eure d'ar 15 a viz gwengolo 1700, e maner Kerigou, en eur gour-enezen harp e Kastel-Paol a zo he beg er mor dirag Penpoul ; dudius eo an taol-lagad achano : en tu kleiz e weler

koajou ar Gernevez ha lavaret a vije great ema holl dourion ar gear zantel en o c'hreiz ; en tu deou ema ar mor glaz gant e enezennou gwer, e reier louet, e vigi skanv ; maner Kerigou n'eo mui nemed eun tiegez bihan ; mes miret a ra atao e vali, e gouldri, e hiorz, gant e vogeriou a vez lipet gant an tarziou pa vez uhel ar mor ; hag e chapel, el leac'h ma pedas alies an hini a die beza eskop divezatoc'h.

Ganet ha savet en eul leac'h ken kaer ha ken didrouz, an Aotrou Coetlosquet a deuas da veza ivez, eun den habask, hegarat ha santel.

D'e driwech vloaz e oue great kloareg ; tremen a eure meur a vloaz e skol ar Sorbonn e Paris, evit ober e studi ; kerkent ha ma oue beleget e teuas da veza vikel vras e genderv an Aotrou d'Argentre, eskob Tulle, ha nebeud awalc'h goudeze, vikel vras arc'heskob Bourges, an Aotrou de la Rochefoucauld, a lakeas ennan e holl fizianz.

Ar Jansenisted a ioa o paouez beza kondaonet gant ar Pab, mes niverus e oant c'hoas ha galloudus ; an Aotrou Coetlosquet a stourmas outo hag a deuas evelse d'o lakât da vont en e eneb ; ober a rejont zoken eur ganaouen zivalo da ober goap anezan, mes ar brezel-ze e leac'h ober gaou outan a lakeas an dud vad d'hen istimout muioc'h-mui.

D'e nao bloaz ha tregont e oue hanvet da eskop e Limoj (1739). Sakret e oue e Paris gant e arc'heskop, eun eskop breizad a bep tu d'ezan, an Aotrou d'Argentre, eskop Tulle hag an Aotrou de la Fruglaye de Kervers, eskop Landreger. E eskopti a ioa unan eus

eskoptiou brasa ha paouza ivez siouaz a ioa e Franz ; an eskop nevez a en em lakeas a zevri da gelenn ar bobl fisiet ennan ; dre guz e paez ar skolach da eleiz a vugale familhou bras kouezet er baourentez ; e di a ioa digor d'an holl, pa gave var e hent en dre ma veze oc'h ober tro e eskopti, eur beleg bennak klanv pe dinerz, e pede anezan da zont da ziskuiza d'e balez, hag eur wech ma veze pare, pa deue da gimada dioutan, e lavare : « Beteg-hen oc'h » bet em zi evit ho yec'hed : chomit eun nebeud deiziou c'hoaz » breman, evit ober plijadur d'hoc'h eskop ! »

Eun henvelep madelez a lakeas anezan dillo da c'hounid kalonou an holl. Hen ivez a ioa en em staget kalz ouz e bobl ha

An A. J.-J. du COETLOSQUET

refus a reas mont da arc'heskop da Dours daoust ma n'oa ket koulskoude evit gouzout, er mare-ze, e vije dibabet dizale, evit eur garg henorusoc'h c'hoaz.

Ar c'hardinal de la Rochefoucauld, eat da jom da lez ar Roue, en devoa meulet kement e vikel vras gwechall, dirag mab heno Louis XV ma teuas c'hoant da henman d'e gaout en e di, evit kelenn e vab.

An Aotrou Coetlosquet, daoust pegen tenn e kave kuitât e eskopti, a zigemeras ar garg pouenner da zavel eur bugel hag a die pignat eun deiz var an tron ; beleien ho pobl Limoj o devoue ken bras d'o fastor ; henman eus e du ne c'hellas morse ankounac'hât e zenved, ha beteg e varo e kendalc'has da zina : eskop koz Limoj ; arak kimiada diouz e dud, e roas d'e iliz-veur dilhad euz ar re gaera ha beteg e varo e kendalc'has da rei 1000 lur er bloaz, evit sikour sevel eun eskopti nevez.

Duk Bourgogn, ar pôtr en devoa da skolia a ioa eur c'hrouadur koant ha daoust dezan da veza bervet ha lore'hus oa red anzae e oa ennan eleiz a berziou mat ; troet oa dreist holl da lavaret atao ar wirionez. Eun dervez, e dad a c'houlennas digant e gelenner ha kontant oa anezan. An Aotrou Coetlosquet, daoust m'en devoa bet tro d'en em glemm euz ar bugel, eun draik bennak, abalamour d'eur fazi dister, a lavaras ya, en aoun ne vije gourdroutez ar pôtr : « Perak e livirit geier, eme ar prins yaouank, » ken tear ha tra, c'houi hag a vez o teski d'in lavaret atao ar » wirionez. »

Ar bugel keaz ne dlie ket pignat var an tron ; en em c'hlaza a reas eun dervez o koueza ; varlerc'h ar glaz e teuas eur gor hag ar vedesined a anzavas n'oant ket goest da barea ar c'hlanvour ; an Aotrou Coetlosquet eo a oue karget da rei da anaout d'ar prins ne oa pareans ebed ken evitan. Dont a reas da azeza e tal e wele ; lenn a reas d'ezan A'viel ann deiz a ioa ennan ar gomz-man euz Hor Zalver Jezuz-Krist : « Va rouantelez n'eo ket euz ar bed-man. » — « E vidoc'h c'houi, va bugel paour, eme an Eskop, en eur ouela, » evidoc'h c'houi eo e teu da wir ar gomz-ze ! N'ho peuz rouantelez ebed ken da c'hedal var an douar-man, ha da eo d'eo'h » sonjal hebken, hiviziken, e rouantelez an nenv. »

Eur pennad, ar prins a jomas strafuilhet, mes dal ma teuas ennan e unan, e respontas : « Hoc'h ioul a zo evelse, o va Doue, » mat eo ; kuitat a ran ar vuez-man heb keuz. » Tri miz e vevas c'hoaz ; poaniou skrijus en devoue da ziwaska ; e gelenner a jome dalc'h mat en e gichen d'e frealzi, ha mervel a eure da noz ar zùl Pask, en eur vriata kroaz Hor Zalver gant teneredigez.

Duk Bourgogn en devoa tri breur : duk Berry a deuas da veza Louis XVI ; komt Provaus a deuas da veza Louis XVIII ha komt Artois a deuas da veza Charles X ; an aotrou Coetlosquet a oue karget ivez da gelenn ar brinsed yaouank-se hag evelse en deus gelllet ober en hor bro, ar pezh n'en deus great den all biskoaz : sevel ha skolia tri euz ar rouaned a zo bet e penn hor rouantelez. E kreiz dizursiou al lez e veve didrouz ; pellat a rea diouz an drabas ; ober a rea kement a ioa en e c'halloud evit miret var hent ar furnez ar vugale a ioa fiziet ennan, ha daoust pegen uhel oa pignet er c'hargou, e chomas edoug e vuez ken dilorc'h hag eur beleg divar ar meaz !

Goulenn a reat outan eun deiz, penaoz en devoa gelllet beva c'houezek vloaz el lez, heb kaaout eun enebour !

— « Oh ! emezan, eur skouarn am boa atao digor da glevet ar » mad hag eun all klozet atao ivez, en aoun da glevet an droug. »

Eun deiz e teujot da lavaret d'ezan n'oa ket en em zalc'het mat ar c'kont a Artois, en offeren ar roue. Kerkent ez eas da Versailles da gaout ar prins ; henman ouz e welet a en em lakeas da ruzia hag a lavaras : « Dont a rit d'am gourdroutez, n'eo bet 'ta ! »

— « Nan, Aotrou, eme an eskop, re vras oc'h breman evit beza » gourdroutez ; gwella ho peuz da ober eo chom heb mont ken d'an » offeren ! »

Ar geriou-ze hebken, a yeas ken doun e kalon ar prins, ma touas dirazan, ne roje ket a dro d'ezan da gaout d'en em glemm ken divar e benn.

Er bloaz 1761, an Aotrou Coetlosquet a oue hanvet da vont en *Académie française* ; Louis XVI a falvezas gantan e vije hanvet ivez kardinal, mes dre vodesti e refusas an honor-ze hag e lakeas henvel arc'heskop Rouen en e leac'h.

Er bloaz 1774 e kuiteas lez ar roue, hag ec'h en em dennas e manati sant Viktor e Paris ; eno e varvas d'an 21 a viz meurs 1784.

Bez ha relegou an Aotrou Coetlosquet a zo kollet, rag manati sant Viktor, el leac'h ma oue sebetiet a zo bet diskaret penn-dre benn, mes evit dere'hel hano euz eur mab ker brudet, kear Gastel-Paol he deus lakeat moulla eur pennad skrid, var eur mean, er chapel a zo en iliz veur a dre kein an aoter vras.

L. AR GUENNEC, J.-M. PERROT.

EUR GROAZ POUNNER

Jerom Pendanvad ha Saik Kerginougleb a ioa daou gamarad bras ; o zud a ioa o chom tostik an eil d'egile hag an daou bôtr a ioa ganet er memez dervez. Pa oant deuet en oad da vont d'ar skol e ouent kaset asamblez, hag o fask kenta o devoa great asamblez ivez.

Da zoudarded ez ejont asamblez adarre hag er memez rejimant : kamaraded gwele e ouent epad an amzer a dremenjont asamblez er c'hazarn.

Mes siouaz ! ar paour keaz Saik Kerginougleb ne c'hellas ket echui e amzer ; eun dervez ma oa eat da denna d'ar gwenn, ez eas eun tenn en e c'har, ma oue ranket trouc'ha e c'har dioutan.

Pa oue pareet e teuas d'ar gear gant eur bansion. (Paet awalc'h en devoa e bansion, p'en devoa laosket e c'har eviti.)

Jerom echu gantan e amzer a deuas d'ar gear ivez. Setu an daou gamarad koz amezeien adarre, mes n'oant mui ker bras mignoned ; Jerom a oa jalouz enz Saik abalamour m'en devoa eun tam bansion ha ma ne ranke ket labourat bemdez evit kaout e vara, e leac'h hen, er c'hontrol, a ioa red d'ezan labourat bemdez evit kaout e voued.

Bep bloaz pa 'z ea da baea e c'houel Mikeal e veze oc'h en em glemm ouz e vestr, hag henman, skuiz ouz e glevet, a lavaras d'ezan, eun dro : « Asa, Jerom, c'houi a » vez atao oc'h en em glemm ! Gwelit aze hoc'h amezog » Saik Kerginougleb, pegen reglet eo da zont da baea ha » ne vez ket eur ger gantan ! »

Neuze 'vat Jerom a yeas droug ennan : « N'eo ket dies » d'hennez, emezan, paea ac'hanoc'h ; me m'am bije ar » bansion en deuz a c'hellfe dont bep bloaz da c'houel » Mikeal da baea ac'hanoc'h ivez ! »

— « Allo ! Jerom, eme ar mestr, ne d'it ket d'en em » glemm, evelse ; c'houi a zo eurus ; e leac'h Saik en deus » eur groaz pounner da zougen. »

— « Eur groaz pounner, a lavaras Jerom, c'houi a gav » an dra-ze eur groaz pounner, kaout eur c'har goat ha » pemp pe c'houec'h kant lur ar bloaz a bansion eviti ! Me

» a zo kontant da rei n'eus forz pehini euz va memprou
» evit an dra-ze. »

— « Roit peoc'h, rag n'ouzoec'h ket petra livirit; sûr
» oun ne garfec'h ket dougen eur groaz ker pounner hag
» e hiui. »

— « Eo, eo, eme Jerom, prest oun da zougen n'euz fors
» pe seurt kroaz gant ma vezin paeet evit ober. »

— « Breman e welan difazi n'ho peus ket a c'hoant da
» labourat; mat, mar kirit e roin eur groaz d'eoec'h da
» zougen ne vô ket pounner ha keit ha ma tougoc'h anezi
» ne rankoc'h rei gwenneg ebed d'in. »

— « Gwelomp 'ta eme
» Jerom, pe seurt kroaz
» eo. » Ar mestr o ke-
meret neuze eun tam
grae a reaz eun tammik
kroaz wenn var skoaz
Jerom : « Seliit, emezan,
» setu aze anezi ; keit ha
» ma tougoc'h ar groaz-
» ze var ho tilhad, a wel
» d'an holl, ne rankoc'h
» rei gwenneg ebed
» d'in. »

« Mat, a lavaras Jerom, lavaret a c'hellit ho peuz
» gwelet va gwenneien diveza ; n'ho peuz ket ezom da
» gaout aoun ; n'ho pezo ket a arc'hant fall diganen-me
» ken, rag desidet oun da zougen va c'hroaz ar rest euz
» va buez. Bennoz Doue deoc'h ha kenavo. »

Ha Jerom, divar herr d'ar gear, mar gouie, lore'h
ennan, na petra 'ta ; hag en eur vont gant e hent e sonje
ennan e-unan : « Chésuz, na pebez den sot eo va mestr,
» e kement-se, ha pebez dervez mat am euz-me great
» hizio ! »

P'en em gavas er gear, Marijanik, e wreg, a ioa oc'h
aoza lein, ha Jerom da azeza e kichen an tan, laouen, ha
marvailhou gantan.

N'oa ket bet pell eno, pa zigouezas gant Marijanik
teuler he daoulagad var e skoaz : « Holla ! Jerom, emezi,
» petra eo ar groaz-ze a zo aze var ho skoaz ; eur c'ha-

» marad bennak, var zigarez farsal, sur awalc'h eo en
» deuz great an taol ; deuit aman ma vrosin deoc'h ho
» chupen ! »

— « En em gontantit da c'hriat d'in va dilhad pa vezint
» toull, a lavaras Jerom ; me a en em gargo d'o brosa pa
» vezo ezom d'hen ober ; mes en han' Doue, ne d'it ket da
» effasi ar groaz-ze ! »

— « Allo ! allo ! Jerom, mechans eo tremenet morlarjez
» pell a zo, rag-se 'ta va lezit da effasi anezi. »

— « Lavaret a ran deoc'h, eur wech c'hoaz lezel ar
» groaz-ze trankil, el leac'h m'ema ! »

— « Oh ! a lavaras Marijanik, evit effaset e vo sur, ha
» pa rankfen freuza ho chupen. »

Jerom a welas n'en devoa ken da ober nemed mont er
meaz, ma n'en devoa ket a c'hoant e vije diverket e groaz
d'ezan. Mont a reas eta da ober eur bale o sonjal e vije
ésoc'h d'ezan kaout affer ouz e wreg, pa deufe en dro :
« Na pebez maonez eo hounnez, e kement-se, a lavare
» Jerom. Ma karje beza bet eun tammik chentiloc'h em
» bije bet kontet d'ezi petra oa ar groaz-ze ha pebez
» dervez mat am euz great hizio ; mez ne virit ket her
» gouzout ! »

Prest goude ma oa eat er meaz oc'h en em gavas eur
bôtrezig vihan gantan hag a lavaras d'ezan : « Oh !
» gortozit, 'ta aotrou Jerom, mac'h effasin ar groaz a zo
» aze var ho skoaz. »

— « Trabaserez vihan,
» a lavar Jerom, gra da
» labour a zo gwelloc'h
» dit ha lez an dud tran-
» kil. »

Eun tam pelloc'h, ar
c'higer var e zor a lavar
o welet anezan : « Hop,
» Jerom Pendanvad, pe-
» tra ziniñ an dekora-
» sion-ze da vihana ? »

— « Asa, eme Jerom,
» petra ra an dra-ze
» deoc'h-c'houi ? Lavaret a rafet ne ve ket libr an dud
» breman d'en em wiska evel m'o deus c'hoant ! »

D'an ampoent e teuas eun all en ti hag a lavaras :
« M'arvat eo e wreg eo he deus merket anezan en doare-
ze, en aoun ne vefe kollet ! »

Ar paourkeaz Jerom n'en deus ket a jans, rag prestik goude e tigouez pôtrede ar skol gantan ; ar re-man o-welet e oa eur groaz wenn var e zilhad a gommansas da c'hoarzin ha da grial en eur deuler o c'hasketennou en ear ; Jerom a zistroas outo meur a wech evel eur c'hi kounnaret, mes ar bôtred a iouc'he goasoc'h goas.

Jerom a yeas d'en em glemm ouz ar mestr-skol ha da lavaret d'ezan n'oa ket savet mat e vugale : « Oh ! a » lavaras ar mestr-skol ar groaz a zo aze var ho skoaz » a zo awalc'h evit lakât furoc'h eget bugale da c'hoarzin ! »

— « Klev, a lavaras Jerom gant eur vouez tignous, petra ra ar groaz-ze deoc'h-c'houi ivez ! »

Ar mestr-skol a reas eun eja d'e ziskoaz heb ranna eur ger hag ar paourkeaz Jerom a gendalc'has e hent, mes kommans a rea santout e groaz o poueza var e ziskoaz dija kalz muioc'h eget n'en devoa sonjet. P'en em gavas er gear e kontas d'e wreg evit petra e touge ar groaz-ze var e skoaz. Mes ma n'oa ket bet digemeret mat en dro-genta gant Marijanik, en dro-man e oue digemeret falloc'h c'hoaz. Gwelet a reas neuze n'en devoa peoc'h ebed ken da gaout nag en e di, nag er meaz ; neuze anezan e-unan ec'h en em lakeas da effasi ar groaz ha goudeze ez eas da baea e vestr. Hen-man o welet anezan a lavaras : « Sell 'ta, deuet oc'h dija !... Oh ! gouzout a » rean ervat n'ho pije ket daleet !... Breman e welit » pegen pounner ne dle ket beza kroaz ho kamarad Saik » Kerginougleb ! An distera kroaz a zo pounner d'an » neb he doug en desped d'ezan, e leac'h ar bounnera a » vez kavet skanv pa vez douget a galon vat. Peb hini » ac'hanomp en deus e groaz da zougen var an douar, » mes mar gouezomp he dougen atao a galon vat morse » n'her c'havimp dreist hor galloud ! »

POTR. GWITE.

An Aotrou LAMARCHE

Diveza Eskob Kastel-Paol

(KENDALC'H)

E Kastel. D'an 2 a viz kerzu 1790, pevar gommiser deuet eus Brest (Brichet, Hanot, Laligne, Gaurain) a roe da anaout d'an Aotrou de La Marche ha d'ar chalonied n'oa mui a eskopti e Leon.

Ar chalonied en em vodas evit komz etrezo divarben an affer hag a skrivas al lizer-man d'ar gommiserien :

« Deuet eo an amzer a gaon, a dristidigez evit an Iliz. Lamet e vo diganti he madou, d'en em glemm ha da lenva he dezo... Ar c'houarnamant a zo o vont da lakât e graban var an Iliz, da daoler ar bastored diouz o denved, da zarra ar semineriou. Skrija reomp o sonjal er pezh a c'hoarvezo. Pa vezo rouez ar veleien, ministred Jesus-Krist, e vezo nebeut a oferennou, nebeut

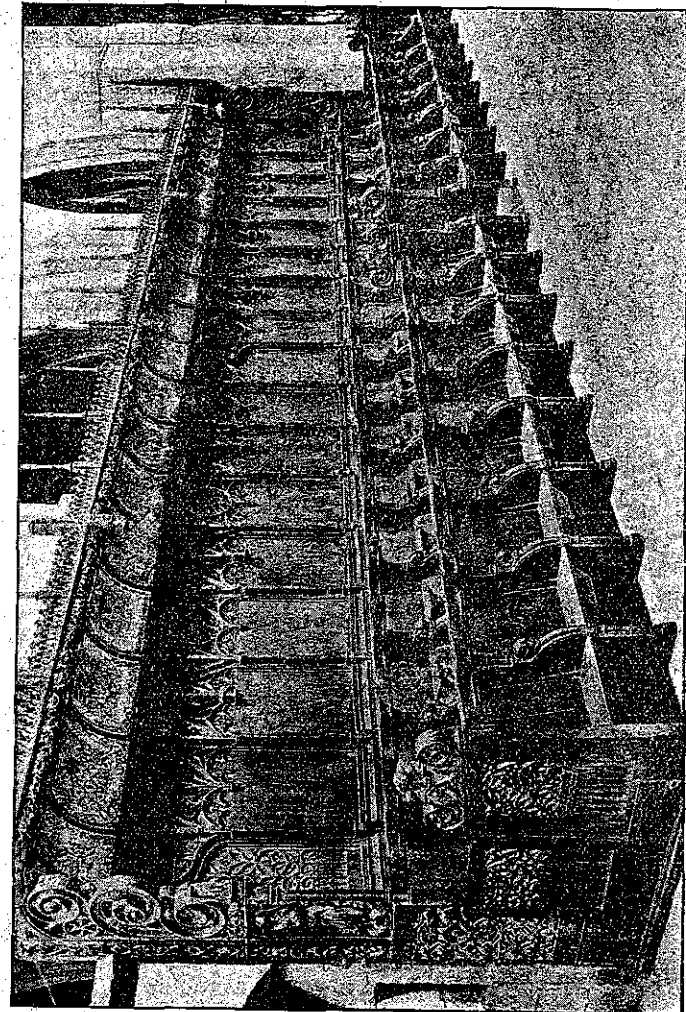
a bedennou kinniget da Zoue, an droug en em astenno, ar garantez a ielo var loskaat, an dud a vo goasket dindan ar zam eus o maleuriou... Ne c'hellomp ket tevel, red eo deomp sevel hor mouez d'en em glemm eus an traou a velomp ober... Digant an Iliz eo o deus ar chalonied o c'harg, an Iliz a dle en em c'houarn he-unan...

» Perak e velomp 'ta tud dizakr o lamet o c'harg digant ministred an Iliz ? Ma ves lamet diganeomp hor c'harg, e rankimp diskleria evelato eo dleet deomp.

» He dilezel a c'hellimp evit eur pennad, abalamour ma karomp ar peoc'h, mes dirak Doue hag ar bobl katolik e tiskleriomp eo kablus an dud a lam diganeomp ar garg-se, an dud a laka o daouarn var hor madou, a zo madou an Iliz... Ar pezh a ra deomp brasa poan eo gwelet an dud-se o klask lamet ive e garg digant hon eskob karet... Evidomp-ni ne anavezomp ha ne anavezimp evit eskob nemet an hini zo bet roet deomp gant Doue. Ato e chomimp unanet gantan... Kement a zell ouz traou ar relijion a zo da veza reizet gant ar re a zalc'h plas an ebestel. An dra-ze a zo evidomp eun artikl a feiz. Ar Pab, a zalc'h plas sant Per, en deus da velet var an oll eskibien, ha den ebet var an douar ne c'hell klask miret outan da c'houarn an Iliz... Diskleria reomp eta ne c'hell an eskoptiou na beza savet, na beza diskaret, na beza rannet, na beza kresket nemet gant galloud ar Pab. Sevel a reomp hor mouez d'en em glemm eus al lezennou ha reizou douget enep relijion Jesus-Krist, enep gwiriour an Iliz, ha dreist oll enep gwiriou ha madou iliz Leon, he eskob, ar chalonied, ar veleien. »

Al lizer-ze a oue sinet gant an oll chalonied : de Troerin, de Gouzillon, de Keroulas, Roussel, Le Dall de Tromelin, de Matheson, de Puifferré, Quentric, de Limoges, Le Gac, Hardy, Henry, de Poulpiquet, Niquet.

Ar gommiserien ne rajont van ebet evit gwelet ar skrid-se, hag a roas urz a nevez d'ar chalonied da zilezel o c'harg, da ziskouez o faperiou leve hag an ornamanchou. An inventar a oue great hag an inventar-ze a c'heller da velet hirio c'hoaz e Kemper. Komz a ra eus eur walen arc'hant-alaouret gant eun diamant, eus eur skeuden da zant Pol en arc'hant, diou arc'h relegou en arc'hant-alaouret, daou levr bras gant eur golo arc'hant,

Skinier, iliz-veur Kastel-Paol

eun arc'h arc'hant-enni penn sant Edm, diou vreae'h arc'hant, etc.

Ne oue ket kalz a drouz evit an inventar ; evelato mear Kastel a yoa nec'h et awalc'h. Lamet oa o c'harg digant an Aotrou 'n Eskob, ar chalonied ; an iliz-veur a yoa lakeat da veza iliz-parrez ; daoust hag ar veleien a gendalc'he da lavaret an oferen en iliz-veur ? D'ar zadorn, 4 a viz kerzu, ar mear a c'houlennas digant an

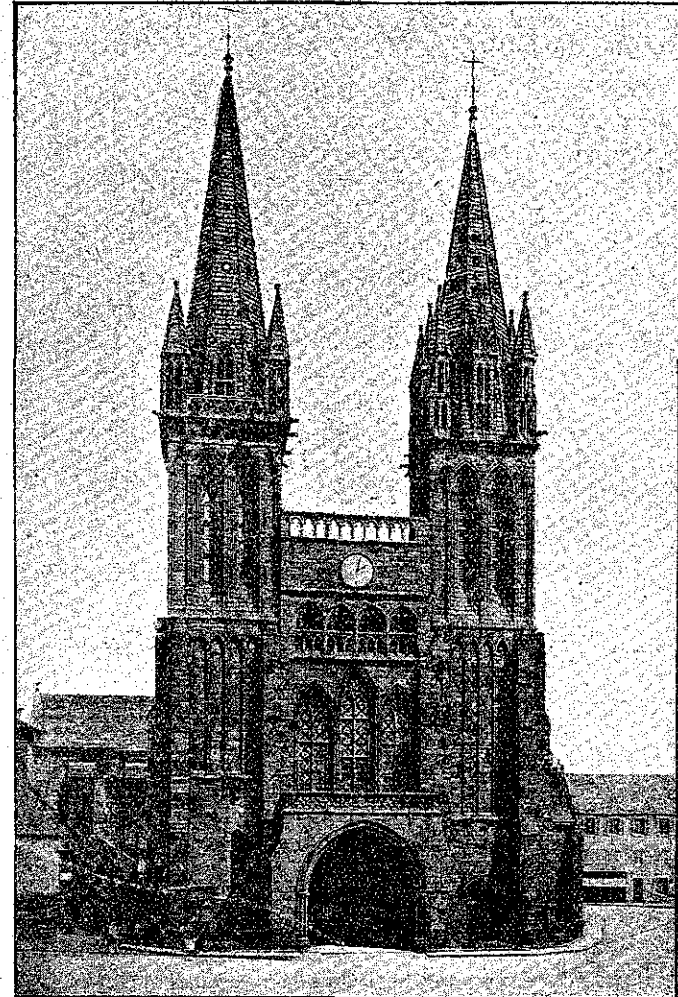
Aotrou Corre, persoun, ha great e vije an offisou evel-kent en iliz-veur. An Aotrou persoun a respountas e rankfe goulén digant an Aotrou 'n Eskob, ha goude beza komzet gant an Aotrou 'n Eskob, e lavaras e vije antronoz oferen-bred ha gousperou-en iliz-veur.

D'ar zul ar mear gant e gonsellerien ha kommisserien Brest a yeas d'an oferen-bred.

Goude an oferen e teujont d'an ti-kear, hag ar mear a gomzas evelhen d'ar gonsellerien ha d'ar gommiserien : « Aotrounez, kredi reamp e vije bet lavaret an oferen ouz an aoter vras evel m'edo ar c'hiz gant ar chalonied. Mes an aotrou persoun en deus great ar c'hontrol. En em gavet er penn uhela d'an iliz, hon deus gwelet oa sarret doriou ar c'heur ha n'oa ket preparet an aoter vras evit an oferen; eun aoter all a yoa preparet, aoter an oferen vintin. O velet kement-se, omp eat d'ar zakreteri, hag hon deus goulennet dirazoc'h digant an aotrou Luguern perak oa sarret doriou ar c'heur ha perak n'oa ket prest an aoter vras. Klevet ho peus anezan o lavaret oa difennet gant an Aotrou persoun lavaret an oferen er c'heur; o c'hedal ma vije distro an Aotrou persoun, am eus lavaret d'ar c'hloc'her digeri ar c'heur, hag en deus sentet; da c'houde am eus pedet anezan da brepari an aoter vras, hag en deus diskleriet ne c'helle ober nemet ar pezh a c'hourc'hennenn an Aotrou persoun. Chomet omp er zakreteri da c'hedal an Aotrou persoun, o sonjal e teuje da wiska e zillad oferenna er zakreteri, mes ar gureed a deuas da gerc'hat ar c'halir hag an dillad oferenna d'ar zakreteri ha d'o c'has var aoter an oferen vintin.

» Pedi reomp neuze ar c'hloc'her da vont da lavaret d'an Aotrou persoun dont d'hor c'haout, mes respount a reas ne deuje ket. Ne c'hoanteamp ket ober freuz hag omp eat neuze d'ar c'heur. Evit gwelet ar beleg ouz an aoter e oue red deomp disken betek traon ar c'heur. An dud a yoa an eil var egile, ne c'hellent ket finval, ha d'ar gorreou o doa beac'h o vont d'an daoulin; ar ganerien a ranke chom en o zav. N'e ket eur plas eo hennez evit lavaret an oferen-bred.

» Mes ar pezh a zo gwasoc'h c'hoaz eo sarmoun an Aotrou Moal. Ia, e kador ar virionez ha marteze zoken er gador-govez, e klasker lakat ar bobl d'en-em zével

Iliz-veur Kastel Paol

eneb ar Revolution. Ar bobl ne anaves ket c'hoaz sklear awalch an etrusded a zigaso ar Revolution hag e klasker lakat anezan da ober fae var al lezennoù nevez. Klask a rer lakat freuz, brezel etre ar c'herioù hag ar parresioù var ar meaz, etre an tadou hag ar vugale, klask a rer ober eul lazerez vras evel m'oue great gwe-

chall pa oue lakeat ar brotestanted d'ar maro da c'houel sant Berthele er bloaz 1572.

» Gwelet ho peus evel don-me petra glaske an aotrou Moal: c'hoant en doa da ziskouez eo an Deputeed tud dizoue ha n'o deuz gwir ebet d'ober lezennou evit an Iliz hag ar veleien; ar veleien, emezan, evel ar gwir gristenien, a dle senti ouz ar Pab hag an eskibien; lavaret en deus ne c'heller ket anaout evit eskob Leon an hini a zo bet hanvet da eskob ar Finister gant an elektourien e Kemper; an Aotrou de la Marche a zo eskob Leon hag a vezo keit ha ma vevo; dezan ha d'ar veleien hanvet gantan e ranker mont evit kaout an absolven; absolven ar veleien digaset gant eskob Kemper ne dalv netra nemet da heur ar maro; al lezennou divarben stad an Iliz n'int ket great gant ar veleien a zo er Gambr, etc.

» Setu ase eun diverra eus prezegen an aotrou Moal; hag ho peus gwelet, kerkouiz ha me, ec'h en em zifreta er gador, e fiche e zivrec'h, e klaske ober aoun d'an dud, e rea an neuz da lenva o sonjal pegen maleürus e vije ar re a zentfe ouz al lezennou fall.

» An aotrou Moal, sklear eo, en doa c'hoant lakat freuz pe en iliz pe er meiz. Gwelet ho peus anezan oc'h en em drei aliez varzu omp-ni: daoust ha ne glaske ket lakat an dud da zailha varnomp? Hen diskleria ran, eur pennadig am eus kredet ez oa eun tam freuz o vont da zével; mes, me zonzj o deus bet aoun rac kommiserien Brest, hag abalamour d'ar gommiserien eo omp bet lezet e peoc'h. Ar pez a ziskoues c'hoaz e klaske an aotrou Moal ober eun taol fall, eo n'e ket e dro a yoa da brezeg hircio; n'e ket dezan eo da brezeg epad an Asvent, mes d'an aotrou Saout, kure Karantec, a yoa er c'heur; perak eo eat an aotrou Moal er gador en e leac'h?»

Evel a veler, ar mear n'oa ket dinec'h; krena rea, an den keaz, aoun en doa epad an oferen. Goulen a reas digant an aotrou Moal digas d'an ti-kear ar feuillennou paper en doa skrivet e zarmoun varno. An aotrou Moal a zigasas pemp feuillen baper hag a zisklerias oa bet pedet gant e bersoun da brezeg, hag en doa ouспен diskwezet e brezegen d'an Aotrou n Eskob. « N'en doa,

emezan, great nemet prezeg hervez kelennadurez e eskob a yoa ive kelennadurez Jesus-Krist. »

Ar c'honseil a roas urz da drei e galleg komzou an aotrou Moal ha d'o c'has da Vontroulez, da Vrest, da Expilly, eskob Kemper, ha zoken da brezidant an Deputeed e Paris.

Evit an oferen ouz an aoter vras, n'oa ket a bec'hed oc'h ober evelkent, ha d'an 8 a viz kerzu ar gommiserien a velas ar beleg o pignat ouz an aoter vras da oferenna. D'an 9 e tistrojont da Vrest.

An departamant a roas meuleudi da Vrest evit al labour great e Kastel gant ar gommiserien.

Mes n'oa ket awoalc'h d'an departamant rei urz da eskob ha da jalonied Kastel da zilezel o c'harg evit dont a benn da ziskar eskopti Leon. Evit staga eskopti Leon ouz eskopti Kerne oa red galloud ar Pab, hag er bloaz 1801 hepken, dre an engleo sinet gant Bonapart hag ar Pab Pi VII, e oue roet da eskob Kemper ar c'halloud da c'houarn an oll gristenien eus departamant ar Finister.

Betek ar bloaz 1801 tud Leon a anavezo evit o eskob an Aotrou de La Marche, daoust ma ranko tec'hed da Vro-Zaoz.

I. U.

MARVAILHOU

*Eur marvailhik bep an amzer
A zivroufen tal al lenner.*

Pipi. — Sell, Laou, te 'zo o vont da zimezi ivez ha gant piou, pôtr?

Laou. — Gant piou? Gant eur vaouez ive, sur.

Pipi. — Te 'zo teodet mat, Laou; mes daoust ha te az peus gwelet unan bennak o timezi gant eur goaz?

Laou. — Ya! va c'hoar.

Eur pôtr fin tapet gant finnoc'h egetan

Yan. — Allo, breur, deus buhan, aman ez eus arc'hant da ranna; daou c'hant skoed, sell.

Per. — E pelec'h? Ne welan nemed kant skoed.

Yan. — Eo, kant skoed var an daol ha kant skoed er sklasea.

Per. — Mat, me a gemer ar re a zo var an daol; d'it te ar re a zo er sklasea.

BRALL E GLOCH.

An Iliz Katolik

Penaoz, goude e resurreksion, Jezuz a ziazezas evit mat an Iliz

Goude e resurreksion Jezuz en em ziskuezas meur a dro d'e Ebéstel. E teir euz an apparisionou-ze eo e tiazezas Jezuz e Iliz evit mat.

1° An dro genta a oe da zeiz ar resurreksion pa zeuas Jezuz er Gampr oa enni an unnek Abostol unanet. « Jezuz a lavaras dezo » evit an eil gweach : Ar peoc'h ra vezo ganeoc'h : evel m'en deuz » va Zad va digaset-me, ewelse ive me ' gas ac'hanoc'h. » (1)

2° An eil gweach a oe var ribl mor Tiberiad, pa lavaras Jezuz da zant Per goude ar besketerez mirakulus : « Messâ va oened, messâ va danvadezed. » (2)

3° An trede gweach, Jezuz en em ziskuezas var eur memez euz bro ar Galilee el leac'h m'en devoa kemennet d'e ebestel en em voda. Jezuz a dosteas outo hag a lavaras dezo : « Pep galloud a zo » het roët d'in en Nenv, ha var an douar. It eta ha kelennit an holl » boblou, badezit anezo en hano an Tad hag ar Mab hag ar Spered » Santel; deskit dezo miret kement am heuz gourc'hemennet » deoc'h. Ha setu emañ ganeoc'h beteg an deiz diveza euz ar » béd. » (3)

Dre ar c'homzou-ze ken bras, Jezuz a zavo an urz a zo er Iliz. D'an Ebéstel e ro ar c'halloud a zere ouz kannaded Doue : evel m'eo bet digaset gant e Dad evit kaout e rouantelez, ewelse ive e kase an unnek Abostol evit peur ober kement a ioa red evit gouarn hag astenn ar rouantelez-ze.

An urz-ze, ar renk-ze a lakea Jezuz en Iliz, her sevel a reas evit padout beteg ar penn diveza euz ar bed; e gomzou n'oant ket lavaret hebken evit an Ebéstel, rak eun deiz pep hini anezo a dlle mervel; ar c'homzou-ze a ioa ive evit ar re a dlle dont var o lerc'h. Ha Jezuz a lakea e rouantelez dindan galloud an Ebéstel; rak, e pelec'h emañt-i an denved ha n'int ket galvet da veza messaet gant Sant Per? E pelec'h emañt-i ar boblou, al loden zistera anezo zoken, ha n'int ket galvet dre ar c'homzou-ma : « Kelennit an holl boblou, badezit anezo ha deskit dezo miret kement am heuz gourc'hemennet deoc'h » ? En eur renka pep tra evit an Ebéstel, Hor Zalver en doa eta peurachuet e labour evit sevel an Iliz.

An Iliz a zo eur c'horf en deuz evit penn Jezuz-Krist; hi eo ar rouantelez he deuz Jezuz evit roue; ha dre-ze, an Iliz a oe diazezet evit mat d'an deiz m'en doa renket Jezuz pep tra evit lakât an dud dindan e c'halloud ha staga anezo outan evel m'eo stag ar memprouz ouz ar c'horf. Hogen, eur sossiete a zo enni daou rum-dud : ar re a c'houarn hag ar re a zent; etrezo ' zeuz eul liam a ra dezo beza unanet dre ma klaskont holl brasa mad holl dud ar zossiete-ze. Ha petra eo ar zossiete-ze, ma n'eo ket an Iliz eo? an Iliz en doa lavaret Jezuz he diazeze var Zant Per, mestr an holl Ebéstel, (Sant Vaze, XVI).

(1) S. Iann XX, 21. (2) S. Iann XXI, 15-19. (3) S. Vaze XXVIII, 16-29.

Taol-lagad var buez an Iliz er bloaveziou kenta

Hor Zalver en doa lavaret oa henvel rouantelez an Nenv ouz ar c'hreunen-zezo, an distera euz an holl c'hreun. Mat eo eta gwelet penaoz 'c'h en em skignas rouantelez Doue dre ar bed goude ma pignas Jezuz en Nenv ha ma tiskennas ar spered santel da zeiz ar Pantekost hag epad ma vevas an Ebéstel er bed-ma. Eas eo ober teir lodenn e buez an Iliz er bloaveziou-ze.

Al lodenn genta a ziskuez deomp eo prezeget an Aviel d'ar Juzevien hebken. (e Levr Oberou an Ebéstel, Pennad II-IX). (1)

An eil lodenn a ziskouez deomp eo digoret an nor d'ar bañaned vardo seiz vloaz goude m'oa embannet al lezenn-nevez. (Ober. Eb. X-XV).

An Trede lodenn a ia adalek kounsil Jerusalem beteg maro ar re vrasa euz an Ebéstel ha dismantr kear Jerusalem; neuze rouantelez Jezuz a zo skignet dre ar bed ' anavezet neuze, ha dreist holl efouez ar bañaned. (Ober. Eb. XVI, ha varlerc'h).

Kenta loden euz buez ann Iliz

Araok pignat en Nenv Jezuz en doa lavaret d'e Ebéstel : « C'houi » a rento testeni ac'hanoun e Jerusalem, e bro ar Judee a bez hag » e bro Samari ha beteg ar penn all euz ar bed. » (2)

Da zeiz ar Pantekost, Sant Per en doa lavaret freas meurbet e tlie an Iliz beza katolik, e tlie en em skigna dre ar bed holl, p'en doa lavaret d'ar bobl : « Promesaou Doue a zo evidoc'h-hu hag » evit ho pugale, hag evit ar re holl a zo pell ac'han, ar re-ze holl » a zo bet galvet gant Doue hon Aotrou. » (3) Goulskoude an Ebéstel a viras an urz a lakea Jezuz en e gomzou; ha beteg ma oe badezet ar c'hantener Kornelius, ne oe nemet ar Juzevien digemet en Iliz. Ha perak an dra-ze? Doue eo en doa renket an traou ewelse. Piou eo a deuas da zaludi ar Mabig Jezuz? Daoust'ha n'eo ket mesaerien Bethleem en em gavas da genta? Daoust ha rouaned ar Zao-Heol n'int ket bet galvet goudeze?

Istor an Iliz, ervez m'eo displeget e levr Oberou an Ebéstel, a lavar deomp difazi oa ar gristenien en amzer genta eur sossiete, eur rummad-tud dishenvel bras diouz Synagog ar Juzevien; holl oant badezet, ober a reant ar memes lidou-sakr, en em zastum a reant assamblez en o fart o unan ha gouarnet oant gant an Ebéstel.

Kenta prezeget Sant Per a c'houezas d'ar feiz eun niver bras a Juzevien. An Abostol a lavar dezo dioc'h-tu en em denna euz ar Synagog : « Grit ho silvidigez, emezan, a greiz ar ouenn-dud fall-ze. » (4) Treuz e oent badezet hag unanet gant eul liam neves; vardo tri mil a ioa anezo. Ha sant Lukaz a lavar e « Kendalc'hent er geleannadurez o doa bet digant an Ebéstel hag er gommunion zantel hag er pedepniou ». (5) Eun tammik larkoc'h, sant Lukaz a lavar : « Ar re holl a grede, emezan, a veze bemdez en Templ, hag » e rannent ar bara, en o zi »; da lavaret eo, evit ober o lidou sakr, evit an oferen, ar gristenien genta o doa leac'hiau dezo o

(1) Ober. Eb. I. 8. (2) Ober. Eb. II. 39. (3) Ober. Eb. II. 40. (4) Ober. Eb. II. 42. (5) Ober. Eb. II. 46.

unan; evit ar prezegennoù hag ar pedennoù great assamblez e ieant d'an Templ.

Hag an niver euz ar gristenien a ieas var gresk bemdez. « An » niver euz ar re a grede n'o doa nemet eur galon hag eur spe- » red » (1); « Den ebet a douez ar re all ne grede en em lakât » ganto : mes an niver euz ar re a grede en Aotrou, goazed ha » merched a iea var gresk dalc'h-mat » (2)

Gwelit petra c'hoarvezas gant sant Paol a zeuas da Jerusalem tri bloaz goude e genversion : « Klask a rea mont gant an diski- » bien; hag holl o doa aoun raozon, rak ne gredent ket oa diskibl » da Jezuz ». Neuze sant Barnabas hen digasas d'an Ebestel, da zant Per ha da zant Jakez : ar re-ma a reas dezan digemer-mat hag adalek an deiz-ze den ebet ne zifizias anezan. (3) An Iliz neuze a ioa dishenvel diouz ar Synagog ha gouarnet oa e pep doare gant an Ebestel; ha n'oa ket tremenet an eil bloaz goude m'oa pignet Jezuz en Nenv, ma oe red d'an Ebestel dibab an « Avielerien » kenta (4); abalamour d'an Ebestel da c'hallout prezek ha rei ar sakramanchou.

Ar rasionalisted o dije c'hoant rei da gredi eo ar bersekusion a reas an disparti etre an Iliz hag ar Synagog. Hag an dra-ze a ia a greun eneb ar wirionez rak abalamour d'an disparti ze eo e savas ar bersekusion var ar gristenien, Lennit Levr Oberou an Ebestel, hag e welot an dra-ze, koulz e labour ar Sanhedrin (lez- yarn ar Juzevien) a eneb d'an Ebestel, kouls e merzerenti sant Stefan hag er bersekusion a rea Saul (deuet da veza sant Paol). (Ober. Eb. , IV-V-VI).

Hag ar bersekusion a c'houezas var Jerusalem eo a reas d'ar gristenien tec'het hag en em denna ama-ahont dre vro ar Judee hag ar Samari hag eno eo'h hadjont feiz Jezuz-Krist. Neuze sant Per ha sant Iann a oe kaset varzu ar gristenien neves evit o c'hrenfaat en o feiz. (5)

Goudeze, pa daouezas ar barr-amzer fail-ze, « an Iliz a ioa e » peoc'h dre ar Judee a bez ar Galilee hag ar Samari; kreski » a rea en eur vale e doujans Doue, ha karget oa a gonsolasion » gant ar Spered Santel; neuze sant Per oc'h ober tro ar broiou » kristen, en em gavas etouez ar zent (6) a ioa e kear Lydda. » (7)

Sant Per eta a denni profit euz ar peoc'h roët gant Doue d'an Iliz; mont a ra euz Jerusalem, redet a ra dre ar broiou tro-wardro evit kas da benn al labour en doa da ober evel penn an Iliz; ha sant Lukas ne gomz var an dra-ma nemed euz sant Per, rak henma en doa da velet var an Iliz a bez.

Hag eyelse adalek ar penn kenta, an Iliz en em ziskuez deomp evel eur rumm-dud dishenvel diouz pep rumm all hag en deuz e zoare a vuez e unan.

Eil loden euz buez an Iliz

Diouz ma sonj an istorier brudet Baronijs, al loden-ma euz buez an Iliz a zigor er bloaz 41 goude donedigez Ior Zalver pa

(1) Ober. Eb. IV. 32. (2) Ober. Eb. V. 13. (3) Ober. Eb. IX. 26-28. (4) E galiek : Les Diacres. (5) Ober. Eb. VIII. 14-21. (6) Ar ger *sent* el Levr-ma a verk ar gristenien. (7) Ober. Eb. IX. 31-32

vadezas sant Per ar c'hantener pañan Kornelius (pe Korneilh) gant e gerent hag e vignoned euz Sezaree. An deiz-ze doriou an Iliz a ioa digoret d'an holl baianed, d'an holl boblou ive. (1)

Sant Lukas en deuz displeget an dra-ze gant eun aket vras ; hag eno eo e kavomp an abeg euz an trouz a zavas a bers ar Juze- vien konvertiset pa zistroas sant Per euz Sezaree da Jerusalem. Sant Per a lavaras petra a ioa c'hoarvezet ha neuze « an holl a c'avas hag a rentas meuleudi da Zoue da veza galvet ive ar baia- ned d'ar gwir vuez dre ar binijenn ». (2) Komzoù Jezuz a zeue da wir : « Bez am beuz kals oened ha n'int ket c'hoas euz ar rummad- ma hag ar re-ze a rankan digas ive d'ar c'hraou. »

« Ar re o doa tec'het epad ar bersekusion a ioa eat beteg ar Phe- » nisi, enezen Chypr hag Antioch... En o zouez e oa goazed euz ar » Chypr hag euz ar Syrenalk; p'en em gavjont e kear Antioch e » stagjont da brezek Jezuz-Krist d'ar Gresianed. Ha dorn Doue a » ioâ ganto hag eun niver bras a oe gounezet da Zoue. » (3) Evel ma verk Baronijs, evit ar bloaz 42, dre ma kreske an Iliz etouez ar baianed, Doue a hastas affo da gas dezo sant Paol en doa dibabet evit al labour-ze hag a ioa c'hoas e kear Tars.

Sant Barnabas a oe kaset euz Jerusalem varzu ar baianed a ioa gounezet da Zoue e bro Antioch. An Abostol a ieas da glask sant Paol da gear Tars; p'en devoe kavet anezan hen digasas gantan da Antioch. Epad eur bloaz penn da benn e chomjont eno hag e kenteljont eun niver bras a dud hag eno, en Antioch, eo e oe roët evit ar wech kenta an hano a Gristenien da ziskibien Jezuz. » (4)

Neuze Herodez Agrippa a reas brezel d'ar gristenien. Ar Pen- rad XII euz Levr Oberou an Ebestel a gomz deomp euz an dis- pac'h-ze. Sant Jakez, breur-sant Iann an Aviel, a oe lazet hag an Ebestel a gimidas an eil diouz egile.

Nebeut amzer goudeze e welomp ar Spered Santel o kemenn da veleien Antioch epad an oferenn : « Lakit a gostez d'in, eme- » zan, Saul ha Barnabas evit al labour am beuz pourchasset evito, » Neuze goude beza iunet ha pedet ec'h astennjont o daouarn varno » hag e kasjont anezo. » (5) Saul ... hag a vezo hiviziken hanvet Paol — a zeu da veza Abostol ar baianed. Sant Barnabas hag hen a labouras gant ar brasa frouez e bro An Asii vihana hag en ene- zennou demdost d'ar vro-ze. Sevel a reant ilizou e pep leac'h ha beleien a reant evit gouarn anezo. (6) Actu o labour kanto e tis- trojont da Antioch hag eno e chomjont nebeut amzer gant an dis- kibien all. (7) An dra-ma a ioa vardro ar bloaz 51. Dre ma kreske en Iliz an niver euz ar baianed a zeue d'ar gwir Doue, meur a hini eur ar Juzevien konvertiset a ieas drouk enno abalamour oa tor- ret lezenn Moyzez evit ar pez a zelle ouz ar zirkonsizion. Lavaret a reant : « Ma ne resevit ket ar zirkonsizion ervez lezenn Moyzez » ne c'hellit ket beza salvet. » Bras oa an trouz, rak sant Paol ha sant Barnabas a ioa, dreist ar re all, a eneb d'ar re a gomze evelse. Hag en eun dra ken grevus an daou Abostol a gavas oa red mont da Jerusalem rak sant Per a ioa gant sant Jakez ha sant Iann.

Ha setu ar c'hounsil kenta, en Iliz, « Kounsil-meur Jerusalem ».

(1) Ober. Eb. X. (2) XI, 18. (3) XI, 19-21. (4) XI, 22-26. (5) XIII, 2. (6) XIV. 22. (7) XIV. 25-27.

Klevomp petra lavar an istorier santel divar benn ar c'hounsil-ze : « P'en em gavjont e Jerusalem, Paol ha Barnabas a oe dige- » meret gant an Iliz... Neuzé meur a hini, hag o doa heuilhet herest » ar Pharizianed araoak dont d'ar gwir feiz, a zavas hag a lavaras » oa red rei ar zirkonsizion d'ar gristenien neves ha gourc'hemenn » dezo miret lezenn Moyzez. An Ebestel hag ar veleien a gavas » dezo oa red gwelet petra da zonzal euz ar c'homzou-ze. N'en em » glevjer nemeur ha neuze sant Per a zavas hag a lavaras : Goa- » red, va breudeur, gout a rit penaoz adalek an deiziou kenta » Doue en deuz va dibabet en ho touez evit ma klevje dre va » ginou-me ar baianed kelou-mat an Aviel hag ma kredjent gou- » deze. Hag an Doue-ze ' anavez ar c'halonou, en deuz testeniet an » dra-ze en eur rei dezo ar Spered Santel koulz ha deomp-ni. N'en » deuz great kelien ebet etrezo ha ni, rak dre ar feiz e karze dezo » o c'halon. Perak brema e tentit-hu Doue en eur zamma var » chouk an diskibien eur beac'h ha n'hon deuz gelllet nag hon » tadou na ni dougen beteg hen? Mes, dre c'hras Hor Zalver » Jezuz-Krist e kredomp start beza salvet koulz hag ar re all. » (1)

Beteg hen, eme Varonius, e klevomp ar zetans douget gant sant Per evel Mestr an Ebestel; an Abostol sant Jakez hag an holl beleien a feas a du gantan hag holl e sonjent evel dan n'oa mui red evito reseo ar zirkonsizion na miret ar gourc'hemennou all euz lezenn Moyzez.

Petra c'hoarvezas goudeze? Sant Lukas hel lavar deomp : « Pli- » jout a reas, emezan, d'an Ebestel ha d'ar veleien ha d'an Iliz a » bez a ioa e Jerusalem, dibab goazed en o zouez, ha kas da An- » tioch, gant Paol ha Barnabas, Jud ha Silas o doa kalz istimm a » berz o breudeur ha dezo e roent eul lizer. » (2)

Setu ama al lizer-ze : « An Ebestel hag ar veleien hag ar breu- » deur d'o breudeur a zo en Antioch, er Syrii, er Silisii, d'o breu- » deur a douez ar baianed, salud! Klevet hon deuz e zeuz bet meur » hini o doa tec'het diouzomp, o lakat ar freuz en ho spere- » jou eb gourc'hemenn ebet euz hor perz-ni. Setu perak omp » en em zastumet holl ama, hag eo plijet ganeomp dibab goa- » red ha kas anezo davedoc'h gant hor breudeur mui karet » Barnabas ha Paol, goazed hag o deuz labouret a zrevi evit » hano Hor Zalver Jezuz-Krist. Kaset hon deuz eta davedoc'h » Jud ha Silas a lavaro o unan deoc'h a vouez huel ar memes » traou. Kavet eo bet mat gant ar Spered Santel ha ganeomp- » ni rei beac'h all ebet deoc'h da zougen dreist ar pez » a zo red, da lavaret eo e tleit choum eb dibri an anevaled kinni- » get e prof d'an idolou, ar goad, an anevaled mouget eb beza » goadet; e tleit tec'het diouz al lubrisite; oc'h en em viret euz » an traou-ze e reot mat. » (3)

Pa oe skrivet al lizer-ze ar c'hounsil a oa achuet.

Er c'hounsil-ze e kavomp traou bras meurbed evit an Iliz.

1° Gwelet a reomp difazi « oa an Iliz dishenvel diouz ar Syna- » gog. Piu eo a zo karget da varn ar pez a ra 'r freuz? Daoust hag » int, eo beleien al Lezenn Goz? Nan; mes, an « Ebestel eo, ha sant

(1) Ober. Eb. XV. 1-11. (2) Ober. Eb. XV. 22-23. (3) XV. 24-29.

Per en o fenn », a varno. — Ar c'hounsil a ro ar zetans anezan e unan en hano Doue, ha dre-ze ar zetans-ze a zo digemeret gant an holl evit eun dra, eur gredenn ha ne c'heil beza na torret na chenchet. Sant Paol o prezek er Syrii hag er Silisii « a c'houre'hemenn » d'an holl miret gourc'hemennou an Ebestel hag ar veleien a ioa » e Jerusalem. » (1). — Ar reolen-ze douget e Jerusalem a ziskle- rie freas ne c'heller e doare ebet ober d'ar gristenien eun dever da heuilha lidou relijion Moyzez. Gwir eo al lidou-ze a veze great evit ar Juzeyien gounezet d'ar gwir feiz; mes kement-se n'oa ket eun dra red ha sant Per a lavare freas awoalc'h e tlie al lidou-ze beza diskaret o douez ar gristenien;

2° Diouz ar pez a lavar sant Lukas divar benn ar c'hounsil eo eas deomp gwelet ne reant an holl ilizou neuze nemet eur c'horf hebken, eur rouantelez hebken; evito holl n'oa nemet eur feiz hag eur c'houarnamant. Ar memes hini eo a ra d'an holl ilizou-ze ar reolen a feiz hag a vuez kristen : hennez eo sant Per en deuz an holl galloud hag ar c'halloud-ze a zo doujet gant an holl, p'eo gwir pa zavas e kreiz an trouz, e oe awalc'h an dra-ze evit ober d'an holl tevel;

3° Gwelet a reomp ouspenn an Iliz oc'h ober implij ama euz he galloud n'eo ket hebken da brezek ar wirionez, mes ive da zougen lezennou evit reizha buez he bugale : hag evit-se eo e tifenn dibri goad hag anevaled mouget. An dra-ze a ioa eul lezenn nevez douget gant an Ebestel hag henvel ouz al Lezenn a zifenn ouzomp dibri kig da zeiziou merket epad ar bloaz.

Trede lodenn euz buez an Iliz

Goude Kounsil, pe Sened, Jerusalem, eo e welomp an Iliz oc'h en em skigna muioc'h mui etouez ar baianed, ken e rouantelez ar Romaned, ken en diaveas; ha nebet bloaveziou goudeze sant Paol a c'helle lavaret : « O mouez a dregernas dre ar bed holl, hag o c'homzou a oe klevet beteg ar penn all d'ar bed. » (2) E pep leac'h neuze an Iliz en em ziskuez evel eur rumm-dud, eur sossiete dishenvel diouz ar re all, a ioa unan e pep doare ha savet hervez m'an doa Jezuz her gourc'hemennet en Aviel.

1° « Holl vemprou an Iliz a ioa unanet dre ar memes feiz ». An Ebestel a brezek ar memes feiz « e pep leac'h dre an Iliz a bez ». (3) Ar memes Aviel eo a zo kemennet « dre ar bed holl hag a zoug frouez hag a ia var gresk ». (4) Feiz tud Thessalonik a zo ar memes hini ha feiz an holl gristenien « n'eo ket hebken er Masedoan hag en Akai, mes ive e pep leac'h ». (5) Feiz ar Romaned « a zo prezeget dre ar bed holl ». (6)

2° An holl Ilizou kristen a ioa unanet etrezo evel m'int unanet etrezo pep lodenn euz eur Vro : evelse Breiz hag ar Provans a zo unanet drer m'int diou lodenn euz Bro-Frans. « Iliz Korinth eo ar re a zo bet santelaet ha galvet » da veza ar memes rumm-dud hag ar re holl « a bed Hor Zalver Jezuz-Krist a pep leac'h » (7);

(1) XV. 41; XVI. 4. (2) Lizer d'ar Romaned X. 18. (3) Lizer da dud Korinth IV. 17. (4) Lizer da dud Koloss I. 6. (5) Kenta Lizer da dud Thessalonik I. 8. (6) Lizer d'ar Romaned I. 8. (7) Kenta lizer da dud Korinth I. 2.

Ar gristenien e pep bro a zo, e-gwirionez, « eur familh a vreudeur dre ar bed holl ». (1) Holl Ilizou Jezuz-Krist a zeu da zaludi ar Romaned a zo brudet e pep leac'h evit o doujans d'ar feiz; goulenn a reer diganto « ober digemer-mat d'ar zent euz an Ilizou all; an holl Ilizou etouez ar baianed a drugareka ar re a skoazellas sant Paol en e labouriou. (2) Unanet etrezo an holl dud fidel a ioa unanet gant an Ebestel, gant Jezuz penn an Iliz ha gant Doue. « Abalamour deoc'h da veza a unan ganeomp ha ma vezimp' holl gant an Tad hag e Vab Jezuz-Krist. » (3) An Iliz eo ar Zent a zo bet galvet, ha galvet int bet da veza sosiete Mab Doue, hag an Iliz ec sosiete Mab Doue. » (4)

3° En Iliz e kavomp neuze eun urz etre an holl vemprou, pep hini en deuz e renk (5); gouarnet eo an Iliz gant pastored dibabet gant Doue, a zo karget da rei ar zakramanchou hag a zo Kanneded Jezuz-Krist (6); en Iliz-ze ive e welomp o deuz an Ebestel ar e'halloud da zougen lezennou, da varn an dud hag ive da gastiza anezo diouz red. (7)

Lavaromp eta n'eo ket an Ebestel o deuz savet an Iliz; Jezuz a holl viskoaz eo a reas al labour-ze : hen eo en doa renket pep tra : an Ebestel ne rejont nemet kas da benn al labour roët dezo. « Jezuz eo eta en deuz savet an Iliz ». F.-M. MAZEAS.

A GEUX QUI SAVENT LIRE

Frères cultivateurs, pêcheurs, ouvriers de tout le beau pays de Basse-Bretagne ; et vous, femmes et sœurs aussi ; vous êtes la risée et la pitié de ce monde !

Car vos amis français disent : sortant de l'école, les petits bretons n'ont pas appris le français, et ils ont oublié le breton.

Car vos amis bretons disent : le breton parlé aujourd'hui en Basse-Bretagne est un patois franco-breton misérable.

Car vos amis de toutes les nations disent : les Bas-Bretons ne savent pas se faire comprendre les uns des autres ; ils se moquent les uns des autres ; ils se méprisent les uns les autres ; ils se trahissent les uns les autres ; — c'est le déchet d'une vieille race — nation d'alcooliques et de fous (au pire) et (au mieux), nation de domestiques et d'ordonnances, d'hommes et de femmes de peine, de mendiants...

Frères et sœurs de Basse-Bretagne, nous vous en conjurons : sachez au moins **parler humainement et lire votre propre langue** ! Sachez au moins lire vos quatre dialectes et écoutez les leçons de la terre et du ciel.

« Brug ».

(1) Kenta Lizer sant Pee V, 9. (2) Lizer d'ar romaned XVI, 2, 19. (3) Kenta lizer sant Iann I, 3. 4) Kenta lizer da dud Korinth II, 9. 5) Kenta lizer da dud Korinth XII, 14-19. (6) Ober. Eb. XX, 28, Lizeri da Dimothee. (7) Kenta lizer da dud Korinth V, 3-5 ; Kenta da Dimothee V, 19 ; Lizer da Dit I, 13.

KUZULIOU

B. Pl. — Kaset am eus respont d'ho lizer dre ar post.

I. — **Penaoz kempenn ar mouchouerou, al linseriou, ar golc'hejou hag an dilhad all a vez bet vardro ar re glanv ?** Klenvejou a zo, evel an darsien typhoid, al langiz hag ar vreaç'h, ha re all c'hoaz, hag a zo spegus bras, hag a ranker teuler evez en aoun d'o zapa. An dilhad fanket, gant eur c'hlanvour hag en deus unan pe unan euz ar c'hlenvejou-ze a vezo goalc'het disparti diouz dilhad an dud all, ha lakët da virvi disparti gant kristo pe gant lichou. Mat eo lezel anezo eur pennad mat var an tan, kals pelloc'h eget pa vezer oc'h ober eur c'houez ordinal. Evit o sec'ha, ar gwella eo o lakët abenn d'an avel ; seul krenfoc'h e vezo an avel ha seul welloc'h e vezint sec'het.

Ferrit goudeze ar pezh a vezo gellet ferra.

II. — **Hag evel m'am eus lavaret deoc'h c'hoaz, taolit evez bras ouz fank ha troaz ar re glanv ; lazit amprevaned ar c'hlenvejou en eur deuler var ar fank ha var an troaz-ze « leaz-raz » da lavaret eo raz beo ha dour ; lakit er podou diou wech muioc'h a « leaz-raz » eget ne 'z eus a zour fank ; laoskit anezho mesk ha mesk eun hanter heur pe vardro ; tenn e vô eat var ar mikrobed abenn m'o devezo tremenet eun hanter heur el leaz-ze.**

III. — **Ha skuba a c'heller krampeier ar re glanv ? Nan ha... ya.**

Nan, ha perag ? Abalamour ar skubellen a laka ar boutrenn louz ha karget a vikrobed da nijal. Mikrobed al langiz zo kouezet var leur ar gampr gant ar c'hroz ; re ar group, gant an tufadennou ; digaset ho peuz marteze pri dindan ho poulou ; an avel, dre ar prenestr, a zigas ivez e lod ; ar mogeriou, ar gweleou ; ar ridochou a zo evel ar plench, karget int a vikrobed ; mat ma 'z it da skuba, ar skubellen a loc'h anezo, ha gant an alan, setu int o tiskenn er skevent hag er bouzellou ; ma 'z oc'h yac'h e c'hellit koueza klanv, ha ma 'z oc'h klanv e c'hellit dont da veza klanfoc'h c'hoaz.

Ha koulskoude, red eo kempenn ar gampr, rag anez e teufe da veza eur c'hraou. Penaoz ober eta ? Skuba gant eur

skubellen c'hlep ; lakât e beg ar skubellen eun tam lien bennak goude beza soubet anezan en dour.

Goude eur c'hlenved spegus bennak, goalc'hit mat ar plench gant lichou ha klor ; lakit dour raz ouz ar mogeriou ; setu aze louzeier ha ne goustont ket ker ; ar medisin a goust hirroc'h n'eo ket 'ta ? N'en devez ket a ezom da vont ken alies en tiegeziou neat eget er re ziskempenn.

An dent hag ar c'henou

Ped ac'hanoc'h, lennerien, a gemer soursi eus o dent, euz o genou ? Unan dre vil, marteze. Ha koulskoude eun dra vat eo o goalc'hi eur wech an amzer ; dre ar c'henou e tle an ear fresk ha neat tremen araok diskenn er skevent el leac'h ma teu da nevezi ar goad.

Kus a raio gantan er goad an holl vikrobed a gavo var e hent, er c'hinou ha var an dent, ma ne vezont ket dalc'het neat. Ar boued ivez a rank beza chaoket, draillet gant an dent, troët ha distroët er c'hinou araok diskenn e sac'h ar boued, araok eta beza silet da vont er goad.

Gant dent fall, ar chaokat a vez fall ha labour ar stomog a deu da veza diesoc'h ; henman a deu da skuiza araog e amzer ha da glenver, ha setu krog en den ar c'hrign-beo, « le cancer », ar poaniou bouzellou ha kant klenved all.

Ha n'eo ket awalc'h kement-se, ar re ne daolont ket a evez ouz o dent a deu dezo gorioù an eil var egile, heb fin ebed, ha poan nervennoù ; ken tost eo an daoulagad, ar fri, an diskouarn hag an empenn d'ar c'henou, ma c'hell klenvejou an dent pignat betek enno !

Ha c'hoaz ! gwelet ho peuz bet biskoaz tud koant gant dent fall ha louz ? Ne gredan ket.

Gedit ar miz a zeu evit kaout aman kuzulioù ar medisin divar benn ar pezh a zo da ober evit kempenn an dent hag ar c'henou, en em zizober euz o c'hlenvejou, ha miret outo da zont d'o taga.

AR MEDESIN.

Ar merc'hed er Folgoët

Da lun ar Pantekost, abred diouz ar mintin e veze gwelet var gement hent a zo da gas d'ar Folgoët, bandennajou merc'hed, re yaouank ha re goz, o dilhad sul ganto, laouen o zal en despet d'ar glao ha d'an avel, o tont da zaoulina dirak imaj benniget Itron-Varia ar Folgoët. An darn vrasa anezo a ioa var yun, hag a gommunias eno, daoust pegen abred o doa ranket mont eus ar gear, pe var an troad, pe gant an hent-honarn pe memez gant eur vag egiz merc'hed an Enez-Vaz.

A veac'h m'o deuz bet amzer da zibri eun tam bennag goude ar gommunion, emaint adarre en Iliz abenn an offerenn bred ; ha diser eo mont araog 10 heur ebarz peotramant ne vez kavet kador ebed ha lod a rank chom en o sav.

Goude an Aviel, aotrou Persoun ar Folgoët a bign er gador, da lavaret en eur brezegenn zispar pebes karantez a dleomp-ni da gaout evit Itron-Varia ar Folgoët azo aman a kreiz Bro Leon evit beilla varnomp hag hon dizamma euz hor poaniou ; en eur echui e lavar pe seurt burzudou kaër he deuz great ar Verc'hez en amzer dremenet, o viret ouz ar c'hlenvejou da dostaat ouz ar c'hornik douar-ma, hag ober a raio kementze c'hoas mar bezomp aketus d'en em erbedi outi ha da c'houlen diganthi pare ar c'horf hag an ene. Mes kaër em euz poania, ar c'hoz paperma ne lavaro ket deoc'h an traou dudiuz hon deuz klevet p'e gwir o tont er meaz goude an offerenn bred, eur vaouez a lavaraz d'in : « Me gave d'in e oan er baradoz ; eno ne vezo ket kaeroc'h an traou ! »

Ar sakramant a ioa exposet, hag azalek ann offerenn betek ar gousperou pep parrez he doa eun hanter heur adoration da ober (1).

Da 1 heur goude kreiz-deizez euz bet e ti ar scaurezed eur reunion euz ar re dalvoudusa, renet gant Aotrou Person Sant-Lois Brest, ha gant an Itron de Guébriant, renerez unvaniez merc'hed Frans e Bro Leon. An Itron de Vincelles a ioa en he c'hichen hag o diou o deuz lavaret sklear pe seurt vad a rea ar vreuriezh ha petra rankomp da ober evit skigna, anezi hervez hor galloud hag ezommou ar parrezioù. N'oa ket bras ar plas, setu ne veze digemeret nemet diou pe deir euz pep parrez, mes ar re a zo bet ho deuz dalc'het sonj euz ar pezh o deuz klevet hag a lavaro d'ar re all. Pep hini ho deuz lavaret ive al labour o deuz great akaoue ar reunion ziveza, hag ar pezh o deuz sonj da ober c'hoaz araok reunion Kastel, e miz eost a zeu. O veza mac'h en em astenn ken dillo ha ma ra an unvaniez euz an eil penn d'egile da Vro-Leon, an Itron de Guébriant, he deus

(1) Kalz pe nebeud euz merc'hed Unvaniez Frans, Kastel-Paol, Enez Vaz, Roscoff, Taule, Guiclan, Cleder, Brest, Sant-Mare, Sizun, Ar Merv'er, Trelevenez, Lesneven, Plougastel, Ar Folgoët, Lanarvily, Loc-Brev, a ioa deuet d'ar gouel.

kemeret an Intron F. de Kersauzon euz a Garantec hag an Intron Baron euz a Zizun, da rei an dourn d'ezi, d'her ren ha d'her skigna dre ar parreziou.

Abenn m'oa echu, oa poent mont d'ar gousperou.

Penaoz lavaret d'eoc'h aman tud keiz pegement a blijadur hon deus bet o klevet komzou kaer Aotrou Persoun Sant-Lois ! Lavaret en deuz d'ar merc'hed senti atao ouz hon Tad Santel ar Pab, hag ouz an Aotrou 'n Eskop a zalc'h e blas en hon touez : gouzout a ra gwelloc'h evidomp-ni petra zo red da ober ha gant pe seurt hent bale. Ne fazio ket, sklerijennet egiz ma z'eo gant ann Aotrou Doue, ha goude ma rafe ann dra-ze ne zell ket ouzomp. N'eo ket an denved eo a lavar d'ar pastor e pe leac'h e rank kas anezho da beuri mad !

Ar zentidigez 'ta da genta ha d'an eil ar fidelite : beza fidel beteg ar maro etouez ar poaniou kerkouls hag ar joausded, ha beza prest da c'houzanv eun droug bennag dre garantez evit Jezuz-Krist.

Da echui ann dervez ez eo bet roet bennoz ar sakramant, hag eun nebeud amzer goude, an dud a en em zispartias da vont d'ar gear, o c'haloun leun a joa o sonjal en traou kaer o devoa klevet hag hano ganto dioc'h-tu da zistrei adarre ar bloas a zeu. Chaus vat d'an holl beteg neuze !

Eur Vreizadez.

KELEIER AR MIZ

Ar c'huil-du, ar peder merrienen, hag ar c'hwec'h sparfel

Bez' e oa eur c'huil-du, eur pikol hini, var e benn daou gorn kam, hir evel re eur vioc'h Kerne, ha lem evel kontel ar guillotin. Pe cad hen devoa ? Den n'her gouie, na var 'n hed tost. Ar pezh so sur eo, abaoe m'hen devoa sonj kosa mel-c'hoedenn a oa dre ar vro, ne baoueze an Aotrou c'huil da vont ha da zont bep pardaez goude kuz-eol, eur frount gantan gwest da vouzara kement pod-pri a veze var 'n hed meur a gant paz tro var dro. Ne veze ket brao d'ar c'heilien chom re zivezad da gemeret an ear-noz, rag pa gouezent etre sizailloù ar c'huil, va Doue pebez merzerenti ! E c'hellit kredi, daoust pe seurt paotr mad e oa, n'edo mui divac'hagn awalc'h e oll vemprout outan : avechou, gant ar brez a veze varnan, ez ea, eb e zonzjal, da glask trabaz euz ar zaout pa vezent o vont d'an dour ; ar vodinnell a glevant, hag ar c'hermiel a zantent o vont etouez ar bleo, a lakea anezo da benn-folli : prim, eun taol lost, ha yan

c'huil da ruilla etouez ar bouldren, anter-flastret eun askel d'ezan, pe ziou.

Eun dervez, peder merrienen euz ar vro, a c'hellaz, goude kalz poan, en em denna divac'hagn, pe dost, euz a dre e skilfou. Eur vech tremenet o spount, e savaz kaoz etrezo : « Ha mac'h en em g'leffemp da rei lamm d'al loan vil-ze ? Mez peur ha penaoz dour al labour ? » Etre ma savarent, setu ar c'huil o tont da dourtal eur voger, tost d'ezo, hag o koueza d'an douar, var greiz e gein, anter dorret e gerniel : « Sell 'ta, eme ar peder all, Doue a laka anezan etre hon daouarn ! Kouiz d'eomp profita, bravoc'h tro ne gavimp biken. D'eomp eta dezan dioc'h-tu, oll assemblez, ha peb hini d'euz he c'hostez ! » O klevet ar c'haozioù-ze ar paour-keaz askelleg a boanie da glask trei e gein varzu an eol, mez ne deue ket abenn ; re skwiz oa ! Hag ar peder gommer tenna o dillad da vont d'ezan, goude beza merket mad e labour da bep hini.

Edont var nez sailla varnan, pa glevjont trouz a-ziouto, hag eur vouez o c'hervel anezo : sevel a reont o daoulagad hag e vejont... c'hwec'h sparfel o plaüva a zioc'h o fenn : « Diouallit, merc'hed ; beteg peleac'h mont ; ni a entent goarantisa e vuez d'al loanig paour-ze ! » Ar peder brezellourez a zistroaz o fenn gant an ear da lavaret : « Goazed, it gant oc'h hent ; klaskit laboused bian da zisplua, mar kirit, ha lezit ac'hanomp-ni gant hol labour ». Eb respount netra, peb hini a zispakaz he c'hontell, ha dao d'ar c'huil An abadenn ne badaz ket pell ; ar c'huil a zifrette gwella ma c'helle paoui ha kerniel, mez euz a bep tu e koueze varnan an taoliou. ha ne ouie ket e pe gouez en em zifenn da genta. Buan e teuz d'en em rei. Mez ar sparfell a oa chomet var al leac'h : « Brema, emezo intronezed, pa z'eo gwir ema an treac'h ganeoc'h, eo red d'eoc'h lodenna ganeomp-ni : entent a reomp kaout an askell gleiz gant ar pezh a zo stag outhi, pe ni a velo. » « Kasit-hi ganeoc'h, aotronez, ha roit peoc'h d'eomp. »

Etouez ar merrien ez oa unan, deuet var an oad, ha biannoc'h eged ar re all : « Va nerz ne ket braz, emezhi, dre ze ne vezin ket divergont ; ne c'houlennau nemed ar pao kleiz a drenv, gant ma vezo eun tamig kig stag outan. » Hag e poanie da zistaga e fao. Edo diframmet e c'harterioù kig gant an teir all, hag hi a darc'houeze atao en dro d'an troad-se. Dont a reaz abenn evelato, hag e tridaz gant joa. « Peadra evit va c'hozni, emezhi : kasomp anezan d'hon armel. » Mez sionaz, ar c'hwec'h sparfel a stankaz an hent outhi : « Ar pao, ya, kasit-hen ganeoc'h, bleo hag all : mez an tam kig a zo outan a rank beza d'eomp-ni, pe... » Hag e velet ar c'hwec'h labous o tispaka o skilfou : « Evelato, aotronez, d'am oad, ha goude kement all a boan ! » — « Awalc'h a gonchennou, grac'h-koz : diskregi a reoc'h, ya pe nan ! » — « Doue a zo test e kemerer divar va c'houst ar pezh em euz gounezet. »

Hag e roaz o goulenn d'ar c'hwec'h sparfel.

Achu eo va c'hount. Ne d'eo nag hir, na brao da glevet. Oll, me zo sur, c'houi rei an hu var ar c'hwec'h sparfel. Mez ne

ket lavaret o peffe komprenet c'hoaz petra ziniñ va marvailh ? Selaouit, neuze.

Ar c'huil eo an Turki

Ar peder merriennen eo ar Buljari, ar Serbi, ar Gres hag ar Montenegro.

Ar c'huec'h sparfel eo an Allmagn, an Aotrich, ar Franz, Bro-Zaoz, an Itali hag ar Russi.

Ar verriennen vian eo ar Montenegro

Tri miz so, e oa bet hano ganeomp euz ar brezel etre an Turki, hag ar peder rouantelez so en dro d'ezhi. Lavaret hor boa ive perag ee'h entente rouanteleziou braz an Europ kaout gwir da fourra o fri etre an enebourien, ha da ziframma lod euz o feadra digant ar gouziderien.

Abaoue ez euz digouezet traou divaloc'h c'hoaz eged an dra-ze. Azaleg ar penn-kenta euz ar brezel, ar Montenegro (ar verriennen vian) a oa o klask gounid kear Scutari. Kaer e devoa poania, an Turked, e diabarz kear, a zalc'he mad. Abarz ar fin, evelato, e rankjont plega. Ha setu paotred ar Montenegro mistri e Scutari. Mez ne badaz ket pell al levezeg ganto. Ar Rouanteleziou braz a oa en em glevet etrezo evit ne jomche ket ar gear-ze etre daouarn ar re o devoa he gounezet. Aoun o devoa na vije distreset an traou penn-da-benn dre an oll broiou, ma chomche Scutari gant ar Montenegro. Hag e gwirionez, leac'h o oa da grenna ha da gemeret spount : sonjit 'ta petra c'hellje en em gaout ma vije lezet eur gear a zaou-ugent mil den gant eur vro hag a zo dija ennhu tri c'hant mil den ! Daoust ha ne oa ket peadra da lakat an douar da orjella var e aelou !

Hag ez eaz listri a vrezel, daou pe dri, ez a hep hini euz ar c'huec'h rouantelez beteg ar Montenegro, evit lavaret da herman diskregi, pe... » Neuze, roue koz ar vro, daouzeg vloaz ha tri-ugent d'ezan, a lavaraz d'e bobl : « Va bugale, Scutari a zo bet gwechall kear-benn ar Montenegro. Daou-ugent vloaz 'so e klaskan an tu da vont ebarz adarre. Epad ar brezel-ma e zoun deuet abenn d'euz va zaol, goude c'huec'h miz emgann, gras da vaillantiz peb hini ac'hanoc'h. Brema, goude ma 'z omp en em rivinet oll evit ober ar brezel-ma, goude ma 'z oa chomet du ze, tro var dro da Scutari, eskern tri pe bevar mil euz ho preudeur, goude m'o deuz oll voazed ar Montenegro, euz a bevarzeg vloaz beteg pemp bloaz ha tri-ugent, great o dever evel tud kaloneg, e rankan dilezel ar gear-ze, pe lezel frigasa ac'hanoc'h oll (rag gouzout a ran ne blegfac'h morse, ma lavarfen d'eoc'h stourm). Truez em euz ouzoc'h, va bugale baour, a dre-ze e kavan gwelloc'h plega ; ni a zilezo Scutari, hag ar rouanteleziou braz a rei anezhi ar pezh a garint. »

Hag o lavaret ar c'homzou-ze, ar roue kos a rede an douar euz e zaoulagad.

LE PAYSAN.

Profou kinniget da rei dourn da zevel

TEATR BREZONEK KERYAN

Digaset gant Jean-Louis Roué euz a Sant-Neven

F. Le Bihan, Lesneven.....	1 10	Mme Tallec, Lesneven.....	0 10
C. de Kerdanet, Trégarantec..	1	M.-Y. Brenterch, Lesneven...	0 10
M.-A. Leôul, Guiniventer.....	1	M. Kervella, Lesneven.....	0 40
Eul Jenner F. H. B., Sant-Neven	1	Louis Piacre, Lesneven.....	0 40
Eul Jenner F. H. B., Sant-Neven	1	Hervé Calvez, Lesneven.....	0 40
J.-M. Pichon, Sant-Neven.....	1	F. Appéré, Lesneven.....	0 10
Mme Lumino, Sant-Neven.....	0 70	Paul Maurier, Lesneven.....	0 10
Ar Supérieurez, Sant-Neven....	0 50	Denis Olivier, Lesneven.....	0 10
Eul Jenner F. H. B., Sant-Neven.....	0 50	M. Abesque, Lesneven.....	0 10
Catherine Colloc, Sant-Neven..	3 50	A.-M. Abautret, Lesneven....	0 10
Joëph Guillelm, Sant-Neven....	0 50	Guillaume ar Moal, Sant-Fregant	0 40
Anna Guillelm, Sant-Neven....	0 50	A.-M. Bibaneis, Sant-Fregant ..	0 10
An Intañvez Soubigou, Guiniventer	0 50	Marguer Pencreach, Plouider..	0 10
San Corre, Guiniventer.....	0 50	Eul Jenner F.-M. B., Trégarantec	0 10
F.-M. Roue, Guiniventer.....	0 30	M.-A. Person, Guiniventer....	0 40
Eul Jenner F. H. B. Trégarantec	0 30	Goulven Perrot, Guiniventer ..	0 10
J.-L. Roue, Sant-Neven.....	0 25	Marguer Colhou, Guiniventer..	0 40
Job ar Rous, Sant-Neven.....	0 25	Eur c'hemener, Sant-Neven....	0 40
Auguste Abateca, Sant-Neven ..	0 25	Eul Jenner F. H. B., Sant-Neven	0 10
J. Cann, Sant-Neven.....	0 25	Yves Cuzeat, Sant-Neven.....	0 10
Luc Porbet, Sant-Neven.....	0 25	Christophe Péron, Sant-Neven ..	0 40
Guillaume ar Vera, Sant-Neven..	0 25	Louis Pichon, Sant-Neven.....	0 10
J.-Y. Roudaut, Sant-Neven....	0 25	Hervé Lano, Sant-Neven.....	0 10
Ar Supérieurez, Guiniventer....	0 25	An Int. Pronost, Sant-Neven....	1 "
Eul Jenner F. H. B., Guiniventer	0 25	Bevet ar Brezonek, Sant-Neven ..	0 50
Fanch ar Rous, Sant-Neven.....	0 25	François Saout, Sant-Neven....	0 50
Eun Hostis, Sant-Neven.....	0 20	Pierre Abateca, Sant-Neven....	0 25
Rosalie Jaffroy, Sant-Neven....	0 20	Job. Tuomin, Sant-Neven.....	0 25
Louis Le Bars, Sant-Neven.....	0 20	Jean Leon, Sant-Neven.....	0 25
Eur mignon F. H. B., Trégarantec	0 20	Jeanne Le Lann, Plouider.....	0 25
Yves Siffier, Guiniventer.....	0 20	Alain Mear, Sant-Neven.....	0 20
Auguste Siffier, Guiniventer....	0 20	Eur mignon F.-H. B. St-Neven ..	0 20
J. Troadec, Lesneven.....	0 20	Eul Jenner F.-H. B. St-Neven ..	0 20
F. ar Borgne, Lesneven.....	0 20	Guill. Le Jean, Sant-Neven....	0 20
Eur charrier kilhou, Sant-Neven	0 15	François Ferec, Sant-Neven....	0 20
Eur Basticherez, Lesneven....	0 15	Phil. Combot, Guiniventer....	0 20
Julie Roue, Lesneven.....	0 15	Claude Humily, Guiniventer....	0 20
Yvonne Roué, Lesneven.....	0 10	François Rosec, Sant-Neven....	0 40
Perrine Roue, Lesneven.....	0 40	J.-M. Le Siang, Plouider.....	0 10
		M. Langousie, Plouider.....	0 10
		Marie Roue, Sant-Neven.....	0 10
		Josephine Roue, Sant-Neven....	0 10
		Anne-Marie Roue, Guiniventer ..	0 10

Profou destumet gant Pôtr L. N.

Pôtr L. N., euz Logonna-Daoul..	3 f.	M. A. S.....	1 35
Ph. L. Int. Le Cann.....	1	A. J.....	1 "
Eur pôtr mat.....	0 50	Fransoik.....	0 50
Eur volontez vat.....	0 50	Intr. Dumarcet.....	1 "
Eun intañvez.....	0 50	M.-L. Diverrés.....	0 40
M.-A. Diverrés.....	1	Deux âmes en peine.....	0 50
Eur pôtr yaouank.....	0 25	N. H.....	0 25
Boutou Lagan.....	0 25	M. G.....	0 20
J.-M. M'port.....	0 25	J. Goff.....	0 15
Intr. Le Bot.....	1	J. M.....	0 25
N. B. S. D.....	0 50	M.-J. Salaün.....	0 25
A. B. C.....	1	M.-J. Le Bras.....	0 10
A. B. C.....	0 50	M. Talec.....	0 15
Moereb N.....	0 30	C. Plourin.....	0 25
Bragou Pri.....	0 25	Intr. Galeron.....	0 20
Eur pôtr saout.....	0 25	M. Cariou.....	0 50
Eun eil pôtr saout.....	0 50	Eur vaouez vat.....	0 35
M.-J. Diverrés.....	0 25	A. Kermarec.....	0 50
M. Diverrés.....	0 25	Charlic.....	0 30

Profou destumet gant M. Cueff

Mari Cueff, Sant-Nouga.....	1	»	An A. Le Page, Landerne.....	1	»
M.-Y. Calarnou, id.....	0	25	Eur vignounez da P. L. B.....	0	10
M.-Y. Cueff, id.....	0	10	M.-Y. Milin, Saint-Nouga.....	0	20
M.-Y. Boulich, id.....	0	25	An Int. Boucher, Lambaol.....	5	»
Eul Leoniad, divroët.....	0	10	M.-A. Abgrall bag eun nebeud		
An Int. Goasguen, Berven.....	0	50	tud vaddeuz euz Lambaol.....	6	»
An A. Péron, Landerne.....	1	»			

Profou destumet gant L. Bizien, eus Plouenan

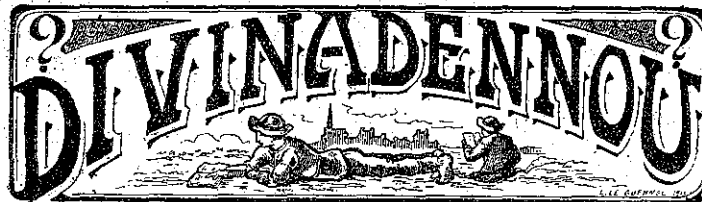
Marie Kerrien, Plouenan.....	0	f 25	Eur jaden den, Plouescat.....	0	50
Louis Jaffret, Plouenan.....	0	25	Bihanoc'h egedon ha me.....	1	20
Jean-François Rohel, Plouenan	0	25	Eur Mignon da F. H. B. Kernilis	0	70
Marie Rideller, Plouenan.....	0	25	Pierre Gouriou, Plougonvelen	1	»
Mme Olivier, Plouenan.....	0	25	P. L. Lec. Gwitevede (kenta		
Vve Bonderff, Plouenan.....	0	25	prof).....	5	»
Anne-Marie Rideller, Plouenan	0	25	A. K. Gwinevez.....	1	»
Anne Kerrien, Plouenan.....	0	25	Eur paour keaz, Sant-Nouga.....	0	25
Jean-Fr. Kerrien, Plouenan.....	0	50	Eur bourchiz manket, Plou-		
Germaine Kerrien, Plouenan..	0	25	zeniel.....	0	25
Yan ar Groaz, Plouenan.....	0	25	E. Gillet, Plabennec.....	2	»
Jeanne Leroux, Plouenan.....	0	25	P. Colin, Plabennec.....	3	»
Louis Lehor, Plouenan.....	0	25	A wir galon, Sant-Nouga.....	5	»
Pen Maout !.....	0	05	Reneat Palut, Sant-Nouga.....	3	»
Lipik.....	0	50	J.-F.-Y. Bastard, Plabennec.....	5	»
Duc de Kervignounen, Plouenan	0	25	L. ar Guennec, Montroulez.....	5	»
Louis Bizien, Plouenan.....	0	25	Kalz diouz an eaz, Sant-Nouga.	2	»
Eur c'hamarad kos, Porspoder.	3	»	Kest great gant Yves Floc'h		
Eur c'hoarier, Sant Nouga.....	6	»	hag A. Cueff da eured Yves		
An A. Jaffrès, Gwinevez.....	5	»	Bastard ha M.-J. Favennec.....	5	80
Y.-M. Abgrall, Plouneour-Trez.	5	»	Kroaz ar Vretoned, Sant Brieg	20	»
Louis Lareur, Daoulas.....	10	»	An Aot. Kervella, Guiclan.....	5	»
Ar breudeur Vigouroux, Dirin-			An Aot. Bizien,.....	5	»
non.....	25	»	An Aot. Arzel, Plouvorn.....	3	»
Dalc'homp mat atao ! Plougon-			An Aot. Castrec, Kastel-Paol.....	5	»
velen.....	1	»	An Aot. Billon, Plabennec.....	5	»
Breiz n'eo ket maro c'hoaz !			Dr Quiniin, Plouescat.....	5	»
Trezelide.....	1	»	An A. Guillermit, Brest.....	5	»
G.-M. Trebaol, Lanrwst. Breiz-			Eur vaouez vat euz Montroulez.	1	»
Veur.....	5	»	An A. hag an I. de l'Hôpital		
H. Guillerm, Plougastel.....	5	»	euz a Landerne.....	10	»
G. Le Beun, Plabennec.....	0	50	An Intron du Penhoat, Cleder.....	10	»
Eur madoberour, Sant-Nouga.	5	»	An dimezel du Penhoat, Cleder.....	10	»
F.-L. Jaouen, Mespaul (kenta			An A. hag an I. de Kermenguy		
prof).....	5	»	(eul prof).....	10	»
Evit Doue hag ar Vro. Eun			An I. de Rodellec, Ploumo-		
taolead.....	0	20	ger.....	10	»
Diou wreg K. Sant-Nouga.....	6	»	An A. Augustin de Boisanger.....	5	»
Familh Charles.....	5	»	An dimezel de Boisanger.....	5	»
Eun nebeudik gwir Vretoned			An A. Boucher.....	5	»
eus skolañ Kastel-Paol.....	13	»	An dimezel du Ferré, Brest.....	5	»
Yvon, Hôtel an Arvor, Ploues-			An A. hag an I. de Rodellec.		
cat.....	1	»	Lanneuffret.....	10	»
			Bet a gleiz hag a zeou.....	124	25

Profou miz Mae..... 469 85
 Profou miz Ebrel 954 80

TOTAL... 1418 65

Mil bennoz Doue da gement hini, paour pe binvidik, en deus digaset dija e prof evit teat Keryan ; ar skouer vat o deus roët a vezo heuilhet, ha dre eno e vezo anat ez euz c'hoaz Bretoned e Breiz !

Pedet oar da zigas an arc'hant, da heul an hanoïou, dre vandat pe dre dimbrjou, d'an Aotrou de Rodellec, Keradraon, par Plouneventer, pe d'an A. L. Dujardin, docteur-médecin Saint-Renan, pe d'an A. Georgelin, 4, rue du Château, Brest, pe d'an A. Perrot, Saint-Vougay, par Plouzévédé.

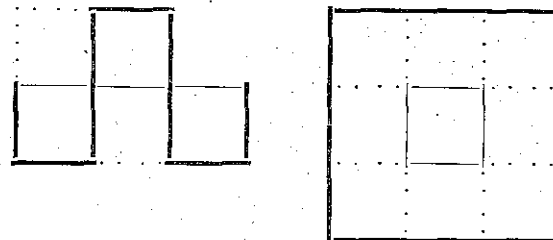

Respontchou Divinadennou miz Ebrel

- I. — Eur c'houlouen.
- II. — Eun aval.
- III. — Azeza.
- IV. — Dien a dennoc'h divar douf araok ma reoc'h eur seurt labour !
- V. — a) Gant peb hini ez euz eun tam aman a eul lur anter ; ar peza ra tri lur.
- b) Eun tam aman a eul lur am euz ; eun tam aman a ziuu lur en deuz, an tri lur a ra daou dam.

Respontchou divinadennou miz Maë

- I. — Abalamour ma 'z int kosoc'h.
- II — 21. — 13.
- III. — 1 lur, 3 l., 9 l., ha 27 lur.
- IV. — Heol — h = eol.
 Preiz — e = priz.
 Kleiz — l = feiz.
 Kreiz — e = kriz.
 Dourn — n = dour.
 Paour — a = pour.
- Hano ar zantez eo Helena.
- V.

**Prizioù gounezet
 ha prizioù da c'hounid**

Daoust pegement a c'hoant hon deus da lakât e *Feiz ha Breiz* ar miz-man hanoïou ar re o deuz kavet divinadennou miz ebrel ha miz maë, n'omp ket goest d'hen ober. Mes den ne gollo evit gortoz ganeomp eun tammik. Bilhed Lourd a zo tennet ha kaset e vezo d'e berc'hen en deizioù-man : du-hont e traon menezioù ar

Pyrene e lavaró eun *Ace Maria* evit *Feiz ha Breiz* hag e lennerien.

An 19 priz all a vezo roët da *C'houel ar Bleun-Brug* d'ar re o deuz o gounezet.

* * *

Adalek hizio e tigoromp eur c'honkour nevez, ne bado nemed tri miz, miz even, miz gouere ha miz eost, gant priziou kaër adarre hag a vô roët ivez d'ar re o gounezo da viz gwengolo a zeu.

Divinadennou miz Even

I. — Pe seurt kerent oc'h-c'houi da vreur kaër c'hoar-ho mam ?

5 p. ar r. *Digaset gant M.-J. Piriou, Rosnoen.*

II. — Na mab na merc'h n'he deus ganet eur vam hag en deffe klevet ar goukou o kana goude gouel Yan.

Perag an dra-ze 'ta ?

10 p. ar r. *Digaset gant Pôtr L. N. Logonna-Daoulas.*

III. — Petra gas atao an den gantan, pa vês tom e servich d'ezan da yena, ha pa vez yen e servich d'ezan da domma ?

10 p. ar r. *Digaset gant eur pôtr yaouank eus Taule.*

IV. — Franseza a oa eat da bourmen da welet he amezogez; p'en em gavas en ti edo ar pôtr saout o c'houlenn e pe leac'h edo e vern vihan; aze emma eme ar vestrez, var an daol goioët gant eun tok; raktal ar pôtr a zillmmas an tok hag a welas e oa dindannan tri dam bara; o debri a reas o zri ha goude m'en devoa o debret e kavas adarre ar memes tri dam bara dindan ar memez tok. Penaoz eta en devoa great ?

15 p. ar r. *Digaset gant A. Bourlès, eus an Dref Nevez.*

V. —

Gant va feder lizeren

Me a rô sklerijen

Mes chenchit va hini genta

E teuan da veza eul leac'h prena

C'hoaz, va lizeren-benn chenchet

Me a vez great gant loened !

20 p. ar r. *Digaset berr ha freaz gant eur mignon da Feiz ha Breiz euz a Vrest.*

Digas ar respontchou hag an divinadennou nevez a gavet ha n'int ket bet moulllet c'hoaz, da « Rener Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemsek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakât eun timbr a zaou wenneg var golo al lizer.

Feiz ha Breiz

Kannad Miziek ar Vretoned

Skeuden goz santez Anna ar Palud a vezo kurunet d'an 31 a viz eost a zeu

© Mam ar Vro, Anna, c'houi hag a ze ker bras ho kalloud, bezit silvidigez ho Pretoned, mirit ar feiz, kreskit ar furnez roët ar peoc'h dre ho pedennou santel.

Santez Anna

PATRONEZ BREIZ

Neb ne gar ket mamm ar Werc'hez
Eus Breiz-Izel n'eo ket hennez.

Pried Joachim, mamm ar Werc'hez,
mamm goz Jezuz, Anna eo santez
muia Karet ar Vretoned.

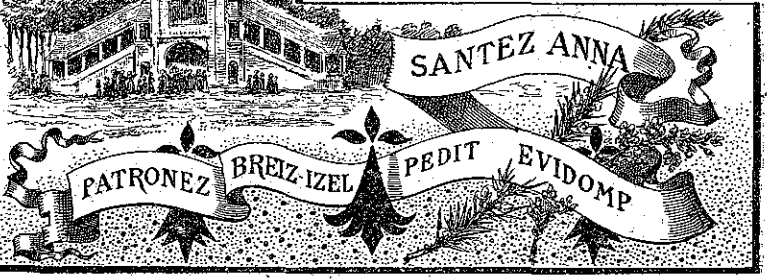
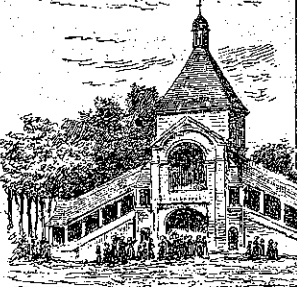
He hano a deuas e Breiz e
doug kantvejou kenta an Iliz, ha Gwe-
nediz a zavas e park ar Bosenneu, e
Keranna, eur chapel en he honor.

Er bloaz 700 ar chapel-ze deuet da veza
koz, a gouezas en he foull : evelato tud ar
vro a anaveze al leac'h m'oa bet evit beza
eul leac'h santel : hag al loened hen douje
kenkouzh hag an dud, rak bep wech ma
tosteat an alar outan, an ejenned a groge
aoun enno hag a dec'he var o c'hiz.

Er bloaz 1623 e oa e Keranna eun tiek
heb deskadurez, daou agent vloaz d'ezan,
eun den eus ar re wella, e hano Yvon
Nikolazic : Peb tra adaleg e vugalech en
devoa e lakeat da ober anaoudegez gant
santez Anna : hano e gerriaden, lavarou ar
re-goz, méneg enno eus chapel ar Bosenneu,
an traou sonezus en devoa gwelet o tigue-
zout er park-ze. Deuet oa da garet kement
mamm ar Werc'hez, ma n'her galve mui
nemet *e vestrez vat*.

Adaleg miz gwengolo 1623, ma oue
dizoloet skeuden goz santel Anna, Niko-
lazic ne reas nemet mont eus an eil burzud
d'egile : gwech e kieve trouz eur bobl o
vale, gwech e kieve kanerien eun dudi o
selaou, gwech e wele eur c'houlouen
goar, gwech eur vaouez skedus gwisket e
gwenn a en em ziskoueze dirazan, douget
var eur goumoulen.

D'ar 25 a viz gouere 1624, vardro
unnek heur noz, Nikolazic a oa gourvezet
en e lab var eur guchen golo ; en eun taol,
e kreiz eur sklerijen vras, e wel eun intron
gaër : « Yvon Nikolazic, emezi, n'ho pezet
» aoun ebed ; me eo Anna, mamm Mari.
» Livirit d'ho person e oa gwechall, araok

» m'eo bet savet ar gerriaden-man, er park hanvet park ar Bosen-
» neu, eur chapel savet em honor. Nao c'hant pevar bloaz var
» nugent ha c'houeac'h miz a zo m'eo kouezet en he foull ; c'hoant
» am eus e vefe savet a nevez ; c'houl a gemero preder gant an
» dra-ze ; Doue a fell d'ezan e vefen honorat adarre el leac'h-ze ».

Nikolazic a yeas da gaout person Pluneret, an aotrou Roduez :
henman her c'he meras evit eun den eat e spered digantan, hag ar
paourkeaz ozac'h a denas d'ar gear doaniet bras.

Santez Anna a deuas adarre da gaout he zervicher, hag evit
diskouez d'an holl n'eo ket sorc'hennou oa e lavarou, e reas eur
burzud nevez en e genver

Yvon Nikolazic o tizrei skeuden santez Anna

En noz etre ar 7 hag an 8 a viz meurzh 1625, epad m'edo Niko-
lazic en e wele, eur c'houlouen goar a sklerijennas e di, ha
santez Anna a lavaras d'ezan goustadik : « Yvon Nikolazic, galvit
» hoc'h amezeien hag heuilhit ar c'houlouen-man. Kaout a
» reoc'h ar skeuden en douar, hag en doare-ze ar re a ra goap
» ac'hanoch a welo ar wirionez. »

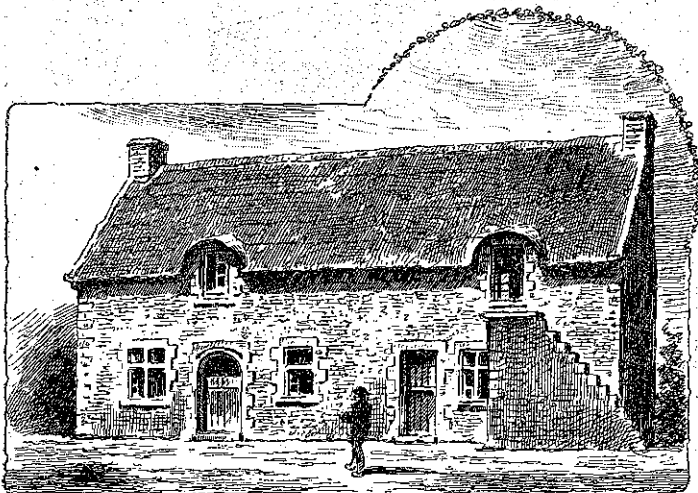
Nikolazic a zihupas Yan ar Roux, e vreur kaër, ha pevar goaz
all eus Keranna. Ar c'houlouen a gerze en o raok tri droatad
diouz an douar ; kas a reas anezho d'ar Bosenneu. En em gavat
eno e kreiz ar park, e chomas a zav, e savas er vann a benn teir
gwech, hag ec'h en em guzas en douar.

Yvon a reas neuze d'e vreur kaër toulla eno : hennan, gant eur

bigel, a en em lakeas da zevel an douar, hag heb dale e kavas ar skeuden venniget.

Dudi gwalc'h o c'halon, e stoujont raktal da bedi an Intron santez Anna. Ar vrud eus ar nevezenti-ze a en em skignas dre ar vro, evel eul luc'heden. An Aotrou Rosmadec, eskob Gwened, a lakeas ober eun enklask. Pardonerien a ziredas ; miraklou a c'hoarvezas ; hag eun iliz a oue savet, a deus da veza darempredet gant tud a bep bro.

Estibien, prinsed ha prinsezed a zo bet eno o pedi an Intron Santez Anna, ha n'oar ket evit lavaret an traou burzudus he deus great ar vamm-val-ze e kenver he bugale.

Ti Yvon Nikolazic

Ar roue Louis XIII, er bloaz 1639, a roas da iliz Santez Anna eun tamim bennak eus relegou he fatronez. Er bloaz 1792, an dispac'herien a werzas an iliz, a dorras hag a zevas skeuden ar zantez ; he fenn hebken a oue gelliet da lemmel eus an tan ; her miret a rear e kichen ar skeuden nevez.

Er bloaz 1815, iliz Santez Anna a oue prenet ; hag o veza m'oa deuet da veza kalz re vihan diouz an dud a zaremprede anezl, ez eus bet savet unan nevez kalz brasoc'h ha kalz kaeroc'h.

Houman a zo bet konsakret d'an 8 a viz eost 1877 gant ar c'har-dinal Brossais-Saint-Marc, arc'heskob Roazon.

An Tad Santel ar Pab Pi IX en deus digaset ivez diou gurunen aour, unan evit santez Anna, eben evit ar Werc'hez a zo ganti.

An Aotrou Becel, eskob Gwened, en deus benniget an diou gurunen-ze d'an 30 a viz gwengolo 1868.

L. AR GUENNEC.

J.-M. PERROT.

**Santez Anna dilivrit ho Pretoned diouz ar skolioù dizoue
ha divrezonek !**

Kimiad eur Zoudard yaouank ⁽¹⁾

1

Ma c'halon a zo frailhet dre nerz ma enkreizou,
Ma daoulagad entanet n'o deus mui a zaelou
Deut eo siouaz ! an dervez ma renkan dilezel
Lec'h kaer ma bugaleach, ma bro gaer Breiz-Izel !

2

Kenô d'it, ma zi bihan, kùvet barz an draonien
Tachen c'hlaz hag a welas va c'hoarioù laouen,
Gwez ivin ker bodennek, c'houi hag am disheolie
Epad tomder an hanvou, pa gousken da greiz-de.

3

Kenô ! lenô ! mam ha tad, breman n'esperit mui
E chomfe ho mab karet da harpa ho kozni,
Evit gouind d'eoc'h bara, 'vel m'oc'h eus great d'ezan
Al lezen 'zo didruez, ho kuitât a renkan.

4

Nag a wech, ma mam dener, e renkfot-hu lenva
Pa zeui ma c'hi ankeniet en dro deoc'h da ruza ;
Pa wellot, var an oaled, ma skabellig c'houllo
Hag ar c'hefnid o steui war ma fenn-baz dero.

5

Kenô ! bered ar barrez, douarou benniget,
El lec'h ma kousk ma c'herent gant ar Zalver galvet ;
Da c'houl an Anaon klemmus, n'in mui war ho peziou,
Da skuilha dour benniget mesket gant ma daelou.

6

Kenô ! ma mui a karet, ma dousik koant Mari,
Oh ! eur blaneden digar a zeu d'hon glac'hari ;
Eurusted ha levezek skedus zo tremenet
'Vel en oabl ar goumoulen gant an avel kaset.

(1) Tennañ euz al levr nevez savet var Brospier Proux gant F. Juffrennou (Taldir), Doctor euz skol-veur Roazon.

7

Na welin mui da lagad ker-lemm ha ker-laonen
O virvi gant plijadur, en ti pa-erruen,
Da zournik gwenn ker mibin o trei ar c'har en dro,
Da vouez flour mui na glevin o kana va gwerzo.

8

Pa oamp er c'hatekismou, hon daou c'hoaz bugale,
Hor c'halonou diskiant, e kuz en em gieve
Dirag Gwerchez ar c'hroaz-hent, nag a wech 'toutejomp.
Na erruje birviken disparti etrezomp.

9

Yaouank flam ha dibreder, siouaz ! ne ouimp ket
Pegement a c'houerventez er vuez zo hadet ;
Evidomp ne oa neuze, Lezennou na Roue
N'anveemp 'med eul lezen, hini ar garante.

10

Kenô, ma nez-amezeg, Yannik ma gwir vignon
Kamarad ma c'hoariou, ma breur dre ar galon,
Piou a gemero breman lod ebarz ma foanio ?
Piou a gomzo ganen-me deus ar gear hag ar vro ?

11

Hebdon te yelo breman d'ar parreziou tosta,
Da bigosat al leuriou 'barz el lazou-dorna ;
Hebdon te yel 'da c'hounid maout ar c'hourennadeg
Da jacha war rubanou ebarz er varadeg.

12

Kenô, ma c'hazeg velen, skanv evel eun heiez,
Mistr evel eul logoden, chentil 'vet eun oanez ;
N'as santin ken dindanon, gant an hast, o tripal.
Ma daouarn mui ne stagint ar zaeien war da dal.

13

Kenô ! ma c'hi keaz, Mindu, ma leal kamarad,
Ne d'aïmp ken dre ar c'hilizen, da glask roudou ar c'had
Ne glevin ken, er menez, da jilpaden skiltrus
War ma dourn mui ne zantint da deod karantezuz.

14

Aben eun nebeud amzer, kalz a vignoned yen,
Barz er zoudard divroët, heb mar, ne zontfont ken,
Mes da galon te, Mindu, n'eo ket ken ankouez,
Pell e ri c'hoaz va c'hanvou, gant da yezou klemmuz.

15

Kenô 'ta plijaduriou, leuriou-nevez, prejou,
Nezadegou, nozvezioù, foariou ha pardonioù,
Ebatou ker birvidik, bintou sard ha slintin.
Na drido mui va c'halon gant da zoniou hirziu.

16

Kenô kement a garan, kenô da virviken !
Pell euz a vreiz me varvo, mantret gant an anken,
Vel eur blantenn gizidik, evit ar vro krouet,
A renk goenvi ha mervel, kerkent m'eo divroët.

P. PROUX.

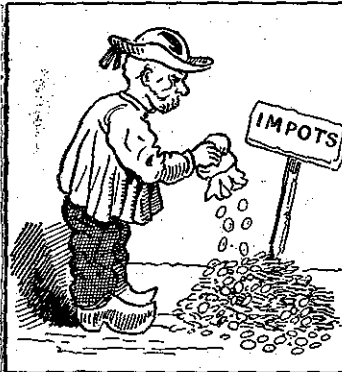
Petra eo ar gwella d'eomp da ober a gav deoc'h ? Rei
nebeud DRE GAER, pe rei kalz DRE HEG ?

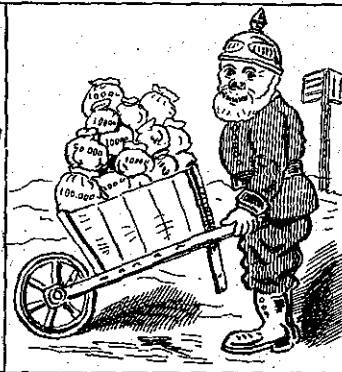
Pa welint eo peurc'hreat ganeomp
al lezen 3 bloaz, ar Brusianed a deuis
da veza chentil evel bugaligoù.

Mes da c'headal an nevezenti-ze d'en
em gaout, nag a drabas a zo ganto, ha
na pegen rok int o komz ouzomp !

Al lezen-ze, a gousto d'eomp eur
bern arc'hant adarre ha petra 'ta !

Ya mes, ar pezh a rankimp da rei d'ar
Brusianed ma roont lamm d'eomp a
gousto keroch c'hoaz !

Ar paourkezh pôtr a deuis d'ar gear
bloaz divezetoc'h !

Ya ! mes... ma vez brezel marteze
ne zizroio ket en hoil !

SAINTE-ANNE D'AURAY

Théâtre Populaire de Sainte-Anne

REPRÉSENTATION DU 15 JUIN

La représentation de *Boëh er goëd* a été merveilleuse, et vraiment le spectateur se demande ce qu'il doit admirer le plus, ou le jeu des acteurs qui ont été plus naturels et plus parfaits que jamais, ou la richesse des décors et des costumes, ou la délicatesse des chants ou la féerie de certains tableaux comme la Fête de la moisson et la Prière du soir.

Seul le théâtre de Sainte-Anne, disait un des spectateurs, avec ses trois scènes utilisées tantôt l'une après l'autre, et tantôt toutes ensemble, avec ses décors, ses costumes et son nombreux personnel peut donner une représentation aussi parfaite ! Sur un autre théâtre, *Boëh er goëd* ne serait plus le *Boëh er goëd* que nous avons admiré et applaudi.

Et cependant ce poème est un chef-d'œuvre qui mériterait d'être lu et commenté. Au point de vue littéraire, les vers coulent avec une facilité et une simplicité qui vous émerveillent. Nul mieux que M. l'abbé Le Bayon ne sait peindre le cœur humain. Il met admirablement en relief l'état d'âme du jeune homme sollicité par les passions, se sentant glisser et essayant de lutter. Que de jeunes gens verraient là leur portrait ! Avec quelle force le poète breton dépeint l'éloquence du père qui voit son fils sur le bord de l'abîme et qui voudrait le retenir, — la douleur qui déchire son âme quand ce fils est perdu, douleur qui n'enlève rien à son amour paternel, et qui espère toujours, — sa joie quand il relève et serre sur son cœur ce fils repentant, — les hésitations et puis le pardon généreux du fils aîné !

C'est un drame émouvant d'un bout à l'autre et ce livre, chef-d'œuvre de littérature bretonne et d'une psychologie profonde exprimée dans un langage d'une simplicité charmante, devrait être dans toutes les mains et dans toutes les bibliothèques.

Mais quand les beaux vers de M. Le Bayon ont été débités par des artistes comme les Runigo, Le Bihan et d'autres dans le cadre que savent leur donner les Boris et Decker, la représentation devient une fête, et ceux qui y ont assisté une fois, se promettent de revenir. Tel n'est pas cependant le cas de ce spectateur qui disait, — et c'est le plus grand éloge de ce mystère — j'ai assisté à *Boëh er Goëd* ; je n'y assisterai plus *parce que j'y pleure trop*.

Le dimanche 13 juillet, le théâtre populaire donnera une nouvelle représentation de ce beau mystère, *Boëh er Goëd*.

Une Œuvre Bretonne

Voici beau temps que, pour répondre aux instances de nombreux amis, mais plus encore à mon propre désir, je me promets d'appeler l'attention de tous les esprits qui s'intéressent à la renaissance bretonne sur l'œuvre si active et, à tant d'égards, si efficace de l'abbé Perrot. C'est un devoir de justice que je viens remplir, en m'excusant de m'en acquitter si tard. Non pas, certes, que l'abbé Perrot attende après mon suffrage, ni que j'aie l'outrecuidance de penser que je révèle au monde son mérite. Assez d'autres avant moi, et de plus autorisés, ont porté en sa faveur des témoignages dont il aurait quelque droit de se tenir pour satisfait. Je n'en veux pour preuve que le magistral article à lui consacré naguère par M. de Mun.

C'était au lendemain de la discussion du budget des Beaux-Arts, à la Chambre, discussion au cours de laquelle on avait vu le grand orateur catholique et un jeune député radical des Côtes-du-Nord, M. Even, unir dans un commun élan de patriotisme leurs voix adverses, pour réclamer des pouvoirs publics la prompte utilisation du château de Kerjean. Revenant, dans le *Gaulois*, sur cet épisode parlementaire, afin de fixer d'un trait plus ferme et plus durable les paroles improvisées la veille, M. de Mun écrivait : « Les touristes de cet été, qui voudront m'en croire, s'arrêteront, en allant à Kerjean, au bourg de Saint-Vougay, le jour de septembre où la « Fête des Bruyères » y rassemble tout le peuple dalentour. Là, pourvu qu'ils veuillent bien, dans la simplicité du décor rustique, chercher les pensées profondes, ils verront quelque chose de l'âme bretonne. » Et, dans le grave paysage léonnais, « au milieu des champs dont l'âpre souffle de la mer prochaine balaie, sans trêve, les longues ondulations, et courbe, sur les talus qui les protègent, la tête des ajoncs », M. de Mun évoquait, d'une plume de poète, le défilé des processions terriennes et marines qui, sous le ciel pâli de septembre, le joli ciel occidental « couleur de lin », s'empressent vers les spectacles tout spirituels inventés, organisés pour le peuple, à l'ombre des anciennes avenues seigneuriales, par le génie à la fois audacieux et pratique de l'abbé Perrot.

C'est là, j'imagine, un certificat en bonne et due forme, et qui suffit. Mais en Bretagne, comme ailleurs, et en Bretagne peut-être plus qu'ailleurs, il n'est pas mauvais de redire, fût-ce avec une autorité moindre, les choses qu'on aurait quelque raison de croire dites une fois pour toutes. S'il y a un entêtement breton, il y a aussi une mobilité bretonne singulièrement prompte à se déprendre des engouements de la veille pour courir aux chimères du lendemain. Par là s'atteste sans doute notre intensité de désir, mais aussi notre inconstance. Nous sommes une terre de perpétuel messianisme. Tous les jours un *Madhi* nouveau surgit, annonçant qu'il vient pour le salut de sa race : en sorte que

l'on a pu se demander comment faisait pour vivre et pour respirer encore un pays sur lequel s'abattaient tant de sauveteurs. Au vrai, il y aurait plus à se louer qu'à se plaindre de cette surenchère indéfinie de programmes, si, par leur multiplicité même, ils ne mettaient les simples gens de bonne volonté dans la cruelle perplexité de ne savoir plus à qui entendre, et ne risquaient ainsi de porter préjudice à des entreprises réellement existantes qui, plus discrètes, ont du moins pour elles qu'elles agissent, qu'elles sont en plein fonctionnement, en pleine vitalité. Faisons crédit à ce qui sera, mais ne lui sacrifions point ce qui est. En matière de bretonnisme, comme en tout le reste, la sagesse est d'écouter le proverbe qui dit qu'un tiens a toujours mieux valu que deux tu l'auras.

Or, parmi les instruments de régénération bretonne que nous avons, et qui ont fait leurs preuves, je n'en connais pas de plus sûr, de plus direct que le théâtre populaire. Là où le journal et plus encore le livre commencent à peine leur trouée, le drame, lui, est entré, ou mieux : rentré de haute lutte, ralliant à lui, du premier mot, du premier geste, les yeux, les oreilles, les âmes. Et voici quinze ans que cela dure, quinze ans que le succès va chaque jour s'affirmant, se confirmant davantage. Il y a quinze ans, les promoteurs de la représentation à Ploujean croyaient souffler, par jeu d'archéologues, sur les cendres d'une tradition éteinte : en réalité, le feu couvait dessous, le feu sacré des grandes panégyries d'autrefois, où des torches nouvelles allaient pouvoir s'allumer pour reprendre à travers la Bretagne la course du flambeau, transmetteuse d'inspiration, propagatrice d'enthousiasme et de vie. On sait de quel éclat brille sur les landes vannetaises celle que brandissent à Sainte-Anne les mains de l'abbé Le Bayon. Grâce à la victorieuse initiative de ce prêtre a qui n'ont manqué — disons-le — ni les encouragements de ses supérieurs, ni la collaboration de confrères émérites, animés de la même foi, il y a désormais dans le Morbihan un foyer de culture intellectuelle et de récréation morale qui ne s'éteindra plus. C'est, je pense, l'exemple salutaire de l'abbé Le Bayon qui a éveillé les justes ambitions de l'abbé Perrot ; c'est, en tout cas, la même œuvre d'apostolat dramatique, si crânement instaurée par le premier au pays de Vannes, qu'avec une ardeur égale, et peut-être des difficultés plus grandes, le second s'efforce de faire triompher en Léon.

Le Léon ! Quel lambeau de la terre bretonne devrait être plus évocateur de légende et de poésie, si, cependant, le souvenir de Tristan Le Léonnais et de sa merveilleuse aventure d'amour y demeure pour jamais associé ? Et, toutefois, hier encore, la théorie courante ne craignait pas d'alléguer, comme un fait d'expérience reconnu de tous, que, s'il fallait chercher quelque part l'originalité du Léon, ce n'était assurément ni dans la poésie, ni dans la légende, mais bien plutôt dans leurs contraires, je veux dire dans le goût des réalités positives et une entente peu commune de l'intérêt matériel. Commerçants avisés, maquignons retors, « les Normands de la Bretagne », tels apparaissent les Léonnards

à leurs voisins trégorrois dont cet opiniâtre industrialisme de fourmis choque le mobile instinct de cigales. « Vous autres, gens du Léon, — déclare le barde Yann ar Minouz, — vous n'êtes sensibles qu'au bruit de l'argent ». Et les folkloristes, à leur tour, constataient avec douleur que, sur toute l'étendue de la zone léonnaise, l'esprit de lucre, doublé de je ne sais quel puritanisme desséchant, avait tari les sources profondes de la mémoire populaire, flétri les racines de la tradition, tué le chant. Au milieu de la Bretagne mélodieuse, riche en mythes et en symboles, ivre d'imagination et de sentiment, c'était ici une région désamée, une région muette, une terre de silence et d'amnésie, où l'Elorn lui-même, plus morne qu'un Léthé, ne se glorifiait plus d'avoir roulé jusqu'à la mer les larmes qui pleurèrent Iseult...

Eh bien ! il faut réviser tout cela. Cette conception invétérée, cette conception classique du Léon n'est plus exacte, si tant est qu'elle l'ait jamais été. Le peuple dont on a dit qu'il ne savait que son livre d'heures et sa table de multiplication a retrouvé le chemin des fontaines idéales où boivent les muses et se mirent les fées. M. de Mun n'exagère nullement quand il nous le montre se rendant par bandes innombrables à Saint-Vougay, et non pas pour y vaquer à ses habituelles transactions foraines, mais pour y communier avec les plus nobles instincts de sa race, dans les joies désintéressées de l'art, de la poésie, de la beauté. Oui, ne nous laissons pas de le proclamer très haut : c'est bien le réveil de la conscience nationale dans toute une fraction de pays, restée trop longtemps indifférente à la leçon de ses origines, que sonnent depuis tantôt dix ans les cloches, les braves petites cloches rustiques de Saint-Vougay. Singulière destinée que celle de cet humble village ! Je le revois, en rédigeant ces lignes, tel qu'il m'apparut jadis, perdu dans son obscurité et son silence, chétive étape sans histoire entre le miracle architectural du Kreizker et ce chef-d'œuvre de mélancolie qu'est le château de Kerjean. Toute sa célébrité d'alors consistait en un missel déchiré dont les derniers débris achevaient de se dissoudre en poussière. Aujourd'hui, il a ses fastes ; il s'inscrit au Livre d'or de la Bretagne sur une belle page neuve qui gardera son nom de périr. Avec la foi qui soulève les âmes, plus lourdes souvent à transporter que les montagnes, l'abbé Perrot, comprenant dans toute son ampleur son rôle de pasteur d'hommes, a su faire de la plus quelconque des paroisses léonnaises un lieu de l'esprit, un rendez-vous d'idéalisme, une « colline inspirée » !

C'est là, n'est-il pas vrai, un geste plus éloquent que tous les manifestes et que tous les programmes. Ah ! certes, créons-nous sans cesse de nouvelles raisons d'agir, élargissons indéfiniment nos espoirs : ce n'est pas moi qui conseillerai jamais le sommeil sur les positions conquises. Mais, pour mériter l'avenir, commençons par honorer le présent. L'œuvre que l'abbé Perrot accomplit dans le Léon est une œuvre essentielle, une œuvre vitale, au même titre que ses analogues du Trégor et du Vannetais. La seule façon de lui rendre justice est de lui prodiguer les encouragements auxquels elle a droit. Et il n'y a, dans l'espèce, qu'une

forme d'encouragement qui vaillè, celle qui se traduit, non par des mots, mais par des actes.

Jusqu'à ce jour, les grandes assises dramatiques de Saint-Vougay se sont tenues en plein air, à la merci, par conséquent, des caprices du ciel breton qui n'est pas d'humeur très fixe, surtout en septembre. Qui ne voit que, dans des conditions matérielles aussi instables, une institution, si consacrée soit-elle, n'est jamais assurée de produire tout son bienfait? Les foyers de l'âme, comme ceux du corps, veulent être protégés. C'est à quoi l'abbé Le Bayon a pourvu en Vannes, et c'est à quoi l'abbé Perrot souhaite de pourvoir en Léon. Les plans de ce nouveau théâtre du peuple sont construits : il ne reste qu'à les réaliser. Avec quel argent?... Je m'arrête : ici, c'est à la Bretagne de répondre. Si elle est capable de reconnaître les dévouements qui s'emploient le plus efficacement pour sa cause, elle a un moyen facile de le faire entendre à son zélateur léonard, au jeune et vaillant vicairé de Saint-Vougay.

Anatole LE BRAZ.

AL LETANANT. — Perag e vez nec'het ho kezeg en doare-ze pa vezer o vont er c'hraou?

AR ZODDARD. — N'ouzon ket, va letanant, kaër am euz skei ganto evit lemmel ar si fall-ze anezo, n'oun ket evit dont abenn euz va zaol.

HI. — Bah ! fall a res oc'h eva kement-ze : ar gwin-ardant eo da wasa enebour !

HEN. — Ar relijion, gouzout a res. a c'hour-c'hemenn deomp karet hon enebourien.

HI. — Ya, mes ne lavar ket d'eomp o lonka evit an dra-ze !

An Aotrou LA MARCHE

Diveza Eskob Kastel-Paol

(KENDALC'H)

N'eo ket hepken e Kastel, mes e pep korn eus eskopti Leon e save an dud o mouez eneb ar pezh a yoa bet great. Persoun Plouescat, an A. de Puyferie, a lavare d'e barrisioniz sina da ziskleria ne felle ket dezo beza staget ouz eskopti Kerne, hag en eur brezegen e miz kerzu 1790 e lavare evelhen : « Roet am eus da Zezar ar pezh a zo da Zezar, mes da Zoue e roin ive ar pezh a zo da Zoue. Heb aoun ebet e tisplegin ar wirionez ha den ne c'hello ober d'in tevel Karg eun eskob, karg ar veleien ne c'hell beza lamet gant gouarnamant ebet, ha daoust d'ar pezh o deus votet an Deputeed, an Aotrou de La Marche a zo atô eskob Kastel. Deuit eta, c'houi kristenien,

deut da ziskleria e tisplij deoc'h al lezennou fall-ze a deu a berz an diaoul. »

E Kastel, an Aotrou n eskob a gendalc'he d'ober evel araok evel ma tiskoues al lizer-man kaset eus an ti-kear da renerien an departamant, d'an 22 a viz kerzu 1790 : « Ar veleien a gendalc'h da brezeg evel ma reas an Aotrou Moal ha da lavaret hep seurt traou eneb al lezennou votet gant an deputeed. An Aotrou de La Marche a zo deuet disul d'an iliz-veur gant e zilhac eskob hag en deus roet e vennoz evelkent d'ar beleg a bignas er gadorbrezeg... N'omp ket dizoursi o welet kement a dud o vont bemdez d'an eskopti ; chaloned, tud a noblanz, ha zoken ofiserien eus ar rejimant a zo aman...

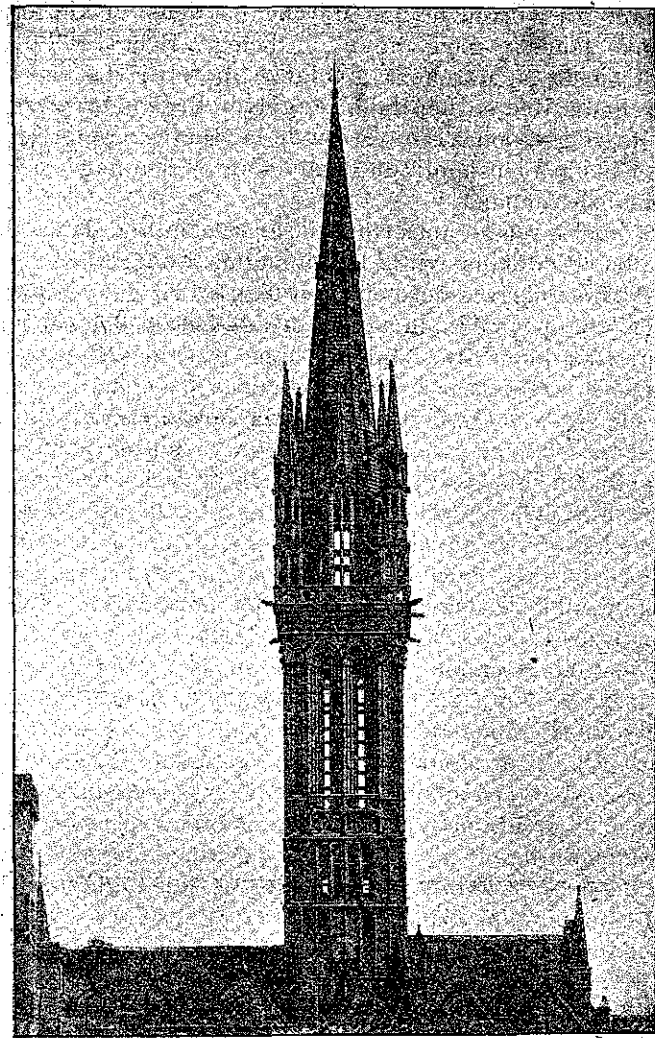
Nec'het omp lakeat o klask gouzout petra d'ober, ma ve klasket skei var ar veleien a zo o prezeg evelse, ne c'hounesfemp netra ; gwelloc'h e ve ganto beza merzerien, gwelloc'h e ve ganto dilezel o c'harg eget senti ouz al lezennou nevez ; ha ma ne vije mui a offisou en iliz, petra deufemp da veza e kreiz tud ken troet hag ar re zo aman gant ar relijion ?

Deskit deomp petra zo d'ober ; ne c'hellomp ket fizia re er zoudarded a zo aman. »

En eul lizer all skrivet eus ti-kear Kastel da Vontroulez e lennomp an traou-man : « Goulennet ho peus diganeomp kas deoc'h kelou eus ar prezegennou a gendalc'he da veza great aman. Atô ar memes tra. Disadorn an Aotrou Costiou, e iliz Kreisker, a lavare n'oa eur c'halz euz an deputeed nemet filosofed fall, kounnaret ouz ar relijion. Deac'h, an Aotrou Kerebel, kure, en deus great eur gwall brezegen e brezoneg. Var e veno an deputeed, ar filosofed fall-ze, ne jom mui ganto nemet eun dra d'ober : pignat var an aoteriou evit o saotri ha skuilh goad ar veleien. »

O velet penaos edo an traou, an departamant a glaskas an tu da gas an Aotrou de La Marche pell eus Kastel.

D'ar 4 a viz genver 1791 ar prokurer e Kemper a lavare evelhen da renerien an departamant : « Klevet am eus petra zo c'hoarvezet etre an Aotrou de La Marche hag an aotrou Corre, aumonier hospital Landerne. Heman en doa, en eur brezegen, komzet eus an doujanz a zo dleet d'al lezen, d'ar roue, d'ar re a zo e penn ar vro,

Tour Iliz Kreisker e Kastel-Paol

hag aliet an dud da veva e peoc'h. An Aotrou de La Marche en deus gourdrouzet anezan ha goulennet digas dezan ar brezegen. Ar beleg n'en deus ket sentet ha var golo al lizer kaset da Gastel en deus skrivet : an Aotrou de La Marche, eskob e Kastel, e leac'h lakat eskob

Leon. An Aotrou de La Marche en deus diskleriet e ranke lamet e garg digant ar beleg... Evel a velit, an Aotrou de la Marche a gendalc'h da ober fae var al lezennou. Red eo, hep dale, her gelver dirak al lez-varn. »

Hag e gwirionez, an Aotrou de la Marche a gendalc'heda c'houarn e eskopti, da gentelia ar veleien hag an dud fidel fiziet ennan.

Tostat a rea an amzer ma tlie ar veleien toui da ziskleria kaout doujans evit al Lezen hag ar Roue. An Aotrou n'Eskop a skrivas dezo eul lizer d'an 8 a viz genver 1791 : « Roet ho peus d'in da anaout e fell deoc'h dalc'her mat d'an Iliz, d'he c'hredennou ha d'he lezennou. Euz va zram eus kaset deoc'h, kement ha ma c'hellen, ar pez a greden talvoudus evit sklerijenna ho parrisioniz hag o dalc'her start en o feiz. Tostât a ra an amzer m'o dezo da stourm kalounek, ha n'eus netra da rei nerz evel an unvaniez etre ar veleien hag an Eskob. Daoust ma n'en deus ket ar Pab savet c'hoaz e vouez, evelato e ouzomp petra zonzj, rak karget en deus e gannad da rei meulenti d'an eskibien o deus, er Gambr, difennet gwirioù an Iliz, hag a zo 122 eskob a unan ganto. Sklear eo e vezo koundaonet al lezennou great eneb an Iliz... Deuet eo an amzer da doui. An eskibien hag an darn vrasa eus ar bersoued o deus diskleriet heb aoun ne felle ket dezo toui. E kreiz an stourmad hag an dentasion eo e ranker dreist oll goulén sikour ar c'hras. Hor sempladurez a vichenchet e nerz pa vò harpet var galloud Jesus-Krist... Goulennit digant ho parrisioniz pedi hag ober pinijen... Hep dale, e skrivin deoc'h, evel an eskibien all, eul lizer da lenn em hano d'an dud fidel...

D'an deiz ma skrive an Aotrou 'n Eskop al lizer-ze, renerien an departamant, var goulén ar prokurer, a roeurz da daoler an Aotrou de La Marche er meaz eus e eskopti.

D'ar 15 a viz genver, 1791, Prokurer Montroulez a skrive evelhen da Brokurer Kemper : « O veza n'am eus ket kavet a dud e Kastel da gas d'an aotrou 'n Eskob an urz douget gant an departamant am eus kaset eun ursier eus Montroulez ha karget anezan : 1° da bedi an Aotrou de La Marche da vont kwit dindan pemzek dez, pe anez e vò kroget ennan ; 2° da lavaret da renerien seminer

Leon goullonder o zi dioc'h tu ha kas da Gemper ar gloareged a zo ganto. »

Prokurer Kemper a respountas d'an 28 a viz genver : « Anaout a rit en deus an Aotrou de La Marche, da viz gouere pe da viz east diveza, skrivet eul lizer enep lezennou ar vro. O veza n'emaoc'h ket pell diouz Kastel ho peus klevet meur a dra divar e benn. Droug bras en deus great d'ar Revolution, hag abalamour da ze e fell deomp e welet pell diouz Kastel. Ne c'hoanteomp ket a zroug dezan, ne glaskomp nemet miret outan da ober droug... Setu aman bremaik tremenet ar pemzek dez roet dezan ; ma ne ya ket kwit, e vo red mont dre nerz dezan, rak rebechou hon dije digant Kambr an Deputeed e Paris, ma ne rafemp ket evelse. Anaout a reont e Paris kement a dremen dre aman. »

Prokurer Montroulez, 4 a viz c'hwevrer 1791 :

« Ne ya ket buhan en dro an traou. Aman, pa ves da varn an noblantz pe ar veleien, ne c'heller ket fiziout kalz var ar varnerien ; n'emaint ket kalz a du gant ar Revolution. Lavaret am eus dezo oa mall kas pell eus Kastel an Aotrou de La Marche hag ar veleien o deus prezeget eneb al lezennou. Ne gav ket d'in e selaouint ac'hanon. »

D'an 9 a viz c'houevrer 1791 :

« Bet oun deoc'h e Kastel gant eur sekretour evit kregi e madou an eskopti en hano al lezen. An dimezel de La Marche, moereb an Aotrou 'n eskob, a yoa var ar varvaskaon, hag am eus gedet ma vije great an anterramant araok ober va labour. Goude an anterramant am eus gwelet sekretour an eskopti hag am eus goulennet digantan ar papiériou leve. Respountet en deus edo lakeat ar ziel varno a berz renerien Brest ha ne c'helle ket touch outo. Evit ar papiériou all, ar re a zell ouz gouarnamant an eskopti, an aotrou 'n eskob en deus diskleriet e selle ar papiériou-ze outan hepken ha ne c'helle o rei da zen ebet. »

D'an 12 a viz c'houevrer e skrive d'an departamant : « Dre arpez a gasan deoc'h e welot pegement a boan am eus bet e Kastel. Ma karfen, e vije bet torret an armeliou en eskopti ; mes o klevet ne vije bet kavet den ebet e Kastel d'ober al labour-ze, hag e vije savet trouz ha freuz, am eus kavet gwelloc'h lezel an traou evel m'emaint. C'hoant am oa da lakat unan benak da ziwall an diou gambr

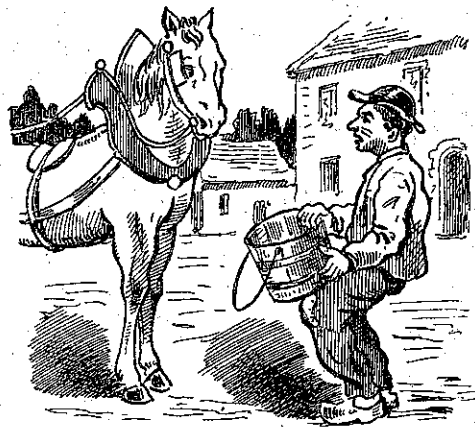
el léc'h ema ar paperiou. Mes lavaret zo bet d'in en ti-kear ne vije kavet den e Kastel d'ober ar vicher-ze... An Aotrou de La Marche a zo breman o chom e ti an Aotrou du Laz. Eul loden eus e arrebeuri a zo kaset di; eul loden all a zo c'hoaz en eskopti. Lavaret en deus d'in ne gaver ket er mare-man euz ar bloaz a diez da fermi, ha ne c'heller ket e kreiz ar bloaz, hervez al lezen, taoler an dud eus o ziez. Ma ne blijje ket d'in kement-se, n'am oa, emezan, nemet taoler an arrebeuri var ar ru, hag eno e chomfent dindan ar glao hag an amzer.

Plijadur a rafe dezan, gouzout a ran, gwelet ober kement-se, evit kaout muioc'h a leac'h d'en em glemm ha gellout gwelloc'h lakat an dud da drei gantan...

Evel a veler, prokurer Montroulez a yoa aounik ha poellek. Nec'het oa gant Aotrou n'Eskop Kastel, hag e kave gwelloc'h en em ziskarga var renerien an departamant. Ar re-man a skrivas d'o zro da Paris, hag eus Paris e teuas urz da eskibien Treger, Gwened ha Leon, da zont dirak Kambr an deputeed.

(Da gendelc'her).

I. U.

Ah ! n'az peus ket a zec'hed hag abalamour da-ze m'oarvat ne fell ket d'it eva !

Mat eviñon-me a ev meur a wech heb kaout tam sec'hed ebed.

An Iliz Katolik

Ar Brotestanted a lavar ne c'heller ket gwelet an Iliz e doare ebet, hag evit harpa o sorc'hennou, o deuz lakeat kemm etre an Iliz promettet gant Doue hag an Iliz a vev brema var an douar; an Iliz-ma, emezo, n'eo ket bet savet gant Jezuz-Krist; labour an dud eo, e pep bro hag e peb amzer; ha dre-ze evit beza salvet n'euz forz euz pe Iliz hag a weler e vefe an den; n'euz forz eta pe e vezimp katoliked, pe brotestanted, pe schismatiked.

D'ar re-ze am beuz da respount brema. Hag hen ober a rin en eur ziskouez.

- I) En deuz savet Jezuz eun Iliz hag a c'heller da welet;
- II) Eo hi an Iliz m'eo red d'an dud mont enni evit beza salvet.

I. — An Iliz savet gant Jezuz a c'heller da welet

Unan a zaou a rankomp da lavaret : pe n'en deuz savet Jezuz Iliz ebet; pe m'en deuz savet unan oa red dezan sevel an Iliz en eun hevelep doare m'oa eas da welet : rak natur an den galvet da veza euz an Iliz a c'houlenne an dra-ze.

An Iliz a dlje beza gwelet, rak n'euz sosiete ebet ma n'en em anavez ket ar re a zo euz ar zosiete-ze; ha penaoz e ouezint-i ar re-ze int euz ar memes rum-dud, ma n'euz ket etrezo eul liam a c'heller da welet ha da anaout.

An Iliz a dlje beza gwelet, abalamour da c'hellout lakat kemm etrezi hag an Ilizou-all, rak savet eo bet evit ma c'hello an dud galvet enni en em unani etrezo. Ha ma ne c'heller ket anaout difazi an Iliz, ne dalie ket ar boan, e gwirionez, da Jezuz beza savet eun Iliz.

Ha setu perak ar Brotestanted ne c'hellont harpa o sorc'hennou nemet en eur nac'h petra eo an Iliz, en eur nac'h e teu an Iliz a berz Doue; rak, e levriou sakr an Testamant nevez ar ger « Iliz » ne lavar ket hebken an niver euz an dud a zo ama a-hont kuzet e kreiz ar bed; ar ger « Iliz » a lavar eur c'horf en e bez hag an holl vemprou a zo unanet start etrezo gant liammou a zo a wel d'an dud. « Eun ti eo savet, eme an Abostol, hag a gresk evit dont da veza eun templ santel d'an Aotrou Doue. » (1)

1° Sklear eo en deuz Jezuz great euz ar Vadiziant an nor euz an Iliz ha den ebet ne zeu en Iliz nemet dre ar Vadiziant. An dra-ma a zo merket en Aviel. Pa zestum Jezuz e ziskibien er penn-kenta euz an Iliz, « e vadez » azezo da genta (2); goude e resurreksion, pa ro Jezuz ar gourc'hemenn d'e Ebestel da gelenn an holl boblou e lavar « badezi anezo » (3); pa oe diskleriet al lezenn nevez da zeiz ar Pantekost ar Juzevien a c'houlenn : « Petra rañmp-ni, goazed hor breudeur? » ha Sant Per a lavar dezo : « Grit pinijenn ha ra « vezo badezet » pep himi ac'hanoc'h en haño Jezuz-Krist... » Ar re a gredas da gomzou Per, a oe

(1) Lizer da dud Ephes, II, 21. (2) S. Iann III, 22, IV, 1. (3) S. Vaze XXVIII, 19.

badezet hag en deiz-ze e oe gounezet d'an Iliz vardro tri villier a eneo. (1) Ha nag a bed komz all ne c'heljenn ket skriva c'hoaz? An dra-ma a zo awalc'h evit diskouez deoc'h m'en deuz Jezuz roët evit dor d'e Iliz eur zakramant hag a weler, eo red lavaret en deuz savet eun Iliz hag a zo a wel d'an dud; rak diskiant e vije lavaret eo red e pep doare kaout eur merk a weler evit beza euz eur zosiete ha ne weler ket!

2° Ar c'halloud da liamma pe da ziliamma promettet gant Jezuz da zant Per, a zo eur c'halloud ha ne zere nemet d'ar rouanteleze en deuz Jezuz savet var an douar. Lavaret a ra : « Var ar mean-ze me a ziazezo va Iliz ha d'id-te e roin alc'hoveziou rouanteleze an Nenv ha kement az pezo diliammet var an douar a vezo diliammet en Nenv. » (2) Hel livirit d'in, penaoz sant Per a raio implij euz ar c'halloud-ze ma ne c'heller ket gwelet an Iliz? ar c'halloud-ze a zo eur c'halloud da c'houarn; mes penaoz gouarn ma ne anavez ket ar rener ar re en deuz da reizha, ma ne anavez ket ar re-ma an hini a die o gouarn?

3° Jezuz a lavar c'hoaz : « M'en deuz da vreur pec'het eneb d'id, kerz ha gourdrouz anezan etrezoc'h ho taou hebken... Ma ne zelaou ket ac'hanout, digas ganez eun test pe zaou... Ma ne zelaou ket ac'hanoc'h, diskuilh anezan d'an Iliz. Ma ne zelaou ket an Iliz, dalc'h anezan evit eur pañan hag eur publikan. E gwirionez, m'hel lavar deoc'h kement ho pezo liammet var an douar a vezo liammet en Nenv, kement ho pezo diliammet var an douar a vezo diliammet en Nenv. » (3) Dre ar c'homzou-ma : « Lavar d'an Iliz, diskuilh anezan d'an Iliz », n'euz meneg ebet euz niver an holl gristenien; ar c'hontrol a vije eun diotach-mantrus. Rak, penaoz hel lavaret d'an Iliz a bez? d'an holl gristenien a zo dre ar bed holl? Ha da betra e talvesje hel lavaret? Penaoz e c'helje an Iliz a bez gourdrouz an den-ze, hel lakât adarre var an hent-mat?

An « Iliz ama » eo « an Ebestel unanet » hag i hebken rak dezo hebken e terea komzou Jezuz : « Kement ho pezo liammet pe diliammet var an douar a vezo liammet pe diliammet en Nenv. » Hag arabat e vije kredi eo red amia kemeret « an Iliz evit an holl bastored assamblez » : an Iliz ama eo unan pe unan euz an Ebestel, euz an Eskibien. Gwelit : en eur Republik evel en hor bro Frans, piou a zo galvet ar Republik? Mes, ar re a c'houarn ar vro a bez, pe en eul lodenn benag; hag ar pez a reont, a vez lavaret, a zo great gant ar Republik. Ar c'homzou : « Diskuilh anezan d'an Iliz » a ziniñ eta « diskuilh anezan d'an hini en deuz galloud en Iliz. Mes penaoz hen ober ma ne c'heller ket gwelet an Iliz-ze? M'ar d'eo kuzet an Iliz? Ma n'euz nemet Doue ouz e anaout? Penaoz neuze mont beteg enni evit diskuilh unan benag? Ha penaoz lavaret eo kablus an hini ne zelaou ket an Iliz ha ken kablu zoken m'eo red her c'hemeret evit eur pañan hag eur publikan?

4° Goude e resurreksion, epad 40 dervez, Jezuz en deuz darempredet e Ebestel hag « a gomzas dezo euz rouanteleze Doue » (4):

(1) Ober. Eb. II, 37-41. (2) S. Vaze XVI 18-19. (3) S. Vaze XVIII, 15 ha varlerc'h. (4) Ober. Eb. I, 3.

da lavaret eo euz an Iliz. Daoust ha n'eo ket euz an Iliz-ze e komze Jezuz pa lavare da zant Per : « Messa va oened ha va danva-dezed » (1); pa lavare d'an holl Ebestel ken er gambr-lid ha var eur menez euz bro ar Galile : « Resevit ar Spered Santel; ar pec'h-jeu a zo pardonet d'ar re ho pezo pardonet dezo; dalc'het e vezint d'ar re n'ho pezo ket pardonet dezo... It ha kelennit an holl boblou... ha setu emaoen ganeoc'h bemdez beteg ar penn diveza euz ar bed. » (2) Mes neuze, ma zeuz eur pastor hag eur rummad denved, ma zeuz eur rumm karget da gelenn ha da rei ar zakramanchou, m'ar d'int ar re-ze kannaded Doue a wel d'an holl, daoust ha ne welit ket pegen goull eo sorc'hen ar brotestanted pa lavaront deomp ne c'heller ket gwelet an Iliz?

5° Daoust hag an Iliz a zo bet skignet gant an Ebestel eo an Iliz-ze savet gant Mab Doue, pe eun Iliz all? Ma z'eo eun Iliz all, mes neuze an Ebestel n'oant mui Ebestel, rak n'oant ket kaset nemet evit peur ober al labour o doa bet digant o mestr; neuze int eab ebet holontez o Mestr ha n'o deuz ket great o daver; neuze ken nebet all, Jezuz n'ema mui ganb. — Ma z'eo ar menez Iliz hag an hini savet gant Jezuz, neuze eo red lavaret eo eas gwelet an Iliz-ze a zo hano anezi e leor oberou an Ebestel.

Ouspenn a zo ha klevet a reomp Mab Doue e unan, er penn kenta euz an Aviel o lavaret d'e Ebestel : « C'houi eo sklerijen ar bed. Eur gear a zo savet var gem ar menez ne c'hell ket beza kuzet : ha pa vez ar goulou var elum ne vez ket lakeat dindan eur c'hrouer, mes var eur c'hantolor evit ma sklerijenno ar re holl a zo en ti. » (3) Dre-ze Jezuz a lavare d'e Ebestel : C'houi a zo henvel euz ar gear-ze, ouz ar c'hastel-ze savet var gem ar menez hag an holl a wel ar c'hastel-ze, ar gear-ze n'euz forz a bedu e teont pe euz ar sao heol, pe euz ar c'huz heol pe euz an Hanternoz pe euz ar c'hreiz-deiz. C'houi eo ar goulou-ze ne c'hell ket beza laz et rak me eo ar sklerijen eternel a enaoz anezan. Evel-ma ne vez ket lakeat ar goulou dindan an daol er pen huella euz an ti, mes var ar c'hantolor evit diskouez hent d'ar re a zeu en ti-ze; evelse ive, c'houi ne viot ket lakeat en eun toul-kuz, mes e kreiz ar bed var an uhel hag ar re holl a zo er bed a zesko ar wirionez e ser ho sklerijen-c'houi. Daoust ha Jezuz a c'helle lavaret freasoc'h e tlie an Iliz beza a wel d'an holl? hag e tlie padout beteg ar penn diveza euz ar bed?

6° Pa lenner skridou an Tadou Santel er c'hantvejou kenta euz an Iliz e weler difazi an holl Dadou oc'h en em harpa dalc'h-mat var ar wirionez ma : « Iliz Jezuz-Krist a zo a wel d'an holl », evit dislavaret an holl heretiked, an holl schismatiked a ziouane bep kantved en Iliz. Kement diviz a oue etre sant Augustin hag an Donatisted a zo harpet var ar wirionez-ze kouz hag holl skridou ar re a enebas ouz ar Montanisted, an Novasianed hag an Arianed. Adalek ar penn kenta e klevomp hano euz an « esku-munugen »; ha petra zonje ar gristenien euz an dra-ze, nemet e tistage an eskumunugen an dud euz an Iliz, euz an Iliz-ze savet gant Jezuz hag anavezet gant an holl?

(1) S. Iann XXI 46-47. (2) S. Iann XX, 23 — S. Vaze XVIII, 18 XXVIII — 19 ha varlerc'h. (3) S. Vaze V, 13-15.

7° Ar Brotestanted o deuz klasket en em harpa var ar Skritur-Zakr evit diskuez n'eo ket an Iliz eun dra hag a weler; evito ar feiz hebken eo a ra deomp kredi e zeuz eun Iliz; ha neuze e lennont hag e tisplegont komzou Jezuz evel ma plij ganto. Ha kaer o deuz bet ober, ar c'homzou-ze, eleac'h beza eun harp evito, ne reont nemet dislavaret ar Brotestanted. Re hir e vije dislavaret an holl sorc'hennou o deuz hadet : awalc'h a vezo dislavaret unan anezo.

Setu hi ama : « Ar C'hrist, eme ar Brotestanted, a lavare d'ar vaouez euz Samari oa deuet ar mare ma teufe gwir adoraturien Doue d'Hen adori gant o spered hag hervez ar wirionez. Ha dre-ze n'euz ezom ebet e vije gwelet an Iliz. »

Petra respountin? Hor Zalver a lakea kemm etre relijion nevez an Aviel hag hini ar Samaritaned a ioa eur relijion schismatik ha faoz hag hini ar Juzevien a ioa eur relijion euz an diaveaz hebken. Pa lavar Jezuz euz e relijion eo relijion ar spered hag ar galon, eo anat awalc'h n'en doa c'hoant ebet da lavaret e ilie e relijion beza euz an diabars hebken, rak an dra-ze a ioa eneb natur an den a zo korf ha spered; diskiant tre e vije lavaret e venne Jezuz sevel eur relijion evit sperejou henvel ouz Elez hebken. Ar feiz nevez a ioa red dezi beza harpet var ar garantez, ia gwir eo; mes ken red all oa dezi beza ganet, maget, ha kendale'het gant ar geleannadurez a zeue a berz ar re a ioa karget da c'houarn, rak komzou Jezuz d'ar re-ze a zo re sklear : « It ha kelennit an holl boblou, badezit anezo en hano an Tad hag ar Mab hag ar Spered Santel; deskit dezo miret kement am beuz gourc'hemennet deoc'h; an neb a gredo a vezo salvet, an neb ne gredo ket a vezo kondaonet. »

Gwelet a c'heller eta an Iliz, hag hervez komzou Jezuz an Iliz a jomo a wel d'an holl beteg ar penn diveza euz ar bed.

F.-M. MAZEAS.

« Le jour où le prêtre aura écrit sur son presbytère : patronage de la jeunesse, ce jour-là, nous assisterons à une résurrection de la foi. »

Mgr SOURRIEU.

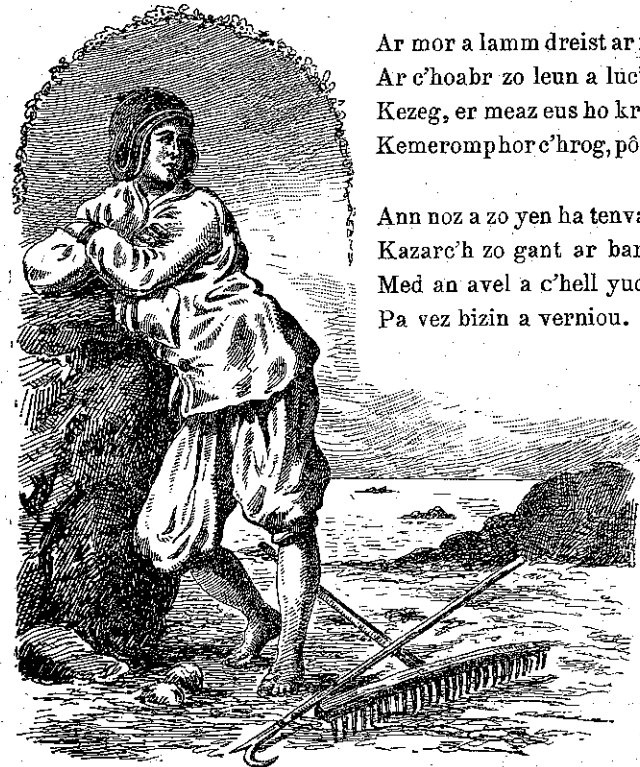
Pôtred ar Bizin Tonn

Lento

Ar mor a lamm dreist ar re - ier Ar c'hoabrzo leun a
 lu - c'hed Ke - zeg er meaz eus ho kreier
 Ke - me - romp hor c'hrog pô - tred.

Ar mor a lamm dreist ar reier
 Ar c'hoabr zo leun a luc'hed,
 Kezeg, er meaz eus ho kreier,
 Kemeromphor c'hrog, pôted.

Ann noz a zo yen ha tenvall,
 Kazarc'h zo gant ar barrou,
 Med an avel a c'hell yudal
 Pa vez bizin a verniou.

Ar bizin a zo da genta
Teil karet an Arvoriz,
Rag hep bizin n'ez eus netra,
Na patatez, na gwiniz.

Ann treaz gant ar gourventeanou
A stag ouz hon divesker,
Ne garomp ket dougen lerou,
Kroc'hen hon eus evel ler.

Deomp er mor betek ar gerc'hen
Ha krogomp holl, a-zaore,
Ma'z ei dek gwech war an teven
Ar c'harr, arak ar beure.

Dindan ann dilhad n'eo ket klouar,
Pa vez gleb, lost ar roched,
War ar bragez, o vont d'ar gear,
Ne vez ket hanter zec'het.

Med perak ober arvezioù ?
Daoust ha n'omp ket tud kalet ?
N'omp ket kizidik ouz ar riou,
An douar a vezo teilet.

PER PRONOST,
eus *Trefles*.

PARDONIOU BRAS BREIZ-IZEL

E Kerne hag e Leon e vezo great en hany-man gouelioù hep par en honor da vam ha da vam-goz Hor Zalver Jezuz-Krist. D'an 31 a viz eost skeuden goz santez Anna ar Palud e Ploneve-Portzay a vezo kurunet en hano ar Pab gant an Aotrou Dupark, eskop Kemper, holl eskibien Breiz en dro d'ezan.

D'an 8 a viz gwengolo varlerc'h e vezo great ivez pardon bras ar Folgoat, a vezo kalz kaëroc'h er bloaz-man eget er bloavezioù all, abalamour ma vezo, en deiz-ze, pemp bloaz var nugen abaoe m'eo bet kurunet eno an Intron Varia.

Araok ar gouel e vezo great tri dervez-studi d'ar 4, 5 ha 6 a viz gwengolo, hag edoug an dervezioù-ze e vezo displeget e prezegennoù hag e studiadennoù pegement a wir o deus ar Gristenien da lezhenvel ar Werc'hez *Mam ar c'hras, Mater gratiæ*.

Ra deuo ar gouelioù-ze da skuilh peoc'h ha levenez var Vreiz-Izel a-bez !

KUZULIOU

An dent hag ar c'henou

N'eo ket hebken pa vez dent eo ez euz ezom da deuler evez, mes er vugaleach zoken eo mat kempenn ar muzunou, rag var muzunou neat e sav dent neat. Al leaz pa jom da goza e genou ar vagaden, a ro d'ez i leskadurez hag a c'hell koueza var ar stomog pe var ar bouzellou.

Evesât a ranker ous an dra-se, en hano muioc'h eget er goant, rag al leaz, evel a ouezet, a deu buhannoc'h da drenka pa vez tomm an amzer.

Kempennit ar c'henou, kempennit bronnoù var vured, berrit al leaz, berrit an dour hag an dent kenta, an dent leaz a savo ein hag a jomo heb breina, hag ar re a deuo var o lerc'h a vezo yac'h.

Mirit ivez ous ar vugale da jaokat re a vonbonou, a frouez hag a draou louz, evel ma reont alies.

Ar c'henou, ar muzunou, an teod hag an dent leaz a vezo goalc'het gant eun tam lien fin, neat ha bet soubet en dour bero.

Pa vezer en oad e vez goalc'het an dent gant eur bros hag eun tam toaz bennak hag a vez kavet da brena en apotikerez. An hini n'en deus bros ebed, a rafe mat da vihana lakât eur banne dour neat en e c'henou da c'hoalc'hi e zent, eur wech an amzer, rag ar boued a c'hell chom da goza etre an dent a savo binim dicarnan hag an dent a vez breinet e nebeut amzer.

Ha n'eo ket eun dant, pe ar re arak hebken eo a zo da walc'hi, mes an holl dent ; ma ne blij ket deoc'h toaz an apotikerez, goalc'hit anezo gant dour pe gant poultr great ispisial evit an dra-se. Ar savon ivez a zo mat ha gwelloc'h zoken, eget an traouejou-ze. Mes lod o deus donjer outan. Goude m'ho pezo kempennet ho kenou gant ar bros, netait anezi gant dour hebken.

Ar bros-dent a vezo berrit en dour, eur wech an amzer.

Diouz ar mintin var yun, pe diouz an noz goude koan, ema ar mare gwella evit kempenn ar c'henou. Mes kement-se n'eo ket awalc'h evit kavout dent yac'h. Mat eo ivez chom heb dibri traou re dom, pe re yen, pe re zous, pe re c'houero. Ha muioc'h a ezom a ves c'hoaz da deuler evez var an dent pa vezer klanv eget pa vezer iac'h. Pa vezer gant an darsien typhoid eo eun dra euz ar re wella kempenn ar c'henou hag an dent.

Mes marteze, daoust pegement a evez a vezo kemeret ganto, an dent a vreino hag ar boan a grogo enno.

Daoust ha red eo o zenna dal ma vezont brein ha kerkent ha ma krog ar boan ennô ?

Nan ! awechou ne vezont ket re vrein hag e c'heller o derc'hel goude ober eur c'hempenna d'ezo. Medisined a zo breman hag a lamm an tammou brein euz an dent, hag a stank an toull gant aour, arc'hant, plom. pe eun dra bennag all, hag an dent neveset en doare-se a c'hell padout meur a vloaz.

Ar medisined eo a c'hell lavaret deoc'h ma 'z euz ezom d'o zenna, pe ma c'heller o c'hempenn.

Ha ma n'euz dant ebed ken var ho muzellou, arabad d'eoc'h en em jala re gant an dra-se : evit eun nebeud gwenneien e rezo lakêt dent nevez deoc'h : Ne reketan da hini ebed euz va lennerien, epelato, e vefe red ober kement-se d'ezan.

AR MEDISIN.

KELEIER AR MIZ

Pelerinach Lourd

— « Sell ta, petra' rit-c'hui dre aze gant ho paner ? »

— « O c'hortoz an train emañ. »

— « Ah ! c'hui ya da Lourd ? Micher vras evit an hini en deuz arc'hant hag amzer da goll ! »

Setu aze komzou klevet gant va dioukouarn va unan, eun nebeud bloaveziou zo, e kichen eur gar, epad m'edo ar bele-rined o c'hedal an train. An den a gaozee en doare-se ne lenno ket Feiz ha Breiz, rag dibaot eo e ouzfe brezouneq ; nikun ac'hanoc'h ne zivino piou eo ; hardiz eta e c'hellan beza o lavaret eo e skiant ker bihan hag e feiz, hag e gorf ker braz hag e zotoni.

Den en ho touez ne zonjo kredi e ve gwir ar c'homzou sakri-lach kouezet divar e vuzellou, rag ma vent, e ve ouspenn c'hui ha me a c'hinaoueyen dre ar bed. Bep tro ma zeomp da Lourd, e kavomp eno tud euz a bep leac'h : euz a gement karter zo er Frans, euz a gement bro zo en Europ e veler tud o taoulina dirag Grott an Itron-Varia. Er bloaz 1910, araog ar 15 a viz gwengolo, e oa bet e gar Lourd tri c'hant train pelerinach. Lakit pemp kant den e peb hini, an dra ze a ra etre seiz hag eiz ugent mil den ; hag araog ar goanv e teuz meur a zousen trainiou all. Varlene, er memez sizun gant eskopti Kemper e oa duze tud euz ar Spagn, euz an Itali, ar Beljik, al Luxembourg, euz bro Besançon, euz ar Savoia, euz eskopti Sant-Brieg, ha kalz re all. Ped a oa anezo oll ? Lakomp da nebeuta daouzeg pe bemzeg mil. Er bloaz-ma, etre an 8 hag ar 14 a viz even, e oa nebeutoc hig a dud, mez nag a hed miller a boko c'hoaz da

zouar ar Grott araog ar goanv ! Daoust ha paotr e gof teo en deuz muioc'h a skiant eged an oll dud-se ?

Koll amzer ? Oh ! ne lavaran ket e ve unan bennag hag a rafte ? A bep seurt a gaver e peb leac'h.

Mont a ra di tud dizoue, santimanchou fall en o c'halon. Ar re-ze ne gredont ket ar pezh a velont, ha, ma ne deu ket ar Verc'hez d'ober eur mirakl en o c'henver, e teuint d'ar gear ken dall ha ker fall hag araog ; c'hoarzin a raint, ha goapat, ha tamall e gaou. Ar re ze a vo kollet o amzer ganto, rag petra dalv d'eul logoden tourtal eur menez da glask hen diskar ?

Rouez eo an dud-se, a drugare Doue, ha n'euz nikun en ho touez. Mez ped marteze, eat duze eun tam dre fors hag en despet d'ezo, gant an ear da lavaret : « Da betra ? », a zo distroet d'ar gear kountant ha laouen, kavet re ver o amzer ganto. N'euz ket pell eun den a lavare din, — ne glevo ket, ha pagleffe ne gavo ket diez. — « Me zo eat da Lourd en eur c'hrosmolat, evit ober plijadur d'am zad. N'am bije biken kredet petra eo. Eb dale e tistroin, hag en taol-ma e vo a galon vad, ha, mar gellan, ne vin ket va-unan. » Daoust hag hennez ive en doa kollet e amzer ? Ha nag a bed all a c'hoarvez an dra-ze ganto ?

Beza 'zo tud hag a zeblant (Doue hebken a c'hell barn ar goustians) mont da Lourd eun tam egiz d'eur foar pe d'eur friko, evit gwelet ha beza gwelet, evit kemer o fijadur. C'hui gavo rust va c'homzou, hag a lavaro n'eo ket gwir. Gwell a ze. Mez perag neuze e vez gwelet var douar santel ar Grott kement a viskamanchou hag a vefe gwelloc'h, el leac'h all, pe zoken ne dleffent morse beza douget gant kristenien ? Perc'hen an dilad-se a vez aliez d'euz kear, gwir eo ; mez ne vez ket atao, hag a wechou e klever anezan o kaozeal brezoneq ! Oh ! ar merc'hed-se a lavaro ne zontent ket ! Possubl eo, mez brao e ve d'ezo sonjal. — Au dud-se, daoust hag i a goll o amzer ? Hen ober a raffent, ma tremenfent anezan o sellet en dro d'ezo, rag petra velont ? Tud, kalz, a bep bro, a bep liou a wechou, a bep seurt gwiskamanchou ganto. Ha petra c'hoaz ? Staliou, eur maread, penn da benn gant ar ruiou, traou enno bravoc'h da velet eged da c'houzout. Ha goude ? Netra ken. Ne dalv ket ar boan. Mez gwelet a reont ive prosesionou kaer euz an eil penn d'egile d'an deiz ; gwelet a reont kalz tud o pedi kaloneq var leuren ar Grott, e tal ar Pispinon, ebarz an ilizou ; tenereat e vez o c'halon, hag e pedont ive d'o zro, muioc'h ha gwelloc'h eged na oa marteze o santimant. Ar Verc'hez madeleuz a glevo o fedenn, hag, eb kounta ar grasou all, ma teuffent abred pe zivezad da gompren eo ar volesti unau euz ar c'haera vertu-ziou, m'o devezo ket kollet o amzer.

Mez dale a ran. An dud difeiz a wechou, hag ar gristenien laosk aliez, a reseou nerz ha sklerijenn. Tud ar bed a zistro d'ar gear muioc'h a furnez en o fenn. Hag ar gristenien vad neuze eat duze a villerou da drugarekat ar Verc'hez euz ar grasou resevet, pe da lavaret d'ezi o ezomou ? Pe hini anezo a c'hellfe lavaret en d'euz kollet e amzer ? Piou n'en deuz ket santet

kaloun ar Verc'hez tost d'e hini, pa veze daoulinet var leuren ar Grott, e zivreaç'h astennet e kroaz hag an dour en e zaolagad, d'ar mareou ma vez sioul an traou tro var dro? Piou ne ket distroet d'ar gear, sur ez eo pe e vezo eb dale selaouet e bedenn, ha muioc'h a nerz en e galon d'ober hiviziken gwelloc'h e zevel ha da c'houzanv gant muioc'h a gourach ar boan stag euz buez peb hini? Piou n'en deuz ket bet a c'hoant da vont adarre? Rouez, mar d'euz unan bennag, eo ar re a gredo sevel o mouez da respount.

Hag ar paour-keaz klanvourien, daoust ha koll a reont ive o amzer? Mont a reont duze a gantjou, euz a bep bro. Araog mont, lod anezo a vez prest da vervel, ken na greder ket soken chench gwele d'ezo. Evit mont, e rankont beza lakeat en train, ha chom ebarz noz-deiz, eun devez, eun devez anter, daou zevez avechou. En em gavet e Lourd, e vezont bemdez douget pe hentchet d'ar Grott, dirag imach an Itron Varia, hag e c'hellont eno reseo ar gommunion zantel ha pedi, o gwalc'h, lod azezet var bankeier pe en o c'hirri bihan, lod all astennet var gweleou skanv, eaz da zougen. Goudeze e vezont kaset d'an dour el leac'h ma lavaraz ar Verc'hez d'an oll en em voalc'hi. Lakeat e vezont ebarz, an eil goude egile, n'euz forz peger braz e ve o c'hlenved ha pegen euzuz o gouliou. Aliez e savont er meaz, ker yac'h evel c'hui ha me. Bemdez ive e vezont renket var al leuren vraz, evit prôsion ar Zakramant. Eno e c'heller o gwelet, lod astennet var o goll'hed, hag evel pa vent prest, hiniennou anezo, da renta o Euanaden diveza. Lod all, an darn vrasa, a zo azezet, ha meur a hini ne ziskouez ket beza gwall glanv, ma ne evesait ket mad. Mez tostait, ha c'hui a remerko hema ne vel ket sklear, egile ne gleo ket, eun trede ne c'hell ket komz, eun all ne c'hell ket bale, hag ennont, an hini zo an ear yac'ha varnan, en d'euz en eun tu bennag eur gouli euzuz, goest, ar c'houez anezan ma ve dispaket da drouc'ha e alan d'eun den. Hor Zalver a dremen dirazo oll, en eur rei d'ezo e vennoz, hag epad an amzer-ze an oll belerined a ra pedennou a vouez uhel. Ne ket rouez gwelet unan pe unan, hag aliez meur a hini euz an dud-se o sevel, hag o tiskleria d'an oll int pare.

Gwir eo, oll glanvourien Lourd ne vezont ket pareet. Mez nag a bed o deuz kavet eno ar yec'hed! Hag ar re a bad o c'hlenved a zistro d'ar gear kountant, laouen, ar joa en o c'halon, ha roet d'ezo ar basianted da c'houzanv gwelloc'h o foaniou. Ne ket grasou kaer eo an dra-ze?

Ne fell ket din dale pelloc'h. C'hui a gred oll an traou-ze, rag gwelet ho peuz anezo, pe glevet lavaret gant tud hag o d'euz o gwelet. Ma kaffac'h unan bennag ha ne gredfe ket, lavarit d'ezan mont, hag it da hentcha anezan mar gellit. Me zo sur araog ma vo distro, hennez en devezo chechet santimant.

LE PAYSAN.

Profou kinniget da rei dourn da zevel

TEATR BREZONEK KERYAN

An dimezel Camille de la Villemar-	3f.	Biel Lannuzel, secrétaire de	3
qué, Nizon	10	l'Office central, Landerneau	1
J.-F. Ollivier, Sant-Nouga	5	A. C., Sant-Nouga	0 40
Commandant Le Tersec, Autun	2	Goulven Ollivier, Sibiril	0 50
Eur c'hloucher ha ne garfe ket	2	Eur vretonez vateuz Plouviann	10
seni kaonv e vro	2	Dourn ha dourn, Plouzané	20
Eun ozac'h eus Sant-Nouga	3	N'ema ket ar poent da jom a	5
Eun all	5	zav, Plouescat	5
Eun all c'hoaz	0 50	L. Cleac'h, Plouescat	1
Eul leoniad o chom e Kerne	3	Eur marc'hadour, Plouescat	1
Yvon Prigent, Sant-Nouga	1 50	Katholik ha Breizad, Daoulas	5
Mari Graal, Guitévede	0 50	Pro Deo et Patria, Cleder	5
Seb. Failler, Sant-Segal	0 50	Intanvez Le ty, Sant-Nouga (eil	50
Potred vihan ar Jude, Guiclan	1	prof.)	100
Eur milliner, Plougoulm	1	Famille Caër, Sant-Nouga	5
Eur vrugerez	1	An A. Castrec, Kastel Ieil, prof.	2
Guill. Cadiou, Sibiril	0 50	An A. Piedoye, Landeda	3
Louis e Duff, 48. Guingamp	0 20	A wir galon, Ploneve-ar-Faou	0 50
F.-J. Ollivier, Sibiril	5	M. Croisier, Lampaul-Plouarz	5
J.-M. Le Roux, piker mean,			
Bourcazou-Cleder			

Profou destumet gant Arvorig

Arvorig	10	An A. Ear Moal	5
An A. Even (Karevro)	10	An A. Ar Goaziou	10

Destumet e Plougastel-Daoulas

An Ao. A. Cardinal, person	25	An Aot. Le Bot, bet professor	2
G. Sparfel, kure	5	e Paris	2
A. Pellé, kure	5	Rolland, aumônier e	2
C.	5	Bro-Zaoz	2
Gabriel Péron	1	Bernard, aumônier	2
A. Lagathu, skolaer	2	Derrien, beleg an Treiz	1
J. Cornec, skolaer	2	J.-C. Le Gall, superior	5
J. Prigent, skolaer	2	skol Sant-Per	5
J.-M. Sparfel, skolaer	2		

Profou destumet gant M. Yv. Simon, Kernilis

Anastasia Kerrien	1	Eur vaouez vad	0 10
Jeannie Corfa	0 25	Christine Madec	0 30
Eur vignounez da F. H. B.	0 20	Marie Vourc'h	0 10
Eur vamm a faml	0 10	Olive Prigent	0 30
Marie-Anne Galliou	0 20	Marie Le Menu	0 05
Françoise Paul	0 10	Marie-Laurence Menez	0 25
Marie-Anne Cloarec	0 10	Marie-Yvonne Simon	0 25
		Profou net araok	1 418

TOTAL... 1.774 95

Mil bennoz Doue da gement hini, paour pe binvidik, en deus digaset e prof adarre evit teatr Keryan.

Pedet oar da zigas an arc'hant, da heul an hanoiou, dre vandat pe dre dimbrjou.

d'an Aotrou de Rodellec, Kerdraon, par Plouneventer,
pe d'an A. L. Dujardin, docteur médecin, Saint-Renan,
pe d'an A. Georgelin, 4, rue du Château, Brest,
pe d'an A. Perrot, Saint-Vougay, par Plouzévédé.

Divinadennou miz Ebrel (1)

O deuz bet 50 poent :

Joseph Kerrien.....	Mespaul.
J.-M. Loaec.....	Plouzeniel.
Phil. Combot.....	Gwiniventer.
Fr. Charles.....	Guiclan.
Ol. Goulven.....	Sibiril.
J.-F.-M. Kerrien...	Plouenan.
J. M. Salaün.....	An Trehou.
Louis Bizien.....	Plouenan.
Jeanne Acquitter..	Sant-Nouga.
M. Salaün.....	—
M. Cuff.....	—
Yv. Prigent.....	—
M. Gac.....	Plouider.
Reine Laot.....	Lannilis.
J.-L. Cadiou.....	Sibiril.
G. Le Ber.....	Taulé.
G. Kernou.....	Landudec.
M. Grall.....	Gwitevede.
Cath. Colloc.....	Sant-Neven.
Jos. Guillerm.....	—
Eur Vigouden.....	Triagat.
Mari Balcon.....	Gwitevede.
F ^s Rozec.....	Plon.-ar-Faou.
F ^s Ollivier.....	Sibiril.

En deuz bet 45 poent :

Pôtr L.-N.....	Log.-Daoulas.
----------------	---------------

O deuz bet 35 poent :

Yv. Léa.....	Cléder.
J.-L. Roué.....	Sant-Neven.
J. Boulc'h.....	Sant-Nouga.
M.-Yv. Cardinal...	—
Job ar Roux.....	St-Neven.
H. Colin.....	Rosnoen.
F ^s Cabon.....	Treflez.
J.-M. Le Duc.....	Taule.
F ^s -M. Brélivet.....	—
F ^s Le Bihan.....	Mespaul.
Servé Le Moign....	Lokournan.

Mari Le Roux.....	Taulé.
Guill. Le Reun.....	Plabennec.
E. Le Roux.....	Kernilis.
M. F. h. B.....	St-Ségal.
Cl. Humily.....	Gwiniventer.
J.-M. Person.....	Guiclan.
Josephine Guyader.	Lanneuffret.
Josephine Roué.....	Treflez.
J.-P. Person.....	Gwiniventer.
Michel Balay.....	Quimerc'h.
Mari Poulliquen..	Guimiliau.
J.-L. Pennec.....	St-Ségal.
P. B.....	Montroulez.
A. Coativy.....	Gwiniventer.
Guen. Premel-Cabic	Plounéour.
Yv. Cong.....	Landunvez.
O. Le Vaillant.....	—
P. Gourion.....	Plougonvelen.
M. Yv. Simon.....	Kernilis.
Guill. Le Gall.....	Rosnoen.
M. Ségalen.....	Gouesnou.
Eur Verzerez.....	Ar Merzer.
M. Lavanant.....	Loc-Eguiner.
Poloik.....	Ar Merzer.
J. Mingant.....	Loc-Maria.
Pierre Bleunven...	Treglonou.
Bodennec.....	Naoned.
J.-Yv. Le Bras.....	Lambaol.
Yv. Le Dœuff.....	Triagat.
Guill. Cadiou.....	Sibiril.
A. Kerlidou.....	Plouzeniel.
Laurent Joly.....	Plouescat.

O deuz bet 30 poent

M. J. Piriou.....	Rosnoen.
Catherine Madec...	Gwiniventer.
Yv. Dantec.....	Sant-Nouga.
M.-Yv. Bégoe.....	Sant-Pabu.
J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.
Saïk Bernard.....	Plougoulm.
Is. Nedelec.....	Cléder.
Pauline Pronost....	Treflez.

O deus bet 80 poent

Yv. Lea.....	Cléder.
Job ar Roux.....	St-Neven.
J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.
M. Balcon.....	Gwitevede.
Labat.....	Plour.-Wital.
J.-L. Roue.....	St-Neven.
Michel Balay.....	Quimerc'h.
Guill. Le Reun.....	Plabennec.
F. Ollivier.....	Sibiril.
M. Grall.....	Gwitevede.
Yv. Le Dœuff.....	Triagat.
F. Rozec.....	Plon. ar Faou.
J.-F.-M. Kerrien..	Plouenan.
Quéau.....	Landerne.
Louis Bizien.....	Plouenan.
Eur vigouden.....	Triagat.
J.-L. Pennec.....	Sant-Ségal.
Goulven Ollivier..	Sibiril.
Y. Dantec.....	Sant-Nouga.
Catherine Colloc..	Sant-Neven.
Joséphine Guillerm	—
M. Ségalen.....	Gouesnou.
Guill. Kernoa.....	Landudec.
M.-J. Piriou.....	Rosnoen.

O deus bet 70 poent

Yves Pelleter.....	Elliant.
A. Le Nerraut.....	—
Mari Yc.....	—
Mignon F. H. B....	Sant-Ségal.
Joséph Cadiou.....	Carantec.
F. Charles.....	Guiclan.
J.-L. Cadiou.....	Sibiril.
Pôtr L. N.....	Logonna-D ^s .
Phil. Combot.....	Gwiniventer.

O deus bet 60 poent

J.-M. Quéau.....	Bodilis.
R. Marc.....	Cléder.
M. Simon.....	Plouvian.
H. Colin.....	Rosnoen.
J.-M. Salaün.....	An Trehou.
P. Gouriou.....	Plougonvelen.

Ch. Humily.....	Gwiniventer.
Poloik.....	Ar Merzer.
A.-M. Salaün.....	—
François Saout....	Taulé.
Goulven Ségalen...	Plouzeniel.
F.-M. Brelivet.....	Taulé.
A. Le Stang.....	Plouider.
G. Mailloux.....	Toulon.
J.-M. Le Duc.....	Taulé.
M. Gac.....	Plouider.
M. A. C.....	—
J.-M. Loaec.....	Plouzeniel.
J.-L. Bescond.....	Pencran.
M. Cuff.....	Sant-Nouga.
Y. Prigent.....	—
J. Acquitter.....	—
M. Salaün.....	—
A. Kerlidou.....	Plouzeniel.

O deus bet 50 poent :

Joseph Kerrien....	Mespaul.
Y. Cong.....	Landunvez.
O. Le Vaillant.....	—
Eur Mignon da	—
Feiz ha Breiz.....	Lanmeur.
Mari Cloarec.....	Cléder.
Laurent Joly.....	Plouescat.
M. Gelebart.....	Plourin.
Y. Rohou.....	Plouescat.
F. Cabon.....	Treflez.
Eur pôtr yaouank..	Treflaouenan.
M. Poulliquen.....	Guimiliau.
Guill. Le Ber.....	Taule.
F. Toulléc.....	Mespaul.

O deus bet 40 poent :

J. Stephan.....	Plouarzel.
J. Troadec.....	Plouzeniel.
Pauline Pronost...	Treflez.
Amb. Beyer.....	Plouider.
Pierre Bleunven...	Lambezellec.
E. Le Roux.....	Kernilis.
M.-Y. Bégoe.....	Sant-Pabu.
M.-Y. Simon.....	Kernilis.

Seiz bennak a ioa hag o devoa respontet mat d'an holl divi-
nadennoù embannet e Feiz ha Breiz abaoe ar bloaz nevez. Tri
barner a zo bet pedet da zellet ouz o faperou evit gwelet pere anezo
da lakât da genta. Abouez sellet piz o deus gellet lakât kemm etre al
labourioù ha rei bilhed Lourd da Vari Balcon euz Gwitevede !

(1) Etevez hanoioù ar re o deuz bet 50 poent evit divinadennou miz Meurz (sellit
ouz Feiz ha Breiz miz Maë) eo red lakât hini M. Grall euz Gwitevede, he deus kavet,
hi ivez, holl respontchou ar miz-za; hag a ioa chomet he hano ouz an ispih er
voullerez.

- I. — Mab pe vere'h.
- II. — Koukou pe goz koukou eo e zon.
- III. — E alan.
- IV. — Goude beza debret ar bara a oa dindan e dok e lakeas e dok var e benn.
- V. — Loar, foar, koar.

Divinadennou miz Gouere

- I. — Seul vui ez euz nebetoc'h e pouez.
5 p. ar r. *Digaset gant Y. Lea, Cleder.*
- II. — Den ebed hebdoun ne c'hell lavaret piou oun:
5 p. ar r. *Digaset gant Y. Lea.*
- III. — Toull a dreuz ha toull a hed, hag a dachadou ne vez ket.
5 p. ar r. *Digaset gant eur Plowianad.*
- IV. — Ni a zo daou vreur hag hor beuz ar memez oad ha lakeat omp gant Doue kein oc'h kein da veva.
Biskoaz n'hor beuz gelllet en em welet, ha birviken n'her graimp. P'am bevez riou, va breur a vez tomm d'ezan, ha pa vez tomm d'in va breuz en devez riou; pa welan sklear, ne wel netra, gant an holl omp anavezet ha biskoaz den n'en deuz hor gwelet.
Piou omp?
15 p. ar r., *Digaset gant Pôtr « Feiz ha Breiz », Sant Neven.*
- V. — Geriou karre da gaout;
a) Petra dle peb kristen beza?
b) Petra ra al labourer-douar estreget eur wech er bloaz?
c) Petra ne garfec'h ket beza rag e stad trist ec'h en em gafec'h ma vefec'h?
An teir respont da gaout a c'heller da lenn euz a gleiz da ziou, pe euz an neae'h d'an traon.
20 p. ar r., *Digaset gant Joseph Kerrien, Mespaul.*

Digas ar respontchou berr ha freaz hag an divinadennou nevez a gafet ha n'int ket bet moulet c'hoas, da « Renêr Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemsek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakât eun timbr a zaou wenneg var golo al lizer.

Feiz ha Breiz

Kanpad Miziek ar Vretoned

GANTAD MANER

Julian Maner a bed Mam Doue da zikour anezan da zeski ar brezoneg

Abostol Breiz er XVII^{et} kantved

1606-1683

*Esoc'h eo konta 'r stered pa vez sklera an nos
Etit an dud en devez kaset d'ar baradoz.
(Gwerz an Tad Maner).*

Er bloaz 1614, evit ar wech kenta, Mikeal Nobletz a zisplegas e Landerne, taolennou ar mision, great gantan e Tremenech eun nebeud bloavezioù a ioa. Epad ma komze, eur vaouez a lavaras :

« Va zad keaz, perag ec'h-en'em skuit kement all evit diskleria » deomp an taolennou-ze ? Goude ho maro kouskoude. an traou-ze » tout a vezo stlapet en tan ! »
 — « Nan, eme ar prezeger, sklerijennet gant ar Spered Santel, » nan, rag dont a raio dizale da Gemper, Tadou euz a Gompagnunez Jezuz a raio misionou brezonek var va lerc'h hag an » taolennou-man euz va daouarn a dremenno en o re. »
 Ar c'homizou-ze ne zalejont ket da zont da wir an eil goude eben.

D'an 18 a viz here 1620, eun nebeud Tadou euz a Gompagnunez Jezuz a zigoras e Kemper eur skolach vras ; holl avat, koulz lavaret, e oant Gallaoued ; a drugarez Doue, e miz eost 1630 eun den yaouank euz a eskopti Roazon, digemeret e kompagnunez Jezuz pemp bloaz kentoc'h a deuas di da ober skol ; ganet oa e Sant-Jorj Reintembault d'an deiz kenta a viz here 1606, ha Julian Maner oa e hano. Unan euz ar veleien a ioa e penn ar skoiach, an Tad Bernard, ginidik iyez euz a eskopti Roazon (1) a reaz buhan anaoudegez gant e genvroad yaouank hag a garas anezan evel e vab ; alies e komze d'ezan euz ar vad a ioa da ober e Breiz-Izel : « Ma n'eo ket eun druez, a lavare, gwelet kement all a. » eneo o vont da goll hag a c'helljet da ziarbeun ma karfet deski » ar brezoneg evit gellout beza e tro d'o c'helenn ! »

Mes Julian, ne rea ket kalz a van evit klevet an dra-ze.

Epad an amzer-ze, Dom Mikeal, eun anaoudegez vat d'an Tad Bernard, a ioa e Douarnenez, doaniet gwalc'h e galon ; e vignon bras an Tad Kintin a ioa maro ; n'oa mui nemetan da skigna ar gelennadrez kristen etouez ar Vretoned ha trabaset e veze dalc'h mat atô ! Eun nozvez euz a viz du ha n'oa ket evit kousket gant an traou-ze o tont var e spered, e kouezas d'an daoulin hag e reas ar beden-man : « O va Doue, emezan, sevenit ar bromaesa ho » peuz great d'in seitek vloaz a zo e Landerne ha digasit deomp ar » c'henta r gwella an hini a dieit digas. »

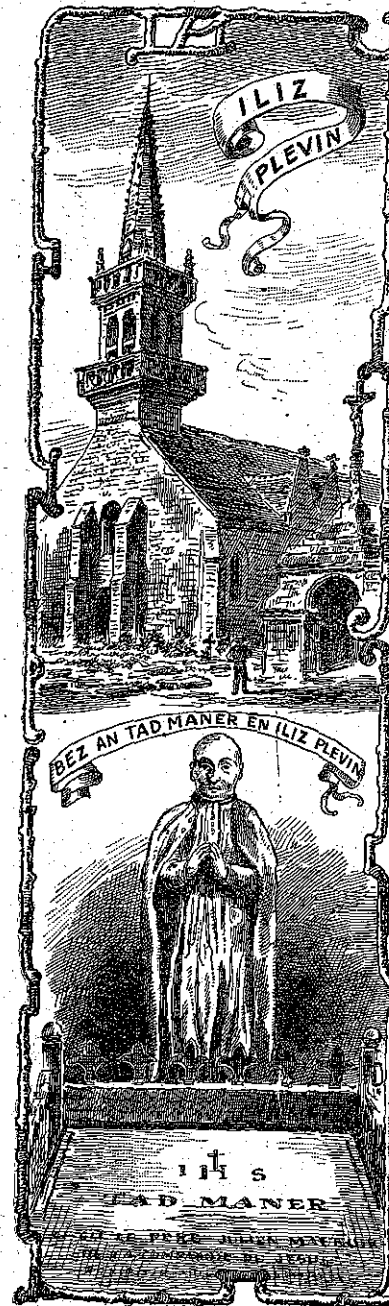
Eur vouez a lavaras d'ezan : « It da Gemper, da skolach Tadou » kompagnunez Jezuz ; eno e kavoc'h an hini a zo bet dibabel evit » beza ho mab hag a reno misionou Breiz-Izel var o lerc'h : ar » yaouanka en ti eo ! »

Kerkent ha goulou deiz, Dom Mikeal a en em lakeas en hent hag araok seiz heur e skoe var dor ar skolach. Goulenn a reas gwelet Julian Maner, hag heb rei da anaout d'ezan petra en devoa klevet divar e benn, en noz tremen, e komzas d'ezan euz ar c'hras kaer en devoa great Hor Zalver Jezuz-Krist, da Andre ha da Ber, o c'hervel anezo da vont d'e heul, hag euz an ezom en deus eun den en em zistaga diouz peb tra evit heuilh mouez an Aotrou Doue. Goudeze e vriatas anezan gant teneridigez hag e tizroas da Zouarnenez.

Pa 'z eas Julian Maner da gaout an Tad Bernard da lavaret d'ezan piou a ioa bet ouz e welet ha petra en devoa klevet gantan, henman a alias anezan muioc'h mui da zeski ar brezoneg ; mes e vistri ne oant ket e chal da welet anezan oc'h en em drei var ar studi-ze a ioa eur c'holl amzer, emezo ; Julian ne fallgalonas ket evit an dra-ze.

Eun dervez m'edo e Ty-Vam-Doue e reas ar beden-man d'ar Werc'hez : « O va mam vat, ma karfec'h dont hoc'h-unan da zeski d'in ar brezoneg e ouesten anezan dillo hag e vijen e tro da c'hounid deoc'h eleiz a zervicherien. » Mari a zelaouas e c'houlenn. Da zeliz ar Pantekost 1631 e teuas aotre d'ezan da zeski ar brezoneg ha gant gras Doue ha skoazel ar Werc'hez e teskas anezan ker buhan ma oule awalc'h abenn ar meurs varlerc'h evit oberkatekiz ha ma c'helle prezeg, brao bras, c'houeac'h sizun goudeze heb ezom da skriva eur ger euz ar pez a die da lavaret. Da zul ha da c'honel, Julian a iea da brezeg d'ar parrezioù tro-

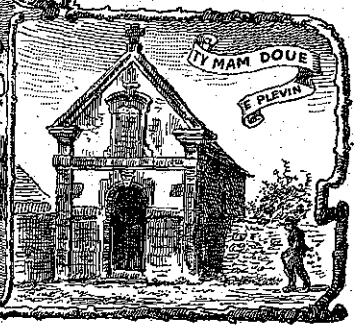
(1) Ganet e Roazon d'an 31 a viz meurzh 1585, an Tad Bernard a varvas e Kemper, evel euz zont, d'an 28 a viz du 1654.

var-dro da Gemper ; mes a benn daou vloaz ar paourkeaz den n'oa ket goest da herzel ken : re en devoa da ober gant e skol hag e zarmoniou. Kaset e oue da Dour ; eno e teuas da wellat hag ez eaz da Vourj el leac'h ma kouezas gwall gianv, e miz kerzu 1636 ; ober a reas neuze al le ma teuje d'ezan ar yec'hed e yaje da visioner-da Vreiz-Izel. Parea a eure ; d'ar 7 a viz even varlerc'h e oue beleget : dem-goude ez eas da Nevers hag ac'hano da Rouen, gant an ioul bras atô en e galon da zizrei daved ar Vretoned a veze noz-deiz var e spered.

Mez penaoz en em gemeret evit hen digas da Gemper ? Eno edo an dalc'h. An Tad Bernard, heb mar ebet, ne c'houlenne ket gwell, mes an Aotrou n'Es-kop. Le Prestre de Lezonnet ne oa ket troët tam ebet var ar misionou : « Misionou em eskopti-me, emezan, da ober petra ? pa n'eus ket a protestanted ebarz ! Nevezenti ebet var an tu-ze ; an traou evel gwehall ha mat pell a zo ! »

Kouskoude da viz eost 1640, an Tad Julian Maner a c'helias kaout aotre Jeneral Kompagnunez Jezuz hag a zizroas da Gemper. Mikeal Nobletz a ioa e Konk er mare-ze, skuitzet gant e labourou hag e drubuilhoù ; dal ma klevas ar c'helou mat e oa dizro e vab ker, e kasas kemennadrez d'ezan da zont d'e welet ; an Tad Maner a ziblasaz raktal ; da fin e zervez bale kenta e klevas e oa maro an Aotrou Le Prestre de Lezonnet ; pen em gavas e Konk, Dom Mikeal a dridas ouz e welet ; gervel a eure e amezelen

hag e lavaras d'ezo : « Va bugale ger, setu aman hiviziken, rener » Misionou Breiz-Izel ; digaset eo gant Doue evit-rei skoazel d'ar » Vretoned da vont d'ar baradoz ! » hag e roas var an taol d'an Tad Maner e gloc'nig hag e daolennou. Eur vech great an dra-ze gantan, Dom Mikeal a ioa kel laouen hag ar Spered Santel ; kana a c'helle e *Nunc dimittis* ; kavet en devoa eur Mab hervez e galon a gendalc'hje e touez ar Vretoned al labour vras boulc'het gantan !

* * *

Dem goude ma tizroas an Tad Maner da Gemper, an Aotrou du Louet a bignas var ar gador eskop chomet goulo da varo an Aotrou Le Prestre de Lezonnet : mignon oa da Vikeal Nobletz ; an Tad Maner gant e asant ha gant skoazel an Tad Bernard, — a ioa en em lakeat ivez daoust d'e bemp bloaz hag anter kant da zeski ar brezoneg — a roaz e vision kenta e Douarnenez epad koraiz ar bloaz 1641.

Epad tri bloaz ha daou ugent, heb distag ebed, e kendalc'has evelse da rei misionou a gleiz hag a zeou e pevar c'horn Breiz-Izel. An dachen a ioa lammet an drez hag ar sperr divarni gant Dom Mikeal ; an Tad Maner n'en devoa nemed trei hag hada anezi da ober, hag, e feiz, hen ober a eure a zevri !

Ezom a ioa evit gwir ! Beleien a ioa er parrezion, mar kirit, mes beleien oant, hag eleiz anezo n'o devoa ket kalz a aked, na kalz a zantelez. na kalz a zeskadurez ! Ar peb brasa anezo ne ouient ket lavaret daou c'her dioc'htu, mat awalc'h, e brezoneg ! Ar gristenien geiz, o veza ma ne glevet ger katekiz, na tam prezegen ebed, anter amzer, ne ouient netra koulz lavaret var o relijion ; beva reant evel chatal ; meur a hini en d'eun a ioa diskennet ken izel ma troent ken da Zoue o badiziant ha mac'h en em werzent d'an diaoul korf ag ene !

Gant e visionou an Tad Maner a nevezas ar Vro. Ar mision a veze embannet pell araoz ma tie beza great ; padout a rea teir zizun peurliesia ; epad an teir zizun-ze e veze koveseet an dud, great katekiz d'ezo, ha diskleriet an taolennou ; bras pe vihan an hini a veze diskouezet gant ar vialen wenn a die sevel en e zav ha respont d'ar goulennoù a veze great outan.

Evit lakât ar gristenien da anaout gwelloc'h o relijion, an Tad Maner a zavas eur bern kantikou kaer a ioa enno an diverra euz ar pez a ioa red da gredi pe da ober evit beza salvet, hag a veze desket d'an dud epad ar mision.

E deizioù diveza ar mision e veze great **kommunion an Anaon** hag e mision bras Landvisiau er bloaz 1668 e oue gwelet beteg 30.000 den er memez dervez o tostât ouz an daol zantel evit delivrans eneoù o zud euz tan ar Purgator. Seiz beleg — unan anezo oa an Aotrou Richard Miorcec, person Sant-Nouga — a ioa asamblez o rei ar gommunion, heb distag ebed, adalek c'houec'h heur diouz ar mintin beteg teir heur goude kreiz-deiz.

Evit kloza ar mision, an Tad Maner a zigasas ivez ar c'hiz da ober eur **prosesion bras** euz ar re gaëra a veze displeget ennan Buez ha Pasion Hor Zalver Jezuz-Krist. Karet a rea lakât taolennou dudius dirag daoulagad ar gristenien abalamour da c'hellout tizout gwelloc'h dre eno, o spered hag o c'halon !

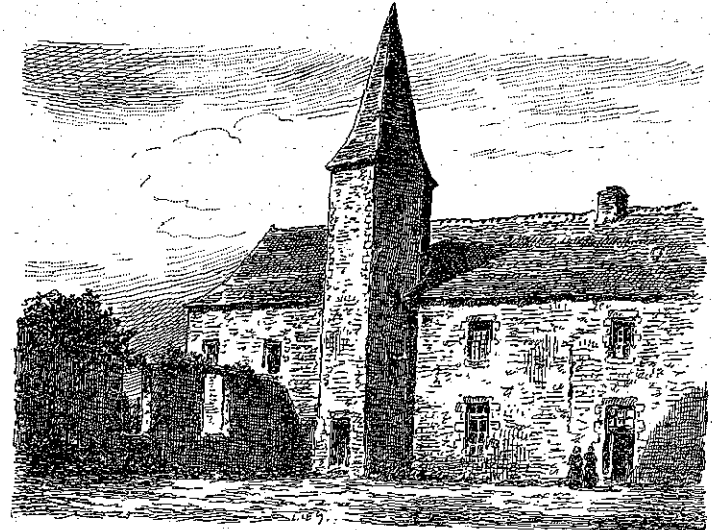
E penn araoz ar brosesion e veze pôtred dindan o armou hag a laoske tennou bep an amzer ; varlerc'h e teue ar bastored gant o dilhad gloan, ar rouaned gant o mantellou alaouret, ar Mabig Jezuz ; an elez ; pelloc'h edo an ebestel, an avielerien, an diskibien, an Intron Varia Druéz, ha Salver ar bed, a veze eur beleg hag a zouge eur groaz oc'h ober anezan ; var e lerc'h e teue ar verzerien, ar gwerchezed, ar zent hag ar zentezed, hag erfin edo ar veleien endro da berson ar batrez a zouge ar zakramant meulet ra vezo ; a zloc'h ar pennou, ar c'hroazioù a lintre hag ar bannielou a strake gant an avel ; kana reat holl en eur vont, ha pa vezet digouezet e penn an hent an Tad Maner a rea eur brezegen vras

ha peurliesia e veze lenvou ! Dek hag ugent mil den hag ouspenn a zirede da welet an arwest kaer-ze hag ar parrezioù a veze helligenta etrezo o klask gouzout piou a raje ar braoa ?

Kantikou ha prosesionou an Tad Maner a ioa nevezentioù hag a lakeas glabouz da zevel etouez an dud evel ma ra peb nevezenti... Great e oue peb tra evit o c'has d'an traon ! Mes kaer o devoe an teodoù abegus c'hoari e c'hoarijont en aner !

Divent eo ar vad en deus great an Tad Maner d'ar Vretoned gant ar 400 mision bennak en deus roët en o zouez ; dreizo e veze kelennet bep bloaz, an eil bloaz dre egile 40.000 den, klevet 10.000 kovesion jeneral ha konvertiset 3.000 pecher kaledet. Er penn kenta ne oa nemed an Tad Bernard hag hen ouz o c'has en dro ; a nebeudou beleien ar parrezioù a deuas d'en em giunig d'ezan hag a valeas beteg ugent ha tregont er memez amzer dindan e urzioù ha var e roudou. Tudjentil zoken ha n'o devoa ket bet roët atao ar slouer vad, en deun, a yeas da veleien evit rei dourn d'ezan, evel an Aotrou Tremaria eus kastel Kera, an e Cleden-Cap-Sizun ; e vap kaer, an Aotrou Kerizac, eus kastel Kerduel e Pleumeur-Bodou, hag an Aotrou Alan de Guer markiz Pontallec a varvas person e Riec.

Daoust pegen tenn oa labour ar mision, an Tad Maner a gavas amzer c'hoaz da zevel levrioù kaer hag a zo deuet beteg ennomp evel ar *C'hantikou spirituel* 1641, ar *C'hentelioù kristen* 1659 ; hag an *Templ consacret da Basion* J.-C. 1671.

Kastel Kerlouet, e Plevin

Mervel a eure e Plevin (1), tost da Garaës d'an 28 a viz genver 1683. Aotrou n' Eskop Kemper a c'hourc'hemennas ma vije kaset e gorf da zebelia da iliz Sant Kaourintin, mes tud Plevin pa glevjont ar c'helou-ze a yeas anezo o unan ha kenkoulz e tifennjont relegou o *zad mat benniget* ma ne c'helljet ket o diframma diganto (2).

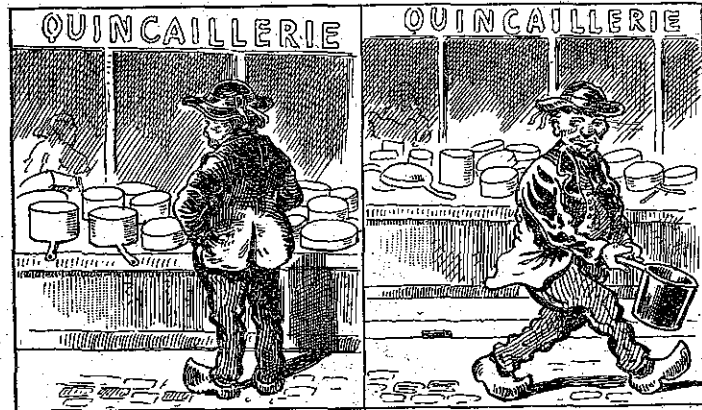
(1) Aotrou Kerlouet a glaskas e gas d'e gastel, mes an Tad Maner a gavas gwelloc'h chom er presbytal.

(2) Kalon an Tad Maner a oue douget da iliz-skolach Kemper.

Alies en e yec'hed an Tad Maner en devoa lavaret : « E leac'h ma kouez ar wezen e rank beza lezet. » En em c'hreatoa diouz an dud divar ar meaz hag evel m'en devoa bevet abo en o zouez, en devoa c'hoant ivez da jom ganto da ober e ziskuz diweza da c'hedat deiz ar varn.

Hano an Tad Maner a lintro skedus a dreuz ar c'hantvejou, hag e vennoz a gendalc'ho da goueza var douarou Breiz. Del keit ha mac'h anavezio enni gouenn ar Vretoned.
L. AR GUENNEC.
J.-M. PERROT.

AR FILOUTER FIN

Ar filouter. — Na pebez kastolorennoù kaer !
N'euz ket da lavaret nan, kas a rankan unan d'am gwreg.

Ha marchad mat e fell d'in e c'haout !
Gant ma ne vezin ket gwelet gant pôtr ar stal da vihana !

Eun dra bennak a gaver a zo diank !
Emañ o tont d'in m'euz aoun ; mes n'oun ket tapet c'hoaz en toul louarn-man ; eur zonj vat a deu em spered.

Pôtr ar stal. — N'o peuz ket gwelet eun den, gant eun tok ledan o vont dre aze, eur gastoloren en e zourn ?
Ar filouter fin. — Feiz, nan avat, paourkez ! n'am euz gwelet den ebet !

Ar Zoudard yaouank o vont d'an Arme

1 Mar e dan mé d'en armé
El mé klevan laret
Me hoario mé me lon
Ar pavéieu Guénéd.

2 Ha var pavéieu Guénéd
Me hoario mé me lon
Ken e dei er haporal
De me has t'er violon.

3 Hag er haporalig-sé
E parlanto ker gé
De ol er bautred ionank
E zo oeit t'en armé.

4 Kouraj ta hui, soudarded,
Kouraj, zezerted ket
P'arruiet er Réjimant
E vehet habillet.

5 Reit e vo d'oh briken ru
Get er jiletig glas
Hag er bounet a dri horn
Vo lakeit ar hou tal.

Hag er bounet a dri horn
Vo lakeit ar hou pen
Hui gavo 'n hou téhorn
Er gaer a fuzilhen.

Lahet e vo'n éjon lard
Eit peb kompagnoneh
Dé ket é ti hou tad
Vo 'r bansion 'vel hounnez.

Reit e vo d'oh 'r loé argand
Asietu ha fourchet
Ha marsé é ti hou tad
Ne hués meit unon koed.

1 Ma 'z an eun deiz d'an arme
Vel ma klevan laret
Me c'hoario me va lôn
Var baveou Gwened.

2 Ha var baveou Gwened
Me c'hoario me va lôn
Ken e deui ar c'haporal
Da va c'has d'ar violon.

3 Hag ar c'haporalig-ze
A parlanto ker gé
Da holl ar bôtred yaouank
A zo ét d'an arme.

4 Kouraj 'ta c'houi soudarded
Kouraj n' zizertit ket
P'arrufot er Réjimant
E vefot habillet.

5 Roët vò deoc'h 'r bragou ruz
Gant eur jiletén c'has
Hag eur boned a dri c'horn
Vò laket var ho tal.

6 Hag eur boned a dri c'horn
Vò laket var ho pen
C'houi gavo 'n ho taouarn
Eur pez kaër a zabren.

7 Lazet e vo'n éjen lard
Vit peb kompagnunez
Ha n'eo ket é ti ho tad
Voa 'r bansion 'vel hounnez.

8 Roët vò deoc'h 'l loa arc'hant
Asiet ha fourchetez :
Marteze e ti ho tad
N'ho poa met unan goad.

Destumet e Bro-Wened gant an A. DANTEC, kure Sant-Yan-Brevelay
ha bet moulet, a nevez '20, var La Paroisse Bretonne.

DAOU WENNEG, AR BOKED !

Eur ger bennag a rankan da lavaret da lennerien *Feiz ha Breiz* divar benn ar bôtred yaouank, soudarded pe vartoloded a ia d'ar broiou pell da zervicha ar Frans.

Gouzout a rit, ma tistro-meur a hini d'ar gear, meur a hini ive a jom eno, pe c'hlazet var dachen ar brezel, pe dumpet gant eur c'hlenved bennag, hag a rank mervel pell dioc'h o zud, dilezet gant an holl, heb eur beleg da rei d'ezo an absolven ziveza ha da zikour anezo var o zremenvan. Pebez tristidigez evit eun tad pe eur vamm o-sonjal e maro kriz o mab, e-unan marteze, var an douar ien, ha den na d'e frealzi na da gomz d'ezan euz ar Barados.

Dirag eun hevelep stad, kaloun ar Frans a dridas gant ar c'hlaç'har : mammou ha gragez an dud yaouank-ze, a en em zavas da c'houlen ma vije kaset beleien d'ar c'holorniou ; da vihana eur beleg e kichen peb hospital, abalamour da rei ar Zakramanchou d'an dud keiz-a zo o vont da vervel. KerKent e ouc savet ar Vreuriezh hanvet e gallek « *L'aumônerie militaire coloniale* » ha deus pevar c'horn ar Frans e teuas aluzennoù kaer.

Breiz ne jomo ket var lerc'h ! Goad he bugale a zo d'ar Frans ; he diskouezet he deus ! Ken aliez gwech m'az euz bet ranket difenn ar vro pe au Iliz, goad Breiziz a zo bet skuillet da genta ; breman c'hoaz pa c'hoarvez eun darvoud-truezuz bennag e vez muioc'h a gaonv e Breiz-Izel, siouaz ! eged er broiou-all, ha ma z'eo ker ruz ann drederen eus banniel Frans, livet eo gant goad ar Vretoned. Henor d'ezo ! Hogen an eneoù zo da Zoue. Setu perag e lavaran aman, d'ar merc'hed dreist-oll : Selaouit mouez ho preur, ho pried, ho mab muia karet ; krial a reont ouzoc'h : « En han Doue, ho pet truez ouzomp ! n'ouzoc'h » ket pegement a vad a c'helloc'h da ober gant daou » wennek marteze ! kasit beleien d'eomp, hag e leac'h » mervel leun a anken en eur c'hervel ar beleg ha ne deu » ket, e c'hellimp mont laouen d'ar Baradoz, e giz ar re » a ra o dever er bed-ma, ha beteg hon huanaden » ziveza, e vezo en hor c'hichen eur mignoun d'hor » skoazia ha da zigemeret var hor muzellou an daou » hano ker d'ar Breizad : hano e vamm hag hini e » Zoue ».

M. K.

Deiz pardon Folgoët, d'an 8 a viz Gwengolo, e vezo gwerzet, evit 2 wennek, eur fleuren vihan, hag ar gwenneien destumet dre ar werzedigez-ze a zervicho da zikour kas beleien d'ar zoudarded ha d'ar vartoloded-a zo, dindan an armou, er c'holorniou.

AN DILEZ

Eun dervez d'abardaez, Per Cadiou deus Kerhale a ioa o tont deus ar bourg en eur fumi e gorniad butun, pa en em gavas gantan e vignon Fanch deus Keruskavel : « Sell 'ta, Per, eme hen-man, e peleac'h out-te bet ? Lakat a rafen eur glaoustre eo manket ar butun ganez hag out bet espres kaer o ker-hat eur pakad er bourg ! » — « Mat, pôtr kêz, n'az peuz ket divinet en tól-man ; mes me a ya da lavaret ar wirionez d'it ; me a zo bet o rei va dilez en ti an noter. »

E ti an Noter

« O rei da zilez ! eme vestr Keruskavel mantret, n'eo ket gwir, mevar, Per, e pefe great an dra-ze ! Keus az pezo, kred ac'hanon ; keit ha ma ro Doue d'eomp nerz ha yec'hed, e tleomp chom mistri en hon ti, dreist holl pa ne vez ket savet tout ar yugale, ha me a gav d'in te az peuz eul lostik-an-ti du-ze ha n'eo ket bras c'hoaz an tam anezan ; ha neuze sell, pa vezer bet boaz evel dompni da labourat ha da gemeret trabas gant an tiegezh ez eer da fall hag e koseer buhan pa jomer heb ober netra ; da vugale a zo bugale vat me oar, n'eus forz da-ze, ar re goz pa ziskrogont deus an askorn a vez alies a re en ti ; gwelet a ri Per, te a vevo re goz. Gouzout a res petra zo en em gavet gant Mathias deus Kerhabot ? »

— « Jezus, va Doue, ro peoc'h d'in ; ar re-ze n'eo ket tud int ; ar re-ze n'o-deuz kalon ebed ; lezel an tad koz heb eur c'horniad butun zoken ; bez disour si, ganen-me n'en em gavo ket an dra-ze ; me am euz bugale vat, ha merket sklear eo an traou var ar paper, ne rankin ket mont da glask va bara. »

— « Dale'het az peuz da vihanâ eun nebeud arc'hant en tu diouzit ? »

— « Ah ! feac'h, n'am euz ket avat ; ar vugale a lavar ne vanko netra ; n'am euz ket a galon da labourat ken, abaoe m'eo maro va hini goz, hag eun tammik oad am euz dija ; me gav d'in eo poent d'in ehana ha leuskel ar re all da ober o lod ivez. »

— « Asa, eme Fanch, evidon-me ne gav ket d'in e vefen koz c'hoaz ; eiz vloaz hag anter kant er bloaz-man, hag omp deus ar memes tenn ; n'eus ket keit-ze c'hoaz abaoe ma oamp du-ze hon daou e Limoj gant hor bra-geier rus ; sonj az peuz Per deuz ar c'habiten teo a ioa ouz hor c'homandi ! » Hag an daou vignon a zirollas da c'hoarzin o sonjal en amzer-ze ma oant yaouank ha dizour si.

Abenn eun tachad, Per a lavar as : « Te a oar Fanch, ema Yan, va mab kosa o klask kaout mere'h ar Voulhen ; eur fortun vras eo ; eun tam mat a zanvez deuz kostez he zud, hag heritachou da gaout : mes an tad ne fell ket d'ezan rei e verc'h da Yan ma ne ziskrogan ket deus a dout dioc'htu ; gwelet a res eta e oa red d'in rei va dilez evit interest va mab ! »

— « Setu aze, eme Fanch, penaoz ema breman ar vugale ; ne fell ket dezo depord ma varvo o c'herent ; mistri dioc'htu ! Mes me gav d'in da vab a gemer eur sam gwall bounner ; sevel a ranko o lod d'ar pevar deus da vugale a zo en oad ha dere'hel e lod d'an hini bihan, hag e feiz, e c'hello labourat, beza pis ha kempenn ha c'hoaz en devezo re da ober ; sell Per me lavar d'it va sonj, ne c'houlennan ket d'it beva koz ! »

— « Petra fell d'it, pôtr kez, eme Ber, ar pez zo gret, zo grêt. Me zonj e c'hellin paea d'it epad meur a vloaz c'hoaz, eur picherad chistr goude an offeren bred ! » hag an daou vignon a ieas peb hini gant e hent.

Tiegez Kerhalè a ioa eun tiegez kaër ; ar brasa a ioa er barrez ; tri ugent dervez arat douar labour ; var ar c'had- dastr e oa merket daouzek dervez arat douar goarem, breman avat int labourer holl koulz lavaret ; ne jom dindan lann nemed just awalc'h da zrailha d'ar c'hezeg epad ar goanv hag eur c'hoarem vras da ziroll al loened ; ar bras deus an douar a zell ouz ar c'hreizdeiz ; ar pra-jeier a ro yeot mat ha foen dreist, ha pa vez bloavez avalou e c'heller kaout tregont ha beteg daou-ugent barrikennad jistr. An ti, anat eo, a zo eur maner koz, rag en dro d'an or ha d'ar prenecher e weler mein bene- rez kizellet, ha da vont er porz, eun or uhel ha ledan great gant benerez ivez ; ar c'hranj a zo kazi nevez, ar c'hreier a zo bras, ha toët holl gant mein sklent ; adrenv an ti eur jardin a ioa bet mogeriou en dro d'ez i gwech all, ha neuze eur c'hoadik bihan karget a wez kelvez ; dirag an ti eur vali gwez-kistin, klozet gant eun ode ; eno e oa plas da leuskel an ebeulien vihan da fringal ; me lavar deoc'h, Kerhalè en devoa doare eun tiegez pinvidik.

P'en devoa prenet tad Per Cadiou an tiegez-ze ne oa ennan koulz lavaret nemed douar gouez ; mes henman a oa eun den ha n'en devoa ket a aoun rag ar boan na rag al labour, rak-ze abenn eun nebeud bloaveziou, gant sikour Doue ha poan e ziouwreac'h e c'hellas restaol d'an noter an arc'hant en devoa bet digantan da baea e diegez ; er bloavez-ze gwreg ar C'hadiou a roas d'ar Werc'hez ar baniel gaër a vez douget er brosesion ; an dra-ze he devoa prometet ha breman, e feac'h, e oa eun tam brao a foug e enni p'he devoa gellet dont a benn da zeveni he fromesa.

Pa erruas Per gant ar vali, ha pa zigoras an ode vras a gloze an tiegez deuz kostez an hent, e lavar as outan e unan gant eun tammik lorc'h : « Oh ! Kerhalè a zo eun atant gaër ! » Mont a rea goustadik gant ar vali o sellet ouz ar gwez a anaveze evel pa vijent bet e vignoned ; bep an amzer e tizroe da sellet outo, ker brao o c'have ; pa 'z eas el leur e welas ar maged o tont deus daou ziminal an ti, ha dre ar prenestrour digor, al listri-kegin, ar basinou hag ar c'hastolorennou a lugerne evel ma vijent] aour pe arc'hant ; er veselier, teir renkad plajou

fleuret a bep seurt liou; ha var ar buffet, ar Werc'hez, daou bodad bleuniou en dro d'ez, hag en daou du bolennou a bep seurt liou hag a bep ment. E kichen an or en e lok, ar c'hi Fri-du a zo gourvezet, e benn gantan var e dreid araok, evel pen defe c'hoant da ziskouez e golieren ledan karget a vegou lemm; e kichen ar c'hreier, daou vern teil uhel ha ledan a zivogede; en dro d'ezo ar yer gant o zorradoù a durie gwella ma c'hellent; en tu deou ar berniou foen ha kolo, ront o c'hein ne daje ket eur berad dour enno; er marchosi diou gazeg a zelle frankil dre ar prenestr hag e klevet an daou vouch bihan o lampal en o c'hichen; just ar pôtr-saout a ioa erru d'ar gear gant e jatal; sutal a rea ken dizoursi ha tra; lod all a glaské tapa eur c'hinaouad foen en eur dremen; mes ar pôtr-saout a zo hir e fouet. Per Cadiou a wel hag a glev an dra-ze; araok pen em gave dirag e di, e wele an traou-ze ivez, mes breman n'eo mui ar memez tra; eun dra bennak a zo chenchet a gav d'ezan; eun taol a sko en e galon; breman, siouas! ar paourkez den a anavez sklear petra en deus great: n'eo mui ar mestr e Kerhale.

Gand e volentes vad en deus roet e zilez, ha gouskoude Per n'eo ket evit en em voaza diou ar vuez dibreder; kustum da labourat, boas da gommandi, eo inouet maro, ne oar ket petra c'hoari gantan, evel pa ne vije mui er gear; evit beuzi e anken evel ma leverer, e zeas eun deiz d'ar bourg; biskoas n'oa bet gwelet na tommet na mezo, eva a reas kement, m'en devoa beac'h o tont d'ar ger gand e sam, tolet e oue en e vele, kouskat a reas epad an nos, mes allas diou ar mintin atao ar memes tra, e boan galon n'eo ket beuzet. Enaouet en deus eur c'houlouen e kichen sant Per er porc'hed, gwellaen ebed.

N'eo ket eston marteze en divije Per eun tam melkoni; kement a d'raou a zo chenchet doare dezo; da genta an arrebeuri goz dero, duet gand an amzer hag ar moged a zo tolet kuit; en o flas o deus lakeat arbeliou melen, tachou keur dreizo henvel ous pikou aour; e vele dezan, an hini ma oa maro ennan e dad hag e vam, a zo lakeat en traon an ti el leac'h ma vez great ar c'hrampeoz, abalamour da veza didrousoc'h d'ezan a lavaret, ha var dro an tiegez nag a chenchamanchou; ne ves ket great al

labourou mui evel kent; Jesus va Doue, a zonzj Per ennan e-unan, an dud ne fell ket dezo labourat mui 'ta, ma ranker kaout kement a veikanikou.

Koulskoude an traou a ya mad awale'h en dro. Yan a boagn hag a labour; ar verc'h kaer a zo ter ha ne chom ket da feneanti ken nebeut; a benn penn ar bloas o devoa eur c'hraouadur, eur pôtr rus ha lard; eun nebeut bloaveziou diarog an tad kez a vije bet fouge ennan gant e vab bihan, brema n'en deus mui na joa nag ebat gant netra. Evit en em zizenoui ez a d'ar park; labourat a ra muia ma c'hell, mes gwelet mad a ra ar mevellien ne reont mui van ous e glevet; ne o ket mui ar mestr; pa deu d'e bred, ne ves ket miret dezan e blas evel diagent e penn uhela an dôl, ha brema pa 'za da zribi iot e rank sevel en e za da gemeret e loaiadad da zouba en e leas; eun derves zoken pa oa o sonjal moned d'ar bourg da ober eur bale, ar plac'h a roas dezan ar pôtr bihan en e bakou, a ioa eun tachad a ioa o ouela en e gavel, hag e lavare etre he dent: « Daoust hag an hini koz-ma, ne o ket mad dezan ober eun dra benak gand e gorf, pa 'z eo guir e ranker e vaga! »

Ar c'hi Fri du zoken a rea gwechall kement a chalantis dezan, a ia brema da heul Yan, evel pa ouiche piou eo ar mestr.

Eur zulves d'abardaes, Per a velas eur bourc'his o kozeal ous Yan er vali; sellet a reant ous ar gwez, unan hag unan; ar paourkez koz a grog aon ennan, eun dra benac a lavar dezan emaeo vont da werza ar gwez kaer-ze, e vignoned koz, a lakea Kerhale da veza henvel kentoc'h ous eur maner eget ouz eun tyegez.

An dour a deu en e zaoulagad; sellet a ra; pell e chomont da chipotal, fizians a deu dezan marteze e chomint dizakord; allas! gwelet a ra Yan o lakaat e zourn e dorn ar marc'hadour: va Doue, gwez kaer Kerhale a zo gwerzet, ha Per gand kil e zourn a zec'h an daelou a deu eus e zaoulagad. Brema ar gwez bras a zo pilet; hini hag hini int kouezet dindan ar vouc'hal; zoken an hini deo en kichen dor ar pors, a ioa eur faout en he c'hroc'hen great gant ar c'har bras o koueza pa oa eat ar rod var eur mean riklet deus ar voger, ha c'hoas oa darbet d'ar c'har koueza var Yannik a ioa bihan neuze.

Pa welas avat ar C'hadiou koz an diou vezen dero bras a zizheolie ar c'hraou, o koueza gand eun trous estlamus, evel pa lavarfet eur glemmaden a gaon, neuze avat e galon a vennas mankout dezan ; e diegez ken kaer a oa brema en noas ran ; a dra sur ma ne vije ket bet eus gouenn ar Vretoned a rer anezo Bretoned tud kalet, Per Cadiou en divije gouelet en devez-ze goalc'h e galon. Lavaret a reat : « ar gwez-ze ne vint ket gwelloc'h ; plantet e vezo re all en o leac'h, marteze aoualc'h, mes va Doue aben peur e vo bras ar re ze ? » Goulskoude Yan

a zo trist, gouzout a ra en deus great poan d'e dad, mes petra fell deoc'h ; defot arc'hant zo, ha deus petra ec'h en em gemero nemet deus ar pes a zo dezan, savet ez euz eun tam trous etre e zaou vreur hag hen ; ranket en deus sevel o lod dezo, e c'hoar a c'houlen he argoulou ; an hini a zo soudard a c'houlen kas dezan arc'hant ; bugale a deu stank, o gwiska a ranker, hag o skolia ; Per a oar an draze tout, hag evelato, an tolliou bouc'hal zo kouezet var e-wez, a zo evel pa lavarfen kouezet ive var e galon.

A ben eun nebeut bloaveziou goude, Per Cadiou a ioa koseat kals, beac'h a ioa oc'h anaout en den kez-ze daou bleget, ar goaz krenv ha start a zouge gwech all ar baniel vras ken brao, ken kompes ; a gase anezi en ilis

var bleg, he save heb zikour den, ha goude a lakea anezi da drei teir guech evit lakat he c'hleier, bihan da zeni ; an Aotrou Person a skandale eun tamik ; mes d'ober petra en deus roet Doue ners d'ar re yaouank, nemet-evit e implija hag e ziskoues. Allas ia, buhan buhan en devoa kollet, e ners hag e gourach ; e benn a ioa evel goullou, ne zonje mui en netra, ne rea mui nemet rusa en dro d'an ty, pa gleve ar c'horn boud e teue evel ar re all d'e bred.

Eun tachad en deus bet kemeret soursi gand e vioc'h, an dreuz horn ; hounez en devoa reservet, hag e tremene e amzer ous he dioual, o frota anezi gand eun torchad kolo, hac o kempen dindanni ; mes eur vintinvez ar pôtr saout a deuas en ty o youc'hal : « bioc'h tad koz zo maro : « e feach a oue lavaret neo ket eur seurt koll ; koz oa, unan nebeutoch da vaga : kea da glask ar c'higer d'he c'hignat. » Brema tad koz n'en devoa mui netra var e hano, ha daoust d'ar pes a ioa lakeat var ar paper ; n'oa kaos ebet da rei eur vioc'h all dezan.

Alies e veze ankounac'hét ive paea dezan ar bansion a dleet dezan beb mis, ha Per ne sonje morse goulenn arc'hant ; gwelet a rea pegement e poaniet hag e labouret ha koulskoude e oa mil boan o voalc'hi an eil dorn gant egile evel ma oa ar c'his da lavaret pa ves beac'h oc'h ober an treus gant an tiegez.

En ty an noter e voa eun dornad mad a arc'hant da baea c'hoas, ha tud Kerhale n'o devoa ket a c'hoant da renkout ober evel tud Kerampren, o devoa renket leusker lakat ar c'hrier var o bern teil, ha gwerza o ziegez, pa n'hellent ket paea o dle.

Eun derves ar pôtr koz a ioa trist mantrus. Azezet var eur mean e kichen dor an ty, edo e vourra e gorn butun ; siouas noa ket re leun c'hoas, hag ar vlagen a oa goullou ; kaer en devoa he dizrei, hija anezi, netra na goeze mui « ho ! pegen mad eo ar c'horniat butun-ze ; pa vez berr an traou her c'haver kalz gwelloc'h », Per a jache goustadik var e gorniad evit ma padehe hirroc'h ; gand eur spillen hir a ioa gantan en e jupen, e turie al ludu gand aon na chomfe tam butun ebet da goll. « Alo ! ema mouget an tan, eat tout ar butun ha n'eo c'hoas nemet ar gwener » ; e vutun en deveze reglet bep zizun, marteze e fume muioc'hik ive d'en em zizenoui, ha brema

korniad ebet ken ac'haleñ da zisul goude an oferen bred ; paour keaz tad koz ; koulskoude e oa c'hoas eur guennek en e c'hodel, ya mes hennès a ioa da deuler en plad an anaoun, d'an dra-ze ne vanké morse, evit kaout eur maro mad.

Edo o lakat e gorn en e c'hodel pa glef eur paour o lavaret e bater e kichen an nor ; en Kerhale morse ne veze dirannet ar paour ; eun tam bara en deveze atao, bihan pe vras, dre ar prenestr e velet an dors vara var an daol eun douz hier wenn varni ; mes Per a ioa e-unan er gear, n'oa ket mui ar mestr, ha gouzout a rea oa Mari-Jann eun tamik sellus ; evelse tristoc'h eget ar paour, gant eur voues glac'harus e lavaras : « N'eus ket da reñ

paourkez », an dra-ze a ioa bet kaletoc'h d'ezan da lavaret c'hoas eget gwelet e vlagen goullo ; mantret an daou baourkez den a zell an eil ous egile, ken paour ha ken paour o devoa doare da veza, n'em em glément ket evelato ; o flañeden oa : en eur vont ac'hano ar paour a zonje : « mestr koz Kerhale a zo c'hoas paouroc'h egedon-me ; e jupen zo toul evel va hini me ; me n'oun bet morse nemet paour, eleac'h hen, a ioa gwella ozach a ioa er barres.

E jupen a ioa toul sur ; pel zo zoken ; ar verc'h kaer a lavare avechou « mez eo gwelet an tad koz, evelato ; en derveziou-ma e rankan dresa dezan e zilhad ; ya ! hag amzer da ober » hac an dillad a jome toul, n'eo ked bolon-

tez vat eo a vanke, rak tud Kerhale n'oa ket gwall dud, morse ne lavarent ger divado ebet d'an hini koz ; zoken ar vugale pa reant goab anezan adre e geñ oc'h ober kam evel tad koz, a veze gourdroutzet start ; den ne lavare e chome re hir var an douar ; ne zontent ket soken en draze ; mes petra fel deoc'h, noa ket a amzer da entent oontan hag avechou dious an noz ne gave ket goullo e gador vras en kichen an tan, ar vugale a veze guintet ebars da c'hoari.

Eun devez hanv, Per, azezet adarre var ar mean bras e tal an or a jache var e gorn-butun ; an tad, ar vam, ar vugale vrasa a oa eat d'eun eured ; sellet a rea heb finval ouz ar maged a zave dious e gorn ; lavaret a rafet buhan avoalc'h eun dijentil d'eus an amzer goz deuet en dro da velet e vaner, e kreis ar sioulder-ze, an den koz a sonj en e vuez tremenet ; gwelet a ra dirazan joaiou ha poaniou, ha pa zell en dro dezan ne vel nemet traou nevez ; gwez ar vali, ar vugaligou o c'hoari en kichen, ar c'hraou ha zoken ar c'hi, rag Fri du zo lazet ; re goz oa, noa mui mad nemet da zebri boued ; ne jom mui nemetan deus an traou koz en tiegez ze en deus poaniet kement ennan betek an deiz m'an deus roet e zilez, ha brema neo mui mad da netra, her gwelet mad a ra, nemet da stanka plas Fanch Keruskavel en devoa lavaret dezan ar virionez.

Hac eur pardaves e tapas riou, krena a rea evel eur bern deliou ; a ruzou ez eas beteg e wele : « En hano Doue sikourit ac'hano da vont ebars » ; unan deus ar botred vihan a zigoras an or-wele hag a vuntas tad koz da vont etoues e linseriou ; eno brema e rank chom nos deis ; n'eo ket evit finval gant ar berr-alan ; eun tam avel en deus tapet a lavarer ; eno e ves roet dezan e voued mes ne c'hell ket debri daoust ha ma lavar eo yac'h e galon ; ha n'eo ket ar vatez eo a zikouro anezan da drei en e wele ; houman entre he dent a lavar alies, eo poent d'an hini kos mont en e dro.

Chom a ra beo goulskoude, hag an amzer a ia en dro, grêt zeus eun naved evitan ; lakeat 'z eus eun oferen evit ma zeio tu pe du ; ar paourkez koz a bed gwella ma c'hell santez Anna ha sant Per e baëron ; edoug an deiz hag an noz e lavar e japeled hag an holl bedennou a oar ; an

aotrou person zo bet meur a wech ous e welet ; brema eo nouet ; bet en deus e zaoramanchou diveza.

Eur vintinvez e klevjor ar glas o seni : Per Cadiou zo maro en noz-man ; brema diou pe deir amezeges zo oc'h ober ar chapel wen, gant linseriou reseret o deveus servichet ive da ober chapeliou e dud koz (al linseriou lian Kintin-ze zo koz, koz, neus nemet an dud pinvidik hag o deffe ar seurt se, ha miret e vezont evel traou prizius). Lamet e varo, ha lakeat dezan eur rochet fresk, ampezet he c'holier.

Lakeat eo var an dol en kreiz ar chapel, eul linser wen ous e c'helei ; gaud deliou lore ez eus great furm eur groas var gorre ; var e benn ez eus eur boned koton gwenn nevez flam, hac en e zaouarn kroasiet, e chapeled korn gwen ; ar vugale vihan krog an eil en dorn egile zo deut da velet tad koz en deus doare da veza kousket en e wele brao ; p'o deveus sellet oontan, ez eont kuit sioulik ; an amezeien zo deuet ive, Fanch Keruskavel da genta, da eul-dour beniget var ar c'horf ; en kichen e dreid var eur plat ema an dour beniget gand eur bodig beus ; d'eus an noz e teuer da veilla deus an tiegeziou tro var dro, ar pedenner deus Coatner a lavar pedennoù beteg ar mintin ; eur wech an amzer oc'h eaver da bedi hag e vez lennet en heuriou Bris seiz salm ar binijen, pe eur gentel deus Skol ar maro mad ; var dro anter nos e treber eun tam bara, hag oc'h en em lakear adarre da bedi.

An diou groas arc'hant deus an ilis zo deuet betec an ty, rac tud Kerhale zo eur familh vras ; brema ar veleien hac ar gurusted a gan var eun ton klemus ; var o lerc'h ar c'har bihan a zo lakeat enna an archet goloet gand eul linser ; evit ar wech diveza, Per a dremen dre vali vras Kerhale en e arched ; bugale an hini maro zo da dosta, ar merc'hed ganto kapotou pe mantellou du, hag ar vugale vihan en kichen o c'herent, ha goude kals, kals tud, amezeien, kerent, anaoudeien, lod a rank chom da c'hourlerikat, rac buannik ez ear. Dre ma tostear e klevet ar glas o son stankoc'h ; digouezet eun tachad diouz ar bourg e tenner an arched dious ar c'har ; an amezeien hen doug neuze beteg an ilis ; en eur dremen dirag kroaz ar mision, e stokont penn an arched deus troad ar groas, evel m'ema ar c'hiz ; merk diveza a zou-

janz hag a garantez ar breizad kristen ; en eur vont en ilis e tremener dre ar vered a ra an dro-dezi ; ar c'hoasiou stang stang, chouchet en goudor he mogeriou, o deus doare da c'houlen evit an anaoun, skoazel ha carantez eur vam.

Ar bes a zo toulet el leac'h m'eo bet enterret e dud koz ; an douar-ze eo poultren o c'horfou, zoken e veler c'hoas tamou relegou a vezo tolet bremaik pell var an arched pa vezo diskenuet Per Cadiou en e lojeis diveza.

Tud Kerhale a ouele dourek, n'int ket goall dud, pell diouz eno, ha keus o deus d'o zad ; ar vugale vihan pa welont disken en toul archet ho zad koz a denn eun huanaden hir ha klemus.

En eur zizrei deus an enterramant Fanch Keruskavel a lavare : « Per baour n'eo ket chomet da goza ; re hir eo bet koulskoude var an douar. »

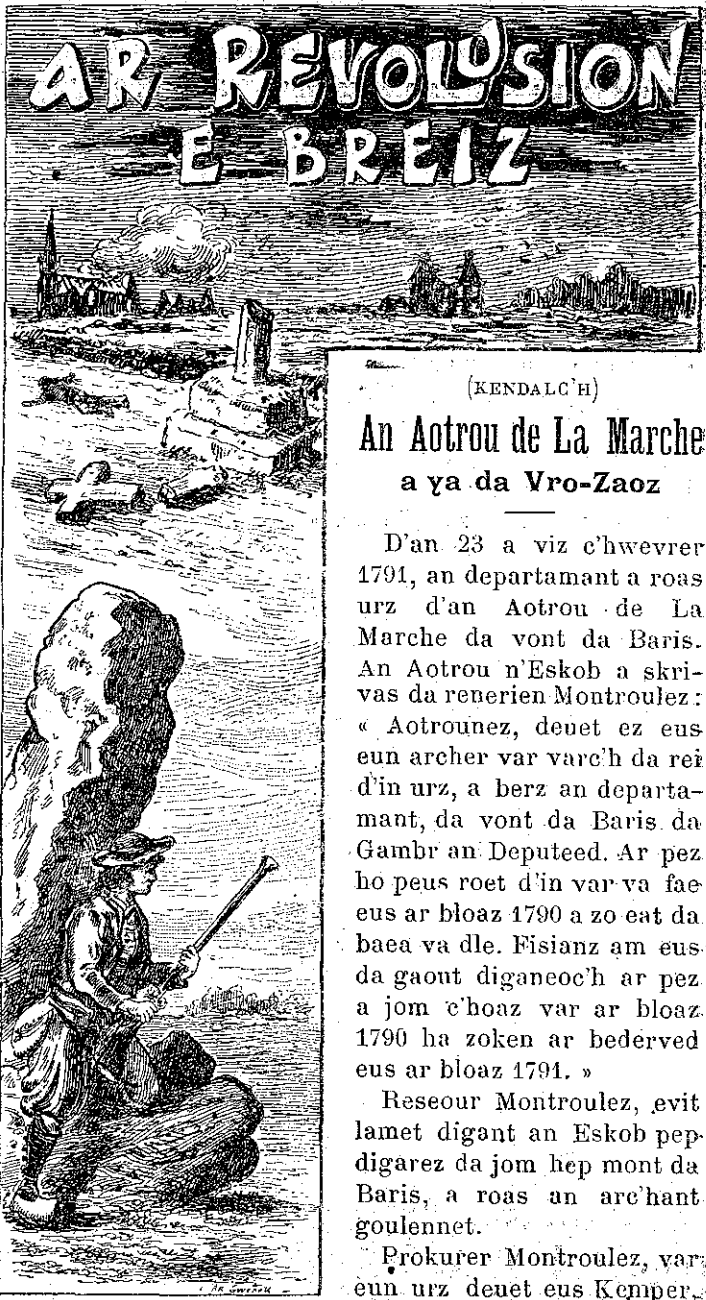
C. DE JACQUELOT.

M.-A. ABGRALL.

Le martyre est possible à tous les chrétiens. Être martyr, c'est donner sa vie pour Dieu et pour ses frères ; c'est donner sa vie en sacrifice : que ce sacrifice soit consommé d'un seul coup comme dans l'holocauste ou qu'il s'accomplisse lentement et qu'il fume jour et nuit comme les parfums sur l'autel. Être martyr, c'est donner au ciel tout ce qu'on a reçu : son or, son sang, son âme tout entière.

F. OZANAM.

(KENDALC'H)
**An Aotrou de La Marche
 a ya da Vro-Zaoz**

D'an 23 a viz c'hwevrer 1791, an departamant a roas urz d'an Aotrou de La Marche da vont da Paris. An Aotrou n'eskob a skrivas da renerien Montroulez : « Aotrounez, deuet ez eus eun archer var vare'h da rei d'in urz, a berz an departamant, da vont da Paris da Gambr an Deputeed. Ar pezh ho peus roet d'in var va fae eus ar bloaz 1790 a zo eat da bae va die. Fisianz am eus da gaout diganeoc'h ar pezh a jom c'hoaz var ar bloaz 1790 ha zoken ar bederved eus ar bloaz 1791. »

Reseour Montroulez, evit lamet digant an Eskob pepdigarez da jom hep mont da Paris, a roas an arc'hant goulennet.

Prokurer Montroulez, var eun urz deuet eus Kemper,

a gasas archerien gant eur brigadier a deue eus Kemper da gregi e Eskop Kastel, evelato e lavare dezo ober kempennik o labour ha diouall d'ober droug d'an eskob.

Setu aman petra skrivas ar brigadier kaset da Gastel : « D'ar bloaz 1791, 25 a viz c'hwevrer, vardro dek heur hanter eus an noz, ni, Visant ar Guern, Simon Per ar Page, Aimé ar Page, brigadier hag archerien eus Kemper ha Montroulez, a deû da ziskleria kement-ma : « Var urz an Aotrou Disez, prokurer Montroulez, omp eat eus kear Montroulez vardro seiz heur diouz an noz evit mont da Gastel.

Eur voetur a yoa ive var hon lerc'h gant aoun na vije ezom, hag a die beza e Kastel vardro hanter noz pe eun heur. Ni en em gavas vardro dek heur hag a ziskennas en ti-bras. Eno e c'houlenjomp unan da gas ac'hanomp da di an Aotrou du Laz, el leac'h m'edo eskob Leon, skei a rajomp var an nor, hag e teuas eur mevel da zigeri. Mont a reomp en ti. » Daoust ha n'eman ket an eskob aman ? »

« Ne ouzoun ket », a respount ar mevel, neuze e c'houlennomp komz ouz ar mestr, an itroun du Laz a zasken, rak he goaz n'ema ket er gear, emezi. Me, ar Guern, a lavar dezi am eus c'hoant komz ouz an eskob. « Ema o paouez kemeret louzeier », emezi, hag an itroun da gwitat ac'hanomp, goude beza sarret dor ar zal. Gedal a reomp 6 pe 7 minut, ha d'ar fin inouet o c'hedal e skoomp adarre var dor ar zal, p'eo digoret, ne velomp enni nemed itrounezed. Rebech a reomp d'an itroun du Laz da veza great deomp eun digemer divalo, ha me, ar Guern, a c'houlenn adarre gwelet an eskob, rak ezom am eus da gomz outan. « Mont a ran, eme an itroun, da c'houlenn ha gwelet a c'heller anezan. Pa zistro, e lavar n'ema mui en ti. O klevet kement-se, me ar Guern a ro da anaout d'an itrounezed oamp deuet a berz an departamant da gregi en eskob ha d'e gas ganeomp, hag e pedomp anezo da zina varlerc'h ar goulennoù hon deus great, mes ne fell ket dezo senti. Neuze ez eomp d'an hostaleri el leac'h m'oamp diskennet.

Da c'houde e kerzomp varzu ti ar mear evit lavaret dezan d'ober petra oamp deuet. N'edo ket er gear. Kaout a reomp anezhan e ti unan eus tud an ti-kear. Kalz oant

eno bodet, ha dirazp e lavaromp d'ober petra oamp deuet da Gastel. Da c'houde e kave, deomp e c'hellemp distrei d'hon hostaleri ; evelato ne c'hanemp ket da doler evez var di an aotrou du Laz, el leac'h ma tlie beza an eskob. En deiz varlerc'h, etre 6 ha 7 heur, me ar Guern, a zo distroet da di an aotrou du Laz ; klevet am oa ez oa eur voetur e kichen an ti, eur voetur evit an eskob ; gou-

An Aotrou de La Marche e Londrez

lennet am eus digant eur mevel hag an eskob a yoa en ti, hag en deus lavaret d'in ne ouie ket.

Distrei ran d'an hostaleri hag e lavaran d'an daou archer dont ganen betek ti an aotrou du Laz. Goulen a reomp komz gant ar mestr. Diou vatez a respount deomp n'oa ket savet c'hoaz an itroun, hag unan anezo a lavar deomp : « An aotrou 'n Eskob n'eman ket aman, mes gwelit hoc'h-unan ar c'hampreier ». N'ez eomp nemet da gambr an eskob. P'edomp o tistrei, hon deus gwelet an aotrou Villeneuve, sekretour an eskopti, hag hon deus goulennet digantan e pelec'h edo an eskob ; en eur lenva en deus respountet deomp oa eat da gousket da unek heur en derc'hent hag en doa klevet, en eur zavel diouz ar mintin, en doa kemeret an aotrou 'n eskob an tec'h, gant aoun da veza kaset da Paris. Goulen a reomp digant an aotrou Villeneuve sina ar pezh a lavar, mez ne fell ket dezan.

Neuze omp deuet a nevez d'hon hostaleri hag hon deus skrivet kement-ma.

Ar paper a zo sinet gant ar Guern, Simon ar Page, Aimé ar Page, ha gant Raoul, mear Kastel.

Evel a weler, ar Guern a yoa leun a enkreiz hag a glaske en em zidamallout. Galvet e oue dirak an departamant d'an 10 a veurs : « Perak oc'h distroet d'an hostaleri evit tremen enni an noz ha rej amzer evelse d'an eskob da dec'het ? Perak n'oc'h ket chomet da ziouall an ti ? » Ar Guern en em zifennas gwella ma c'hellas, o lavaret en doa urz digant prokurer Montroulez da ober kempennik e labour gant aoun na c'hoarvesfe droug gant an eskob...

An aotrou de La Marche a yoa eat eus ti an aotrou du Laz d'ar 26 a viz c'hwevrer. Mes e pelec'h oa en em dennet ?

Mear Kastel a skrivas da Gemper d'an 12 a viz meurzh hag a lavare : « Da genta ar brud a yoa edo an aotrou de La Marche e maner ar Gernevez e kichen Kastel ; da c'houde ez eus bet lavaret en doa treuzet ar mor evit mont da Vro-Zaoz, oa pignet en eur vag e kichen Santez Barba. D'ar gwener arak oa bet o loja e'kear, e ti an aotrou Kertanguy. D'ar zul e teuas d'ar Gernevez, gwisket e chaseour, ha goude beza leinet, e pignas en

eur vag, yadro, kresdeiz, evit mont da Vro-Zaoz. Setu aze petra lavar an dud dre aman.

D'an 8 a viz meurzh, prokurer Montroulez a skriva evelhen da Gempen. « Lavaret zo ket d'in eo eat an eskob euz Kastel, dod a lavar en deus treuzet ar mor, mez poan am eus o kredi an dra-ze. Lod all a lavar emañ e Lesneven, marteze ive e maner Keryan, pe c'hoaz e maner Penmarc'h, e kichen Lesneven ».

Ervez ar pezh o deus kountet daou dest, an Aotrou de Kermenguy hag an Aotrou de Kertanguy, setu aman penaos e tremenas an traou: « D'ar zul, 6 a viz meurzh, an Aotrou de Kermenguy a lavaras d'e vab beza prest abenni eiz heur diouz an noz evit mont da ger hat an Aotrou n Eskob da vaner ar Gernevez ha d'e gas betek eur vag a dlie mont e kuz da Vro-Zaoz. D'an heur merket, mab an Aotrou de Kermenguy, gant an Aotrou Salaün de Kertanguy a yeas d'ar Gernevez hag a gavas eno an Aotrou de La Marche. Dont a rajont dre eun nor eus ar jardin a zigor var an aod, hag hentchet gant eur goaz a yoa eno; ez ajont adreiz aod Pempoul hag ech en em gavjont e kichen chapel Santez Barba, demdost da Roscoff, yadro eul leo eus Kastel. Eno e kavjont ar vag var an treaz hag e chejont poulza anezi betek ar mor. An aotrou de La Marche a bignas er vag goude beza lavaret kenavo d'ar re o doa e heuliet hag a roas dezo e vennoz. N'ez oa er vag na gwele, na netra; n'ez oa enni nemet odivt a dlie beza kaset e kuz da Vro-Zaoz. Bez ez oa 36 leo e vit mont da Vro-Zaoz, ha riskl a yoa oc'h ober eun treuz ken hir en eur vag vihan. Doue a ziwallas e zeryicher: eskob Leon a en em gavas e Bro-Zaoz hep droug ebet. »

Renerien an departamant ne ouient ket petra da gredi hag a roas urz da glask an aotrou de Lamarche e pep korn eus ar vro. Kaset e oue soudardet du-man, du-hont, zoken betek koajou Huelgoat. Great e oue furch e maner Coudraye, e maner Lannuzouarn e Plouenan, hag e Kastel meur a vech hag e meur a di.

Zoken er bloaz 1806 e oue skignet ar brud edo distroet an aotrou de La Marche d'e eskopti hag edo kuzet e kichen Kastel, e milin Kervent. Ar prefed a skrivas var

gement-se da eskob Kemper, an aotrou Dombideau de Crouzeilhes:

Mes n'oa netra gwir en traou-ze. An aotrou de Lamarche a jomas e Bro-Zaos betek e varo a c'hoarvezas d'ar 25 a viz du 1806, e Loundrez. E relegou zo bet digaset da Gastel, d'ar 21 a viz gwengolo 1866, hag anterret e iliz-veur Kastel. An aotrou Sergent, eskob Kemper, a deuas da Gastel en deiz-ze, hag endro dezan ez oa eun niver bras a veleien. Ar re a zo bet e Kastel o deus gwelet ar bez kaer savet dezan er penn uhela eus an iliz-veur.

I. U.

KELEIER AR MIZ

Hano zo e Buez ar Zent d'euz eur Zant hag a gouezaz eun dervez etre daouarn eur vanden laeroun. Ar re-ma a gemeraz kement a gavjent varnan. Araog mont kwit, e c'houlenjont: « N'euz netra ebet ken? » — « Nan, eme ar Zant. » N'o devoa ket c'hoaz great hir hent, pa glevjent ar Zant o tont var o lerc'h en eur c'hervel anezo: « Gortozit, emezan, chomet zo eur gwenneg bennag. » Hag e kinnigaz d'ezo beteg an diner diveza. O velet kement all, al laeroun a skoaz eun taol en o c'haloun, a rentaz d'ar Zant ar pezh o devoa kemeret divar e goust, hag a deuz da veza tud honest ha kristenien vad.

Gouarnamant Frans, eb beza atao laer, a c'houlenn kalz traou digant kristenien ar vro.

I. — Goulenn a ra arc'hant: frank eo he yalc'h, ha doun; mez goullou vez aliez. Koulsgoude, eb arc'hant, ne c'heller ket herzel euz an dispignou. Hag e c'houlenner taillou digant an dud. Paea reomp divar gement tra zo.

C'houi ho peuz douarou? Paeit taillou divarنو.

Ne fell ket d'eoc'h loja er meaz? Ma savit ti, ne lakit varnan na dor na prenest, pe c'houi a baeo. Ma lakit arrebeuri ebarz, c'houi baeo c'hoaz. Ne fell ket d'eoc'h mervel na gant an naoun, na gant ar riu, na gant ar zec'hed? Arabad d'eoc'h prena na bara, na kig, na pesked, na sukr, na kafe, na chicore, nag oalenn, na legumach, na chistr, na bier, na gwin, na koat, na glao-douar, nag eol, na goulou, nag ellumettez, pe c'houi a baeo taillou.

Diouallit da zimezi pe da vervel, pe c'houi a baeo.

Difenn zo evidoc'h da gaout na loan-kezeg, na kar, na marc'h-houarn, na kar dre dan, nemed paea raffac'h.

Ne d'it ket da jaseal, na da c'hoari kartou, na dreist-oll da fumi, pe c'houi a baeo...

Evit petra ne baer ket? Ne lavaran ket, na pell ac'hano, e ve

eun dra fall goulenn taillou. Nan, eun dra just eo. N'eo ket mad chom eb paea. Mez divaló e kavan e ve klasket ober ar Yannik gant an dud : perag c'hoantat rei da gredi edo an taillou eur rivin gwechall evit an dud, pa ranker paea n'oun ket ped gwech muioc'h brema ?

I. — Goulenn a ra c'hoaz diganeomp hor bugale, d'an oad vella euz o buez. Hag e rank paotred Frans mont da zervich ar vro. Ma ve ezom, int-hi eo a ve karget d'hon difenn. Tenn eo d'an dud yaouang mont ha chom pell d'euz ar gear, d'ober eur vicher ha ne velont ket atao dioc'h-tu da betra eo mad.

Rust eo evit ar gerent rankout chom o-unan d'ober al labour er gear, pa vez ar gozni o tostat. Poaniuz eo an traou-ze, mes nesesser int ive. Ar Frans n'ema ket e-unan var an douar, hag abaoue ar pec'hed orijinel, an neb a lavar daou amezeg, a lavar aliez daou enebour. Ne c'heller ket fiziout. Red eo beza var evez. Red eo beza prest d'en em zifenn. El leac'h all, an oll a vez soudarded. Ar Frans a rank ober ar memez tra. Kristenien Frans a gompren an dra-ze, hag a ro o bugale eb marc'hata. Ar-re-ma a vez soudarded vad, sentuz ha kaloneg. Ne ket int i eo a skrivo biken komzou evel-hen : « Tu m'excuseras, car je suis en prison depuis le 20 mai 1912. C'est la preuve que je suis un bon soldat. Aussi, j'ai passé le conseil de guerre, et ai été condamné à un an de prison. Je voudrais une cinquantaine de francs pour pouvoir déguerpir.

III. — Goulenn arc'hant ha soudarded a zo mad, gant ma ne vo klasket gwaska den. Mez brasoc'h hardisiegezh en d'euz bet gouarnamant Frans. Selaout eun istor : bez e oa daou amezeg ; o douarou a oa skoaz ha skoaz, ha lod zoken mesket ; en em zikour a reant evit al labouriou braz. Morse ne zave trouz etrezo. Oh ! eun netraig bennag en em gave eur wech an amzer : « Ar yer zo bet o skrabat er penn all d'ar park ! Ar zaoût zo bet o laerez var ar melchen ! Ar vugale zo bet o trouc'ha bizier var ar c'hleuz ! » Ha traouigoù all er giz-se, mez an draze a yea gant an avel, hag a veze ankounac'heat araog an noz. — Eun dervez, unan anezo a yeaz da gaout egile : « Klevit 'ta, amezeg, n'eo ket awalc'h : beteg vrema, peb hini ac'hanomp en deuz renket e stal er giz ma karie. Ne c'hell ket an traou padout evelse. Setu ama va zonzj : c'houi, brema, a c'houlenn diganen peur ha penaoz ober ho labour ; renta reoc'h kount d'in d'euz hoc'h oll dispignou ; ne fell ket din e raffac'h netra eb goulenn diganen. Gouzout a rit eo me ar c'hrenva : ma ne fell ket d'eoc'h senti, me a gemero ho touarou hag ho peadra, hag a ziskwezo d'eoc'h an or. » Egile ne blegaz ket, hag an amezeg a reaz ar mestr varnan ha var e draou.

Setu aze eur vicher hag he deuz eun hano, ha ne ket unan brao zoken. Mad, evelse en deuz great Gouarnamant Frans, nebeud bloaveziou-ze. Var zigarez ma ne felle ket d'an Iliz plega da lezennoù direiz great gantan, he deuz-kemeret he oll madou (peadra ar gristenien), eb diskounta gwenneien roet da lakat pedi Doue evit an Anaoun. Pe seurt kemm a zo etre an dra-ze hag ar peza a oue great d'ar Zant var an hent ?

IV. — Mez Doue eo a ren an traou dre ar bed : Gouarnamant

Frans a zo savet enkrez-varnan ; staget eo da hopal a bouez penn : « Sikour, mar plij ; emaoz o klask dont varnomp ; santout a ran e vezimp re ver, gant daou vloaveziad soudarded, da herzel d'euz enebour ar Vro. Red e ve kaout tri bloaveziad. Lezit ho pugale ganen epad tri bloaz ! »

O klevet kement all, ann oll dud a galoun zo dre ar vro hag ar gristenien er penn kenta, a respountaz : « Kemerit, pa zeuz ezom, daoust ma ne c'houlennit ket en han Doue. » Setu perag, er bloaz-ma, el leac'h unan, e vo savet daou vloaveziad soudarded yaouang. Paotred hag a achuo en derveziou-ma hoc'h ugent vloaz, ne zonzjac'h ket e kement-se ! Kaout a rea d'eoc'h ho poa ouspenn bloaz c'hoaz da jom er gear, ha pa dalv, goude an east, a veac'h ma vo kemeret amzer da velet pere ac'hanoc'h zo krenv awalc'h, ha c'hui yelo dioc'h-tu d'an arme deg pe uneg miz kentoc'h eged na zonzje d'eoc'h. Ho tud a zo kristenien vad hag a rolo ac'hanoc'h eb gina re, rag gouzout a reont ez euz ezom. C'houi yelo ive eb re a zaleou, rag karet a rit ho pro. Mez en eur ober evelse, me gav din ho tud ha c'hui a ra eun tam evel ar Zant pa lavare d'al laeroun : « Kemerit ar peza jom ! »

V. — Mez kaloun tud ar c'houarnamant ne ket ken tener hag hini al laeroun-ze. El leac'h diskouez beza kountant da gaout ac'hanoc'h epad tri bloaz, el leac'h lavaret bennoz Doue d'eoc'h, e fell d'ezo, goude beza laeret he madou digant o Relijion, diframma diganti hoc'h eneoù. Ya, hoc'h eneoù, soudarded kristen, hoc'h eneoù a zo c'hoant da gaout ! Ne esperner netra evit digristena ac'hanoc'h ? Muioc'h eged biskoaz, e leverer da Zoue diouall da zont ebarz ar skoliou m'o deuz ranket kalz re ac'hanoc'h mont enno. Hag epad ma vezit er zervich, c'houi koulz hag ar vartoloded, ne ouzour ket pegement a evez da deuler gant aoun na gleffac'h hano euz ar Relijion ma zoc'h bet savet enni. Gwir eo — ra vezo lavaret etrezomp — ho predeur hag ho mignoned bet en ho raog er c'haserniou a zablante meur a vech beza a du gant se : pa zave hano divar benn ar Relijion, etre soudarded, dibaot e veze gwelet unan bennag anezo o sevel e vouez d'he difenn ; hag, ar peza a zo gwasoc'h, meur a vech paotred Breiz-Izel, eo a veze uhela o mouez d'e dispenn ha d'e goapat. Va c'hredit, rag gwelet em euz an dra-ze, ha klevet. Bezit furoc'h evito : anzavit o Relijion e peb leac'h ha dirag an oll, eb lorc'h, mez eb aoun. Neuze ho kerent a c'hello sevel o mouez d'ho tifenn. Rag o dever eo difenn ho Relijion d'eoc'h-c'hui, egiz ma tifennont hini ho predeur hag ho c'hoarezed bian a zo c'hoaz er skol. Goulenn a dleont liberte evidoc'h, koulz var vor evel var zouar, mes ne vezo selaouet o mouez nemed c'houi a ziskouezfe beza a du ganto.

Var zao eta, paotred Breiz-Izel : roit d'ar Frans gwella bloaveziou ho yaouankiz, hag ho koad mar bez ezom. Mez hoc'h eneoù zo da Zoue ; ne c'hellit ket o gwerza, ha den ne c'hell o diframma diganeoc'h. Ne ket mad ankounac'hat ar virionez-se.

E KASTEL PAOL (1)

d'an 11 a viz Gwengolo 1913

PROGRAMME MUSICAL

A) Chorales

1° *Silvestrik* (morceau imposé).2° Morceau libre.

N. B. — Les chorales sont libres de se faire accompagner soit au piano, soit à l'harmonium.

Le morceau libre, laissé au choix judicieux des directeurs, servira pour le classement définitif, à mérite égal d'exécution des morceaux. — De plus, le jury exige de tous les directeurs que trois copies au moins du morceau libre soient adressées. 3 semaines avant le concours à M. Guillerm, à Plougastel-Daoulas, qui les communiquera à temps aux membres de la commission.

B) Duo : pour soprano et contralto ou ténor et basse.

D'heuil ar vombard hag ar binou (Bourgault-Ducoudray).

N. B. — L'accompagnement au piano est obligé. Liberté de choisir l'accompagnateur, même parmi les membres du jury.

C) Solistes musiciens

1° Pour soprano : *Pa oan var bont an Naoned.*2° Pour contralto : *Dons tro.*3° Pour ténor : *Margatik ha Lozik.*4° Pour basse : *Bemde, bembes.*

N. B. — Accompagnement obligé au piano, et même observation que pour le duo.

D) Solistes, chanteurs d'instincts

3 catégories : hommes, femmes, enfants. Chanter autant que possible des morceaux populaires inédits.

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

a) On rappelle aux chanteurs que toutes les pièces doivent être de langue bretonne.

b) Pour les renseignements et les morceaux, s'adresser à M. Guillerm, à Plougastel-Daoulas.

c) Les chorales et solistes devront se faire inscrire à temps, à l'adresse ci-dessus, en spécifiant les éléments et quelle est la voix de chaque soliste.

d) De nombreux prix en argent seront décernés comme récompense. Toutefois, le jury, prenant toute responsabilité il sera seul juge du montant des sommes à effectuer à la valeur unique des concurrents.

Toutes les chorales doivent pouvoir exécuter le chant national celtique : *Bro goz ma Zadou*, à l'unisson. Ce chant sera exécuté par tous, à l'issue de la représentation bretonne de l'après-midi.

Durant la représentation au théâtre breton, les artistes et les solistes désignés à cet effet par le jury et l'abbé Perrot, se feront entendre. Immédiatement après le concours de chant, les directeurs de chorales et solistes s'en informeront auprès du secrétaire.

Le concours de chant sera marqué par l'exécution de *Zadou* par les concurrents et les auditeurs.

Le Comité de musique. 3 juin 1913.

Brug e leac'h beza great e Kastel Keryan. Laz-man e Kastel Paol, abalamour me-eno, NEUS FORS PE SEURT AMZER A VIJE-TRAOU.

TEATR BREZONEK KERYAN

Dastumet gant Klaoda 'r Prat

Direr, F.-M., Landivisiau	0 15	Breiz da veviken : Landi	1	»
Clédic, J., Lambôl-Guimiliau	0 50	Amis Auguste, id.	1	30
Poulliquen, Paul, Landivisiau	2 45	Le Hir, id.	0	10
Jaffrès, Henri, id.	0 20	Le Bris, Sizun	0	17
Ollivier, J., Plounévez-Loch	0 10	Abgrall Lan, Pleyber-Christ	0	20
Guillou, Louis, Guiclan	0 40	Prigent, F.-M., Plougourvest	0	10
Evit Breiz-Izel, he Feiz hag he Yez, Landi	0 50	Le Bihan, Augustin, Landi	0	20
		Creff, J.-F., Guiclan	0	20

Destumet gant Emmanuel ar Roux, Kernilis

François Le Roux, Kernilis	0 50	Jean Favé, Kernilis	0	10
Jopik Le Roux, —	0 50	Louis Favé, —	0	10
Louis Landure, —	0 50	Biel Gourlou, —	0	25
Yves Sparfel, —	0 10	Yves Corfa, —	0	25
Eugène Page, —	0 40	François Landure, —	0	25
Yan ar Guen, —	0 10	Saïk Coïfa, —	0	10
Fcois-Marie Breton, —	0 10	Jean-Louis Boulic, —	0	10
Jopik Breton, —	0 10	Eur soudard enz Reims, Y. R.	0	15
Alexandre Breton, —	0 10	Roue al laeroun, J. R.	0	10
Antoine ar Roc'h, —	0 10	Eun tabocliner, L. R.	0	25
Auguste Abjean, —	0 05	Eur mitrailleur, J.-M. A.	0	25
Augustik Abjean, —	0 10	Eun artilleur, L. A.	0	25
Yves Abjean, —	0 10	Eur c'havalier, P. L.	0	25
Jean ar Rous, —	0 10	Eur c'havalier all, G. A.	0	25
Gouichen ar Rous, —	0 10	Eur cheminet, Y. R.	0	25
Job Corfa, —	0 10	Eur mevel bras, J. R.	0	25
Baptiste Cabon, —	0 10	Eur c'hamalad d'ar vanden-z-	0	25
Alain Cabon, —	0 40	F. H.	0	25
Yves Menez, —	0 10	Jopik Salaün	0	10
Jopik Lotrian, —	0 20	Pe ik Salaün	0	10
Antoine Favé, —	0 20	Emmanuel ar Rous, Kernilis	6	25
Yves Favé, —	0 25			

Destumet gant Marie-Yvonne Peran, Kernilis

Marie Renée Le Roux, Kernilis	0 40	Marie-Yvonne Paul, Kernilis	0	10
Anik Le Roux, —	0 50	Marie-Yvonne Kerosquet	0	10
Anne-Marie Bervas, —	0 30	Caroline Penargear, Kernilis	0	10
Anne-Marie Laurent, —	0 30	Marie-Yvonne Abjean, —	0	10
M.-A. F., —	0 25	Françoise Abjean, —	0	05
F. F., —	0 25	Françoise Prigent, —	0	10
A.-M. R., —	0 25	Marie-Ange C., —	0	10
Jeanne-Yvonne, Marchadour	0 25	Plac'h ar chateau	0	10
Alexandrine Marchadour	0 25	Jeanne-Yvonne Bossard	0	05
Marie-Anne Talec, Kernilis	0 10	Perrine Bossard	0	05
Marie David, —	0 10	Marie Gourvenec, —	0	05
Emilie Floch, —	0 10	Veronique Botoret, —	0	05
Marie-Anne Bernas, —	0 10	Marie-Yvonne Peran	0	25
Anne-Marie Collu, —	0 10			

Anonyme de St-Renan	10 f.	Eur chemener, Plouescat	0	10
Eur plac'h euz Lokournan	1	Katou, Plouescat	0	10
Philomène Jaffrès, Lesneven	0 10	Bonik, Plouescat	0	20
Bonik liou, Plouzané	1	Louis Boulc'h, Sant-Nouga	2	»
Biel Bihan, Plouzané	1	François Cabon, Tréhez	1	»
Peder bretonnez hag a gar o bro, Plouzané	1	An eil nebeut a gresk egile, Sant-Nouga	5	»
Doze ra viro Breiz	0 75	Paotr Kout ar Froust, Plouenan	1	»
Eur zoudard breizad eat pell euz e vro	0 20	J.-P. Ollivier, Lanhouarne	0	50
Doze a garont, o yez a viron	3	Daou bôtr yaouank euz a Zibirik	»	»
— Laz	20	Evit Doze hag ar Vro	2	»
Famille Guiziou, Brest	10	Pemp c'hoar euz a Dreffaouenan	1	»
Eur person euz Goueled Leon	5	J.-L. Mear, Gwitevede	10	»
Marie Magueur, Plouzané	5	An A. Kerskaven, Plouyorn	5	»
Rosalie Marc, Plouzané	5			
Eur mignon, Plouzané	5			
An dimezel du Coetlosquet, Paris	50			
Deux anonymes du bourg de Plougonvelin	5			
Soasik, Plouescat	0 10			

Total... 160 f.65
Bet araoek. 1774 95
Bet beteg hen. 1935 f.60

IX^{et} GOUEL AR BLEUN-BRUG

E KASTEL PAOL (1)

d'an 11 a viz Gwengolo 1913

PROGRAMME MUSICAL

A) Chorales

1° *Silvestrik* (morceau imposé).

2° Morceau libre.

N. B. — Les chorales sont libres de se faire accompagner soit au piano, soit à l'harmonium.

Le morceau libre, laissé au choix judicieux des directeurs, servira pour le classement définitif, à mérite égal d'exécution des morceaux. — De plus, le jury exige de tous les directeurs que trois copies au moins du morceau libre soient adressées, 3 semaines avant le concours à M. Guillerm, à Plougastel-Daoulas, qui les communiquera à temps aux membres de la commission.

B) Duo : pour soprano et contralto ou ténor et basse.

D'heuil ar bombard hag ar binioù (Bourgault-Ducoudray).

N. B. — L'accompagnement au piano est obligé. Liberté de choisir l'accompagnateur, même parmi les membres du jury.

C) Solistes musiciens

1° Pour soprano : *Pa oan var bont an Naoned.*

2° Pour contralto : *Dons tro.*

3° Pour ténor : *Margaitik ha Loizik.*

4° Pour basse : *Bemde, bembes.*

N. B. — Accompagnement obligé au piano, et même observation que pour le duo.

D) Solistes, chanteurs d'instincts

3 catégories : hommes, femmes, enfants. Chanter autant que possible des morceaux populaires inédits.

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

a) On rappelle aux chanteurs que toutes les pièces doivent être de langue bretonne.

b) Pour les renseignements et les morceaux, s'adresser à M. Guillerm, à Plougastel-Daoulas.

c) Les chorales et solistes devront se faire inscrire à temps, à l'adresse ci-dessus, en spécifiant les éléments et quelle est la voix de chaque soliste.

d) De nombreux prix en argent seront décernés comme récompense. Toutefois, le jury, prenant toute responsabilité il sera seul juge du montant des sommes à effectuer à la valeur unique des concurrents.

Toutes les chorales doivent pouvoir exécuter le chant national-celte : *Bro gos ma Zadou*, à l'unisson. Ce chant sera exécuté par tous, à l'issue de la représentation bretonne de l'après-midi.

Aux entr'actes, durant la représentation au théâtre breton, les meilleures chorales et les solistes désignés à cet effet par le jury et selon les désirs de l'abbé Perrot, se feront entendre. Immédiatement après le concours de chant, les directeurs de chorales auront l'obligeance de s'en informer auprès du secrétaire.

De plus, la fin du concours de chant sera marquée par l'exécution du : *Bro gos ma Zadou* par les concurrents et les auditeurs réunis.

Le Comité de musique. 3 juin 1913.

(1) Gouelar Bleun-Brug e leac'h beza great e Kastel Keryan a vezo great er bloaz-man e Kastel Paol, abalamour me eo eo'c'h en eur denna eno, N'EUZ FORS PE SEURT AMZER A VIJER da ober bravoc'h au traon.

Profou kinniget da rei dourn da zevel

TEATR BREZONEK KERYAN

Dastumet gant Klaoda 'r Prat

Direr, F.-M., Landivisiau	0 15	Breiz da virviken ! Landi	1
Cledic, J., Lambol-Guimiliau	0 50	Amis Auguste, id.	1 30
Pouliquen, Paul, Landivisiau	2 45	Le Hir, id.	0 10
Jaffrès, Henri, id.	0 20	Le Bris, Sizon	0 17
Ollivier, J., Plounévez-Loch	0 10	Abgrall Lan, Pleyber-Christ	0 20
Guillou, Louis, Guiclan	0 40	Prigent, F.-M., Plouguervest	0 10
Evit Breiz-Izel, he Feiz hag he Yez, Landi	0 50	Le Bihan, Augustin, Landi	0 20
		Creff, J.-F., Guiclan	0 20

Destumet gant Emmanuel ar Roux, Kernilis

François Le Roux, Kernilis	0 50	Jean Favé, Kernilis	0 10
Jopik Le Roux, —	0 50	Louis Favé, —	0 10
Louis Landuré, —	0 50	Biel Gourion, —	0 25
Yves Sparfel, —	0 10	Yves Corfa, —	0 25
Eugène Page, —	0 10	François Landuré, —	0 25
Yan ar Guen, —	0 10	Saïk Corfa, —	0 10
Fcois-Marie Breton, —	0 10	Jean-Louis Boulic, —	0 10
Jopik Breton, —	0 10	Eur soudard enz Reims, Y. R.	0 15
Alexandre Breton, —	0 10	Roue al Iaeroun, J. R.	0 10
Antoine ar R'e'n, —	0 10	Eun tabocliner, L. R.	0 25
Auguste Abjean, —	0 05	Eur mitrailleur, J.-M. A.	0 25
Augustik Abjean, —	0 10	Eun artilleur, L. A.	0 25
Yves Abjean, —	0 10	Eur c'havalier, P. L.	0 25
Jean ar Roux, —	0 10	Eur c'havalier all, G. A.	0 25
Gouichen ar Roux, —	0 10	Eur cheminot, Y. R.	0 25
Job Corfa, —	0 10	Eur inevel bras, J. R.	0 25
Baptiste Cabon, —	0 10	Eur c'hamalad d'ar vanden-z,	0 25
Alain Cabon, —	0 10	F. H.	0 25
Yves Menez, —	0 10	Jopik Salaün	0 10
Jopik Lotrian, —	0 20	Pe ik Salaün	0 10
Antoine Favé, —	0 20	Emmanuel ar Roux, Kernilis	0 25
Yves Favé, —	0 25		

Destumet gant Marie-Yvonne Peran, Kernilis

Marie Renée Le Roux, Kernilis	0 10	Marie-Yvonne Paul, Kernilis	0 10
Anik Le Roux, —	0 50	Marie-Yvonne Kerosquet	0 10
Anne-Marie Bervas, —	0 30	Caroline Penargear, Kernilis	0 10
Anne-Marie Laurent, —	0 30	Marie-Yvonne Abjean, —	0 10
M.-A. F., —	0 25	Françoise Abjean, —	0 05
F. F., —	0 25	Françoise Prigent, —	0 10
A.-M. R., —	0 25	Marie-Ange C., —	0 10
Jeanne-Yvonne, Marchadour	0 25	Plac'h ar chateau	0 10
Alexandrine Marchadour	0 25	Jeanne-Yvonne Bossard,	0 05
Marie-Anne Talec, Kernilis	0 10	Perrine Bossard,	0 05
Marie David, —	0 10	Marie Gourvenec,	0 05
Emilie Floch, —	0 10	Veronique Botoret,	0 05
Marie-Anne Bernas, —	0 10	Marie-Yvonne Peran	0 25
Anne-Marie Collu, —	0 10		

Anonyme de St-Renan	10 f.	Eur chemener, Plouescat	0 10
Eur plac'h euz Lokournan	1	Katou, Plouescat	0 10
Philomène Jaffrès, Lesneven	0 10	Bonik, Plouescat	0 20
Bonik Iliou, Plouzané	1	Louis Boulc'h, Sant-Nouga	2
Biel Bihan, Plouzané	1	François Cabon, Trefez	1
Peder bretonnez hag a gar o bro, Plouzané	1	An eil nebet a gresk egile, Sant-Nouga	5
Doze ra viro Breiz	0 75	Paotr Koat ar Froust, Plouenan	1
Eur zoudard breizad eat pell euz e vro	0 20	J.-P. Ollivier, Lanhouarne	0 50
O Doue a garont, o yez a viront	3	Daon boir yaouank euz a Zibiril	2
— Laz	3	Evit Doue hag ar Vro	2
Famille Guizioù, Brest	20	Pemp c'hoar euz a Dreffaouenan	1
Eur person euz Goueled Leon	10	J.-L. Mear, Gwitevede	10
Marie Magneur, Plouzané	5	An A. Kerskaven, Plouvorn	5
Rosalie Marc, Plouzané	5		
Eur mignol, Plouzané	5		
An dimezel du Coetlosquet, Paris	50		
Deux anonymes du bourg de Plougonvelin	5		
Soasik, Plouescat	0 10		

Total... 160 f. 65
Bet araoek... 1774 95
Bet beteg hen... 1935 f. 60

Divinadennou miz Even

O deus bet 60 poent :

J. Nic.....	Ar Merzer.	
Eur poñ yaouank	eus bourg.....	Mespaul.
Mathieu Morvan..	Plon. ar Faou.	
H.-F. Command....	Argol.	
Mari Cueff.....	Paimpol.	
Mari Grall.....	Guilevede.	
A. Bourlès.....	An Dref nevez.	
Jeanne Acquitter..	Sant-Nouga.	
M. Salaün.....	—	
Louis Quééré.....	Ergué-Armel.	
Th. Riou.....	Lanmeur.	
Em. ar Roux.....	Kernilis.	
Baptiste Beyer, mab	Plouescat.	
Michel Balay.....	Quimerc'h.	
H. Colin.....	Rosnoën.	
Françoise Labous..	Plouvian.	
M. Simon.....	—	
J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.	
Guillaume Kerno.	Landudec.	
Guillaume Roué..	Taulé.	
Quéau.....	Landerne.	
M. Balcon.....	Guilevede.	
Louis Bizien.....	Plouénan.	
Joseph Kerrien...	Mespaul.	
Lse Bihan Poudec..	Sant-Fregant.	
Julien Jézéquel...	Mespaul.	
Marie Le Roux.....	Taulé.	
F. Cabon.....	Treflez.	
Joseph Cadiou....	Carantec.	
F. Saout.....	Taulé.	
H. Le Brenn.....	Penmarc'h.	
J.-F.-M. Kerrien...	Plouénan.	
Guillaume Le Ber..	Taulé.	
M. Lavanant.....	Loc-Eginer.	
Michel Laurent...	Guipavas.	
Yv. Prigent.....	Sant-Nouga.	
F.-M. Brélivet....	Taulé.	
Eur poñ yaouank..	Log-Daoulas.	
J.-L. Cadiou.....	Sibiril.	
Ancelline André...	Dref-nevez.	
Poñ L. N.....	Log-Daoulas.	
Gabriel Choquer...	Taulé.	
J.-M. Salaün.....	Trehou.	
M.-Y. Piriou.....	Rosnoën.	
J.-M. Le Duc.....	Taulé.	
Al. Le Nerrant....	Elliant.	

Marie Yc.....	Elliant.
Yv. Pelleter.....	—
Et. Rannou.....	—
M.-Y. Péran.....	—

O deus bet 50 poent

J.-M. Normand....	Guiclan.
Olga Le Vaillant..	Landunvez.
R. Marc.....	Cléder.
Phil. Combot....	Guiniventer.
Yv. Conq.....	Landunvez.
M.-Yv. Cardinal...	Sant-Nouga.
J. Boulc'h.....	—
Pauline Pronost...	Treflez.
M.-A. Simier.....	Plougerne.
Mari Pouliguen...	Guimiliau.
Louise Salou.....	Plouzeniel.
Pierre Gouriou...	Plougonvelen.
Jeannie Belenfant	Plouescat.
Auguste Coativy..	Lanneuffret.
Jos. Guyader.....	—
J.-L. Pennecc....	Sant-Segal.
Goulven Ollivier..	Sibiril.
A.-M. Le Bras....	Plouzeniel.
M. Cloarec.....	Cléder.
J.-L. Roué.....	Sant-Neven.
Yv. an Douff.....	Triagat.
F. Lenaff.....	Guipavas.
J. Le Gall.....	—
Ad. Glemarec....	Triagat.
F.-Jos. Ollivier..	Sibiril.
G. Le Reun.....	Plabennec.
M. Ségalen.....	Gouesnou.
Marg. Léon.....	Plouzeniel.
G. Cadiou.....	Sibiril.
Marie Calvez.....	Vourc'h-Wenn.
J. Grall.....	Rumengol.
Françoise Charles..	Guiclan.
M.-Yv. Simon.....	Kernilis.
M. A. M.....	Rosnoën.
François Le Bihan.	Mespaul.
V. an Eost.....	Plouzeniel.
Eur mignon.....	Sant-Segal.
Pierre Bleunven...	Lambezellec.

O deus bet 45 poent :

Pierre Prigent....	Plouescat.
Hervé Le Moign...	Lokournan.

Gabriel Mailloux...	Toulon.
Yeun ar Goff.....	Pleyben.
M.-A. Le Bis.....	Plagastel.
<i>O deus bet 40 poent :</i>	
J. Le Gall.....	Rosnoën.
V. Le Goff.....	Plounevez-Lo.

Louis Floch.....	Plomeur.
M.-A. Guillou....	Cléder.
H. Nédélec.....	—
Louis Le Duff....	Guingamp.
Hervé Rolland....	Dirinon.
Jos. Roué.....	Treflez.

Respontehou divinadennou miz Gouere

- I. — Toullou en eur planken.
- II. — An teod.
- III. — Eur ridel.
- IV. — Daou benn ael an douar.
- V. — Mad.
- Ada.
- Dal.

O deus bet 50 poent :

Michel Laurent....	Guipavas.
Jean Nic.....	Ar Merzer.
Mathieu Morvan...	Plonevez ar F.
Ad. Glemarec.....	Triagat.
M.-Y. Simon.....	Kernilis.
Louise Salou.....	Plouzeniel.
A. M. Le Bras....	—
Hervé Rolland....	Dirinon.
Yv. an Douff.....	Triagat.
M. Cueff.....	Paimpol.
Yv. Prigent.....	Sant Nouga.
M. Salaün.....	—
J. Acquitter.....	—
M.-Yv. Cardinal...	—
J. Boulc'h.....	—
Quéau.....	Landerne.
J.-F.-M. Kerrien..	Plouénan.
Marg. Léon.....	Plouzeniel.
Louis Bizien.....	Plouénan.
J.-P. Ollivier....	Lanhouarne.

O deus bet 45 poent :

Guill. Le Reun....	Plabennec.
G. Le Ber.....	Taulé.
F. Charles.....	Guiclan.
G. Kerno.....	Landudec.
Louis Floch.....	Plomeur.

Joseph Kerrien....	Mespaul.
M.-A.-M.....	Rosnoën.

O deus bet 40 poent :

J.-L. Cadiou.....	Sibiril.
Baptiste Beyer....	Plouescat.
F.-M. Brélivet....	Taulé.
J.-F. Belenfant...	Plouescat.

O deus bet 35 poent :

Jean-Louis Pennecc.	Sant-Ségal.
Yv. Léa.....	Cléder.
Guillaume Cadiou..	Sibiril.
M.-Yv. Péran.....	Kernilis.
M.-J. Piriou.....	Rosnoën.
J.-M. Salaün.....	An Trehou.

O deus bet 30 poent :

F. Saout.....	Taulé.
F. Bescond.....	Treglounou.
Serve Le Moign...	Lokournan.
J.-L. Roué.....	Sant-Nevez.
F. Cabon.....	Treflez.
Jacq. Le Gall....	Guipavas.
Job Ar-Roux.....	Sant-Neven.
F.-J. Ollivier....	Sibiril.
Phil. Combot.....	Guiniventer.
Goulv. Ollivier...	Sibiril.
M. Ségalen.....	Gouesnou.

Divinadennou miz Eost

- I. — En tonton a ro o c'halanna d'e nizien. D'ar c'henta e ro en nebeut gwenneien, d'an eil e ro daou wenek muioc'h eged d'ar c'henta, d'an trede e ro daou wenek muioc'h eged d'an eil, d'ar pevare e ro daou wenek muioc'h eged d'an trede : ar c'henta n'eo ket kountant, mad, eme an tonton, digas da re din ha me o roio d'as daou vreur all hag er mod-se e devezo kement ag ho breur kosa. Pegement en devoa bet pep hini anezo ?

10 p. ar r. Digaset gant V. An Eost, Plouzeniel.

II. — Gant va femp lizeren
 E Breiz e zoun kerfaden,
 Chenchit va hini genta
 Emaoun e stad d'ober peb tra
 Mez tennet va c'henta
 N'oun mui nemeur a dra.

10 p. ar r. *Digaset gant Marg. Léon, Plouzeniel.*

III. — Pennou petra a vez stanka er foariou ?

10 p. ar r., *Digaset gant Michel Balay, Quimerch.*

IV. — Petra vez o c'hoarzin o vont ebarz hag o ouela o tont er meaz ?

10 p. ar r. *Digaset gant J.-M. Pleyber ha P. Rolland euz a Zantec.*

V. — Pevar ger karre :

a) Pesked hir.

b) Tam koat kempennet evit stanka toullou.

c) Bleün koant c'houez vad ganto.

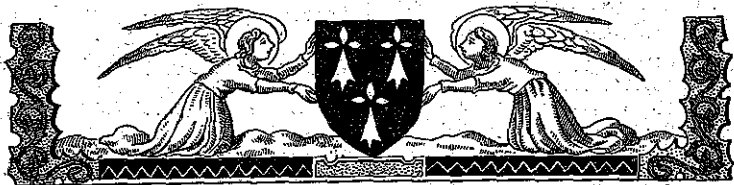
d) Ty an Aotrou Doue.

Da lenn euz a gleiz da ziou hag euz an eac'h d'an traon.

20 p. ar r. *Digaset gant eul leoniad o chom e Kerne.*

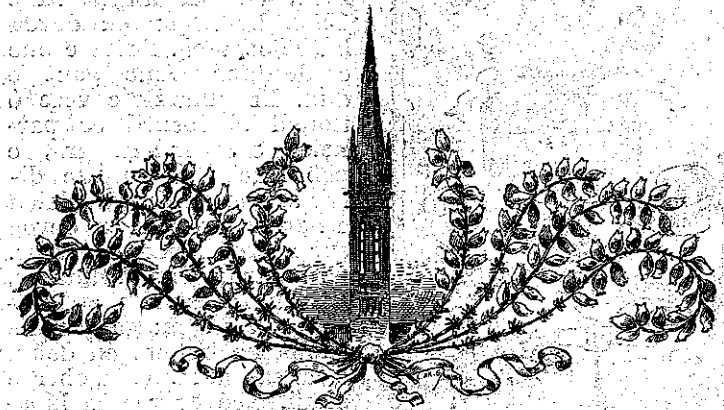
Digas ar respontchou berr ha freas hag an dicinadennoù nevez a gaofet ha n'int ket bet moulllet c'hoaz, da « Renner Feiz ha Breiz » e Sant-Nouga dre Blouzevede, er pemsek dez kenta goude ma vezo digouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakât eun timbr a saou wenneg var golo al lizer.

PRIZIOU AN DIVINADENNOU a vô roet e Kastel-Paol da C'houel ar Bleun-Brug a zeu.

Feiz ha Breiz

Kannad Miziak ar Vretoned

IX^{et} GOUEL AR BLEUN BRUG

Le jeudi 11 septembre, la solennité bretonne poétiquement appelée la Fête des Bruyères, se déroulera au pays des clochers à jour, à Saint-Pol-de-Léon, avec le gracieux concours de M. le comte Alain de Guébriant, sous la présidence de M. le comte Albert de Mun.

PROGRAMME :

A 9 heures, sous les Halles, grand Concours de chorales et de solistes. Nombreux prix.

A 11 h. 1/2, messe à la Cathédrale. Allocution par M. le chanoine Treussier.

A 1 h. 1/2, grande représentation bretonne :

I. Distribution des bouquets de bruyère ;

II. **Emgann an Tregont** « Le Combat des Trente », drame historique en quatre actes de M. F. Cornou, joué par la « Troupe de Lesneven », sous la direction de M. Le Gall.

Intermèdes par les chorales, les solistes et l'Harmonie Sainte-Cécile.

Prix d'entrée : Premières, 2 fr. ; Secondes, 1 fr. ; Troisièmes, 0 fr. 50.

A 4 h. 3/4, proclamation des lauréats des divers concours.

Exécution de l'hymne national breton « Bro Goz va Zadou » par un chœur de 400 voix.

A 5 heures, bénédiction du T. S. Sacrement.

Bugale Plouezoc'h

I. — FRANSEZ AN ACHIVER 1566-1619, ESKOP ROAZON

Fransez an Achiver a c'hânas er Rest e Plouezoc'h d'an 2 a viz Here 1566. Breudeur en devoa ha c'hoarezed. Savet e oue e doujanz Doue gant e dud. Ez vihanik e veze o tiouall al loened er parkeier evel m'hen gra, e peb leac'h, ar vugale divar ar meaz. Abred beleien e barrez a welas en devoa eur spered lemm ha digor. An Aotrou Yan Botglazec, person Plouezoc'h en amzer-ze a en em gargas d'eskolia ha buhan, en deñn, e lakeas anezan da ober e studi, p'eo gwir e oa kloareg d'e driwac'h vloaz, rag d'an 23 a viz Du 1584 ec'h hanvas eur bugel da unan euz e vreudeur hag ar c'haïerou a verk e oa abostoler.

Beleget eun nebeud bloaveziou goudeze gant an Aotrou Fransez de la Tour, eskop Landreger, ginidik eus a Blougonven, ez eas eur pennad da ober skol da Blouïan, da vu-

gale an Aotrou Kintin, a ioa o chom e Kerozac'h. En hent-ze eo en devoe tro da gelenn an hîni a dlîe beza divezatoc'h an Tad Kintin hag a zo anavezet mat e Breiz-Izel evel mignon bras Mikeal an Nobletz. Pa 'z eas e skolaër da Baris da beur-ober e studi, Fransez an Achiver a yeas d'e heul, abalamour d'ezan da c'hellout ivez darempredi skoliou bras ar gear-ze. Ac'hano ez eas da Rom hag eno e chomas adalek ar bloaz 1589 betek ar bloaz 1602.

Epad an trizek vloaz-ze, e c'hellas heuilh skoliou brudet ar c'hardinal Bellarmin hag ar c'hardinal Baroniüs ha lakât e zantelez da vont var gresk, o vale var roudou sant Louis Gonzag ha sant Philip Neri a veve vardro eno ivez, en amzer-ze. Gwelet a eure pevar bap e pignat an eil varlerc'h egile var gador sant Per : Urban VII, Gregor XIV, Innosant IX ha Klemant VIII. An diveza-ma en devoe an dudi da zigemeret ar roue Herri IV var barlen an Iliz : lemmel a eure an esku-munugen divarnan, gant lid bras, var blasen sant Per d'ar 15 a viz Gwengolo 1595. Fransez an Achiver, dre wir, a gemeras perz er gouel kaër-ze.

Er bloaz 1600, Klemant VIII ivez evit kloza ar xv^{re} kantved a roas eur jubile bras; evit e c'hounid e oa red mont da hardona da heder iliz vrasa Rom; tri million bennag a dud a bep yez hag a bep bro a yeas neuze da welet kear-benn ar bed kristen. Fransez an Achiver a oue dibabet evit beza kovesour ar Vretoned.

Daou vloaz goude e oue hanvet da eskop Roazon. Eiz vloaz ha tregont en devoa. Sakret e oue d'ar 24 a viz Even 1602, e Rom, da gredi eo. En em gaout a reas en e eskopti d'ar zul kenta euz a viz Gwengolo.

Roazon en amzer-ze a ioa paour an traou ganti; rîvînet oa bet gant ar brezelliou. An daou eskop diveza a ioa bet en he fenn n'oant ket bet deuet var he zro; an Aotrou an Achiver eta pa zigouezas, n'eo ket labour eo a vankas d'ezan. Pedi a reas Tadou Kompagnunez Jezuz hag an Ursulinezed da zont var e zikour evit skolia ar yaouankiz, ha Tadou sant Fransez evit mont da brezeg dre bevar c'horn e eskopti.

*E renk an holl vugale bet gantan konfirmet,
Unan zo, dreist ar re all, anavezet, karet :
Hennez eo an Tad Maner, misioner santel,
Hanvet gant e genvroiz Abostol Breiz Izel.*

Er bloaz 1616 e teuas da ober eun dro d'e vro. Ober a reas e zisken da genta e Montroulez evit gwelet eno an Tad Kintin a ioa bet skoliet gantan en e yaouankiz hag eur manac'h vertuzus, euz a urz sant Fransez, ar Preur Louis Polart a ioa ginidik euz maner ar Gernevez dem e kichen ti e dud, hag en devoa anavezet ivez en e vugaleac'h.

P'en em gavas er Rest e kavas meur a skabel c'houllo en dro d'an oaled; an Aotrou Botglazec n'edo ket ken e Koatquif ken nebeut; eleiz euz ar re a had ne jomont ket beo da welet ar bleun var o ero.

Kaout a reas da vihana e Plouezoc'h eur beleg yaouank ginidik euz ar barrez, Visant ar Guernigou, hag a dliz beza dizale ha chom da veza he ferson epad tri bloaz hag anter kant, adalek ar bloaz 1622 betek ar bloaz 1675. Hen eo a lakeas sevel an tour er bloaz 1627, kreski ar vered er bloaz 1641, ha sevel an iliz er bloaz 1646. An Aotrou an Achiver a brezegas ivez e brezoneg d'e genvroiz; mont a reas eur wech da vihana da offerenna da chapel sant Erwan, e Kastel an Taro.

Eur wech gwelet gantan e dud hag e vro e tizroas d'e eskopti, da gendeic'her al labour vras fiziet ennan : mervel a eure d'an 21 a viz c'houevrer 1619, d'an oad a dri bloaz hag anter kant.

Var a lavar an Tad Maner, e buez Katel Danielou, Fransez an Achiver a jomas er Purgator daou vloaz ha daou ugent; eun eskob santel oa koulskoude, mes n'en devoa den da bedi evitan goude e varo. Pebez tra vat ha talvouduz eo eta pedi evit an Anaon : barne-digeziou Doue a zo ken dies da anaout.

II. — AR BREUR LOUIS POLART 1576-1631

Tudchentil pinvidik hag a zouge an hano Polart a oue perc'hen epad pell hag hir amzer eus maner ar Kernevez, e parrez Plouezoc'h. Adalek ar bloaz 1374 e kaver hano anezo. Daou c'hant vloaz divezatoc'h Per Polart ha Louisa Kerbuzic e bried eo a ioa o chom er Kernevez.

Doue a roas d'ezo meur a vogel. Ar mab hena a varvas ez-vihanik; an eil badezet en iliz Plouezoch d'an 23 a viz Genver 1576 gant an Aotrou Person Yan Botglazec, en devoe evit paëron Aotrou Coatredrez a hanvas anezan Per.

Eur wech great e studi, Perig a yeas da zoudard, evel ar peb brasa euz tudchentil an amzer-ze. Brezelioù ar re unanet o devoa great eun droug skrijus e Breiz; ar zoudarded ne laërent nemed ar pez a gavent, hag ouspenn-ze heuilh a reant eur vuez direiz. Per Polart daoust d'ar skouerioù fall a gave a bep tu a jomas bepred start en e lezen gristen.

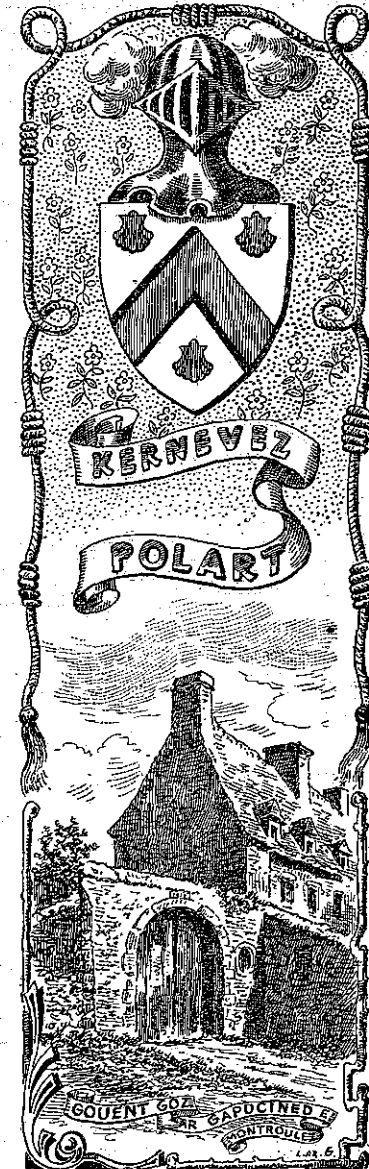
Eun dervez m'edo oc'h ober eur bale e kavas var e hent eur paourkeaz, heb ti nag oz, hag en devoa great e lochen en eur vezen doull. Truez a gemeras ouz eun dienez ker bras; diskenn a reas raktal divar e varc'h ha rei a eure eun aluzen gaër d'an den reu-

zeudik; en eur vont gant e hent goude e lavare d'e gamaraded : « Oh ! na pegen eurus eo an den-ze en » deus gouezet kaout an tu da dremen gant nebeud » a dra. Evidon-me » a zo gwelloc'h ga- » nen beza o veva en » eur vezen doull » eget e palez ar » rouaned ! »

Adalek neuze, m'oar vat, edo great e zonj gantan da guitât ar bed. Evelato e chomas c'hoaz en arme, betek maro e dad, en aon da ober poan d'ezan.

Pa varvas Aotrou koz ar Gernevez e oa pinvidik bras; mes e leac'h tenna talvoudegez euz an danvezze e laoskas anezo etre daouarn e vreur hag e c'hoarezed, hag e vevas, en eur c'horn distro euz ar maner, evel eun ermit. Demgoude o veza great anaoudegez gant menec'h sant Fransez e c'houennas digemer en o zouez, ha d'ar 4 a viz Here 1609 e reas e dri le; dre garantez evit e vamm e kemeras neuze an hano a vreur Louis; n'en devoa nemed eur bloaz ha tregont.

Kement ha ma 'z ea da vanac'h e gerent o devoa c'hoant ive d'e welet dioc'h-tu o vont da veleg, mes hen a lavare : « Nan, eur pec'her » evel don n'eo ket » din da bignat ouz

» an aoter ha biken ne ziskennin izel awalc'h evit
» flastra va ourgouilh! »

Ar pezh a skedas ar muia en e vuez a oue e garantez evit ar vuez izel hag an dud dister. Mont a rea da gesta evit ar beorien d'an tiez pinvidik; epad m'edo porzier en e gouent en divije roët d'ar paour an tam bara diveza a ioa en ti kentoc'h eget e lezel da vont kuit heb tam.

Eun dervez e oue pedet gant e c'hoar, an Intron du Louet, da vont da leina d'ar Gernevez : en hent e kavas eur paourkeaz en devoa beac'h oc'h en em dreina : mont a eure d'e gaout da c'houlenn digantan da beleac'h ez ea : « N'ouzon ket, eme ar paour; ne

Maner ar Gernevez

» gavan ket nemeur a dud vadelezes var va hent, hag
» abaoue deac'h n'am euz debret tam. »

— « Oh! mat, eme ar manac'h, arabad deoc'h koll
» fizianz; lagad Doue a vez bepred o para var ar
» beorien : Deuit ganen. »

Ha setu i, ha dao o daou d'ar maner.

An intron du Louet eleiz a dudchentil en dro d'ezi a ioa o c'headal he breur; dal m'her gweljont ez ejont, laouen holl, d'e ambroug. Ar paourkeaz, ne ouie dare e pe doull mont da guzet e druilhou. An intron p'her remerkas a yeas droug enni hag a roas urz d'he mevelien d'e gas er meaz euz ar porz.

— « Nan, a lavaras ar Breur Louis, arabad eo e gas er meaz, rag me eo am euz e bedet da zont d'e lein; hennez a zo breur d'in, gwisket ma 'z eo evel don gant dilhad ar baourentez.

Ar paourkeaz a jomas gant e lein; azeza a eure ouz taol e kichen ar manac'h, hag epad ar pred, henman ne gomzas ouz den all, nemet outan. Ar re goz, en deün, a lavar, penaoz pa zeas ar Breur Louis d'e ziambroug, ar paour a deuas e dal da veza lugernus, hag e druilhou skedus; sevel a reas e zourn da venniga e vadoberour ha goude ne oue ket gwelet ken.

Piou oa? Eun eal ha marteze zoken Jezuz-Krist e unan.

Eur vuez ker santel hag hini ar Breur Louis ne c'helle beza kurunet nemed gant eur maro euz ar re gaëra. Er bloaz 1631, ar vosen a rea eun dismantr spontus e Montroulez ha tro var dro. Evit miret ouz ar c'hlenved d'en em skigna kement e veze destumet ar glanvourien e lochennoù balan e parrez sant Vaze; den ebet kouls lavaret ne veze e chal da vont var o zro, ha mervel a reant evel kellien. Ar breur Louis gant eur manac'h all ker kalonek hag heñ a en em ginnigas da vont da entent ouz an dud keiz-ze hag en o zouez e pakas e varo : tremen a eure en eur boket d'e groaz, d'ar 16 a viz Gouere 1631.

Kear Montroulez a reas d'ezan eun anterramant euz ar re gaëra : sebeliet e oue e chapel santez Mac'harit, e bered sant Vaze, ha tri zervich bras a oue kanet evitan lakeat gant ar vourc'hizien, ar veleien hag an dudchentil.

Burzudou var a leverer a zigouezas var e vez da embann e zantelez. Kollet eo e relegou aboue m'eo bet diskaret chapel santez Marc'harit.

Plouezoc'h d'an 3 a viz Eost diveza he deus great eur gouel bras en e honor hag en honor da Fransez an Achiver. An Aotrou Sann, person Lanveur a gane an offeren bred, hag an Aotrou Duk, person koz sant Vaze Montroulez, a reas o meuleudi, en eur brezegen helavar meurbed. Evit ma vezo miret freasoc'h o hanoiou e spered e barrisioniz an Aotrou Derrien en deus lakeat o moulla var ar mean, en e iliz, en daou skrid brezonek-man :

EN ENVOR GLORIUS

An Aotrou Fransès Lachiver
Badezet ama d'an 2 a Here 1566.
Kovesour Breizis e Rom e jubilé
1600 : marvet goude eur vue
talvoudus dirag Doue e 1619.

An Aotrou Per Polart
 Badezet ama an 23 a Genver 1578; a
 oue soudard da genta. Divezatoc'h er
 Bloa 1609, Kabusin dindan an hano
 Breur Loiz :

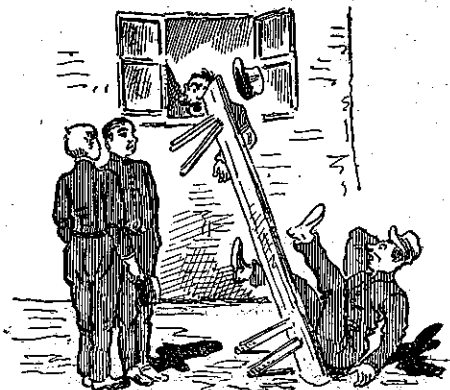
A roaz doug e vùe skwer an oll
 vertuziou. Märvet e Montroulez gant
 ar vosen e touez e glanvourien e 1631,
 Var e vez e tigwezas kalz burzudou.

Eleiz a barreziou a zo c'hoaz hag a vije dá d'ezo
 heuilh ar skouer vat he deus roët Plouezoc'h.

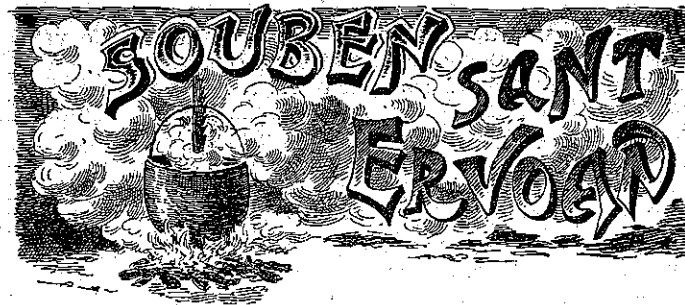
J.-M. PERROT.

Tri spontet

Daou c'hlazet

Ne 'zeus ket e Breiz, ne 'zeus ket unan,
 Ne 'zeus ket eur zant evel sant Erwan.

En eur lenn, d'an naontek euz a viz Maë, e *Buez ar Zent*, buez sant Erwan, ez euz deuet da zonj d'in deus eur gontaden vrao am euz klevet pell a zo divar benn ar zant-ze; he c'hontet am euz meur a wech d'am nized ha nizezed, hag atao o deveze plijadur-ouz he c'hlevet, setu perag am euz sonjet he lakât aman evit ar vugaligou a lenn *Fëiz ha Breiz* ha dreist holl evit filhored ha filhorezed sant Erwan. Kement hini a zo e hano Yvon, Erwan, Eozen, Cheun, Yon, Bon, Yvona, d'ar re-ze tout eo paëron ar zant bras ma komzan anezan, hag a drugarez Doue ez eus c'hoaz kalz anezo en hor bro.

An holl e Breiz a oar eo ganet sant Erwan e kichen Landreger, en eur maner a reat anezan Kervarzin; pell a zo ar maner-ze a zo kouezet en e boull, mes e kichen al leac'h m'edo, avat, ez eus c'hoaz, sounn en e zav, eur c'ouldri round, bras hag uhel, goest da loja kement dube a zo en eskopti Treger. E plas ar maner ez eus breman eun ti, evel an tiez nevez a zaver var ar meaz ha dirag an ti, eul leur a vez peurliesä goloet gant eur c'harden lann.

En ti-ze, o terc'hel tiegez Kervarzin, e oa, breman ez euz marteze kant vloaz, eun den hag a reat anezan pôtr yaouank koz, kredabl abalamour m'en devoa eun tammik oad ha n'oa ket fortuniet; eur plac'h koz, Mac'harit he hano, daou vevel hag eur pôtr saout a ioa gantan o kas an tiegez en dro; holl oant kristenien vat; eur pennadik deus Kervarzin ez euz eur chapel hag éno, bep bloaz e vez d'an naontek a vae eur pardon kaër en honor da zant Erwan, hag ar zant-ma o veza bet, var an douar, mignon hag alvokad ar beorien, ar re-ma hed ar wech o deus dalc'het d'ezan anaoudegez vat hag a deu d'e bardon eus kement korn zo e Breiz; ar c'hiz a oa, ne oar den pegeit zo da loja e Kervarzin kement paour a deue derc'hent ar pardon da c'houlenn

loja; ar granchou, ar c'hreier a veze leun; roet e veze kolo d'ezo da ober o gweleou hag o c'hoan zoken o deveze var ar marc'had. Mac'harit a rea en derveziou araok eur bern krampoez; bara a veze poazet amploc'h evit kustum ha pell araok an noz e veze lakeat var an tan ar jodouren vras, an hini a veze oc'h ober souben d'ar varadeg ha d'an dennadeg lin, ha dre ma tigoueze ar beorien e veze trempet d'ezo o boued.

Ha setu eur bloavez e oa bet epad miz maë glao bemdez evel er bloaz-ma; ar re goz a lavare :

*Miz Maë du koummoulek
A laka an arc'h da veza barrek.*

ha c'hoaz :

*E miz Maë, re eo glao bemdez,
Re nebeut bep eil, dervez.*

Mes allas, ar bloaveziou ne vezont ket mad, na kompez an traou enno atao; er bloavez-ze da vihana ne oa ket; an douarou a ioa beuzet, an hentchou difounset ha goloët a bri; e Kervarzin pa deue kont ar pardon e lavaret : « Evit er bloaz-ma, ne deuio ket kalz a beorien da welet ac'hanomp ma chom ar glao-ma. »

Ar pôtr saout a veze trist pa gleve an dra-ze, rag pa deue kalz peorien en deveze plijadur o klevet konchou ganto, ha neuze pa veze tennet kalz kolo da ober lojeiz en deveze nebeutoc'h a-ze da denna goudeze; mes kaër en devoa kaout dies ar pôtr paour, ar glao a goueze atao, en dervez araok ar pardon en deün e vije lavaret e oa digoret kement speuren a ioa en neac'h ha koueza a rea dour a renkajou.

Da c'houde kreiz deiz pôtr yaouank koz a lavaras da Vac'harit ne dalveze ket ar boan lakât ar pod bras var an tan, an hini a veze bemdez oc'h ober souben a ioa bras awalc'h, rag sur ne deuje den da c'houlenn loja gant an amzer a rea, hag e gwirionez deuet oa an noz ha debret koan ha den ebed ne deue. Edot o lavaret ar pedennou diouz an noz, digouezet gant al litanioù pa glevjont bunta var an nor; ar mevel bras a ya da zigeri, en eur lavaret « ora pro nobis, ora pro nobis ». Mes pa zigoras an nor e chenchas litanioù : « Seitek mil batimanchad kurun, emezan, biskoaz n'am euz gwelet kement all », hag e teuas en ti, var e lerc'h eur brosesion beorien ne oa fin ebed d'ezi; an holl a oa savet en o sav, hag a jomas mantret; ar beorien a deue atao, ar re genta a yea var an oaled tosta ma c'hellent d'an tan; lod a azeze var ar bankou e giz

pa vijent eno er gear; ar re ziveza a jome en o sav; holl e tivere o dilhad e giz ma vijent deuet penn da benn gant eur ster; pa oa deuet an holl en ti ha serret an nor, ar pôtr yaouank koz a lavaras gant eur vouez glac'harus : « Va zud paour, n'omp ket ouz ho kedal ker fall oa an amzer, ha n'eus ket great a zouben deoc'h ! » An holl a reas eur zell truezus ouz ar pod bihan a ioa c'hoaz var an tan ha n'oa ket ennan ouspenn diou pe deir skudellad zouben : « Va Doue, a leverjont en eur vouez, kement all a naon hon deus, ha ker gleb all ma 'z omp. »

Neuze deus kichen an nor e teuas eun den da neac'h an ti ha n'oa ket henvel ouz ar beorien all; eur zaë hir a ioa gantan evel hini eur beleg pe eur manac'h; en noaz e benn edo, ha lavaret a vije n'en devoa bet banne glao ebed, rag seac'h oa e zilhad; mont a reas var an oaled, dizelei a reas ar pod hag o trei ouz ar plac'h e lavaras : « Trempit o boued da vihana d'ar re goz ha d'ar vugaligou. » Tud an ti a zentas kercent; lod a dape skudellou, lod a dorre krampoez enno, ha Mac'harit a gommansas trempa ar bouejou. P'he devoa trempet dek e laoskas al loa vras er pod hag ec'h azezas var eur skaon en eur greaa; ne c'helle lavaret nemed : « Va Doue, va Doue, deus peleac'h e teu ar zouben-ma. » Pôtr yaouank koz hag ar mevel-lou a oa ken souezet ha Mac'harit; an hini en devoa dizoloet ar pod a grogas neuze el loa-bod, lavaret a reas : « Grit bouejou buhan; ha me a drempo; awalc'h a vô d'an holl. » Hag e gwirionez kement paour a ioa en ti o devoue boued o gwalc'h; pa ouent koutantet holl ne jome mui banne souben ebed er pod hag an hini en devoa trempet ar bouejou a ieas kuit den ne ouie dre beleac'h; neuze, mestr an ti a c'houlennas ouz ar beorien piou oa hennez, den n'hen anaveze; eur vaouez koz a lavaras he devoa gwelet anezan o font eus chapel ar Minihi pa oa o tremen dre eno, hag oa deuet penn da benn en he c'hichen, zoken en devoa dougennet anezi diou pe deir gwech dreist ar poullou dour, mes ayat n'hen anaveze ket. Neuze ar memes sonj a deuas d'an holl : sant Erwan eo a ioa deuet euz ar baradoz da zikour ar beorien a ioa fidel dezan hag a deue d'e bardon en despet d'ar glao puilh. Abaoue n'eus fors pe seurt amzer a vez derehent gouel sant Erwan e vez lakeat atao ar pod bras var an tan e Kervarzin hag ar beorien a gav atao evel diagent souben ha lojeiz.

Aotrou sant Erwan benniget pedit evidomp!

M.-A. ABGRALL.

AR REVOLUSION E BREIZ

(KENDALC'H):

Kloerdi bras Kastel sarret

Pa oue lamet e eskopti digant an Aotrou de La Marche, e tlie beza ive sarret ar c'hloerdi. D'ar 15 a viz genver 1791 oa denet urz digant Prokurer Montroulez da eskob Kastel da zilezel e balez. Er memes dervez e teuas urz da Renerien ar c'hloerdi da zarra o zi ha da gas da Gemper ar gloareged a yoa ennan.

Ar c'hloerdi a yoa renet gant Lazaristed; en o fenn, edo an Aotrou Chantrel. Evel oll beleien Leon, n'o doa ket c'hoanteat toui d'al lezennou neves, hag abalamour da ze e veze kavet abeg enno gant mignoned ar Revolution. Kuzulerien anti-kear eus Kastel o doa skrivet evelhen da Gemper d'ar 4 a viz genver 1791 :

Goude ar 24 a viz eost, an Aotrou de La Marche en dije ranket sarra e gloerdi. Er c'hontrol eo; chom a die digor evel araok, var e veno. Pouiza ra ar gloareged da enebi ouz al lezennou neves, ha ne fell dezan digemeret er c'hloerdi nemet ar re a zo troet eneb al lezennou-ze. Ar re o dije c'hoant da vont eneb an Aotrou n'eskob a zo taolet er meaz eus ar c'hloerdi. Setu petra zo c'hoarvezet gant eun avieler hag eun abostoler eus Brest; red eo sarra ar c'hloerdi hep dale pelloc'h.»

D'ar 15 a viz genver, ar Renerien a oue pedet adarre da gas ar gloareged eus Kastel. Respount a rajont ne c'hellent ket taoler er meaz ar gloareged a yoa evel o bugale, ha ne c'hellent ket kas anezo da Gemper, p'e gwir kloerdi Kemper a yoa sarret.

Kendalc'her a rajont eta d'ober skol d'ar gloareged. D'an 21 a viz c'hwevrer 1791, prokurer Montroulez a zontas o zaoler er meaz dre nerz, hag a yeas gant eun all eus Montroulez betek Kastel da gaout an Aotrou Chantrel, Rener ar c'hloerdi, ha da lavaret dezan kas ar gloareged eus Kastel: « Ma z'it dre nerz d'in, a lavaras an Aotrou Chantrel, ne glaskin ket enebi; mes ne c'hellit ket goulenn diganeomp kas hon-unan er meaz ar gloareged, hor bugale.» Neuze eun avieler, en haou e vreudeur, a deu da c'houlenn ma vezint lezet da beurachui o studi, rak koll bras o dije o tilezel evelse o studi e kreiz ar bloaz.

Kommiserien ar c'houarnamant en em dennas goude beza roet urz d'an aotrou Rener, d'ar vistri ha d'ar gloareged da ehana d'ober skol.

Pa skrivas da Gemper, goude beza bet e Kastel, Prokurer Montroulez a zisklerias evelato oa mat kemeret an amzer, n'oa ket ezom da daoler dre nerz ar gloareged er meaz eus o zi, gant aoun na vije trouz.

« Ar gloareged-se, emezan, a zo paour an darn vrasa anezo. Kalz a rank kesta evit gellout paea o skol; e gwirionez, truez am eus bet ouz meur a hini.

Evit ma ne z'aio ket a zroug en o zud, eo gwelloc'h lezel ar gloareged da gendalc'her o studi eur pennad c'hoaz, p'e gwir o deus paet. D'esa zo, eo ma n'o deus ket ar Renerien c'hoanteat toui.

Roet hon deus dezo urz da vont eus ar c'hloerdi, en eur lavaret evelato e kasfemp o c'hlemmou hag o goulenn

nou d'an departamant. Marteze o mistri o alio da jom betek ma vo kroget enno, evit ma vo muioc'h a drouz ha ma z' aio muioc'h a gounnar en dud.

Ma ne lavar ket an departamant gortoz, setu aman petra ve mat d'ober, a zonjan.

Chom a ra e Kastel eul loden eus rejimant ar Forest, a zo o loja e kouenchou ar relijiuzed Minim ha Karmez; ne vije nemet rei urz da offiserien kear da gas d'ar c'hloerdi soudarded, kement hag a zo a weleou. Ar gloareged ne c'helfent neuze chom mui en o zi, pa ve leun a zoudarded, hag a rankfe mont d'ar gear heb ober trouz.

Ma n'eo ket mat an dra-ze, ne vije nemet lakat e gwerz an oll draou a zo er c'hloerdi.

N'eus forz penaos e reot, ma ne roit ket d'ar Renerien eun ti all, e rankot lezel gant pep hini eur gambr gant ar pez o deus ezom.

Red eo kredi e chomas ar gloareged en o zi betek Pask, p'e gwir Expilly, eskob Hemper, ne zigoras eur c'hloerdi neves nemet d'ar 14 a viz ebrel. Al Lazaristed a jomas er c'hloerdi pelloc'h c'hoaz, rak setu aman petra skriv an Aotrou Chantrel da brokurer Montroulez d'ar 26 a viz mae : « Da hanter miz genver am eus bet urz, a berz an departamant, da vont er meaz eus ar c'hloerdi, savet am eus va mouez d'en em glemm, hag an departamant a zisklerias n'hon doa mui da velet var madou ar c'hloerdi, mes e vije paet da bep hini ac'hanomp eiz kant lur ar bloaz. D'an 2 a viz ebrel ez eus denet d'in eun urz all da lavaret e rankfen renta kount, en ti-kear, eus madou ar c'hloerdi. Daoust hag an daou urz-se n'ez eont ket an eil eneb egile ? E miz genver e oue ive goulennet diganeomp adarre toui. Mes sklear eo evel an deiz n'hon deus ket ezom da doui, rak n'emaomp ket en eur garg roet gant ar c'houarnamant. »

D'an 28 a viz gouere e velomp e paperiou an departamant oa sarret kloerdi Kastel ha staget ouz hini Kemper. Ar Renerien o doa dilezet o zi, nemet unan, an aotrou Richenet, a jomas betek miz du evit ar c'hontchou.

Eun urz douget e Montroulez d'an 22 a viz du 1791 a lakeas e gwerz madou ar c'hloerdi, nemet al letriu a vije

digaset da Vontroulez; an aotrou Richenet a dlie mont er meaz dindan eiz dez.

Eur jardiner a vije karget eus ar jardin hag en dije da ziwall an ti.

Setu aze petra c'hoarvezas er bloaz 1791, ha setu petra zo c'hoarvezet ive er bloavez 1906 goude al lezen hanvet lezen an disparti. Gwelet hon deus sarra kloerdi bras Kemper, ha breman ez eus lakeat ennan soudarded. Gwelet hon deus sarra seminer bihan Ponte-Kroaz, ha breman petra zo ennan ? Logod ha razed, netra ken. Eur jardiner a zo paet evit diwall an ti evel m'oue great e Kastel.

Ma n'eo ket mezus evelato ober traou evelse d'ar gatoliked, gwella servicherien ar vro, tud didrouz, tud a ra o dever e pep leac'h; tud yat, karantezus evit o nesa ! Hag ar re fall a ves lezet kabestr ganto, a c'hell ober evel a garont, a ves roet dezo ar c'hargou, an enoriou !

Mes bezomp ato leun a fisianz. An traou a dro gant an amzer. An dud a skiant a vel ema ar vro o vont da goll ma ves kendalc'het da voaska ar relijion gatolik. E kalz kerio e c'houlenner adarre al leanezed evit an hospitaliou, ha divezatoc'h e vezint goulennet ive evit ar skolioù. Kendalc'homp da ober ar mad, da dec'het diouz an droug, da veza karantezus evit hon nesa, ha gedomp heb aoun. Goude ar glao e teu an amzer vrao; goude ar vrezel e teuio ive ar peoc'h.

I. U.

JOLIE PENSÉE

Qu'est-ce qu'un chrétien, sinon un batelier qui rame avec peine en chantant avec joie.

Emile SOUVESTRE.

An Iliz Katolik

Red er beza euz an Iliz evit beza salvet

Ar wirionez-ma, ken alies nac'het gant enebourien an Iliz, a zo er reolen a feiz, douget gant an Iliz a bell-ze.

Ar Pab Innosant III, en eul lizer euz an 18 a viz kerzu 1208, a c'houlenne digant ar Vaudoaed : « Kredi a greiz kalon e zeuz eun Iliz, n'eo ket iliz an heretiked eo, mes an Iliz Romen, santel katolik hag abostolik ha kredi a reomp n'euz den ebet a c'helfe beza salvet er meaz euz an Iliz-ze. »

Konsil meur Latran, er bloaz 1215 — (ar pevare e Latran, andouzekvet euz ar c'hounsilioù a hanver e gallek *oecuméniques*) — a lavar d'e dro : « N'euz nemet eun Iliz evit an dud fidel ha den ebet ne c'hell beza salvet er meaz euz an Iliz-ze. »

Konsil meur Florans, er bloaz 1441 (ar seitekvet euz ar c'hounsilioù-meur) dindann ar Pab Eujen IV, a ginnige d'ar Jakobited eur reolen a feiz, hag eno e lennomp kement-ma : « An Iliz Romen meurbet santel a gred hag er brezek n'euz den ebet, nag etouez ar bajaned, nag etouez ar Juzevien hag ar Schismatiked, hag a c'helfe en em gavout e buez peurbadus ar baradoz, ma n'eo ket euz an Iliz katolik; ar re-ze holl shismatiked, Juzevien ha pajaned a ielo d'an tan eternal a zo bet c'huezet evit an diaoul hag e zrouk-Elez, ma ne ieont ket en Iliz araoik o marv; memproù an Iliz a zo ken unanet etrezo ma n'euz nemeto hag a demfe eur mad benag euz ar zakramanchou evit o silvidigez; ar juniou, an aluzennou, an oberou a zevosion, ar brezel d'ar gwal dechou n-dalvezont evit ar vuez eternal nemet d'ar re a zo er gwir Iliz. Dre-ze, hag en dije unan benag great kalz aluzennou, hag en dije skuilhet zoken e c'hoad evit Jezuz-Krist, hennez ne c'hell beza salvet nemet ma z'eo euz ar gwir Iliz. »

Setu petra zek deomp an Iliz Katolik.

Netra sklearoc'h, netra ken nebeut dereatoc'h. Evit beza salvet er red beza euz Rouantelez Jezuz, hervez ar c'homzou-ma euz Levr Oberou an Ebestel, VI, 12 : « N'euz ket a zilvidigez a berz hini all ebet, n'euz hano ebet ken nebeut var an douar roët d'an den hag a vije great ar zilvidigez dreizan. » Hel lavaret am beuz deoc'h diaraok, oruantelez, Jezuz-Krist, en Testamant neves, eo ar Iliz savet gantan a wel d'an holl hag evit an holl dud; eun dra red eo eta beza euz an Iliz-ze ha ken red eo ma n'euz doare all ebet evit mont da eürusted peurbadus ar baradoz.

2° Penn an Iliz eo Jezuz-Krist ha dreizan heken e teu ar zilvidigez : red eo eta beza stag ouz ar penn-ze ha stag en doare a zo bet merket gant Jezuz e unan. Hag an doare-ze da veza stag ouz an Iliz a zo bet diskuezet meur adro gant Jezuz en Aviel, pa zavas etre memproù an Iliz an urz, ar renk-ze a dië padont bemdez betek ar penn diveza euz ar bed. Hen, eo, Jezuz, hag en deuz roët evel penn d'an Iliz, evit delc'her e blas, an Ebestel, pa

gassas anezo evel m'oa bet digasset e unan gant e Dad (1); d'e Ebestel e roas ar galloud en doa promettet rei-dezo ha pep gal-loud da liamma ha da ziliamma e rouantelez an Nenv (2); hen a reas d'an Ebestel rei ar zakramanchou (3); hen a gassas anezo da gelenn an holl poblou, da vadezi anezo, d'ober dezo miret kement en doa gourc'hemennet (4); hen a roas da unan euz an Ebestel ar renk kenta hag ar garg da vessaat an oëned hag an danvadezed (5). Red eo eta douja d'ar renk-ze, d'an urz-ze lakeat gant Jezuz en Iliz, ha dre-ze e toujer d'ar C'hrïst e unan; mes an dra-ze n'eo nemet beza euz an Iliz-ze hag a weler.

3° Ar vadiziant a zo eun dra red evit ar zilvidigez : « An nep ne c'hano ket a neves dre an dour hag ar Spered-Santel, hennez ne c'hell ket mont e rouantelez Doue », a lavare Jezuz da Nikodem (6). Ha perak eo red ar vadiziant? Abalamour dreizan e unan ar zakramant-ze a ra d'an den beza euz rouantelez Doue, hag ar vadiziant eo dor ar rouantelez-ze; ha dreizan e unan ar vadiziant a lakeio an den e rouantelez Doue, nemet eun dra benag a vije a berz an den-ze evit miret ouz ar Zakramant da gaout en nerz da lakaat ar « c'harakter » e ene an den.

4° Hag abalamour da-ze, an Tadou Santel, er penn kenta a garie meurbet lakaat skoaz ha skoaz an Iliz Santel hag Arc'h Noë : « An nep a zo distaget diouz an Iliz en deuz kollet pep gWir da » gavout perz e promesaou Doue; eun den estrenn eo, eun ene- » bour eo. An hini n'en deuz ket an Iliz evit unan, ne c'hell ket » kent nebeut kavout Doue evit tad. » (Sant Syprian). « An holl » dud, e gWirionez, o deuz kollet o buez e kreiz an dour-diluj; ne » ne oe saveteet nemet ar re o devoe an eurvat da veza bet dige- » meret er Arc'h Noe a ioa eur skeuden, eur merk euz an Iliz. » Hag evelse ne c'hellint beza salvet e doare ebet ar re na vezint » ket euz an Iliz Katolik, ar re n'o do ket feiz an Ebestel. » (Sant-Gaudens). — « An nep a zebr oan Doue er meaz euz an ti-ze (an » Iliz), hennez a zo eul loudour. An nep ne vezo ket e Arc'h Noë a » vezo kollet pa zeuio an dour-diluj. » (Sant Jerom). — « Den ebet » ac'hanomp na gredo lavaret n'oa ket Arc'h Noë eur skeuden euz an Iliz. » (Sant Aogustin).

Hag an Iliz-ze, a gomz an Tadou anezi, eo an Iliz a c'heller da-welet; rak an Tadou ne anaient hini all ebet. An Iliz-ze, evit Sant Syprian, eo an Iliz a zo gouarnet gant an hini a zo var Gador Sant Per; an Iliz-ze, evit Sant Jerom, eo an hini a zo a unan gant ar Pab Sant Damas. Ha penaoz, e gwirionez, lakaat skoaz ha skoaz Arc'h Noë hag an Iliz, ma n'eo ket an Iliz-ze a c'heller da welet? Lavaret a dleer eta « eo red beza euz korf an Iliz evit beza salvet. »

Kalz tud a zo, gwir eo, ha ne anavezont ket ar gwir relijion; hag an dra-ze ne c'hell ket beza tamallet dezo, rak n'eo ket dre o faot e doare ebet. Ar re-ze n'int ket staget e gwirionez (in re, evel a lavar an doktored, e latin) — ouz korf an Iliz; mes staget e c'hellont beza dre eul liam « spirituel », dre ar c'hoant a zo en o c'haloun (in voto) da veza euz ar gwir relijion. An dra-ma a zo ezouza da zisplega deoc'h. An dud dizek-ze o deuz bolontez

(1) S. Iann XX, 31. (2) S. Vaze XVI, 16. XVIII, 18. (3) S. Lukas XXII, 19. S. Iann XX, 22. (4) S. Vaze XXVIII, 19. (5) S. Iann XXI, 15. (6) S. Iann III, 5.

de adori Doue; d'hen adori en eun doare ma plij gantan ha ma c'hell Doue digemeret an adorasion-ze, hag an dud-ze a ziskuez evelse o bolontez-vat hag ar c'hoant a zo en o c'haloun. Her goud a reomp, ar vadiziant a zo red abalamour e stag an den ouz korf an Iliz; hag her goud a reomp ive, an Iliz e deuz bepred lavaret oa eur vadiziant a zour, eur vadiziant ive a c'hoant dre ar garantez-parfet; evelse ive e c'helfot komprenn e zeuz daou zoare da veza staget ouz korf an Iliz.

An hini eta a zo en eur relijion faoz, hag a zo enni dre ma ne oar ket eo faoz ar relijion-ze, hennez a c'hell beza salvet m'en deuz en e galon ar c'hoant a gomzen anezi bremañk ha ma na deo'h ket, a volontez vat, diouz an hen a gass d'ar zilvidigez, hent hag a zo merket da bep hini gant Doue. Klevit penaoz e komz Sant Aogustin : « Doue burzudus ar zakramanchou a red puilh » zoken dreist arzou an Iliz Katolik, bolontez Doue eo an dra-ze; » rak Doue a c'helle ober ne dalvezjent netra ar zakramanchou » na vijent ket great gant gwir ministred. Mes p'eo gwir ar » zakramanchou a gass o nerz dreist arzou an Iliz Katolik, daoust » ha n'eo ket evit ober voa d'ar re a zo er meaz euz an Iliz-ze » hag o deuz eur galoun eun? » Ha n'eo ket hebken ar zakraman- » choù a ra an dra-ze; mes ar gelennadurez a eo an Iliz, he freze- » gennou ive a red a bep tu hag an Iliz a zo er c'hiz-ze, hervez » komz Hor Zalver, c'hoalenn an douar ha sklerijenn ar bed, zoken » evit ar re-ze ha ne anavezout ket anezi evit o mestrez hag a reseo » goulskoude, eb goud dezo, grasou a berz an Iliz hag an dra-ze » e meur a zoare burzudus. En doare-ze, euz Kador an Iliz, e tis- » kenn hag ec'h en em skign e pep leac'h sklerijenn ar wirionez; ha » kalz a dud, hag a zo er meaz euz ar gwir Iliz, a reseo evelse des- » kadurez divar benn ar relijion gristen; anaout a reont evelse, da » nebeuta an artiklou brasa a zo mean-diazez ar relijion hag a » dleer kredi evit ma c'hello an den trei varzu Doue dre ar garan- » tez parfet ha kaout evelse ar c'hras a ro santelez eb reseo ar » zakramant.

An doktor bras Sant Thomas a ra ar goulenn-ma : « Daoust ha red eo kredi en eun doare sklear eun dra benag? » Seblantout a ra, emezan, ne vije ket red an dra-ze; « rak, arabad eo ober netra hag a dennje droug d'e heul. Hogen ma lavaromp eo red evit » beza salvet kredi en eun doare sklear ha parfet, e teuo neuze » droug da heul hor c'homzou. Possubl eo e vije eun den savet » e kreiz ar c'hoajou, etouez ar biezi; an den-ze ne c'hell ket » anaout sklear eun dra benag a zell ouz ar feiz; ha setu a-ze » eun den a die beza daonet hag an dra-ze a zo eun droug bras. » He Sant Thomas a respount : « N'euz droug ebet evit an den a » vev e kreiz ar c'hoajou hag gant al loened goues, ma ne oar » ket sklear ar pez a zesk ar feiz. Labour providans an Aotr. Doue » eo rei da bep hini ar pez a zo red evit ar zilvidigez, gant ma ne » zeuio ket an den da viret ouz al labour-ze. Eun den savet en » doare-ze, hag a zent ouz monez e skiant-vat evit ober ar mad » ha tec'het diouz an droug, an den-ze — her c'hredi start a » dieomp — a resevo digant Doue en e goustians sklerijenn evit » kredi ar pez a zo red; ha zoken Doue a gasso betek ennan eur

« misionner benag evit kentelia anezan; ha Doue a gassas evelse » Sant Per betek ar C'hantiner Kornel'h (e Lev'r Oberou an Ebes- » tel. » (1)

Brema e vezo easoc'h deoc'h komprenn komzou ar c'hatekiz : « Er meaz euz ar gwir Iliz ne c'heller ket beza salvet. » Tamall a reont a'chanomp e gaou ar re-ze holl hag a lavar e fell deomp-ni katoliked prezek-int sur da veza daonet ar re a varv distag diouz korf an Iliz, ar c'horf-ze hag a weler.

D'an 9 a viz kerzu 1854, ar Pab Pi IX a lavare ar c'homzou-ma d'ar Gardinaled e Roum : « N'eo ket eb glac'har hon deuz klevet » oa eur fals-kreden all en em skignet e meur a leac'h dre ar bed » Kristen hag a zo eat e spered eun darn vras a gatoliked hag ar » re-ma a zonz eo red kaout fizians e silvidigez ar re-ze-holl ha » n'int e doare ebet euz gwir Iliz Jezuz-Krist... Arabad eo, Breu- » deur enorus, hon dije an hardisegez da lakat arzou da drugarez » eb muzul an Aotr. Doue; arabad eo deomp klask komprenn » sonjou kuzet an Aotr. Doue hag e volontez; spered an den a zo » re zister evit an dra-ze. Evit miret eun dever euz hor c'harg, » hon deuz c'hoant e ve dihun bras oc'h aket deoc'h-hui Eski- » bien evit taoler peil diouz spered an dud eur gredenn ken » arabus hag hon-ma : « E c'heller beza salvet e n'euz forz pe » seurt relijion emaoz. » Diskuezit d'ar boblou a zo fiziet ennoe'h, » gant an deskadurez hag an gin a zo ken skedus ennoe'h, deskit » dezo ne ia e doare ebet eneb ar feiz katolik ar pez a gredomp » divar benn trugarez ha justis Doue.

Eur reolen a feiz eo ne c'hell den ebet beza salvet er meaz » euz an Iliz katolik, abostolik ha romen : hi eo arc'h ar zilvidigez » hag an neb ne ielo ket enni a vo kollet gant an dour-beuz. Mes » ive eo eun dra-zur n'int kablus e doare ebet dirak Doue, ar re » ne anavezout ket ar gwir relijion ma n'o deuz doare ebet d'he deskit. »

Ar memes Pab a skrive da Gardinaled, da Arc'heskibien ha da Eskibien an Itali, d'an 10 a viz eost 1863 ar c'homzou-ma : « Her » goud a rit koulz ha ni : Ar re ne anavezout ket hor relijion zantel » meurbet ha n'eo ket an dra-ze dre o faot e giz ebet, hag a » heuilh al lezenn-ze hag e goure'hemennou a zo bet skrivet gant » Doue e kalon pep den; ar re-ze hag a zo atao prest da zenti » ouz Doue hag a ren eur vuez mat hag honest, ar re-ze a c'hell, » gant sklerijenn, gras Doue en em gavout er vuez eternal; rak » Doue a wel hag a lenn e spered hag e kalon an dud; hen a oar » pep tra; hag abalamour ma zeo mat ha trugarezus eb muzul, » Doue ne c'houzanvo biken e vije taolet e kreiz p'aniou an ifern » eun den ha n'eo ket kablus dre e faot e unan. »

Hag evelse n'euz netra e klennadurez an Iliz hag a iafe eneb skiant-vat an den, ha n'euz gwir ebet da enebi ouz ar gelennadurez-ze. Ouspenn-ze ne reont ket mat — (ar Pab Pi IX hel lavar) — ar re a zo dalc'h mat o klask gouzout penaoz Doue en deuz pourveet da zilvidigez kement a dud hag a zo choumet, adalek keit amzer, pell diouz feunteun ar sklerijenn roet gant

(1) S. Thomas, Ar Wirionez, XIV, goulenn divar benn ar Feiz, XI artikl.

Doue. Penaoz Doue a reas an dra-ze? N'euz doare ebet deomp da respount d'ar goulenn-ze araok dez ar varn ziveza; rak Doue n'en deuz roët deomp da anaout nemet ar pezh a ra evit an holl dud; penaoz avat e pourvee da zilvidigez pep unan dre zoareou a zo anavezet gantan hebken: setu ar pezh n'ouzomp ket er bed-ma.

« Providans an Aotrou Doue, eme Sant Aogustin, a bourvee » n'eo ket hebken da vad pep den, mes ive da vad an holl dud » assamblez. Petra ra Doue evit pep hini? Doue hag hini a zo » great vad dezan a oar an dra-ze. Petra ' ra Doue evit an holl dud » assamblez? An dra-ze a zo desket deomp dre n istor hag ar » brofesi. » (1)

« Dak'homp mat, eme ar Pab Pi IX, en e zarmoun a gomzen anezha bremaik, d'hor feiz katolik, a lavar deomp n'euz nemet eun Doue, eur gwir feiz, eur vadiziant (2). Klask sevel hueloc'h a vije eun dra fall meurbed. »

Lezomp eta an dra-ze beteg ar mare ma c'hellimp gwelet misteriou Doue ha troomp hon daoulagad varzu an traou a zo a well deomp ha lavaromp en deuz Doue savet eun Iliz a c'heller da welet hag er meaz euz an Iliz-ze ne c'heller ket beza salvet.

Mes neuz eive eo red geilout anaout ar gwir Iliz dre verkou sklear hag aniat hag euz ar merkou-ze am bezo da gomz deoc'h en dro genta.

F.-M. MAZÉAS.

(1) S. Aogustin : Levr divar benn Ar gwir Relijion, chab. XXV.
 (2) Lizer Sant Paol da dud Ephes IV, 5.

Setu aze unan hag a zo gwelloc'h gantan gwelet dour en dro d'ezan eget en e veren.

KUZULIOU

Tud beuzet

Gouere, Eost, Gwengolo, eo ar miziou tomm; epad an amzer-ze eleiz a gar mont en dour da ober eun distana hag eur goalc'hi d'eo c'horf; bep bloaz ivez, siouaz, meur a neuer a vez beuzet!

C'hoant am euz eta da lavaret deoc'h hizio, penaoz e ranker en em gemeret evit digas ar vuez en dud beuzet. Dioc'htu ma 'z int tennet euz an dour, e ranker gourvez anezo var lein o c'hein; ar penn izeloc'hik eget ar c'horf ha troet eun tammik var an tu deou. Evit ma c'hello an ear mont esoc'h er skevent ha ma c'hello an dour a zo er stomog dont gwelloc'h er meaz, e ranker diviska ar c'horf beuzet, ha trouc'ha e zillad d'ezan zoken, ouz red, evit mont buhannoc'h. Digeri a ranker neuze e c'hinou gant eur mouchouar pe eun tam roched, netat anezan buhan, ha m'ar d'eo dies da zigeri, lakit ho pizied da vont etre ar muzellou, hed a hed ar muzunou, beteg ar c'hildent diveza. Neuze e c'helloc'h distaga an diou javed an eil diouz eben, ha gant eur bont pe eun tam koat e talc'hoc'h ar c'henou digor.

Ma n'eus nemed unan endro d'an den beuzet ha ma ne c'hell ket dont abenn da zigeri ar c'henou, arabad eo d'ezan koll e amzer oc'h esa ober al labour-ze, ha gwella en deus da ober eo tomm ar c'horf gant pallennou ha linseriou; frota ar c'horf hag an izili gant odivi, cognac, rhum, mein tomm, dour zomm, essence térébenthine hag a vez kavet en tiegeziou evit ar c'hezeg, odivi kamfret; gwelet e vez awechou lakat an den, e dreid d'an neac'h hag e benn d'an traon; ne dalv netra ober an dra-ze; gwelloc'h eo lakat gwinegr e kichen e fronellou, hag ober d'ezan tenna e halan en eun doare bennak; o chacha var e deod, pe o finval e zivreac'h. Mar emac'h daou pe dri, pe muioc'h en dro d'ezan, epad ma vezo unan o klask lakat anezan da denna e halan, eun all a yelo da gerc'het ar medesin, hag eur beleg, d'al leac'h tosta. Ouspenn e c'heller lakat ear, gant ar c'henou en e c'henou. Mat eo ivez illigat ar fronellou; mes arabad eo rei da eva d'an den beuzet araok ma vezo deuet buez ennan, en aoun d'e vouga. Pa gomanso kaout buez, rei dezan kafe tomm, the, grog, gwin tomm, alcool.

Pasianted a ranker da gaout ha fisianz. Gwelet ez eus bet tud beuzet saveteet meur a heur goude beza bet tennet euz an dour, ha saveteet goude beza bet chomet eun heur hag ouspenn en dour.

Tud glazet

Gouere, Eost ha Gwengolo, miziu an Eost eo ivez miziu ar glaziu. Kaer a vez en em ziuall diouz an dournerzed, diouz ar flc'hier, diouz ar rec'hier, diouz ar c'hirri, n'hor-ket evit en em ziuall anter awalc'h. Koueza rear divar ar c'har, divar ar bern-kolo; paka rear eur taol ru, ha raktal, setu aze eun ezel torret pe distreset. Pa ne c'hell ket an den glazet bale, e ranker e lakât en disheol ha mont dioc'htu da glask ar medesin. Eur banne kafe, grog, pe vin ardent, pe vin tomm, a c'heller rei d'ezan da eva da c'hedal; mes arabad e heja nemed an nebeuta possubl. Prepari eur c'hravaz, ha kolo, pe eur c'holc'hed, eul linser lien propr, ha disc'hriat an dilhad a zo en dro d'an ezel goullet.

Ma z-eus eun trouc'h ha ma teu ar goad anezan, e ranker liamma start an ezel, uheloc'h hag izeloc'h eget an trouc'h: Paouez a raio dizale da wada. Da c'hedal ar medesin, grit evel m'am euz lavaret deoc'h uheloc'hik hag ouspenn lakit dour da virvi var an tan, ha laoskit anezan da yena, nemed e vô klouar p'en em gavo ar medesin eo mat. M'ho peuz re a aoun rag ar goad, pe ma ne c'hellif ket kaout eur medesin dioc'htu, lakit lien da virvi en dour ha gant daouarn neat lakit-hen var ar gouli. Mes gwelloc'h eo chom heb ober netra eget lakat traon louz, evel gwriad kevnid, var ar glaziu.

Tud krouget

Ha mac'h en em gavit, eun dervez bennak, dirag eun den krouget, a ispill ouz eur gorden, petra ho peuz da ober?

Trouc'ha buhan ar gorden; gourvez an den krouget, tenna e zilhad digantan hag ober d'ezan evel d'eun den beuzet. Mes arabad eo ober evel unan, hag a zigouezas gantan eun detz, gwelet eun den krouget e kreiz eur c'hoat, hag a yeas d'ar red da gaout garde champêtre ar gear dosta hag a lavare d'ezan mont dillo da ziskrouga an den krouget « rag eun tam buez a zo ennan c'hoaz. »

Ar garde champêtre a gasas ar c'helou d'ar mear, hag henman d'eun archer; na petra 'ta an den krouget a ioa maro mik pell araok m'oa en em gavet an archer. Henman zoken, hervez m'am euz klevet lavaret a skrivas eur rapport araok kregi gant eur goumtel da drouc'ha ar gorden.

Eun tam euz korden eun den krouget en ho kodel a roio chans deoc'h, hervez kreden tud a zo; hervez va hini-me ne roio deoc'h na chans na dichans.

AR MEDESIN.

En Exposition Brest en deiz all!

Evel a ouzoc'h, e Brest, ez eus exposition vras er bloaz-man edoug miz gouere, miz eost ha miz gwengolo. Gwelet a c'heller eno eur geriadennad tud du, eun daou ugent bennak anezo, a vev e lochenou kolo, anter-noaz, anter-c'houez ivez, meur a hini anezo, da welet da vihana, ar pezh ne vir ket outo da rei awechou kenteliou leun a furnez d'an dud gwenn a deu d'o gwelet.

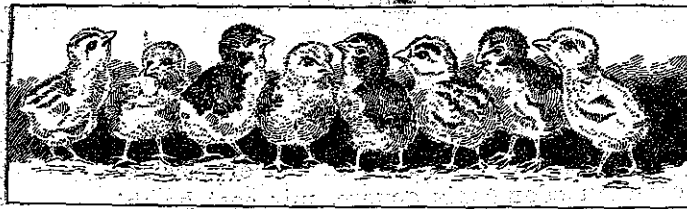
Eun dervez, n'eus ket pell, m'edon oc'h ober eun tam tro en o zouez e oa em c'hichen, oc'h ober ivez eur bale dre eno, eur « vadam » vras euz kear gant he mab. Henman bihan a jome digor e c'henou gantan, o sellet ouz eur morian bras a ioa azezet o labourat, e tal dor e lochen. Ha setu an den du ha staga da gomz gant an intron en eur lakât e zourn var benn ar pôtr:

- Petra, emezan, henman a zo mab deoc'h?
- Ya! emezi.
- Pe oad en deuz?
- Unnek vloaz.
- Unnek vloaz! hag e vreudeur?
- N'en deus breur ebed?
- Ah! hag e c'hoarèzed?
- N'en deus c'hoar ebed!
- Ah! Ho koaz a zo maro marteze?
- Nan! beo eo!
- Hag oc'h yac'h ho taou?
- Yac'h omp!
- Ha n'ho peuz nemed eur pennher?

Penaoz a gav deoc'h e yelo ho tiegez en dro gant eur mab nemed ken, ha pe seurt sikour he deus ar Frans da c'hedal diganeoc'h pa ne bourchasit d'ezi nemed danvez eur zoudard?

Ar « vadam » vras, droug'enni, ha rus he fenn, a en em rinklâs buhanna ma c'hellas er meaz euz keriaden an dud-du hag abaoue m'oar vat n'eo ket bet dare d'ezi dizrei di ken: Difeskinet oa bet en eur wech. Eur gristenez oa koulskoude, var he meno, hag ar morian a ioa eur mahometan.

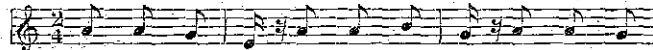
REWIR.

Ar Yarik-Ven

Eur zôn goz, var eun tón kaër, a vro Guened,
dastumet ha kempennet gant P. Tr.

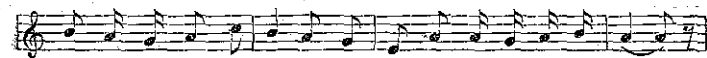
Goustad kena ha truezus

Va mam he doa eur ya-rik ven, Va mam he

doa eur ya-rik ven, a zo-fe leun a vioume len Man-tu-re la-di
Goustatoc'h

ra, la-di-ra lan-la, Tar-lan la man-tu-re la-di-ra.

2

Ne oa ken brud dre ar c'hontre (*bis*)
Nemet euz ar viou a zofe.

3

Allaz, allaz, eul louarn koz (*bis*)
A zante c'houez ha deiz ha noz.

4

Barz eur bod-spern, dre-kein an ti (*bis*)
Alanik a guzas he fri.

5

Pa deuz ar yarik da c'hoari (*bis*)
E taolaz e bao rouz varni.

6

Ha iao d'ar c'hoat d'ober friko (*bis*)
Gant an oll lern a dro-var-dro.

7

Ma n'ho peuz yer, diouallit-i (*bis*)
Ha n'o lezit ket da c'hoari.

Ar Merc'hed e Kastel

D'ar meurs, 26 a viz eost, edo e Kastel reunion « Unvaniez Merc'hed Frans », evit Bro-Leon, renet gant an Itron de Guébriant, hag an Aotrou Le Roy. chaloni, digaset gant an Aotrou 'n Eskop evit derc'hel e blas. Aotrou Persoun Kastel a ioa ive, ha daouzek beleg bennag ouspenn, persouned pe gureed. An Itron de Guébriant a lavaras e tlie beza, e miz dû, eur « C'hongrès » e Landerne, ha fizianz he deuz e c'hello dont da gemeret perz ennan unan bennak euz ar re a zo e Pariz e penn an Unvaniez.

Eno e vezo gwelet ha lakât a vezo gelllet e brezoneg eul loden euz Kazeten ar Vreurieuz, a vez moulllet e Pariz, hag a zo hanvet : « *Ekleo bihan an Unvaniez* » ; « *le Petit Echo de la Ligue* ». A dra zur, e vije easoc'h deomp-ni, mes ne vezo ket gelllet hen ober nemed eleiz a dud a vije kavet d'he frena, da lavaret eo da rei 7 guennek muioc'h bep bloas, p'e gwir ne goust nemed 12 guennek reseo ar gazeten-ze bep miz, epad ar bloaz.

Ar renerez a c'houlen ive ma vezo dastumet, ar c'henta posubl, hanoïou ar merc'hed o deuz c'hoant da ober ar retret a zigoro d'ar 27 a viz here da echui d'an 29, hag a vezo prezeget e gallek hag e brezonek, gant eun Tad euz Kompagnunez Jezuz, e Lesneven.

An Itron de Vincelles a lenn ive pe seurt labour a ioa great e miz mae er Folgoët, hag epad an tri miz diveza. Peb sekretourez a lavar memes tra evit he c'hanton ; klevet a reomp re Kastel, Brest, Ploudiry, Lesneven ha Guittevede.

De 1 h. 1/2 edo ar reunion evit ann oll, renet gant an Aotrou Le Roy. Goude ar beden, an Itron de Guébriant a lenn al lizer kaër, en deuz an Aotrou 'n Eskop skrivet dezi, da rei e vennoz d'ar Vreurieuz. An dud a zaô en o sav, da zelaou mouez o Eskop karet. E gomzou mad ha frealzus a roto nerz ha kaloun d'ar merc'hed, da gas en dro al labour boulc'het.

An Aotrou Le Roy a ginnig d'eomp an dimezel de Château-rocher, deuet deuz a Bariz da rei eur gonferans euz ar re gaëra. Feiz birvidik ha karantez Doue a zo en he c'haloun ha c'hoant he deuz da domma kalounou ar re all. Lavaret a ra e ranker kaout fizians e silvidigez ar Frans, ha d'ar merc'hed eo poania da fourra doun ann esperans e kaloun ar Fransizien ! Heb an

esperans n'euz gounid ebed. Red eo en em unanni da bedi asambles. Unvaniez merc'hed Frans a zo bet benniget meur a vech gant Hon Tad Santel ar Pab. Eun dra vad eo 'ta, e rannomp kredi enni, hag he c'harout. An dud difeiz o deuz kaset Doue euz ar Frans : labouromp a greiz kaloun, beteg m'hon devezo rentet ar Frans da Zoue en eur renta Doue d'ar Frans !

Kounta ra d'eomp istor eur c'higer euz a Bontivy, e ieaz merc'hed an unvaniez d'e di n'eus ket pell, da lakat sina ar paper a enep lezen fall Brard ha Dessoye. N'oa nemed ar wreg er gear, ha ne gredas ket sina araok gouzout petra lavarje he goas, abalamour emezi : « An Aotrou a bren e gig aman, ha ma ran an dra-ze, ne deui ket ken, hag e vezo eur c'holl evidomp. » Ar paper a ioa lezet ganti memes tra ha dioc'h an noz e teuas laouen da gas anezan en dro, en eur lavaret : « Hon daou hon euz sinet, va goas n'eo ket bet nec'het : Ne ran ket fors, emezan, an Aotrou Brard a gaso e arc'hant e leac'h all mar-kar, mes eneo ar vugale vihan e dalv muioc'h eged an dra-ze ! » Setu aze eun den hag a garie an Aotrou Doue dreist madou ar bed-ma !

Roit, eme c'hoaz an dimezel, roit euz hoc'h arc'hant, roit euz hoc'h amzer, roit euz ho kaloun, en em roit *holl d'an oll*. It d'an nesa gant pasianted, gant karantez, gant douster ; bezit mad : ar vadelez a ra muioc'h eged an nerz. Renit en ho tiegez ha lakit doue e spered ho preudeur, ho koazed, ho pugale, karantez Doue ha karantez ar vro. Ar Frans ne c'hell ket beza kollet, merc'h heba an Iliz e vezo ato. Re a zent zo bet savet enni da zonzjal e varfe dizoue. Kouezet eo er fank, mes adarre e teuo da zevel en he sav. Sonjit e Klotilda, e Jenovefa, patronezed Bro-Frans, e Jean d'Ark tostoc'h d'eomp-ni hag a zikouro anezi da zevel, ha lezit ac'hanon da echui war ar youaden-ma : Bevet Unvaniez Merc'hed Frans, da lavaret eo bevet Doue hag ar Frans !

Araok mont kuit an A. Le Roy a lavar c'hoaz eur ger mad bennag, ha pep himi a ya d'ar gear en eur zonzjal ne c'hello ket ankounac'haat eur reunion ken kaer.

M. K.

E Feiz ha Breiz miz here

an holl a lenno ivez gant plijadur

Saoutus Perus Sclerus

HISTOR WIR CONTET

Gant Botmaël

ha renket gant Gwennaël

KELEIER AR MIZ

« Si vis pacem, para bellam. »

— « Sell' ta, latin! Oh! va Doue, ker gwas hag en eur zarmoun! hag e kreiz an eost c'hoaz, evel pa ne ve ket poan awalc'h o klask miret da gousket gant ar skwizder hag an domder. »

— « Chom peoc'h 'ta, glabouser. Ne yez ket da spounta : ha n'ouzout ket eo ar gwella kistin za varno ar grosa drein? Gwelloc'h e ve d'eomp klask gouzout petra ziniñ ar c'homzou-ze. »

— « Ya, hag e penaoz, a gav d'id? »

— Penaoz? Me zonje d'in ez poa dre aze, abaoue da amzer skol, eun diksioner galleg, gant pajennou ruz en e greiz? »

— « Ah! ya ' vad. »

— Kerz d'e gerc'hai. »

Hag e redaz ar paotr yaouanka d'ar zolier. N'ema ket pell oc'h ober e dro. Klask a reont e daou etouez ar fol-lennou ruz : S... S... « *Si vis pacem, para bellum.* » Komzou latin euz an amzer goz hag a ziniñ e galleg : « *Si tu veux la paix, prépare-toi à la guerre.* »

— « Ema deuet ganeomp, eme ar c'hosa. Gwelet a rez ne ket ken diez-se, pa ouezer an tu. « Ar gwella moyen da gaout ar peoc'h, eo beza prest d'ober brezel. » Komzou fur, hag a zo gwir hirio koulz ha gwechall.

— « Mont a reaz droug er breur braz : « Oh! penn azen zo ac'hanoud. Peur eta e figoro daoulagad da spered? »

Egile a reaz van da gaout aoun : « Selaou, eme ar c'hosa, dousoc'h e vouez, selaou, va breur : amzer hor beuz etre ma vezo an ed o kraza. Kaozeomp eur pennadig mar kerez, hag e veli, me zo sur, eo gwir atao lavar ar re goz.

Varlene e klemmez, koulz ha me gant ar c'helhienn, d'ar poent-ma euz ar bloaz. Bez' e oa anezo e peb leac'h dre an ti, a gantjou hag a villerou. Drebet e veze eun den ganto. Er bloaz-ma, abaoue m'eo prenet ar paperou ruz hir a zo stag d'euz an treujou dre an ti, eo gras beva, rag ar c'helhienn a ya zuna ar mel pe ar sukr zo var ar paper, hag a jom stag eno dibouez o zreid, kaer o devez en em zifreta. Prest awalc'h ne vo nikun ken : maro e vezint oll. *Si vis pacem...*

Koz awalc'h oaz da veza dalc'het sonj d'euz brema dek vloaz, pa deuz hon tad anter spountet d'euz foar kal ar Goanv. Pa oant e tont d'ar gear, e tirollaz varno eur van-

denn laeroun, e kreiz ar c'hoat. Troc'het oa an hent d'ezo araog ha varlerc'h. Mez, kerkent unan d'euz ar varc'hadourien a youc'haz : « Daou anter, goazed : pevar araog, pemp var lerc'h; ar bizier en ear, ha dao, didruez... » Al laeroun a dec'haz eb chom da c'hortoz o rest. — Ar memez tra en em gavaz variene ganeomp-ni, sonj e peuz, da zeiz foar ar Rouaned. Noz oa. E kreiz ar c'hoat e oue klevet c'huitadennou a bep tu, a gleiz, a zeo, araog, varlerc'h. Mez unan ac'hanomp a oue eur goukou gantan en e c'hodel, hag a lakeaz anezhi da gana ken a dregerne ar c'hoat. Kerkent, peoc'h, ha grik ebet ken. Den ne deuz da glask trabaz ouzomp. *Si vis pacem...*

— « Gwir eo... »

— « Ouspenn, kleo, brema daou vloaz — te ne poa ket taolet kalz evez, mez me 'm euz sonj mad, p'eo gwir oan neuze er zervich — ar Prus a glaskaz miret ouzomp da gaoñt ar Maroc, hag e rankaz ar Frans soken rei lod d'ezan, ne ket er Maroc, mez el leac'h all, abalamour ma ne oamp ket prest, ni, d'ober brezel. Abaoue, e klaskaz adarre fistoulat. Mez ar goad a zo savet d'hor penn abarz ar fin : « Evel-se ema an traou? eme ar Fransizien : hor paotred a rei tri bloaz soudard. » Te oar an dra-ze, p'eo gwir e oaz bet disul all o lakat da hano, ha ma vezez kavet mad, ezi d'ar servich e miz du el leac'h abenn bloaz. Kerse vo ganen dioueret ac'hanoud, rag abaoue maro hon tad, Doue 'r her pardoun! — ne ket re hir ar sikour ganeomp, mez kountant e vin evelato, rag gwelet a ran abaoue ma 'z euz hano d'euz al lezenn dri bloaz, ar Prussianed a zo tran-killeat kalz an traou ganto. *Si vis pacem...*

Ar yaouanka a zigoraz e c'hinou da gaozeal, mez ne c'hellaz lavaret ger ebet : « Ar pezh so gwir, eme egile, evit ar c'helhienn, al laeroun, ar broiou, a zo gwir evit kalz traou all c'hoaz.

Sonj e peuz, brema 'zo daou vloaz, hon tad a oue divezatoc'h eur zulvez o tont d'euz ar gousperou, abalamour, egiz ma lavaraz d'euz an noz d'hor mam ha d'eomp-ni, ma oue bet bodadeg tud er bourk. En em gavet oa tud eno, emezan, ne ket ebken d'euz ar barrez, mez d'euz ar c'hanton a bez. C'hwec'h pe zeiz kant a c'helle beza, etre goazed ha merc'hed. Great e oue em gozeadenn gant eur beleg, divar benn deveriou an tadou hag ar mammou : « Lavaret a reaz d'eomp, eme va zad, ez omp karget-gant Doue da zifenn feiz hor bugale, ha da viret ne deuffe netra da glask e moug. Mad, eme ar beleg, eun dra prouvet eo e kalz skoliou e vez lakeat etre daouarn ar vugale leoriou, hag e vez lavaret d'ezo traou hag a zo eneb ar Feiz lakeat en c'halon gant Doue. Er c'hanton-ma zoken, ez euz teir skol hag a vez lavaret eno traou fall evelse. Ma kendalc'h, o pugale a deui d'ar gear d'euz ar skol, desket eun tam bennag marteze, mez digristenet, sur awalc'h. Ne c'hellit

ket gouzanv kementse, ha ne reot ket, ne ket 'ta kristenien? Enebi reoc'h. Mez penaoz enebi? Peb hini ac'hanoc'h, dreizan e unan, a zo dinerz. Eun neuden ive a zo dinerz, mez an neud, kordet an eil en dro d'ebenn a deu buan d'ober eur gorden, hag eur gorden vad a c'hell miret euz ar brasa batimant da veza treac'het gant an vel. En em glevit etrezoc'h, en em unanit, grit eur sosiete etrezoc'h tud ar c'hanton. El leac'h all ez euz great pe e vezo great kement all, hag an treac'h a jomo ganeoc'h... » P'hen devoa achu, ar beleg-se a lavaraz : « Brema, mar d'euz unan bennag hag a garfe kaout brasoc'h sklerijenn, e c'hell kaozeal eb aoun, me glasko respount freasa ma c'hellin. » — « Den, eme va zad, ne lavaraz netra, nemed an Aotrou Kure. Heman hen devoa komprenet mad petra oa bet lavaret, mez ober a reaz goulennoù, expres mad, ha respountjou ar beleg all a oe ken sklear, ha lavaret ker brao, ma ranke an oll lavaret : « Brema, me vel mad petra fell d'ezan. »

Great e oue en dervez-se ar pezh a hanver e galleg : « Association de Chefs de Famille. » Kalz a foaz o hano dioc'h-tu Lod all a c'hortozaz, mez meur a hini a zo deuet abaoue, rag ar presidant a lavare din disul e oe kresket o niver d'euz an anter abaoue, hag a kreske bemdez. Emgleoiou evelse a zo bet savet dre ar vro a bez : en eskopti ez euz unan e peb kanton, koulz lavaret. Dre ar Frans, int stank meurbet, ha bemdez, ebarz ar *Journal Officiel* e veler embann eun emgleo nevez e korn pe gorn euz ar vro.

Meur a hini a lavare : « Daoust da betra e servicho an dra-ze? Nebeud awalc'h, m'oarvad, rag ar C'houarnamant eo ar mestr! » Ar mestr, ya keit ha ma karer, mez pa laker diarbenn d'ezan, ec'h oar, abred pe zivezad chom a za ha mont var egiz. Al leoriou fall, gwir eo, a gaver c'hoaz e meur a skol. Er barrez tosta, zoken, ez euz anezo. Mez kemeromp kourach. Te, en deiz all pa oa glao, a yeaz da gousket, mez me, epad an amzer-se a lennaz eur gazetenn, deuet d'euz ar bourk gant hor c'hoar pa oa bet e kerc'hat riz d'ober farz. Ha gouzout a rez petra em oa kavet enni? Mad, eul lizer skrivet gant ministr ar skoliou, Barthou, da oll vistri braz ar skoliou dre ar vro, evit lavaret d'ezo teuler evez pe seurt da lakat var listen al leoriou skol e peb departamant, « Red eo, emezan, rei al listen da anaont d'an oll; hag epad eur miz goude ma vezo bet embannet, kement tad hen deuz bugale e skoliou ar C'houarnamant, a c'hello reklenn eneb peb hini euz al leoriou merket varnhi. » Kalz traou all a lavare c'hoaz. Nebeud eo evit c'hoaz. Mez eur faout a zo er vezenn. Brema e vezo eaz planta ar yenn doun ebarz. *Si vis pacem...*

Mez, breur, ema izel an eol : deomp da zastum an ed divar al leur.

LE PAYSAN.

Profou kinniget da rei dourn da zevel

TEATR BREZONEK KERYAN

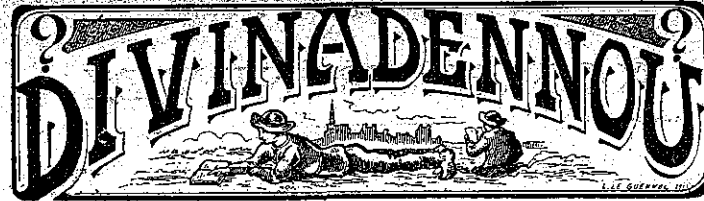
Destumet gant Anne-Marie Le Bras, Plouzéniel

Eur mignon d'ar Brezounek zéniel	Plou- 2f.	Eun espèce bour'hizez, Plou- zéniel	0 40
Eur Reder Mor, Plouzéniel	2	Eun all euz a gichen, Plou- zéniel	0 10
Eur Reder Douar, —	2	Var zao, Breiziz, Plouzéniel	0 10
Eun den a skiant vad, —	0 10	Sans-Souci, —	0 10
Eur vaouez laouen ha karan- tézus, Plouzéniel	0 10	Anonyme, —	0 20
Eur paot iach, atao var zao prest da zifen e vro, Plou- zéniel	0 10	Françoise Le Hir, Anne Lannon, M. A.	0 15 0 10 0 10
Eun all ker goest hag hen hag a vir galoun, Plouzéniel	0 10	Auguste Foricher, Yves Stourm,	0 10 0 10
Eun allic c'hoaz, —	0 10	Eun amezogez all, Jean Trapp,	0 10 0 10
Perrine Pervés, —	0 10	La Violette, —	0 50
Jeanne Bellec, —	0 20	Eur vam goz, —	0 10
Augustine Guillerm, Jeanne-L. Guillerm, Josephine Roudaut, Va amezetén vad, Eun amezoc all, Breur ha c'hoar, Eur plach yaouanc,	0 20 0 10 0 20 0 25 0 15 0 20 0 20	Doué her guezio avoalc'heo, Plouzéniel Anne-Marie Le Bras, Pou- zéniel An diou c'hoar Jaouen, Plou- zéniel Eur paot sérius, Plouzéniel	0 20 0 25 0 05 0 50

Destumet gant E. R., eur mignoun da « Feiz ha Breiz » euz a Gernilis

Augustic Abjean	0f.10	Petit-Louis Kermarrec	0 10
Rosalie Abjean	0 10	Marie-Anne Nérou	0 10
Marie Abjean	0 10	Unan euz an nao c'heur elez	0 10
Marie-Hervéline Abjean	0 10	Evit Doue ag ar vro, J.-B.	0 10
Gabrielle Abjean	0 10	Paotr ar mecanic, H. A.	0 50
Gabriel Abjean	0 30	Eur vam a familh, M. A. H.	0 10

An A. Quemeneur, Pionéour- Lanvern	10f.	W. A. Ollivier, Sant-Nouga..	1 »
An A. Acquitter, Plouegat- Moysan	2 50	J.-M. Arzel, Plouguin.....	2 »
J. Herry, Lannilis	0 50	Eur beleg coz, Konq.	5 »
Eur marichal euz bro al Loar Diner karantezus Potred ar brezoneg Kloerdi braz Kemper	0 20 5 »	Destumet gant eur potrik eiz vloaz, Jean Prigent, euz Sant-Nouga. da lein-eured e donton Saik	5 »
Ar rener koz	1 »	Eur potr yaouanc euz Lan- houarne	2 »
Soisik, Plouescat	0 20	Sao Breiz-Izel, Plouzeniel...	0 30
Duik, —	0 20	Eur galon vad, Plouider	0 25
Lili, —	0 20	Doué a oezzo, aoualc'h eo, Plouider	0 25
Mimi, —	0 20	Rai an aluzen gant largetez, Plouider	0 20
Bock, —	0 20	Nak evit Bleiz nag evit Mont- fort, Lesneven	25 »
Eur skolerez kristen, Sant- Nouga	2 »	An Int. Cadour, Plouescat	5 »
Eur vam hag he bugale, Sant-Nouga	10 »	Eul lennerez aketus da Feiz ha Breiz, Plouescat	1 »
A. Yv. Prigent, Sant-Nouga	10 »	Eul labourerez douar euz a Dreflez	0 50
Evit brasa mad ar vro, Plouider	0 25		
M. Yv. Abily, Plouider	0 25	Bet er miz-man	108f.80
Aotrou Person Pencran, an Aotrou Gourvennec hag e vam	5 »	Bet araok	1.935 60
		Bet beteg hen	2.044f.40

Respontchou divinadennou miz Eost

- I. — 6. 8. 10. 12.
- II. — Brest, prest, rest.
- III. — Pennou blevek.
- IV. — Ar zailh o vont er puns hag o tont er meaz.
- V. — Sili.
- Ibil.
- Lili.
- Iiis.

O deus bet 60 poent :

M. A. M	Rosnoen.
Mathieu Morvan	Plon-ar-Faou.
Fr. Saout	Taulé.
Michel Laurent	Guipavas.
F. Bescond	Treglonou.
M. Ségalen	Gouesnou.
G. Le Ber	Taulé.
G. Le Reun	Plabennec.
Yeun ar Go	Pleyben.
E. Léon	Kerlouan.
J. J. Le Gac	—
Marq. Léon	Plouzeniel.
Jacques Le Gall	Guiclan.
X	Guiclan.
M.-J. Quéinnec	Elliant.
Y. Cottien	—
Y. Pelleter	—
A. Nerrant	—
J. Cotten	—
N. Noenner	—
Potr Guite	Kerfeunteun.
Potr L. N.	Logonna-D.
M.-Y. Begoc	Sant Pabu.
M.-Y. Peran	Kernilis.
Eur potr yaouanc	Kersent.
J.-M. Normand	Guiclan.
Servé Le Moign	Lokournan.
Quéau	Landerne.
Bapt. Beyer, mab	Plouescat.
M. Lavanant	Loc-Eginer.
M. Grall	Gwitevede.
Jeannik Belenfant	Plouescat.

O deus bet 50 poent :

Erwan Kerguinou	Lanveur.
Hervé Rolland	Dirinon.
Jean Nic	Ar Merzer.

F. Cabon	Tréfléz.
Goulven Ollivier	Sibiril.
Jean-Louis Roue	Plouzeniel.
F.-J. Ollivier	—

O deus bet 40 poent :

Goulven Ségalen	Plouzeniel.
A. Andre	Dref-Nevez.
X	Taulé.
F.-M. Brélivet	—
J.-L. Penne	Sant-Ségal.
Philo. Combot	Guiniventer.
Joseph Kerrien	Mespaul.
Guillaume Cadiou	Sibiril.
J.-P. Ollivier	Lanhouarne.
J.-L. Cadiou	Sibiril.
J.-M. Salaün	An Trehou.
J.-F.-M. Kerrien	Plouénan.
Michel Balay	Quimerc'h.
Louis Bizien	Plouenan.
M.-J. Piriou	Rosnoen.
Jeanne Acquitter	Sant-Nouga.
M. Salaün	—
M. Cueff	Paimpol.
Y. Prigent	Sant-Nouga
T. Gutvarc'h	Mespaul.
M.-Yv. Simon	Kernilis.
A.-M. Le Bras	Plouzeniel.
Ad. Glemarec	Triagat.
Louise Salou	Plouzeniel.
M. Gac	Plouider.
Yv. an Dœuff	Triagat.
Louis Floch	Plomeur.
M.-Y. Cardinal	Sant-Nouga.
J. Bouc'h	—
Yv. Léa	Cléder.
Pauline Pronost	Tréfléz.
Joséphine Roue	—

KONKOUR NEVEZ

Ar re o deuz prizion da gaout evit an divivadennou a c'hello o c'haout e *Gouel ar Bleun-Brug* e *Kastel-Paol* diziou a zeu.

— Gant *Feiz ha Breiz* miz here e tigorimp eur c'honkour nevez gant divivadennou ha prizior euz ar re gaëra adarre.

Ar re o devezo c'hoant d'o gounid, n'eo ket e miz genver nag e miz c'houevrer eo e stagint da labourat, mes e miz here dioc'htu, na petra ta; mankout da gonkouri eur miz hebken a zo koll eleiz a boenchou!

A NOS JEÛNES SOLDATS

Un soldat ne peut recevoir de journaux à la caserne et, cependant, il désire avoir des nouvelles du pays. Que les conscrits fassent donc envoyer chez l'aumônier le journal ou le Bulletin de leur localité; ils iront le chercher régulièrement. Cela leur procurera l'occasion de voir l'aumônier et de passer agréablement leur soirée avec les amis fidèles au même rendez-vous.

Un soldat ne peut pas lui-même toucher les mandats qui lui sont adressés. Il est obligé de passer par le vaguesmestre, d'attendre le jour où l'on paye les mandats, de le toucher devant les camarades et, par conséquent, de l'arroser en entamant la pièce de cent sous qu'il vient de recevoir: autant d'inconvénients. Si, au contraire, dans la lettre qu'on lui adresse, il y a un mandat au nom de l'aumônier, le soir, en rentrant, il va droit chez ce dernier qui, en échange du mandat, lui remet immédiatement la somme qu'il représente. Donc, se faire envoyer ses mandats au nom de M. l'aumônier. Il n'y a pas d'erreur possible, le mandat arrivant entre vos mains avec la lettre.

Enfin, il est beaucoup d'aumôniers qui acceptent de recevoir en dépôt l'argent des soldats. C'est précieux et absolument sûr. Faites-en votre profit.

(De *l'Etendard*.)

Feiz ha Breiz

Kappad Miziek ar Vretoped.

Les « Bleun-Brug » à St-Pol-de-Léon

(IMPRESSIONS D'UN TRÉGORROIS)

Par une heureuse dérogation à l'usage établi depuis huit ans, les *Bleun-Brug* ont transporté cette année leurs assises à Saint-Pol-de-Léon, Saint-Pol, c'est la ville sainte du Léon, la ville aux joyaux artistiques, à la population fortement enracinée dans sa foi et dans son sol fécondé par la mer et par un labueur intelligent et tenace.

La décision du Comité des *Bleun-Brug* y fut accueillie avec la plus grande faveur.

Nous croyons, pour notre part, que cette innovation ouvre une ère nouvelle de prospérité à l'association léonaise, désormais pourvue de toute son organisation et capable d'affronter le grand public.

Elle a suscité des chanteurs, créé des chœurs, formé des troupes susceptibles de rivaliser avec les meilleures de Bretagne — (les *Pôtréd Lesneven* n'ont rien à envier à la célèbre troupe de Sainte-Anne-d'Auray.) Que lui reste-t-il à faire? Il lui reste, croyons-nous, à se produire sur des théâtres variés pour semer partout autour d'elle le bon grain et développer son prestige et son influence.

Les éléments qu'elle possède, nous les avons vus à l'œuvre mercredi et jeudi de l'avant-dernière semaine: nous avons constaté avec un vif plaisir le savoir et l'entraînement des acteurs et des chanteurs.

Mercredi soir, les *Pôtréd Lesneven* nous sont apparus avec l'allure vive, dégagée, la note sincère et pénétrante des maîtres de la scène. Tous, des plus jeunes aux plus âgés, avaient un sentiment profond de leurs rôles et s'étaient rendus maîtres de leur sujet jusque dans le plus petit détail. Le *Combat des Trente* offre, il est vrai, matière à de beaux gestes, à de beaux éclats; drame clair, bien charpenté, les caractères s'en dessinent en un relief vigoureux qui impressionne fortement.

Pour peu qu'ils aient appris à se hausser au niveau des situations, les Beaumanoir, Tinténac, le frère Jean, Montauban, Raoul, Bembro lui-même et ses soudards devaient graver dans les esprits

leurs physionomies altières, chevaleresques, haineuses ou repoussantes... Les applaudissements du public donnèrent aux acteurs l'assurance d'avoir parfaitement interprété un beau drame.

Koan Brevaler est une comédie étourdissante comme il s'en rencontre plusieurs dans le répertoire léonard. Elle est enlevée avec une prestesse, une aisance surprenante, par MM. François Le Borgne, Joseph Penezer, Félix Bellec, François Séné et François Bergot, des **Pôtréd Lesneven**. M. Félix Bellec chante aussi d'une voix souple et nuancée le **Kentel Katekiz**, petit chef-d'œuvre de simplicité que les enfants groupés autour de lui écoutent avec ravissement. Puis, c'est le tour de **Yan, ar pôtr mat**, sorte de héros de village qui chanté ses grotesques exploits avec une conviction, une verve qui déchainent le fou rire. Pour clore la séance, l'apothéose de **Salaun ar Foll**, composée pour les grandes journées du Folgoat, verse dans les âmes un mystérieux attendrissement; l'épisode évoqué est l'un des plus touchants de notre histoire.

Voilà, dans ses grandes lignes, le programme du mercredi soir qui sera répété le lendemain devant une salle archicomble, près de trois mille personnes entassées dans la même enceinte des halles.

* * *

Dans la matinée a lieu le concours de chorales et de chanteurs. Nous entendons tour à tour, Saint-Pol-de-Léon, Saint-Louis et Saint-Martin de Brest, Trézilidé, Plouescat, Plouzévédé, Plouénan, Mespaul, et toute une pléiade de chanteurs émérites.

A 11 h. 3/4, la foule des auditeurs et chanteurs se forme en cortège et se rend à la basilique, précédée de l'excellente musique de Trézilidé et de plusieurs bannières dont celle de la **Breuziez ar Brezoneg** de Tréguier portée par Jean Cocaïgn, de Pleumeur-Bodou. M. le Curé de Saint-Pol monte en chaire et prononce une courte et substantielle allocution toute à l'éloge de l'œuvre bretonne et catholique entreprise par le **Bleun Brug**: « la foi et la langue sont deux, mais ce sont deux sœurs; il faut les aimer de pair et les unir, car toutes deux font partie essentielle de notre patrimoine. » La foule a chanté déjà le cantique de Saint-Pol; elle entonne le **Credo**; puis la bénédiction du T. S. Sacrement vient clore la matinée.

A 2 heures, nouvelle reprise; exécution d'un riche programme artistique et distribution des récompenses s'élevant au chiffre respectable de 1.200 francs en espèces. Comme nous l'avons dit, la foule afflue: Tout le canton de Saint-Pol, de nombreuses paroisses des cantons voisins, d'autres plus éloignées encore sont représentées.

M. de Mun préside, entouré de M. le comte de Guébriant, M. le comte de Kermenguy, M. le chanoine Treussier, M. le vicomte de Kerdrel, M. le marquis de Liscoat, M. le chanoine Morvan, M. le chanoine Goret, M. l'abbé Floch, supérieur de l'Institution N.-D. du Kreisker, M. Trémintin, M. Bellec, de Landivisiau.

Les **Pôtréd Lesneven** se surpassent devant cet auditoire d'élite, qui le comble d'applaudissements.

* * *

Voici le palmarès du Concours de musique:

Chorales à 4 voix inégales. — 1er prix, ex-æquo, Saint-Louis de Brest et Saint-Martin de Brest; 200 francs à chacune; 2e, 100 fr., Saint-Pol-de-Léon.

Chorale à 4 voix égales. — Prix unique, 75 fr., Trézilidé.

Chorales à 2 voix. — 1er prix, 80 fr., Plouescat; 2e, 60 fr., Plouzévédé.

Chorales à 1 voix. — 1er prix, 30 fr., Plouénan; 2e, 25 fr., Mespaul.

DUO

Catégorie enfants. — 1er prix, 10 fr., Saint-Martin de Brest.

Catégorie hommes. — 1er prix, 15 fr., Saint-Louis de Brest.

Mention: Plouénan.

SOLISTES

Soprani. — 1er prix, 5 fr., Gabriel Léostic, de Saint-Martin (Brest); 2e, 4 fr., Stanislas Paugam, de Saint-Pol; 3e, 3 fr., Jacques Dincuff, de Plouescat.

1re mention: Yves Prigent, de Saint-Pol; 2e Yves Herry, de Plouescat.

Altos. — 1er prix, 5 fr., Pronost, de Saint-Louis (Brest); 2e, 4 fr., Marcel Gestin, de Saint-Martin (Brest); 3e, 3 fr., François-Marie Le Her, de Plouescat.

Mention: Spagnol, de Plouénan.

Ténors. — 1er prix, ex-æquo, MM. De Cadenet et Gicquel, de Saint-Louis (Brest), 16 fr. à se partager; 2e, ex-æquo, MM. Kervellec, de Saint-Pol et Sergent, de Saint-Martin (Brest), 12 fr. à se partager; 3e, 5 fr., M. Liechty, de Saint-Martin (Brest).

Basses. — 1er prix, 8 fr., M. Quinquis, de Saint-Louis (Brest); 2e, 6 fr., M. Foll, de Saint-Martin (Brest); 3e, 5 fr., M. Drillet, de Saint-Louis (Brest).

CHANTEURS POPULAIRES

Catégories enfants. — 1er prix, 3 fr., François-Marie Le Her, de Plouescat; 2e, 2 fr., Eugène Le Lay, de Saint-Pol.

Catégorie hommes. — 1er prix, 5 fr., M. Louis Talabardon, de Roscoff; 2e, 4 fr., M. Rohel, de Plouénan; 3e, 3 fr., M. Roué, de Saint-Méen.

A 5 heures, la représentation est close.

Belle et impressionnante journée pour tout cœur breton qui aspire vers les satisfactions sans pareilles de la vie bretonne.

renouvelée dans ses éléments, la foi, la race! Quel noble idéal nous offre le **Bleun-Brug**, et quel programme!

Et pourtant il existe, à notre humble avis, une lacune dans ce magnifique programme : il est trop restreint; nous y regrettons l'absence de séances de travail et de cette fraternité d'âmes qu'elles finissent par créer entre les membres d'une association attelés à la même besogne. Mais, direz-vous, des séances de travail exigeraient la dépense de deux ou trois journées de plus? Oh! sans doute; mais les autres associations ne reculent pas devant la dépense d'une semaine entière, jugeant indispensable de réunir dans un même cadre tous les chefs d'activité sociale, économique, artistique, littéraire, pour leur imposer, dans la mesure du possible, une empreinte, une direction bretonne. Des séances de travail, réparties entre les sections du **Bleun-Brug**, lui vaudraient de nombreux concours de toutes les parties de la Bretagne et permettraient de traiter, à un point de vue intégralement breton, c'est-à-dire sous l'inspiration de la religion, les nombreuses questions intéressant notre vie économique, artistique, littéraire.

Nous nous permettons de soumettre, en terminant, ces desiderata au comité directeur du **Bleun-Brug**, dans l'espoir qu'il voudra couronner la démarche faite cette année pour une autre innovation encore plus heureuse et plus décisive : l'extension du **Bleun-Brug**, comme association, à toute la Bretagne, et la création de trois ou quatre journées de travail closes par la journée de fête dont nous venons de noter pour la neuvième fois l'éclatant succès.

E. M.

D'HOR MIGNOUNED SOUDARDED HA MARTOLODED

e kasimp *Feiz ha Breiz* bep miz evit bennoz Doue, gant ma tigasint d'eomp, i o unan pe unan bennak all euz o anaoudegez, adres an *ti kristen*, ma reont ennan o disken, goude o labour pemdezick.

An Iliz Katolik

Pehini eo ar Gwir Iliz? — He merkou

Eun dever stris eo eta d'an holl dud beza euz an Iliz evit gelout beza salvet. Mes e pelec'h ema an Iliz-ze? Ma z'euz meur a Iliz, penaoz lakât kemm etrezo? penaoz dispartia ar gwir Iliz diouz ar re all? Ha kavout a ra deoc'h e vije bet fur hor Zalver Jezuz-Krist oc'h ober deomp eur gourc'hemenn ken stris, ma n'en dije ket roet deomp peadra da c'hellout senti ouz ar gourc'hemenn-ze? Nan, a dra-zur, hag e labour n'en dije ket bet ar furnez-ze a zere da labour eun Doue ha Jezuz ne vije ket bet Doue e unan.

Red eo eta e c'helfe Iliz Jezuz-Krist beza anavezet sklear anat gant an holl; evel ma z'eo red e c'helfe pep den ober e zilvidigez. Doue — (meur a wech am beuz hel lavaret deoc'h) — a fell gantan savetei an holl dud; hag Iliz Jezuz-Krist, hag hi hebken, eo, he deuz promesaou Doue, an holl errez. hag an holl draou evit ar zilvidigez.

Euz eun tu all ive, e kavomp dre ar bed meur a « zosiete », meur a Iliz hag a anavez Jezuz-Krist evit o mestr. Teir Iliz a zo, dreist ar re all, hag outo o zeir e teu an holl Ilizou kristen d'en em staga. Kaout a reomp evelse : ar **Gatoliked**, ar **Protestanted** a bep rumm hag an holl **Schismatiked**. Ar re-ma holl en em zislavar an eil egile e kalz traou; ha dre-ze eo sklear ne c'hellont ket an teir Iliz-se beza assamblez gwir Iliz Jezuz-Krist; rak, hor Zalver benniget ne c'helle ket en em zislavaret e unan en eun hevelep doare hag, abalamour da-ze, en deuz ranket rei d'e Iliz merkou eas da welet ha da anaout zoken d'an dud dizesk abalamour dezo ive da c'hellout mont en Iliz-ze ha dreizi beteg Jezuz.

PENAOZ ANAOUT AR MERKOU-ZE? — An den en deuz eur galon hag eur spered eun a gav, en e skiant-vat e unan, awalc'h a sklerijenn evit anaout gwir Iliz Jezuz-Krist ha dizale e welimp int dereat meurbed merkou an Iliz ervez skiant-vat an den. Ar **Skritur-Zakr**, d'he zro, a lavar deomp en deuz Jezuz roët d'e Iliz merkou eas da anaout : an dra-ma a welimp ive. **Skridou an Tadou Santel** a ziskouez deomp oa anavezet ar merkou-ze adalek penn-kenta an Iliz hag hed ar weach int bet goëst da rei da anaout ar gwir Iliz.

PERE INT AR MERKOU-ZE EUZ AR GWIR ILIZ HA PETRA INT? — An doktored a lavar e zeuz daou rumm merkou evit an Iliz.

I. **RUMM KENTA** : Ar merkou-ma eo ar re a zo ken red d'an Iliz kaout, ma rankomp lavaret n'eo ket ar gwir Iliz an hini ne deuz ket ar merkou-ze. (An doktored a c'halv, e gallek, ar merkou-ma « les notes négatives »). Ha lod anezo a c'heller kaout er eun Iliz faos.

II. **EIL RUMM** : Ken red eo d'ar gwir Iliz kaout ar merkou euz

ar rumm-ma, ma ne c'hellont ket beza douget e doare ebët gant euz Iliz ha n'eo ket ar gwir Iliz. (An doktored a c'haiv anezo « les notes positives »). Gwelomp pere eo ar merkou-ze euz an eil rumm hag egile ha gwelomp ive da be Iliz e tereont gwella. En doare-ze e welimp difazi pehini eo gwir Iliz Jezuz-Krist.

I. MERKOU EUZ AR RUMM KENTA. — Pevar merk a gavomp ama dreist ar re all.

1° An Iliz a dlïe beza gwelet, hag an dra-ma am beuz displeget deoc'h hir awalc'h.

Iliz ar **Protostanted**, koulz hag hini ar Schismatiked a c'hell beza gwelet, rak a uel d'an holl e prezegont o diou o relijion : ar relijion ze a zo anavezet; eas awalc'h eo studia anezi tam ha tam. Mes red eo ive hen anzao, ha schismatiked ha protostanted hen anzao o unan, n'euz Iliz ebët ken eas da welet hag an Iliz **Katolik**. Hou-ma ne c'houlenn nemet eun dra; ma vo sellet ar pisa ma vë gallet ouz he c'helennadurez, e kement a c'hour-c'hemenn kredi hag ober evit rei da Zoue an enor dleet da Grouer pep tra.

2° An Iliz ne dlïe ket paouez da veza gwelet. — Jezuz n'en deuz ket savet e Iliz evit eur c'hantved hebken, evit eur rumm-dud hebken, savet en deuz e Iliz evit an holl gantvejou, evit an holl poblou. Ha neuze e rankomp lavaret ne c'helle ket Jezuz-kas da benn ar mennoz en doa ma n'en em ziskuez ket e Iliz beza atao ar memes hini hed a hed an holl gantvejou.

Daoust hag ar merk-ma a gavomp etouez ar **Protostanted**? Tad ar Protostanted a oue **Luther** : henma en em zistagas diouz an Iliz katolik er bloaz 1517 : ar relijion protostant n'he deuz eta nemed 396 bloaz abaoe m'eo ganet. Hag ar schismatiked? Ar schismatik braz a oue Phosius, eskob Konstantinopl, a en em zistagas diouz Iliz Rom er bloaz 858; var e lerc'h e teuas **Mikeal Seruler** a dorras al liamm a voe bet koulmet a neves, er bloaz 1008. Ar re-ma ken nebeut ne c'hellont ket lavaret eo bet gwelet atao o Iliz.

Na pebeuz kenm gant an Iliz **Katolik**! Adalek hirio ni, katoliked, a c'hell pignat euz ar Pab Pi X beteg sant Per hag an Ebestel.

3° An Iliz ne dlïe ket chench. — He c'helennadurez a dlïe beza atao ar memes hini. Jezuz en doa gourc'hemennet d'e Ebestel : « **Kelenn an holl poblou ha deski dezo miret kement en doa lavaret** ». An Abostol sant Paol a lavar d'ar Cristenien kenta : « **Taoler pell diout-o pep kelennadurez dishenvel diouz hini an** » Aviel, hag e vije ar gelennadurez-ze digaset gant eun Eal eus « **an Nenv** » (1) Kelennadurez Jezuz-Krist, hag hi hebken, eo a ro ar zilvidigez : dre-ze eo red e chomje atao ar memes hini ha dre-ze ive : « **Jezuz a zo gant e Iliz bemdez beteg ar penn dizeva euz ar bed** ». Dizate, lennerien, va mignonned, o komz deoc'h euz an eil rumm merkou, am bezo an tu da ziskouez

(1) Lizer da Dud ar Galasi I. 8.

a veach zoken, adalek ginivelez o relijion, troët ha dizroët evel-ma ra ar c'hillek var beg tour eun iliz diouz ma c'houes an avel. Ha, me zonz d'in, ma teufe adarre var an douar ar re a zavas o relijionou e chomjen ken mantret o welet petra zonz, petra gred hizio ar re a gerz var o rodou dezo; ia, ken mantret ha ma vije hizio ar re a gerz var o roudou dezo; ia, ken mantret ha ma vije Breiziz a wech all o welet eur c'harr-dre dan pe eun hent houarn. Mes ive, ra zeuio sant Per d'ober eur bale dre zouar Breiz-Izel a bez, ra zeuio da glevet an oferenn-bred, ken e Kastel-Paol, ken er distera parrez a zo var ar meas; ra zeuio d'ober tro ar bed katolik a bez; pa gleyo kana ar Gredo; c'houi gav deoc'h e c'homo sebezet? Oh! nan, mes staga rei ive da gana ha goude an oferenn e lavaro : « **Mat! kaër en deuz ar bed mont en dro, ar pez a lavaremp-ni gwêach all-goz a jom atao ar memes tra!** » Hag ar Gredo-ze a zesk ar yugaligou var barlenn eur vam gatolik a zo bepred Kredo an Ebestel. Nan, an Iliz **Katolik** ne jench ket. Mes... penaoz a rap ama, rak dizale am bezo d'hen diskouez freasoc'h.

4° An Iliz a dlïe kaout ar gwir da veza kredet pa ro eur gelennadurez. — Eun Iliz ha n'he d'euz ket ar gwir-ze n'eo bet gwir Iliz Jezuz-Krist. Hor Zalver a zo deuet var an douar evit beza, evel a lavare e unan : « **An hent, ar wirionez, hag ar vuez** »; red eo eta e c'helfe an den heuilh e c'hourc'hemennou, bale hervez ar gelennadurez roët en e hano, hag hen ober gant eur fizianz start int kelennadurez ha gourc'hemennou Mab Doue ha n'int ket bet chenchet e doare ebët.

Ar **Protostanted** a vije nec'het bras, a dra-zur, o klask ar merk-ma en o ilizou, rag evito **pep den eo a dlïe barn feiz e Iliz**. Ar **Schismatiked** euz o zu n'en em glevont ket pa vez meneg ouz piou senti evel penn ar relijion.

N'euz nemet an Iliz **Katolik** hag a c'helfe kaout ar merk-ze euz Iliz Jezuz-Krist : rak ar gwir he deuz da veza kredet pa gelenn he bugale, ar gwir-ze a zo diazezet var an **deujans** e kenver an Tad Santel ar Pab : hag henma, hervez ar feiz katolik, ne c'hell ket fizia er gelennadurez a ro evel doktor an Iliz a bez.

Dre-ze euz ar pevar merk-ze a gavomp er rumm kenta, n'euz nemet unan hag a zereje d'ar Schismatiked ha d'ar Protostanted; ar pevar merk a zere d'an Iliz katolik. Lavaret a c'hellomp neuze n'ema ket ar wirionez gant ar re genta. Daoust ha lavaret a c'hellomp dioc'htu ema ar Wirionez gant ar gatoliked? Evit an dra-ze eo red diskouez n'euz nemet an Iliz katolik hag he dije an holl merkou euz an eil rumm.

Ha setu petra welimp en niverennou kenta.

F.-M. MAZEAS.

Hanoiou ar c'heariou ma 'z a enno hor mignoned yaouank a zo o vont da zoudarded er miz-man, hag hanoiou ar veleien a zo karget anezo er c'heariou-ze gant an aotronez Eskibien.

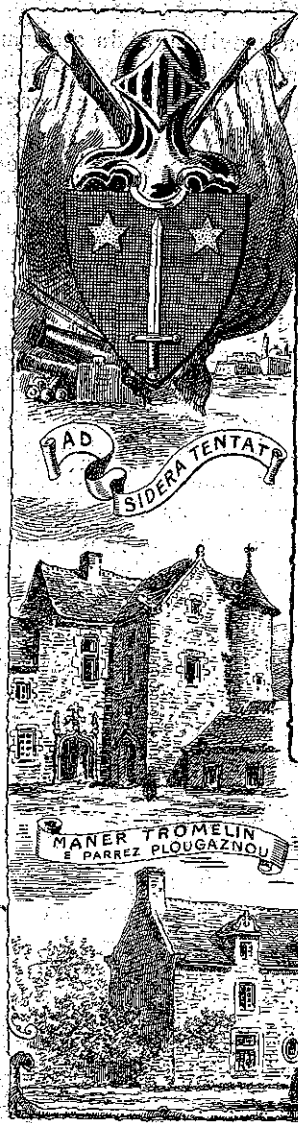
<i>Alger</i>	M. Allard, aumônier du Lycée.
<i>Angers</i>	M. Bullue, 12, rue Kellermann.
<i>Brest</i>	M. Caroff, 11, rue de l'Harteloire.
<i>Crozon</i>	M. Le Jacq, curé.
<i>Cherbourg</i>	M. Loyer, 22, rue Tour-Carrée.
<i>Compiègne</i> (1) ...	M. Grison, vicaire à St-Jacques, 18, rue Hurtebise.
<i>Guingamp</i>	M. Auffret, vicaire à Notre-Dame.
<i>Laon</i>	M. Guilbert, vicaire à la Cathédrale.
<i>Landerneau</i>	M. Creignou, vicaire à Saint-Houardon.
<i>Lorient</i>	M. Morerette, 7 bis, rue de l'Hôpital.
<i>Nantes</i>	M. Girousse, 3, rue de Châteaubriand.
<i>Ouessant</i>	M. Pellé, vicaire.
<i>Paris</i>	M. Louis, 187, rue de Grenelle.
<i>Saint-Cyr</i>	M. Tissard, curé
<i>Pontivy</i>	M. Hellec, aumônier de l'Hôpital.
<i>Rambouillet</i>	M. Guérin, curé-archiprêtre.
<i>Rennes</i>	M. Le Coiffier, 13, rue des Dames.
<i>Saint-Germain</i> ..	M. Lepont, 29, rue de Lorraine.
<i>Saint-Brieuc</i> ...	M. Rault, 8, rue Lecuyer.
<i>Sidi Abdhallah</i> ..	M. le chanoine Danielli.
<i>Toulon</i>	M. Subtil, villa Jeanne d'Arc.
—	M. Larcher, 12, rue Mirabeau.
<i>Vannes</i>	M. Vaillant, 56, rue de l'Hôpital.
<i>Vin-</i> (Fort de Nogent.	M. Guerrie, 8, rue du Châtelet.
<i>cennes</i> (Fort de Rosny.	M. le vicaire.
<i>Poitiers</i>	M. Ronnin, 10, rue de la Trinité.
<i>Oran</i>	M. Beissières, 28, rue de l'Arsenal.
<i>Versailles</i>	M. Danigo, 7, rue du Bourdonnais.

Ar gerent kristen hag o deus c'hoant da c'houzout ervat ha kenderc'hel a ra o bugale da veza er c'hazarn ar pez ma oant er gear a vije da dezo gouenn euz o c'helou digant an Aotronez m'int bet fisiet enno.

(1) Compiègne reçoit 480 hommes du recrutement de Brest.

Ar jeneral Tromelin

1771-1842

En amzer ar roue Louis XV e veve e parrez Plouïan, e maner Coatserho, e kreiz ar c'hoajou a zo a zioc'h breac'h- vor Montroulez, eur famil vras ha pinvidik ; Nicolas Tromelin, ar penn anezi, a ioa bet offiser, e penn kenta e amzer ; dimezet oa bet goudeze da Jenovefa du Buisson euz maner Koz Kastel, e Taule.

Er bloaz 1771 e c'hanas eur mab d'ezo, Jakez-Yan ; e dad c'hoant gantan d'e welet o vont eveldhan d'an arme, her c'hasas d'ar skôl da Vendome ; ac'hano e oué kaset d'ar C'hors evel sous-letanant ; er bloaz 1790 e tistroaz da Vontroulez abalamour d'ezan da zimezi da

Anna de Jollivet, euz maner Treuz-C'hoat, e Pleyber-Christ. Mes ar Revolution a deuas da skigna he freuz e pevar c'horn ar vro, hag an Aotrou Tromelin, evel an darn vrasa euz offiserien nobl Breiz-Izel, a rankaz mont da guzet da Vro-Zaoz gant e dud.

Evel ma oa kalonek e roas e hano evit mont da stourm, ouz ar re o devoa great d'ezan mont d'an harlu. Ober a reas e ziskenn, gant ar re wenn, e Kiberon; goasa pezh a oue, e ouent treac'het gant ar re c'hlaz ha 900 bennak anezha a oue fuzuillhet. Tromelin a c'hellas en em zavetei hag a yeas da jom da Londrez: eno e veve, ber awalc'h an traou gantan, diouz ar c'henteliou var an dessin a gave tro da rei; er bloaz 1786 e reas anaoudegez gant Sidney Smith, gwella den a vor o devoa neuze ar Zaozon; e hano nemed ken a ioa tra awalc'h evit lakat hor martoloded-ni da grenn; lavaret a reat en devoa great marc'had gant an diaoul; barrek e veze bepred da dapa kement lestr a c'helle da welet; e lestr e unan, an Diamond mistr ha skanv evel eul labous, a veze gwelet er memez amzer koulz lavaret, e Barfleur hag e Dieppe. An enebour bras-ze d'ar Revolution a a gasas Tromelin hag a gasas anezan gantan d'e heul; kaeroc'h a reas zoken; c'hoantat a eure diskouez d'ezan eun nevezenti; eun nozvez, e miz ebrel, ez eas d'an Havr nevez; tapa a eure krog, dre laer, el lestr gall *Le Vengeur*, hag edo o vont da Vro-Zaoz... mes an avel a yeas en e eneb hag a stlapas anezan etre daouarn e enebourien.

E gwirionez, kasaüs oa kement-se evit Sydney Smith hag e dud, mes evit Tromelin oa kasaüsoc'h c'hoaz, rag dal ma teujet da anaout e oa eun dijentil tec'het e dia-veaz-bro, edo great gantan. A drugarez Doue, Sidney Smith a gavas dillo an tu d'e savetei: « Gortozit. emezan, » me a zo o vont d'ho lakat da dremel evit beza unan » euz va servicherien; ginidik e vefoc'h euz ar C'hanada, » hag hoc'h hano a vezo John Bromley. »

P'en em gavaz ar c'habiten gall Le Loup var ar vag saoz da zigemeret kleze ar c'habiten Sidney Smith, Tromelin diskennet dija e kambr « e vestr » a ioa, en dra c'helle o testum e zillad, ha var e lerc'h eo e pignas var ar c'haë, en Havr nevez, kuzet e touez ar geginerien hag ar voused.

Diouz ar pardaëz e oe roet da anaout da Sidney Smith edo o vont da veza kaset raktal da Baris; e zekretour Wright hag e zervicher John hebken a die mont d'e heul; antronoz evit gwir, edont o zri var hent Paris, en eur voetur kilhet gant archerien; Tromelin, kroaziet e zaouarn gantan, a ioa er meaz e kichen ar postillon; an daou all a ioa ebarz; pa jomet a zav da jench kezeg, potred ar marchosi o deveze plijadur o klevet John o saoznegat e giz ar C'hanada; bep an amzer ar paourkez « mevel » a gleve traou gant « e vestr » hag avechou zoken en deveze taoliou boutou; Tromelin hag a ouie ervat perag e reat kement-se d'ezan a c'houzanvé an trouz hag an taoliou gant doujanz ha pasianted.

An tri brizonier a oue kaset d'an abati hag ac'hano da Dour an Templ, el leac'h m'oa bet kraouiet ar roue Louis XVI hag e bried da c'headal o heur dieza. An hini a hanvet John Bromley a gendalc'has da ober evit ar gwella e vicher a baotr a gampr. Mont a rea bemdez e kear; en doare-ze e c'hellas kaout tro da welet e wreg deuet da Baris hag eun toullad mignoned, hag en em glevet a eure ganto evit delivra Sidney Smith. Fermi a rejont eun ti stag ouz an Templ; hag ober a rejont eun hent dindan-zouar beteg ar prizon; edont varnez dont abenn euz o zaol pa zigouezas gant eur zoudard a ioa o troial e porz ar prizon bale var an toull m'edont o vont da zizelei ha koueza ebarz heb e zonzal. Antronoz e oue roet urz da Sidney Smith da gas e vevel raktal da Vro-Zaoz; en em zispartia rejont doaniet holl.

Eiz miz goudeze, d'ar 24 a viz ebrel 1798, Tromelin a c'hellas dont abenn euz e daol; mont a reas d'ar prizon gant daou vignon d'ezan; urz o devoa bet var o meno, da gas Smith da Fontainebleau, hag e tiskouezent eur paper sinet gant ar ministr; ar porsier goude beza great eur sell ouz ar paper a ginniget d'ezan, a zigoraz, heb difisianz, an nor var e brizonierien; ar re-man ne jomjont ket da skourni, ha treuzet o devoa ar mor araok ma klevas ar c'houarnamant petra a ioa digouezet.

Pa gasas roue Bro-Zaoz Sidney Smith da Gonstantinopl evit rei dourn d'ar sultan Selim, Tromelin a yeas d'e heul d'ar Sav-Heol gant eun offiser gall all e hano Phelippeaux. Henman a ioa bet er skol e Brienne asamblez

gant Bonaparte, mes kement a zroug o devoa an eil ouz egile, ma veze bronduet diwesker an hini a ioa etrezo gant an taoliou boutou a roent an eil d'egile, dre zindan an daol.

Ar gasoni-ze a yeas var gresk gant an amzer ha Pheppeaux a en em gargas gant plijadur da zifenn kear Sant Yan Acr, er Syri a eneb soudarded e enebour koz, ar jeneral Bonaparte. Eun amzer drist oa an amzer-ze ma welet kenvroiz oc'h en em zispenn en doare-ze.

Daoust d'e holl ijin, Bonaparte ne c'hellas ket kemeret Sant Yant Acr ha dizrei a rankas d'an Ejipt. Tromelin a skuizas dillo o welet eur brezel ken iskiz etre breudeur. Goulenn a reas ma vije lammet e hano divar roll an dud chentil a ioa eat e diaveaz-bro hag e tizroaz da Vontroulez ; eno e vevas didrouz gant e vamm hag e wreg, betek an deiz ma teuas, an archerien da Goatserho, eur pardaëz euz ar bloaz 1804, d'e gerc'hat da gas da Bariş.

Epad c'houeac'h miz e oue dalc'het eno, e prizon an Abati, betek ma c'houlennas mont d'an arme. Hanvet e oue dioc'htu da gabiten ; goude viktor Wagram e oue hanvet da golonel ; er bloaz 1813 edo jeneral ; e rejimant eo a oue da ziveza o terc'hel penn e stourmad Waterloo.

Ar roue Louis XVIII, pa welas ervat e c'helle kaout fisianz ennan, a lakeas anezan e penn eun arme, epad brezel ar Spagn. Eno e testumas eleiz a henoriou.

Goude ar bloaz 1820, an Aotrou Tromelin a en em deinas en e vaner da veva diouz e zanvez ; eleiz a vad a reas d'e genvroiz evel mear Plouian ha konseiller jeneral Montroulez.

Labourat a reas dreist holl da zigas gwellaen e gouenn kezeg ar beg-douar-man, ha ma rear kement a arc'hañt hag a rear diouz al loened-ze, e tleer kement-se d'ar jeneral Tromelin a oue an hini a reas ar muia evit lakat ar c'houarnamant da brena he c'hezeg e Breiz-Izel.

An Aotrou Tromelin en devoe eur maro kaer e Koatserho d'an 3 a viz meurzh 1852. An Aotrou Botmiliau, mab e vab bihan eo a zo breman o chom en e vaner ; e armou gant e c'heriou « *ad sidera tentat* » a weler c'hoaz var e skaon en iliz Plouian, hag e vez a zo er vered e kichen.

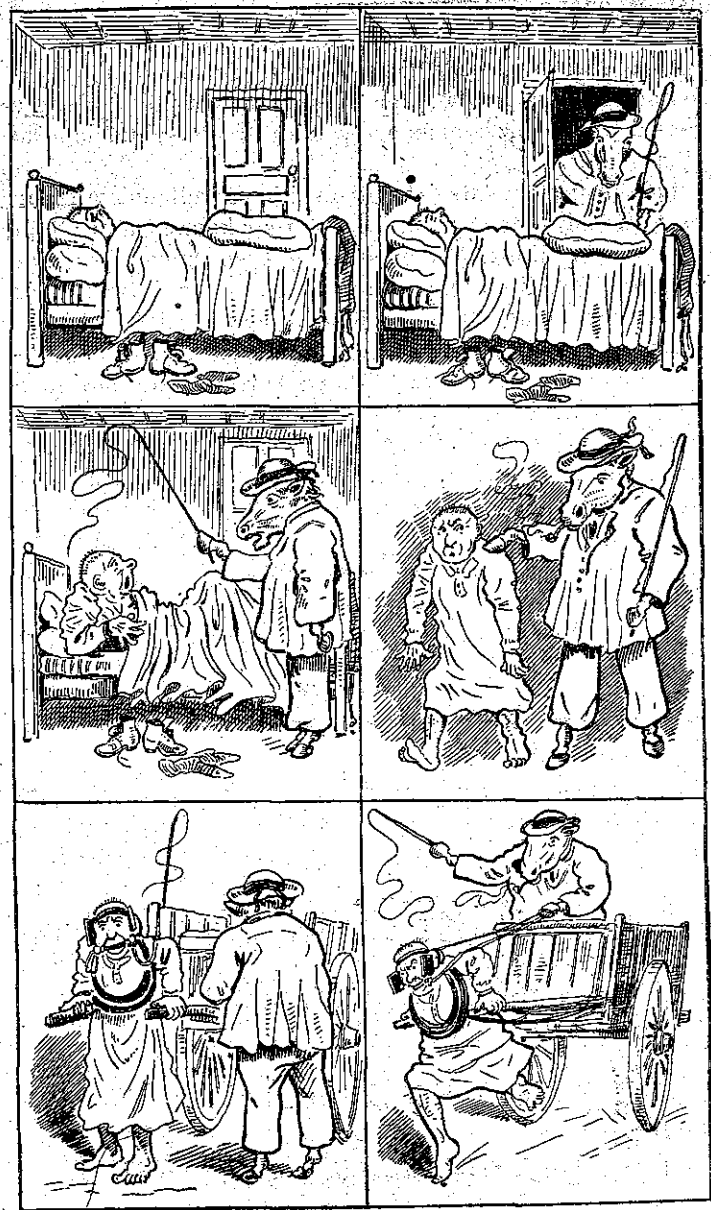
L. AR GUENNEC.

J.-M. PERROT.

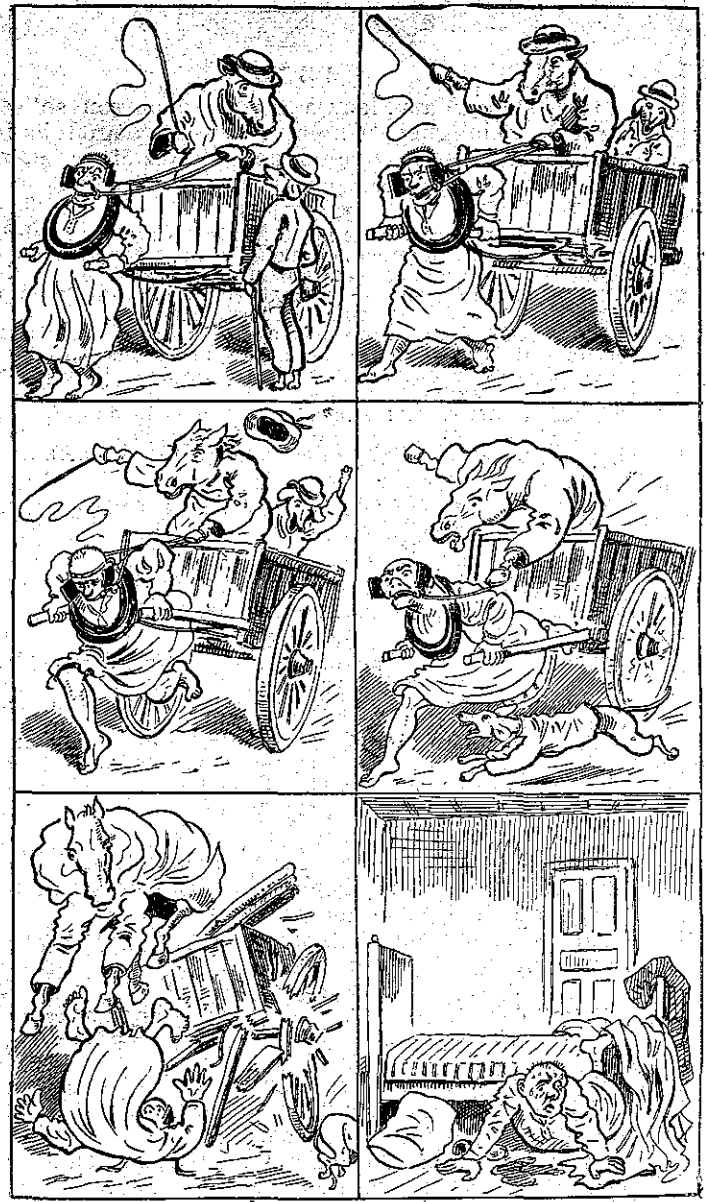
O Bretoned, pa c'helloc'h tremen ebiou eun hostaliri, heb ober eanni ho tiskenn, c'houi a vezo kenta pobl a zo er bed.

Ar C'hardinal BROSSAIS SAINT MARC,

Ar c'heskob Roazon.

En hent ! dillo ! dillo !
Peb hini e dro !

A drugarez Doue, n'eo nemet eun hunvre !

CONGRÈS MARIAL du FOLGOAT L'AVE MARIA BRETON (XVIe, XVIIe & XVIIIe SIÈCLE)

Textes recueillis et mis en ordre par le P. BOURDOULOUS, Missionnaire

1576

Mé oz salut, Mary, leun à graz, an autrou so certen guenech. Benniguet ouc' entre an oll groaguez ha Jesus an froez ho cof so iuez benniguet. Santez Mary, mam da Doue, pedet eguidomp pechezrien. Amen.

NOTES

Extrait du plus ancien de nos catéchismes bretons : Catechism hac instruction eguit an catholiquet. C'est la traduction du catéchisme latin du Bienheureux Canisius, S. J., par Gilles de Keranpuil, Recteur de Cléden-Poher. Texte collationné sur l'exemplaire de M. l'abbé Derrien, Recteur de Plouézoc'h.

Jusqu'à cette époque et un peu au delà, on ne traduisait par l'écriture ni l'aspiration du *ch*, ni les mutations initiales. Ces utiles réformes devaient être opérées, moins d'un siècle plus tard, par le V. Père Julien Maunoir.

Vers le milieu du XVIe siècle, la finale actuelle de l'*Ave Maria* : « *nunc et in hora mortis nostræ* » avait déjà commencé à se répandre, mais elle n'était pas encore d'un usage général.

1622

Me hoz salut Mary leun a gracc, an Autrou so gueneoch, biniguet ouc' entr' en oll graguez, ha beniguet an froez hoz corff Jesus.

Santes Mary Mam da Doue, pedet evidomp ny pechezrien breman hac en heur an maro. Amen.

NOTES

Extrait du *Doctrin an christenien*, catéchisme composé par le P. Ledesma S. J. et traduit par Tanguy Guéguen. Le texte cité a été collationné sur l'exemplaire de la Bibliothèque nationale. (Inventaire, D. 14604).

Le Vénérable Dom Michel Le Nobletz faisait usage pour l'instruction du peuple de la traduction bretonne du P. Ledesma (Vie manuscrite de Dom Michel, par le P. Maunoir).

1631

(DIALECTE DE VANNES)

Me ou salut Mary leun à grace, hon Autrou Doue a zo gueneouh [huy a zou] benniguet entre er groague, ha beniguet eu er froeh à hou corff Jesus.

Santès Mary Mam de Doue, pedet euit omp peherion breman ha dan heur hon maru. Amen.

NOTE

Extrait d'un Rituel de Vannes. (D'après les *Annales de Bretagne*, avril, 1905, p. 348).

1632

Me hô salut, Mary, leun à graç. Hon outraou a so guenech. Benniguet ouc' antré an oll graguez. Ha benniguet eo an froez vèz ho corff Jesus.

Guerchez santel Mary, mam Doue, pedit euidomp ny pecheryen paour, bremma hac en heur an maruu. Eual-se bezet graet.

NOTES

Extrait du *Dictionnaire et Colloque français, breton et latin*, Guillaume Quicquer, de Roscoff.

L'expression « pecherien paour » traduisant le « peccatoribus » de l'*Ave Maria* fait supposer que, dès cette époque, on employait en français la formule « pauvres pécheurs... ». Cette formule moins littérale, a été conservée dans le texte français ; en breton, la traduction littérale a prévalu : « pedit evidomp pecherien. »

A la même époque, la traduction bretonne de l'*Amen* commence à être en usage, du moins dans les textes imprimés. Dans une partie du diocèse de Saint-Brieuc, l'*Amen* est encore employé tel quel, à la fin des prières bretonnes.

1658

Me ho salut Mari, leun à c'hraç, an Autrou Doué so gueneoc'h. C'huy so biniguet etre an oll groaguez, ha biniguet eo ar froez ho coff Jesus. Santes Mari, Mam da Zoue, pedit evidomp pecherien breman, hag en heur hor maro. Evelhen bezet gret.

NOTES

Extrait d'un catéchisme composé par le V. P. Julien Maunoir et intitulé : *An Abrege eus an Doctrin Christen*, p. 32.

Dans la leçon du Catéchisme qui contient l'explication de l'*Ave Maria* (p. 8), on lit : « Ar froez ho corff. » Cette expression, légèrement modifiée, est encore préférée de nos jours, bien qu'elle soit moins littérale.

1703

Me ho salud Mari leun oc'h a c'hraç, an Autro Doue so guenac'h : Benniguet oc'h dreist an oll vraguez ha benniguet ar Freus à ho corff Jesus. Santes Mari Mam da Zoue, pedit evidomp-ny pecherien breman hag en heur hon maro. Evel-hen bezet.

NOTE

Extrait du Catéchisme de Tréguier, d'après l'édition de 1703.

1711

Me ou salut Varie leun a hracce, en autrou Doue a zo guenneoch, huy zo beniguet entré er grouagé ha beniguet eu er froeh à hou corff Jesus. Santes Varie Mam de Zoué, pedet eveit omp peherion, breman ha en ér hon marv. Amen.

NOTE

Texte emprunté à une formule de prône publiée dans un *Extrait du Rituel romain*, imprimé en 1711, pour le diocèse de Vannes.

1776

Me ho salud Mari, leun a c'hraç, an Autrou Doue so gueneoc'h, beniguet ouc'h dreist an oll graguez ha beniguet eo ar froez eus o corff, Jesus. Santes Mari, Mam da Zoue, pedit evidomni pecherien, breman hac en heur hor maro. Evelhen bezet great.

NOTE

Extrait du « *Catechismou* » imprimet dre urz an Autrou Illustr ha Reverand meurbet Yan-Frances de la Marche, Escop ha Count a Leon » p. 20.1776.

Gwerz santez Anna ar Palud

(KURUNET D'AN 31 A VIZ EOST 1913)

VAR DON : *Patronez dous ar Folgoad.*

I

Diredet omp gant dudi,
 Intron santez Anna,
 D'ho kwelet ha d'ho pedi
 En deiz benniget-ma;
 Deiz kaër, deiz a levenez
 A lak ar joa e Breiz,
 Ha kalon tud ar barrez,
 Da dridal en o c'hreiz,

Diskan :

Santez Anna ar Palud,
 Hor mam hag hon Intron,
 Oll hirio ni ho salud,
 Hag ho ped a galon;
 Mil bennoz d'an deiz santel
 M'ho kwelomp a nevez
 Kurunet e Breiz-Izel,
 E Palud Plonevez.

II

Goude ma oue sebeliet
 E kreiz islonk ar mor,
 Ker Is, ar ger milliget,
 Perlezen an Arvor,
 Grallon roaz Rumiengol
 D'an Intron Varia,
 Hag ar Palud en digol
 D'hor mam santez Anna.

III

Breiz-Izel eo ho leve
 Ha bepred e chomo,
 Ni vezo ho pugale
 Betek heur hor maro;
 En hor c'halon asamblez
 Vo moulllet en dounna,
 Gant hano dous ar Werc'hez
 Hano santez Anna.

IV

Kentoc'h voac'h hor patronez,
 Hor mam hag hon Intron,
 Brema oc'h hon Rouanez,
 Er Palud ma ho tron,
 Ha goude hini Gwened
 Ken brudet e pell bro
 Skedusoc'h n'e vo gwelet
 E Breiz ha tro var dro.

V

Savet e kreiz an teven,
 Na kaër eo ho chapell
 Ar pardouner zo laouen
 Pa hen gwel euz a bell
 Kelc'hiet gant ar meneziou
 Ha mor Douarnenez,
 Dindan bolz aour an nenvou
 N'he deuz ket he farez.

VI

Ama dirak ho skeuden
 Gwechall hon tadou koz,
 A gare dont da c'houlen
 Ho skoazel, ho pennoz;
 Var o lerc'h o bugale
 Dre o roudou santel,
 A gendalc'ho da vale
 Ha deoc'h a vo fidel.

VII

Ar zonz euz ar burzudot
 C'hoarvezet er Palud,
 A zo dreuz ar c'hantvejou
 Chomet beo-touez an dud,
 Burzudou hag a ziskouez
 Ez eo ho kalon tom,
 Ho peuz bet ato truez
 Euz an den en ezom.

VIII

Dreizoc'h o deuz rekouret
 Klanvourien ar pare,
 D'an dud dall ho peuz rentet
 Ar gweled adarre,
 Hag eur werz koz a lavar
 Ho peuz, santez Anna,
 Memez chas klav e kounnar,
 Lakët da argila.

IX

Ho chapel zo var an ôd
Vit diouall an Arvor,
C'houi eo nerz ar martolod,
E eil stereden vor,
Dalc'h-mad arôk kimiada
Eur ar ger hag e dud,
E rei eur zell diveza
Etrezek ar Palud.

X

Pa welo er Gornaouek
Ar bar du o sevel,
Pa vervo kreiz ar c'herrek
Ar mor gant an avel,
Ar martolod reuzeudik
Elec'h chom da grena,
A raïo eur bedennik
D'e Vam santez Anna :

XI

« Va zikourit, mam dener,
» Da dremen beg ar Raz,
» Va bagik a zo dister,
» Hag ar mor a zo braz;
» Diarc'hen ha diskabel,
» Intron santez Anna,
» Me raïo tro ho chapel
» Pa z' in da bardona. »

XII

Kendalc'hit, o mam zantel,
Da ziuall ho pro Vreiz,
Kuzit e pleg ho mantel
Ho tenved euz ar bleiz;
Ra gresko ar feiz kristen
Bepred en hor c'halon,
Soun ha start 'vel an derven,
Enor hor c'hoajou don.

XIII

Niver an dud dizoue
A gresk atô e Breiz,
Brezel a rêr da Zoue,
D'e iliz ha d'hor feiz;
Hor zikourit en enkreuz,
Ho prêc'h a zo nerzuz,
Dre ma z'oc'h mam d'ar Werc'hez
Ha mam-goz da Jezuz.

(BLEIZ-NEVET).

(KENDALC'H)

Skolaj Kastel

E Kastel, stag ouz iliz
Kreisker, dindan an tour
dantelezet, ar c'haera eus
ar bed oll, ez oa eur skolaj
brudet abaoe pell amzer e
Breiz, ha nevez kempennet
gant an Aotrou de La Mar-
che, p'e gwir var eur mean
dirak an nor oa merket ar
bloaz 1788.

Beleien a yoa oc'h ober
skol ennan, hag ar Rener
oa an Aotrou Peron. Hini
anezo na douas d'al lezen-
nou nevez, ha kement-se a
ra enor dezo. Mes an dra-
ze ne blije ket da dud ar
Revolusion, ha d'an 9 a viz
c'hwevrer 1791 Prokurer
Kemper a roas urz da Bro-
kurer Montroulez da gas
kwit ar veleien eus skolaj
Kastel ha da lakat en o
leac'h laiked, rak n'oa ket
re eus ar veleien o doa touet
evit ar parrèsioù.

Eaz oa lavaret, mes diesoc'h oa ober. Pa glevas kuzulerien ti-kear Kastel petra glasket ober, e krogas aoun enno, daoust pegen froet oant gant ar c'houarnamant. Gouzout a reant e plije ar skolaj d'an oll, e veze great skol vat ennan, hag ez oa talvoudus meur-bed da Gastelliz gellout kas o bugale da vistri fur ha gwiziek. Petra c'hoarvese ma ve digaset mistri all? Daoust hag e c'hellint lakat ar skolaj da vont en dro? Petra lavaro Kastelliz?

Rak-se ar guzulerien a gemeras o amzer, hag ar skolaj a gendalc'has da vont en dro gant ar veleien.

Eus e du, an Aotrou de La Marche a lavare a vouez uhel e c'houlente beza digollët ma vije taolet ar veleien er meaz eus ar skolaj, rak eur pemp kant mil lur benak en doa dispignet gantan.

O klevet kement-se an departamant a zisklerias oa madou ar skolaj madou ar vro hag a zifennas ouz an Aotrou de La Marche kendalc'her d'o gouarn.

Daou zen a dlie beza hanvet etouez ar guzulerien evit ober eun inventar var madou ar skolaj. Mes oll e kavjont eun digarez benak evit rei an dilez eus o c'harg. Ar mear zoken a dec'has eus Kastel evit eur pennad.

Hag ar veleien a jome ato er skolaj; an oll, koulz lavaret, e Kastel, a yoa a du ganto.

Evelato iliz Kreisker a yoa bet sarret ouz tud kear; n'oa digor nemet eus tu ar skolaj, evit ar veleien ha bugale ar skol.

An urz-ze a yoa bet douget goude ar pezh a c'hoarvezas da zeiz gouel ar Zakramant (13 a viz even 1791).

Ar persoun Dumay hag ar c'hure Poullain, o daou touerien, a c'hoanteas ober eur gouel kaer hag a glas-kas tud da zont d'ar prosesion. Ne deuas nemet kuzulerien an ti-kear, ar barner a beoc'h hag ar zoudarded gant o fuzuillou pounner. Kanet e oue an oferen, ha goude an oferen ar persoun, ar c'hure, daou zakrist, gant ar zoudarded, kuzulerien an ti-kear hag ar barner a beoc'h a yeas d'ober prosesion ar Zakramant dre an hent, ar ruiou ma 'z ea gwechall an Aotrou n'Eskob. Mes ouz an tiez n'ez oa na lien, na palennou, na bleuniou, hag an dud n'en em ziskwezent ket.

Urz a yoa bet roet gant ar mear, en deiz araok, da zeni kleier ar C'hreisker p'en em gaffe ar prosesion. Ar c'hleier a jomas sioul. Daou zoudard a oue kaset da c'houlent perak n'oa ket bet sentef ouz ar mear. An tour a yoa sarret. E pelec'h edo an alc'hwesiou? Den ne lavare ger. An daou zoudard a bignas dre an dribun hag a yeas da skrabat e ti al Lazaristed er seminer bras hag a gavas an alc'hwesiou kuzet en eun armel, hag e c'heljont neuze digeri doriou an tour. Mes pa oue digoret an tour, n'oa korden ebet ouz ar c'hleier. Goulskoude ar prosesion a yoa en em gavet e kichen ar chapel. Dont a reas ebarz, mes n'oa var elum nemet diou c'houlouen. Ar Zakramant a yoa var c'horre an Tabernacl abaoue ar mintin. Ar Persoun Dumay a ziskennas ar Zakramant en Tabernacl hag a roas ar venediksion gant an ostansouer a zouge e-unan. Da c'houde, ar brosesion en em lakeas adarre en hent, nemet e oue lezet eul loden eus ar zoudarded da ziwall iliz Kreisker.

P'edo ar brosesion o tizrei er Ru-Vras, daou zen yaouank eus ar skolaj a deuas d'ober goap. Unan, e dog gantan var e benn hag e gorn en e c'hinou, a dufas teir gwech evit diskwez en doa heuz ouz ar pezh a vele; eun all a yeas larkoc'h hag a lavaras en doa Doue ar gatedral eul lost, hag hini ar C'hreisker n'en doa ket. (N'e ket evelse oa ober; mes rei peoc'h, sarra an tiez, adori Doue p'edo o tremen ha pedi anezan da gaout truez ouz ar veleien geiz a yoa dall awalc'h evit ober ar pezh a reant. Ar veleien-ze a yoa gwir veleien, o doa resevet sakramant an Urz, ha pa lavarent an oferen, e lakeant Hor Zalver da zisken var an aoter. Mes schismatiked oant, n'o doa gwir ebet d'ober ar pezh a reant.)

Soudarded a yeas da c'haloupat varlerc'h an daou zen yaouank, ha p'oue fin d'ar brosesion, kuzulerien an ti-kear en em vodas hag a roas urz da c'halver dirak ar barner an daou zen yaouank ha da zarra iliz Kreisker.

Da c'houel hanter-eost 1791 n'ez eas ket gwelloc'h an traou evit ar brosesion eget da C'houel ar Zakramant. Diouz an noz en ti-kear, Raoul, ar mear, a

gomzās evelhen dirak ar guzulerien : « Ar brosesion a zo eat, evel m'edo ar c'hiz, da iliz Sant Per; kloc'h ar skolaj a zo chomet sioul adarre epad ma tremene ar brosesion dre gichen, ha goulskoude, daoust ma n'ez eus ket breman a skol, e ves klevet bep mintin ar c'hloc'h-ze o seni evit oferen ar veleien *dizentus*. Hag ar re-man zoken a gav an tu bep sul ha bep gouel da zigemeret en o iliz eur maread a dud hag a lavar da re all en em voda dirak an nor-dal epad ma lavaront an oferen, ar pezh a zo ober fae var ofisoù an iliz-veur.

Hirio, diouz ar mintin, ez eus diredet da gichen va zi eur bobl tud eus kear ha divar ar meaz da c'houlen a vouez uhel ma vije digoret iliz Kreisker. En o fenn edo Olier Deroff, leshanvet Friz-an-Dero, Yvon Quéré eus Predic, Visant Guivarc'h eus Penanprat, Yvon ar Roux, eus kear Gastel. Lavaret am eus dezo n'edo ket em galloud digeri iliz Kreisker, e c'hellent mont d'an iliz-veur; klasket am eus diskwez dezo oant touellet gant ar veleien *dizentus*... Respountet o deus n'ez ajent mui d'an iliz-veur, p'e gwir ar Pab n'en doa mui da velet var ar relijion er Franz, hag e vijent lakeat e tammou kentoc'h eget mont da oferen ar veleien o doa touet... Hag e c'hrosmolent en eur vont kwit... Ouspén-ze, klevet am eus petra c'hoarves e gwered Sant Per; bep sul ha bep gouel e ves eno bodet kalz tud, goazed ha merc'hed, o kana ar gousperou, o kana kantikou, o pedi a vouez uhel ma teuo adarre an traou evel kentoc'h, o pedi evit an eskob hag ar veleien *dizentus*... An traou-ze ne c'hellont ket beza gouzanvet pelloc'h...

Ha kerkent ar guzulerien a votas : 1° E vije kaset soudarded da ziwall ar mear hag ar guzulerien epad ma vijent o tistaga ar gorden diouz kloc'h Kreisker; 2° E vije goulennet digant an Aotrou Péron, Renér ar skolaj, alc'hwez iliz Kreisker hag e vije difennet outan hag ouz ar veleien all mont enni; 3° E vije kaset soudarded da vered Sant Per da viret ouz an dud en em voda eno hiviziken.

Ha kement-se a oue great. Ar mear, Raoul, hag ar guzulerien a yeas d'ar skolaj da zistaga ar gorden

diouz ar c'hloc'h ha da c'houlen digant an Aotrou Péron alc'hwesiou iliz Kreisker. Da c'houde ez ajont d'ar c'hloerdi bras evit goulen ive digant an Aotrou Richenet alc'hwez ar jube, dre al leac'h ma 'z ea d'an iliz. An Aotrou Richenet a lavaras ez oa c'hoas hostiou sakr en tabernacl. Kerkent e oue kaset urz d'ar persoun Dumay da zont da gere'hat an hostiou-ze ha d'ougen d'an iliz-veur. Dumay a deuas, ha soudarded a valeas en e raok eus ar C'hreisker betek an iliz-veur.

Evelato ne oue ket sarret ar skolaj c'hoaz en taolman. Ar skolerien a deuas endro goude ar vakansou hag a gavas o mistri koz. Araok fin ar bloaz, avat, e vo digaset mistri all, evel a velimp en dro genta.

I. U.

— E ti biou emaut te o ser-vichà ?

— E ti eur medisin.

— En em blijout a res ?

— Ne ran ket re, rag goude ma vefen klanv n'am befe ket ar medesin evit netra.

Laou, lavar d'in petra rafes ivez, ma zafe al laeron da ober eno dro d'az ti ?

— E feac'h, laouen bras e vefen ha goulenn a rafen outo ranna gannen o feadra, hag e vijen pinvidikoc'h eget diagent.

KUZULIOU

Ar Paz

Respont d'eur bruger e Plou...

Paz ho peuz, mès ne livirit ket d'in da be boent e teu deoc'h. Diouz ar mintin pe diouz an noz? Dioc'htu goude dibri, pe eun tachad goude ar prejou?

Padus pe berr eo? Kroza rit, pe ne grozit ket? Ha pegeit a zo e passeit? Ha klanv oc'h bet? Pe seurt klenved ho peus bet?

Setu aze traou hag a vije bet mat d'in gouzout evit kuzulia ac'hanoc'h a zoare.

Evel ar c'hlanvourien a welan bemdez ne lakit ket a evez awalc'h ouz ar pezh a c'hoarvez ganeoc'h pa baseit.

Paz ho peuz; ne ouezit netra ken. Kaout paz a zo mat awechou pa vezer nerzus awalc'h da zistaga ha da deuler an tufadennoù er meaz euz ar skevent.

Ar paz pa vez seac'h n'eo ket koulz; fall eo c'hoaz pa ne laosk ket an den da gousket ha pa deu gantan pe var e lerc'h, pistigou, poaniou er c'hostez, diskenn bouzellou, rejeti, pe dufadennoù goad.

Poaniou gouzoug, pastezennoù, bronchites, uz, dreo, ha kant klenved all a ro ar paz. Pasât a rear ivez pa vez dourek an amzer; it en eur vilin pa vezer o vala, en eur gampr pa skuber, bezit miliner, piker-mean, meur a vicher a zo hag a laka da basât.

Mes peb klenved, evel peb micher en deus e baz; arabad deoc'h gedal ho pareans ma ne 'z it ket da gaout ho medecin; goude m'ho pezo lavaret d'ezan natur ho paz, hen a zelaouo trouz ho tiabarz. Marteze n'eo ket kalz a dra; marteze ivez gedal a vije koll ar chans da barea. Ral eo ne vefe ket eur c'hlenved bennak gant ar paz; breman pa deu ar goanv e c'helloc'h lenn e diveza pajen ar c'hazelennou, vertuziou louzoù henman ha louzoù hennont. Evidon-me al louzeier-ze o deus eur vertus vraz: chacha arc'hant diouz godel ar re glanv da larda tud pinvidik; atao ar re baour eo a binvidika ar re o deus arc'hant da baka anezo.

Ne vank ket a draou en dro deoc'h hag a raio kement a effet heb ho lakat da zispign kement.

Chomit eur pennad goude beza debret araok mont da c'hourvez, araok mont da gousket; lakit beradennoù teinture d'iode diouz an noz etouez leaz pe dlzan; lakit teinture d'iode e dour bero ha c'houesait an ezen divarni; frottit teinture d'iode var ho peultrin; lakit varnezan ivez paper moutard, pe balastrou moutard; lakit evez ouz feltennou hag a ra muioc'h a zroug eget a vad, pa ne ouezer ket ar c'hlenved a zo; evit tizan tomm divar deil-lou tilleul, eucalyptus, kaol-malo.

Gant ar blenchou sapr e komzit anezo en ho lizer, e vez great madigou, madigou blenchou sapr, goudron, gomme pectorale, a vez kavet da brema en holl apotikerezoù; sôut-plât ar paz a reont, mes n'int ket goest d'he farea.

Pareit ho klenved da genta, hag ar paz a yelo diouzoc'h e unan, goudeze, bezit sur.

AR MEDESIN.

Evit kaout kuzulioù ar medisin, grit ho koulenn dre skrid hag adresit ho lizer evelhen: M. le Rédacteur de la Poste médicale, Feiz ha Breiz, Saint-Vougay. A. M.

AUX PARENTS DES JEUNES SOLDATS

On est enfant à tout âge, dit un proverbe. Si l'on en veut une preuve, qu'on regarde d'un peu près à travers les grilles de nos casernes. Ceux qui vivent là sont jeunes, sans doute : hier encore, ils étaient adolescents : ce sont pourtant des hommes faits, bien bâtis, solides et résistants.

Et cependant, comme ils sont enfants ! Un rien les amuse, comme un rien les chagrine. Ils sont, comme des enfants, suggestionnables à l'excès, se laissant conduire souvent, ici ou là, au mal comme au bien, par le premier venu qui en imposera par sa désinvolture et son bagout.

Et c'est pourquoi il faut un peu les traiter en enfants, nos conscrits qui viennent de partir remplacer leurs aînés à la caserne.

Comme on se préoccupe de l'école à laquelle on confiera son bambin à éduquer, il faut que les parents se préoccupent à qui confier leur jeune soldat dans la garnison qu'il vient de rejoindre.

Aussi, permettez-nous de relever un large extrait d'une circulaire publiée par l'Union des Associations ouvrières catholiques :

« Maintenant que les jeunes soldats sont entrés à la caserne, il nous semble opportun d'appeler l'attention de ceux dont ils sont séparés sur les dangers qu'ils vont courir dans leur existence nouvelle.

» S'il est des parents assez aveugles pour envisager de sang-froid une telle situation, s'il en est qui, volontiers même, invoquent le dicton : « Il faut que jeunesse se passe », il en est fort heureusement d'autres qui estiment à prix assez haut la vertu de leurs fils pour qu'ils éprouvent le besoin de la sauvegarder, coûte que coûte.

» C'est à ces derniers, seuls vrais parents chrétiens, que s'adressent nos conseils ; les autres n'en auraient que faire.

» A ces derniers donc, nous disons : « Ne vous fiez complètement ni à la force acquise par l'exercice prolongé des bonnes œuvres, ni au tempérament combatif, ni aux relations familiales qu'une ville de garnison réserve peut-être à vos fils ; hélas ! combien n'a-t-on pas vu de jeunes gens sombrer d'une façon lamentable au milieu de ces garanties qu'on réputait de premier ordre ! »

» Nous ne nions pas, certes, que ces moyens doivent être pris, mais nous prétendons qu'ils sont insuffisants.

» Tant que le soldat n'aura pas pris contact avec le prêtre jusqu'à faire de lui son confident et son guide, sa persévérance sera chose fort aléatoire, nous dirions même fort compromise.

» Aussi, par tous les moyens en leur pouvoir, les parents sont-ils dans l'obligation de ménager aux jeunes soldats toujours timides et hésitants cette connaissance indispensable.

» Qu'ils envoient chez le prêtre l'argent (1), les saines lectures, les petites douceurs qu'ils destinent à leurs enfants ; qu'ils les mettent en demeure d'utiliser cet intermédiaire pour le bien supérieur de leur âme que l'entraînement quasi général les porterait à négliger. Ils pourront dès lors se tranquilliser et regarder comme à peu près certain chez les chers absents le maintien des bons principes que l'éducation leur avait laborieusement donnés. »

Dans les Universités Catholiques (2)

Nous apprenons que les diocèses de Quimper, Vannes et Saint-Brieuc, qui jusqu'à ce jour patronnaient l'Institut Catholique de Paris viennent de se rallier officiellement à l'Institut Catholique d'Angers.

De ce fait la célèbre Université angevine devient bretonne. Les fidèles des cinq diocèses de Bretagne la soutiendront désormais de leurs deniers et la plus grande partie de ses élèves sera composée de jeunes gens Bretons.

Les Régionalistes Bretons espèrent que la langue bretonne et l'Histoire de Bretagne ne seront pas bannies de son programme. L'Institut Catholique de Paris, qui a des cours de cophte, de syro-chaldéen, de sanscrit, d'hindoustani, voire même de langue d'oï et de patois méridionaux, dont l'enseignement fait souvent double emploi avec les cours du Collège de France et ceux de l'École des Hautes Études, en Sorbonne, a toujours systématiquement écarté les langues de l'extrême-Occident : le breton, le gallois, l'perse, le gaélique écossais : *Celticum est, non docetur!* Nous espérons que l'Institut d'Angers n'imitera pas l'École

(1) Il y a plusieurs avantages à ce que les jeunes soldats reçoivent leur argent par l'aumônier militaire ou le prêtre qui le remplace :

1° Les jeunes soldats peuvent toucher immédiatement le montant de leur mandat.

2° Ils ne sont pas exposés à faire des folies et à voir fondre leur argent en un clin d'œil, comme cela arrive trop souvent à ceux qui reçoivent leur mandat à la caserne, au vu et au su de toute la chambrée.

3° Enfin et surtout, ils sont amenés à entrer en relation avec l'aumônier qui ne peut que leur faire du bien.

(2) « Pays Breton » du 14 septembre.

des Carmes et qu'il aura à cœur de se *déparisieniser* en mettant en honneur les études celtiques. De là seulement dépendra son originalité, et sa raison d'être ; une Université libre qui se borne strictement à ne professer que les matières inscrites aux programmes officiels de la licence ès-lettres ou ès-sciences ne sert guère, si elle n'oriente pas son intellectualité vers des horizons nouveaux. Pour Angers, l'horizon celtique est tout désigné.
BIEUZY.

Profou kinniget da rei dourn da zavel

TEATR BREZONEK KERYAN

Destumet e Koat-Meal gant eur plac'h yaouank euz ar barrez-ze

Marie Yvonne Crozon.....	0 f. 40	Jeanne-Yvonne Keryer.....	0 40
Célestine Crozon.....	0 40	Marie-Renée Jestin.....	0 45
Yves Crozon.....	0 10	Yves hag Anna.....	0 10
Yves Ménéz.....	0 10	Françoise Jestin.....	0 25
A.-M. Gourvennec.....	0 10	Marie Gourvennec.....	0 10
Marie Séné.....	0 40	Louise Gourvennec.....	0 40
Philomène Cadiou.....	0 10	Anne Ménéz.....	0 10
Antoine Cadiou.....	0 05	Marie Ménéz.....	0 10
F.-M. Jestin.....	0 10	Joseph Guyanvarc'h.....	0 10
Marie Yvonne Keryer.....	0 10		

Destumet e Kernilis gant eur mignon da « Feiz ha Breiz »

An A. Person.....	0 f. 50	M.-A. Landure.....	0 10
Joseph Bertoulouz.....	0 50	M.-A. Roue.....	0 10
Françoise Le Hir.....	0 50	Barba Roue.....	0 10
Nicolas Breton.....	0 20	A.-M. Roue.....	0 10
Jean Cabon.....	0 10	Marie Caraës.....	0 25
Guill. Baziau.....	0 10	Jean Le Guen.....	0 10
J. P.....	0 10	A.-M. Spariel.....	0 10
Yves Landure.....	0 10	M. ar Guen.....	0 05
Françoise Cabon.....	0 10		

Alanik, martolod yaouank e Rochefort.....	1 f. »	Eun den madeleuz, Plouescat.....	2 »
Eur skolarez kristen euz Trevoux-Tregignec hag he bugale skol.....	5 »	Eur gwir vreizad euz Plouzeniel.....	0 20
J.-L. Tr. 71°.....	0 10	Bet er miz-man.....	64 f 20
J.-F. Milin. Sant-Nouga.....	1 »	Bet araok.....	2 044 40
Evit ar blijadur am euz bet e Gouel ar Bleun-Brug..	50 »	Bet beteg hen..	2.108 f.63

Hanoiou ar re o deus gounezet ar prizioù epad ar bloaz 1912-1913

I. Konkour Gwengolo, Here, Du ha Kerzu

Em. ar Roux.....	Kernilis.	Olga Le Vaillant...	Landunvez.
Fr.-M. Jacob.....	Milzac.	Is. Nédélec.....	Cleder.
M.-Yv. Simon.....	Kernilis.	J. Pinvidic.....	Gwikar.
Yv. an Dœuff.....	Triagat.	M. Lavanant.....	Loc-Eguiner.
M. Cueff.....	Sant-Nouga.	Cath. Colloc.....	Sant-Neven.
M. Salaün.....	—	Jos. Guillerm.....	—
Yv. Cong.....	Landunvez.	J.-Yv. Roudaut.....	—
J. Acquitter.....	Sant-Nouga.	Job ar Roux.....	—
Mignon F. ha B.....	Sant-Ségat.	Gabriel Louarn.....	Milzac.
Joseph-Stéphan....	Plouarzel.	J.-Yv. ar Bras.....	Lambaol.

II. Konkour Genver, C'houverer, M'urz, Ebrel ha Maë

M. Balcon.....	Gwitevede.	J.-L. Pennec.....	Sant-Ségat.
M. Grall.....	—	J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.
Yv. an Dœuff.....	Triagat.	M.-Yv. Cardinal...	Sant-Nouga.
Eur Vigouden.....	—	J. Acquitter.....	—
F. Rosec.....	Plonevez-ar-F.	M. Salaün.....	—
Cath. Colloc.....	Sant-Neven.	M. Cueff.....	Pempol.
Jos. Guillerm.....	—	Yv. Prigent.....	Sant-Nouga.
Guill. Kernea.....	Landudec.	Yv. Léa.....	Cleder.
Goulven Ollivier...	Sibiril.	Guill. ar Ber.....	Taulé.
F. Ollivier.....	Plouénan.	J.-M. Loaec.....	Plouzeniel.
Louis Bizien.....	—	M.-J. Piriou.....	Rosnoën.
Michel Balay.....	Quimerc'h.	Yv. Dantec.....	Sant-Nouga.
Paotr L. N.....	Logonna-D.		

III. Konkour miz Even-Gouere-Eost

Jeanne Acquitter..	Sant-Nouga.	Mathieu Morvan ..	Plonevez-ar-F.
Louis Bizien.....	Plouénan.	J.-P. Ollivier.....	Lanhouarne.
Marie Cueff.....	Pempol.	Yves Prigent.....	Sant-Nouga.
J.-F.-M. Kerrien...	Plouénan.	Quéau, marichal e	Landerne.
Michel Laurent...	Gulpavas.	Marie Salaün.....	Sant-Nouga.

Guill. Le Ber.....	Taulé.	M.-Yv. Cardinal...	Sant-Nouga.
Joseph Kerrien...	Mespaul.	Yvon an Dœuff...	Triagat.
Baptiste Beyer.....	Plouescat.	Adr. Glemarec.....	—
Jeanne Boulc'h....	Sant-Nouga.	Jean Nic.....	Ar Merzer.
Jean-Louis Cadiou.	Sibiril.	Louise Salou.....	Plouzeniel.

Divinadennoù miz Here

- I Me a anavez eul loan glaz-wenn
A zougfe eur c'harrad foen
Ha ne zoug ket eur spilhen.
*5 poent ar respont. Digaset gant Mari
ar Roux, Taule.*
- II Pehini eo ar munt'rer fall
A ia eus ginou unan en eun all ?
*10 p. ar r. Digaset gant M.-Y. Peran,
euz Kernilis.*
- III Me a zo mab da eun tad Iugeruus
A ya en ear heb diouaskell
A laka skuilh daelou heb chagrin.
*15 p. ar r. Digaset gant J.-F.-M. Ker-
rien, Plouénan.*
- IV Diskouezet dre eur skeuden var baper, penaoz ober seiz tam
euz eun tam bara gant daou daol kontel.
*20 p. ar r. Digaset gant G. Kernôa,
Landudec.*
- V Gant ar geriou-man : here, lor, pao, stean, nesa, gribel, balé,
eol, furmit eiz hano sant en eur douesia al lizerennoù hag
o lakat unan muioc'h e peb ger ; ha gant al lizerendou
lakeat, furmit, en ur o c'hemer dre ar renk m'int roet,
hano euz zant all.
*20 p. ar r. Digaset gant J. eur mignon
da Feiz ha Breiz, euz a Vrest.*

ALIOU. — Kant lur brisiou a vo rannet adarre d'ar bloaz
nevez evel varlene etre ar re a en em gavo da genta.

Digas ar respontchou hag an divinadennoù nevez a gavfet ha
n'int ket bet moulllet c'hoaz, da « Rener Feiz ha Breiz » e Sant-
Nouga dre Blouzevede, er pemzek des kenta goude ma vezo di-
gouezet ar C'hannad er parrezioù : Lakat eun timbr a zaou
wenneg var golo al lizer.

Skriva ar respontchou berra ha freasa ma c'heller, ha var eun
tu hebken euz ar baper.

Ne lakit ket var baper an divinadennoù traou ha ne zellont
ket en holl ouz an divinadennoù ; lakit an traou-se p'ho peuz
ezom d'hen ober, var eur baper all distag diouz hini an divi-
nadennoù.

Feiz ha Breiz

Kappad Mizek ar Vretoped

Bez Ar Gonidec

E BERED LOKRIST

gant ar skridou a zo varnezan

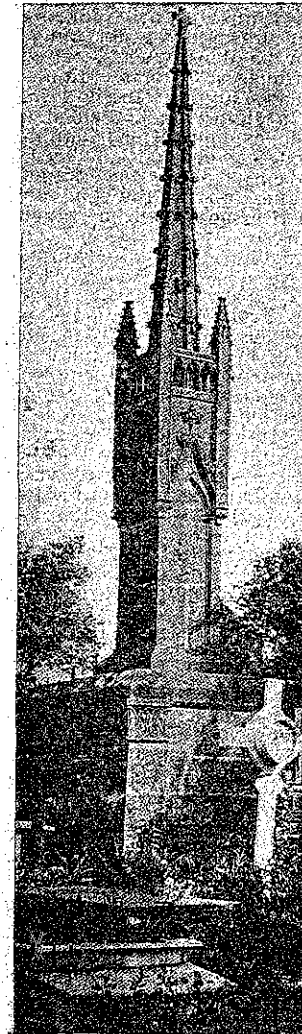
Peulvan, deskit d'an holl, Hano ar Gonidek
Den gwiziek ha den fur, reizer ar Brezonek.

Ganet e Konk, ar 4 a viz gwengolo 1775,
Maro e Paris, an 12 a viz here 1858,
Bezet e Konk, an 12 a viz here 1845.

Érigé en 1845 et renversé par la fou-
dre en 1846, ce monument a été relevé
et complété en 1851 par les habitants
du pays de Galle en témoignage de
leur admiration pour Le Gonidec,
restaurateur de la langue cello-bre-
tonne, en laquelle il a traduit la
Sainte-Bible.

Ar Gonidec, dyn da
Ei henw sydd yma
Yn arwydd o wir wawl
A 'r gariad tynera,
Ar bawl-vaen a sawyd
Gan vrodyr Brythoniaid
Prydain Vechan gyda
Prydain Vawr Gomeriaid ;
Am y carai ei vro
A 'i iaith vrythoneg,
I b'un gwnaeth Geir-Lyvr
Ac hefyd Grammadeg
Ac am droi y Cynta
Yr holl vibi Santaidd
I iaith y Brythoniaid
Gwaith mawr a nevoliaid.

Bretoned an Arvor hag an Argnad,
gant trugarez, 12 Here 1913.

Bered Irokriz
(Cliche Tillaon) Bez ar Gonidek

BUEZ AR GONIDEC

1773-1838

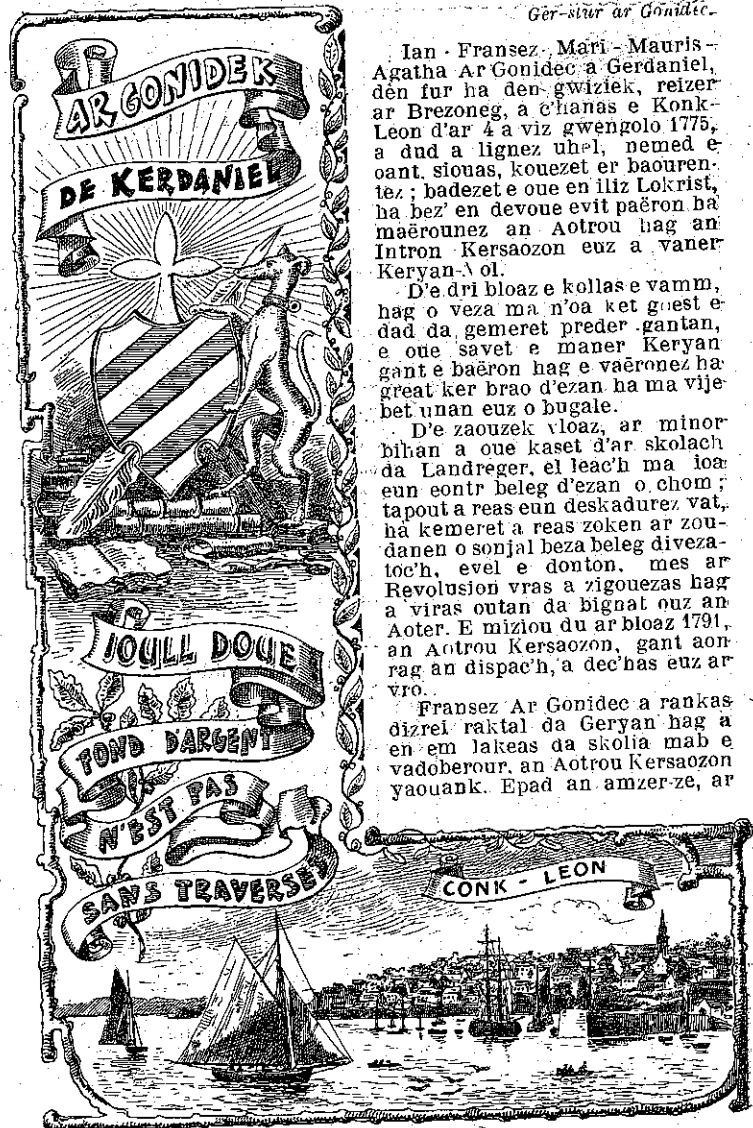
Ioul-Doue
Gêr-stur ar Gonidec.

Ian - Fransez - Mari - Mauris - Agatha Ar Gonidec a Gerdaniel, den fur ha den-gwiziek, reizher ar Brezoneg, a c'hanas e Konk-Leon d'ar 4 a viz gwengolo 1775, a dud a liguez uhel, nemed e oant siouas, kouezet er baouren-terez; badezet e oue en iliz Lokrist, ha bez' en devoue evit paëron ha maërounez an Aotrou hag an Intron Kersaizon euz a vaner Keryan-Nol.

D'e dri bloaz e kollas e vamm, hag o veza ma n'oa ket gwest e dad da gemeret preder gantan, e oue savet e maner Keryan gant e baëron hag e vaërounez ha great ker brao d'ezan ha ma vije bet unan euz o bugale.

D'e zaozek vloaz, ar minor bilhan a oue kaset d'ar skolach da Landreger, el leac'h ma ioa eun eontr beleg d'ezan o chom; tapout a reas eun deskadurez vat, ha kemeret a reas zoken ar zoudanen o sonjal beza beleg diveza-loc'h, evel e donton, mes ar Revolution vras a zigouezas hag a viras outan da bignat ouz an Aoter. E mizlou du ar bloaz 1791, an Aotrou Kersaizon, gant aonrag an dispac'h, a dec'has euz ar vro.

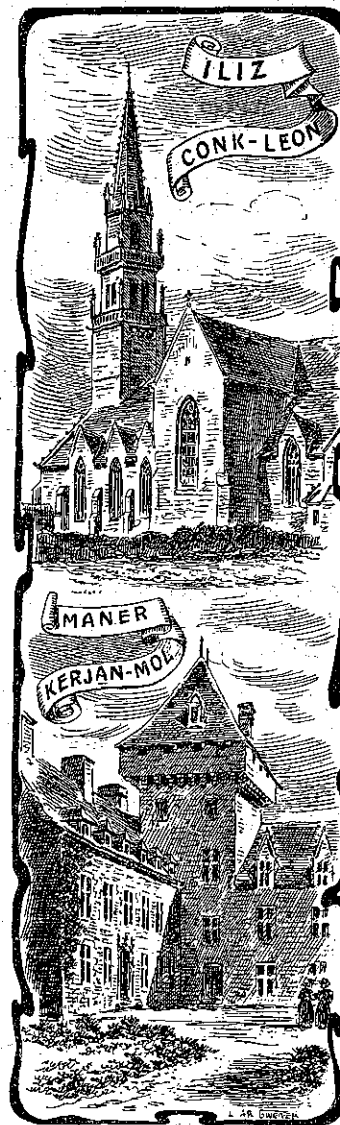
Fransez Ar Gonidec a rankas dizrei raktal da Geryan hag a en em lakeas da skolia mab e vadoberour, an Aotrou Kersaizon yaouank. Epad an amzer-ze, ar

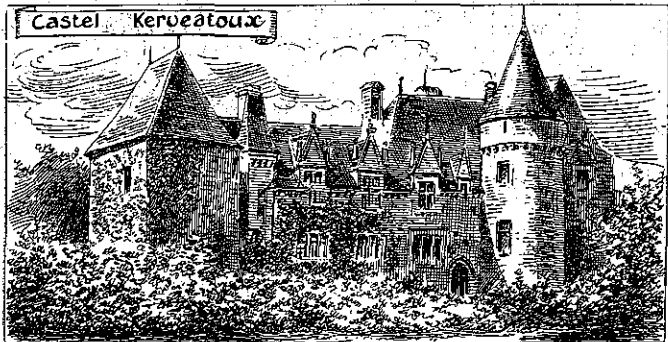
freüz e Frans a yea var gresk; ar c'hillothin a rea he labour euzus, er c'heariou bras; ar roue Louis XVI a ioa dibennet; an daou zientil yaouank a rankas mont d'en em gu'et; tri miz a dremen- jont e Kerberenez e parréz Plo- vonger; o kredie oa siouleat an traou, e lizrojont d'o c'hear; mes dem-goude e oue tapet peg enno hag e ouent kaset d'ar prizon da Geraëz; triweac'h miz e chomjont eparz; dal ma c'hellas Fr. Ar Gonidec en em ja- cha euz an toull fall-ze, e redas, var a leverer, da Vro-Zaoz, hag e reas dem-goude, e visken e Kiberon, gant ar Re-Wenn.

An holl a oar an darvoud skrijus a en em gavas ganto eno. En taol-ze, adarre, Fr. Ar Gonidec, daoust pegen tost oat bet d'ezan, a c'hellas te'het euz a dre skilfou ar maro. Kaout a reas goudeze digemer e ti an Aotrou Lesguern, e maner Ker- veatouz. Eno eun dervez m'edo oc'h ober eur bale var ar meaz, gant eur potrik divardro, ec'h en em gavas gantan eun archer a gomzas outo e brezoneg. Fransez en devoa komzet ar yez-ze, ez vihanik, mes abaoue oa bet stlejet a giez hag a zeou, etouez tud ha ne ouient nemed galle- gat hag en devoa anter ankou- nac'heat komz e giz e vro; e vignon a rankas respont d'an archer en e leac'h; kement-se a reas eur sklabez mez d'ar brei- zad yaouank, a walc'h da vihana evit ober d'ezhan staga raktal a zevri da zeski ar brezoneg: gant ar studi-ze hiviziken eo e vezo e vrasa preder. Da varo an Aotrou Lesguern, an emzivad paour, a yeas da jom da vaner Kergoff, e kichenik Lesneven, el leac'h m'edo neuze o chom an A. Duplessis - Quinquis. Ac'hano, er bloaz 1804, eo ez eas da Paris, gant an A. Rodel- lec du Porzic; gounid a ranke e vara; an A. Sane, eun eontr d'ezan, a lakeas ar c'houarna- mant da rei d'ezan he c'hoajou da zionall.

Er bloaz 1807, e reas moulla e C'hammadeg, lezennou enni euz ar re wella var an doare da skriva ar brezoneg; er bloavez- ze ivez e timezas; n'en devoue nemed eur mab hag a iez da veleg. Ober a reas anaoudegez gant an Impalaër Napoleon I; dispar e kave e ljin; er bloaz 1812 edo e Hambourg; er bloaveziou varlerc'h, pa

deuas ar rouaned da gaout ar gounid, an traou gantan e leac'h mont var wellât a yeas var fallât; kaset e oue euz an Naoned da Voulins hag euz a Voulins da Angoulem ha bep taol e baë a zisterea, e leac'h mont var gresk. Ar studi a viras outan da fallgaloni var hent striz ar vuez. Dre hira amzer oa deveut a benn da zastum en eul levr an darn vuia euz ar gerioù brezonek. mes ken nebeud a beadra en devoa ma n'oa ket evit e gas da voulla; gouennet en devoa ouz e genvroiz dont var e zikour

da gas e labour da benn; den ebed koulz lavaret ne rea eur van, hag en eul lizer skrivet gantan d'ar 17 a viz meurz 1819 d'eur c'henderv d'ezan a ioa o chom e Lokournan, e welomp anezan oc'h en em glemm eun tammik euz ar yenien a ziskouez e genvroiz en e genver. Daoust da-ze, a drugarez Doue, an *Dictionnaire breton-français* a deuas euz ar voullerez, er bloaz 1821. Dem-goude e savas ar *C'hatekiz Historik, an Testamant nevez, an Testamant koz hag ar gweladennou d'ar Zakramant!*

Er bloaz 1834, e oue roët d'ezan e retret; mont a reas da Baris; an A. de Gourcuff a roas tro d'ezan eno da c'hounid c'hoaz eun draik bennak hag e c'hellas kenderc'hel gant e labourou brezonek; o trei Imitasion J.-K. edo pa deuas ar maro d'her skei; tremen a reas, evel eur c'hristen mat, peure'hreat gantan ar gefridi en devoa bet da ober, d'an 12 a viz here 1838. Sebellet e oue e bered Montmartr.

Seiz vloaz goude, e vignoned, an Aotronez A. Brizeux, H. de la Villemarqué, Poi de Courcy hag E. Souvestre a lakeas digas e relegou da Lokrist. An Aotrou Graveran, eskop Kemper, eur bobl tud en dro d'ezan, a deuas d'an 12 a viz here 1835, da ober d'ezo ar c'haëra digemer; eno breman, e koanta beg-douar a zo er bed, e tat iliz e vadiziant, etouez e genvroiz, var jez ar mor bras, korf ar breizad kalonek, a ra e ziskuitz, da c'headal dez ar Varn-zive'a.

Roët en deus, epad m'eo bet var an douar-man eur skouer hag a vezo heuillet gant kement hini a falvezo d'ezan rei dourn da adsevel ar vro.

Ra vezo e ene e peoc'h an Aotrou Doue.

J.-M. PERROT,

Tout s'efface; et l'ennui se glisse au cœur des hommes;

Mes amis, croyez-moi, restons ce que nous sommes.

A. BRIZEUX.

GOUELIOU AR GONIDEC

12 a viz Here 1913

En hanv diveza-ma, an A. Tilenon, euz a Vrest o tremen dre Lokrist, a welas o devoa great ivinou yut an amzer gaou bras ouz bez ar Gonidec; raktal, sikouret gant an A. Boulevard hag an A. Dujardin, e savas eur strollad bretoned vat; eur gest a oue great; ar bez a oue nevezet ha d'an 12 a viz here, mignonned reizer ar brezoneg a ioa pedet da zont da Lokrist da bedi evit repoz e ene ha da zastum en o c'halon ar c'hentelioù fur en devoa roët edoug e vuez.

Dont a rejot niverus, ha raktal goude an offeren-bred, plasen Konk, ar gêrig koant a walc'h he zreid er mor, a ioa leun a dud, evel d'ar pardon bras.

Goude beza salutet en iliz-parrez bez Dom Mikeal Nobletz, brasa mignon ar brezoneg er XVIIe kantved, ez ejot varzu Lokrist. Na pebez taol lagad dudius a weljomp eno neuze; an amzer a ioa en e gaëra ha tud a vil vern, var gement bez ha var gement gwenez, a ioa er vered: Tud a bep renk hag a bep oad; bugale ar skolioù; pôtred yaouank troët o sperejou varzu al labour-vrezonek; plac'hed yaouank, gwisket evel prin-sezed, gant o chaliou brodet hag o c'hoeffou gwenn dantelezet; lezennourien, béleien, barzed ha skrivanerien; tud kabac'h, daoubleget gant ar gozni, hag o devoa gwelet marteze, en o bugaleach, an digemer kaër great da relegou o c'henvroad, pa oant bet digaset euz a Baris da Benn-ar-Bed, breman ez eus eiz vloaz ha tri ugent.

Da unnek heur anter, an A. Rouil, person Sant-Louis Brest a bignas var jichen kroaz ar mision hag a reas ac'hano ar brezegen helavar meurbed-man:

Discours de M. le Curé de Saint-Louis

Messieurs,

Il y a aujourd'hui soixante-huit ans que Mgr Graveran, évêque de Quimper, vint bénir le premier monument érigé à la mémoire de Jean-François-Marie-Maurice-Agathe Le Gonidec. Ce monument, complété plus tard, a été de nouveau restauré. Vous avez voulu, Messieurs, qu'à l'occasion de cette restauration, des fêtes fussent organisées et que la religion y eût sa part.

Vous vous êtes souvenus que Le Gonidec, baptisé dans la vieille chapelle de Lochrist, se montra toujours chrétien, qu'il mourut dans les sentiments de la foi la plus vive, et que son corps repose en terre bénite, et respectueux de la grandé pen-

sée chrétienne des suffrages accordés aux morts, vous avez demandé à l'Eglise de chanter une prière devant le monument qui recouvre les restes de notre compatriote.

Je vous remercie, Messieurs, d'avoir inscrit à votre programme le « Libera », auquel s'ajoute dans les circonstances solennelles le « De Profundis ». L'Eglise est heureuse d'avoir ainsi un rôle à remplir dans ces fêtes auxquelles elle applaudit d'ailleurs, parce qu'elles sont en même temps un hommage rendu à la langue bretonne.

* * *

Cette langue de nos pères elle l'aime et elle prend d'elle un soin jaloux comme d'une chose sacrée qui l'aide beaucoup à accomplir sa mission dans ce coin de terre bénie de la Bretagne. Elle en tire de merveilleux effets dans ses chants, dans ses prédications.

Vous avez assisté à nos saluts. La foule croyante se presse nombreuse au pied de l'autel où, dans l'ostensoir d'or, le Christ se présente à nos adorations sous la forme d'une blanche hostie. Tout à coup, pendant que l'encens monte vers le Dieu sauveur et rédempteur des hommes, comme le symbole de notre prière, une voix entonne l'« Adoromp holl ». La foule poursuit le Cantique de la Bénédiction, et prise d'un saint enthousiasme elle appelle les Anges pour partager sa joie et mêler leurs adorations aux siennes.

**Sperejou evuruz, prinsed euz he balez,
Gant karantez ardan meuit-hen da jamez.**

Ces vers ne sont peut-être pas marqués au coin du pur langage breton, mais ils n'en sont pas moins la preuve de la puissance qu'exerce sur les fidèles la poésie bretonne.

Comme moi, vous avez été témoins dans nos missions de ces superbes élans de foi qui se manifestent le dernier jour par une communion solennelle. Il faut donner à ces foules qui se dirigent vers la Table Sainte, l'illusion d'une marche vers le Ciel. Le suave « Kantik ar Baradoz » sert à cet effet. Toute l'âme des communicants y passe et elle entrevoit déjà le Ciel :

Jezuz, peger vraz va
Plijadur ann ene,
Pa vez e gras Doue
Hag enn he garante.

Le Ciel ! Elle y aspire avec tant d'amour, qu'elle voudrait des ailes pour y monter sans délai :

Pa zellan enn Envo
Hag etrezek va bro,
Nijal di a garfenn
Evel eur goulmik venn.

Pèlerins de Lourdes depuis trente-six ans, j'entends chanter

chaque année sur les bords du Gave le cantique tant aimé de nos Bas-Bretons :

**Patronez dous ar Folgoat,
Hor Mam hag hon Itron,**

et chaque année il communique à la prière faite à Notre-Dame des ardeurs débordantes et une confiance invincible. Le Folgoat en a eu les prémices en 1873, alors que des tristesses et des craintes remplissaient les cœurs. Je me souviens de l'effet produit sur les quarante mille pèlerins agenouillés devant la statue vénérée. Il fut merveilleux.

Quinze jours à peine nous séparant du pèlerinage breton à Montmartre. Pendant une cérémonie à Notre-Dame des Victoires, le « Patronez » a de nouveau remué les âmes.

Si des chants vous passez, Messieurs, aux prédications, vous constaterez encore combien l'Eglise a raison de tenir à la langue bretonne. Par elle, elle rassemble autour de ses chaires des milliers d'auditeurs avides d'entendre la parole de Dieu, les mystères de la foi, les règles de la morale chrétienne, dans leur langue maternelle, toute faite d'images, de comparaisons empruntées à la nature, de souvenirs de la vie de famille.

Aussi l'Eglise insiste-t-elle auprès de ses prêtres pour qu'ils l'étudient et s'en pénètrent : l'efficacité de leur apostolat en dépend. Le plus beau langage français ne remplacera jamais, dans nos campagnes, le plus modeste langage breton. Je me rappelle avoir entendu raconter à Mgr Potron, évêque de Jéricho, que, voyageant en Palestine, il alla visiter l'hôpital d'une des villes côtières. Dans une des salles, un marin breton était à toute extrémité. La religieuse lui avait conduit successivement deux ou trois prêtres qui parlaient Français. Ils désiraient le confesser pour le préparer à bien mourir. Le moribond leur avait opposé un refus formel. Mgr Potron, prévenu de cette obstination, s'approcha à son tour de lui : « Penaoz a rit-hu, ma mab ? » Le marin se souleva brusquement, et après avoir fait un grand signe de croix, il commença sa confession. La langue bretonne avait remis une âme sur le chemin du Ciel.

La Vierge Marie elle-même l'a, une fois au moins, apporté à la terre pour que son Divin Fils fut mieux prêché aux hommes. Vous connaissez comme moi le Père Maunoir, qui fut l'élève et le collaborateur de Michel Le Nobletz, ce grand remueur de foules au XVIIe siècle. Le Père Maunoir ignorait le breton et il avait à exercer son ministère en Basse-Bretagne. Michel Le Nobletz suppliait la Vierge Marie d'obtenir pour celui auquel il désirait confier une part de son apostolat, le don de la langue bretonne. La Vierge, sensible à la prière d'un de ses plus dévots serviteurs, descendit vers le P. Maunoir et, de sa main pleine de grâces, lui toucha les lèvres. Peu de jours après, le vaillant missionnaire prêchait en breton. On voit encore, non loin de Quimper, la chapelle où le miracle eut lieu. On la nomme « Ty Mam Doue ».

L'Eglise a à cœur de conserver la langue bretonne puisqu'elle lui vaut auprès des âmes de beaux triomphes, et que par elle, elle accomplit plus facilement son œuvre dans notre pays. Elle sait aussi que la langue, comme le costume, garde les croyances et les habitudes chrétiennes. Certes, elle ne réproûve pas la langue française. Elle l'admire et s'en sert, car c'est également un parfait instrument de propagande religieuse ; mais sans lui contester droit d'entrée en Basse-Bretagne, elle ne voudrait pas qu'elle y traitât désormais la langue bretonne comme une étrangère.

Les deux langues pourraient être deux sœurs, également honorées chez nous. Si cette union se faisait, il ne faudrait plus que dans nos écoles, des maîtres et des maîtresses prissent, comme dans le passé, des mesures sévères contre la langue bretonne. Quand j'étais enfant, une pièce de métal était remise à celui qu'on surprenait parlant breton. Celui-ci essayait de la passer à un autre camarade. Elle changeait dans une même journée cinq ou six fois de main. Le malheureux qui le soir, la rendait au maître, recevait une assez forte punition.

Oublions ces mœurs d'un autre âge et respectons la langue bretonne. Dans une de nos petites paroisses, le bon recteur posait un jour à un enfant du catéchisme cette question : « Dans quelle langue les Anges chântent-ils au Ciel les louanges de Dieu ? » Le naïf enfant répondit sans hésitation : « Dans la langue bretonne. » Ce cher petit, peu au courant de la théologie, ne trouvait pas de langue plus belle que celle qu'il parlait lui-même. Puisse-nous travailler à la défendre énergiquement, comme on défend un trésor qui contient des choses précieuses. Ici, c'est notre caractère, ce sont nos sentiments, nos habitudes et nos croyances.

Dans un jour d'inconcevable aberration, un homme au pouvoir eut la pensée de condamner à l'amende, en les privant de leurs traitements, les prêtres qui s'obstineraient à enseigner le breton. L'ordre donné de Paris reçut l'accueil qu'il méritait, personne n'en tint compte. Des suppressions de traitement répondirent à ce manque de soumission. Les prêtres dépouillés n'en continuèrent pas moins à parler en chaire la même langue. Ils n'eurent pas à se repentir de leur courage. Leurs traitements leur furent bientôt restitués, et ils eurent la joie d'avoir sauvé l'honneur de la langue bretonne.

Raktal al « Libera » kanet gant ar bobl a-bez, epad m'edo ar c'hleier o seni kaonv, a lakeas da dregarni an holl hekleioù tro-var-dro. Requiescat in pace ! Ra ziskuizo e peoc'h-ha ra skedo varnezan ar sklerijen a bado da viken !

Dal ma oue diskennet an A. Roull divar ar groaz, an A. Anatol ar Braz a gemeras e blas hag a gomzas gant kement a galon hag a spered ma oa eun drugar e glevet.

Discours de M. Anatole Le Braz

Il y a aujourd'hui soixante-quinze ans, trois quarts de siècle, mourait à Paris un fonctionnaire retraité de l'administration des Forêts, dont l'existence n'avait guère marqué dans les fastes de la capitale. Il avait cependant eu, à l'entendre, la vie la plus aventureuse et la plus mouvementée. Né aux extrêmes bords de la Cimmérie bretonne, sur l'une de ces « fins de terre » où commence, en réalité, l'infini, il s'était vu, tout enfant, à demi-abandonné par les siens et eût sombré dans la pire misère, celle des jours sans tendresse plus sinistre encore, que celle des jours sans pain, s'il ne se fût trouvé un bon châtelain de légende pour le sauver, le recueillir et l'associer aux études de son fils. On songeait à l'acheminer vers la prêtrise et, déjà, il avait revêtu la soutane dans le petit séminaire qui devait abriter plus tard un autre adolescent destiné à devenir une des illustrations mondiales de la Bretagne, lorsqu'un retour offensif de sa mauvaise étoile voulut qu'à ce moment même la Révolution éclatât. Voilà notre clerc rejeté à toutes les embûches du destin. Il rentre chez ses bienfaiteurs, mais pour assister à leur émigration. Il se terre : on le déniche. Il va monter sur l'échafaud : à deux pas de la guillotine, en pleine rue de Brest, des amis audacieux le délivrent. Il fuit, saute dans un bateau, franchit la mer et débarque dans cette Bretagne d'outre-Manche qui a nom la Cornouaille anglaise. Là encore, un château de légende s'offre à point pour le recevoir, en croyant recevoir son homonyme. Ainsi ramené par les circonstances au pays d'où vinrent ses lointains ancêtres, mais où leur langue, hélas ! achève de s'éteindre sur les lèvres expirantes de quelque Dolly Pentraez, il s'y retrempe comme à la source de sa race. Quand il regagne la rive armoricaine, l'âme toute pénétrée du parfum de ses origines, il peut se proclamer deux fois Breton. Or, d'un bout à l'autre, la Bretagne est en feu : il court se joindre aux chouans, fait campagne avec leurs bandes, attrape deux blessures, conquiert de haute lutte un brevet de lieutenant-colonel qu'il ne sera malheureusement pas en état de produire, lors du retour des Bourbons, à l'heure de la récompense ; figure parmi les réchappés de Quiberon, traîne pendant des mois, de cache en cache, ses guêtres boueuses de partisan traqué, mais irréductible, et ne dépose les armes qu'à l'aube du nouveau siècle, tout cela pour décrocher en fin de compte je ne sais quelle place obscure dans le service des forêts impériales, à l'ombre de Napoléon.

Telle est en raccourci l'histoire que Jean-François Le Gonidec se plaisait à donner pour la sienne. Ses intimes y crurent si bien qu'il en oublia sincèrement dans quelle mesure la fiction s'y mêlait à la vérité. Qui dit Breton dit esprit d'incurable chimère. Nous sommes une race enchantée : quand la matière nous manque, nous la créons par la puissance de notre désir et, si la réalité proteste, nous l'enivrons du vin de nos songes jus-

qu'à ce qu'elle ne se distingue plus elle-même des mirages dont nous l'enveloppons. Cette invétéré, Le Gonidec pratiqua la méthode celtique : il rêva sa vie plus qu'il ne la vécut. Félicitons-nous en, messieurs. Ce sont les rêveurs de cette espèce qui osent les grandes œuvres. Celle de l'homme que nous glorifions n'a engendré rien moins que la possibilité du réveil intégral pour la conscience de tout un peuple. Sans doute, nos historiens patriotes du XVIIIe siècle avaient, en évoquant les frères leçons du passé, ranimé l'indomptable espérance de la Bretagne dans les promesses de l'avenir. Mais comment crier cette espérance au monde, quand on n'avait, pour moyen d'expression, qu'une langue inculte, appauvrie, avilie, abâtardie, déchuée au rang d'un argot de rustres ou, qui pis est, travestie en un ignoble jargon ? Le Gonidec parut : son dictionnaire dans une main et sa grammaire dans l'autre, il vint au « Brezonnek » honteux, humilié, outragé, frappé à mort. « Allons ! lui commanda-t-il, lève-toi et marche ! » Et, retrouvant soudain avec sa dignité native la fougue magnifique de ses plus beaux jours, le « brezonnek » se leva, le « brezonnek » marcha. Que dis-je ? le « brezonnek » chanta ! Il chanta de telle sorte que, moins d'une année après le trépas de son réurrecteur, l'Europe entière, émerveillée, faisait silence pour l'entendre, suspendue aux accents du Barzaz-Breiz comme jadis aux accords des bardes gallois. Et, depuis lors, les bardés qui m'entourent m'en sont témoins, il ne s'est pas tu. Ne craignons pas de l'affirmer devant cette tombe : tant que l'esprit de Le Gonidec soufflera en lui, il ne se taira jamais.

Voilà, messieurs, de quoi la Bretagne est redevable au fils du Conquet, dont vous restaurez aujourd'hui la mémoire en même temps que le monument. J'ignore de quelle façon il conserva, de son vivant, les forêts de l'Empire ; nous, il nous a tout simplement conservés. Brocéliande, ses ombrages sacrés, ses fontaines inspiratrices, tous les prestiges de la Viviane éternelle, y compris la divine captivité de Merlin.

Varlere'h an A. A. ar Braz, an A. Andrieux, an A. Jaffrennou, an A. Botrel, hag an A. Tilenou en hano an A. Bocher, a reas ivez, brao bras, an eil goude egile, meuleudiou ar Gonidec, ha daoust ma klevet kleier ar parrezioù diavadro o seni an « Angelus », penn kristen ebed ne finvas da zonjal mont kuit ; kement hini a ioa deuet d'ar vered a jomas ken a oue peur-glozet al lidou dre gan « Bro Goz va Zadou », ar pezh a ziskouez pegen troet eo c'hoaz, a drugarez Doue, ar Vretoned, var draou ar spered.

†

Da 1 heur, tremen daou c'hant den, an A. Le Vasseur, mear Kônk, en o fenn, a en em vodas, en eur zal fichet kaër euz Hotel Breiz, evit lein vras ar gouel.

Da fin ar pred, an A. Le Vasseur a zavas en e zav, evit trugrekât renerien ar Gouel en hano Kear Gonk ; var e lerc'h, an

A. Soubigou, Kannad Goueled Leon, eur breizad hennez, evel ma n'eus ket kalz e Paris, sur awalch'h, a gomzas evelhen :

Prezegen an A. Soubigou

VA C'HENVROIZ,

Evel lagad eun tad a deu da bara gant plijadur var dal e grouadur laouen, evelse ivez kalon eur c'hannad a deu da dridal gant ar bobl en eur gouel kaër evel an hini hirio.

Perag eta ez omp en em vodet, perag ez eus diredet da Gonk-Leon kement a dud, kement a skrivanerien dreist-brudet o deus embannet ha roet da amaout e pebleac'h pegen kaër, pegen dispar eo hor bro Breiz-Izel ?

Deuet omp holl aman evit renta meuleudi da unan euz bugale Breiz, en deus karet ar muia e vro, unan euz ar re hon deus leac'h ar muia d'en em fougeal anezan, spered kaër meurbed, kaloun dener, an Aotrou Gonidec, tad-reizer ar yez brezonek.

Yez eur bobl eo mellezour e garakter ; prezeger ha skrivanier ar sonjezonou a zo dre e spered, pe dre e galon ; ar jaden a deu da staga an amzer hirio ouz an amzer dremenet, en eur c'heñtal an hini da zont. Bez' ez eo eur mean-arz hag a deu da zispartia an orin hag ar ouenn, ha peb pobl en deus c'hoant da gendelc'her e liberte, da jom dishual ha digabestr, a rank difenn, er penn kenta, yez an amzer dremenet.

Setu perag eo falvezet deomp dont, en dervez hirio, da renta trugarez d'an Aotrou Gonidec, en deus implijet an darn vrasa euz e vuez o tiazaza, o tifenn, o vleina, hag o displega ar reolennou gwirion euz hor yez, da viret na vefe saotret pe louzaouet gant gerioù trefoet ha ne d'int na gallek na brezoneg. Na ped gwech, evit kas e labour da benn, en deus ranket staga e skouarn ouz poull kalon Breiz, lenn ha studia an amzer gwechall. kaozeal gant hon tadou koz, ha nep piou bennak en devoa skrivet pe voulllet eur gelennadurez bennak. Meuleudi eta ha meuzeudi d'ezan da veza reizet ha savet, evit an amzer da zont, hor yez ken pinvidik, ken nerzus, hag ivez ker flour.

Evel an Aotrou Gonidec, dalc'homp start da yez hor bro ; komzomp brezoneg mat, brezoneg yac'h ha digatar. Deskomp d'hor bugale ar pezh hon deus klevet ha desket var barlenn hor mamm. Kendalc'hit ho kizioù koz. Na ziouerit ket, goazed, ho tokou, ho chupennou, na c'houi merc'hed, ho mouchoerou, ho tavancherou, ho pernidennou bokedet, nag ho koeffou dantelezet !

Na deuit ket da veza divroidi. En hano Doue, ne livirit ket kenavô d'ho pro. Breiz a zo puilh ha pinvidik awalch'h evit maga he bugale. N'eo ket eur vamm grampoëz eo, mes eur vam dener meurbed, prest da vriata ha da domma var boull he c'halon an distera euz he bugale.

Chomit atao ar bobl krenv ha nerzus ze, a deu da bourvei ar Franz euz he gwella soudarded, hag he listri-brezei euz he disponta martoloded.

Ma oa gwir gwechall da c'hellout lavaret : « kaëra kurunen a

oa er bed a oaïvar benn roue Frans, e c'hellet lavaret ivez : luger-nusa perlezen euz ar gurunen-ze a oa Breiz-Izel, pennherez d'ar gwella, d'ar vadelezusa prinsez a zo bet anavezet a bell-bro : ar rouanez Anna.

Eun dimezi a garantez hon deus great gant Bro-C'hall ha non pas eun demezi arc'hant ; en em roët omp a greiz kalon, ha n'omp ket en em werzet d'ar Frans. Ne c'houlennomp ket digant hor Mam-Vro nemed liberte ha frankiz evit hor yez, hor gizioù koz, evit hor feiz hag hor c'hredennou.

Evel trok, ni a roio d'ezi hor goad, hor bugale, hon nerz, hor buez, heb morse fallgafoni : *Potius mori quam fœdari.*

Pa azezas an A. Soubigou, an A. A. ar Braz, ne oue roët peoc'h ebed d'ezan ken na zavas da lavaret adarre eur ger bennak : setu aman an diverra anezo :

M. Anatole Le Braz

M. Anatole Le Braz, qui avait prononcé le matin, le beau discours que l'on peut lire plus haut, dut encore prendre la parole, au banquet, à la demande de tous les convives. Son improvisation fut éloquent, charmante et aussi trégorroise par une pointe d'ironie comme son talent.

En voici une analyse trop sèche :

C'est la deuxième fois que je viens au Conquet et je suis heureux d'avoir renoué connaissance. J'ai pu ainsi admirer encore ce matin, grâce à mon ami M. Dujardin, le panorama de la pointe Saint-Mathieu que déshonore un phare, le plus beau paysage du monde.

Au retour, en attendant la cérémonie du cimetière, j'entrais chez un menuisier et lui demandais innocemment en breton : « Piou eo Ar Gonidec ? » Et le brave menuisier de me répondre en breton : « Ne c'houezan ket. N'euz familh ebet euz an hano-ze er vro. Douetus eo eur Zaoz. »

« Un de mes amis me racontait que quittant la plage des Côtes-du-Nord où il se reposait, il apprit aux braves gens du pays qu'il se rendait au Conquet pour y assister aux fêtes de Le Gonidec. Le Gonidec, firent ces braves gens d'un air entendu, c'est sans doute un marin du *Drummont-Castle* enterré au Conquet ! J'aime assez l'ironie de ces choses. Le Gonidec nous donne encore une leçon. Il nous dit la vanité de la gloire humaine.

Mais ne pensez-vous pas, Messieurs, qu'il y ait là aussi quelque mélancolie ? »

Et M. Le Braz se désole que les Bretons connaissent si peu l'histoire de leur pays. Hélas ! les Bretons lisent les journaux de Paris et d'ailleurs pour connaître les détails du dernier crime de Ménilmontant, mais quand donc s'intéresseront-ils à leur pays ? Quand donc nous intéresserons-nous à nous ? — Il faut nous garder Bretons, à cause de la France qui a besoin de nous. La conservation de la Bretagne intéresse aussi le monde entier.

« Quand, dit M. Le Bras, la fameuse civilisation aura passé sur tout le globe son niveau banal, et en aura fait suivant le mot de

Musset : *Un potiron roulant dans les cieux*, la Bretagne restera le dernier pèlerinage de beauté du monde. »

En terminant, il adjure les femmes bretonnes à travailler, elles aussi, à l'œuvre de rénovation bretonne, à laquelle il convie tous les convives par cette devise d'un empereur romain : *Laboremus.*

Varlerc'h an A. A. ar Braz, Yann Nibor, barz an dud a vor, a zistagas unan euz e werziou kaëra : « Honneur-Patrie ». Goudeze an A. de Carne, en hano « Kevredigez Breiz » ; an A. Parker hag an A. Berre, en hano « Unvaniezh Arvor », an A. Jaffrennou, en hano ar « Gorsez » ha « Kloc'hdi-Breiz » ; an A. Botrel hag an A. Bossard, en hano « Breiz-Uhel », an A. Mocaër, en hano « Brediah er Brehoneg », ar « Pays Breton » ha « Dihunamb » ; an A. Even, en hano « Breuriez ar Brezoneg » ; an A. Perrot, en hano « Feiz ha Breiz » hag ar « Bleun-Brug » a ra an eil varlerc'h egile meuleudi ar Gonidec, tad-reizer ar brezoneg.

Prezegen an A. Mocaër

Itronézed, tuchentil ha kanbroiz ker !

Bro-Guéned e zo pell ahaneman ha kalz a labour e zo d'hober du-zé breman. Chetu perak tud me hornad nen dint ket deit stank aman hizü eit guélet er guil kaer saüet en inour d'Er Gonideg, get brogarerion kalonek Brest. Ind ou des neoah lakeit en ou chonj kas unan anehé de Gonk ha me zo bet dibabet geté eit derhel ou léh aman — hani er hazeten « Pays Breton », hani en dastumaden « Dihunamb », skriüet e brehoneg penn d'er benn ha eüé léh ur gevredigezh saüet a neté eit diskein d'er vugalé a ziar er mézeu lén ha skriü er lavar burhudus, dcus ha nerhus ar un dro, disket geté a vihannik ar varlen ou mam : « Brediah er Brehoneg » e vé groeit anehi ha me zo sur penaus en den brudet é homb dastumet eit inourein e sell dohti get karanté ha leuiné a vlein en nean. Rak piü e heliehé komprenn guel eiton er labour kaer groeit a zevri get é vibion dré er spered en amzér avreman, ur labour e gandalh é hani hag e ven er peurachiü ?

Rak, kanbroiz ker, bout e zo un dra aral hag e zeli bout dalhet arnehon. Er Gonideg deustou m'en dé bet gannet é bro Léon e zo d'emb ni rah Bretoned, ha chetu perak, ni zeli bout rah unanet eit inourein en hani brudetan emesk er labourizion ketan ag en emzaü brehoneg. Gloér ha mélation enta d'en den en des lakeit diazé en ti é homp e seüel breman, un ti e vo digor d'en oll, né vern a beban, a bé tu é tant, adal ma veint Bretoned guirion, adal ma gareint ou Bro. Ha me hell laret hemb fari penaus ema er Gonideg hizü en dé ken hiü el guéharal é mesk er Vretoned ag é amzér a pe oé ar zoar er bed man. Te labour, o labourer hemb par, n'en dé ket bet groeit én anér, te skuir e vé heliet muioh-mui bamdé hag er brehoneg kement karet genis, e saü breman é ben hag e vo treh keit ma vo pel, rak biskoah n'en des bet kement a Soudarded.

Re vo enta inouret ar un dro er brehoneg hag é réihour de viruiken hag é Breih abéñ !

Prezegen an A. Perrot

INTRONEZED HAG AOTRONEZ, VA C'HENVROIZ KER,

An heol aour, hag en deus fuilhet kement a levezeg dre aman hizio, var an traou ha var an dud, a izela. Rag-se, dà eo deomp, sevel diouz taol ha mont ac'han adarre, dizale, peb hini gant e hent, varzu ar gear.

Eun nebeud komzou eta hebken, abarz kimiada diouzoc'h. Dont er beg-douar-man evidon a zo dizrei da *Vro goz va zadou*, rag n'euz iliz ebed aman, tro var dro, ha ne virfe ket e gwasked he mogeriou relegou unan pe unan euz ar re a garas hag a zavas ac'hanon gwechall, hag a zo o goad em goad, o c'halon em c'halon, o spered em spered. Ganet e skeud koajou bras Kerveatouz o deuz klevet Saik ar Gonidec, p'edo bleun e yaouankiz en o gwir wella, o komz gant Plouarzeliz evit deski ganto brezoneg yac'h ar meziou, n'am euz ket gallet, daoust pegen dies eo d'eur beleg tec'het euz e parrez da zul, chom heb dont ganeoc'h da Lokrist, en deiz-man a wel o tremen ar pemzegvet bloaveg ha tri ugent abaoùe m'eo maro hor c'henvroad brudet, evit rei dezani, e harz e vez kempennet ker kaër ha biszkoaz, eun testeni splann euz an doujanz hag eus an anaoudegez vat am euz evitan.

Deut oun aman iv. z da heneri Yan-Fransez ar Gonidec en hano *Feiz ha Breiz*, kosa kazeten vrezonek a zo e Breiz-Izel ; en hano ar *Bleun-Brug*, an emgieo ze hag a zo bet komzet anezi kenkoulz, n'eus ket c'hoaz gwall bellou, gant ar Breizad gouiziek an Aotrou Anatol ar Braz, a gavan tro vrac breman da drugarekât dirazoc'h, a vouez uhel, en eur lavaret dezani va gwella Bennoz Doue.

Evel Breizad hag evel beleg eo ez oun deut d'ar gouel-man. Ah ! ar veleien, evel ma lavare deomp, egentaou, an Aotrou Roull, n'int ket evit chom heb karet ar brezoneg ; diskouezet o deus o c'harantez en e genver estreget eur wech ; hen ober a raïnt c'hoaz, bezit dienkreiz : dies eo tréchi gouenn.

Deac'h diveza « Semaine religieuse » eskopti Kemper ha Leon a embanne eul lizer skrivet gant an Aotrou Duparc hag a loa urz eunan da zigeri dor hon holl skolioù kristen da Hiltor Breiz. Eun dra bennak eo, hag etouez ar bokedon c'houez-vat a zo bet fuilhet hi io var bez ar Gonidec, n'euz bet hint ebed marteze hag a vije bet kalz c'houekoc'h da galon Tad ar brezoneg eget al lizer-ze (1).

1. Lettre de Monseigneur Duparc

Après avoir lu le Manuel d'*Histoire de Bretagne* de Messieurs du Cleuziou et de Calan, Nous avons décidé que ce Manuel serait adopté dans nos écoles catholiques.

Nous le recommandons au Clergé, aux familles, aux maîtresses de l'Enseignement libre.

Une édition spéciale, où tous les récits sont traduits en breton,

Eun deiz a denio dizale, ha va mignon Tenenan Gouriou, a welit aman em c'hichen, en devezo peur-c'hreat ivez grammadeg yez Leon ha Kerne ; neuze pelloc'h ar brezoneg, reizet a zoare, a c'hello ober e ziskan e skolioù B eiz-Izel : prest e vefor da ober d'ezan ar gwella digemer. Da c'hedal, edoug ar miziou du a zo o tont, daoust pegen tenn e c'hellfe beza soubia var an ero awechou, labouromp, *laboremus*, greomp hor gonidou, peb hini en e dachen, evel m'en deuz Yan-Fransez ar Gonidec great e re ; an nenv heb mar ebed, a skuilho var hon irvi an heol hag ar gliz a zo ezom, hag abenn pemp bloaz var nugent, pa deump aman adarre, evit goueliou ar c'hantved, hon devezo an dudi, ni pe re all en hon leac'h, da welet eur Vreiz nevez savet var dismantrou an hini goz, a skedo da virviken keit ha ma yelo ar bed en dro.

Yec'hedou d'ar C'honideien !

†

Da beder heur e que kaniri gaër e sal vras ar Patronach ; ar varzed Pipi Talon, Loeiz ar Floc'h, Taldir, Abalor, Botrel hag e bried a zistagas an eil goude egile o gwerziou hag o soniou kaëra en honor da Vreiz, d'he yez, ha d'he gizioù fur ha kristen ; ha peb hini a en em dennas, da vont varzu ar gear, laouen e galon, o sonjal e vezo an amzer da zont gwelloc'h evit hor Bro eget n'eo bet an amzer dremenet, ma kar Bretoned an amzer vremen en em glevet, evel m'o deus great ar re a zo bet o taoulina e harz bez ar Gonidec, da vont var *araok*, dourn ha dourn, kalon ouz kalon, heb fallgaloni hag heb en em zispartia morse ; evel ma lavare F. Jaffrennou : ioul-Doue eo !

Ioul Doue zo sevel iez Breiz
E renk ar pinvika iezou ;
Ioul Doue zo dero'hel d'ar Feiz
Vel m'o deuz dalc'het hor mammoù ;
An dever evid ar Breton
Zo kerzet ARAOK gant kalon,
Ha benn ar c'hoaz beza roue
War e zouar digabestret
Ha war e vadou dirouestlet :
Pa vezo... Bolonte Doue.

J.-M. P.

vient de paraître. Elle sera utilisée dans toutes les écoles où les enfants savent le breton.

Quimper, le 7 octobre 1913.

† ADOLPHE,

Evêque de Quimper et de Léon.

An A. Gall, person Taule, rener koz *Feiz ha Breiz*, eo a zo bet karget da drei e brezoneg ar pennadoù kaëra euz an *Histor Breiz-ze*.

SAOUTUS PERUS SCLERUS

Histor wir contef gant Botmael ha renket gant Gwennaël

En eur barrez ne hanvin ket,
(Evit an histor n'eo ket red),
Var ar mêz, en eur barrez vraz,
Eun dra c'hoarzuz a zigouezaz.

Eun den, hanvet Luther, er vro,
En doa brud dispar tro var dro.
Lod a lavare evelhen :

« Leor an Nigroumans e oar len! »

Luther n'oa bet nec'het biscoaz !

Luther, hervez ar gont, a garie calz al lèz.
Mez siouaz! n'en devoa tam bioc'h, ar paour kèz!
Al lèz mintin zo mad, zoken al lèz neizour,
Eur bannie lèz gweden zo gwelloc'h eget douar,
Pa vez tomm an amzer, da derri ho sec'het,
Mez, heb bioc'h er c'hraou, darn a vije nec'het.

Luther n'oa bet nec'het biscoaz,
Hag en dro man neubeutoc'h c'hoaz.

« Ne dalje ket ar boan len en eur picol leor,
Goud, heb beza desket, al latin dindan êor,
Da botred ar Zabat beza kenderv gompez,
Ma ve red prena saout evit caout lèz bemdez. »
Ha Luther sioulic a c'hoarze,
Hed an hent braz dre ma kerze.

— 337 —

Scuiz o c'haloupat hed an deiz
An heol a rede d'e lojeiz.
D'an heur ze ive saout Per Sclear
Ho doa divizet dont d'ar gear.

Luther, chomet a zav evit tana he gorn,
A velaz, var ho fouez, o tont ar chatal corn,
O tonet, var ho fouez, renet gant eur mell maout
A oa en em laket cabiten var ar zaout.

An teziou leun a vranselle
Bep cammed a reant o vale;
Daoulagajou braz a zelle.

Edont en em gavet gant goarem Pont-Kinou.
Luther, heb coll amzer, prim gant he grabanou
A freuzaz an aode, a boulzaz ar gloanec
Ha, var e lerc'h ar zaout, e creiz ar valanec.
Eur zell a gleiz, eur zell a zeo :
Ne oa bet gwelet gant den beo.

×

Per Sclear, va c'hredit mad, a gavaz fall an traou
Pa yeaz euz ar pardaez da glasc e zaout d'ho c'hraou.
En noz ze, caer en doa, van a loenet pounner :
Ne velaz ket zoken ar skend euz eun ouenner.

Andronoz vintin, mintin mad,
Per a voulc'haz an hent timad.

Daou zevéz pen-da-ben oe oc'h ober e dro,
Mez ne gavaz menec euz e zaout dre ar vro.
Hed mad e oe lacat taboulin da redec;
Hag an tabouliner a reaz ive cazec.

Epad tri devez, pe var-dro,
Al loenet corn jomaz eno.
Luther a deue d'ho goro.

×

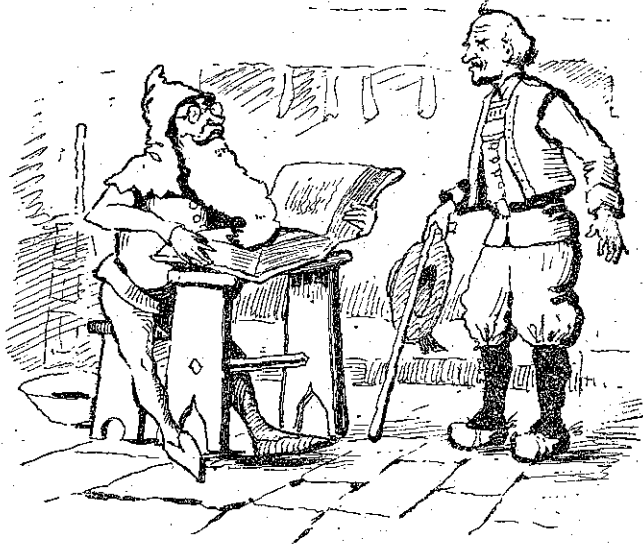
Setu, d'an trede deiz, gant-han e tigouezaz,
O tont euz he zervez, kemener ar S'treat-C'hilaz.
« Petra Per, emez-han, dianket eo da zaout? »
— « Ya, siouaz, paourkeaz Fanch, ha n'int ket eaz da gaout;
An diaoul var he gerniel sur en deuz ho zammet,
Nag er c'hanton a-bez den n'en deuz ho gwelet.
N'ouzan mui da be zant monet d'en em westla. »
— « Innosant, eme Fanch, da Luther, petra 'ta :
Var a lavar an dud hennez zo diviner. »
— « Redec a ran ractal, bennoz d'id, kemener. »

×

PER. — « Ac'hanta Luther, dare coan? »
LUTHER. — « Prestic e vo, var a gredan :
Ema va lèz o tont en tan. »

« Mez, hag a nevez ganez, Per,
Pa velan da zeuliou ember
En tu-man da dreujou va c'her? »

- P. — « Selaou, ha respont freaz. Gwir eo ez oud sorcer? »
- L. — « Red mad ez eo beva. Peb hini e vicher. »
- P. — « Goud a rez an doare da gaout an traou collet? »
- L. — « Pa vez arc'hant em dorn oun primoc'h da velet. »
- P. — « Eur pez a ugent real, ha goude eur banne? »
- L. — « Accord var ar marc'hat, Per Sclear a Gerdanne. »

« Leor an Nigroumaas! » eme Ber

Hon doctor, diarc'hen, gwintet var eur banc coz,
A dapaz eur mell leor divar ar gwele cloz,
Eur mell leor, me lavar, goloet a boultren,
En doa grêt e amzer e scolaj Lesneven,
Hag a oa het gwerzet evit pevar gwennec
Da c'hoari troyou cam da veur a c'hinaouec.

« Leor an Nigroumans! » eme Ber.
— « Peoc'h-en toul zel! » eme Luther.

Neuze, ouz sclerijen eur c'houlouen rousin,
Lunedou var e fri, e stag gant al latin,
Breman gant an tu gil, breman gant an tu mad.
Per baour, hanter-varo, a lez eun uhanad.

An traou, evit doare, ne yent ket diroufen,
Hag e c'helle beza rouestlet ar guden.
L. — « Pe seurt hano, ma'r plij, ho peuz c'houi, va den mad? »
P. — « Va Doue, Luther gêz, te anavez ervad,

Per Sclear eo va hano. »

- L. — « Ya, ya, mez chomit peoc'h
Ha ne gomzit nemed pa c'houllin diganeoc'h.
Petra ho peuz collet? »
- P. — « Saout, a lavaran d'id,
Hag eur maout en ho c'hreiz. »
- L. — « Re a gomzou. Tavit. »

(Luther en e bart e unan.)

« Saout ha maout, maout ha saout,
Chatal Per Sclear a zo da gaout.
Maout ha saout, saout ha maout
Euz craou an diaoul me ranc ho caout. »

Per oa prest da goll e vragez
Kement oa carget a encrez,
Crena rè 'vel eur bern delliou
Dindan ezen an aveliou.

Mez kerkent tal Luther a deuz lugernuz.
« Holla Per, emez-han, aman 'velan : *Saoutus*.
Saout a zo bet gwelet sur en eun tu pe du,
Mez pere, e pe leac'h ne velan ket deuztu.
Gortozomp. »

Per ar Sclear a gonezaz var eur scaon
Dislounc e zaoulagad, strafillet gant an aon.

Crog e lost ar gastoloren
Luther a drempaz he zouben.

Eur pennadic goude oe cavet eur ger all :
« *Maoutus!* » eme Luther, e galon o tridal,
Hag ar geriou breman deue d'an daou lam ruz :
« *Maoutus Perus Sclerus Goaremus Pont-Kinus*.
Digor mad, den eüruz, da scouarn, da c'hinou :
Chatal Per Sclear a zo e goarem Pont-Kinou. »
« Setu an traou, va lez breman
Da danva 'r banne zouben man. »

Per ar Sclear a zavaz, ar c'houezen ouz e dal,
Ha yao da Bont-Kinou evit clasc e jatal.

×

Dal m'er gweljont, ar maout, ar zaout
Ne ouent ket pell ouz en anaout.
Ar maout, an dour en e lagad,
A lavare : « Pebez eur vad !
Setu hor mestr a oa collet,
Hag adarre ez eo cavet. »

Hag e rede,
Hag e tourte,
Hag e ouele
Gant levène
Bê, bê, bê, *bê-é-é*.

En nozvez-se ho doe ascoan
Evit ho digoll deuz ho foan.

×

Siouaz evit Luther, lod ho deuz lagad lem.
Eun deiz, euz ar pardaez, o tont euz ar oarem,
Eur podad lèz gant-han, demdostic e velaz

Barnedigez ar Moal-Coz

Job ar C'hacouz a oa o reded an hent-braz.
Caer en doa bet cuzat, Job en doa e velet,
Ha beteg Kerdanne ar c'helou digaset.

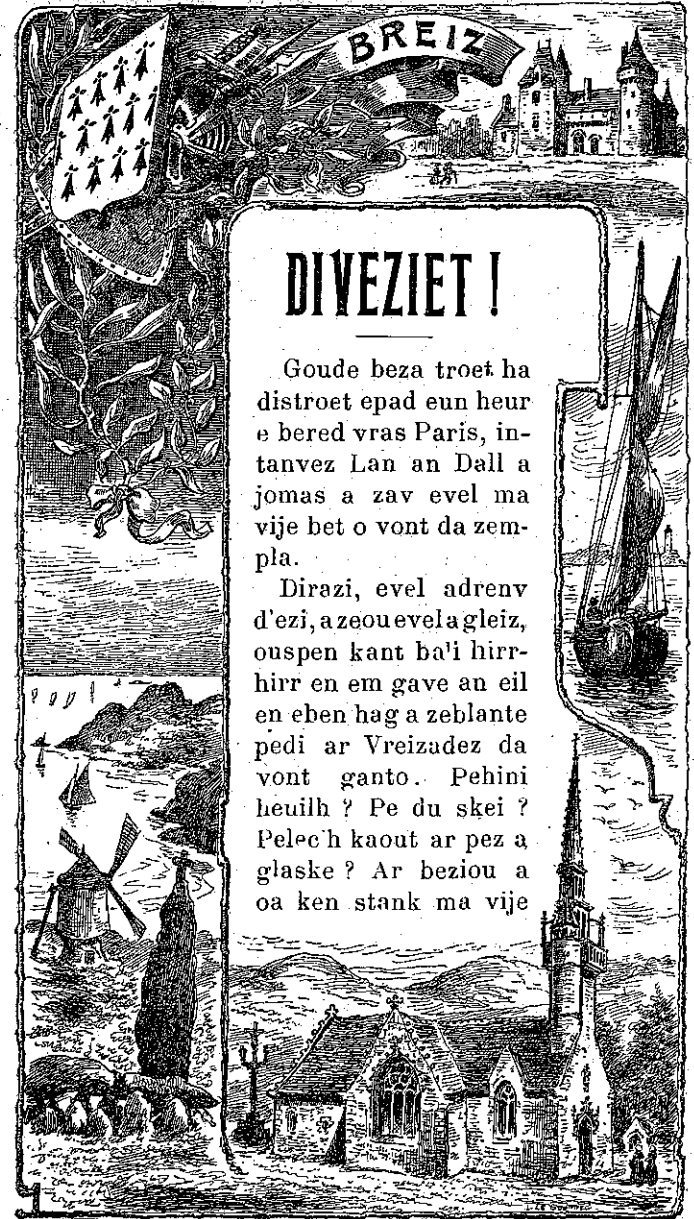
DIVEZ

Eur pennadic goude e oe eun taol ti-kear,
Per a c'halvaz Luther da gador-varn ar mear.
Ar Moal-Coz, d'an ampoent, a rene ar barrez;
Setu, ger evit ger, he dam barnedigez :
« Te va c'hanfard Luther, eur gorden euz da c'hong;
A vo dre zorn Per Sclear gwintet euz eur post-croug;
Ha te, va mignoun Per, ma ne bardonez ket,
Pa gredez e sorcer, ez veo a vo devet. »

*Mez Luther n'eo ket bet crouget
Rag Per Sclear en deuz pardonet.*

BOTMAEL HA GWENNAEL

*Quill Bernard Coranet,
Nais à Saer.*

DIVEZIET !

Goude beza troet ha
distroet epad eun heur
e bered vras Paris, in-
tanvez Lan an Dall a
jomas a zav evel ma
vije bet o vont da zem-
pla.

Dirazi, evel adrenv
d'ezi, a zeouevel a gleiz,
ouspen kant ba'i hrr-
hrr en em gave an eil
en eben hag a zeblante
pedi ar Vreizadez da
vont ganto. Pehini
heuilh ? Pe du skei ?
Pelec'h kaout ar pez a
glaske ? Ar beziou a
oa ken stank ma vije

lavaret e oant an eil var egile ; hanoiou a oa warno mes Jann, an intañvez glac'haret, ne ouie ket lenn ha kaer he doa dispourbella he daoulagad ne wele ket ar groazik koat he doa plantet c'houec'h vloaz a oa war bez he merc'h muia karet. Paour keaz Izabell ! — Postou glaz a oa e kreiz, warno ive lizerennou gwenn, mes an tammou houarn-ze n'o doa teod ebed ! Ar Vretonnez ne ouie petra da ober. Ha neuze skuiz, enkrezet holl ha fallgalonet ec'h azezas war eur bez... « Gwelomp ! emezi goude eur pennad, me a gav d'in ez oun eat dre an tu-man ! »

— Pebez histor truezus eget he hini !

Du-ze pell-pell, e Breiz-Izel, e disheol ar gwez dero uhel, hag ar gwez kistin ledan o skourrou, e kreiz eul liors goloet a vokedou, e kichen eur ster dalc'h mat o vouskana e oa savet ti Jann Beuzik, intañvez Lan an Dall. Epad pell amzer mouez dous, c'hoarzaden drant, kan dudius eur plac'h iaouank o doa laouennaet anezan. Pebez amzer vad eget hounnez ! Mes eun devez, Izabell, teuellet gant eur vignonez penn-skanv, a oa tec'het d'ar gear vras... evit gounit arc'hant. Kredi a rea e oa paet re fall al labour war ar meaz ! E Paris da vihana, e kear ar sklerijen, e kavje eur plas mat ha hep miz e tigasfe eun draik bennag d'he mamm. Er penn kenta an traou a ieas evit ar gwella. Goudeze al lizerou ne oant mui ken stank. Kalon ar vamm geaz a oa leuniet a anken... hag eun nozvez, he-unan e korn an oaled, Jann a skuilhe daelou c'houero. Siouaz ! Klevet he doa ar wirionez : he merc'h Izabell he doa kollet he liou flamm e kreiz ear fall Paris... Kouezet e oa klanv... ha tra mantruz, maro e oa war gwele kalet eur c'hlanvdi, pell eus he mam, dilezet gant an holl !

C'houec'h vloaz a oa abaoe. C'houec'h vloaz abaoe m'he doa ranket, hi koz ha daoubleget dindan pouez ar bloavezioù, tec'het buhan ha buhan eus he zi karet, kuzet e disheol ar gwez dero uhel, ar gwez kistin ledan o skourrou, e kreiz eul liorz goloet a vokedou, e kichen eur ster dalc'h mat o vouskana. C'houec'h vloaz abaoe ma oa bet e klanvdi ar « Salpêtrière » o kerc'hat eun arched paour a guze evit mat ar pez a jome eus he merc'h Izabell ! Heuilhet he doa he-unan penn, kar ar c'horfou maro, dre ruiou hirr ha kam-digam ar gear

vras ; ha digouezet e oa er vered, he c'horf brevet, he c'halon rannet, he spered enkrezet ! Eno he holl frealzidigez a oa bet gellout planta. en douar fresk taolet war gorf Izabell, ar groazik koat kelvez he doa digaset eus Breiz !

Abaoue ma oa deut d'ar gear, n'he doa nemet eur sonj, espern awalc'h a arc'hant evit gellout, araok mervel, mont da bedi c'hoaz eur wech war bez he merc'h, ha digas he relegou da vered he farrez. Mes ar veaj a gouste ker ha Janu ne c'houeze ket kalz bemdez. Gouel ann anaon a oa eat ebiou pemp gwech ; pemp gwech ar vamm geaz he doa gwlet gant tristidigez ar mammou all o tremen dirak he dor, evit mont d'ar vered da zaoulina war beziou o merc'hed. Hag e huanade. « Nag eurus eo, emezi, ar re o deus o re varo en o c'hichen ! » hag ec'h en em denne buhan e korn he oaled evit kuzat he daelou ! Koulskoude, e c'houec'h vloaz, e lakeas a gostez an arc'hant he doa ezomm. Hag ar vamm goz, daoubleget, en he dorn eur gurunen great gant ar c'haera bokedou euz he liorz a oa eat adarre en hent etrezek ar gear-benn. En he spered edo ar sonj da gaout kuzet dindan ar yeot glas, hir ha drus, eur bez dianavezet, dilezet marteze, warnan da vihana ar groazik koat kelvez digaset eus Breiz.

Ha breman e oa kollet er vered vras, hep gouzout dare etrezek pe du en em drei. « Ah ! e sonje, an daelou en he daoulagad, du-man e K... n'am eus ket aoun d'en em goll ! Ar vered du-man a zo ken bihan, ken didrous ! N'hor beus ket he lakeat pell eus an tiez evel ar Baziñed digalon-man. Hor bered-ni a ra an dro d'an iiz ha bep zul pa 'z eomp

Hor bered-ni a ra an dro d'an Iiz

d'an oferen, hor re varo o deuz o feden. Aman er gearman, n'ouzer ket zoken pelec'h kaout o hez ! » — An touller-beziou a deuas da dremen. N'ouzoun ket ha ganet e oa e Breiz, nag hen en doa gwelet gant e vamm eur c'hoef skanv, gwenn ha ledan evel hini Jann an intanvez, ar pez a zo sur, chom a reas a zav dirazi ha lavaret a reas d'ezi gant eur vouez karantezuz. « Alo 'ta, tintin goz, petra a rit aze ? » Ar vaouez paour ne c'houlenne ket gwelloc'h eget rei d'anaout ar boan a waske he c'halon. « Siouaz ! va den mat, emezi, n'ouzoun mui pelec'h ema va merc'h ! » — « Red eo goulenn digant an hini a ziwall ar vered. » — « Mes pelec'h ema ? » — « Deuit ganen. » Bale a rankas eur pennad brao c'hoaz, mes er wech-man he doa kavet unan d'he selaou, da lodenna he foan ganti hag an dra-ze a rea vad d'ezi. Hed an hent, eas eo gouzout, e komzas eus he Izabell garet... « eur plac'h yaouank ken koant, ken fur... eur verc'h ken mat, ken karantezus !... c'hoant he doa bet da zont da Paris ha deut e oa, kaer he doa bet he mamm he dizalia... Ar gear vras he doa he lazet... hag e oa beziet aze en tu bennag c'houec'h vloaz ha pevar miz a oa. » — « C'houec'h vloaz ha pevar miz a zo ? eme an touller-beziou nec'het. » — « Ia. » — « N'eus fors deomp atao da welet, awechou, n'ouzer ket. »

En eur bureo leun a dud, eun aotrou baro hirr d'ezan, ha lunedou gantan war benn e fri ruz-tan, a droe hag a zistroe deillennou eul levr brasoc'h eget an hini a vez gant ar beleg en oferen. » Gortozit ho tro, a lavaras goustadik an touller-beziou d'an intanvez. » Eun anter-heur a dremenas. Erfin, en em gaout a reas dirak mestr al levr bras. « Setu aman eun introun, eme an touller-beziou hag a garfe gouzout pelec'h ema bez he merc'h. » « He hano, a c'houlenn paotr al lunedou, rog d'ezan. » « Izabell an Dall. » « C'houi lavar Dall... D... Da... Do... Du... emezan en eur glask en e levr bras. Klevet a rejod trouz an deillennou o sevel hag o koueza buhan-buhan ; hag eur pennadig goude : « Setu ! eme an aotrou... Dall Izabel beziet d'an 13-a viz gouere 1907. An dra-ze eo ?... « Ia, a respount an intanvez en eur grenn. » « Mat ? ar c'horf pe ar relegou a zo bet diveziet pevar miz a zo. D'unan all ? » Gwad an intanvez a skornas en he gwazied ha red e

oue d'an touller-beziou he chacha gantan evit rei d'ezi da gompren n'edo mui korf he merc'h el leac'h ma oa lakeat. « Perak ? a c'houlennas ar vamm, droug enni. » — « Abalamour ar c'horfou ne jomont ket ouспен c'houec'h vloaz en o bez : gouzout a rit, red eo ober plas d'ar re all. » — « Mes du-man e K... e lezer anezo keit ha ma o deus c'hoant ! » — « E Paris n'eo ket ar memes tra. » — « Ha » pa sonjan ez oun deut eus keit all evit pedi war he bez » ha n'her gwelin mui ! a lavare atao Jann en eur ouela » dourek. » — « Petra a fell d'eoc'h ? » — « Da viana, emezi, en eur ziskouez an tourked bokedou a zouge en he dorn, beza e c'hellanlakaat ar gurunen-man e kichen kroaz vras ar vered. » — « Pebez kroaz vras ? a c'houlennas an touller-beziou souezet, aman n'eus kroaz vras ebet. » — « En eur glevet ar c'homzou-ze an intanvez a ehanas da ouela, ober a reas eun anter-dro warni he-unan, hag en eur bara he daoulagad war Paris, ar malleziou o koueza ouz he genou, ec'h astennas he dourn serret warzu ar gear lorc'hus a lonk kement a aour ha n'he deus ket ar galon da rei eul lodennig zouar d'he zud varo evit ma c'hellint diskuiza e peoc'h, na zoken eur groaz evit frealzi kalon rannet ar mammou a 'ro d'ezi o merc'hed muia karet !

F. L.

TUD YAOUANK KEIZ !

Oh ! ne quittez jamais, c'est moi qui vous le dis,
 Le devant de la porte où l'on jouait jadis,
 L'Eglise où tout enfant et d'une voix légère
 Vous chantiez, à la messe, auprès de votre mère ;
 Car une fois perdu parmi ces capitales,
 Ces immenses Paris, aux tourmentes fatales,
 Repos, franche gaieté, tout s'y vient engloutir
 Et vous les maudissez sans pouvoir en sortir.

A. BRIZEUX.

KUZULIOU

Lizer d'am mignoned,

lennerien Feiz ha Breiz

Kenvroiz ker,

Meur a lizer a zo digouezet ganen er miz-man. Oh ! nag a dud a zo er vro, dalc'het gant ar paz ! Kalz nebeutoc'h a vije anezo ma taolfent evez dioc'htu ma-kouezont klanv !

Eleiz a gav d'ezo eo nebeut a dra eur bastezen.

Evit he c'has kuit eun delten ha daou wennegad regalis ha mat pell zo ! Deut eo ar c'hlenved e-unan ha mont a raio kuit e-unan ! Ne ouezer ket avat e teüo marteze al lengiz var e lerc'h, pemp, dek pe ugent vloaz goude. Neuze e vô red anaout eo re zivezat gortoz ken beza pare. Perag ivez beza atao o c'hedal ? o c'hina ? Dispignusoc'h eo rag eun tam mat eo diesoc'h ar c'hlenvejou koz da barea eget ar re yaouank hag ar medesin a rank mont aliesoc'h d'an ti. Ouspenn-ze, epad ar bloaveziou-ze, ar c'hlenved a zo atao er c'horf hag a c'hell spega ouz an dud nesa. Hag ho pugale ? Kaout a ra deoc'h e vezint yac'h ma n'oc'h ket yac'h hoc'h-unan ? Koll a rit ho nerz ; ho labour ne 'z a ket en dro hag ar baourentez a deu en ti !

Gant a reoc'h eta pa n'en em gavoc'h ket eaz, it, abred, abred, da gaout unan bennak !

Mes pa 'zit da gaout eur medesin, da c'houlenn kuzul, arabad deoc'h kredi e c'hellfe bep tro hag e peb klenved, parea ac'hanoc'h en eun dervez.

Ar c'hlenved a deu d'an daou lamm

Da vont kuit e vez morzet ha kamm.

Lod a zo hag a goll fisianz pa ne welleont ket dioc'htu gant ar vurudad louzou genta a gemeront.

Doze a oar parea kenkoultz gouliou ar c'horf ha gouliou an ene, en eun taol ; mes ar vedesined n'eo ket Doue int ha n'o deus ken galloud ken nebeud nemed an hini a blij gant Doue rei d'ezo !

Anaout ar c'hlenvejou ; gouzout natur goad ar re glanv ; kaout louzeier mat da barea, an traou-ze tout n'eo ket eaz d'ar vedesined koueza varnezo dioc'htu, daoust pegement a zeskadurez o deus tapet er skolachou ha daoust pegement a skiant prena a zo deuet d'ezo abaoue ma labouront o-unan var ar vicher !

Gouzout a ran eo diez d'ar re glanv kaout pasianted ha beza pell o c'hedal ar yec'hed. Koulskoude red eo d'ezo kaout fisianz atao da wellât. Kredit ac'hanon, pareanz ar glanvourien a ra kement a joa d'ar vedesined eget d'ar glanvourien o-unan. Dever hag interest ar medesin hag interest ar re glanv a ia d'en em heul. Eur mignoned eo hag e vez dizoloët d'ezan holl c'houlou ar c'horf evel ma tleer dizelei d'ar c'honfesour holl c'houlou an ene.

Skriva ran an dra-man rag el liziri a skrivont, ar glanvourien a lavar : « Me ne barean ket buhan ! » Ne leve-
ront ket avat : « Dre va faot eo, rag chomet oun re hir heb mont da gaout den ! »

Ar c'hlenvejou a zo dishenvel an eil diouz egile ; lod a grog start dioc'htu hag a vez trouc'het buhan ; lod all a ya var gresk epad meur a vloaz heb ober poan ebed koulz lavaret ; kant ha kant a zo anezo.

Arabad deoc'h goulen e teufe ar medesin d'o farea ker mat ha ker buhan an eil hag egile.

N'eus fors pe seurt klenved ho peuz. Gwelet ha klevet ho peuz alies tud hag o devoa eun troad er bez hag an eil var ar bord hag a zo chomet beo-buezek meur a vloaz goude o c'hlenved. Ar medesin a ra eul loden euz al labour ; red eo kaout fisianz ennan ; mes Doue eo a beur-c'hra labour ar medesin hag ennan e tle beza ar vrasa fisianz. Eur medesin brudet gwechall a lavare : « Me a entent ouz ar glanvourien mes Doue a rank dont d'o farea ! »

Araok kloza al lizer-man e rankan ivez, va mignoned,

goulenn eun dra ouzoc'h. Daou pe dri ac'hanoc'h, p'o deus skrivet d'in, o deus skrivet d'in e galleg. Gwelloc'h eo ganen e skrifent d'in e brezoneg. Ma ne skriv ket ar Vretoned e brezoneg, piou a raio ? Ha c'hoant ho peuz ez afe Breiz da goll ? Braoa yez a zo er bed, dilezet gant ar re a oar gwella her c'homz, ma n'eo ket mantruz ha truezus an dra-ze !

Hiviziken eta, en han' Doue, pa c'houlennoc'h kuzuliou digant ar medesin, ma n'ho peuz ket a c'hoant da ober poan d'ezan na d'ar re a zo eveltan ar peb wella euz ar pez o deuz evit brasa gloar Breiz-Izel, skrivint d'ezan e brezoneg. Ar brezoneg falla skrivet a vo c'houekoc'h d'e galon eget ar galleg floura a oufec'h leda var baper. O vont e brezoneg e vezoc'h selaouet kalz kentoc'h ha kemeret kalz muioc'h a breder ganeoc'h da zont ervat var ho sikour.

AR MEDESIN.

Evit kaout kuzuliou ar medesin, grit ho koulenn dre skrid hag adresit ho lizer evelhen : M. le Rédacteur de la Poste médicale, Feiz ha Breiz, Saint-Vougay. A. M.

Tout travail est béni ; mais nous autres Bretons
Dieu nous fit laboureurs : tels qu'il nous fit, restons.

A. BRIZEUX.

KOMZOU AN ESKOP GWENN

Estimez-vous comme Bretons ; ce nom quand il est bien porté est un gage d'attachement aux vieilles croyances, de fidélité aux pratiques saintes, de constance dans le sentier du devoir.

Tenez à vos vieux usages, à vos vieux costumes, à votre vieille langue, et nous ne parlons pas ici en littérateur préoccupé de questions philologiques, en artiste épris de formes pittoresques, mais en évêque convaincu par l'expérience et la raison de l'étroite liaison qui existe entre la langue d'un peuple et ses croyances, entre ses usages et ses mœurs, entre ses habitudes et ses vertus.

Tennet eus eun lizer-meur skrivet da holl gristenien Eskopti Kemper ha Léon, gant an A. Joseph-M. Graveran; dem-goude m'ou bet o pedi e harz korf Y.-F. Ar Gonidec, p'edot o sebella e relegou gant lul bras, e bered Lokrist.

Ar c'hemener hag e heritach

C'houi a oar koulz ha me eo potred fin kalz eus ar gemenerien, pe ma n'ouzoc'h ket, n'ho peus nemed kemeret ar boan da lenn ar histor verr a zo aman var-lerc'h hag a zo digouezet n'eus ket pell c'hoaz en hor bro.

Fanch Lez-Arc'hant a ioa pinvidik bras ; n'en devoa ket a yugale ha mervel a eure trum heb beza great e destamant. Katel, e wreg, a ioa glac'haret gant maro he goaz, evel just ; mes muioc'h a boan he devoa c'hoaz o sonjal ne c'helle ket herita dezan. Koulskoude e teuas eur sonj all en he spered. Er bourg e oa eur c'hemener hag en devoa an ear vat euz a Fanch. Setu Katel, kuzet korf he goaz ha mont da glask ar c'hemener da zont d'en em lak' t er gwele e plas an hini maro, keit ha ma 'z ea hi da glask eun noter da zont da ober an testamant. Dre an testamant-ze, an hini klanv a dlle sina e holl zanvez d'e wreg, na petra 'ta.

P'en em gavas an noter en ti, Katel, an daelour en he daoulagad, a ya da gichen ar gwele hag a lavar d'an hini klanv lavaret e zantimant. Neuze ar c'hemener, en eur ober e louarn, berr varnan ha beac'h d'ezan o kaout e alan, a lavar gant eur vouezik dinerz evel hini eun den toc'hor : « Va sonj oa rei an anter eus va danvez d'am » gwreg a zo bet ken mat evidon abaoue m'emaomp » asamblez, hag an anteren all da Herveig, ar potr fin, ar » c'hemener a zo o chom ebarz er bourg du-ze ; henez a » zo eun den honest, hag evel ma n'eo ket pinvidik e virit » beza sikouret ; ouspenn-ze en deus bet rentet kalz ser- » vich d'in epad va buez, setu perag ne fell ket d'in hen » dizonjal araok mervel, ken nebeud, ha breman, pa ana- » vezit va santimant, e pedan ac'hanoc'h da lezel ac'ha- » non da vervel e peoc'h ! »

G klevet an dra-ze, Katel a ioa kouezet he meudig en he dourn, mes gant aoun da goll tout an heritach, e kavas gwelloc'h chom sioul ; mechans e sonjas

Pa vez eun dra bennag da goll.
Eo gwell koll anter eget holl.

Setu penaoz eo deuet Herveig, ar c'hemener, da veza unan euz ar re binvidika er barrez, ar pez a lakeas ar barresioniz souezet.

POTR GWITE.

Eur brezegen d'al laëron

Breman ez euz eur pennad, eur beleg koz ha kabac'h a gouezas etre daouarn eur vanden laëron ; ne oa ket dies d'ezo ober outan e stal ha lammet digantan ar pez a ioa en e c'hodellou. Hogen, evel ma ne gavent ket nemeur a dra gantan, e rejont ar zonzj d'e zere' hel ganto prizonier, ken a deuje tud e barrez da baea d'ezo eur zom vat evit e lakât e frankiz.

Koulskoude, o welet bleo gwenn hag oad bras ar person keaz, e kemerjont truez outan eun tammik hag e leverjont d'ezan evelhen : « Sell, ni ne vezomp ket alies var dro ilizou, na var dro beleien, hag evelse ne glevomp ket nemeur a brezegennou ; mar kerez ober d'eomp eun tam hini hag a vô diouz hon doare, unan hag a blijo d'eomp, e vezi lezet da vale evit netra ! »

Ar person koz a zelaouas o goulen hag a gomzas d'ezo en doare-man : « Va mignonned, n'eus den var an douar hag en defe muioe'h a druez ouzoc'h eget am eus me, rag kalz henvedigez a welan etre buez Hor Zalver hag hoc'h hini c'houi. Eveldan kalz ac'hanoc'h a zo ganet er baourentez, ha ma noc'h ket deuet er bed-man en eur c'hraou, da vihana ez oc'h deuet en eur c'hoz lochen pe marteze zoken e korn eur c'hoat bennak, hag ho peus bet dienez a galz traou en ho ploavezion kenta. Eveldan oc'h eus epad ho puez, mil boan o kaout ho para, mil drùbuilh, mil diezamant ; n'emaoc'h dizoursi awalc'h e neb leac'h, al lern o deus o zoullou, ha c'houi, anter amzer, evel Hor Zalver Jezuz-Krist, n'ho peus ket eur mean da ziskuiza ho penn. Eveldan e rear brezel deoc'h, e klasker en em zizober ac'hanoc'h, e lakear an archerien da redet var o lerc'h evit ho tapa hag evit ho stleja d'ar prizon. Eveldan, pa c'heller kregi ennoc'h, ho kaser dirag ar varnerien, ho kondaoner alies da eur maro mezus ; eveldan zoken goude ho maro e tiskennoc'h d'an iferniou. Eno avat ez eus kem etre Hor Zalver ha c'houi, rag hen ne jomas ket en iferniou, e leac'h c'houi, eur wech eat di, a jomo eno evit atô ! »

N'am eus ket klevet petra reas al laëron ouz ar person koz : ar penn kenta euz e brezegen a blijas d'ezo, kredabl ; ar penn diveza avat a dlejont kaout dies da dreisia.

Louis KOATIVY.

Profou kinniget da rei dourn da zavel

TEATR BREZONEK KERYAN

Destumet e Lanhouarne gant eur pôtr yaouank euz ar barrez-ze

Théophile Ollivier	0 f. 50	Eur mevel	0 10
J.-M. Ollivier	0 50	Yv. Vourch	0 10
Gwreg ar Pagan	0 25	Marianna goz	0 10
Françoise Perrot	0 20	Eur pôtr yaouank	0 10
Mme Le Menn	0 10	Eur c'halvez	0 10
M.-A. Beyou	0 10	M.-Yv. Vourch	0 10
Eur g' menerez	0 10	Laurans Ollivier	0 25
Eur muziker	0 10	Eun amezogez d'ar Pichon ..	0 25

Mari ar Guen, Kerdaoulas ..	1 f. »	Va lod va-unan	5 »
F. B. Mespaul	0 40	Eur Gonidec euz kostez	
Eur plach yaouank e skol		Brest	5 »
he mam e Sant-Pabu ..	0 20	Eun aluzen digaset euz	
Tugdual euz a Zant Pabu ..	0 50	a Baris gant eun den ma-	
Tad Koz, Landunvez	2 »	deleuz n'eo ket bet fal-	
An A. Mevellec, Lokournan ..	5 »	vezet d'ezan en em rei da	
Phlomen B., Plougoulin	1 »	anaout e doare ebed	20 »
Eur vlinerez	5 »		
Laouik	2 »	Bet er miz-man ..	52 f. 85
Paotr Lanriouare	2 »	Bet araok ..	2 108 f. 60
Job ar Braz, Milizac	0 20	Bet beleg-hen ..	2 160 f. 95

Ar brezoneg a leverer awechou a zo paour ; kement-se n'eo ket gwir, rag pinvidik bras eo ; ar re a labour evitan hebken eo a zo paour, ar pez n'eo ket henvel ; bennoz Doue eta, a wir galon, da gement hini a deurvez dont var hor sikour !

Pe let oar da zigas an arc'hant dre vandat pe dre dimbrjou,
d'an Aotrou E. de Rodellec, Keradraon, par Plouneventer,
pe d'an A.-L. Dujardin, docteur-médecin, Saint-Renan,
pe d'an A. Georgelin, 4, rue du Château, Brest.
pe d'an A. Perrot, Saint-Vougay, par Plouzevédis.

“ Feiz ha Breiz ”

a ro 400 lur brizioù da c'hounid

Evel varlene, *Feiz ha Breiz* a zavo tri gonkour divinadennoù etre e lennerien edoug ar bloaz 1913-1914 : 1) Konkour here, du ha kerzu ; 2) Konkour genver, c'houevrer, meur hag ebrel ; 3) Konkour maé, even, gouere hag eost.

Kant lur brizioù a vô roët d'an 20 a vo da genta e peb konkour, ha pemp priz, unan a 30 lur, unan a 25, unan a 20 unan a 15, hag unan a 10, a vezo roët ouspenn d'ar pemp a vezo bet da genta en tri gonkour edoug ar bloaz 1913-1914.

E c'hellit kredi, chom eur miz hebken heb konkouri a zo awalc'h evit beza ebion ar prizioù bras da vihana. Da eo eta staga d'al labour e poent hag en amzer, da lavaret eo dioc'htu.

Eun aoun ne vije unan bennak euz hol lennerien ha n'en divije ket bet a anaoudegez awalc'h euz an traou-man, ne roomp ket respontchou divinadennoù miz here er miz-man, hag en hent-se ar re a garo a c'hello c'hoaz digas o respontchou da zivina-
dennoù miz Here, beteg an 10 a viz Du.

Divinadennou miz Here

- I. — Penaoz kaout ugent en eur-deupa unan euz naontek ?
10 p. r. Digaset gant eur glazik eus ar Yeure'h.
- II. — Eur vefefen a zo e traon eun toull a 18 metr dounder ; sevel a ra 4 metr en noz ha diskenn 3 metr en deiz. Pegeit amzer a lakaio evit dont er meaz ?
10 p. ar r. Digaset gant Marc Cann eus Logonna-Daoulas.
- III. — Diou d'ar wreg, diou d'ar vatez ; Diou en pleg, diou en red, Ha diou o redet bepred.
10 p. ar r. Digaset gant Y. Cong, Landunvez.
- IV. — Eur c'hantonier a zo o labourat var e hent ; eun den a deu da dremen hag a c'houlenn digantan ped heur oa. Ar c'hantonier a respont : « Breman ez eus eur c'hart heur edo an anter euz ar bevare, deuz an diou drederen euz a zaouzek heur. »
Divinit ped heur just oa neuze ;
10 p. ar r. Digaset gant J. F. euz a Witevede.
- V. — Da bep hini euz an anter-geriou a zo aman varlerc'h lakit eul lizeren-benn hag eul lizeren-lost, evit furmi pevar ger brezonek en eun henvelep feson ma raio peb renkenad euz al lizerennou lakeat ganeoc'h, hano eur zant,
a r
v a
o u
l e
10 p. ar r. Digaset gant eur mignon da Feiz ha Breiz, euz a Vrest.

Ar respontchou da zivinadennou miz du a ranko beza en em gavet gant *Rener Feiz ha Breiz, e Sant Nouga, dre Blouzevede*, abenn an 20 a viz du da zivezata.

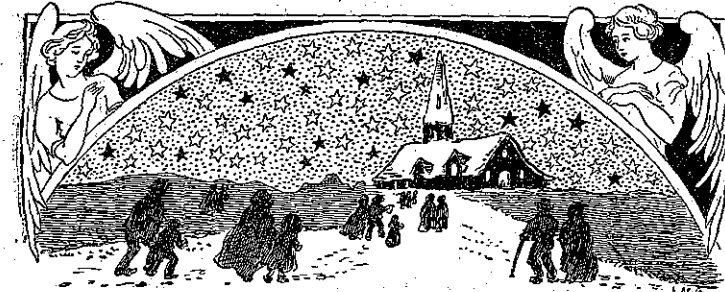
Meur a hini a c'hell en em glevet evit klask ar respontchou, hag o digas a c'hellont en hano unan pe unan anezo, pe en hano meur a hini zoken, mar keront, gant ma ne c'hedint kaout nemed eur priz, evel just, evit eul labour hag o devezo bet great e boutin ; mes ar memez hini ne c'hell ket lakat ar respontchou en devezo kavet dindan daou pe dri hano, en esper kaout daou pe dri briz, e unan, en doare-ze : eun taol eo ha pa vez c'hoariet a vez dizo-loët dillo.

An neb a welle e vefet faztet evitan, hag an dra-ze, daoust d'an evez a daoler, a c'hell digouezout awechou, a die ober e glemmou ar c'henta ar gwella.

Miret a rear an holl respontchou keit ha ma pad ar c'honkour da lavaret eo epad ar bloaz, hag evelse peb hini a c'hell gedal kaout atao diouz ma tigas. *Lealded dreist peb tra !*

Feiz ha Breiz

Kannad Mizek ar Vretoped

Kentelioù Nedelek

Hor Zalver, va breudeur muia karet, a zo ganet hizio ; en em laouenneomp hag arabad lavaret hano a dristidigez p'ema gouel ginivelez ar vuez a bella diouzomp an aoun rag ar maro hag a ra deomp tridal gant levenez o sonjal en eurusted a bado da viken a zo er bed all ouz hor gedal ; ha den ebet n'eo dirannet euz al levenez-ze ; an holl o deus eun henvelep digarez da veza laouen, rag an Aotrou, dismantrer ar pec'hed hag ar maro, a zo deuet da ziliamma an holl p'eo gwir n'en deus ket kavet eun unan ha ne vije ket liammet gant ar pec'hed. Ra drido ar zant, rag tostât a ra ouz e gurunen ; ra deuo ar pec'her d'en em laouennât rag pedet eo da vont da c'houlenn e bardon ; ra deuo kalon ar paourkéz den divadez da zederât rag galvet eo d'ar vuez.

Mab Doue en deus kemeret natur an den abalamour d'ezan da unani anezi gant he C'hrouer hag abalamour d'an diaoul, tad-ar maro, da veza trec'het gant an hini a ioa bet trêc'het gantan. Nag e sked al lealded er stourmad-ze digor abalamour deomp hag e teu ennan an Aotrou holl c'halloudek da vale varzu fallakra enebour a zo, nan gant e nerz a Zoue, mes gant hor sempladurez-ni, tud, oc'h enebi outan eun natur henvel ouz hon natur,

a bleg d'ar maro evel hon hini, nemed d'ar pec'hed, evelato ne ra ket. Setu perag ne c'heller ket lavaret euz ar c'hinivelez-ze ar pezh a lenner divarbenn an holl dud all : n'euz ket unan dizaotr ac'hanomp, pa n'eo ket dinanzoken ar bugel ha n'en deuz c'hoaz nemed eun dervez buez var an douar.

Leveromp eta, va breudeur muia karet, bennoz da Zoue an Tad, dre e Vab er Spered Santel, p'eo gwir eo teurvezet gantan, abalamour ma karie kalz ac'hanomp, kemeret truez ouzomp ha rei deomp pa oamp maro dre hor pec'hejou ar vuez dre ar C'hrist, evit ma teujemp da veza dreizan, tud nevez. Roomp lamm d'an den koz a zennomp ha d'e oberou, ha p'eo gwir ema ennomp breman buez ar C'hrist, dilezomp oberou ar c'hig. O kristen, sell ha gwel pebez renk uhel az peuz ; natur Doue a zennout ; mab out d'ezan : taol evez eta en aoun ne gouesfez adarre dre da vuez direol, ken izel ha biskoaz ! Dalc'h sonj euz pebez penn hag euz pebez korf out ezel ; diframmet out bet euz a dre galloud an denvalijen ha douget da sklerijen ha da rouantelez Doue. Oh ! arabad eo d'it dont d'hen ankounac'hât morse !

SANT LEON.

KUZULIOU

D'AN INTRON X..., EUZ GOULED-LEON

Goulennet ho peuz kuzulioù diganen eur pennad 'zo. Kaset am boa anezo da Rener Feiz ha Breiz, mes henman ne oar ket breman da biou o rei rag ne oa adres ebed var al lizer ho poa skrivet d'ezan. Gant ar c'huzulioù e kasen deoc'h an ordrenans ; Evit o c'haout, roit hoc'h adres da Rener Feiz ha Breiz ; den all ebed n'hen anavezoz nemetan ; en dizro ho pezo raktal ar pezh a c'hoanteit ; beza ez euz kuzulioù ha ne c'heller ket o rei da anaout d'an holl ouz o moulla var ar paper.

D'AN DIMEZEL CATH. B...

Lennit Feiz ha Breiz miz Here ; eno e kavoc'h ar pezh a glaskit ; kaset am euz deoc'h eun ordrenans dre ar post-

DA J. B.

Kredi a rit eo red beva e broiou an heol, e kreizdeiz ar Frans, pe en Algérie evit para d'ioz klenbejou ar skevent, evit para e vezer peultriner pe evit diouall da

goueza peultriner. An dud pinvidik hen lavar : eaz o deus da vont di. Daoust ha para reont eno kentoc'h ha kentoulz ? Evidon-me a gred eo ear hor bro yac'h awalc'h hag e c'hell ar re glanv beza dienkreuz var an dra-ze. Guir eo e vez glao alies e Breiz-Izel, hag e vez peurliesha koummoulek an oabl, ha dourek an avel ; hon tiez a vez ket leiz ma c'heller lavaret e vevomp an hanter euz ar bloaz en dour. Er C'hreiz-deiz, er c'hontrol an avel a zo seac'hoc'h eget en hor bro ; an heol a bar muioch ha krenfoc'h eo e c'hor eget aman. Mes fors a ze, ni Bretoned a zo boaz diouz hor glaoeier, ha diouz hon avelioù ; hor goad ne ra ket muioch a van euz an traou-ze eget hini ar morilhoned euz an heol skedus. An amzer en hor bro ne vez na gwall yen, na gwall domm ; ne lavaran ket e rose ar pareans d'ar glanbourien a deufe aman euz ar penn pella euz Bro-C'hall, mes ne ra ket a zrôg d'ar Vretoned peultriner, ganet hag o chom er vro.

Koulskoude ar gwella ear evit eur peultriner a vezo en eun ti savet e penn eur c'hreac'h, troët ouz an heol ma tevio e vannou ennan da nevez an ear bemdez ; gwez a vezo lakeat da zével en tu ma teu anezan an avelioù krenv ha dourok ; ar prenecher a vezo uhel ha ledan ; diabarz an ti, a vezo frank, sklear hag eaz da gempenn ; ar puns, toull an teil hag an dour anvoez, a vezo pellet diouz al lojamant.

Gwella a ouffet ober eo lakât ar peultriner en eur gwele reaz, e unan en e gampr, (rag ar c'hlenved a zo spegus), pe en traon, pe en neac'h ; hag arabad e vese netra er gampr nemed ar gwele, eur gador bennak hag eun daolnoz ; ar gweleou easa da gempenn eo ar re houarn ; mogerioù ha leuren ar gampr, ar gwele, an daol hag ar c'hadorioù a vezo gwalc'het ha dalc'het kempenn bepred ; ridoch ebed e neb leac'h ; n'int mat nemed da vaga poultrén ha lousdoni ; ar prenestr a vezo digor noz-deiz ; eaz eo kompren ne vezo ket gellet hen ober ma 'z eus courant d'air er gampr.

Ma n'en deus ket ar peultriner re en holl a dersienn arabad d'ezan chom en e wele ; gourvez a c'hell var eur gador-hir ; an dra-ze a ziskuizo anezan diouz e wele ; pa vezo yen an noz hag epad ar goanv gant aoun da gaout riou, ar c'hlanvoù a en em joucho mat gant e zilhad ha tan avezo great er chiminal. Ar prenestr, evelato, a jomo serr ma lavar ar medesin e zerr.

Evit al louzeier hag ar bevans goulennit ouz ho medesin penaoz ober. Ne c'heller ket ordren henvel d'an holl, rag n'euz ket a zaou glanvour hag a vije henvel awalc'h o c'hlenved.

Ar medesin ivez eo a lavaro d'ar c'hlanvoù ma c'hell labourat, peseurt labour a c'hell d'ober hag epad pegelit bemdez e c'hell labourat.

AR MEDESIN.

E parrez Gwerleskin, divar lein eur c'hreac'h sonn hag uhel a zo e tu ar Sao-heol, a zioc'h traonien stris ha koadjou donn maner Keraël, e weler eun dosen great gant an dud, eaz awalc'h eo gouzout, ha tro var dro d'ez, douvezioù d'he difenn. Divar an dosen-ze, pa vez sklear an amzer, e weler eur vro euz ar re goanta : diskennou gouez, reier louet fuilhet dreizo aman hag a hont, a gas ac'hanoc'h varzu ar ster a red evel eun aër a dreuz ar brouskoat. Var lein eur greac'h en all a ra an dro d'an Douaron, en tu deou deoc'h, e kavit tour Botsorhel; pelloc'h ema Plouigneo, Lanmeur, Kernintron, Guimaec, hag ar mor bras a flour aochou Plectin. En tu kleiz, ema Plougonven, Lanneanon hag he lanneier gouez hag er fin, ar gwel a'o gourizet e tu ar c'hreiz-deiz gant menez Are en deus doare, a bell, da veza eur bern koummou-mor divent troët e mein.

An dosen-ze emaomp o paouez lavaret hano anezi hag an douvezioù a gelc'h anezi tro-var-dro, eo tout ar pez a jom euz kastel koz Charuel, kavel unan euz bretoned brudeta e amzer, daoust pegement a dud kalonek a valee neuze var an douar; Even Charuel oa e hano; e dud koz a ioa bet tud a vrezel, eleiz a vadou d'ezo, p'e gwir er vro-man hebken o devoa a leve, estreget ar c'hastel o devoa e Gwerleskin, hini ar Ferte, e Plouigneo, ha re Gwerrand ha Kerhallon e Plouegat.

Ger-stur ar familh oa Kalonek a drec'h peb tra ha lakeat e veze da zont da vir gant ar vugale a rumm da rumm.

Even Charuel a ioa mab da Herry, marc'heg (1) ha da Blezou Pestivien. An intron-ze, intanvez d'an ampoent, a oue selaouet er bloaz 1330, p'edot oc'h ober enklask var zantelez sant Erwan, ha rei a reas da anaout eleiz a draou kaer var buez alvokad ar beorien, he devoa bet an henor da zigemeret ha da loja estreget eur wech, e aner ar Ferte. Dre zoujanz evit an den-Doue-ze m'oa'vat, eo e'c'haivas he mab Even, a zo unan euz an hanolou nivezus a roër e Breiz-Izel, da sant brudet Landrezer.

Pa deuas Even Charuel da veza bras e kemeras perz er brezel a ioa digor neuze etre Charlez Bleiz ha Yan Montfort o devoa kement a wir an eil hag egile var gurunen an duk Yan III, maro disher, d'an 30 a viz ebrei 1341: rag Yan Montfort, pried Janned Flandr a ioa anter-vreur d'ezan, ha Charlez Bleiz, kar da rouaned Frans a ioa dimezet da Janned Breiz, e nizez. Gwirioù Charlez Bleiz ha re Yan Montfort, hervez barnerien an amzer-ze a ioa henvel; gant aoun da ober gaou ouz unan pe unan anezo, Yan III ne fellas ket d'e an anaout re ar c'henta kentoc'h eget re an eil; pa gomzet euz an dra-ze d'ez an var e dremenvan e lavare: « En han Doue, lezit ac'hanon e peoc'h, ne garfen ket samma va ene. »

Goude e varo, ar Vretoned a en em raunas e diou goste'en : hini Bleiz harpet gant Bretoned Breiz-Uhel ha gant ar C'hallaoued, hag hini Montfort harpet gant Bretoned Breiz-Izel ha gant ar Zaazon; ar brezel a zirollas hag ar goad a ruihas e pevar c'horn ar vro. Epad tri bloaz var nugen, Breiz a oue gwasket ha dismantret; flastret dindan treid ar c'hezeg ha breset dindan treid an dud, houarnet penn kil ha troad.

Evel an darn vrasa euz an dud chentil, Even Charuel a en em lakeas e kostezen Charlez Bleiz; er bloaz 1342 e sikouras difenn Roazon. E vailhantiz hag an nerz souezus a ioa en e zivrec'h a lakeas anezan dillo da veza anavezet etouez ar varc'heien.

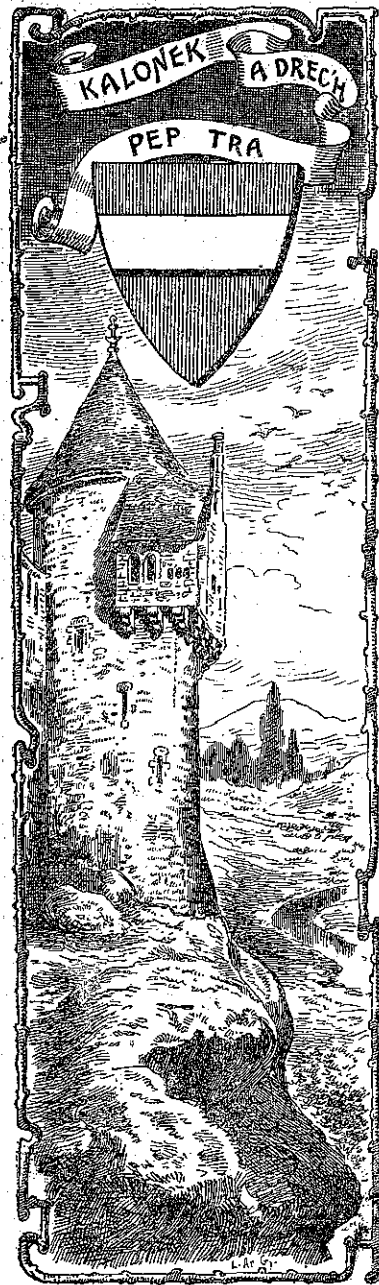
Er bloaz 1351, edo oc'h ober e zervich e kastel Joslin pa welas eun dervez, e vestr Yan Beaumanoir, o tizrei euz Ploermel, droug bras ennan ouz ar zoudarded Saoz a rea o mistri er gear-ze abalamour d'ar yudazerez a reant d'an dud divar ar meaz, evit chacha euz a dre o daouarn kement gwenneg o devoa; kinniget en devoa d'o c'habiten Robert Pennbroc'h lakat eun tregont pe eun daou ugent den diouz peb kostezen da vont d'en em ganna, hag ar re o divije an treac'h, a vije anet dre-ze ivez, edo ar gwir deuz o zu.

Pennbroc'h, lorec'h ennan, a gavas mat ar pez a lavare Beaumanoir ha raktal, var ar tomm, e oue deisiadet an traou : tregont brezellour a vezo diouz peb tu, tregont diouz kostez ar Zaazon ha tregont diouz kostez ar Vretoned. Peb hini a c'hello mont var an dachen, var varc'h pe var droad, gant an armou a blijjo d'ezan; ne c'houlenner nemed eun dra : ma vó stourmet gant lealded. An emgann a vezo digoret e kichen derven an anter 'n hent etre Ploermel ha Joslin d'ar 26 a viz meurzh 1351, derc'hent pevare sul ar c'horaz.

Pa glevas Bretoned Joslin, petra ioa digouezet etre Pennbroc'h hag o c'habiten, e tridas o c'halon gant ar joa; Beaumanoir a zibabas en o zouez nao marc'heg hag ugent skouejer, holl euz familhou brasa ar Vro. Charuel a deuas e hano da drede; Yan Tinteniac ha Guyen Rochefort oa an daou a ioa en e raok. Pennbroc'h euz e du a glaskas an tregont pôtr krenfa a ioa en e gostezen.

Ar Vretoned a dremenas an nozvez arak an emgann o pedi e iliz Intron Varia an Drezen e Joslin; kovez, klevet an offeren ha kommunia a rejont eno; p'en em gavjont e lanneg an anter 'n

(1) Er marc'heg, en amzer goz, a ioa eun dijentil hag a c'helle mont var varc'h d'ar brezel; dilhad houarn ha dir a c'holoe anezan, penn kil ha troad; eur skouejer a ioa eun dijentil yaouank a yea da heul ar Marc'heg hag a zouge e skoued.

hent edo ar saozon en o raon.
Pennbroc'h hag a rea e vran-
banser beteg neuze a gouzas
e veudik en e zourn pa welas
pebez goazed oa ar Vretoned
hag a bedas Beaumanoir da
appelli an emgann. Ar c'habiten
breizad a droas ouz e
dud : « Petra raimp ? » eme-
zan.

Even Charuel, rus gant ar
gounnar a respontas raktal :
« Dao ! » d'ezo, na petra 'ta !
» tregont omp deuet amañ d'en
» em ganna, hag en em ganna
» a raimp abarz ma 'z aïmp
» kuit, aze n'eus ket da lava-
» ret nan, mil malloz ! »

Ar Vretoned all a gavas e
komze mat Charuel ha setu
Beaumanoir da gaout Penn-
broc'h ; henman a grene atô ;
mes en eun taol e troaz ouz
e dud hag e youc'has gant
eur vouez spountus : « Var
» araok, pôtrede, sailhit varno ;
» skoit kalet ; arabad e c'helle
» hini euz an tregout a zo
» aman dirazomp dizrei d'ar
» gear fenez. »

Neuze brezellourien an diou
gostezen a en em daolas an
eil var egile, en eur berniad,
digor oa da vat an emgann :

Ker buhan e koueze an taoliou
Ha morzoliou var anneau
Ker koenvet e rede ar goad
Hag ar waz goude ar barrad.

Ha ken didammet an harnez
Eget pilhennou ar paourkêz
Haklenn ar varc'heien, er c'hloz
Ker rust ha mouez ar mor braz.

Adalek goulaouik an de
En em gannont beteg kreiz-de.
Adalek kreiz-de, beteg 'n noz
En em gannont eneb ar saoz.

KENTA KROGAD. — Ar
saozon o devoe ar gounid
kenta ; daou vreizad a oue la-
zet ha tri prizoniet ; en o
zonez edo Charuel ; en em gle-
vet a rejont neuze da ober
eun ehan.

EIL KROGAD. — An ehan
ne badas ket pell, hag ar
stourmad a stagas da vont en
dro adarre, goasoc'h eget bis-
koaz ; en taol-man ar saozon
a gollas o c'habiten Penn-
broc'h ; Kerranreiz a skoaz
anezan en e benn, ha Jaffrez

ar C'hoad a beure'hreas e stal outan o
tare'haoi gantan eun taol bouc'hal e
kreiz e vruched. Ar maro-ze a zeli-
vras an tri brizonier hag a reas d'an
holl diskuiza eur pennad ; Charuel
a gemeras dillo e renk etouez e vi-
gnoed ha dao adarre.

TREDE KROGAD. — Fallgalonet
eur pennad ar saozon a en em vo-
das en dro d'eur c'habiten nevez e
hano Krokart ; henman a roas urz
d'ezo da jom tosta ma c'hellent an
eil d'egile, abalamour d'ezo da ober
evelse eur voger zir ha ne c'hellje
den he zreuze. Charuel hag e vigno-
ned, kaer o devoa c'hoari varnezi,
gwech e kreiz, gwech er pennou
n'oant ket evit dont abenn d'he veu-
ler d'an traon ; ar c'hrogad a deuas
da veza ken tenn ha ker gouez ma
ve e klevet trouz ar armou ha you-
c'hadennou ar vrezellourien eul leo
ac'hano.

Beaumanoir, gouliet, skuiz-marô,
devet gant ar zec'het, duet gant an
naon, — er c'horaiz edot ha yun en
devoa great, — a c'houlennas neuze
eur banne dour da eva ; ar C'hoat a
ioa en e gichen a respontas d'ezan,
ken dichek ha tra : « Ev da c'hoad
Beaumanoir, hag e torri da zec'het ! »
« Komzou souezus, eme Emil Sou-
» vestr hag a vije bet kavet e ke-
» ment rhetorik a zo ma vijent bet
» lavaret e latin. »

Beaumanoir o klevet ar respont-
ze a yeas en dro goasoc'h goaz.

PEVARE KROGAD. — Ar saozon,
en aoun da veza gwall dizet en
eur penn pe benn a en em zestu-
mas neuze e kelc'h, evel eun ava-
laouer, ha n'oa ket a voyen da zont
abenn anezo ; o welet kement all
Gwilhou Montauban a bignas var
eur marc'h hag a zailhas var an
avalaouer milliget-ze d'an daou
lamm rus ; mantrus oa hardiz oc'h
ober ar pez a rea ; mes gant e har-
diziegezh e teuas abenn euz e daol ;
er wech kenta e tiskaras seiz euz e
enebourien ; raktal ez eas var e giz
da gemeret e lans d'en em deuler

varnezo adarre ; er wech-ma e tiskaras tri all ; er memez amzer,
ar vretoned all, Charuel en o fen a redas en ode great gant Mon-
tauban, ha skei a reant ar pez ma c'hellent var ar saozon stra-
fuilhet ; pevar pe bemp all anezo a gouezas a stok korf d'an
douar, maro mik ; o welet edont koll ar re a jome a c'houlennas
paouez en eur anzae e oant trec'het ; mont a rejont, evel prizo-
nierien da heul ar Vretoned a zizroas da Joslin, bleun balan o
ficha ouz o zozou, en eur gana meulendi sant Kado, paeron ar
vrezellourien.

Emgann an Tregont a zo chomet ar vrud anezan ; an holl o
deus klevet kana da nebeuta ar c'houblajou-kenta euz ar werz a
zo bet great divar e benn :

Ar miz meur gant e vorzolioù.
A zeu da skei var hon norioù.
Ar gwez a bleg gant glao a-bil
An doen a strak gant ar grizil.

« E kreiz hon trubuilhou hag hor c'hollou, eme an Ao. de la Borderie, ar gounid-ze a sked, evel an heol e kreiz eun deiz tenvak pa c'hell lakat e vannou da dreuzi ar c'hoummoul du ha teo. Lakat a ra da lintra azioq'h hano ar Vretoned eur gurunen c'bloar ha ne goll ket he lufr daoust d'ezi da gaout breman ouspenn pempkant vloaz. En hon amzer c'hoaz, bep wech ma tremen eur rejimant dirag peulvean an anter n hent, ar gieroned a zon, an daboulinerien a sko, an drapo a stou, an ofiserien hag ar zouarded a ginnig o armon ; holl e saludont an douar sakr-ze en deus evet goad an dud kalonek. »

Goude an emgann-ze, Charuel a gendalc'has da stourm ouz ar Zaozon ; e miz du 1352 e oue hanvet da gabiten e Montroulez ; dem goude e oue kaset da Vro-Zaoz gant Yan Beaumanoir, eskop Gwened ha tri all euz pennou brasa Breiz, evit goulen delivrans Charlez Bleiz a ioa bet prizoniet er Roc'h-Derrien. Kement-ze ziskouez pegen gwelet mat e oa gant tud e gostezen. Goude beza great ar gefridi-ze, Charuel a zikouras kear Roazon d'en em zifenn ouz duk Lankastr a oa deuet da lakat ar seziz varnezi. Er bloaz 1359, o veza ma ioa eun ehan-brezel daou vloaz e Breiz, ez eas da Vro C'hall da stourm ouz ar zaozon, gant unan hag anter kant marc'heg all, da heul e vignon Bertrand ar Gwesklen. Dougen a rea e vanniell e emgann Cocherel ; meur a vech e oue diframmet euz a dre e zaonarn, kenn tenn e oa ar c'hrogad, mes bep wech, a bouez skei kalet, e c'hellas he c'haout en dro hag he lakat sounnoc'h sounna da ficha azioq'h pennou ar vrezellourien ; eno adarre, ar zaozon a oue roët lamm ouz torgen d'ezo. Pa zizroas ar Gwesklen da zikour Charlez Bleiz, Charuel a deuas d'e heul ; perz a gemeras e emgann Alre, el leac'h ma oue lazet e brins ha prizoniet e vignon, da C'houel-Mikeal 1364. Ne ouezer ket penaoz e c'hellas en em denna eus ar stourmad-ze a beurzikaras e gostezen. Eun nebeut bloaveziou goudeze, an historier Froissart a welas oc'h azeza ouz taol ar roue Charlez V, eur marc'heg koz, bras a vent, mil gleizennet e benn ; goulen a reas e hano hag e oue lavaret d'ezan oa hennez an Aotrou Even Charuel, unan euz goni-deien Emgann an Tregont, hag ar roue ha tud e lez a rea d'ezan ar c'haëra digemer abalamour da henori e vailhantiz.

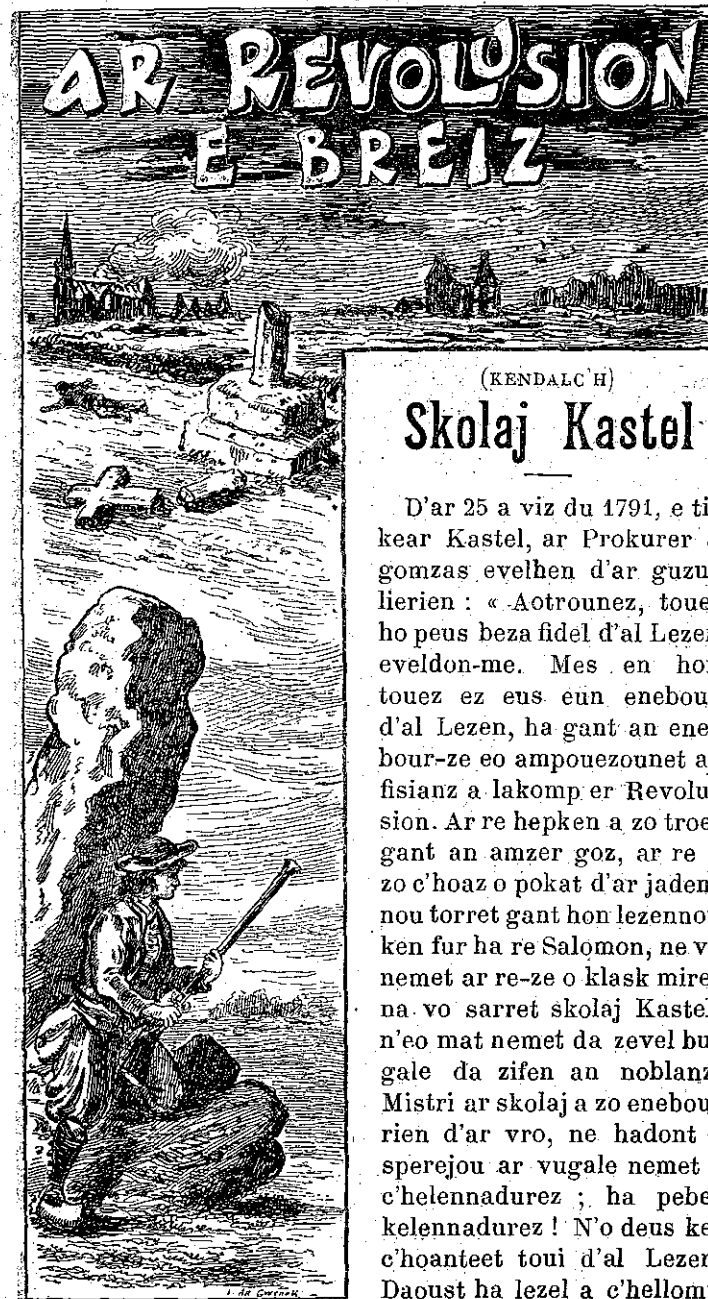
Gwilhou Charuel, mab Even a valeas var roudou e dad ; stourm a eure ouz ar Zaozon, en Normandi, en amzer Jann d'Arc ; gant e vab Alan e varvas, var a greder, ouenn ar Charueled, hag o leveou a oue rannet etre meur a diegez bras ; en XVIIIe kantved e oant perc'hennet gant markiz Lok-Maria a ioa eur stlabez kerent a beñ d'ar brezad kalonek Even Charuel.

L. AR GUENNEK.

J.-M. PERROT.

Tri den dishenvel a gronn a zo : den an Aotrou Doue a ra ar mad evit an droug ; den an den a ra ar mad evit ar mad hag an droug evit an droug, ha den an diaoul a ra an droug evit ar mad.

SANT CADOC.

(KENDALC'H)

Skolaj Kastel

D'ar 25 a viz du 1791, e ti-kear Kastel, ar Prokurer a gomzas evelhen d'ar guzulierien : « Aotrounez, touet ho peus beza fidel d'al Lezen eveldon-me. Mes en hon touez ez eus eun enebour d'al Lezen, ha gant an enebour-ze eo ampouezounet ar fisianz a lakomp er Revolution. Ar re hepken a zo troet gant an amzer goz, ar re a zo c'hoaz o pokat d'ar jaden-nou torret gant hon lezennou ken fur ha re Salomon, ne vo nemet ar re-ze o klask miret na vo sarret skolaj Kastel, n'eo mat nemet da zavel bugale da zifen an noblanz. Mistri ar skolaj a zo enebourien d'ar vro, ne hadont e sperejou ar vugale nemet o c'helennadurez ; ha pebez kelennadurez ! N'o deus ket c'hoanteet toui d'al Lezen. Daoust ha lezel a c'hellomp

neebourien en hon touez ? Tennet o deus bugale ar skolaj eus tiez mignouned ar Revolusion evit o lakat e tiez enebourien ar Revolusion a zo stank e kear Gastel. Klask a reont gouzout pep tra. N'ho peuz nemet goulenn, hag e vo lavaret deoc'h e rank bugale ar skolaj mont da govez gant ar Renner. Gwelit 'ta peseurt difennerien oc'h d'al Lezennou, ma kendalc'hit da lezel en ho touez aered da zebri ac'hanoc'h. »

Hag e c'houlenne ma vije sarret ar skolaj ha ma vije ront eiz dez d'ar vistri evit en em reiza gant al lezennou.

Daoust d'ar brezegen-ze, ken *dispar*, great gant ar Prokurer, kuzulerien an ti-kear ne falvezas ket ganto sarra eur skolaj a blije kement da Gastelliz ; evelato e lesjont lakat mistri all e leac'h ar veleien ne c'hoanteant ket toui.

An Departamant, d'ar c'henta a viz kerzu 1791, a zougas an urz-man :

« O veza m'he deus kear Gastel great kollou bras abaoue m'eo deut ar Revolusion, pa na jom mui ganti nemet ar skolaj ;

» O veza m'eo talvoudus eviti dalc'her an ti-ze o reiza anezan a c'hiz nevez ;

» E c'houre hemennomp :

» 1° Ar skolaj a jomo digor ;

» 2° Ar Renner hag ar vistri a zo ennan breman a ranko toui ervez lezen ar 26 a viz kerzu 1790 ; ha da zul, en iliz parrez eo e touint dirak kuzulerien ar gommun ; anez e vo lamet diganto o c'harg ;

» 3° Embannet e vo er parrezioù eur goulenn d'an oll sitoyaned, beleien pe tud lik, a zo goest d'ober skol er c'hlasioù uhel, evit ma roint o hano er pemzek devez diveza eus ar miz-man ;

» 4° An hanoioù a vo digaset da Rennerien an Departamant a zibabo, a-unan gant eskob ar Finister, ar Renner hag ar vistri nevez, ma ne fell ket d'ar re a zo breman toui-

» Ar Renner a vo paet, 1.500 lur.

» An hini a zesko ar Physik, 1.200 lur.

» An hini a zesko ar philosophi 1.200 lur.

» Mestr ar rhetorik 1.200 lur.

» Mistri an eil hag an trede klas 1.000 lur.

» Ar re all 800 lur. »

Evel a c'heller kredi, beleien ar skolaj ne falvezas ket dezo toui. Setu aman al lizer a oue kaset ganto d'an ti-kear d'ar 6 a viz genver 1792 :

« Digaset ho peus deomp urz da doui dindan boan da veza torret eus hor c'harg.

Lezit ac'hanomp da lavaret deoc'h he doa ar Gambr, p'eo eat an deputeed d'ar gear da viz gwengolo, diskleriet e vije reizet gant ar Gambr nevez ar pez a zell ouz ar skolachou, hag e c'helfe, da c'hedal, ar skolachou chom digor hag ober evel kentoc'h.

Kredi a reomp, p'e gwir eo bet digoret ar c'hlasioù er bloaz-man adarre gant hoc'h aotre, e vijemp lezet e peoc'h betek fin ar bloaz.

Souezet omp bet o velet goulenn diganeomp toui tri miz goude m'eo digoret ar skol.

Gouzout a rit pegement a zroug a ra d'ar vro an urz-ze roet da doui. Eveldomp-ni e tle kement-se ober poan deoc'h.

Oll a-unan e tiskleriomp deoc'h ne c'hellomp ket toui ; hor c'houstianz a zifen ouzomp kement-se ; ni zo kristenien, ni zo beleien ; promesaou hor badiziant, ar promesaou hon deus great dirak an aoterioù p'omp bet beleget, ar fisianz o deus ennomp kerent ar vugale ha tud Kastel, kement-se a ra enor deomp ; ne daolimp ket a vez var hon hano, ne zaotrimp ket hor muzelloù o toui, rak toui zo difennet gant hor relijion.

Great hon deus hon dever. N'euz forz petra c'hoarvezo, ne ehanimp ket da gas etrezeg an nenv pedennou kalounek evit peoc'h an Iliz ha mad ar vro.

Peron, Renner ; hag an oll vistri all a zinas ive : Costiou, Fercoc, Abgrall, Le Roux, Le Menn, Liscoat...

Al lizer-ze, ken kaer ha hen start, a lakeas nec'het kuzulerien an ti-kear. Ar re-man a skrivas da Vontroulez da c'houlenn petra d'ober. Euz Montroulez e oue digaset an aotrou Riou da Gastel da gomz ouz mistri ar skolaj ha da c'houlenn diganto lavaret o ger diveza. Ar ger diveza oue henvel ouz ar ger kenta. Mistri ar skolaj a oue pedet neuze da rei o faperioù-leve, hag a oue lavaret dezo ne c'hellent mui ober skol nemet da c'hedal e teuffe re all en o leac'h.

N'oa ket eaz taoler dioc'htu ar vistri er meaz, rak bez ez oa ouспен 200 er skol ganto.

Red e oue eta da guzulerien ti-kear Kastel klask mistri all. D'ar 6. a viz c'hwevrer e kasas an hanoiou-man d'an Departamant :

Rener, an Aotr. Goez, eus Rostrenen. Mistriall : an Aotr. Trobert, eus Kastellnevez ; an aot. Pondaven, eus Porspoder ; an aot. Perrin, eus Rostrenen ; an aot. Bourson, an aot. Bourgay, eus ar C'halvadoz ; an aot. Balanec, eus Locronan.

Renerien an Departamant a gavas mat an hanoiou.

Ar vistri nevez a douas, hag a oue lakeat e leac'h ar vistri koz. Evit ma vijent doujet gant ar vugale, e oue lavaret dezo dougen epad ar c'hlas eur roben zu ha var o skoaz kleiz eun tam seizen a dri-liou.

D'an 13 a viz c'huevrer 1792 ez eas ar vistri nevez en o c'harg. An darn vrasa eus ar vugale a zilezaz ar skol. Rak setu aman petra skriv ar Rener pemzek dez goude, d'an 29 a viz c'huevrer 1792.

« Eveldon-me e kavot mat e ve lavaret bemdez eun oferen er skolaj. Gouzout a ran ez euz kalz ha ne fell ket dezo klevet oferen ar veleien o deus touet, ha kalz hon dilezo abalamour da-ze ; mes red eo boaza a nebendou ar vugale da zont d'an offisou aotreet gant al lezen.

» N'omp ket mui ken euzus hag er pennkenta da dud Kastel. Ne gavemp ket en deziou kenta porsier ebet. Breman ez eus kalz o c'houlen labour en hon fi.

» Kreski a ra ive niver ar vugale, goustadig evelato ; vandro eun ugent a zo ganeomp er skol, hag e kear ez euz kalz o c'hedal m'o dezo nerz-kaloun awoalc'h evit dont betek ennomp. Meur a hini eus ar re a oa er c'hlasiou kenta a ra skol d'ar vugale eus ar c'hlasiou izel hag a zalc'h evelse kalz bugale pell diouzomp. Mes great e vo dezo toui, hag e teuimp evelse a benn anezo. »

Ar mestr a yoa karget eus ar pevare klas, Bourgays e hano, n'en doa ket, evit doare, kalz a zeskadurez, hag a lavare en doa da c'houzantv aberz ar vistri all. En eul lizer a skriveda Gemper evit en em glemm, d'ar 27 a viz ebrel 1792, e lennomp : « Nao a jome ganeomp er skol araok Pask, var 250 a yoa gwechall, ha chomet int er gear ive, ha breman, etre seiz mestr, n'ez eus mui nemet daou er skol. »

Daoust ha paet e vijent evelato evit ober netra ? Renerien Montroulez a lavaras ia, rak ma vije lezet ar skolaj da gweza, enebourien ar Révulusion a c'helfe rei da gredi e vije adarre goulennet ar vistri koz... Renerien Montroulez, o c'houzout eo goulonderet skolaj Kastel gant an hegar o deus outan enebourien ar Revulusion, a lavar eo red kendalc'her da baea ar vistri, daoust n'ez eus ket a vugale er skol. »

Evel a veler, ar skolaj a oue diskaret gant ar Revulusion ; rak petra eo eur skolaj n'eus ket ennan a vugale da skolia ?

Goude dek vloaz, e teuo adarre da veza ar skolaj brudet m'oa bet kentoc'h. An aotrou Peron a vo a nevez lakeat en e benn, ha goude an aot. Peron, beleien all a gendalc'ho e labour.

Betek ar bloaz 1910, ar skolaj a zo chomet en e zav hag en deus roet belcien d'an Iliz, soudarded d'ar vro, tud desket eleiz a zo deuet da veza medisined, alvokaded, pe a zo chomet var ar meaz hag o deus great vad d'o c'henvroiz.

Ia, bro Leon a dle kaout anaoudegez vat evit skolaj Kastel.

Da viz genver 1910, demdost d'ar skolaj koz, ez eus bet digoret e Kastel eur skolaj all, skolaj « Introun-Varia-Kreisker ». He-man a zo adarre leun a vugale ; renet eo gant beleien desket bras, a boanio hep damanti da lakat furnez ha deskadurez e pennou ar vugale fiziet enno, ha tud Leon a zo eurus da c'hellout evelse kaout ato e Kastel, er gear zantel, eur skolaj kristen eus ar re gaera.

I. U.

Ah ! vous cultivez, multipliez des races d'animaux et de légumes, et vous en variez les espèces ! Vos « Conseils généraux » votent 4.000 francs de crédit « pour la race bretonne pie noire » et vos « Sociétés canines » 3.000 fr. pour l'Épagueul breton ! Mais voterez-vous jamais un liard pour l'élève et l'entretien de la conscience et de l'expression *bretonnes* ?

Imbéciles qui vous acharnez à détruire des races d'hommes et des langues humaines. Ignorez-vous donc que la beauté est *nombre*, et non votre chiffre 1 planté dans le ventre d'un zéro, comme un poteau frontière dans une mer de sang ?

Brug, miz du 1903.

Y. BRENN.

An Iliz Katolik

He eil rumm merkou

En eil rumm euz merkou an Iliz e kavomp pevar merk a zo bet embannet gant **Konsil-meur Konstantinopl**, er bloaz 384; er reolen a feiz douget gant tadou ar C'honsil-ze e lennomp : « **Kredi a ran eo Unan, santel katolik hag abostolik an Iliz.** » Gwelomp eta petra eo pep hini euz ar merkou-ze :

I. — Ar gwir Iliz a zo unan

Daou dra a zo da ziskouez ama :

I) An Aviel a lavar deomp eo falvezet gant Jezuz e vije unan an Iliz e peb doare : unan dre ar feiz, unan dre ar c'houarnamant, unan dre ar zakramanchou.

II) N'euz nemet an Iliz Roumen hag he divije ar merk-ze a ro dezi ar gwir da lavaret : « **Me eo gwir Iliz Jezuz-Krist.** »

I. — An Iliz a dlïe beza unan, Setu kelennadurez an Aviel.

En Aviel skrivet gant sant Iann, er XVII^{et} pennad, e lennomp ar beden a reas Jezuz d'e Dad goude e bred diveza gant e Ebestel : Er beden-ze Jezuz a bed e Dad d'o diouall :

« **Deoc'h c'houi int emezan, rag kement a zo d'in a zo deoc'h ha kement a zo deoc'h a zo d'in... Me a ya davedoc'h. Diouallit ar re ho poa roët d'in... ne c'houlennan ket e tennfec'h anezo euz ar bed... mes diouallit anezo diouz an droug... santelañ anezo dre ar wirionez...** »

N'ho pedan ket hebken evit ar re-man mes ivez evit ar re holl a dlïe kredi ennon. »

Evit an Iliz a bez eo e pede Jezuz ; pedi a rea evit ar re a dlïe he gouarn adalek neuze beteg fin ar bed koulz hag evit ar re a dlïe senti outo ha kredi enno, hag ioul en devoa da rei d'an iliz-ze eur merk hag a badje da viken : an unanded :

« **Grit, emezan, ma vezint unan eveldomp-ni... ma ne raint holl nemet unan... ma vezint unan ennomp-ni... ma vezint unan evel ma zomp-ni unan... ma vezint peurunanet...** » (2). Nan Jezuz ne c'helle ket poueza muioc'h var e gomzou, na goulenn muioc'h ma vije unan e Iliz. Mes penaoz entent eo unan an Iliz ?

1° Araok pep tra Jezuz a c'houlenn ma vo unan ar re a gredo ennan, ha dre-ze e tiskueze e **dlïe holl vemprou an Iliz** kredi ar memes gwirioneziou, hag o c'hredi evit ar memes rezoun abalamour int komzou Doue a zeu beteg ennomp dre an Ebestel : « **It, en doa lavaret Jezuz, ha prezegit d'ar bed hoil kement am beuz gourc'hemennet d'eoc'h...** Setu emaoan ganeoc'h beteg ar penn diveza euz ar bed. » Hag an Abostol sant Paol, en e lizer da gristenien kear Ephes a

(1) S. Iann XVII, 20. (2) XVII, 11, 21, 22, 23.

lavar ive : « **Hag hen (Doue) en deuz great euz lod Ebestel... euz lod all pastored ha doktored... beteg m'hon devezo holl ar memez feiz... hag evelse ne vezimp mui henvel ouz bugaligou a c'heller rei dezo da gredi n'euz forz petra ; ne droimp ket gant pep barr avel ha n'en em lezimp ket da veza desevet gat ar re o deuz c'hoant touella ac'hanomp » (1).**

Hag an dra-ze eo frouez peden hor Zalver pa lavare d'e Dad : « **N'eo ket hebken evit ar re-ma eo e pedan, ha ober a ran ive evit ar re a dlïe kredi ennon dre brezegennou va Ebestel, abalamour dezo da veza unan, evit ma vezint peurunanet.** »

2° Arabad e vije sonjal n'en deuz Jezuz goulennet nemet ar memez feiz en e Iliz. Daoust ha n'eo ket Jezuz, pa bede e Dad eo en doa lavaret : « **Dened all am beuz ha n'int ket euz ar rum-mad-ma, hag ar re-ze a rankan digass ive d'ar c'hraou ha neuze ne vo nemet eur rummad denved hag eur mesaër hebken.** » (2) Jezuz, daoust ha ne dlïe ket, mervel n'eo ket hebken evit ar Juevien, mes evit ma tastufe en eur rumm hebken holl bugale Doue ingalet ama a-hont dre ar bed ? » (3) Dastum an denved en eur rummad hebken ha rei dezo eur mesaër hebken, ober ar memes tra evit ar re a zo ama ahont, daoust ha n'eo ket sevel eur zosiete eo unanet etrezo he mem-prou. Ha dre-ze pa c'houlenn Jezuz digant e Dad ma vo unan e Iliz e c'houlenn e vo unan abalamour ne rañ nemet eur c'horf. An Iliz, a lavar an Ebestel, a zo eur c'horf hag holl vemprou ar c'horf-ze a zo stag an eil ouz egile. Ar c'horf a zo unan daoust dezan da gaout kalz vemprou, hag an holl vemprou-ze ne reont nemet ar memez korf : evelse ive Jezuz hag e Iliz (4). Evel a lavar sant Paol, m'hon deuz kalz vemprou en eur c'horf hebken, hag an holl vemprou-ze ne reont ket ar memez labour, evelse daoust deomp da veza niverus ne reomp e Jezuz nemet eur c'horf, hag holl omp vemprou an eil egile » (5).

Ar memez buez eta a redo dre an holl vemprou hag ive en Iliz ar vuez-ze a vezo ar memez hini, rag an holl vemprou o dezo ar memez lidou sakr, ar memez Sakramanchou, ar memes sakrifiz.

3° Hag abalamour m'eo an Iliz eur c'horf, an Iliz a vezo unan ive dre ar c'houarnamant : enni ne vezo nemet eur penn : sant Per ha var e lere'h ar Pab, vikel Jezuz-Krist. An holl a zouj d'ar penn-ze, evel ma touj hon holl vemprou d'an urziou a zeu euz hor penn-ni ; an holl a zent, pep hini er renk m'eo bet lakeat ennan.

Klevit penaoz sant Syprian (6) a gomz euz an urz a zo en Iliz : — « **En heol, emezan, e zeuz kalz bannou, n'euz nemet eur sklerijenn ; eur wezen he deuz kalz skourrou, n'euz nemet eun nerz a zo harpet var ar griziou a zalc'h start en douar ; euz eur feunteun e red meur a ster bras pe vihan**

(1) Lizer da dud Ephes IV, 5. (2) S. Iann X, 16. (3) S. Iann XI, 52. (4) S. Paol I. lizer da dud Korinth XII. (5) Lizer d'ar Romaned XII, 4, 5. (6) An Iliz a zo unan, 5° P.

» ha daoust mac'h en em rannont goudeze, eo red goulskoude-
 » lavaret eo ar memez eienen a roas dezo an dour. Dilammit-
 » eur bann euz an heol : ar bann-ze n'en dezo mui a skleri-
 » jenn ; diframmit eur skour euz ar wezen, ar skour-ze ne-
 » zougo mui a frouez ; distagit eur ganol pe eur sterik diouz-
 » an eien hag ar ganol, ar ster-ze a vo buhan awal'h dizec'het.
 » Evel-se ive Iliz an Aotrou Doue, evel an heol skeduz, a gas-
 » bannou he sklerijenn dre ar bed holl : ar memez sklerijenn
 » eo atao, hag ar c'horf ne baouez ket da jotum unan. »

An Tadou Santel euz an Iliz, evel **sant Irenee, Klemant-
 Alexandri, sant Syprian, sant Athanaz, sant Jerom, sant Augustin** ; hon Eskob bras **Bossuet**, o deuz kanet holl, hag e pe-
 gomzou dudius, oa unan e pep doare Iliz Jezuz-Krist.

II. Setu an eil goulenn : pehini euz an holl-Ilizou a anavez-
 Jezuz evit ho mestr, eo a zoug ar merk-ze euz ar gwir Iliz ?

Setu va respount : **An Iliz Romen, hag hi hebken, a zo unan.**

1° **An Iliz Romen hag hi hebken** he deuz dalc'het mat d'ar-
 memez feiz : — Ar gredo a ganomp hirio a zeu deomp digant
 an Ebestel hag ive digant **Kounsilou-meur Nisee (325)** ha **Kous-
 tantinopl (381)**. Pep-Kredo all, (evel an hini a zoug hanô sant Atha-
 naz) a zo bet resevet, displeget gant an Iliz hag eas eo deomp
 gwelet-pegen aketuz eo bet an Iliz Romen da viret na vije-
 roget an distera lizerenn euz he feiz.

Her goud a ran, lod a lavar he deuz an Iliz chenchet he feiz,
 he deuz lakeat gwirioneziou nevez en he C'hredo. Hag an dra-ze,
 a zo eur **gaou** ha netra ken. Ma z'eo bet astennet ar Gredo, n'eo-
 ket abalamour m'he deuz **invantet** gwirioneziou eo : ar gwirione-
 ziou-ze a ioa er Gredo diaraok. Sant Visant Lerins, o komz divar-
 benn an traou-ma, a gemer skuer var buez an den. Daoust ha
 pep hini ac'hanomp n'eo ket bet bihanik holl ? Ha pa vezimp,
 m'ar plij gant Doue, deuet da veza koz, daoust ha ni c'hello-
 lavaret n'omp mui ar memez den ha pa oamp bihan ? Mat
 evelse ive evit ar feiz katolik ; ar gwirioneziou-ze — (Konsep-
 tion dinam ar Werc'hez Vari ; ar Pab ne c'hell ket fazia pa gomz-
 evel doktor euz an Iliz) — a ioa er Gredo evel es-vihanik : gant
 an amzer o deuz kresket dre m'int bet muioc'h anavezet gant
 an Doktored, gant ar Gristenien : mes ar Gredo n'eo ket bet
 chenchet, rag ar feiz kristen ne jench ket, ne c'hell ket hen ober.

2° **An Iliz Romen hag hi hebken a zo hed ar veach bet unan-
 dre ma sent** an holl vemprou euz ar memes penn ; ha ma zeuz
 bet divizou-etre ar gatoliked var eun dra pe eun all, morse hin
 ebet ne gredas lavaret n'oa ket red senti euz ar Pab, morse-
 hini ebet ne nac'has eo ar Pab hag hen hebken penn an Iliz.

Gwir eo er XIV^{et} kantved hag er XV^{et} e vo gwelet eur **chism**
 bras en Iliz. Epad 40 vloaz an Iliz a zentas, eme ar Brotestanted,
 euz daou Bab a daole an Eskumunugen an eil var egile : an
 Iliz a ioa neuze rannet e diou lodenn ha ne c'hellent ket en
 em c'houzav ; ha dre-ze pe n'eo ket red d'ar gwir Iliz beza
 unan, pe an Iliz Romen he deuz bet kollet ar merk-ze epad
 eur pennad amzer.

D'ar re a gomz evelse e respountan : « **Histor an Iliz** a ziskuez
 sklear d'an holl ar gwirioneziou-ma : ar re a zente ouz Urban VI
 koulz hag ar re a heuilhe **Klemant VII**, a ioa holl stag ouz
 kador sant Per, hag holl e ouient n'oa nemet eur gwir Bab
 hag a c'helle azeza var ar Gador-ze. Dies oa gouzout pehini
 anezo o daou oa ar gwir Bab ; mes en eil kostezen hag ehen
 e ouient ervat e oa mall gwelet gant piou edo ar gwir ha neuze
 an holl eskibien a en em vodas evit dibab eur pap nevez hag
 a vije pab an holl : al labour-ze a oue great e konsil-meur
 Konstans er bloaz 1417 pa oue hanvet Martin V.

Dre-ze, n'eo ket gwir tam ebet, he divije paouezet an Iliz da
 veza unan : p'eo gwir e welomp an Eskibien euz an diou gos-
 tezen oc'h en em glevet evit digeri Kounsil-meur **Piz** hag hini
Konstanz.

3° **An Iliz Romen eta a zo unan dre he Sakramanchou** : Seiz
 a zo bet adalek penn kenta an Iliz hag ar seiz-ze a zo c'hoaz en
 o sav abaoe. Al **lidou sakr** en enor da Zoue, ha d'ar Zent a
 zo ive hirio evit an traou red ha brasa da vihana ar memes re
 ha gweach all : histor an Iliz a ro testiñ euz an dra-ma.

III. **Hag ar Brotestanted ? Unan eo o Iliz ?** Bossuet a deuz
 skrivet eul leor divar benn ar jenchamanchou c'hoarvezet en
 Ilizou protestant : histor ar jenchamanchou-ze a zo eas da gen-
 delc'her ha da astenn c'hoaz.

Ar brotestanted a lavar eo red da bep hini klask e relijion
 hag e greden er Skritur Zakr, ha dre-ze pep unan a c'hell dis-
 plega an Aviel hervez e c'hoantegeziou hag e ioulou ; ha setu
 perak etouez ar Brotestanted e zeuz **ken aliez a relijion hag a
 diegez, ken alies hag a zen** en deñn. Hag ar sperejou kaera, e
 Bro-Zaoz hag en Allemagn, pa welont o zammik relijion o vont
 koulz lavaret da netra, a zeu da zilezel pep relijion pe a en em
 dro varzu kador sant Per ; varzu an Iliz Katolik evit goulenn
 harp ha digor. — N'euz ket e gwirionez eun artikl euz ar feiz
 ha n'eo ket bet nac'het gant ar brotestanted pe walgaset
 ganto. — Ar Pab, emezo, n'eo ket mestr an Iliz ; hor Zalver
 n'ema ket e Sakramant an Aoter ; ar bedenn ne dalve netra evit
 anaoun ar Purkator ; n'euz purkator ebet ; ar govesion n'eo mat
 da netra ; n'eo ket red, n'eo ket mat zoken enori ar Werc'hez
 hag ar Zent ; an den ne c'hell ket enebi na dizenti ouz gras
 Doue ; n'euz ezom ebet euz an oberou mat evit mont d'ar Ba-
 radoz. An holl brotestanted, koulz lavaret, a gomz evelse : ha
 bez ez euz anezo ha ne c'hinont ket evit lavaront eo Doue a ra
 an droug hag ar pec'het. — Setu evit ar feiz.

Ar memez tra zo gwir evit **gouarnamant an Iliz**. E Bro-Zaoz
 hebken e welomp Eskibien ha beleien, ha dizale e welimp n'euz
 eno etouez ar Brotestanted na beleg nag Eskob : e relijion Lu-
 ther, e vez kavet ive eul lastez eskibien ; mes e Bro-Zaoz, en
 Allemagn, en Amerik, e zeuz bet lavaret gant meur a hini n'euz
 ezom ebet zoken euz ar veleien ; lod all a ias larkoc'h hag a
 lavaras oa pep den evitan e unan e brofet, e zoktor, hag e veleg
 Eur relijion eas ha n'eo ket 'ta ? Ar Brotestanted zo bet gwel-

loc'h ganto senti ouz rouaned hag impalaered kentoc'h eget ouz vikel Jezuz ; bresset int bet dindan treid o mistri nevez.

IV) An dra-ze a c'hoarvezas ive gant ar Schismatiked : ne blijas ket ganto soubla d'ar Pabed ha kouezet int dindann kleze an Turked ha baz-pounner impalaered ar Russi.

An ilizou-ma o deuz dalc'het d'an darn yrasa euz ar gwirioneziou a gred an Iliz Romen : dalc'het o deuz ar memez gouarnamant ha dre-ze int festoc'h d'ar gwir Iliz eget ar re all : goulskoude holl e nac'hont ar Spered Santel ; holl e nac'hont eo ar Pab mestr an Iliz hag epad unnek kant vloaz o doa lavaret ar c'houtrol ; nac'h a reont evelse eur Wirionez hag a zo meandiazez an Iliz.

Hag an dra-ma a zo gwir evit an holl schismatiked a zo ama hag ahont en Asi hag en Afrik.

Lavaret a c'hellomp eta gant Kounsil Konstantinopl « Me gred eo unan an Iliz ».

F.-M. MAZEAS.

DANS-TRO

Eur zôn goz diouz doare kana epad an dansou breizad ; bet kanet e Kastel da c'honel ar Bleun-Brug. (P. Tr.).

♩ = 120. Allegro

Naon - tek gwen-nek ha pe - var, va
 zroad a zo re boun-nar, Naon-tek gwen-nek ha pe-var, va
 zroad a zo re boun-nar. Ne zin mui d'ar choat,
 kar re boun-nar kar re boun-nar ne zin mui
 d'ar choat kar re boun-nar eo va zroad.

- 2 Tri - vach gwen - nek ha...
- 3 Sei - tek gwen - nek ha...
- 4 C'hue - zek gwen - nek ha...
- 5 Pem - zek gwen - nek ha...

A dreuz ar c'hoajou, ar geot hirr, a dreuz ar prajeler ha dreist ar steriou awechou, ez eont, daoubleget dindan sam o sac'h soudard hag an heol a bouez var o fenni evel ploum bero. Divar o muzellou koulskoude eur zon skanv a nij, a ro nerz d'o diwesker da zibrada o zreid kwenvet.

Anaout a reomp ar ganaouen : klevet hon euz an dra-ze c'hoaz var hentchou hor Bro ; a dra-zur soudarded Frans a zo dirazomp. E meur a leac'h ar ganot a lakafe diskouarn da skrija ; aman ar geriou ne spountont ket diskouarn an introunezed liou siminal, a ia d'o heul, en esper kaout diganto, bremaik pa jomint a zav, eur c'horniad benag deuz ar bara kalet, a strak etre an dent. Rag e kreiz an Afrik emaint, meur a gant leo disparti diouz o bredeur-gwen, o chom var aotchou ar Senegal. Petra reont keit-se diouz Bro-C'hall ? en eur vro dizec'het, n'euz hent ebet dreizi ; e leac'hioù n'o deuz morse gwelet bisaj eun den gwenn nemet marteze hini eur misioner benag, a zo tremenet eno heb gellout chom, rag an dud a zo krisoc'h c'hoaz eget an douar poazet a zev o zreid, hag a laka an darsien da virvi dre o goazied ? Petra reont ? Heb gouzout dezo marteze, hag en despet d'ar re o deuz o c'haset, e reont labour Doue en hano Bro-C'hall : digeri klas d'ar relijion gristen.

En o zouez eur Breizad a gerz, pe da vihana ar voazamant a zoug eun troad dezan araog egile. E gorf a zo aze ; e spered n'ema ket. Ne ra nemeur a van ouz e dreid pesduet ; drein ar c'hactus a c'hell sanko enno : n'o sant ket. Var e dok an heol a sko ker pouner, eget var dokou ar re all : n'ema mui e bro an heol. Spered Alanik a zo tec'het en eur vro, ma vez enni peurvuia torret herder an heol gant ar c'houmoul pe gant ar vogidel. Varzu Breiz-izel eo redet, ne c'hoar ket peur, buhannoc'h eget al labous al lijerra. E-ma en e iliz-parrez. Gwellet a ra ar varv-skaon e kreiz, goulou var elum en dro dezi. En tour, ar glaz a zoun din... daon... din... daon... Eun arched

a deu ; varlerc'h, e dad hag e zaou vreur, ruz o daoulagad, dic'halloud da zela'her an dañlou teo, a ruill var o divoc'h hag a zec'hont buhan gant kil o dourn, evel pa o dije aoun na vent gwelet. Piou eta a ve maro deuz, e gerent ? Buhan e klask, ha buhan ive dindan he c'hapot kaon en deuz anavezet e vam hag en he c'hichen Mari, e c'hoar : ne glaskont ket, ar re-ze, harpa ouz o dañlou : hirvoudi a reont koulz lavaret a bouez-penn ; eun druez eo gwelet o glac'har... Ha deuz an tour ar c'hleier a vesk o hirvoudou gant o re... din... daon... din... daon. Ia ! piou a ve maro ? Ha setu o tont en iliz offiserien, soudarded, kurunennou... evel pa oue kaset d'ar bez, eur martolod deuz e genvroiz, maro ebarz el **Lutin**. Ha den ne lavar dezan piou zo maro.

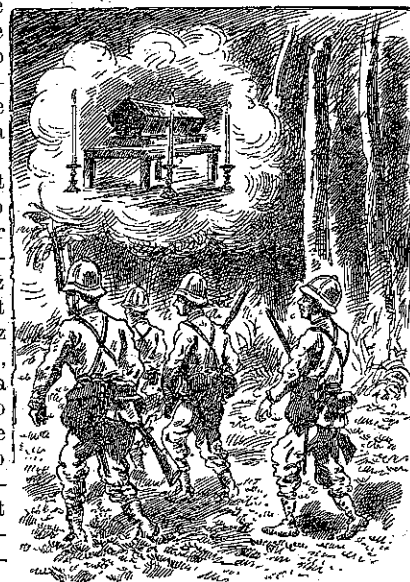
Ar veleien, ar c'hloc'her, ar gurusted a gan Offis an Anaon ; an eil kloubad a respont d'egile, draillhet beb an amzer gant goelvan ar c'hleier... din... daon... din... daon.

Alanik ne bed ket evel ar re all, rag ne c'hoar ket evit piou pedi Oh ! mar gelve dizelei an arched gwelet an hini a zo gourvezet aze ! Nag e vez pell an Offis. Evel pa vent expres o tale. Perag kana an ton-braz mar deo evit unan euz he familh ? N'int ket deuz ar renk-ze ! C'hoant en deuz da iouc'hal outo paouez, kement a ioul en deuz da c'houzout ; ker pouner eo ar beac'h var e galoun, ma venn dialana. Achui a ra koulskoude an Offis-ze, keit hag an eternite. An Aotrou Person, e Berson, gant e vle eo gwenn — oh ! anaout mad a ra anezan — a dosta ouz ar varv-skaon. Ema o vont da embann ar zervichou... Sell-ta ! eur zarmon eo a ra. Petra lavar ? Karantez evit ar Vro... rei ar vuez evit ar Vro... bolontez Doue... pedi evit Alanik, maro en Afrik...

Alanik maro ! Mes n'eo ket maro ! Ober a ra eul lam ; eur stokaden a ro d'ar zoudard 'zo en e gichen ; hen-man a gomz outan ; Alanik a respont : Tra ! Alanik n'eo ket maro ! An heol bero, ar derzien moarvad a ra dezan hunvreal evelse, It pell sonjou ankenituz !

Alanik a glask kana da heul ar re all. Ar ganaouen ne da ket pell : eur c'hlobad pe zaou, hag e vouez a varv en e c'houzoug, hag e hunvre a zo krog ennan goasoc'h eget biskoaz. Gwir eo, bet e tlie beza eat da govez araog diblas deuz Sant-Louis. Aman e ve eur ral dezan kaout eur beleg. Alanik n'eo ket bet eur pec'her-braz evel darn euz ar re a zo en dro dezan ; nen deuz ket en em werzet, evel lod, evit kaout arc'hant da ren eur vuez direol. Gant e zort eo bet kemeret ha lakeat en **Infanterie coloniale** ; Neuz forz ! e goustians, broudet gant ar zonz euz ar maro, a vel brema gwelloc'h, hag a rebech dezan traou ha n'en devoa ket taolet nemeur a evez outo en amzer dremenet. Anzaou a ra pegement eo bet aounik — evel kalz euz e genvroiz siouaz ! — o tiskouez e Feiz ; ped gwech en deuz bet mez e saludi ar Groaz p'he c'have var e hent ; ped komz divalo a zo deuet var e vuzellou, evit ober evel ar e all... eur wech

zoken pa c'helle mont, neo ket eat d'an offern gant aoun ne vije c'hoarzet dezan. Keuz a deu dezan brema ; ma sell c'hoaz endro dezan ez eo dre voazamant, mez ober a ra sin-ar-groaz frank ha ledan ; hag e zourn a ia da glask e japeled en e c'hodel... Me ho salud, Mari... me ho salud, Mari... Mari, Rouanez an Arvor, a gleo he bugel : hag ar peoc'h a ziskan e kalon Alanik.

E vizied a deuz great meur a wech dija an dro d'ar chapeled, pa deu ar mare da jom a zav. Beteg ar pardaez en deuz tregas : ordrenans eo gant eun ofiser : etre entent ouz e offiser hag outan e-unan, n'en deuz ket a amzer da zonzal, hag abenn koan eo adarre laouen. Kement-se ne bado ket. Pa 'z eo peb hini en em rodellet en e baliien, goudé beza klasket eur plas dereat da gousket. Alanik a zo adarre kelc'het gant e drubuillou. Klevet en deuz lavaret ez euz bet meur a zen kemennet dezo evelse o maro araog ma tigoueze... Hag ar re a zo karget da evesat a zo a veac'h divorfil ! C'hoant en deuz da ober eun hoja dezo, da lavaret dezo digeri mat o daoulagad. Evitan ne gouско ket en noz-ma. Sonjal a ra dezan emeer re neubeut var evez. Var zigarez ma n'euz gwelet beteg-hen nemet eun dournadig morianezed o tiskouez heb an amzer o fri tougn hag o bizaj ledan etouez ar skourou-gwez, ar re a zo e penn a zo dienkreuz hag an urz n'eo muï ker striz ganto... Mes evel pa ve ar geot-uhel o rouffenna tro-var-dro ! Petra eo ? loened-gouez, morianed ?... kredabl an avel, rag neuz trouz ebéd. Ne lavaro eta grik : ken aliez ez euz bet great goab outan, pa lavare edo an enebourien var o zro !... Evitan ma vije bet enebour ar Fransizien, en divije great evelse : heulia anezo a ziabell, heb morse rei da gredi dezo e vijer var o lerc'h, ha pa vijent holl kousket var blunek eur fiansaz trompluz, en eun taol, lammet euz ar geot, sailla varnezo... Deuz ar geot-hirr, unan a zo lammet ; loan pe zen ? Alanik ne c'hoar ket. Tremenet eo evel eul luc'heden, mez fusul ar Breizad, atao prest, en deuz tennet kerkent. Eur glemmaden a varo a dreuz an noz : tizet eo. Mes kant ha kant kriaden all a laka an noz da dregerni. A beb tu d'ar Fransizien morianezed evel bleizi pe gentoc'h evel diaoulou, a lamm a dreuz ar

geot. Anez Alanik, an holl Fransizien a Ioa kutuilhet e kreiz o c'houk, evel frôuez dare d'an diskar-amzer. Brema peb hini a glask e fusul en e gichen. Alanik, e unan c'hoaz en e zav, a zo bizet gant an holl dud-gouez. An tennou-birr a gouez varnan evel kazare'h. Aman hag ahont dre e gorf en deuz poan : neubeut a dra, evel spilhou pe merrien o sanko ennan ! Koueza a ra d'an douar, nan abalamour ma 'z eo re c'hlazet, mez da c'hortoz ma vezo prest ar re all. Klask a ra karga e fuzul a nevez. Petra zo ta ? Setu-aze ma ne c'hell mui flach e vreaoc'h kleiz. Malloz d'ar Vorianed !

Ar re all koulskoude a zo brema var zav ; ar fuzullou Lebel a strak. Ar renkennadou kenta euz an dud-gouez a gouez, falc'het gant ar maro. Kement-se a zesk furnez d'ar re all. En em guzat a reont er geot-hirr, ha ne ziffouchont nemet evit disteigna o goareg. Al loar koulskoude o diskuilh ha soudarded Bro-C'hall, pa c'hellont biza, a zo ral d'o bouled mont abiou d'ar c'hroc'hen-du a zo dirazo. Siouaz ! var eur morian a gouez, dek, ugent all a deu en e leac'h. N'en em ziskouezont mui ; en em zila a reont a dreuz ar geot evel aered. Meur a hini deuz scudarded Frans a zo bet ive tizet ha mar gell ar Vorianed tostât awalac'h beteg sailla varno, ar vozadik ma n'int ken, emaint kollet abez ! Kousto pe gousto e rankont mont er meaz euz ar c'helc'h a deu a vare da vare da strissât endro dezo. An ofiser a vel peger braz eo an danjer ; diskouez a ra e pe gostez e rankont sanko evel ar yenn e kreon ar roc'h, evit mont kuit. Oil assamblez e tiskargont meur a veach o armou hag an tennou o suttal a ia da bennaouf eur morian benag ; neubeut awalc'h, mes red eo ober trouz ha rei da gredi e oar niveruz. En eun taol ar fuzullou a dav ; an holl a red en tu merket, ar vaionnetez e beg ar fuzul. I ive a gri a-leiz korzen. Ar Ioue'hadennou, an dir o lintra a zindan sklerijen al loar, a zebez hag a spount ar Vorianed ; ne gredont ket zoken herzel ; ar Fransizien a gerz d'ar red, o toulgova kement enebour a gavont var o hent. Ma rankont mervel, da vihana peb hini en deuz lazet dek evit unan. Mes nan ! treuzi o deuz gellet ar gouriz potred zu. Nemet e pado o divesker emaint e savete. Rag ar Vorianed a zo teuzet o souez ; himoret, e redont varlerc'h ar re a zo tec'het. Doue ra ziuuallo bugale Bro-C'hall !

N'int ket tec'het holl ; Alanik dic'halloud da boueza var e dreid, en deuz ranket chom var an dachen. Er penn kenta ne zonzj ket ennan e-unan ; klask a ra gouzout petra dremen a-bell, en tu ma 'z eo tec'het e genvroiz : ha bet e c'hellont delc'her da redet ? ha ne vezont ket strobet gant ar geot ? ha diskar a reont kalz deuz ar Vorianed milliget-se ? Dont a ra goulskoude da zonzjal en e stad e-unan, hag ar stad-ze a zo reuzidik. E zivesker a zo brema ker fall hag e vreaoc'h ; eun arrach en deuz enno ! Ar zec'hed a grog en e c'houzoug, hag epad an emgann en deuz evet ar pezh a jomme gantan a zour l... Ar Vorianed a c'hell distrei, ha gouzout a ra petra a en em

gavo gantan ma vez kavet : e izili a Ielo varc'hoaz da ober pred ar gouezidi, goude m'o devezo great dezan gouzav ar c'hrista tourmanchou a ouffe skiant an den da gaout. E c'hoad a sklask en e c'hoazied ; skrijadennou a red hed-a-hed linen e gein ; red e ve eta tec'het euz al leac'h milliget-ze : tec'het ! ne c'hell ket ; kuzat da vihana ? hag ec'h en em ruz, o yudal gant ar boan beb kamed a ra, beteg eur voden-c'heet, ha neo ket bet c'hoaz flastret. En he zouez, gwella ma c'hell e kuz e baourkeaz korf.

Poent oa ; ar Vorianed o Ioa o tont var a c'hiz. Evit doare ar Fransizien n'oant ket kouezet etre o daouarn. Bet e felle dezo koulskoude kemeret ar pezh a Ioa chomet var o lerc'h, kaout korfougwen maro, evit pe seurt prejou skrijuz, her gouzout a rit ! Klask a reont a bep tu, ha charneal a reont en o yez, rag neubeut a dra a zo chomet ; Fransizien varo pe c'houllet, neuz ket unan. N'euz ket izom da lavaret e krene ar paourkeaz Alanik evel eur bern delliou ; dre nerz e volontez e vir ouz e zent da strakal an eil ouz egile ; delc'her a ra var e alan, rag gouzout a ra peger skanv eo diskouarn an dud-gouez, hag e c'hell an disterra trouz rei dezo da anaout ez euz etouez ar voden c'heet-ze ar pezh a glas-kont ; eun den gwen da zribi...

Setu eun tam sklerijen o c'houlouf er sav-heol. Ema erru an deiz dizale. Ar Vorianed a dec'h raktal en o c'hoajou. Evel al loened-gouez ne garont ket sklerijen an heol. N'int ket dinec'h ken neubeut : sonjal a reont ez oa aze ouspenn an dournadig tud-gwenn a zo tec'heten o raog ; ez euz demond eur vanden all o c'hortoz an deiz evit koueza varno d'o zro, gant o bizier toull, a deu ar gurun hag ar maro anezo.

Gant ar sklerijen eta e teu ar fisians e kalon Alanik, fisians e teuo eun tamik nerz d'e zivesker, fisians da gaout dour da derri e zec'hed ha da c'hoalc'hi e c'houlouf ; fisians e tistroio e genvroiz var o c'hiz d'e glask. Siouaz ! ar sklerijen-ze, a dlle e zavetei, a ra dizale e zivesper. Gwelet a ra e zivesker kouls hag e vreaoc'h pesduet ha kwenvet a leiz kroc'hen. Dont a ra da zonzj dezan neuze eo boazet an dud-gouez da vilimi beg o birou, ha ne zeuz remed ebed ouz ar poezoun-ze a Iac'h ker-kouls an den hag ar gountel o treuzi e galoun. Ar maro a zo o vont da ober he c'houezaden varnan ; eur c'houezen yen a

c'holo e gorf ; e zaoulagad a zo eur c'hoec'hen o c'helei anezo, evel pa vefe erru adarre an noz. Alanik a anavez ar maro, ha raktal e vuez tremenet a zo adarre dirazan ; en e goustians ar preonv a grign. Ha beleg ebed da zizamma e ene. Malloz d'ar re a c'houlen e c'hoad digant ar zoudard kristen, heb rei dezan eur beleg d'e bardoni ! O testum an neubet nerz a jom gantan ec'h en em laka var e zaoulin, ha gant e zourn diva-c'hagn e tem euz e c'hodel e japeled. E beden a zao varzu ar Werc'hez ; klevet en deuz meur a wech lavaret he deuz en nenv peb galloud, ha daoust ma c'hoar neo ket posubl, e c'houlen diganti eur beleg. Ha setu e zaoulagad, sarret ouz an heol o skedj brema azioc'h e benn, a vel dirazo eur zaë-zu. Toui a raffe ez eo e Berson koz. Hag ar beleg a gomz, hag ar beleg a lavar dezan, evel gwechall : « Dalc'h sonj, an heb piou benag en em gav en danjer a varo, heb gellout kovez, a c'hell c'hoaz en em zavetei oc'h ober eun akt a gontrision parfet. » Pemp pe c'hwec'h gwech dioc'htu e lavar an akt en deuz desket gwechall var barlen e vam, o klask heb tro lakât muioc'h mui e galon a-unan gant e gomzou. Ar peoc'h a ziskenn adarre en e goustians, evel mouez Doue o lavaret dezan ez eo pardounet. E zourn a glask en e gerc'hen ar skapular, hag e kas anezan gant kroaz e japeled beteg e vuzellou, en eur lavaret mil bennoz d'an Intron-vat he deuz selaouet e beden. E spered a nij beteg Intron Varia ar Folgoat, rag ar chapeled-ze a loa gantan pa zeo bet o lavaret kenavezo dezî abarz mont d'ar zervich, hag hi he deuz diouallet he soudard fidel..

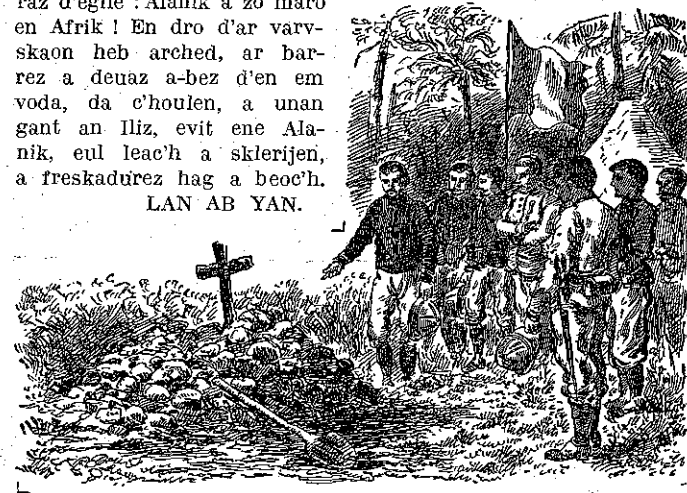
E spered, brema skañv ha dienkreuz a ra dezan beva a nevez ar bloaveziou berr en deuz tremenet var an douar, ha neo ket hebken evit diskouez dezan e bec'hejou. Sonj a deu dezan, evit pedi eviti, euz e vam a ranno kement he c'halon, pa glevio eo maro he Alanik, heb na c'helfe zoken diskarga he daelou var e gorf sklaset, na mont da skuilh, gant an dour benniget, he fedennou var e vez ; sonj a deu dezan euz e dad, en doa kement a ezom euz e zivrec'h nerzuz da vlema an alar, re bounei hiviziken evit e re e-unan ; euz e vreudeur hag euz e c'hoar, yaouank-flam c'hoaz, hag a c'hortoz anezan da zistrei evit ma vije neubeutoc'h a zienez en ti ; euz ar plac'h-yaouank he devoa promettet beza e bried dirag Doue ha dirag an dud ; hag a rsko kemeret gwiskamant kaonv an intañvez araok he dillad-eured... Evito holl gourvezet brema, Alanik a bed Intron Varia ar Folgoat en e galon, rag e vuzellou ne finvont mui. Ar poezon skignet en e c'hoazied a ra evel drouk-ar-charo : e izili a zo sonnet, hag e zent skrangnet. N'en deuz mui a boan brema. Evel pa ve o tisken, o tisken goustadik hag heb etan, evel guechall, paotrik, p'en deveze troet re varnan e-unan ; pe gentoc'h e seblant dezan beza douget en e vagig, luskellet var ar mor. Sonjal a ra dezan eo prest da zouara ; anaout a ra aotchou an Arvor, e Vro. Var an teven e kav dezan gwelet e gerent, diredet d'e vriata. Mes nan ! bravoc'h bro eo a vel c'hoaz eget Breiz-Izel ; eur ganaouen a deu divar an tergin,

fleur evel ma ne glever ket o tont peurvuia deuz korzen rust an dud a vor, evel ma ne glever ket zoken e neb bro var an douar. Lavaret a vefe e vije Elez o c'hournijal en dro dezan, hag a-hont d'an neac'h, o tont varzu ennan, he daouarn astennet evel eur vam da zigemer he bugel, kaer evel an heol, eun Intron, oh ! he Intron euz ar Folgoat !..

Tri miz da c'houde, ar c'helou a deuas beteg ar vourgaden-nik kuzet e pleg eun dorgen, e kichen an aot, oa bet kavet korf Alanik, klouar c'hoaz, gant e genvredeur soudarded distroet var o c'hiz d'e glask : var e vuzellou eur mousec'hoaz a rede, evel pa vije dre e gousk oc'h ober eun hunvre dudiuz. Klasket e oue en aner hen dihuna... E gamaladed o veza ma ne c'hellent ket sonjal dougen eur c'horf maro epad meur a gant leo e doa c'hoaz da ober a dreuz ar vro-c'houez, a doullas eur bez doun hag Alanik goude eun neubet pedennou a oue diskennet e douar tom an Afrik. Eur bern-mein hag eur groaz kead a ziskouezo, keit ha ma padint, e peleac'h eo maro ar breizad bihan evit e Vro hag evit savetei e vreudeur. Ar rema, o sonjal, kredabl, en o mam dezo o-unan, o doa kemeret deuz daouarn Alanik, evit e gas d'e vam, e japeled, gant fisians e vije ar relegou-ze c'hoaz ar gwella evit skanvat he foaniou.

En dro-man ar c'hlefer a gasas evit mad o c'hlemmou a gaonv adrez ar barrez, Din... daon... din... daon. Buhan an eil a lavaraz d'egile : Alanik a zo maro en Afrik ! En dro d'ar varv-skaon heb arched, ar barrez a deuz a-bez d'en em voda, da c'houlen, a unan gant an Iliz, evit ene Alanik, eul leac'h a sklerijen, a freskadurez hag a beoc'h.

LAN AB YAN.

Je ne me croirai jamais plus sage que Rome, ni sur la doctrine, ni sur la conduite.

A tout ce qu'ils touchent, les Papes communiquent un caractère d'éternité.

Otez Pierre du monde, et la nuit se fait, et dans cette nuit se forme, grandit et s'installe Néron.

Louis VEUILLOT.

Kemennadurez Aotronez Eskibien Breiz

DA CRISTENIEN O ESKOPTIOU

Divarbenn ar Skoliou

An Iliz ne ra da zen beza kristen katolik en despet d'ezan. Ar re, avat, a zo kristenien hag a c'hoanta beza kemeret evit kristenien a dle senti outi, rag gwir he deus da verka d'he bugale al lezennou a rankont da heulh evit kreski er zantelez.

Abalamour da ze, ni Eskibien, o komz en hano an Iliz, a c'hell hag a dle lavaret d'ar gerent kristen e rankont rei deskadurez kristen d'o bugale: lezen Doue skrivet en o c'halon ha lezen an Iliz a c'houlenn an dra-ze diganto. Ni a c'hell hag a dle lavaret d'ezo e pe seurt mistri e rankont fiziout o bugale, pa ne c'hellont ket o skolia o unan. Ni a c'hell hag a dle lavaret d'ezo eo difennet outo lakât o bugale e danjer, ma n'eo ket red d'ezo hen ober, ha ma 'z eo red, e rankont teuler evez mat evit miret na vô kollet o bugale. Piou a c'hellfe lavaret n'eus ket a zanjer evit feiz ar vugale, pa ne vez morse komzet d'ezo er skol euz o deveriou e kenver Doue ?

Gwir hon deus da lavaret d'ar gerent e tleont kousto pe gousto, pellât diouz o bugale ar pezh a zo goest da laza ar feiz en o c'halon; ma 'z eus eun henvelep danjer en eur skol, pe abalamour d'al levriou fall, pe abalamour ma komz he mistri a eneb ar relijion, eo eun dever a goustianz dilezel ar skol-ze.

Ni a gendalc'ho da c'houlenn evit an tad a familh ar gwir da rei deskadurez kristen d'e vugale, er skol a blijo gantan, ha p'eo gwir ar C'houarnamant a c'hoanta en em garga da skigna an deskadurez er vro, ni a gendalc'ho da lavaret e tle sikour rei deskadurez d'an oll, ha nan d'eul loden hebken, rak breman ar re a c'hoanta (hervez ar gwir o deus) rei d'o bugale deskadurez kristen, er skoliou kristen, n'o deus netra da c'hedal digant ar C'houarnamant.

Setu aze gwirioneziou, Hor Breudeur ker, ha den ebed ne c'hell miret ouzomp d'o emban a vouez uhel, ha kredi a reomp ez aint abred pe zivezat e pennou an dud rag ar Gwir a vez atô treac'h d'ar bed.

An amzer da zont a zo da Zoue. N'eus fors petra a c'hoarvezo, ni a vô atô en ho kichen evit hoc'h harpa, hag evit ho tifenn

Roët e gwened epad m'oa bodet eno Eskibien Breiz, d'an 20 a viz here 1913.

**Santez Anna dilivrit ho Pretoned diouz ar skoliou dizoue
ha divrezonek !**

KELEIER AR MIZ

Lakit lunedou du var o fri, ma n'o peuz ket a c'hoant e ve trellet o taoulagad, rag me zo o vont da lakat berniou aour da zansal dirazoc'h.

Klevet ho peuz lavaret, ha lennet ho peuz en ho kazetenou emma Gouarnamant Frans ber ar mouniz gantan. C'hoant ober dle en deuz, hag eun tam brao zoken: goulenn a ra ma vezo prestet d'ezan: 1.300 millioun. Ar Gampr a c'hin eun tam hag a lavar eo re bouner an dorze da zougenn: « Gant 900 millioun, emezi, e ve awalc'h. » Petra c'hoarvezo? Dle a rankor sur d'ober. Pegement? Den n'her goar da vad. Mez lakomp e ve amprestet vardro 1.000 millioun, eur milliard !

Eur milliard ! Setu aze eur ger hag a vez aliez var muzellou an dud, rag an oll a zalc'h sonj e rankaz ar Frans rei 5 milliard d'ar Prus er bloaz 1871, hag e reaz an dra-ze eur voulc'haden e fortun ar vro. Mez gouzout da just petra eo an dra-ze eur milliard, rouez awalc'h eo marteze ar re ac'hanoc'h o d'euz lakeat o foan da glask. Selaouit 'ta neuze, ar re ac'hanoc'h o d'euz ankounac'heat o c'henteliou skol.

Eur millioun a zo mil gwech mil. Eur milliard a zo mil gwech eur millioun. Skrivet e vez evelhen
1.000.000.000

1) Lakeomp ar zomm-ze e peziou pevar real, pe bouez a raffe? Deg mil gwech mil lur bouez !

Kargomp an arc'hant-se e kirri, deg mil lur e peb kar, (ar pezh a ve karga brao !) hag e ve red kaout mil kar evit o dougenn. Ha ne ve nemed deg metr gant peb kar, etre kar ha kezeg, an dra-ze a raffe diou leo anter, ma ve ar c'hirri penn da benn, ha c'hoaz e rankfe al loan blein beza e fri er c'har araog. — Renkomp ar peziouze oll en eur renk var an hent braz, skoaz ha skoaz an eil gant egile, hag araog plega da renka an hini diveza, ouspenn kaout poan gein, e ve skuiz hon treid, rag great hor beffe 5.750 leo ! — Erfin, ma fell d'eomp mont varzu an nenv, berniomp an oll beziouze an eil var egile, hag an hini uhela a vezo tri c'hant leo d'euz an douar !

Brema, lakomp e ve an arc'hant-se e peziou aour a gant lur. Poueza raffent c'hoaz 645.160 lur, hag evit o dougenn adarre e ve red kaout 64 karrad a zeg mil lur, ha c'hoaz e chomfe ouspenn pemp mil lur d'ar pemped ha tri-ugent. Astennomp ar peziou aour-ze var an hent braz evel bremaig ar peziou pevar real, hag e rankimp ober seiz leo anter ha pevar ugent metr araog ma vo an

diveza en e blas ; ma vent berniet me zo zur e raffent eur tam brao a uhelder tour !

Keit ha m'emaomp, lakeomp anezo e bilhejou bank a gant lur. Ar paper ne ket pouner, ne ket 'ta, ha pa vezit o tont d'ar gear euz ar foar, gwerzet ganeoc'h eur marc'h mad, ma santit pouner o kodel, ne d'eo nemed gant aoun rag al laer. Mad, eb lakat re grenv pouez, e c'hellomp kounta eul lur dre 500 billet, ar pez a raffé da viana 20.000 lur, gant ar zier, er billejou red d'ober eur milliard.

An arc'hantjou-ze ne vint ket roet d'ar c'houarnamant evit neira : ar re a bresto anezo, a c'houlennno, evel just, interest divarno. Tri dre gant a leve, a raffé 30 millioun, peadra da brena tri mil di a zeg mil lur, pe mil diegez a zeg mil skoed.

Goudeze, ar Gouarnamant, evit paea e holl zispignou a ranko sevel c'hoaz tost d'an anter a gement all a daillou nevez.

Setu aze e pe giz ema an traou. N'eo ket kollet c'hoaz hotamig penn ganeoc'h ? Dre c'hras Doue, neuze ! Tennit brema o lunedou du, ha selaouit mad ar rest euz va c'haoz.

Pe seurt toull eta 'zo da stanka ? Selaouit, Fransizien : Brema zo trizeg vloaz, d'an 28 a viz Here 1900, ebarz e kear Toulous, eun den a lavare : « Etre daouarn ar Relijiuzed (les Congrégations) ez euz eur milliard a vadou. Ni a grogo er madou-ze, ha ganto, n'ouzoc'h ket petra 'raimp ? Mad, ni a roio pansion d'al labourerien goz ! » — « Ah ! ah ! eme galz Fransizien paour, ema airu ar Baradoz var an douar. » Hag e frottent o daouarn gant joa. An den a lavare ar gevier-ze a zo maro abaoue, Doue r'e bardouno ! Er bloaz varlerc'h, epad ma oa e penn ar C'houarnamant, e lakeaz voti eul lezenn hag a denne digant ar Relijiuzed kement o devoa. Petra 'eo deuet ar madou-ze da veza ? Gwenneg ebed, koulz lavaret, ne d'eo eat beteg kef ar Gouarnamant : oll, pe dost, int chomet stag d'euz daouarn an dud karget d'o dastum. An dud-ma a grabañataz peb hini gwella ma c'helle, ha pa yeat goudeze da glask petra jome, e kavet aliez... plas da lakat. Evelse a lavare ar re goz : « Bleud an diaoul a ya atoa da vrenn. » Pansion, gwir eo a vez roet d'al labourerien koz, da veur a hini da vihana, mez ne ket divar danvez ar Relijiuzed eo, p'eo gwir n'ouzor ket da beleac'h eo eat. Dre an taillou eo e ranker sevel ar bansion-ze, da vihana al loden a laka ar C'houarnamant enni. Setu n'eo ket stanka an toull eo a rear, mez e greski.

Divezatoc'h e oe laeret pae ar veleien, madou an Iliz, leve an Anaoun. Pegement a oa anezo ? Den n'her goar. Ar pez so sur eo abaoue m'eo kommanset Gouarnamant. Frans da glask paea e zispignou dre vicher al laer, an toull ne ra nemed kreski.

Setu ama peira zo bet pe a vezo dispignet gant Gouarnamant Frans er bloaveziou-ma :

Er bloaz	1900	4.185	millioun.
—	1911	4.385	—
—	1912	4.500	—
—	1913	4.730	—
—	1914	5.373	—

N'eo ket souez ne badfe ket an dud da rei, hag e rankfet ober dle. Mez perag kement all muioc'h a zispign er bloaz a zeu eged ar bloaz-ma ? Digarezi 'rear an trede bloaveziad soudarded. Gwir eo, ar zoudarded-se a rank beza bevet hag gwisket. Ezom zo zoken e ve great stad vad outo, rag yaouank int : hiniennou n'eo ket c'hoaz achu o ugent vloaz. Ezom zo ive, a leverer, e ve reparaet n'oun dare ped tra vardro an armeou var zouar ha var vor. Repari zo ezom ? Mez neuze eta e oant dirapar ? Ya, evel just. Ha penaoz ne vijent ket, goude ministred foran evel zo bet'en o fenn abaoue ar bloaz 1900 ? Ma vije bet tud kempenn ha renket mad e penn ar vro, daoust ha ne vije ket bet gallet derc'hel an traou ze evel m'eo dleet, ha lakat eur gwenneg bennag a gostez evit an amzer ma vije ezom da vellat an traou ha da greski niver ar zoudarded. Mez nan : « Kea dre ma teui, ha pa ne vo ket, e vo klasket », setu aze reolenn ar re a c'houarn ac'hanomp.

D'euz a gement-ma, daoust ha ne ve ket leac'h da zonjal, ema Doue, eur veach c'hoaz, o klask rei d'eomp da gompren eo kemeret ar pez n'eo ket d'eomp, gwella doare hor beuz da vont da baour ?

LE PAYSAN.

Profou kinniget da rei dourn da zevel

TEATR BREZONEK KERYAN

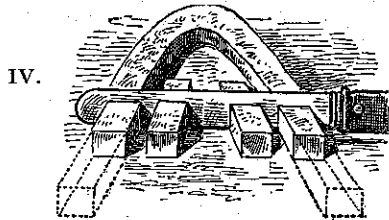
Gant a reoc'h, ne lakit ket va hano.....	3 fr. »»	da Feiz ha Breiz euz Guipavas.....	2 50
Eun nebeut timbrjou ma teuo ho mennoz mat da benn.....	1 »»	Evit Doue ha Breiz....	1 »»
Eun trouc'her bleo....	0 50	Bet er miz-man....	8 fr. »»
Eun toullad mignoned.		Bet araok.	2.160 95
		Bet beteg-hent.	2.168 fr. 95

Pedet oar da zigas an arc'hant dre vandat pe dre drimbriou, D'an Aotrou E. de Rodellec, Keradraon, par Plouneventer, Pe d'an A.-L. Dujardin, docteur-médecin, Saint-Renan, Pe d'an A. Georgelin, 4, rue du Château, Brest, Pe d'an A. Perrot, Saint-Vougay, par Plouzévédé.

DIVINADENNOU?

Respontchou divinadennou miz Here

I. — Ar mor. — II. Ar gwin ardent. — III. Ar voged.

Skeuden great gant
J.-L. PENNEC d'euz Sant-Ségala.

V. — Here + v = Hervé.
Lor + u = Urlo.
Pao + l = Paol.
Stean + f = Stefan.
Neza + r = Nazer.
Gribel + a = Gabriel.
Bali + n = Albin.
Eol + n = Leon.

50 o deus bet 70 poent :

Pierre Abalain..... Gouesnou.
Yves Dantec..... Sant-Nouga.
Paotr L. N..... Logonna.
Mat. Morvan..... Plonévez.
Mari Segalen..... Gouesnou.

12 o deus bet 65 poent :

J. Boule'h..... Sant-Nouga.
J.-M. Brenaut..... Dirinon.
J.-L. Cadiou..... Sibiril.
M. Y. Cardinal..... St-Nouga.
Corentin Cotten..... Elliant.
Louis Floc'h..... Plomeur.
Guillaume Kernoa..... Landudec.
J.-P. Ollivier..... Lanhouarne.
Gwen Premel Cabié..... Plonévez.
Quéau..... Landerne.
Lan Nerraut..... Elliant.
Mari Yc..... —

8 o deus bet 60 poent :

Guil. Le Ber..... Taule.
M. A. Le Berre..... Gwitevede.
C. Elliortal..... Argol.
Michel Laurent..... Guipavas.
Jean Nic..... Ar Merzer.
F.-J. Ollivier..... Sibiril.
G. Ollivier..... —
M.-Y. Peran..... Kernilis.

17 o deus bet 55 poent :

J. Acquitte..... Sant-Nouga.
F. Bescond..... Tréglonou.

L. Bizien..... Plouénan.
Ph. Combot..... Gwiniventer.
Yv. Cong..... Landunvez.
M. Cueff..... Paimpol.
Yv. an Dreuff..... Triagat.
Ad. Glémarec..... —
J.-L.-M. Kerrien..... Plouénan.
M. Lavanant..... Loc-Eguiner.
M.-J. Piriou..... Rosnoen.
Yv. Prigent..... Sant-Nouga.
Eur pôtr yaouank..... Plougonvelen.
Guil. Le Reun..... Plabennec.
J.-L. Roue..... Sant-Neven.
M. Salaün..... Sant-Nouga.
O. Le Vaillant..... Landunvez.

5 o deus bet 50 poent :

M. Balcon..... Gwitevedé.
F. Calvez..... Vour'h-Wenn.
J. Guennegues..... Plouguin.
J. Guillamot..... Dineault.
Servé Le Moigne..... Lokournan.

16 o deus bet 45 poent :

Michel Balay..... Quimerc'h.
F.-M. Brélivet..... Taulé.
E. ar Gac..... Kerlouan.
Yeun ar Goff..... Pleyben.
Lan Mallejac..... Plougastel.
J.-M. Normand..... Guiclan.
J.-L. Pennec..... Sant-Ségala.
J.-M. Person..... Guiclan.
Jos. Pinvidic..... Gwikar.
J.-M. Salaün..... An Tréhou.

4 o deus bet 40 poent :

François Jaffrès..... Bodilis.
J.-F. Lannou..... Guissény.
J. Queffelec..... Crozon.
François Saout..... Taulé.

16 o deus bet 35 poent :

J.-F. Becam..... Gwiclan.
P. Bihan..... Mespaul.
Louisa Bourhis..... Loperhet.
René Cadiou..... Sibiril.

F. Clec'h..... Lanmeur.
Pier. Gouriou..... Plougonvelen.
F.-M. Jacob..... Milizac.
M. A. M..... Rosnoen.
M.-C. Menez..... Sant-Nic.
Phil. Petton..... Milizac.
Eur pôtr yaouank..... Kersent.
J.-M. Quéau..... Bodilis.
Rolland..... Dirinon.
E. Le Roux..... Kernilis.
F. Seité..... Plouescat.
F.-M. Silliau..... Garlan.

Respontchou divinadennou miz Du

I — Skrivit naontek evel hen : XIX, ha neuze n'eus nemed lemmel ar varren greiz hag e kaver ugent.

II — Pevarzek dervez ha pemzek novez. D'ar pevarzekvet dervez he devezo pignet 14 metr ; en noz varlerc'h e pigno 4 metr all, setu ma savo er meaz da fin an novez-ze.

III — Eur guyader var e stern.

IV — Eun heur ha kart.

V — Mark.

Aval.
Roue.
Klet.

14 o deus bet 40 poent.

M.-A. Le Berre..... Gwitevede.
Louis Bizien..... Plouénan.
Cabon..... Treflez.
Jean-Louis Cadiou..... Sibiril.
René Cadiou..... —
François Clec'h..... Lanmeur.
Yves Cong..... Landunvez.
Yves an Dreuff..... Triagat.
Louis Floc'h..... Plomeur.
Ad. Glémarec..... Triagat.
Jean-Louis Pennec..... Sant-Ségala.
Quéau..... Landerne.
H. Rolland..... Dirinon.
O. Le Vaillant..... Landunvez.

29 o deus bet 30 poent :

Pier Abalain..... Gouesnou.
J. Acquitte..... Sant-Nouga.
M. Balcon..... Gwitevede.
Guil. Le Ber..... Taule.
Jeanne Boule'h..... Sant-Nouga.
F. Calvez..... Vour'h-Wenn.
M.-Y. Cardinal..... Sant-Nouga.
Corentin Cotten..... Elliant.
M. Cueff..... Paimpol.
Yves Dantec..... Sant-Nouga.
Pierre Gouriou..... Plougonvelen.
J.-F.-M. Kerrien..... Plouénan.
M. Laurent..... Guipavas.
Paotr L. N..... Logonna.
M. Morvan..... Plonevez.

Jean Nic..... Ar Merzer.
F.-J. Ollivier..... Sibiril.
Goulven Ollivier..... —
Jean-Pierre Ollivier..... Lanhouarne.
Eur paotr yaouank..... Plougonvelen.
Yves Prigent..... Sant-Nouga.
Guil. Le Reun..... Plabennec.
Jean-Louis Roue..... Sant-Neven.
Jos. Roue..... Treflez.
J.-M. Salaün..... An Tréhou.
M. Salaün..... St-Nouga.
François Saout..... Taulé.
Mari Ségalen..... Gouesnou.
Mari Yc..... Elliant.

19 o deus bet 20 poent :

Louisa Bourhis..... Loperhet.
F.-M. Brélivet..... Taulé.
Phil. Combot..... Gwiniventer.
Noël Cornic..... Kerfeunteun.
C. Elliortal..... Argol.
Yeun ar Goff..... Pleyben.
Guil. Kernoa..... Landudec.
Mari Lavanant..... Loc-Eguiner.
M. A. M..... Rosnoen.
Corentin Menez..... St-Nic.
Servé Le Moign..... Lokournan.
J.-M. Normand..... Guiclan.
Jos. Pinvidic..... Gwikar.
M. J. Piriou..... Rosnoen.
Eur pôtr yaouank..... Kersent.
Jac. Queffelec..... Crozon.
François Le Sann..... Gwitevede.
François Thépaut..... Plouzané.

Divinadennou miz Kerzu

- I. — Pe seurt kemm a zo étre eur rouanez hag eur zivien ?
10 p. ar r., *Digaset gant n'oun dare piou.*
- II. — Me n'em euz nak askorn na kig
Ha koulskoude m'eus dek bizig.
10 p. ar r., *Digaset gant Louis Soubigou, Landerne.*
- III. — Petra goll e hano pa vez skoet awal'h gantan ?
10 p. ar r., *Digaset gant Pier Abalain, Gouesnou.*
- IV. — Petra vez pell n'eus forz pegen tost e vez ?
10 p. ar r., *Digaset gant H. Colin, Rosnoen.*
- V. — Pere eo ar vicherourien a zav etrezo alies a ?
10 p. ar r., *Digaset gant Louis Floc'h, Gwengat.*

Kemennadurez. — Ar respontchou da zivinadennou miz kerzu a ranko beza en em gavet gant *Rever Feiz ha Breiz, e Sant-Nouga, dre Blouzevede abenn an 20 a viz kerzu da zivezata.*

Respontchou berr. — I. — Perag ne lakit ket var *Feiz ha Breiz* an divinadennou a gasan deoc'h ? — Peurlies a abalamour m'eo bet moulet c'hoaz ar re a zigasit, pe re all henvel outo ; awechou ivez abalamour ma kaver re all bravoc'h ; awechou zoken abalamour ma ne zigasit ket ar respont da heul ho tivinaden nevez.

II. — Petra c'hounid an hini a gas divinadennou ? — Gounid an hini a zigas divinadennou eo m'en deus unan nebeutoc'h da glask pa vez lakeat da zivinout unan euz e re.

III. — Me a laka teir respont ; en o zouez 'michans e vo unan vat ! — Oc'h ober evel a rit, e tiskouezit n'oc'h ket *sur* euz respont ebed, hag abalamour da-ze, just awal'h, ne vo roët poent ebed deoc'h ken nebeut. Eur respont eta da bep divinaden hag unan hebken, awal'h eo.

IV. — Meur a hini o respont da bemped divinaden miz here o deus faziet o lakât *a* e leac'h *u* hag o respont da eil divinaden ar memez miz o lakât *geier* e leac'h *gwin-ardant* ; eur poent bennak o deus bet evelato dre ma tostea kalz o respontchou ouz ar respontchou mat : ra daolint muioc'h a evez hiviziken.

TAOLEN AR BLOAZ 1913

Miz Genver

Bloavez-mat, F. H. B.....	1
Eskibién Breiz e Rom, AN AO. DUPARC.....	2
Petra eo an Iliz katholik, F.-M. MAZÉAS.....	5
Alan Koativy, L. AR GUENNEC.....	9
Ar Patronachou, I. R.....	14
Breuriez ar Brezoneg, EUN TREGERIAD.....	15
Noellik, IOEN AN TOUR GWEN.....	18
D'ar zoudarded ha d'ar vartoloded, AR ZOULDARD KOZ.....	26
Marvailhou Nedelek, LE PAYSAN.....	27
Divinadennou, PER HA PAOL.....	31

Miz C'huevrer

Korf hag ene an Iliz, F.-M. MAZÉAS.....	33
Spontaiñ ar biz, J. R.....	34
Nos devoirs envers les soldats chrétiens, GÉNÉRAL BONNET.....	36
Marc'h an Aotrou 'n Eskop, M.-A. ABRALL.....	37
Audrein, Eskop Kemper, I. U.....	41
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	48
Yann Koatanlem, L. AR GUENNEC.....	50
Manmanwig, P. TR.....	55
En avant les gâs, TH. BOTREL.....	57
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	59
Divinadennou, PER HA PAOL.....	62

Miz Meurs

Ar Patronachou, A. LANDELO.....	65
Lizer eur breizad divroët, L. AR MOAL.....	67
Kan a varo, LAOUÏK.....	68
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	69
Kimiad ar misioner, P. TR.....	71
Ar marechal de Guébriant, L. AR GUENNEC.....	73
Sko breman, I. U.....	78

Ar bod beuz benniget, KL. AR PRAT.....	81
Potred yaouank, AR ZOUDARD KOZ.....	86
An Danvadik, P. TR.....	90
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	92
Divinadennou, PER HA PAOL.....	95

Miz Ebrel

Ar Peoc'h, J.-M. P.....	97
Fontanella, L. AR GUENNEC.....	100
An Iliz katolik, F.-M. MAZÉAS.....	105
Ar Révolution, I. U.....	109
Note, (<i>Le Comité de Musique</i>).....	113
Gwezen avalou Marianna Goz, M.-A. ABGRALL.....	114
An Eal hag an Ene, J.-M. D.....	118
Ar doken, AR MEDESIN.....	120
Teatr brezonek Keryan, J.-M. P.....	122
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	125
Ar c'houez, A. LAN D'HELO.....	126
Divinadennou, PER HA PAOL.....	127

Miz Mae

Jeanne d'Arc et les Bretons, L. AR GUENNEC.....	129
Mikeal an Nobletz, J.-M. PERROT.....	133
Ar Skoliou, I. U.....	137
An Iliz katolik, F.-M. MAZÉAS.....	143
An tiez louz, I. U.....	147
Kalon ar Vam, M.-A. ABGRALL.....	148
Ar Groaz Wenn, I. U.....	150
An oberou « Social », P. L.....	151
Hunvre Breiz, J. R.....	153
Teatr brezonek Keryan, X.....	156
Divinadennou, PER HA PAOL.....	158

Miz Even

An A. de Coetlosquet, L. AR GUENNEC.....	161
Eur groaz pounner, PÔTR GWITE.....	165
Ar Révolution, I. U.....	169
An Iliz katolik, F.-M. MAZÉAS.....	176
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	183
Ar merc'hed er Folgoët, EUR VREIZADEZ.....	185
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	186

Teatr brezonek Keryan, X.....	189
Divinadennou, PER HA PAOL.....	191

Miz Gouere

Santez Anna ar Palud X.....	193
Santez Anna, patronez Breiz, J.-M. PERROT.....	194
Kimiad eur zoudard yaouank, P. ROUX.....	197
Sainte-Anne d'Auray (Théâtre Populaire), X.....	200
Une Œuvre bretonne, ANATOLE LE BRAZ.....	201
Ar Revolution, I. U.....	205
An Iliz katolik, F.-M. MAZÉAS.....	211
Pôtr ar Bizin tonn, PER PRONOST.....	215
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	217
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	218
Teatr brezonek Keryan, X.....	221
Divinadennou, PER HA PAOL.....	222

Miz Eost

An Tad Maner, L. AR GUENNEC ha J.-M. PERROT.....	225
Ar zoudard yaouank o vont d'an arme, A. DANTEC.....	231
Daou wenneg ar boked ! M. K.....	232
An dilez, C. DE JACQUELOT ha M.-A. ABGRALL.....	233
Ar Revolution, I. U.....	244
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	249
Gouel ar Bleun-Brug, X.....	252
Teatr brezonek Keryan, X.....	253
Divinadennou, PER HA PAOL.....	254

Miz Guengolo

Naved Gouel ar Bleun-Brug, X.....	257
Bugale Plouezoc'h, J.-M. PERROT.....	258
Souben Sant Ervoan, M.-A. ABGRALL.....	265
Ar Revolution, I. U.....	268
An Iliz katolik, F.-L. MAZÉAS.....	272
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	277
En Exposition Brest en deiz all, REWIR.....	279
Ar Yarik-Ven, P. TREOURE.....	280
Ar Merc'hed e Kastel, M. K.....	281
Keleier ar miz, LE PAYSAN.....	283
Teatr brezonek Keryan, X.....	286
Divinadennou, PER HA PAOL.....	287

Miz Here

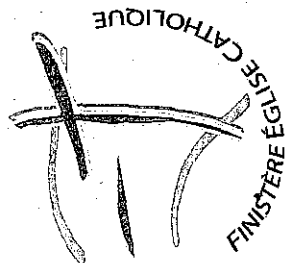
Les « Bleun-Brug » à Saint-Pol-de-Léon, E. M.....	289
An Iliz katolik, F.-L. MAZÉAS.....	293
Hanoïou ar c'heariou ma 'z a enno hor mignoned yaouank a zo o vont da zoudarded er miz-man, hag hanoïou ar veleien a zo karget anezo, X....	296
Ar jeneral Tromelin, L. AR GUENNEC ha J.-M. PERROT	297
L'Ave Maria breton, P. BOURDOULOUS.....	304
Gwerc'hez santez Anna ar Palud, BLEIZ-NEVET.....	306
Ar Revolution, I. U.....	309
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	314
Aux parents des soldats, X.....	316
Dans les Universités catholiques, BIEUZY.....	317
Teatr brezonek Keryan, X.....	318
Divinadennou, PER HA PAOL.....	319

Miz Du

Bez ar Gonidek, A. R.....	321
Buez ar Gonidek, J.-M. PERROT.....	322
Goueliou ar Gonidek, J. M. P.....	325
Saoutus Perus Sclerus, GWENNAEL.....	336
Diveziet, F. L.....	341
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	346
Ar c'hemener hag e heritach, PÔTR GWITÉ.....	349
Eur brezegen d'al laëron, Louis KOATIVY.....	350
Teatr brezonek Keryan, X.....	351
Divinadennou, PER HA PAOL.....	352

Miz Kerzu

Kenteliou Nedelek, ST-LEON.....	353
Kuzuliou, AR MEDESIN.....	354
Even Charuel, L. AR GUENNEC ha J.-M. PERROT.....	356
Ar Revolution, I. U.....	361
An Iliz, F.-M. MAZÉAS.....	366
Dans-tro, P. TR.....	370
Maro eur breizad, LAN AB YAN.....	371
Kemennadurez, ESKIBIEN BREIZ.....	378
Keleier, LE PAYSAN.....	379
Teatr brezonek Keryan, AN NEB A GAR.....	381
Divinadennou, PER HA PAOL.....	382

» Vel mesaerien Galile,
» Sell, eman Breiziz war vale,
» Eur stereden o deuz gwelet
» Hag ec'h int et.